

Bundel van de Commissie Algemeen Bestuur van 27 oktober 2015

Agenda documenten

Agenda AB 27-10-2015

- 1 Opening en mededelingen voorzitter
- 2 Inspreker(s)
- 3 Vaststelling besluitenlijst vorige vergadering

BV15.0163 Verslag van de AB 16 september 2015

- 4 Vaststelling agenda en inventarisatie rondvragen
- 5 Besprekingspunten - geen
- 6 Stukken ter advisering aan de raad

6.a. A Herijking beheerplannen

Voorstel Raad 5371

T15.10225 Herijking Beheerplan Spelen 2015-2016

T15.13419 (nieuw) Herijking Beheerplan Spelen 2015-2016

T15.10226 Herijking Beheerplan Groen 2015-2016

T15.13420 (nieuw) Herijking Beheerplan Groen 2015-2016

T15.10228 Herijking Beheerplan Openbare Verlichting 2015-2016

T15.13425 (nieuw) Herijking Beheerplan Openbare Verlichting 2015-2016

T15.10229 Herijking Beheerplan Belijning, Bebording en Straatmeubilair 2015-2016

T15.13421 (nieuw) Herijking Beheerplan Belijning, Bebording en Straatmeubilair 2015-2016

T15.10230 Herijking Beheerplan Civiele Kunstwerken 2015-2016

T15.13424 (nieuw) Herijking Beheerplan Civiele Kunstwerken 2015-2016

T15.10232 Herijking Beheerplan Wegen 2015-2016

T15.13422 (nieuw) Herijking Beheerplan Wegen 2015-2016

6.b. A Meerjarenbegroting 2016-2019

Voorstel Raad 5518

T15.11456 Begroting 2016 - 2019

T15.14938 Beantwoording technische vragen begroting 2016-2019

- 7.a Actualiteiten uit het college
- 7.b Actualiteiten uit de commissie
- 7.c Verbonden partijen
- 8 Rondvraag en sluiting

Agenda

Aan de leden van de Commissie Algemeen Bestuur
c.c. College van B&W, MT

Uw brief van/kenmerk	ons kenmerk/afdeling	Bijlage(n)	Lansingerland
--	Griffie		16 oktober 2015

Onderwerp	Doorkiesnummer
Agenda	010-8004391/4392
Commissie Algemeen Bestuur	
d.d. 27 oktober 2015	

Geachte commissieleden,

Hierbij ontvangt u de agenda voor de vergadering van de Commissie Algemeen Bestuur, te houden op dinsdag 27 oktober 2015 om 20.00 uur in de raadszaal van het gemeentehuis aan de Tobias Asserlaan 1 te Bergschenhoek.

U bent uitgenodigd deze vergadering bij te wonen.

De agenda voor de a.s. vergadering luidt als volgt:

1. Opening en mededelingen voorzitter
2. Inspreker(s)
3. Vaststelling besluitenlijst vorige vergadering
4. Vaststelling agenda en inventarisatie rondvragen
5. Bespreekpunten - geen
6. Stukken ter advisering aan de raad
- 6.a. Herijking beheerplannen
- 6.b. Meerjarenbegroting 2016-2019
- 7.a. Actualiteiten uit het college
- 7.b. Actualiteiten uit de commissie
- 7.c. Verbonden partijen
8. Rondvraag en sluiting

Hoogachtend,
de voorzitter,
Jan Pieter Blonk

BESLUITENLIJST

Commissie Algemeen Bestuur

Datum vergadering 16 september 2015
Registratienummer BV15.0163

Aanwezig

Commissieleden:

Leefbaar 3B : Henk Meester, Jan van der Laan en Leon Erwich
CDA : Matthijs Ruitenbergh
VVD : Marie Louise Tabben en Eric Kampinga
D66 : Eddy van Amersfoorth en Michiel Muis
CU : André Nieuwlaat en Jurjen Dieleman
PvdA : Gerard Bovens en Ingrid Tuinenburg (plv)
WIJ Lansingerland : Hans Wiersema
GroenLinks : Ivana Citterbartová
Partij Neeleman : Eddy Neeleman

Voorzitter : Jan Pieter Blonk

Commissiegriffier : Marijke Walhout (griffier)

Burgemeester : Pieter van de Stadt

Wethouders : Albert Abee

Afwezig

Marjolein Gielis (Leefbaar 3B), afwezig
Frans van der Graaff afwezig
Petra Verhoef (PvdA), afwezig
Eddy Amersfoorth (D66) verlaat de vergadering na agendapunt 6
Petrine van Olst (WIJ Lansingerland), afwezig
Tom Zandbergen (GL) afwezig
Hans vd Stelt (CDA) afwezig

Agenda

1. Opening en mededelingen voorzitter
2. Inspreker(s)
GEEN
3. Vaststelling besluitenlijst vorige vergadering
De besluitenlijst is conform vastgesteld
4. Vaststelling agenda en inventarisatie rondvragen
Rondvraag Eddy Neeleman (PN) over kentekenregistratie bedrijventerrein Oudeland, n.a.v. excuusbrief college
5. Bespreekpunten
  - 5.a. Bespreking brief U15.13437: vragen PN Bleizo en Hoefweg (bespreking besloten door de raad op 10/9)
Besproken.

6. Stukken ter advisering aan de raad
  - 6.a. Nota risicomangement en weerstandsvermogen
Het voorstel gaat als hamerstuk naar de raad
  - 6.b. Reglement van orde gemeenteraad 2015 en Verordening raadscommissies 2015
Het voorstel gaat, na raadpleging van de commissieleden over de voorgestelde wijzigingen en na aanpassing door de griffie, als bespreekstuk naar de raad.
- 7.a. Actualiteiten uit het college
GEEN
- 7.b. Actualiteiten uit de commissie
GEEN
- 7.c. Verbonden partijen
GEEN
8. Rondvraag en sluiting
Rondvraag van Eddy Neelemen (PN) over kentekenregistratie bedrijventerrein Oudeland, nav excuusbrief college is beantwoord door de burgemeester.

De voorzitter sluit de vergadering om 21.35 uur.

Toezeggingen commissie 15 september 2015

Albert Abee

Nota risicomangement:

Aan de aanstaande begroting 'nieuwe stijl' zal een extra tekstje over het weerstandsvermogen worden toegevoegd om de vergelijking resp. de verschillen duidelijk te maken ten opzichte van de begroting 'oude stijl'.

Raadsvoorstel

Datum Raad
3 november 2015

Portefeuillehouder
Simon Fortuyn

Registratienummer
BR1500116

Preventief toezicht van toepassing
Ja

Onderwerp
Herijking beheerplannen openbare ruimte

Gevraagde beslissing

1. Het vaststellen van de recent herijkte beheerplannen openbare ruimte.
2. op basis van de herijkte beheerplannen de bij- en aframingen in de begroting 2016 en meerjarenraming 2017-2019 verwerken.

Samenvatting

In de brief van de Provincie Zuid-Holland met onderwerp "Toezichtregime begroting 2015" (I14.53960) is aangegeven dat de Provincie niet kan vaststellen of de lasten voortvloeiend uit het onderhoud van kapitaalgoederen en investeringen, uitgaande van een minimaal kwaliteitsniveau C, reëel zijn opgenomen in de begroting 2015. In de brief is aangegeven dat in 2015 de beheerplannen op dat aspect een update vereisen, zodat de Provincie kan vaststellen of deze plannen financieel vertaald zijn in de begroting 2016 en de meerjarenraming 2017-2019.

De herijking van de beheerplannen is uitgevoerd conform de met de Provincie afgestemde uitgangspunten. Hierdoor zijn de vigerende beheerplannen in overeenstemming gebracht met het beleid dat in de Kadernota 2013 is vastgesteld (kwaliteitsniveau C).

De financiële uitkomst van de herijking van de beheerplannen is vertaald in een begrotingswijziging. Hieruit blijkt dat de verschillen tussen de huidige begroting en herijkte beheerplan beperkt zijn. Echter om op basis van de brief van de Provincie een eenduidige aansluiting tussen beheerplannen en begroting te bewerkstelligen zijn de bij- en af te ramen verschillen in een begrotingswijziging vertaald.

Financiële consequenties

De herijking van de beheerplannen heeft beperkte financiële consequenties. Het saldo van de mutaties voor het onderhoud in de beheerplannen zal ten laste komen van de algemene reserve en wordt verwerkt bij de begroting 2016. De getotaliseerde mutatie is als volgt:

Begroting	2016	2017	2018	2019
Totaal mutaties	€ 42.820,00	€ 35.071,00	€ 15.454,00	€ 52.239,00

De herijking heeft ook beperkte consequenties op het investeringsvolume. De wijzingen zijn in de meerjaren investeringsplanning verwerkt en via de kapitaallasten reeds verwerkt in de hierboven genoemde begrotingsmutaties. Ter informatie is hieronder wel het beeld van de wijzingen in het investeringsvolume gepresenteerd.

Investeringsvolume				
	2016	2017	2018	2019
Totaal mutaties	€ -96.127,00	€ -42.286,00	€ 122.957,00	€ -66.532,00

De consequenties per beheerplan zijn vermeld onder de toelichting op dit raadsvoorstel.

Preventief toezicht

Het raadsvoorstel herijking beheerplannen openbare ruimte is afgestemd en besproken met de Provincie en ambtelijk akkoord bevonden.

Verdere procedure

Na vaststelling van de beheerplannen en begrotingswijziging worden de wijzigingen verwerkt in de begroting 2016 en de meerjarenraming 2017-2019.

De herijkte beheerplannen hebben formeel een planhorizon tot en met 2016. De volledige actualisatie van de beheerplannen is reeds opgestart. Met ingang van 2017 beschikt de gemeente over volledige geactualiseerde beheerplannen, die in de begroting 2017 en de meerjarenraming 2018-2020 worden verwerkt.

Juridische aspecten

N.v.t.

Extern draagvlak/burgerparticipatie

N.v.t.

Duurzaamheid

N.v.t.

Bijlagen

- Beheerplan Wegen (T15.10232)
- Beheerplan Bebording, Belijning en Straatmeubilair (T15.10229)
- Beheerplan Openbare Verlichting (T15.10228)
- Beheerplan Civiele Kunstwerken (T15.10230)
- Beheerplan Groen (T15.10226)
- Beheerplan Speelvoorzieningen (T15.10225)

Toelichting

De Kadernota 2013 heeft in het teken gestaan van 'Ingrijpende maatregelen - op weg naar (balans) herstel', waarbij per programma structurele financiële taakstellingen zijn neergelegd. Voor het programma 11 Duurzame Openbare Ruimte is in de Kadernota 2013 besloten tot een taakstelling van € 600.000 per jaar in de periode 2014-2016 en € 1,2 miljoen structureel voor de daaropvolgende jaren. De kwaliteit van de buitenruimte zal hierdoor geleidelijk teruglopen in de komende jaren, maar zal niet onder het beeldkwaliteitsniveau C of equivalent hiervan dalen. Veiligheid, zorgplicht, afspraken met derden en wet- en regelgeving en voorkomen van kapitaalvernietiging blijven kaderstellend. De raad is via raadsbrief U14.04591 geïnformeerd over de invulling van de taakstelling. De beheerbudgetten zijn op basis van de taakstelling in de begroting 2015 structureel verlaagd. De beheerplannen waren hierop nog niet aangepast.

Met de provincie zijn ambtelijk en bestuurlijk afspraken gemaakt over de vereiste update. Vastgelegd is dat de beheerplannen wegen, groen, speelvoorzieningen, civieltechnische kunstwerken, belijning-bebording-straatmeubilair en openbare verlichting op basis van het nieuwe beleidsuitgangspunt (kwaliteitsniveau C) een herijkte financiële vertaling zouden krijgen. Eind 2016 loopt de planperiode

voor de vigerende beheerplannen af. Voor 2017 worden de plannen, conform de reguliere beleidscyclus, geactualiseerd.

Beoogd maatschappelijk effect

Met dit voorstel worden voldoende financiële middelen in de gemeentebegroting opgenomen om het afgesproken kwaliteitsniveau van de openbare ruimte duurzaam in stand te kunnen houden.

De kernargumenten

De beheerplannen zijn herschreven op basis van het vastgestelde beleid met betrekking tot onderhoud van de openbare ruimte

Naar aanleiding van doorgevoerde bezuinigingen is besloten de kwaliteit van de buitenruimte geleidelijk af te laten nemen. Het beeldkwaliteitsniveau zal niet onder niveau C of equivalent hiervan dalen en veiligheid, zorgplicht, afspraken met derden, wet- en regelgeving en voorkomen van kapitaalvernietiging blijven kaderstellend. De beheerplannen zijn hierop bijgesteld.

Aanpak herijking beheerplannen heeft instemming van de Provincie

Voor de herijking zijn afspraken gemaakt tussen gemeente en provincie. In het bestuurlijk overleg zijn de afspraken bevestigd.

Draagt bij aan bereiken status repressief toezicht

Met het herijken en vaststellen van de betreffende beheerplannen en het toetsen en bijstellen van de opgenomen budgetten in de begroting wordt bijgedragen aan het gestelde in de brief van de Provincie Zuid-Holland met onderwerp "Toezichtregime begroting 2015" met nr. I14.53960 om de status van repressief toezicht te bereiken.

De lasten blijken reëel te zijn opgenomen in de begroting, maar niet overal 1 op 1 hetzelfde als de in de herijkte beheerplannen

De herijkte beheerplannen bevestigen dat de lasten voortvloeiend uit het onderhoud van kapitaalgoederen en investeringen reeds reëel zijn opgenomen in de begroting 2015 uitgaande van een minimaal kwaliteitsniveau C of equivalent hiervan. De opgenomen budgetten in de begroting liggen in de zelfde orde van grootte als de budgetten op basis van de herijkte beheerplannen, maar zijn niet voor alle beheerplannen 1 op 1 hetzelfde. Dit wordt met de bijgevoegde begrotingswijziging met elkaar in overeenstemming gebracht.

Financiële consequenties per beheerplan

Beheerplan Wegen

	2016	2017	2018	2019
Begroting oud	€ 4.127.639,00	€ 4.162.118,00	€ 4.391.511,00	€ 4.228.549,00
Begroting nieuw	€ 4.177.747,00	€ 4.201.373,00	€ 4.416.149,00	€ 4.288.972,00
Wijziging	€ 50.108,00	€ 39.255,00	€ 24.638,00	€ 60.423,00

Investeringen Wegen	2016	2017	2018	2019
Beschikbaar	€ 3.379.922,00	€ 2.701.485,00	€ 3.542.834,00	€ 3.285.589,00
Benodigd	€ 3.257.171,00	€ 2.650.700,00	€ 3.657.170,00	€ 3.201.021,00
Wijziging in Investeringsvolume	€ -122.751,00	€ -50.785,00	€ 114.336,00	€ -84.568,00

Beheerplan Bebording, Belijning en Straatmeubilair

	2016	2017	2018	2019
Begroting oud	€ 818.795,00	€ 864.869,00	€ 845.486,00	€ 807.557,00
Begroting nieuw	€ 797.166,00	€ 843.240,00	€ 817.857,00	€ 779.928,00
Wijziging	€ -21.629,00	€ -21.629,00	€ -27.629,00	€ -27.629,00

Investeringen BBS	2016	2017	2018	2019
Beschikbaar	€ 249.380,00	€ 249.380,00	€ 249.380,00	€ 249.380,00
Benodigd	€ 255.416,00	€ 255.416,00	€ 255.416,00	€ 255.416,00
Wijziging in Investeringsvolume	€ 6.036,00	€ 6.036,00	€ 6.036,00	€ 6.036,00

Beheerplan Openbare Verlichting

	2016	2017	2018	2019
Begroting oud	€ 1.042.146,00	€ 1.049.151,00	€ 1.051.394,00	€ 1.076.342,00
Begroting nieuw	€ 1.032.751,00	€ 1.043.256,00	€ 1.045.499,00	€ 1.070.447,00
Wijziging	€ -9.395,00	€ -5.895,00	€ -5.895,00	€ -5.895,00

Investeringen OVL	2016	2017	2018	2019
Beschikbaar	€ 348.000,00	€ 85.000,00	€ 398.000,00	€ 498.000,00
Benodigd	€ 350.000,00	€ 80.000,00	€ 390.000,00	€ 500.000,00
Wijziging in Investeringsvolume	€ 2.000,00	€ -5.000,00	€ -8.000,00	€ 2.000,00

Beheerplan Civiele Kunstwerken

	2016	2017	2018	2019
Begroting oud	€ 979.510,00	€ 1.018.535,00	€ 1.031.389,00	€ 1.027.506,00
Begroting nieuw	€ 1.003.246,00	€ 1.040.875,00	€ 1.053.729,00	€ 1.049.846,00
Wijziging	€ 23.736,00	€ 22.340,00	€ 22.340,00	€ 22.340,00

Investeringen Civiele kunstwerken	2016	2017	2018	2019
Beschikbaar	€ 221.412,00	€ 282.537,00	€ 240.415,00	€ 300.000,00
Benodigd	€ 240.000,00	€ 290.000,00	€ 251.000,00	€ 310.000,00
Wijziging in MIP	€ 18.588,00	€ 7.463,00	€ 10.585,00	€ 10.000,00

Beheerplan Groen

	2016	2017	2018	2019
Begroting oud	€ 3.686.071,00	€ 3.366.417,00	€ 3.669.862,00	€ 3.676.153,00
Begroting nieuw	€ 3.686.071,00	€ 3.366.417,00	€ 3.669.862,00	€ 3.676.153,00
Wijziging	€ -	€ -	€ -	€ -

Geen investeringen

Beheerplan Speelvoorzieningen

	2016	2017	2018	2019
Begroting oud	€ 375.156,00	€ 381.702,00	€ 398.878,00	€ 413.047,00
Begroting nieuw	€ 375.156,00	€ 382.702,00	€ 400.878,00	€ 416.047,00
Wijziging	€ -	€ 1.000,00	€ 2.000,00	€ 3.000,00

Geen wijziging in het investeringsvolume op het gebied van de speelvoorzieningen

Raadsbesluit

Datum Raad
3 november 2015
Registratienummer
BR1500116

Onderwerp
Herijking beheerplannen openbare ruimte

De raad van de gemeente Lansingerland;
gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. B&W 22 september 2015 ;

Overwegende dat

- vigerende beheerplannen niet zijn herschreven op basis van eerder bijgesteld beleid ten aanzien van het beheer en onderhoud buitenruimte op minimaal kwaliteitsniveau C of equivalent hiervan;
- aanpak herijking vigerende beheerplannen de toestemming heeft van de provincie;
- het voorstel bijdraagt aan het bereiken van de status repressief toezicht;
- een begrotingswijziging hiervoor noodzakelijk is.

Gelet op

- het onder preventief toezicht staan van de gemeente Lansingerland door de Provincie Zuid-Holland.

Besluit(en)

1. Het vaststellen van de recent herijkte beheerplannen openbare ruimte.
2. Op basis van de herijkte beheerplannen de bij- en aframingen In de begroting 2016 en meerjarenraming 2017-2019 verwerken

Aldus vastgesteld door de raad van de gemeente Lansingerland in zijn openbare vergadering van 3 november 2015,

de griffier,

de voorzitter,

drs. Marijke Walhout

drs. Pieter van de Stadt

Beheerplan Spelen

2015 – 2016

Rapport	Beheerplan Spelen
Status	Definitief
Opdrachtgever	Gemeente Lansingerland
Contactpersoon	Dennis Zegers, Elske Tamminga
Rapport opgesteld door	Speelplan
Opdrachtnummer	2015_00140
Projectleider	Henk Bleyendaal
Datum	09 juni 2015

Inhoud

	Samenvatting	
	Inventarisatie	4
	Beheer van spelen	4
	Financiën	4
	Inleiding	
	Doel en resultaat	6
1	Evaluatie beheerplan 2013 - 2014	
	Verandering in inventarisatie	6
	Ontwikkeling beleid	6
2	Beleidskaders	
	Speelruimtebeleid	
	Aanpalend beleid	7
	Financieel kader	8
	Conclusies	8
3	Wettelijk kader	8
4	Systematiek en streefniveau	
	Taken Lansingerland	10
	Meldingen	10
	Vandalisme	10
	Aansturing en controle	10
	Informatie en advies	10
	Inspectie en controle	10
	Onderhoudsniveau	12
	Speeltoestellen	12
	Conclusies en aanbevelingen	13
5	Kwantitatieve gegevens Spelen	
	Kinderaantallen	14
	Speelvoorzieningen – en toestellen	14
	Materiaalkeuze	15
	Leveranciers	15
	Ondergronden	15
	Conclusies en aanbevelingen	16
6	Financiën	17
	Plaatsing en levensduur	17
	Jaar van vervanging	17
	Investeringswaarde	18
	Conclusies en aanbevelingen	
7	Cyclische beheerkosten	19
	Onderhoud intern	19
	Onderhoud extern	20
	Conclusies een aanbevelingen	20
	Begrippenlijst	21

Samenvatting

De gemeente Lansingerland streeft ernaar dat kinderen voldoende buitenspeelruimte tot hun beschikking hebben. Buitenspelen is belangrijk voor de sociale, emotionele, cognitieve en fysieke ontwikkeling van kinderen. Daarnaast draagt voldoende speelruimte voor kinderen ook bij aan de aantrekkelijkheid en leefbaarheid van de woonomgeving. Op verzoek van de provincie wordt het beheerplan Spelen 2013 -2016 geactualiseerd. De actualisatie gebeurt aan de hand van de inspectieresultaten van april 2015 en de nieuwe financiële middelen van Lansingerland.

Inventaris

Voor de ruim 14.500 kinderen en jeugdigen van 0 – 18 jaar biedt de gemeente Lansingerland 672 speeltoestellen verspreid over 167 speelvoorzieningen en verdeeld over drie kernen. De inrichting van de speelvoorzieningen varieert en is ingericht voor het gebruik door verschillende doelgroepen. Onder de 672 speeltoestellen is ruim 27.750 m² veiligheidsondergrond aangebracht. Deze ondergronden zijn vooral ondergronden van houtsnippers en valzand bij speelvoorzieningen in een groene omgeving. In de meer verharde omgevingen zijn vooral valondergronden toegepast van kunstgras en rubbertegels.

Beheer van spelen

Het beheerplan Spelen 2015 – 2016 is een actualisatie van het huidige beheerplan. Het geeft aan welke noodzakelijke werkzaamheden verricht moeten worden om het huidige areaal aan speelvoorzieningen in stand te houden met de beschikbare middelen. De werkzaamheden behorende tot de verantwoordelijkheid van de afdeling Beheer en Onderhoud (B&O) zijn te onderscheiden in inspecties en controles t.b.v. de veiligheid van de speelvoorzieningen, het uit te voeren onderhoud en zorg voor noodzakelijke vervangingen. Regelmatige controle van de veiligheid van de speelvoorzieningen en het bijhouden van logboeken op toestelniveau is een wettelijke vereiste volgens het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS).

Het onderhoud bestaat uit de werkzaamheden die fysiek aan het toestel en de veiligheidsondergronden worden uitgevoerd. In Lansingerland wordt inspectief onderhoud uitgevoerd. Dit houdt in dat er alleen onderhoud aan toestellen en bijbehorende ondergronden plaatsvindt wanneer er een gebrek of achterstallig onderhoud met kans op een gebrek is geconstateerd.

Het huidige onderhoudsniveau voor de speelvoorzieningen is veranderd. In het verleden werd uitgegaan van het onderhoudsniveau B van de openbare ruimte. Vanaf heden wordt onderhoudsniveau C acceptabel. Dit heeft direct invloed op de systematiek van het huidige beheer en onderhoudsregime.

Het is de bedoeling dat de levensduur van speeltoestellen wordt verlengd. In het vorige beheerplan werd uitgegaan van een gemiddelde afschrijvingstermijn van 10 jaar. In het nieuwe beheerregime wordt dit opgerekt naar 15 jaar. Een en ander is alleen van toepassing als de veiligheid van de kinderen er niet onder te lijden heeft.

Financiën

De raad van Lansingerland heeft bepaald dat de openbare buitenruimte op CROW kwaliteit C zal worden onderhouden. Daarbij gezegd dat er aan wet -en regelgeving moet worden voldaan en dat er geen kapitaalsvernietiging mag plaats vinden. Voor het product Spelen worden de budgetten aangepast middels een verlenging van de levensduur van speeltoestellen en ondergronden.

Dit houdt in voor de post 'Kapitaallasten' minder budget wordt gereserveerd omdat de levensduur wordt verlengd en investeringen op langere termijn worden verschoven.

Met het verlengen van de levensduur van speeltoestellen zal er voldoende geld beschikbaar moeten blijven voor goed onderhoud in verband met het waarborgen van de veiligheid. De post 'Onderhoud speeltoestellen' blijft gehandhaafd met een jaarlijks beschikbaar budget van € 75.120,--.

Uit de resultaten van de inspectie van april 2015 is gebleken dat er 183 toestellen in de komende 5 jaar (2015 – 2020) vervangen dienen te worden. In de begroting van 2015 is voor de komende vijf jaar een investeringsbedrag van € 1.010.000,-- gereserveerd om een dergelijke vervanging te kunnen realiseren. Het betreft hier het vervangen van speeltoestellen inclusief ondergrond.

Regelmatige inspectie, uitgevoerd door een externe partij, is van belang om de veiligheid te waarborgen. Het jaarlijks een bedrag van € 6.000,- blijft derhalve gereserveerd in de nieuwe begroting.

Er is een uitbreiding van de cyclische werkzaamheden. Naast de reguliere onderhoudsmaatregelen naar aanleiding van de diverse inspecties en meldingen moet er ook rekening gehouden worden met schoonmaakkosten van de veiligheidsondergronden. Dit betekent een uitbreiding van de werkzaamheden binnen het product Spelen zoals het verwijderen van zwerfafval en uitwerpselen, onkruidbeheersing en onderhoud van graskanten langs speelondergronden.

Inleiding

Lansingerland wil een gemeente zijn met een veilige, aantrekkelijke en toegankelijke openbare ruimte die beheerbaar en betaalbaar is op de langere termijn. Om dit te kunnen verwezenlijken is in 2012 door Speelplan een Beheerplan Spelen opgesteld voor de gemeente. Dit beheerplan heeft een looptijd van 2013-2016 en is inmiddels aan actualisatie toe om een nieuwe invulling te geven aan een budget te verkrijgen voor de jaren 2015 en 2016. In het herziene beheerplan wordt uitgegaan van een minimaal kwaliteitsniveau C. Aanvullend wordt er een update gegeven van de huidige speelruimtegegevens om een duidelijk beeld te geven voor het benodigde budget en het waarborgen van de beoogde kwaliteit.

Doel en resultaat.

De opdracht betreft de actualisatie van het bestaande Beheerplan Spelen 2013 - 2016 voor de speelplaatsen in de gemeente Lansingerland. De gegevens worden geactualiseerd zodat inzichtelijk is wat de omvang is van het huidige areaal speeltoestellen en voorzieningen in de gemeente, welke inspanningen jaarlijks gedaan moeten worden om het beoogde kwaliteitsniveau te realiseren en welke kosten hieraan verbonden zijn voor de jaren 2015 en 2016.

Om deze actualiseringsslag uit te voeren zal gebruik gemaakt worden van de meest recente inspectieresultaten en gegevens uit de ABS database.

Dit beheerplan betreft alleen de speeltoestellen en ondergronden die in beheer zijn bij de gemeente Lansingerland. Speelvoorzieningen in beheer bij private partijen bijv. peuterspeelzalen, verenigingen en dergelijke zijn niet in dit beheerplan opgenomen.

1 Evaluatie beheerplan 2013 - 2016

In het beheerplan 2013 – 2016 is een inventarisatie gemaakt van het aantal voorzieningen en de daartoe behorende kosten. Met een wijziging in het beleid betreffende onderhoud, levensduur en beeldkwaliteit zullen de diverse kostenposten en begrotingen hierop aangepast worden.

Veranderingen in inventaris

Speeltoestellen

Het aantal speeltoestellen is toegenomen van 574 in 2012 naar 672 in 2015.

In hoofdstuk 6 worden deze cijfers toegelicht.

Ondergronden

Speeltoestellen dienen veilig te zijn voor het verwachte gebruik. De veiligheid wordt voor een belangrijk deel bepaald door de toegepaste ondergrond. In 2012 was de hoeveelheid ondergrond 11.793 m². In 2015 is deze hoeveelheid gegroeid naar 27.767 m².

In hoofdstuk 6 worden deze cijfers toegelicht.

Ontwikkelingen in beleid

In de bevolkingsprognose Lansingerland 2015 zijn diverse geringe ontwikkelingen zichtbaar die in het belang zijn voor het beleidsplan spelen. Ondanks een lichte daling van het aantal baby's blijft het aantal hoog. Er zijn kleine verschuivingen in het aantal bewoners per kern zichtbaar. In de toekomst zal de oudere generatie een steeds belangrijker doelgroep worden in de gemeente. Dit is een landelijke trend en kan een factor worden bij de inrichting van speelplekken in het kader van sporten en bewegen.

Lansingerland telt op 1 jan 2015 **58.133** inwoners. Het aantal inwoners per kern op 1 jan 2015

- Bleiswijk 11.672
- Bergschenhoek 17.749
- Berkel en Rodenrijs 28.712

Het aantal inwoners op 1 januari 2015 komt nagenoeg overeen met de prognose van 2014. Opvallend is dat het aantal mensen in de leeftijd 25-30 jaar iets achterblijft ten opzichte van de verwachting. In deze leeftijdsgroep zijn relatief veel nieuwe vestigers vanuit omliggende gemeenten. In absolute aantallen is het aantal inwoners tussen 40 en 45 jaar afgenomen. Dit is het vierde achtereenvolgende jaar dat deze leeftijdsgroep krimpt, vooral omdat er minder verhuizingen naar Lansingerland zijn geweest en omdat de piek van de jaren 60-generatie doorschuift naar de 50 jaar.

In Bleiswijk is over bijna de gehele linie een lichte stijging van het aantal inwoners te zien. In Bergschenhoek nemen de leeftijdsgroepen in omvang af bij wat als traditionele gezinnen kan worden benoemd: van 0 – 15 jaar en van 25-45 jaar.

Op 1 januari 2015 waren er 711 baby's, iets minder dan voorgaande jaren maar nog steeds een hoog aantal. Ook het aantal geboorten per vrouw blijft hoog. Er zijn in Bleiswijk meer dan gebruikelijk baby's bijgekomen; in Berkel en Rodenrijs wat minder dan gebruikelijk. In Bergschenhoek is het aantal geboorten voor het eerst van deze eeuw onder de 200 gedaald. In alle kernen is de bevolking toegenomen: in Bergschenhoek 85, in Bleiswijk 306 en in Berkel en Rodenrijs 617.

De huishoudensomvang is licht gestegen naar 2,59 personen per woning. Dat komt enerzijds doordat jongeren iets langer thuis blijven wonen, en anderzijds omdat mannen steeds ouder worden (in de hoogste leeftijdsklassen meer 2-persoonshuishoudens).

Bijna 580 mensen zijn 65 geworden en hebben daarmee (ongeveer) de AOW-leeftijd bereikt.

2 Beleidskader

Speelruimtebeleid

Eind 2008 heeft OBB een quickscan speelruimte opgesteld. Dit plan is opgesteld voor circa 12.000 kinderen van 0-18 jaar op een bevolking van circa 52.500. Behalve een beleidsgedeelte in het speelruimteplan was het noodzakelijk om inzicht te hebben in de gevolgen van het toepassen van de uitgangspunten uit het speelruimteplan. De gemeente heeft op hoofdlijnen inzicht gekregen in een passende speelstructuur, gerelateerd aan het kinderaantal en de leeftijd van de kinderen.

Aanpalend beleid

De kaders en uitgangspunten voor de speelruimte in Lansingerland zijn beschreven in de volgende beleidsdocumenten:

- Lokale beleidsagenda Jeugd: Ieder Kind Wint II
- Beleidsplan WMO 2011-2014
- Kadernotitie Ruimte voor jeugd 2008-2012

Specifiek voor spelen en speelruimte is geen beleidsplan vastgesteld maar wel een Uitvoeringsplan Spelen en Ontmoeten 2012. Ook hierin zijn uitgangspunten voor de speelruimte in Lansingerland aangegeven. Nadien zijn er geen beleidsnotities meer verschenen dus blijven de conclusies actueel.

Financieel kader

De gevolgen van de crisis gaat ook de gemeente Langsingerland niet voorbij. Voor het product Spelen ligt de uitdaging in het op peil houden van het aanbod en de veiligheid van de speelvoorzieningen met een beperkter jaarlijks budget. In hoofdstuk 4 worden de wettelijke kaders aangegeven. Het huidige kwaliteitsniveau, waarbij veiligheid gewaarborgd

is, zal worden aangepast. Een overstap naar een lager kwaliteitsniveau in relatie met een beperker budget is vanaf 2014 ingezet.

Conclusie en aanbevelingen

De gemeente Lansingerland is rijk aan voorzieningen op het gebied van spelen en ontmoeten. Speelruimte en speelplekken zijn geen categorale voorziening voor kinderen, maar vormen een onderdeel van de woon- en leefomgeving. Speelruimtebeleid heeft raakvlakken met beleidssectoren als ruimtelijke ordening, groenvoorzieningen, verkeer, recreatie, onderwijs(huisvesting), WMO (ontmoeten en meedoen) sport, gezondheid en veiligheid. Naar aanleiding van de quick scan in 2008 is geconstateerd dat met name de 12 – 23 jarigen nog voorzieningen missen.

Het beheer is erop gericht de huidige status van het speelvoorzieningenaanbod in stand te houden. Daarnaast dient rekening gehouden te worden met een uitbreiding van het arsenaal, met name voor de leeftijdsgroep 12 – 23 jaar.

3 Wettelijk kader

Voor speeltoestellen is een speciale wet opgesteld: het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS), waarin vermeld staat dat alle speeltoestellen in de openbare ruimte veilig moeten zijn. Het WAS is dus van toepassing op speeltoestellen in de publieke ruimte. In deze wet staat een verwijzing naar de Europese Normen voor speeltoestellen en bijbehorende valdempende ondergronden. Wanneer een toestel en de ondergrond aan deze normen voldoet, dan zijn deze toestellen veilig.

Artikel 4

Attractie- en speeltoestellen zijn zodanig ontworpen en vervaardigd, hebben zodanige eigenschappen en zijn van zodanige opschriften voorzien, dat zij bij redelijkerwijs te verwachten gebruik geen gevaar opleveren voor de veiligheid of de gezondheid van de mens. Zij voldoen daartoe aan de in bijlage I (zie WAS) genoemde voorschriften.

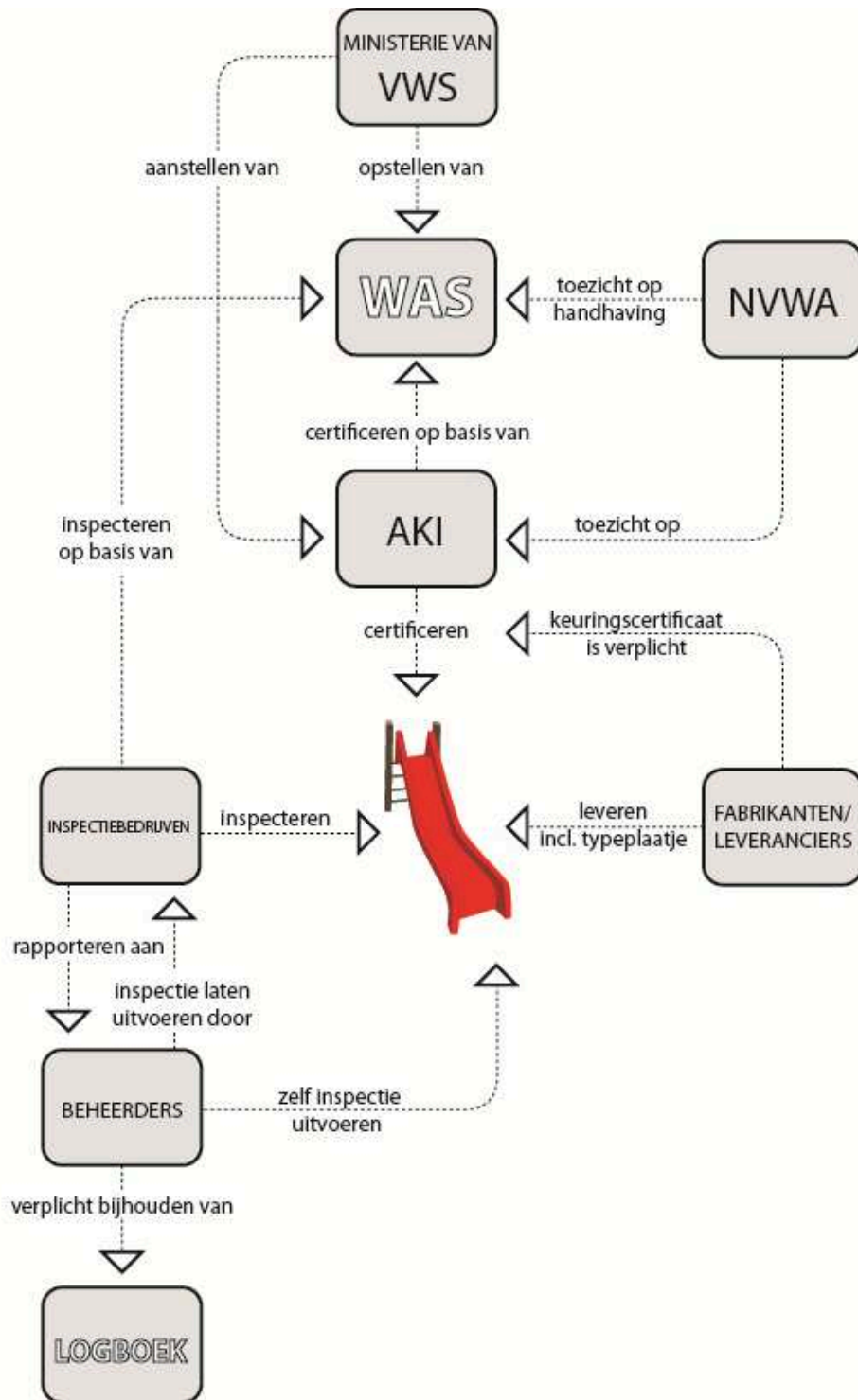
Artikel 5

In de ministeriële regeling kunnen normen worden aangewezen en nadere voorschriften worden gesteld voor attractie- en speeltoestellen.

Attractie- en speeltoestellen welke voldoen aan de normen, bedoeld in het eerste lid, worden in zoverre vermoed te voldoen aan artikel 4.

Ingevolge het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS) moeten te plaatsen toestellen voorzien zijn van een geldig certificaat van goedkeuring afgegeven op basis van een keuring uitgevoerd op het onderhavige toestel door een aangewezen instelling, of voorzien van een daarmee gelijkgesteld certificaat (afgegeven door een instelling in het buitenland). De veiligheid kan worden aangetoond door te voldoen aan NEN-EN 1176:2008 of via een risicoanalyse.

Er zijn verschillende partijen betrokken bij het ontwikkelen, produceren en beheren van veilige speeltoestellen en valdempende ondergronden. Deze partijen hebben elk hun specifieke verantwoordelijkheden en bevoegdheden. In onderstaand figuur zijn de verbanden tussen alle partijen weergegeven.

4 Systematiek en streefniveau

Speelruimte voor kinderen is iets wat iedereen aangaat. Voor kinderen is buiten spelen van groot belang voor hun ontwikkeling. Goed verzorgde speelplekken verhogen de aantrekkelijkheid van een woonwijk en de mogelijkheden die kinderen krijgen om buiten te spelen. Het beheer van de speelvoorzieningen dient dan ook gericht te zijn op het in stand houden van aantrekkelijke, veilige en goed verzorgde speelplekken.

Binnen de gemeente is ervoor gekozen om hiervoor deels gebruik te maken van interne kennis en kunde om snel en adequaat handelen mogelijk te maken, gecombineerd met specialistische kennis van buiten.

Taken Lansingerland

Het product Spelen valt onder de verantwoordelijkheid van de afdeling Economische en Maatschappelijke Ontwikkeling (EMO). In opdracht van de afdeling EMO draagt de afdeling B&O zorg voor het beheer en onderhoud van de speelvoorzieningen.

Hieronder valt in grote lijnen:

- Afhandelen meldingen en vandalisme;
- aansturing en controle van het "onderhoud";
- informatie en advies (gegevensbeheer, overleg e.d.);
- ondersteuning ontwerp en inspraak.

Meldingen

De gemeente kan niet altijd en overal zijn. De omwonenden en gebruikers van de speelvoorzieningen hebben ook een verantwoordelijkheid om gevaarlijke en onwenselijke zaken op speelvoorzieningen en aan speeltoestellen te melden.

Bewoners kunnen hun meldingen en ideeën indienen via de gemeentelijke website, 'Meldingen Buitenruimte' per mail, per telefoon of brief. De meldingen met betrekking tot onderhoud (inclusief vernielingen, slijtage, vervuiling enzovoorts) worden afgehandeld door medewerkers van de afdeling B&O die ook de functionele inspectie doen.

Meldingen die binnenkomen worden doorgaans binnen vijf werkdagen afgehandeld. Indien dit niet mogelijk is, wordt er contact met de melder opgenomen om een en ander toe te lichten. De meldingen door burgers, met een relevantie ten aanzien van veiligheid worden in het logboek opgenomen.

Vandalisme

Vandalisme aan speeltoestellen komt in alle gemeenten in Nederland voor. Als aan een toestel een vernieling heeft plaats gevonden wordt dit in Lansingerland snel gerepareerd. Dit om te voorkomen dat een vernield toestel uitnodigt tot nog meer vernielzucht.

Aansturing en controle

Ten behoeve van het onderhoud vindt aansturing en controle plaats van de werkzaamheden die door de aannemers worden uitgevoerd. Hieronder valt het overleg met aannemers en leveranciers, doorspreken van inspectieresultaten, opdrachtverlening, voor- en nacalculatie opdrachten, toezicht houden en directie voeren.

Informatie en advies

Om gestructureerd te kunnen werken is het noodzakelijk om te beschikken over informatie en deze uit te wisselen met betrokken medewerkers, politiek en derden.

Een goed en toegankelijk digitaal beheersysteem en up to date informatie is van belang.

Inspecties en Controles

Speeltoestellen moeten regelmatig geïnspecteerd worden. De beheerder controleert of gebruik van het toestel nog steeds veilig is. Met de resultaten van deze inspecties moet ook beoordeeld worden welke acties ondernomen moeten worden voor het veilig houden van het

toestel. De benodigde reparaties of herstelwerkzaamheden moeten ook daadwerkelijk uitgevoerd worden, binnen een verantwoorde tijdsduur. Om de kosten van onderhoud te beperken en om te voldoen aan de wettelijke verplichting ten allen tijde zorg te dragen voor de veiligheid van speelvoorzieningen, is het belangrijk de speelvoorzieningen regelmatig te inspecteren. De norm (NEN-EN 1176-7:2008) schrijft de volgende drie vormen van inspectie voor.

- **Visuele inspectie**

Deze controles vinden maandelijks plaats. Dit is een vrij snelle oppervlakkige controle om na te gaan of er mogelijk een risico is ontstaan. De controle vindt meestal plaats op speelplek niveau. Indien er iets aan de hand lijkt te zijn wordt het betreffende toestel of de speelplek geregistreerd.

Met routinematige visuele inspectie kunnen evidente gevaren als gevolg van vandalisme, gebruik of weersomstandigheden worden geïdentificeerd, bijvoorbeeld gevaren door defecte onderdelen of gebroken flessen (glasscherven). Bij speelplaatsen waar sprake is van intensief gebruik of vandalisme, kan het nodig zijn deze inspectie dagelijks uit te voeren.

- **Operationele inspectie**

Tijdens de operationele inspecties wordt de werking van de toestellen gecontroleerd. Op basis hiervan wordt operationeel onderhoud uitgevoerd. Tijdens de operationele inspecties wordt ook gecontroleerd of de reparaties die aan de toestellen uitgevoerd zijn naar aanleiding van de grote veiligheidsinspectie of naar aanleiding van eerdere inspecties juist en duurzaam zijn uitgevoerd. De operationele inspectie vindt ieder kwartaal plaats. Het is een meer gedetailleerde inspectie om de functionaliteit en stabiliteit van het speeltoestel te controleren, in het bijzonder op slijtage. Deze inspectie behoort elke 1 tot 3 maanden te worden uitgevoerd, of volgens opgave van de fabrikant. Bijzondere aandacht behoort te worden gegeven aan onderhoudsvrije (sealed-for-life) onderdelen.

- **Hoofdinspectie**

Eén keer per jaar vindt een grote veiligheidsinspectie plaats van de openbare speelvoorzieningen en de speeltuinen. Deze inspectie wordt uitgevoerd volgens de norm NEN-EN 1176 en NEN-EN 1177. De jaarlijkse hoofdinspectie wordt uitgevoerd om het algehele veiligheidsniveau van speeltoestellen, funderingen en oppervlakken vast te stellen. Met inbegrip van eventuele aangebrachte wijzigingen als gevolg van de beoordeling van veiligheidsmaatregelen), weersinvloeden, aanwezigheid van houtrot of corrosie en eventuele veranderingen in het veiligheidsniveau van de speeltoestellen. Het laatste als gevolg van uitgevoerde reparaties, of het toevoegen of vervangen onderdelen. Bijzondere aandacht behoort te worden gegeven aan onderhoudsvrije (sealed-for-life) onderdelen.

Om ongevallen te voorkomen, behoort de eigenaar of beheerder ervoor te zorgen dat een geschikt inspectie-rooster wordt opgesteld en bijgehouden voor elke speelplaats. De volgende zaken zijn van belang:

- Plaatselijke omstandigheden als weer, vandalisme (van invloed op frequentie).
- Aanwijzingen van de fabrikant (van invloed op frequentie).
- Geef aan hoe welke componenten tijdens welke inspectie moeten worden geïnspecteerd.

Bij serieus gevaar van een speelobject dient onmiddellijke aanpassing verricht te worden. Indien dit niet mogelijk is moet het toestel afgesloten of verwijderd worden. Nadat het toestel verwijderd is moet de fundering afgedekt worden of eveneens verwijderd.

Het is aan te raden de effectiviteit van inspectieschema na een jaar te bekijken en indien nodig aanpassen:

- Aanpassen i.v.m. verworven deskundigheid en ervaring
- Aanpassen i.v.m. veranderingen ter plaatse

Personeel moet deskundig zijn
Adequate functie informatie moet voorhanden zijn
Specifiek werk (bijv. lassen) uitbesteden

- **Logboeken**

De beheerder van speeltoestellen is verplicht voor elk speeltoestel een logboek bij te houden. In het logboek wordt alles wat met het toestel gebeurt op het gebied van inspectie en onderhoud bijgehouden. De beheerder toont hiermee zijn zorg voor de veiligheid van het speeltoestel aan, en maakt hiermee het beheer voor zichzelf inzichtelijk. Ook is het een hulpmiddel voor de controlerende ambtenaar, de NVWA heeft recht van inzage. Het is daarom wenselijk dat het logboek op de locatie aanwezig en beschikbaar is. Het voordeel van een logboek is dat het voldoende management informatie geeft, en biedt een kwaliteitszorgsysteem en zorgt voor de omgekeerde bewijslast bij ongevallen (achteraf)

In het logboek worden de volgende gegevens bijgehouden:

- Eigendomsgegevens van het toestel
- Keuringsgegevens (certificaat van het toestel)
- Alle notities betreffende inspectie en onderhoud
- Inspectierapportages van het toestel
- Meldingen
- Gegevens betreffende ongevallen

4.1 Onderhoudsniveau

Speeltoestellen

De mate waarin de diverse maatregelen worden uitgevoerd is bepalend voor het bereikte onderhoudsniveau. Het hoogst mogelijke onderhoudsniveau is 100%. Dit houdt in dat het toestel en de bijbehorende veiligheidsondergrond:

- altijd voldoet aan de veiligheidseisen   veilig
- altijd goed functioneert   heel
- altijd als nieuw uitziet   schoon

Een toestel op het hoogste onderhoudsniveau schoon te maken, verven, repareren en inspecteren is bijna onbegonnen werk. Dit zou dagelijks werk vergen. Het eerste levensjaar is dit misschien nog haalbaar, maar daarna niet meer. De levensduur van deze toestellen is hoger dan de door de leverancier aangegeven levensduur.

Het advies onderhoudsniveau is 75%. Dit houdt in dat alleen die werkzaamheden uitgevoerd worden waarbij het toestel en de bijbehorende veiligheidsondergrond veilig zijn. Uiteraard zijn de veiligheidsmaatregelen soms ook maatregelen die de functionaliteit in stand houden.

Aan de hand van de inspectiegegevens en beschikbare foto's van de speeltoestellen wordt het onderhoudsniveau in 2014 geschat op 75%. Dit niveau is te vergelijken met kwaliteitsniveau B voor de buitenruimte zoals in de CROW kwaliteitscatalogus wordt beschreven. Dit kwaliteitsniveau is vanaf 2014 aangepast tot kwaliteitsniveau C.

In grote lijnen houdt een onderhoudsniveau C het volgende in:

- Veilig: Het voldoet aan de WAS
- Heel: Er ontbreken geen grote onderdelen maar schade is zichtbaar
- Schoon: Minder dan 20% van de speelvoorziening is redelijk erg bevuild door aanslag.

In grote lijnen houdt een onderhoudsniveau van 75% van de ondergrond het volgende in:

- Veilig: Praktisch altijd veilig
- Heel: Er ontbreken geen grote stukken en fundering ligt niet bloot
- Schoon: Weinig onkruid in valondergronden zichtbaar

Conclusie en aanbevelingen

De uitvoering van de technische inspectie door een extern inspectiebedrijf levert het gewenste resultaat op. De eigen dienst voert drie maal per jaar functionele inspectie uit. Het oplossen van kleine gebreken tijdens de inspectie is een goede werkwijze.

De medewerkers van de afdeling B&O beschikken over voldoende actuele vakkennis om te inspecteren. Voorkomen moet worden dat er “bedrijfsblindheid” ontstaat. Dit kan door bijscholing te volgen en door in ieder geval één inspectie per jaar door een extern deskundige uit te laten voeren zoals nu ook al gebeurt. Op deze manier zijn de medewerkers op de hoogte van de laatste ontwikkelingen op het gebied van speeltoestellen en veiligheidsregelgeving.

De automatisering van het logboek voor Lansingerland geeft gemakkelijk inzicht in inventaris en veiligheidssituatie. De logboekgegevens (inspecties, reparaties, meldingen, ongevallen e.d.) zijn opgenomen in het geautomatiseerde bestand.

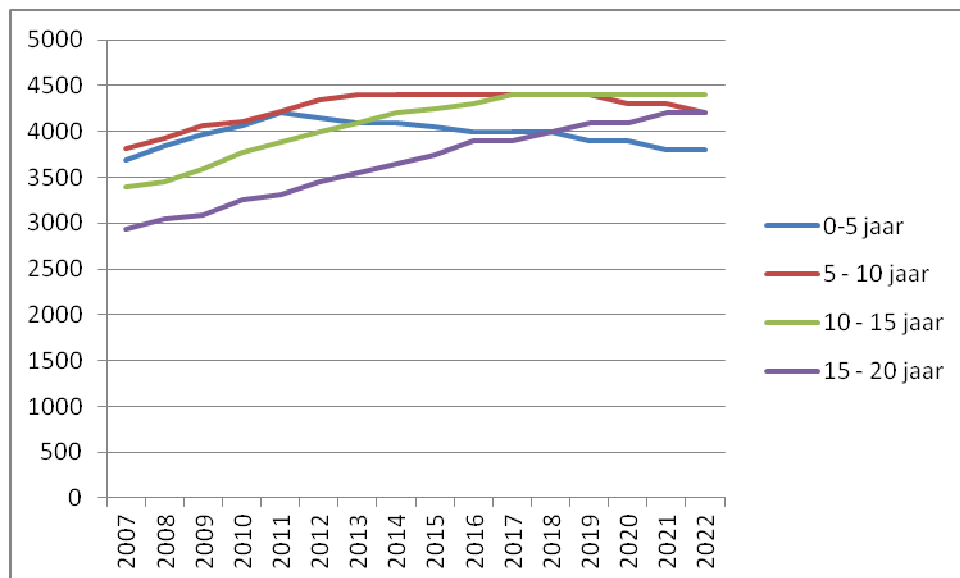
5 Kwantitatieve gegevens ‘Spelen’.

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van het aantal speeltoestellen en voorzieningen in de gemeente. Er wordt een relatie gelegd met de demografische gegevens

en de spreiding over de gemeente. Tevens komt aan de orde wat op dit moment de technische kwaliteit is van het huidige areaal speelvoorzieningen.

Kinderaantallen

Om een beeld te krijgen van het aantal kinderen is in onderstaande grafiek de verschuiving in aantallen kinderen weergegeven.

Tabel 1 : Prognose kinderaantallen. Bron: Bevolkingsprognose Lansingerland 2011.

Uit figuur 3 blijkt dat er in de periode 2007 - 2011 voor alle leeftijdsgroepen een toename was. Vanaf 2012 zal het aantal jonge kinderen weer gaan dalen. De leeftijdsgroep 5 – 10 jaar blijft naar verwachting min of meer constant. Een duidelijke toename zien we echter bij de leeftijdsgroepen 10 – 15 jaar en 15 – 20 jaar.

In de bevolkingsprognose 2015 zijn diverse geringe ontwikkelingen zichtbaar die in het belang zijn voor het beleidsplan spelen. Ondanks een lichte daling van het aantal baby's blijft het aantal hoog. Tevens zijn er kleine verschuivingen zichtbaar in het aantal bewoners per kern.

Aantallen speelvoorzieningen en toestellen

In totaal staan er 672 speeltoestellen verdeeld over 167 speelvoorzieningen in de drie kernen van de gemeente. Niet alle plekken zijn geschikt voor alle leeftijden en is sterk afhankelijk van de functie en speelwaarde van een speeltoestel. In veel gevallen zijn de speelvoorzieningen zo ingericht dat hier meerdere leeftijdsgroepen gebruik van kunnen maken.

Kern	Aantal speelvoorzieningen	Aantal speeltoestellen
Bergschenhoek	54	214
Berkel en Rodenrijs	84	347
Bleiswijk	29	111
Totaal	167	672

Tabel 2: Aantal speelvoorzieningen en –toestellen. Bron: ABS april 2015

Ten opzichte van de inventarisatie van 2012 is dit een toename van 19 speelplekken en 98 speeltoestellen. Vooral in Berkel en Rodenrijs zijn in de afgelopen 3 jaar meerdere speelplekken aangelegd.

Toestellen bestand	aantal	%
Behendigheids	101	15

Combinatietoestellen	93	14
Draaitoestellen	44	6
Glijbanen	36	5
Klimtoestellen	35	5
Schommels	75	11
Sociaal Spel	34	5
Sporttoestellen	115	17
Speelhuis	1	0.3
Toestelgroepen	2	0.3
Wiptoestellen	138	20
Carrousel	1	0.3
Totaal	672	100%

Tabel 3: Verschillende toesteltypen. Bron: ABS april 2015

Uit tabel 3 blijkt dat het toestellenbestand in 2015 in geringe mate verschilt met 2012. De variatie is groot met een kleine afname van het aantal wiptoestellen en een toename van sporttoestellen.

Materiaalkeuze

In Lansingerland is in het verleden veelal gebruik gemaakt van houten en metalen toestellen al dan niet in combinatie. De laatste jaren zijn meer kunststof en metalen/aluminium toestellen toegepast, al dan niet in combinatie. Bij de natuurlijke speelvoorzieningen is bewust gekozen voor duurzaam hout. De materiaalkeuze bepaalt voor een groot deel de aanschafwaarde, vervangingstermijn en afschrijving van het toestellenbestand. In het algemeen kan gesteld worden dat het materiaal waar de speeltoestellen tegenwoordig van gemaakt en geleverd worden kwalitatief ruim voldoende is. Mede door de langere levensduur en vaak minder hoge onderhoudskosten zijn de hedendaagse speeltoestellen duurzamer.

Toestelleveranciers

Vanaf 1995 zijn de speeltoestellen bij verschillende leveranciers aangeschaft. Door een beperkt aantal leveranciers te hanteren zijn de contacten eenvoudig te leggen en zijn de voor het onderhoud benodigde onderdelen eenvoudiger op voorraad te houden. Bij een geplande aanschaf van toestellen van meer dan € 30.000,- is het noodzakelijk hiervoor een aanbesteding uit te schrijven.

Ondergronden.

In het huidige veiligheidsregime zijn de ondergronden bij speeltoestellen van groot belang. Immers, het merendeel van de blessures bij kinderen wordt veroorzaakt door valincidenten. Goed beheer en onderhoud van ondergronden is derhalve van groot belang.

In dit beheerplan worden, naast het onderhouden en vervangen van speeltoestellen, ook de valondergronden meegenomen. De gegevens over de aantal plekken en type valondergrond zijn verwerkt in het geautomatiseerde beheersysteem.

Er is een grote variatie aan ondergronden (totaal 12 verschillende materialen). Vooral kunstgras wordt toegepast op diverse plekken. Opvallend is dat het aanbrengen van los materiaal (Decowood, rubbersnippers, zand en schors) ten opzichte van 2012 steeds minder wordt toegepast. Per speelplek wordt gemiddeld 40m² uitgevoerd met veilige ondergrond.

Typering	Aantal plekken	%	Veilige ondergrond m ²	%
Asfaltbeton	25	3.5		0
Betontegels - Klinkers	65	9	442	1.5

Dekowood	45	6.5	4.559	17
Eco-scape	3	0.5		
Gras - grond	151	21	42	
Kunstgras	178	25.5	11.795	43
Rubbergietvloer	41	6	1.526	5.5
Rubbertegels	114	16	6.293	22
Rubbersnippers	3	0.5	337	1
Schors - houtsnippers	49	7	759	2.5
Water	4	0.5		
Zand	22	3.5	2.014	7.5
Totaal	700	100	27.767	100

Tabel 4: Hoeveelheden valondergrond. Bron: ABS februari 2015

Conclusies en aanbevelingen

Er worden met de huidige beheer- en onderhoudsbudgetten 167 speelvoorzieningen in stand gehouden.

Verdeeld over deze speelvoorzieningen staan 672 toestellen, die geplaatst zijn op 27.767 m² veiligheidsondergrond.

Er wordt bij aanschaf van nieuwe toestellen een ontwerp gemaakt. De toestellen worden daarbij gekozen uit de catalogi van de vaste leveranciers. Het streven is om hierbij veiligheidsondergronden met vaste structuur te gebruiken zoals rubbertegels of kunstgras. Deze ondergronden kennen een hogere aanschafwaarde, maar de onderhoudslasten zijn lager. Het vervangen van losse materialen door vaste ondergronden de komende jaren heeft invloed op de aanschaf- en vervangingswaarde van de ondergronden.

Het toestellenbestand in Lansingerland bestaat voor bijna 25% uit wipveren en wippen. Dit zijn toestellen voor jonge (0 – 5 jaar) kinderen. Bij vervanging dient rekening gehouden te worden met de veranderde leeftijdsopbouw van de gemeente. Ook is voldoende variatie van speeltoestellen belangrijk. Hiervoor is een beleidsplan ten aanzien van de inrichting wenselijk.

De inrichting van speelvoorzieningen zal meer afgestemd moeten gaan worden op hogere leeftijdsgroepen. Over het algemeen zijn de kosten van speeltoestellen voor oudere kinderen hoger dan voor kinderen van 0 – 5 jaar. Ook qua ruimte dient er voldoende oppervlak beschikbaar te zijn.

De hedendaagse speeltoestellen zijn duurzamer in vergelijking met de speelobjecten vanuit het verleden. De kwaliteit van het materiaal is beter zodat er een langere levensduur aan gekoppeld kan worden en minder onderhoudskosten. Tevens is het productieproces van de toestellen sterk verbeterd waarin steeds meer rekening gehouden wordt met milieueisen.

6 Financiën

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de kosten die verband houden met vervangingen van speeltoestellen en overige inrichting van de speelvoorzieningen. De begroting Spelen Lansingerland 2015 – 2018 ziet er als volgt uit.

	2015	2016	2017	2018
000002 Stelpost kadernota	33.449	65.258	64.970	60.378
343458 Areaaluitbreiding	3.266	3.266	3.266	3.266
343491 Onderhoud speeltoestellen	75.120	75.120	75.120	75.120
343492 Onderhoud valondergronden	44.254	44.254	44.254	44.254
343493 Vandalisme	12.000	12.000	12.000	12.000
343495 Inspectie	6.000	6.000	6.000	6.000
610000 Kapitaalslasten	318.378	271.599	223.273	202.995
610010 Kapitaalslasten inv. Prog.	0	13.500	31.375	57.553
622450 Uren Beheer en Onderhoud	149.112	149.112	149.112	149.112
622460 Uren Buitendienst	19.665	19.665	19.665	19.665
Totaal	661.244	659.774	629.035	630.343

Plaatsingjaar en levensduur

Aan de hand van de verdeling van typen toestellen en afschrijvingsjaar is in 2012 gebleken dat de gemiddelde levensduur van de toestellen 10 jaar is. De gemeente hield kwaliteitsniveau B aan met de volgende berekening m.b.t. de levensduur aan:

Ondergronden 6 jaar + speeltoestellen 12 – 14 jaar = 10 jaar gemiddelden levenscyclus. Dit is iets lager dan het landelijk gemiddelde van 12 jaar. Dit komt bijvoorbeeld door het grote aandeel wip-, schommel- en draaitoestellen die vaak minder lang meegaan door de bewegende delen in het toestel.

Voor het product 'Spelen' is er besloten om te gaan werken met kwaliteitsniveau C. Het betreft hier vooral de verlenging van de levensduur van de speeltoestellen. Dit houdt in dat er met dezelfde onderhoudsbudgetten wordt gewerkt omdat er op termijn meer onderhoud nodig zal zijn als de toestellen langer gebruikt gaan worden.

Met kwaliteitsniveau C is de volgende levensduur van toepassing:
Ondergrond 10 jaar + speeltoestellen 15 tot 20 jaar = 15 jaar gemiddelde levenscyclus.

Jaar van vervanging

In het herziene beheerplan 2015 – 2016 blijkt dat er meer evenwicht gevonden is in het vervangen van speeltoestellen. Dit heeft te maken met het oprekken van de geldende afschrijftermijnen (15 jaar voor alle toestellen) De pieken van vervanging die in het verleden zijn geconstateerd voor de jaren 2017 en 2018 zijn grotendeels rechtgetrokken en over een periode van 5 jaar verdeeld.

Investeringswaarde

In tabel 5 zijn de investeringswaarden van de speeltoestellen en ondergronden van de begroting uit 2013 bijgesteld in 2015. Deze kosten bestaan volledig uit de aanschaf en de plaatsing van de speelobjecten.

	Begroting 2013	Begroting 2015
Investering 2015	250.000	100.000
Investering 2016	235.000	135.000
Investering 2017	500.000	200.000
Investering 2018	400.000	175.000
Investering 2019	280.000	200.000

Investering 2020	380.000	200.000
------------------	---------	---------

Tabel 5: Te vervangen investeringswaarde per jaar

Conclusies en aanbevelingen

Met het hanteren van kwaliteitsniveau C worden de afschrijfperiode van de speeltoestellen opgerekt naar 15 jaar. Dit heeft direct invloed op de hoogte van de post Kapitaallasten. De relatie tussen de vervanging van speeltoestellen en de investeringswaarde is in de begroting van 2015 - 2018 grotendeels in balans. De eerdere pieken in het vervangen van speeltoestellen in 2017 en 2018 wordt grotendeels vermeden en in meerdere jaren uitgezet.

7 Cyclische beheerkosten

De cyclische beheerkosten betreffen alle regelmatig terugkerende onderhoudswerkzaamheden. Dit betreffen de inspecties en onderhoudswerkzaamheden voortvloeiend uit inspectierondes. Daarnaast wordt er programmatisch onderhoud van de ondergronden uitgevoerd.

Onderhoud intern

Voor het op peil houden van de speelvoorzieningen dragen de eigen medewerkers zorg voor functionele inspecties, aansturen van externe aannemers en het reageren op meldingen.

Team Beheer

In dit team zitten de uren opgenomen voor de programmaleider van het deelprogramma Spelen.

Team Projecten

Het betreft hier de uren en kosten voor het uitvoeren van de visuele inspecties en het begeleiden van de diverse projecten in het deelprogramma Spelen.

De uren inspectie worden ingevuld door twee medewerkers die deze inspecties uitvoeren en de gegevens invoeren in het beheersysteem. Tevens wordt twee maal per jaar extra inspecties uitgevoerd op risicovolle toestellen.

Team Buitendienst

De teamleden worden ingezet nadat er vanuit er meldingen zijn gedaan door buurtbewoners over schade of vandalisme aan speelvoorzieningen.

Uren Spelen				
2015 - 2016	Exploitatie		Investering	
	uren	kosten	uren	kosten
Team Beheer	344			
Overige ondersteuning	0			
Ondersteuning secretariaat	402			
<i>Subtotaal</i>	<i>746</i>	<i>42.522</i>		
Team Projecten	1.141		144	
Overige ondersteuning	32			
Ondersteuning secretariaat	43			
<i>Subtotaal</i>	<i>1.216</i>	<i>92.416</i>	<i>144</i>	<i>10.944</i>
Team Buitendienst	345			
Overige ondersteuning	0			
Ondersteuning secretariaat	0			
<i>Subtotaal</i>	<i>345</i>	<i>19.665</i>		
Jaarlijkse kosten	2307	154.603	144	10.944

Onderhoud extern

De werkzaamheden die uitgevoerd worden door derden betreffen:

- Grote veiligheidsinspectie;
- Onderhoudswerkzaamheden tijdens de inspectie of voortvloeiend uit inspectie;
- Herstel van schades als gevolg van vandalisme.

Hieronder valt het uitvoeren van alle onderhoudsmaatregelen naar aanleiding van de technische inspectie, de functionele inspecties, visuele inspecties en de meldingen. Hierbij opgemerkt dat er ook rekening gehouden dient te worden met schoonmaakkosten van de veiligheidsondergronden. Dit betekent een uitbreiding van de werkzaamheden binnen het product Spelen. Onder de post Onderhoud Ondergronden (budget € 44.254.--) vallen de volgende werkzaamheden:

1. Zwerfafval fijn; speelondergronden
2. Zwerfafval grof; speelondergronden
3. Uitwerpselen; op en rondom speelplaatsen
4. Onkruidbeheersing speelondergrond; los materiaal
5. Onkruidbeheersing speelondergrond; rubbervloer
6. Graskanten steken langs speelondergronden (in gras)

Conclusie en aanbeveling

De werkwijze met deels uitvoering door eigen dienst en deels uitvoering door derden voldoet aan de wensen. Er zit regelmaat in de inspectie- en onderhoudsronde (vier keer per jaar). Deze werkwijze kan worden voortgezet met dezelfde frequentie.

Voor het inspecteren van de huidige inventaris volstaat het bedrag van € 6.000,-- in de begroting gebaseerd op 672 toestellen.

Onder de post Onderhoud Ondergronden zal er rekening gehouden moeten worden met een uitbreiding van de werkzaamheden.

Begrippenlijst

<i>ABS</i>	Afkorting van Aantoonbaar Beheer Systeem. Beheersoftware die informatie uit inspecties van speeltoestellen in de openbare ruimte inzichtelijk maakt.
<i>Beheer</i>	Het in stand houden van het toestel gedurende de levensduur.
<i>Correctief onderhoud</i>	Bij correctief onderhoud vindt er alleen onderhoud aan toestellen en bijbehorende ondergronden plaats wanneer er een gebrek of achterstallig onderhoud met kans op een gebrek en daarmee ook een risico voor een onveilige situatie is geconstateerd.
<i>Inspectie</i>	een momentopname waarbij beoordeeld wordt of een speelplek voldoet aan de veiligheidsnormen.
<i>NVWA</i>	Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit
<i>Speelplek</i>	Speelplekken zijn locaties in de openbare ruimte die specifiek voor spelen zijn ingericht en zijn voorzien van een speelelement zoals een voetbaldoel of een klimrek.
<i>Speelvoorziening</i>	Voorziening, ingericht om dienst te doen als speelruimte. De speelvoorziening is meestal voorzien van speeltoestellen maar kan ook ingericht zijn als trapveld, skatebaan, basketbalveldje e.d..
<i>Structureel onderhoud</i>	Bij structureel onderhoud vinden regelmatig terugkerende maatregelen plaats om het toestel en bijbehorende ondergrond in optimale (schoon, heel, veilig) staat te houden.
<i>WAS</i>	Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen, ook wel aangeduid als het 'Attractiebesluit'. Hierin zijn de wettelijke bepalingen voor aansprakelijkheid en veiligheid vastgelegd.

Beheerplan Spelen

2015 – 2019

Rapport	Beheerplan Spelen
Status	Definitief
Opdrachtgever	Gemeente Lansingerland
Contactpersoon	Elske Tamminga
Rapport opgesteld door	Speelplan
Opdrachtnummer	2015_00140
Projectleider	Henk Bleyendaal
Datum	21 aug 2015

Inhoud

Samenvatting		
Inventarisatie	4	
Beheer van spelen	4	
Financiën	4	
Inleiding		
Doel en resultaat	6	
1	Evaluatie beheerplan 2013 - 2014	
	Verandering in inventarisatie	6
	Ontwikkeling beleid	6
2	Beleidskaders	
	Speelruimtebeleid	
	Aanpalend beleid	7
	Financieel kader	8
	Conclusies	8
3	Wettelijk kader	8
4	Systematiek en streefniveau	
	Taken Lansingerland	10
	Meldingen	10
	Vandalisme	10
	Aansturing en controle	10
	Informatie en advies	10
	Inspectie en controle	10
	Onderhoudsniveau	12
	Speeltoestellen	12
	Conclusies en aanbevelingen	13
5	Kwantitatieve gegevens Spelen	
	Kinderaantallen	14
	Speelvoorzieningen – en toestellen	14
	Materiaalkeuze	15
	Leveranciers	15
	Ondergronden	15
	Conclusies en aanbevelingen	16
6	Financiën	17
	Plaatsing en levensduur	17
	Jaar van vervanging	17
	Investeringswaarde	18
	Conclusies en aanbevelingen	
7	Cyclische beheerkosten	19
	Onderhoud intern	19
	Onderhoud extern	20
	Conclusies een aanbevelingen	20
	Begrippenlijst	21
	Bijlage 1	

Samenvatting

De gemeente Lansingerland streeft ernaar dat kinderen voldoende buitenspeelruimte tot hun beschikking hebben. Buitenspelen is belangrijk voor de sociale, emotionele, cognitieve en fysieke ontwikkeling van kinderen. Daarnaast draagt voldoende speelruimte voor kinderen bij aan de aantrekkelijkheid en leefbaarheid van de woonomgeving. Op verzoek van het bestuur vindt er een herijking plaats van het beheerplan Spelen 2013 – 2016. Dit gebeurt aan de hand van de inspectieresultaten van april 2015 en de nieuwe financiële situatie van Lansingerland.

Inventaris

Voor de ruim 14.500 kinderen en jeugdigen van 0 – 18 jaar biedt de gemeente Lansingerland 672 speeltoestellen, verspreid over 167 speelvoorzieningen en verdeeld over drie kernen. De inrichting van de speelvoorzieningen varieert en is ingericht voor het gebruik door verschillende doelgroepen. Onder de 672 speeltoestellen is ruim 27.750 m² veilige ondergronden aangebracht. Deze ondergronden zijn vooral van houtsnippers en valzand bij speelvoorzieningen in een groene omgeving. In de meer verharde omgevingen zijn de valondergronden met name van kunstgras en rubbertegels.

Beheer van spelen

Het beheerplan Spelen 2015 – 2019 is een herijking van het huidige beheerplan. Het geeft aan welke noodzakelijke werkzaamheden verricht moeten worden om het huidige areaal aan speelvoorzieningen in stand te houden met de beschikbare middelen. De werkzaamheden behorende tot de verantwoordelijkheid van de afdeling Beheer en Onderhoud (B&O). Deze zijn te onderscheiden in inspecties en controles t.b.v. de veiligheid van de speelvoorzieningen, het uit te voeren onderhoud en de zorg voor noodzakelijke vervangingen.

Regelmatige controle van de veiligheid van de speelvoorzieningen en het bijhouden van logboeken op toestelniveau is een wettelijke vereiste volgens het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS).

Het onderhoud bestaat uit de werkzaamheden die fysiek aan het toestel en de veiligheidsondergronden worden uitgevoerd. In Lansingerland wordt inspectief onderhoud uitgevoerd. Dit houdt in dat er alleen onderhoud aan toestellen en bijbehorende ondergronden plaatsvindt wanneer er een gebrek of achterstallig onderhoud met kans op een gebrek is geconstateerd.

Het huidige onderhoudsniveau voor de speelvoorzieningen is veranderd. In het verleden werd uitgegaan van het onderhoudsniveau B van de openbare ruimte. Vanaf heden wordt onderhoudsniveau C acceptabel. Dit heeft direct invloed op de systematiek van het huidige beheer en onderhoudsregime.

Het is de bedoeling dat de levensduur van speeltoestellen wordt verlengd. In het vorige beheerplan werd uitgegaan van een gemiddelde afschrijvingstermijn van 10 jaar. In het nieuwe beheerregime wordt dit opgerekt naar 15 jaar. Een en ander is alleen van toepassing als de veiligheid van de kinderen niet in het geding komt.

Financiën

De raad van Lansingerland heeft bepaald dat de openbare buitenruimte op CROW kwaliteit C zal worden onderhouden. Daarbij opgemerkt dat er aan wet -en regelgeving moet worden voldaan en dat er geen kapitaalsvernietiging mag plaats vinden. Voor het product Spelen worden de budgetten aangepast middels een verlenging van de levensduur van speeltoestellen en ondergronden.

	2015	2016	2017	2018	2019
Inspectie	6.000	6.000	7.000	8.000	9.000
Beheer en Onderhoud	149.112	135.801	134.018	134.119	134.254

Regelmatige inspectie, uitgevoerd door een externe partij, is van belang om de veiligheid te waarborgen. Het jaarlijks een bedrag van € 6.000,- blijft derhalve gereserveerd in de nieuwe begroting en zal vanaf 2017 verhoogd worden. Dit in verband met een uitbreiding van het aantal speeltoestellen. Voor een totaaloverzicht zie hoofdstuk 6.

Met het verlenen van de levensduur van speeltoestellen zal er voldoende budget beschikbaar moeten blijven voor goed onderhoud. Dit in verband met het waarborgen van de veiligheid. De post 'Onderhoud speeltoestellen' blijft gehandhaafd met een jaarlijks beschikbaar budget van € 75.120,--.

Uit de resultaten van de inspectie van april 2015 is gebleken dat er 183 toestellen in de komende 5 jaar (2015 – 2020) vervangen dienen te worden. In de begroting van 2015 is voor de komende vijf jaar een investeringsbedrag van € 1.010.000,-- gereserveerd om een dergelijke vervanging te kunnen realiseren. Het betreft hier het vervangen van speeltoestellen inclusief ondergrond.

Er is een groei in de cyclische werkzaamheden. Naast de reguliere onderhoudsmaatregelen naar aanleiding van de diverse inspecties en meldingen moet er ook rekening gehouden worden met schoonmaakkosten van de veiligheidsondergronden. Dit betekend een uitbreiding van de werkzaamheden binnen het product Spelen zoals het verwijderen van zwerfafval en uitwerpselen, onkruidbeheersing en onderhoud van graskanten langs speelondergronden.

Inleiding

Lansingerland wil een gemeente zijn met een veilige, aantrekkelijke en toegankelijke openbare ruimte die beheersbaars en betaalbaar is op de langere termijn. Om dit te kunnen verwezenlijken is in 2012 door Speelplan een Beheerplan Spelen opgesteld voor de

gemeente. Dit beheerplan heeft een looptijd van 2013-2016 en is inmiddels aan herijking toe om een nieuwe invulling te geven aan een budget te verkrijgen voor de jaren 2015 t/m 2019. In het herziene beheerplan wordt uitgegaan van een minimaal kwaliteitsniveau C. Aanvullend wordt er een update gegeven van de huidige speelruimtegegevens om een duidelijk beeld te geven voor het benodigde budget en het waarborgen van de beoogde kwaliteit.

Doel en resultaat.

De opdracht betreft de herijking van het bestaande Beheerplan Spelen 2013 - 2016 voor de speelplaatsen in de gemeente Lansingerland. De gegevens worden geactualiseerd zodat inzichtelijk is wat de omvang is van het huidige areaal speeltoestellen en voorzieningen in de gemeente. Tevens wordt duidelijk welke inspanningen jaarlijks gedaan moeten worden om het beoogde kwaliteitsniveau te realiseren en welke kosten hieraan verbonden zijn voor de jaren 2015 t/m 2019. In deze herijkingslag zal gebruik gemaakt worden van de recente inspectieresultaten en gegevens uit de ABS database.

Dit beheerplan betreft alleen de speeltoestellen en ondergronden die in gemeentelijk beheer zijn. Speelvoorzieningen van private partijen bijv. peuterspeelzalen, verenigingen en andere externe organisaties zijn niet in dit beheerplan opgenomen.

1 Evaluatie beheerplan 2013 - 2016

In het beheerplan 2013 – 2016 is een inventarisatie gemaakt van het aantal voorzieningen en de daartoe behorende kosten. Met een wijziging in het beleid betreffende onderhoud, levensduur en beeldkwaliteit zullen de diverse kostenposten en begrotingen hierop aangepast worden.

Veranderingen in inventaris

Speeltoestellen

Het aantal speeltoestellen is toegenomen van 574 in 2012 naar 672 in 2015. In hoofdstuk 6 worden deze cijfers toegelicht.

Ondergronden

Speeltoestellen dienen veilig te zijn voor het verwachte gebruik. De veiligheid wordt voor een belangrijk deel bepaald door de toegepaste ondergrond. In 2012 was de hoeveelheid ondergrond 11.793 m². In 2015 is deze hoeveelheid gegroeid naar 27.767 m². In hoofdstuk 6 worden deze cijfers toegelicht.

Ontwikkelingen in beleid

In de bevolkingsprognose Lansingerland 2015 zijn diverse geringe ontwikkelingen zichtbaar die in het belang zijn voor het beleidsplan spelen. Ondanks een lichte daling van het aantal baby's blijft het aantal hoog. Er zijn kleine verschuivingen in het aantal bewoners per kern zichtbaar. In de toekomst zal de oudere generatie een steeds belangrijker doelgroep worden in de gemeente. Dit is een landelijke trend en kan een factor worden bij de inrichting van speelplekken in het kader van sporten en bewegen.

Lansingerland telt op 1 jan 2015 **58.133** inwoners. Het aantal inwoners per kern op 1 jan 2015.

- Bleiswijk 11.672
- Bergschenhoek 17.749
- Berkel en Rodenrijs 28.712

Het aantal inwoners op 1 januari 2015 komt nagenoeg overeen met de prognose van 2014. Opvallend is dat het aantal mensen in de leeftijd 25-30 jaar iets achterblijft ten opzichte van de verwachting. In deze leeftijdsgroep zijn relatief veel nieuwe inwoners vanuit omliggende gemeenten. In absolute aantallen is het aantal inwoners tussen 40 en 45 jaar afgenomen. Dit is het vierde achtereenvolgende jaar dat deze leeftijdsgroep krimpt, vooral omdat er minder

verhuizingen naar Lansingerland zijn geweest en omdat de piek van de jaren 60-generatie doorschuift naar de 50 jaar.

In Bleiswijk is over de gehele linie een lichte stijging van het aantal inwoners te zien. In Bergschenhoek nemen de leeftijdsgroepen in omvang af bij wat als traditionele gezinnen kan worden benoemd: van 0 – 15 jaar en van 25 - 45 jaar.

Op 1 januari 2015 waren er 711 baby's, iets minder dan voorgaande jaren maar nog steeds een hoog aantal. Ook het aantal geboorten per vrouw blijft hoog. Er zijn in Bleiswijk meer dan gebruikelijk baby's bijgekomen; in Berkel en Rodenrijs wat minder. In Bergschenhoek is het aantal geboorten voor het eerst van deze eeuw onder de 200 gedaald. In alle kernen is de bevolking toegenomen: in Bergschenhoek 85, in Bleiswijk 306 en in Berkel en Rodenrijs 617.

De huishoudensomvang is licht gestegen naar 2,59 personen per woning. Dat komt enerzijds doordat jongeren iets langer thuis blijven wonen, anderzijds omdat mannen steeds ouder worden (in de hoogste leeftijdsklassen meer 2-persoonshuishoudens).

Bijna 580 mensen zijn 65 geworden en hebben daarmee de AOW-leeftijd bereikt.

2 Beleidskader

Speelruimtebeleid

Eind 2008 heeft OBB een QuickScan speelruimte opgesteld. Dit plan is opgesteld voor circa 12.000 kinderen van 0-18 jaar op een bevolking van circa 52.500. Behalve een beleidsgedeelte in het speelruimteplan was het noodzakelijk om inzicht te krijgen in de gevolgen van het toepassen van de uitgangspunten uit het speelruimteplan. De gemeente heeft op hoofdlijnen inzicht gekregen in een passende speelstructuur, gerelateerd aan het kinderaantal en de leeftijd van de kinderen.

Aanpalend beleid

De kaders en uitgangspunten voor de speelruimte in Lansingerland zijn beschreven in de volgende beleidsdocumenten:

- Lokale beleidsagenda Jeugd: Ieder Kind Wint II
- Beleidsplan WMO 2011-2014
- Kadernotitie Ruimte voor jeugd 2008-2012

Specifiek voor spelen en speelruimte is geen beleidsplan vastgesteld maar wel een Uitvoeringsplan Spelen en Ontmoeten 2012. Ook hierin zijn uitgangspunten voor de speelruimte in Lansingerland aangegeven. Nadien zijn er geen beleidsnotities meer verschenen dus blijven de conclusies actueel.

Financieel kader

De gevolgen van de crisis gaat ook de gemeente Lansingerland niet voorbij. Voor het product Spelen ligt de uitdaging in het op peil houden van het aanbod en de veiligheid van de speelvoorzieningen met een beperkter jaarlijks budget. In hoofdstuk 4 worden de wettelijke kaders aangegeven. Het huidige kwaliteitsniveau, waarbij veiligheid gewaarborgd is, zal worden aangepast. Een overstap naar een lager kwaliteitsniveau in relatie met een beperkter budget is vanaf 2014 ingezet.

Conclusie en aanbevelingen

De gemeente Lansingerland is rijk aan voorzieningen op het gebied van spelen en ontmoeten. Speelruimte en speelplekken zijn geen categorale voorziening voor kinderen, maar vormen een onderdeel van de woon- en leefomgeving. Speelruimtebeleid heeft

raakvlakken met beleidssectoren als ruimtelijke ordening, groenvoorzieningen, verkeer, recreatie, onderwijs(huisvesting), WMO (ontmoeten en meedoen) sport, gezondheid en veiligheid.

Naar aanleiding van de Quick scan in 2008 is geconstateerd dat met name de 12 – 23 jarigen nog voorzieningen missen.

Het beheer is erop gericht de huidige status van het speelvoorzieningenaanbod in stand te houden. Daarnaast dient rekening gehouden te worden met een uitbreiding van het arsenaal, met name voor de leeftijdsgroep 12 – 23 jaar.

3 Wettelijk kader

Voor speeltoestellen is een speciale wet opgesteld: het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS), waarin vermeld staat dat alle speeltoestellen in de openbare ruimte veilig moeten zijn. Het WAS is dus van toepassing op speeltoestellen in de publieke ruimte. In deze wet staat een verwijzing naar de Europese Normen voor speeltoestellen en bijbehorende val dempende ondergronden. Wanneer een toestel en de ondergrond aan deze normen voldoet, dan zijn deze toestellen waarschijnlijk veilig.

Artikel 4

Attractie- en speeltoestellen zijn zodanig ontworpen en vervaardigd, hebben zodanige eigenschappen en zijn van zodanige opschriften voorzien, dat zij bij redelijkerwijs te verwachten gebruik geen gevaar opleveren voor de veiligheid of de gezondheid van de mens. Zij voldoen daartoe aan de in bijlage I (zie WAS) genoemde voorschriften.

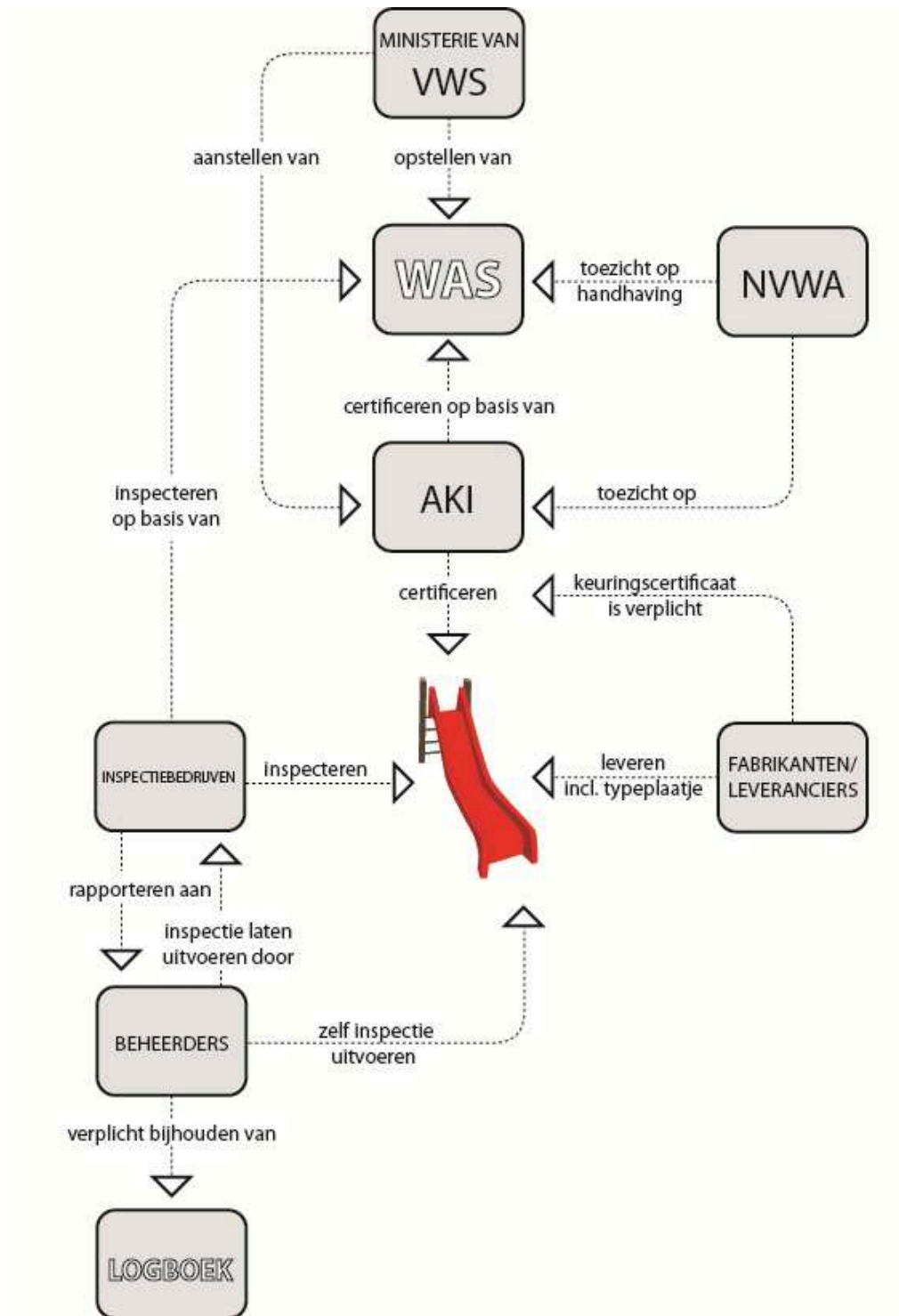
Artikel 5

In de ministeriële regeling kunnen normen worden aangewezen en nadere voorschriften worden gesteld voor attractie- en speeltoestellen.

Attractie- en speeltoestellen welke voldoen aan de normen, bedoeld in het eerste lid, worden in zoverre vermoed te voldoen aan artikel 4.

Ingevolge het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS) moeten te plaatsen toestellen voorzien zijn van een geldig certificaat van goedkeuring afgegeven op basis van een keuring uitgevoerd op het onderhavige toestel door een aangewezen instelling, of voorzien van een daarmee gelijkgesteld certificaat (afgegeven door een instelling in het buitenland). De veiligheid kan worden aangetoond door te voldoen aan NEN-EN 1176:2008 of via een risicoanalyse.

Er zijn verschillende partijen betrokken bij het ontwikkelen, produceren en beheren van veilige speeltoestellen en val dempende ondergronden. Deze partijen hebben elk hun specifieke verantwoordelijkheden en bevoegdheden. In onderstaand figuur zijn de verbanden tussen alle partijen weergegeven.

4 Systematiek en streefniveau

Speelruimte voor kinderen is iets wat iedereen aangaat. Voor kinderen is buiten spelen van groot belang voor hun ontwikkeling. Goed verzorgde speelplekken verhogen de aantrekkelijkheid van een woonwijk en de mogelijkheden die kinderen krijgen om buiten te spelen. Het beheer van de speelvoorzieningen dient dan ook gericht te zijn op het in stand houden van aantrekkelijke, veilige en goed verzorgde speelplekken.

Binnen de gemeente is ervoor gekozen om hiervoor deels gebruik te maken van interne kennis en kunde om snel en adequaat handelen mogelijk te maken, gecombineerd met specialistische kennis van buiten.

Taken Lansingerland

Het product Spelen valt onder de verantwoordelijkheid van de afdeling Economische en Maatschappelijke Ontwikkeling (EMO). In opdracht van de afdeling EMO draagt de afdeling B&O zorg voor het beheer en onderhoud van de speelvoorzieningen.

Hieronder valt in grote lijnen:

- Afhandelen meldingen en vandalisme;
- aansturing en controle van het "onderhoud";
- informatie en advies (gegevensbeheer, overleg e.d.);
- ondersteuning ontwerp en inspraak.

Meldingen

De gemeente kan niet altijd en overal zijn. De omwonenden en gebruikers van de speelvoorzieningen hebben ook een verantwoordelijkheid om gevaarlijke en onwenselijke zaken op speelvoorzieningen en aan speeltoestellen te melden.

Bewoners kunnen hun meldingen en ideeën indienen via de gemeentelijke website, 'Meldingen Buitenruimte' per mail, per telefoon of brief. De meldingen met betrekking tot onderhoud (inclusief vernielingen, slijtage, vervuiling enzovoorts) worden afgehandeld door medewerkers van de afdeling B&O die ook de functionele inspectie doen.

Meldingen die binnenkomen worden doorgaans binnen vijf werkdagen afgehandeld. Indien dit niet mogelijk is, wordt er contact met de melder opgenomen om een en ander toe te lichten. De meldingen door burgers, met een relevantie ten aanzien van veiligheid worden in het logboek opgenomen.

Vandalisme

Vandalisme aan speeltoestellen komt in alle gemeenten in Nederland voor. Als aan een toestel een vernieling heeft plaats gevonden wordt dit in Lansingerland snel gerepareerd. Dit om te voorkomen dat een vernield toestel uitnodigt tot nog meer vernielzucht.

Aansturing en controle

Ten behoeve van het onderhoud vindt aansturing en controle plaats van de werkzaamheden die door de aannemers worden uitgevoerd. Hieronder valt het overleg met aannemers en leveranciers, doorspreken van inspectieresultaten, opdrachtverlening, voor- en nacalculatie opdrachten, toezicht houden en directie voeren.

Informatie en advies

Om gestructureerd te kunnen werken is het noodzakelijk om te beschikken over informatie en deze uit te wisselen met betrokken medewerkers, politiek en derden.

Een goed en toegankelijk digitaal beheersysteem en up to date informatie is van belang.

Inspecties en Controles

Speeltoestellen moeten regelmatig geïnspecteerd worden. De beheerder controleert of gebruik van het toestel nog steeds veilig is. Met de resultaten van deze inspecties moet ook beoordeeld worden welke acties ondernomen moeten worden voor het veilig houden van het

toestel. De benodigde reparaties of herstelwerkzaamheden moeten daadwerkelijk uitgevoerd worden, binnen een verantwoorde tijdsduur. Om de kosten van onderhoud te beperken en om te voldoen aan de wettelijke verplichting ten allen tijde zorg te dragen voor de veiligheid van speelvoorzieningen, is het belangrijk de speelvoorzieningen regelmatig te inspecteren. De norm (NEN-EN 1176-7:2008) schrijft de volgende drie vormen van inspectie voor:

1. Visuele inspectie

Deze controles vinden maandelijks plaats. Dit is een vrij snelle oppervlakkige controle om na te gaan of er mogelijk een risico is ontstaan. De controle vindt meestal plaats op speelplek niveau. Indien er iets aan de hand lijkt te zijn wordt het betreffende toestel of de speelplek geregistreerd.

Met routinematige visuele inspectie kunnen evidente gevaren als gevolg van vandalisme, gebruik of weersomstandigheden worden geïdentificeerd, bijvoorbeeld gevaren door defecte onderdelen of gebroken flessen (glasscherven). Bij speelplaatsen waar sprake is van intensief gebruik of vandalisme, kan het nodig zijn deze inspectie dagelijks uit te voeren.

2. Operationele inspectie

Tijdens de operationele inspecties wordt de werking van de toestellen gecontroleerd. Op basis hiervan wordt operationeel onderhoud uitgevoerd. Tijdens de operationele inspecties wordt ook gecontroleerd of de reparaties die aan de toestellen uitgevoerd zijn naar aanleiding van de grote veiligheidsinspectie of naar aanleiding van eerdere inspecties juist en duurzaam zijn uitgevoerd. De operationele inspectie vindt ieder kwartaal plaats. Het is een meer gedetailleerde inspectie om de functionaliteit en stabiliteit van het speeltoestel te controleren, in het bijzonder op slijtage. Deze inspectie behoort elke 1 tot 3 maanden te worden uitgevoerd, of volgens opgave van de fabrikant. Bijzondere aandacht behoort te worden gegeven aan onderhoudsvrije (sealed-for-life) onderdelen.

3. Hoofdinspectie

Eén keer per jaar vindt een grote veiligheidsinspectie plaats van de openbare speelvoorzieningen en de speeltuinen. Deze inspectie wordt uitgevoerd volgens de norm NEN-EN 1176 en NEN-EN 1177. De jaarlijkse hoofdinspectie wordt uitgevoerd om het algehele veiligheidsniveau van speeltoestellen, funderingen en oppervlakken vast te stellen. Met inbegrip van eventuele aangebrachte wijzigingen als gevolg van de beoordeling van veiligheidsmaatregelen), weersinvloeden, aanwezigheid van houtrot of corrosie en eventuele veranderingen in het veiligheidsniveau van de speeltoestellen. Het laatste als gevolg van uitgevoerde reparaties, of het toevoegen of vervangen onderdelen. Bijzondere aandacht behoort te worden gegeven aan onderhoudsvrije (sealed-for-life) onderdelen.

Om ongevallen te voorkomen, behoort de eigenaar of beheerder ervoor te zorgen dat een geschikt inspectieooster wordt opgesteld en bijgehouden voor elke speelplaats. De volgende zaken zijn van belang:

- Plaatselijke omstandigheden als weer, vandalisme (van invloed op frequentie).
- Aanwijzingen van de fabrikant (van invloed op frequentie).
- Geef aan hoe welke componenten tijdens welke inspectie moeten worden geïnspecteerd.

Bij serieus gevaar van een speelobject dient onmiddellijke aanpassing verricht te worden. Indien dit niet mogelijk is moet het toestel afgesloten of verwijderd worden. Nadat het toestel verwijderd is moet de fundering afgedekt worden of eveneens verwijderd.

Het is aan te raden de effectiviteit van inspectieschema na een jaar te bekijken en indien nodig aanpassen:

- Aanpassen i.v.m. verworven deskundigheid en ervaring
- Aanpassen i.v.m. veranderingen ter plaatse
- Personeel moet deskundig zijn

Adequate functie informatie moet voorhanden zijn
Specifiek werk (bijv. lassen) uitbesteden

Logboeken

De beheerder van speeltoestellen is verplicht voor elk speeltoestel een logboek bij te houden. In het logboek wordt alles wat met het toestel gebeurt op het gebied van inspectie en onderhoud bijgehouden. De beheerder toont hiermee zijn zorg voor de veiligheid van het speeltoestel aan, en maakt hiermee het beheer voor zichzelf inzichtelijk. Ook is het een hulpmiddel voor de controlerende ambtenaar, de NVWA heeft recht van inzage. Het is daarom wenselijk dat het logboek op de locatie aanwezig en beschikbaar is. Het voordeel van een logboek is dat het voldoende management informatie geeft en biedt een kwaliteitszorgsysteem en zorgt voor de omgekeerde bewijslast bij ongevallen (achteraf).

In het logboek worden de volgende gegevens bijgehouden:

- Eigendomsgegevens van het toestel
- Keuringsgegevens (certificaat van het toestel)
- Alle notities betreffende inspectie en onderhoud
- Inspectierapportages van het toestel
- Meldingen
- Gegevens betreffende ongevallen

4.1 Onderhoudsniveau

Speeltoestellen

De wijze waarop de diverse maatregelen worden uitgevoerd is bepalend voor het gewenste onderhoudsniveau. Het hoogst mogelijke onderhoudsniveau is 100%. Dit houdt in dat het toestel en de bijbehorende veiligheidsondergrond:

altijd voldoet aan de veiligheidseisen	veilig
altijd goed functioneert	heel
altijd als nieuw uit ziet	schoon

Een toestel op het hoogste onderhoudsniveau schoon te maken, verven, repareren en inspecteren is bijna onbegonnen werk. Dit zou dagelijks werk vergen. Het eerste levensjaar is dit misschien nog haalbaar, maar daarna niet meer. De levensduur van deze toestellen is hoger dan de door de leverancier aangegeven levensduur.

Het laagst toegestane onderhoudsniveau is 75%. Dit houdt in dat alleen die werkzaamheden uitgevoerd worden waarbij het toestel en de bijbehorende veiligheidsondergrond veilig zijn. Uiteraard zijn de veiligheidsmaatregelen soms ook maatregelen die de functionaliteit in stand houden.

Aan de hand van de inspectiegegevens en beschikbare foto's van de speeltoestellen wordt het onderhoudsniveau in 2014 geschat op 75%. Dit niveau is te vergelijken met kwaliteitsniveau B voor de buitenruimte zoals in de CROW kwaliteitscatalogus wordt beschreven. Dit kwaliteitsniveau is vanaf 2014 aangepast tot kwaliteitsniveau C.

Kwaliteit A+	Kwaliteit A	Kwaliteit B	Kwaliteit C	Kwaliteit D
Zeergoed Nagenoeg ongeschonden Geen schade	Goed Mooi en comfortabel Enige schade	Voldoende Functioneel Schade	Matig Discomfort en enige hinder Meerdere schade	Te Slecht Functioneelverlies Uitlokking vandalisme Sociaal onveilig
				
				
				

In grote lijnen houdt een onderhoudsniveau C het volgende in:

- Veilig: Matig maar voldoende, het voldoet aan de WAS
- Heel: Er ontbreken geen grote onderdelen maar schade is zichtbaar
- Schoon: Minder dan 20% van de speelvoorziening is redelijk erg bevuild door aanslag.

In grote lijnen houdt een onderhoudsniveau van 75% van de ondergrond het volgende in:

- Veilig: Praktisch altijd veilig
- Heel: Er ontbreken geen grote stukken en fundering ligt niet bloot
- Schoon: Weinig onkruid in valondergronden zichtbaar

Conclusie en aanbevelingen

De uitvoering van de technische inspectie door een extern inspectiebedrijf levert het gewenste resultaat op. De eigen dienst voert drie maal per jaar functionele inspectie uit. Het oplossen van kleine gebreken tijdens de inspectie is een goede werkwijze.

De medewerkers van de afdeling B&O beschikken over voldoende actuele vakkennis om te inspecteren. Voorkomen moet worden dat er "bedrijfsblindheid" ontstaat. Dit kan door bijscholing te volgen en door in ieder geval één inspectie per jaar door een extern deskundige uit te laten voeren zoals nu ook al gebeurt. Op deze manier zijn de medewerkers op de hoogte van de laatste ontwikkelingen op het gebied van speeltoestellen en veiligheidsregelgeving.

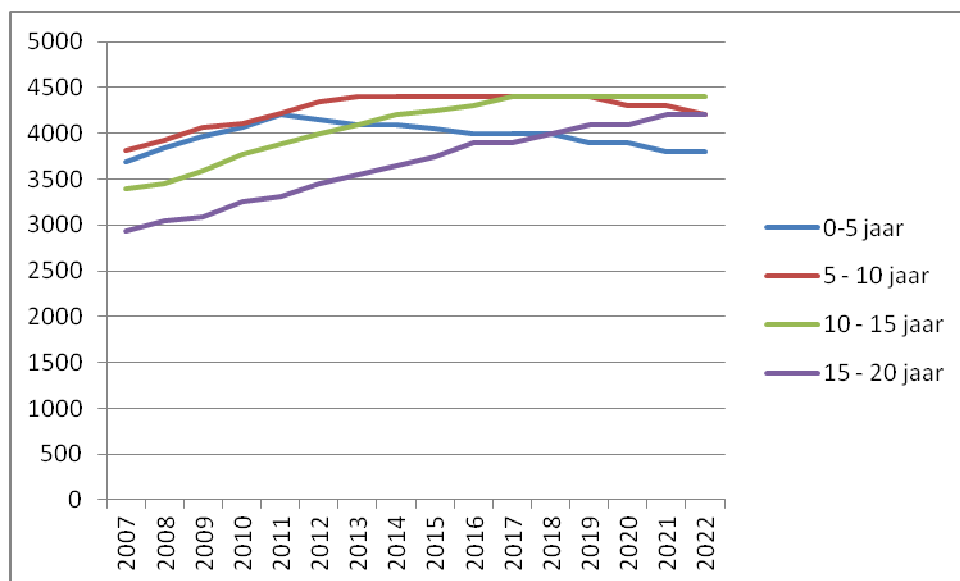
De automatisering van het logboek voor Lansingerland geeft gemakkelijk inzicht in inventaris en veiligheidssituatie. De logboekgegevens (inspecties, reparaties, meldingen, ongevallen e.d.) zijn opgenomen in een geautomatiseerde bestand.

5 Kwantitatieve gegevens 'Spelen'.

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van het aantal speeltoestellen en voorzieningen in de gemeente. Er wordt een relatie gelegd met de demografische gegevens en de spreiding over de gemeente. Tevens komt aan de orde wat op dit moment de technische kwaliteit is van het huidige areaal speelvoorzieningen.

Kinderaantallen

Om een beeld te krijgen van het aantal kinderen is in onderstaande grafiek de verschuiving van de aantallen weergegeven.

Tabel 1 : Prognose kinderaantallen. Bron: Bevolkingsprognose Lansingerland 2011.

Het blijkt dat er in de periode 2007 - 2011 voor alle leeftijdsgroepen een toename was. Vanaf 2012 zal het aantal jonge kinderen weer gaan dalen. De leeftijdsgroep 5 – 10 jaar blijft naar verwachting constant. Een duidelijke toename zien we echter bij de leeftijdsgroepen 10 – 15 jaar en 15 – 20 jaar. In de bevolkingsprognose 2015 zijn diverse geringe ontwikkelingen zichtbaar die in het belang zijn voor het beleidsplan spelen. Ondanks een lichte daling van het aantal baby's blijft het aantal hoog. Tevens zijn er kleine verschuivingen zichtbaar in het aantal bewoners per kern.

Aantallen speelvoorzieningen en toestellen

In totaal staan er 672 speeltoestellen verdeeld over 167 speelvoorzieningen in de drie kernen van de gemeente. Niet alle plekken zijn geschikt voor alle leeftijden en is sterk afhankelijk van de functie en speelwaarde van een speeltoestel. In veel gevallen zijn de speelvoorzieningen zo ingericht dat hier meerdere leeftijdsgroepen gebruik van kunnen maken.

Kern	Aantal speelvoorzieningen	Aantal speeltoestellen
Bergschenhoek	54	214
Berkel en Rodenrijs	84	347
Bleiswijk	29	111
Totaal	167	672

Tabel 2: Aantal speelvoorzieningen en –toestellen. Bron: ABS april 2015

Ten opzichte van de inventarisatie van 2012 is dit een toename van 19 speelplekken en 98 speeltoestellen. Vooral in Berkel en Rodenrijs zijn in de afgelopen 3 jaar meerdere speelplekken aangelegd.

Toestellen bestand	aantal	%
Behendigheid	101	15
Combinatietoestellen	93	14
Draaitoestellen	44	6
Glijbanen	36	5
Klimtoestellen	35	5
Schommels	75	11
Sociaal Spel	34	5
Sporttoestellen	115	17
Speelhuis	1	0.3
Toestelgroepen	2	0.3
Wiptoestellen	138	20
Carrousel	1	0.3
Totaal	672	100%

Tabel 3: Verschillende toesteltypen. Bron: ABS april 2015

Uit tabel 3 blijkt dat het toestellenbestand in 2015 in geringe mate verschilt met 2012. De variatie is groot met een kleine afname van het aantal wiptoestellen en een toename van sporttoestellen.

Materiaalkeuze

In Lansingerland is in het verleden veelal gebruik gemaakt van houten en metalen toestellen al dan niet in combinatie. De laatste jaren zijn meer kunststof en metalen/aluminium toestellen toegepast, al dan niet in combinatie. Bij de natuurlijke speelvoorzieningen is bewust gekozen voor duurzaam hout. De materiaalkeuze bepaalt voor een groot deel de aanschafwaarde, vervangingstermijn en afschrijving van het toestellenbestand. In het algemeen kan gesteld worden dat het materiaal waar de speeltoestellen tegenwoordig van gemaakt en geleverd worden kwalitatief ruim voldoende is. Mede door de langere levensduur en vaak minder hoge onderhoudskosten zijn de hedendaagse speeltoestellen duurzamer.

Toestelleveranciers

Vanaf 1995 zijn de speeltoestellen bij verschillende leveranciers aangeschaft. Door een beperkt aantal leveranciers te hanteren zijn de contacten eenvoudig te leggen en zijn de voor het onderhoud benodigde onderdelen eenvoudiger op voorraad te houden. Bij een geplande aanschaf van toestellen van meer dan € 30.000,- is het noodzakelijk hiervoor een aanbesteding uit te schrijven.

Ondergronden.

In het huidige veiligheidsregime zijn de ondergronden bij speeltoestellen van groot belang. Immers, het merendeel van de blessures bij kinderen wordt veroorzaakt door valincidenten. Goed beheer en onderhoud van ondergronden is derhalve van groot belang.

In dit beheerplan worden, naast het onderhouden en vervangen van speeltoestellen, ook de valondergronden meegenomen. De gegevens over de aantal plekken en type valondergrond zijn verwerkt in het geautomatiseerde beheersysteem.

Er is een grote variatie aan ondergronden (totaal 12 verschillende materialen). Vooral kunstgras wordt toegepast op diverse plekken. Opvallend is dat het aanbrengen van los materiaal (Decowood, rubbersnippers, zand en schors) ten opzichte van 2012 steeds minder wordt toegepast. Per speelplek wordt gemiddeld 40m² uitgevoerd met veilige ondergrond.

Typering	Aantal plekken	%	Veilige ondergrond m2	%
Asfaltbeton	25	3.5		0
Betontegels - Klinkers	65	9	442	1.5
Dekowood	45	6.5	4.559	17
Eco-scape	3	0.5		
Gras - grond	151	21	42	
Kunstgras	178	25.5	11.795	43
Rubbergietvloer	41	6	1.526	5.5
Rubbertegels	114	16	6.293	22
Rubbersnippers	3	0.5	337	1
Schors - houtsnippers	49	7	759	2.5
Water	4	0.5		
Zand	22	3.5	2.014	7.5
Totaal	700	100	27.767	100

Tabel 4: Hoeveelheden valondergrond. Bron: ABS februari 2015

Conclusies en aanbevelingen

Er worden met de huidige beheer- en onderhoudsbudgetten 167 speelvoorzieningen in stand gehouden.

Verdeeld over deze speelvoorzieningen staan 672 toestellen, die geplaatst zijn op 27.767 m2 veiligheidsondergrond.

Er wordt bij aanschaf van nieuwe toestellen een ontwerp gemaakt. De toestellen worden daarbij gekozen uit de catalogi van de vaste leveranciers. Het streven is om hierbij veiligheidsondergronden met vaste structuur te gebruiken zoals rubbertegels of kunstgras. Deze ondergronden kennen een hogere aanschafwaarde, maar de onderhoudslasten zijn lager. Het vervangen van losse materialen door vaste ondergronden de komende jaren heeft invloed op de aanschaf- en vervangingswaarde van de ondergronden.

Het toestellenbestand in Lansingerland bestaat voor bijna 25% uit wipveren en wippen. Dit zijn toestellen voor jonge (0 – 5 jaar) kinderen. Bij vervanging dient rekening gehouden te worden met de veranderde leeftijdsopbouw van de gemeente. Ook is voldoende variatie van speeltoestellen belangrijk. Hiervoor is een beleidsplan ten aanzien van de inrichting wenselijk.

De inrichting van speelvoorzieningen zal meer afgestemd moeten gaan worden op oudere leeftijdsgroepen. Over het algemeen zijn de kosten van speeltoestellen voor deze doelgroep hoger dan voor kinderen van 0 – 5 jaar. Ook qua ruimte dient er voldoende oppervlak beschikbaar te zijn.

De hedendaagse speeltoestellen zijn duurzamer in vergelijking met de speelobjecten vanuit het verleden. De kwaliteit van het materiaal is hoger zodat er een langere levensduur aan gekoppeld kan worden en minder onderhoudskosten. Tevens is het productieproces van de toestellen sterk verbeterd waarin steeds meer rekening gehouden wordt met milieueisen.

6 Financiën

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de kosten die verband houden met vervangingen van speeltoestellen en overige inrichting van de speelvoorzieningen. De begroting Spelen Lansingerland 2015 – 2019 ziet er als volgt uit.

	2015	2016	2017	2018	2019
343458 Areaaluitbreiding	3.266	3.266	3.266	3.266	3.266
343491 Onderhoud speeltoestellen	75.120	75.120	75.120	75.120	75.120
343491 Areaaluitbreiding	31.485	31.485	31.485	31.485	31.485
343492 Onderhoud valondergronden	44.254	44.254	44.254	44.254	44.254
343493 Vandalisme	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000
343495 Inspectie	6.000	6.000	7.000	8.000	9.000
000973 Stelpost kadernota 2015 nr. 19	0	-229.635	-188.995	-174.982	-174.982
610000 Kapitaalslasten	318.378	277.206	229.678	209.995	204.745
610010 Kapitaalslasten Prog.	0	0	15.300	37.630	56.625
622450 Beheer en Onderhoud	149.112	135.801	134.018	134.119	134.254
622460 Uren Buitendienst	19.665	19.659	19.576	19.991	20.280
Totaal	659.280	375.156	382.702	400.878	416.047

Plaatsing jaar en levensduur

Aan de hand van de verdeling van typen toestellen en afschrijvingsjaar is in 2012 gebleken dat de gemiddelde levensduur van de toestellen 10 jaar is. De gemeente hield kwaliteitsniveau B aan met de volgende berekening m.b.t. de levensduur: Ondergronden 6 jaar + speeltoestellen 12 – 14 jaar = 10 jaar gemiddelden levenscyclus. Dit is iets lager dan het landelijk gemiddelde van 12 jaar. Dit komt bijvoorbeeld door het grote aandeel wip-, schommel- en draaitoestellen die vaak minder lang meegaan door de bewegende delen in het toestel.

Voor het product 'Spelen' is er besloten om vanaf 2014 te gaan werken met kwaliteitsniveau C. Het betreft hier vooral de verlenging van de levensduur van de speeltoestellen. Dit houdt in dat er met dezelfde onderhoudsbudgetten wordt gewerkt omdat er op termijn meer onderhoud nodig zal zijn als de toestellen langer gebruikt gaan worden.

Met kwaliteitsniveau C is de volgende levensduur van toepassing:
Ondergrond 10 jaar + speeltoestellen 15 tot 20 jaar = 15 jaar gemiddelde levenscyclus.

Jaar van vervanging

In het herziene beheerplan 2015 – 2019 blijkt dat er meer evenwicht gevonden is in het vervangen van speeltoestellen. Dit heeft te maken met het oprekken van de geldende afschrijftermijnen (15 jaar voor alle toestellen) De pieken van vervanging die in het verleden zijn geconstateerd voor de jaren 2017 en 2018 zijn grotendeels rechtgetrokken en over een periode van 5 jaar verdeeld.

Investeringswaarde

In tabel 5 zijn de investeringswaarden van de speeltoestellen en ondergronden van de begroting uit 2013 bijgesteld in 2015. Deze kosten bestaan volledig uit de aanschaf en plaatsing van de speelobjecten.

	Begroting 2013	Begroting 2015
Investering 2015	250.000	100.000
Investering 2016	235.000	135.000
Investering 2017	500.000	200.000
Investering 2018	400.000	175.000
Investering 2019	280.000	200.000
Investering 2020	380.000	200.000

Tabel 5: Te vervangen investeringswaarde per jaar

Conclusies en aanbevelingen

Met het hanteren van kwaliteitsniveau C worden de afschrijfperiode van de speeltoestellen opgerekt naar 15 jaar. Dit heeft direct invloed op de hoogte van de post Kapitaallasten. De relatie tussen de vervanging van speeltoestellen en de investeringswaarde is in de begroting van 2015 - 2019 grotendeels in balans. De eerdere pieken in het vervangen van speeltoestellen in 2017 en 2018 wordt grotendeels vermeden en in meerdere jaren uitgezet. Vanaf 2019 ligt het investeringsbedrag rond de € 200.000,--

7 Cyclische beheerkosten

De cyclische beheerkosten betreffen alle regelmatig terugkerende onderhoudswerkzaamheden. Het gaat hier om de werkzaamheden voortvloeiend uit inspectierondes. Daarnaast wordt er programmatisch onderhoud van de ondergronden uitgevoerd.

Onderhoud intern

Voor het op peil houden van de speelvoorzieningen dragen de eigen medewerkers zorg voor functionele inspecties, aansturen van externe aannemers en het reageren op meldingen.

Team Beheer

In dit team zitten de uren opgenomen voor de programmaleider van het deelprogramma Spelen.

Team Projecten

Het betreft hier de uren en kosten voor het uitvoeren van de visuele inspecties en het begeleiden van de diverse projecten in het deelprogramma Spelen. De uren inspectie worden ingevuld door twee medewerkers die deze inspecties uitvoeren en de gegevens invoeren in het beheersysteem. Tevens wordt twee maal per jaar extra inspecties uitgevoerd op risicovolle toestellen.

Team Buitendienst

De teamleden worden ingezet nadat er vanuit er meldingen zijn gedaan door buurtbewoners over schade of vandalisme aan speelvoorzieningen.

Uren Spelen Exploitatie						
	2015 / 2016		2017		2018 / 2019	
	uren		uren		uren	
Team Beheer	344		344		344	
Overige ondersteuning	-		-		-	
Ondersteuning secretariaat	402		402		402	
<i>Subtotaal</i>	<i>746</i>		<i>746</i>		<i>746</i>	
Team Projecten	1.141		1.198		1.259	
Overige ondersteuning	32		32		32	
Ondersteuning secretariaat	43		43		43	
<i>Subtotaal</i>	<i>1.216</i>		<i>1.273</i>		<i>1.334</i>	
Team Buitendienst	345		345		345	
Overige ondersteuning	-		-		-	
Ondersteuning secretariaat	-		-		-	
<i>Subtotaal</i>	<i>345</i>		<i>345</i>		<i>345</i>	
Totaal	2.307		2.364		2.425	

Uren Spelen Investing

	2015	2016	2017	2018	2019
	<i>uren</i>	<i>uren</i>	<i>uren</i>	<i>uren</i>	<i>uren</i>
Team Beheer					
Overige ondersteuning					
Secretariaat					
Team Projecten	144	142	211	184	211
Overige ondersteuning					
Secretariaat					
Team Buitendienst					
Overige ondersteuning					
Secretariaat					
Totaal	144	142	211	184	211

Onderhoud extern

De werkzaamheden die uitgevoerd worden door derden betreffen:

4. Grote veiligheidsinspectie;
5. Onderhoudswerkzaamheden tijdens de inspectie of voortvloeiend uit inspectie;
6. Herstel van schades als gevolg van vandalisme.

Hieronder vallen het uitvoeren van alle onderhoudsmaatregelen naar aanleiding van de technische inspectie, de functionele inspecties, visuele inspecties en de meldingen. Hierbij opgemerkt dat er ook rekening gehouden dient te worden met schoonmaakkosten van de veiligheidsondergronden. Dit betekent een uitbreiding van de werkzaamheden binnen het product Spelen. Onder de post Onderhoud Ondergronden (budget € 44.254.--) vallen de volgende werkzaamheden:

1. Zwerfafval fijn; speelondergronden
2. Zwerfafval grof; speelondergronden
3. Uitwerpselen; op en rondom speelplaatsen
4. Onkruidbeheersing speelondergrond; los materiaal
5. Onkruidbeheersing speelondergrond; rubbervloer
6. Graskanten steken langs speelondergronden (in gras)

Conclusie en aanbeveling

De werkwijze met deels uitvoering door eigen dienst en deels uitvoering door derden voldoet aan de wensen. Er zit regelmaat in de inspectie- en onderhoudsrondes (vier keer per jaar). Deze werkwijze kan worden voortgezet met dezelfde frequentie.

Voor het inspecteren van de huidige inventaris volstaat tot op heden het bedrag van € 6.000.--, gebaseerd op 672 toestellen. Met de komst van extra speeltoestellen in de toekomst zullen de kosten van de inspectie ook gaan stijgen. Daar is vanaf 2017 rekening mee gehouden.

Onder de post Onderhoud Ondergronden zal er rekening gehouden moeten worden met een uitbreiding van de werkzaamheden.

Begrippenlijst

<i>ABS</i>	Afkorting van Aantoonbaar Beheer Systeem. Beheersoftware die informatie uit inspecties van speeltoestellen in de openbare ruimte inzichtelijk maakt.
<i>Beheer</i>	Het in stand houden van het toestel gedurende de levensduur.
<i>Correctief onderhoud</i>	Bij correctief onderhoud vindt er alleen onderhoud aan toestellen en bijbehorende ondergronden plaats wanneer er een gebrek of achterstallig onderhoud met kans op een gebrek en daarmee ook een risico voor een onveilige situatie is geconstateerd.
<i>Inspectie</i>	een momentopname waarbij beoordeeld wordt of een speelplek voldoet aan de veiligheidsnormen.
<i>NVWA</i>	Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit.
<i>Speelplek</i>	Speelplekken zijn locaties in de openbare ruimte die specifiek voor spelen zijn ingericht en zijn voorzien van een speelelement zoals een voetbaldoel of een klimrek.
<i>Speelvoorziening</i>	Voorziening, ingericht om dienst te doen als speelruimte. De speelvoorziening is meestal voorzien van speeltoestellen maar kan ook ingericht zijn als trapveld, skatebaan, basketbalveldje e.d.
<i>Structureel onderhoud</i>	Bij structureel onderhoud vinden regelmatig terugkerende maatregelen plaats om het toestel en bijbehorende ondergrond in optimale (schoon, heel, veilig) staat te houden.
<i>WAS</i>	Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen, ook wel aangeduid als het 'Attractiebesluit'. Hierin zijn de wettelijke bepalingen voor aansprakelijkheid en veiligheid vastgelegd.

Bijlage 1

6580350	Spelen	Begroting 2015-2019				herijkt beheerplan		herijkt beheerplan		herijkt beheerplan		herijkt beheerplan		Verschil 2016	Verschil 2017	Verschil 2018	Verschil 2019
		2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019								
973	Stelpost Kadernota 2015 nr. 19	-€ 229.635	-€ 188.995	-€ 174.982	-€ 174.982	-€ 229.635	-€ 188.995	-€ 174.982	-€ 174.982	-€ 229.635	-€ 188.995	-€ 174.982	-€ 174.982				
343458	Areaaluitbreiding	€ 3.266,00	€ 3.266,00	€ 3.266,00	€ 3.266,00	€ 3.266,00	€ 3.266,00	€ 3.266,00	€ 3.266,00	€ 3.266,00	€ 3.266,00	€ 3.266,00	€ 3.266,00	€ -	€ -	€ -	€ -
343491	Onderhoud speeltoestellen	€ 75.120,00	€ 75.120,00	€ 75.120,00	€ 75.120,00	€ 75.120,00	€ 75.120,00	€ 75.120,00	€ 75.120,00	€ 75.120,00	€ 75.120,00	€ 75.120,00	€ 75.120,00	€ -	€ -	€ -	€ -
343491	Areaaluitbreiding	€ 31.485,00	€ 31.485,00	€ 31.485,00	€ 31.485,00	€ 31.485,00	€ 31.485,00	€ 31.485,00	€ 31.485,00	€ 31.485,00	€ 31.485,00	€ 31.485,00	€ 31.485,00	€ -	€ -	€ -	€ -
343492	Onderhoud valondergronden	€ 44.254,00	€ 44.254,00	€ 44.254,00	€ 44.254,00	€ 44.254,00	€ 44.254,00	€ 44.254,00	€ 44.254,00	€ 44.254,00	€ 44.254,00	€ 44.254,00	€ 44.254,00	€ -	€ -	€ -	€ -
343493	Vandalisme	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ -	€ -	€ -	€ -
343495	Inspectie	€ 6.000,00	€ 6.000,00	€ 6.000,00	€ 6.000,00	€ 6.000,00	€ 7.000,00	€ 8.000,00	€ 9.000,00	€ 6.000,00	€ 7.000,00	€ 8.000,00	€ 9.000,00	€ -	€ -1.000,00	€ -2.000,00	€ -3.000,00
421900	Bydrage VVE													€ -	€ -	€ -	€ -
610000	Kapitaallasten	€ 277.206,00	€ 229.678,00	€ 209.955,00	€ 204.745,00	€ 277.206,00	€ 229.678,00	€ 209.955,00	€ 204.745,00	€ 277.206,00	€ 229.678,00	€ 209.955,00	€ 204.745,00	€ -	€ -	€ -	€ -
610100		€ -	€ 15.300,00	€ 37.630,00	€ 56.625,00	€ -	€ 15.300,00	€ 37.630,00	€ 56.625,00	€ -	€ 15.300,00	€ 37.630,00	€ 56.625,00	€ -	€ -	€ -	€ -
622450	88-O binnen	€ 135.801,00	€ 134.018,00	€ 134.119,00	€ 134.254,00	€ 135.801,00	€ 134.018,00	€ 134.119,00	€ 134.254,00	€ 135.801,00	€ 134.018,00	€ 134.119,00	€ 134.254,00	€ -	€ -	€ -	€ -
622460	88-O buiten	€ 19.659,00	€ 19.576,00	€ 19.991,00	€ 20.280,00	€ 19.659,00	€ 19.576,00	€ 19.991,00	€ 20.280,00	€ 19.659,00	€ 19.576,00	€ 19.991,00	€ 20.280,00	€ -	€ -	€ -	€ -
	Totaal	€ 375.156	€ 381.702	€ 398.878	€ 413.047	€ 375.156	€ 382.702	€ 400.878	€ 416.047	€ 375.156	€ 382.702	€ 400.878	€ 416.047	€ -	€ -1.000,00	€ -2.000,00	€ -3.000,00
6580370		2016	2017	2018	2019	herijkt beheerplan 2016	herijkt beheerplan 2017	herijkt beheerplan 2018	herijkt beheerplan 2019	Verschil 2016	Verschil 2017	Verschil 2018	Verschil 2019				
610000	Kap. Last	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
610010	Kap. Last	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
		€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 0	€ -1.000	€ -2.000	€ -3.000				

Beheerplan Groen 2015-2016

**Gemeente Lansingerland
Juni 2015**

Beheerplan Groen

Rapport	Beheerplan Groen 2015-2016
Status	Definitief
Opdrachtgever	Gemeente Lansingerland
Contactpersoon gemeente	Mevr. E. Tamminga
Opgesteld door	DaMol
Opdrachtnummer	2015-08
Datum	08-06-2015

SAMENVATTING

Groenbeheerplan

Dit groenbeheerplan geeft richting aan het beheer en de onderhoudskwaliteit van het openbaar groen. Het plan geeft inzicht in de na te streven onderhoudskwaliteit, het hierbij passende onderhoud en de onderbouwing van de financiën en de manuren. Het beschrijft de organisatie van het beheer in groot en cyclisch onderhoud, waarmee doelgericht en efficiënt onderhoud kan worden uitgevoerd.

Doel groenbeheerplan

Het plan dient als basis voor de werkzaamheden voor cyclisch- en groot onderhoud. Samen met de Leidraad Inrichting Openbare Ruimte vormt het een kader voor beheertoetsen.

Evaluatie groenbeheer 2013-2014

De evaluatie van het groenbeheer 2013-2014 leidt tot de volgende conclusies:

- Van 55.700 inwoners in 2012 gegroeid tot 57.545 inwoners in 2014 (bron: Wikipedia) Het areaal van het openbare groen is in dezelfde periode toegenomen met 2% van 2.199.726 m² naar 2.241.373 m² (bron: Mi2 groen).
- Door een capaciteitsprobleem bij de binnendienst worden beleidszaken en strategisch omgevingsmanagement te weinig opgepakt.
- Het toevoegen van een OMOP hoofdstuk in het cyclisch onderhoudsbestek heeft gezorgd voor een kwaliteitsverbetering in de uitvoering. Doordat er één aannemer op een perceel aan het werk is wordt de kwaliteit van de uitvoering verhoogd en het toezicht op de werkzaamheden overzichtelijker.
- Uit het toezicht blijkt dat de aannemers zich over het algemeen aan de contractueel vastgelegde kwaliteit B hebben gehouden. Dit ondermeer door verscherpt en verbeterd toezicht en directievoering.
- De werkschrijving voor de buitendienst heeft gezorgd voor een duidelijke taakverdeling tussen de aannemers en de buitendienst.
- Gemeente Lansingerland voldoet aan de eis om 5% van de werkzaamheden uit te voeren met social return.

Visie groenbeheer

Sinds 2014 is er voor de bewoners van Lansingerland de mogelijkheid om openbaar groen zelf in onderhoud te nemen. Er zijn drie verschillende vormen van participatie: Zelfbeheer Groen, Adoptie boomspiegel en Geveltuinen.

Met het oog op de toekomstige bezuinigingen op het groen is het project 'groen in crisistijd' opgestart. In dit project wordt op basis van het toekomstige onderhoudsbudget het areaal deels omgevormd om in de toekomst met minder onderhoudsbudget een schoon, heel en veilig beeldkwaliteitsniveau te krijgen wat binnen de wet- en regelgeving valt en geen kapitaalvernietiging met zich mee brengt.

Lansingerland streeft naar een duurzaam beheer van de openbare groene buitenruimte. Dit wordt bewerkstelligd door een verbod op het gebruik van bestrijdingsmiddelen en door het verlengen van de levensduur van de beplanting met het project 'groen in crisistijd'.

Lansingerland streeft er naar om projecten integraal aan te pakken. Samen met de andere programma's wordt waar mogelijk de samenwerking gezocht zodat in één werkgang alle benodigde werkzaamheden uitgevoerd worden. Deze gezamenlijke aanpak zorgt voor een efficiëntieslag in de uitvoering en de kosten.

Streefniveau onderhoud

Naar aanleiding van de structurele bezuinigingen in 2014 op de exploitatie rekening is er vanuit het beleid gekozen voor een streefniveau van minimaal beeldkwaliteit C van de CROW. Hierbij wordt er op een beeldkwaliteitsniveau onderhouden waarbij de veiligheid voor gebruikers niet in het geding komt en waarbij geen kapitaalsvernietiging plaats vindt. Omdat niet alle beheergroepen op beeldkwaliteit C onderhouden kunnen worden zonder dat de voorwaarden overschreden worden is er voor enkele beheergroepen een differentiatie aangebracht in het minimale onderhoudsniveau.

Areaal

De gemeente beheert 387.543 m² beplanting en 1.853.830 m² gras. Het grootste deel van het gras wordt extensief beheerd. In totaal is dit 2.241.373 m² openbaar groen met 18.240 bomen. In verband met de bezuinigingen op het onderhoudsbudget zijn er in het afgelopen jaar bij het project 'groen in crisistijd' voornamelijk plantvakken omgevormd naar gras. Dit heeft een verschuiving teweeg gebracht in de areaalverdeling.

Kwaliteit

De beeldkwaliteit van de beplantingen wordt door de toezichthouders beoordeeld. De gemiddelde beeldkwaliteit van de beplantingen in 2013 en 2014 voldeed aan de gestelde B-kwaliteit. De technische kwaliteit is met het project 'groen in crisistijd' grotendeels op minimaal niveau B gebracht. Momenteel loopt het project 'groen in crisistijd' nog door tot eind 2016.

Financiën

Product groen heeft de investeringen Groen renovatie 2012, een deel van Groen renovatie 2013 en Groen renovatie 2014 niet uitgevoerd en deze bedragen terug gegeven. In 2014 is besloten niet langer te gaan investeren in het groen, maar levensduur verlengende werkzaamheden uit te voeren vanuit het groot onderhoud. Hierbij wordt in een cyclus van 6 jaar een wijk aangepakt. Door deze maatregelen zijn de kapitaalslasten op het product groen verlaagd.

Voor de cyclische beheerkosten die zijn uitbesteed aan marktpartijen is voor het jaar 2015 een bedrag nodig van € 1.576.247,- en voor 2016 een bedrag van € 1.575.684,-. Door de omvorming in het project 'groen in crisistijd' van beplanting naar gras kan er meer areaal onderhouden worden met minder budget.

De werkzaamheden van de buitendienst bestaan uit het uitvoeren van de werkzaamheden uit de werkomschrijving. Voor de uitvoering van de werkzaamheden van buitendienst is voor de jaren 2015-2016 € 471.390,- geraamd. Op basis van 1.550 uur per jaar voor een fte is er 5,3 fte benodigd.

Voor de uitvoering van de werkzaamheden van binnendienst is voor de jaren 2015-2016 € 627.000,- geraamd. Op basis van 1.550 uur per jaar voor een fte is er 5,3 fte benodigd.

De totale kosten benodigd voor de uitvoering van de werkzaamheden uit de werkbegroting.

Overzicht werkbegroting 2015-2018 (in €)				
	2015	2016	2017	2018
Cyclisch onderhoud	1.570.684	1.575.684	1.538.684	1.538.684
Buitendienst	471.390	471.390	471.390	471.390
Binnendienst	627.000	627.000	627.000	627.000
Overige (zie werkbegroting 2015-2018)	1.336.080	1.296.827	1.222.515	1.183.397
Totaal	4.005.154	3.970.901	3.859.589	3.820.471
<i>Prijspeil 2015</i>				

INHOUD

SAMENVATTING	1
INHOUD	3
1 INLEIDING	5
1.1 Aanleiding en problematiek groenbeheer	5
1.2 Doel groenbeheerplan	5
1.3 Uitgangspunten	6
1.4 Leeswijzer	6
2 EVALUATIE BEHEERPLAN 2013-2014	7
2.1 Algemeen	7
2.2 Evaluatie van de uitvoering	7
2.3 Evaluatie van de kwaliteit	8
2.4 Conclusies evaluatie beheerplan	9
3 WETTELIJK EN GEMEENTELIJK KADER	10
3.1 Groenbeheerplan en beleidsproces	10
3.2 Wettelijk kader	11
3.3 Visie op het groenbeheer	11
3.4 Duurzaamheid	12
3.5 Integraal werken	12
3.6 Social return	12
4 GROENBEHEERSYSTEMATIEK EN STREEFNIVEAU	14
4.1 Onderhoudsniveau verlagen	14
4.1.1 Kwaliteitsniveaus	14
4.1.2 Minimale beeldkwaliteit C	14
4.2 Streefbeeld en gewenst beheer per groentype	16
4.2.1 Beplantingen	16
4.2.2 Gras	19
4.2.3 Bomen	20
5 KWANTITEIT EN KWALITEIT	21
5.1 Hoeveelheden	21
5.2 Kwaliteit	22
6 FINANCIËN	23
6.1 Groot onderhoud	23
6.2 Cyclische beheerkosten	23
6.3 Beheer en onderhoud door de eigen medewerker	24
6.3.1 Buitendienst	24
6.3.2 Binnendienst	24
6.4 Samenvatting begroting	26
BEGRIPPEN EN AFKORTINGEN	28
Bijlage 1. Wettelijk kader groenbeheer	31
Bijlage 2. Overzicht beheergroepen per werkzaamheid	32
Bijlage 3. Areaaloverzicht groen, hoeveelheden per beheergroep	33
Bijlage 4. Schaalbalken uit Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte 2013	34

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding en problematiek groenbeheer

Groenbeheer is het in stand houden en ontwikkelen van de openbare groene ruimte. Het niveau van onderhoud wordt bepaald op strategisch niveau en is bepalend voor de onderhoudsmaatregelen die nodig zijn voor het behalen van het gewenste eindbeeld en kwaliteitsniveau.

De kwaliteit van de groene buitenruimte wordt door het onderhoudsniveau (beeldkwaliteit) en door het inrichtingsniveau (technische kwaliteit) bepaald. Dit beheerplan beschrijft het gewenste onderhoudsniveau en brengt het groot onderhoud in beeld, welke de technische kwaliteit bepaald. Vanwege financiële beperkingen in het onderhoudsbudget is er gekozen voor een minimaal onderhoudsniveau C van de CROW. Hierbij wordt er op een beeldkwaliteitsniveau onderhouden waarbij de veiligheid voor gebruikers niet in het geding komt en waarbij geen kapitaalsvernietiging plaats vindt.

De volgende doelstellingen zijn gesteld vanuit de afdeling Beheer en Onderhoud:

- 85% buurten op minimaal kwaliteitsniveau C
- 90% kloppend beheerareaal
- uitvoering voldoet aan de wet- en regelgeving
- geen kapitaalsvernietiging

1.2 Doel groenbeheerplan

Dit groenbeheerplan heeft betrekking op het product beheer en onderhoud openbaar groen binnen de gemeente Lansingerland.

Met het groenbeheerplan 2015-2016 wordt de toekomst van het gemeentelijke groen van Lansingerland veiliggesteld met als doel een duurzame instandhouding van alle groentypen in de gemeente. Het plan geeft inzicht in de na te streven onderhoudskwaliteit, het hierbij passende onderhoud en de onderbouwing van de financiën en de manuren. Het beschrijft de organisatie van het beheer in groot en cyclisch onderhoud, waarmee doelgericht en efficiënt onderhoud kan worden uitgevoerd.

In dit groenbeheerplan is de beheerstrategie beschreven, welke richting geeft aan de ontwikkeling en instandhouding van het groen. Het plan dient als basis voor de werkzaamheden voor cyclisch_ en groot onderhoud. Samen met de Leidraad Inrichting Openbare Ruimte vormt het een kader voor beheertoetsen.

1.3 Uitgangspunten

Voor dit beheerplan zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd.

- De hoeveelheden zijn afkomstig uit het beheersysteem Mi2 met de peildatum december 2014.
- Prijspeil 2015
- Eenheidsprijzen worden gebaseerd op ervaringscijfers en markt cijfers
- Kosten voor vervanging zijn inclusief verwijderen en afvoeren
- Kosten zijn inclusief winst en risico van de aannemer
- Kosten zijn exclusief BTW
- Het beheerplan betreft alleen het groen areaal dat in beheer is bij de afdeling B&O van de gemeente Lansingerland
- Er zal een onderscheid gemaakt worden in cyclisch beheer en groot onderhoud
- Het onderhouden van de openbare buitenruimte op minimaal visueel en technisch kwaliteitsniveau C.
- Niveau uitvoering van onderhoud zonder dat er kapitaalsvernietiging plaats vindt.
- Niveau uitvoering van onderhoud zonder dat de veiligheid in het geding komt.
- Als gemiddelde levensduur van de beplanting is uitgegaan van 25 jaar, de levensduur verschilt daarbij per groentype.
- Groot onderhoud wordt per wijk ingezet.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 staat de **evaluatie van de uitvoering en de kwaliteit** van het jaar 2013-2014 beschreven. Het kader waar binnen de beheerder werkt bestaat uit **wetten en regels** en staat in hoofdstuk 3.2. Deze vormen de basis voor de uitvoering van het beheer en de te maken keuzes.

Wat de gemeente Lansingerland wil bereiken staat in de **visie op het groenbeheer** in hoofdstuk 3.3. Het onderhoudsniveau staat beschreven in hoofdstuk 4.1 en de **streefbeelden en gewenst beheer per groentype** in hoofdstuk 4.2. Uit de visie komen de **beheermaatregelen** voort.

In hoofdstuk 5 worden de **arealen** inzichtelijk gemaakt. De **hoeveelheden** staan vermeld in hoofdstuk 5.1. en de **kwaliteit van de beplanting** in hoofdstuk 5.2.

De benodigde **financiële middelen** voor het groot onderhoud groen en de cyclische beheerkosten kunt u vinden in hoofdstuk 6. Hierin is tevens de fte-bepaling vermeld.

Een verklaring van **vaktechnische termen** als snoeien, Eco-berm en inboeten kunt u lezen in de begrippenlijst aan het eind van het rapport.

In de bijlagen kunt u een overzicht van de **beheergroepen per werkzaamheid** vinden in bijlage 2. In bijlage 3 staat het overzicht van het **areaal groen** met daarbij de hoeveelheden per beheergroep. In bijlage 4 staan de **schaalbalken** uit de Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte 2013.

2 EVALUATIE BEHEERPLAN 2013-2014

2.1 Algemeen

In 2012 is het groenbeheerplan 2013-2016 voor de gemeente Lansingerland opgesteld. Het beheerplan heeft als doel om inzicht te geven in de structurele lasten van het beheer en onderhoud van het openbaar groen. De afgelopen jaren is conform dit beheerplan gewerkt.

De bevolking van Lansingerland is van 55.700 inwoners in 2012 gegroeid tot 57.545 inwoners in 2014 (bron: Wikipedia) Het areaal van het openbare groen is in dezelfde periode toegenomen met 2% van 2.199.726 m² naar 2.241.373 m² (bron: Mi2 groen).

2.2 Evaluatie van de uitvoering

Jaarlijks is het onderhoudsbestek geëvalueerd. De conclusies uit de evaluaties worden per onderdeel weergegeven.

Cyclisch onderhoud

Het openbaar groen is de afgelopen jaren op kwaliteitsniveau B onderhouden. Een beperkt aantal werkzaamheden is uitgevoerd door de buitendienst van de gemeente. Het grootste deel van het onderhoud wordt in regie uitgevoerd door aannemers op basis van bestekken. Het werk in regie was in 2013-2014 verdeeld in 6 percelen welke verdeeld waren over vier aannemers.

Aan het cyclisch onderhoudsbestek is in 2013 een snoeicatalogus toegevoegd. Hierin is per beheergroep of functie van de beplanting een snoeibeeld aangegeven. Deze methode werkt goed als communicatiemiddel tussen toezichthouder en aannemer, waardoor de kwaliteit van het snoeiwerk verbeterd is. Een juiste snoeiwijze verlengt de levensduur van de beplanting.

De buitendienst heeft de afgelopen jaren met een werkomschrijving gewerkt waarin de taken en verantwoordelijkheden beschreven zijn. Het werken met de werkomschrijving heeft ervoor gezorgd dat de verwarring tussen de verantwoordelijkheden van de buitendienst en de aannemer voor het grootste gedeelte is opgelost.

Onderhoud 2013

Vanuit de investeringen is in 2013 onderhoud gepleegd aan het groen. Hierbij zijn beplantingen ingeboet, omgevormd en gesnoeid.

In 2014 is er een investeringsstop van kracht geweest. Naar aanleiding hiervan is er besloten niet langer investeringen in het openbaar groen te doen, maar dergelijke werkzaamheden uit te voeren vanuit het groot onderhoud. Door deze maatregel zijn de kapitaalslasten op het product groen verlaagd.

Groot onderhoud groen

In 2014 is in diverse percelen groot onderhoud uitgevoerd aan het groen. Deze projecten zijn gestart met het oog op toekomstige bezuinigingen in het cyclisch onderhoudsbudget. Op basis van de Groenstructuur Lansingerland en een beoordeling op de technische kwaliteit van de beplanting is een uitvoeringsplan gemaakt. Bij de projecten zijn diverse plantvakken omgevormd, vernieuwd of hersteld. De uitvoering van het groot onderhoud is gedaan op basis van een OMOP bestek die als onderdeel bij het cyclisch onderhoudsbestek is gevoegd. Het koppelen van de cyclische onderhoudswerkzaamheden en de werkzaamheden van het groot onderhoud heeft als voordeel dat er één aannemer op één perceel

werkzaam is. Dit zorgt voor een verhoogde kwaliteit van uitvoering en maakt het toezicht op de werkzaamheden eenvoudiger.

Binnendienst

De binnendienst van de gemeente heeft te maken met een structureel tekort aan capaciteit. Beleidszaken en strategisch omgevingsmanagement kennen hierdoor een lage prioriteit.

Aanbestedingsvoordeel

Bij de aanbesteding van het onderhoudsbestek is de aanneemsom lager uitgevallen dan in de directiebegroting was geraamd. Hierdoor zijn de kosten voor het cyclisch onderhoud lager uitgevallen.

Social return

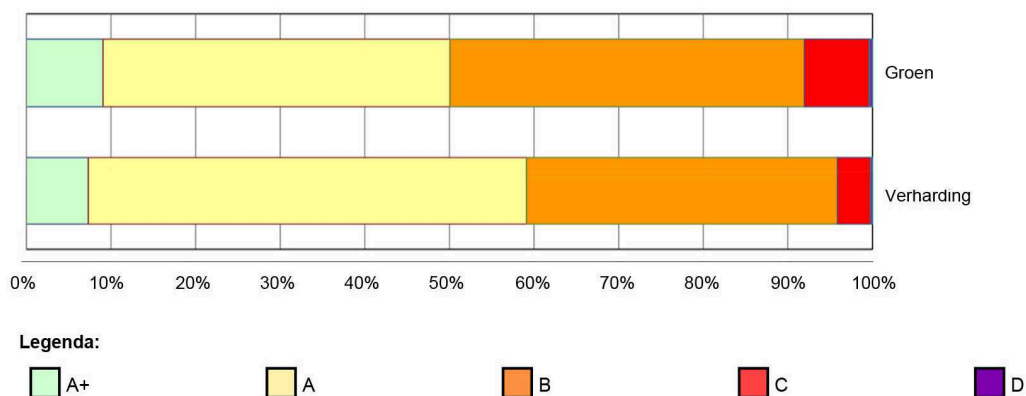
Gemeente Lansingerland voldoet aan de eis om 5% van de werkzaamheden uit te voeren met social return.

2.3 Evaluatie van de kwaliteit

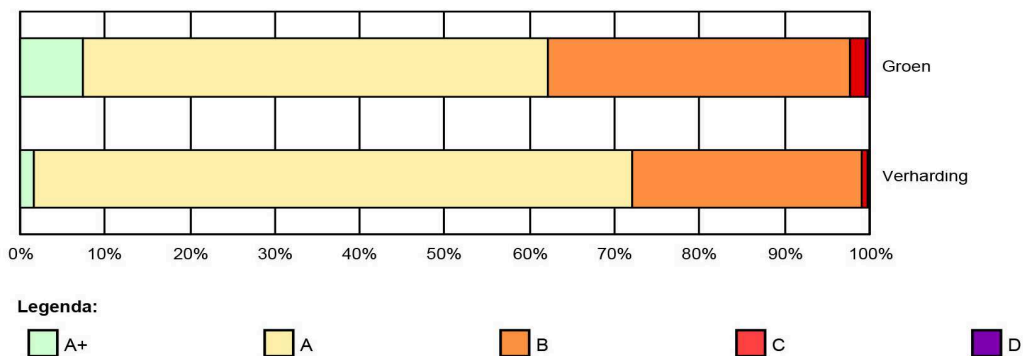
De evaluatie van de kwaliteit van het groen bestaat uit twee onderdelen: beeldkwaliteit en technische kwaliteit.

Beeldkwaliteit is de kwaliteit die vanuit de cyclische onderhoudsbestekken gerealiseerd wordt door de aannemers. De kwaliteit die minimaal gehaald moet worden door de aannemers is vastgesteld volgens de Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte 2010 (KOR2010). Hierin staat aangegeven wat de minimale eisen zijn per beheergroep. Voor het onderhoudsbestek 2013-2014 was dit beeldkwaliteitsniveau B.

In 2013 en 2014 is er in de 6 percelen periodiek geschouwd. Van de behaalde resultaten is een overzicht gemaakt. In onderstaand figuur is een overzicht van de gemiddelde beeldkwaliteit van alle percelen over het jaar 2013. Hieruit blijkt dat gemiddeld 92% van het areaal op B-kwaliteit is onderhouden. Dit is 7% meer dan de eis van 85% op B-kwaliteit.

In onderstaand figuur is een overzicht gegeven van de gemiddelde beeldkwaliteit van alle percelen over het jaar 2014. Hieruit blijkt dat gemiddeld 97% van het areaal op B-kwaliteit is onderhouden. Dit is 12% meer dan de eis van 85% op B-kwaliteit.

Technische kwaliteit is de kwaliteit welke de restlevensduur van de beplanting bepaald, deze kan bijgestuurd worden middels groot onderhoud groen.

In 2014 is gestart met het project 'groen in crisistijd'. In dit project wordt alle beplanting die niet voldoet aan de technische kwaliteit aangepakt. Dit wordt behaald door omvorming, inboet, of vervanging van beplanting. Momenteel loopt het project groen in crisistijd door tot eind 2016).

2.4 Conclusies evaluatie beheerplan

De evaluatie van het groenbeheer 2013-2014 leidt tot de volgende conclusies:

- Van 55.700 inwoners in 2012 gegroeid tot 57.545 inwoners in 2014 (bron: Wikipedia) Het areaal van het openbare groen is in dezelfde periode toegenomen met 2% van 2.199.726 m² naar 2.241.373 m² (bron: Mi2 groen).
- Door een capaciteitsprobleem bij de binnendienst worden beleidszaken en strategisch omgevingsmanagement te weinig opgepakt.
- Het toevoegen van een OMOP hoofdstuk in het cyclisch onderhoudsbestek heeft gezorgd voor een kwaliteitsverbetering in de uitvoering. Doordat er één aannemer op een perceel aan het werk is wordt de kwaliteit van de uitvoering verhoogd en het toezicht op de werkzaamheden overzichtelijker.
- Uit het toezicht blijkt dat de aannemers zich over het algemeen aan de contractueel vastgelegde kwaliteit B houden. Dit ondermeer door verscherpt en verbeterd toezicht en directievoering.
- De werkomschrijving voor de buitendienst heeft gezorgd voor een duidelijke taakverdeling tussen de aannemers en de buitendienst.
- Gemeente Lansingerland voldoet aan de eis om 5% van de werkzaamheden uit te voeren met social return.

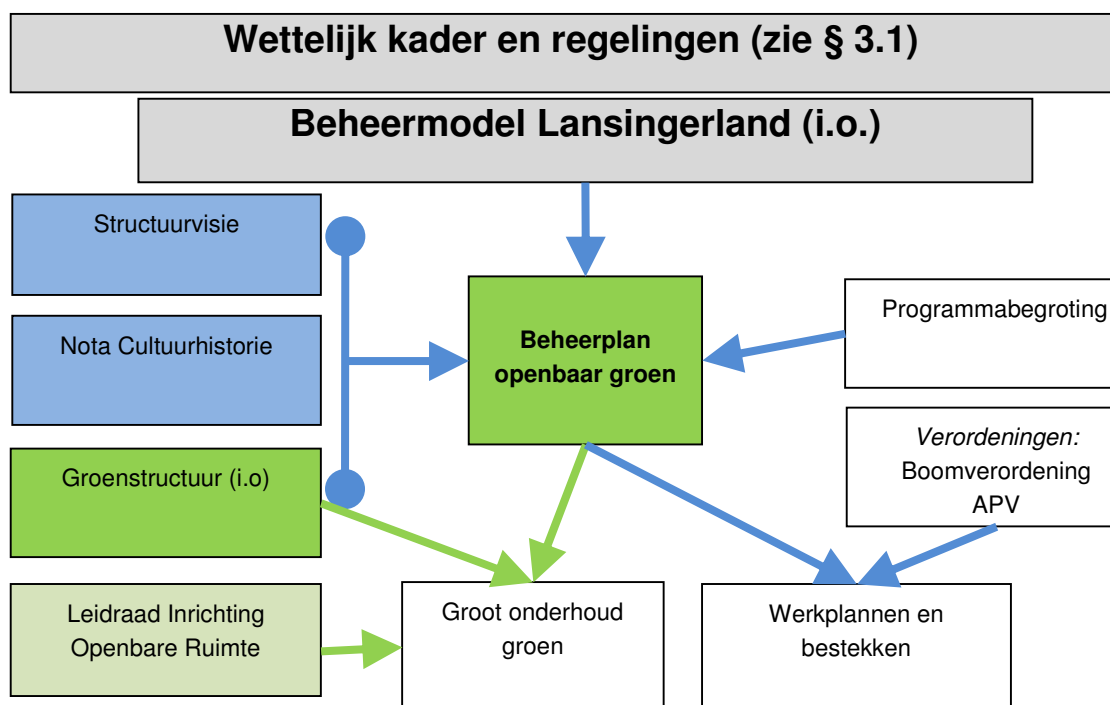
3 WETTELIJK EN GEMEENTELIJK KADER

Het groenbeheer van Lansingerland past binnen de wettelijke kaders en het vigerende gemeentebestuur. Binnen dit kader zijn de visie op het groenbeheer en de uitgangspunten opgesteld die Lansingerland hanteert voor beheer en herinrichting van het openbaar groen.

3.1 Groenbeheerplan en beleidsproces

In 2013 heeft Lansingerland een integraal beleid voor de openbare ruimte opgesteld. Naar aanleiding van de nieuwe strategische uitgangspunten wordt het beheermodel Lansingerland opgesteld. De visie en de uitgangspunten van dit groenbeheerplan bouwen voort op vastgesteld beleid en beleid dat in ontwikkeling is.

Het Beheermodel (in ontwikkeling) vormt een overkoepelend uitgangspunt. De programmabegroting geeft de financiële randvoorwaarden.

De Structuurvisie 2010-2025 en de nota Cultuurhistorie zijn van belang bij ontwikkeling van de opbouw van het groen. Deze zijn vertaald in de Groenstructuur die richtlijnen geeft voor groot onderhoud en inrichting. De Leidraad Inrichting Openbare Ruimte (LIOR) is per februari 2015 vastgesteld. In deze leidraad worden eisen en uitgangspunten aangegeven voor het ontwerpen en inrichten van de openbare ruimte.

Voor het beheer van de bermen is een beheerparagraaf opgenomen in de Groenstructuur Lansingerland. Hierin zijn beheer adviezen opgenomen om de natuurwaarden in bermen te ontwikkelen en uitwerking te geven aan de eisen van de Flora- en Faunawet. Juist bij bermen is er in Lansingerland kans om de biodiversiteit te laten toenemen. Goed ontwikkelde vegetaties in bermen zijn aantrekkelijk voor inwoners en recreanten.

De richtlijnen voor bomen en de omgevingsvergunning zijn vastgelegd in de Bomenverordening en de Algemene Plaatselijke Verordening. De visie op de bomen wordt opgenomen in de Groenstructuur Lansingerland.

In dit beheerplan zijn alleen die uitgangspunten verwerkt die betrekking hebben op het cyclisch en groot onderhoud van het groen. Het groenbeheerplan dient mede als kader voor werkplannen en bestekken.

3.2 Wettelijk kader

Voor het groenbeheer gelden twee wettelijke kaders: het Burgerlijk Wetboek waarin de zorgplicht van de beheerder is vastgelegd en de Flora- en Faunawet. De gemeente voert het groenbeheer op een bestendige manier uit voor de bescherming van flora en fauna.

In februari 2015 is de Leidraad Inrichting Openbare Ruimte Lansingerland vastgesteld. Hierin staan kaders beschreven voor het groen waarbinnen een nieuw of herinrichtingproject dient te voldoen.

Vanuit de Flora- en Faunawet dient er voor werkzaamheden in gebieden waar flora en fauna voorkomt, gewerkt te worden volgens de hiervoor opgestelde gedragscode. Lansingerland hanteert de gedragscode van Stadswerk. Het werken met deze goedgekeurde gedragscode geeft de aannemer vrijstelling voor een aantal verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet, mits er strikt volgens het protocol zoals in de gedragscode omschreven is, gewerkt wordt.

3.3 Visie op het groenbeheer

Lansingerland ligt in de verstedelijkte zuidvleugel van de Randstad en is omgeven door groengebieden die tot 2025 verder worden ontwikkeld. In tegenstelling tot de andere elementen in de openbare ruimte moet groen zich na aanleg nog ontwikkelen. Groen heeft tijd nodig om te groeien, terwijl een weg of een gebouw op zijn mooist is direct na oplevering. Het is daarom belangrijk te sturen op duurzaam groenbeheer en gewenst eindbeeld. Het beheer is erop gericht het groen tot volle wasdom te brengen.

Participatie

Sinds 2012 is er voor bedrijven in Lansingerland de mogelijkheid om een rotonde te sponsoren. Bedrijven mogen de rotonde zelf inrichten, onderhouden en hun reclamebord plaatsen.

Sinds 2014 is er voor de bewoners van Lansingerland de mogelijkheid om openbaar groen zelf in onderhoud te nemen. Wij kennen drie verschillende vormen van participatie: Zelfbeheer Groen, Adoptie boomspiegel en Geveltuinen.

Zelfbeheer Groen

De stukken die hiervoor in aanmerking komen betreft de stukken groen die niet onder de hoofd- of nevenstructuur, vanuit de Groenstructuur, vallen. Hierin mogen bewoners binnen de daarvoor gestelde regels een eigen invulling geven aan dit zelfbeheer. Doormiddel van ondertekening van een zelfbeheer overeenkomst kunnen bewoners zelf onderhoud uitvoeren aan het betreffende stukje groen. Stukken groen die in zelfbeheer zijn genomen zorgen niet voor een kostenbesparing op het onderhoud. Wel kan de uitstraling en de kwaliteit hoger zijn wanneer stukken in zelfbeheer zijn genomen.

Adoptie boomspiegel

Een in adoptie genomen boomspiegel mag binnen de gestelde grenzen een eigen invulling krijgen. Boomspiegels die niet in adoptie worden genomen worden door de aannemer bijgehouden als lege boomspiegel.

Geveltuinen

Op verhardingen waar de bestrating tot aan de gevel van onroerend goed loopt is er voor de inwoners de mogelijkheid om een geveltuin aan te leggen. Op die manier kunnen bewoners een bijdrage leveren aan de

uitstraling en leefbaarheid van de straat. De geveltuin mag binnen de gestelde grenzen een eigen invulling krijgen.

Bomenbeleid

In de Groenstructuur Lansingerland wordt het bomenbeleid opgenomen.

Groot onderhoud groen

Met het oog op de bezuinigingen op het groen is het project 'groen in crisistijd' opgestart. In dit project wordt op basis van het onderhoudsbudget het areaal deels omgevormd om in de toekomst met minder onderhoudsbudget een schoon, heel en veilig beeldkwaliteitsniveau te krijgen wat binnen de wet- en regelgeving valt en geen kapitaalvernietiging met zich mee brengt. Op basis van de Groenstructuur Lansingerland is bij het groot onderhoud groen per perceel een uitvoeringsplan gemaakt waarbij de werkzaamheden per wijk worden aangepakt. De aanpak per wijk heeft als voordeel dat een wijk in een keer weer voldoet aan het gestelde technische kwaliteitsniveau en de beleving van de bewoner wordt aangesproken.

Standaard plantlijst

Sinds 2014 wordt er gewerkt met een standaard plantlijst. In deze lijst staat een selectief aantal planten welke in de beplantingsplannen gebruikt kunnen worden. Het gebruik van een standaard plantlijst voorkomt een wildgroei aan allerlei soorten. Dit geeft voordelen bij het inboeten van de beplanting omdat er minder soorten zijn en er meer eenheid ontstaat. Bij de soortkeuze is rekening gehouden met de grondsoort in Lansingerland. De plantlijst is dusdanig opgesteld dat er genoeg variatie is in de typen beplanting.

Ecologie

Lansingerland hanteert de Gedragscode flora en fauna van Stadswerk. Hiermee geeft de gemeente aan te werken volgens het protocol dat bestendig beheer mogelijk maakt.

Snoeicatalogus

In 2013 is de snoeicatalogus opgesteld. Deze catalogus dient als een communicatiemiddel tussen aannemer en toezichthouder en heeft ervoor gezorgd dat de kwaliteit van de snoeiwerkzaamheden omhoog zijn gegaan. Door beplanting op de juiste manier te snoeien wordt de levensduur van de beplanting verlengd (verduurzaamd). De snoeicatalogus is een dynamisch document dat op basis van ervaring aangepast en verder ontwikkeld zal worden.

3.4 Duurzaamheid

Lansingerland streeft naar een duurzaam beheer van de openbare groene buitenruimte. Binnen het groen onderhoud mag er geen gebruik van glyfosaat worden gemaakt. Binnen het project 'groen in crisistijd' wordt de levensduur van de beplanting middels onderhoud verlengd. In plaats van plantvakken te vernieuwen worden plantvakken gerenoveerd door snoei of inboet om op die manier de beplanting duurzamer te maken.

3.5 Integraal werken

Lansingerland streeft er naar om projecten integraal aan te pakken. Samen met de andere programma's wordt waar mogelijk de samenwerking gezocht zodat in één werkgang alle benodigde werkzaamheden uitgevoerd worden. Deze gezamenlijke aanpak zorgt voor een efficiëntieslag in de uitvoering en de kosten.

3.6 Social return

Lansingerland voldoet momenteel aan de eis om 5% van de werkzaamheden uit te voeren met social return en streeft er naar om in de komende jaren ook aan de eis te voldoen.

4 GROENBEHEERSYSTEMATIEK EN STREEFNIVEAU

Dit hoofdstuk bestaat uit twee delen. Paragraaf 4.1 beschrijft het streefniveau voor het algemene onderhoudsniveau. In paragraaf 4.2 is per groentype de beheerstrategie beschreven.

4.1 Onderhoudsniveau verlagen

4.1.1 Kwaliteitsniveaus

Om de beeldkwaliteit goed en helder te beschrijven heeft de CROW gekozen voor vijf niveaus. De indeling in vijf niveaus geeft in de praktijk voldoende nuancering om een situatie goed vast te leggen. De niveaus variëren van zeer hoog (A+) tot zeer laag (D). Alle vijf de niveaus zijn in de praktijk aan te treffen.

Om het ambitieniveau te formuleren worden alleen niveau A, B en C gebruikt. Niveau D kan niet gekozen worden door een beheerder als prestatieniveau of prestatie eis, omdat voor dit niveau geen onderhoud nodig is. Niveau D is slechts bedoeld om te kunnen meten dat niveau C niet is behaald. Niveau A+ is een opleveringskwaliteit die moeilijk voor langere tijd kan worden gewaarborgd.

In onderstaande tabel zijn de beeldkwaliteitsniveaus weergegeven.

Kwal. niveau	Omschrijving	Indicatie kwaliteit
A+	Zeer hoog	Nagenoeg ongeschonden
A	Hoog	Mooi en comfortabel
B	Basis	Functioneel
C	Laag	Onrustig beeld, discomfort en enige vorm van hinder
D	Zeer laag	Kapitaalsvernietiging, uitlokking van vernieling, functieverlies, juridische aansprakelijkstelling of sociale onveiligheid.

(bron: CROW, *Kwaliteitscatalogus openbare ruimte 2013, Standaard kwaliteitsniveaus voor onderhoud, publicatie 323*)

CROW Kwaliteitsschaal

Voor dit kwaliteitsaspect gebruikt de gemeente de schaalbalken van het CROW. Ze zijn vooral van toepassing bij groenonderdelen die op beeld beheerd worden, zoals de mate van onkruidgroei en de maaihoogte van gras. De gemeente gebruikt deze schaalbalken om met het schouwen de algemene beeldkwaliteit te meten. Voorbeelden van de schaalbalken staan in bijlage 4.

4.1.2 Minimale beeldkwaliteit C

Naar aanleiding van de structurele bezuinigingen in 2014 op de exploitatie rekening is er vanuit het beleid gekozen voor een streefniveau van minimaal beeldkwaliteit C van de CROW. Hierbij wordt er op een beeldkwaliteitsniveau onderhouden waarbij de veiligheid voor gebruikers niet in het geding komt en waarbij geen kapitaalvernietiging plaats vindt.

Aan de omschrijving 'geen kapitaalvernietiging of veiligheid in het geding' is in onderstaande tabel per werkzaamheid aangegeven wat het minimale onderhoudsniveau is.

Welke beheergroepen behoren bij de vermelde werkzaamheden staat vermeld in bijlage 2.

Omschrijving: geen kapitaalvernietiging of veiligheid in het geding	op beeldkwaliteit		op frequentie		
	Kwal. B	Kwal. C	Minimaal	Perc. opp.	
Bos- en Sierplantsoen					
Groen-beplanting-bodembedekkers-overgroei randen.	B	C	1x	70%	
Groen-beplanting-bodembedekkers-heesters-snoeibeeld.	B	C	1x		alleen vakken op verkeershoeken
Groen-beplanting-bosplantsoen-overgroei randen.	B	C	1x		
Uitmaaïen rand van bosplantsoen			1x		alleen 1,0m uit de rand van plantsoenvak
Groen-beplanting-grof vuil; bos- en sierplantsoen.	B	C	12x		
Groen-beplanting-haag-snoeibeeld; hagen en blokhagen.	B	C	1 a 2x		afhankelijk van groeikracht plantsoort
Groen-beplanting-heesters-overgroei randen.	B	C	1x	70%	incl. vaste planten en kruidachtige
Groen-beplanting-natuurlijk afval; sierplantsoen.	B	C	1x	50%	alleen langs de randen en dikke lagen
Groen-beplanting-onkruid; plantsoen jong en vaste planten.	B	-	7x		incl. kruidachtige en sedumvegetatie
Groen-beplanting-onkruid; sierplantsoen.	B	-	5x		
Groen-beplanting-onkruid; eco-plantsoen.		C	2x	70%	ecologisch door behoud van bedekking
Groen-beplanting-zwerfafval fijn; sierplantsoen.	B	C	12x		
Groen-beplanting-zwerfafval fijn; bosplantsoen.	B	C	6x		
Groen-beplanting-zwerfafval grof; sierplantsoen.	B	C	12x		
Groen-beplanting-zwerfafval grof; bosplantsoen.	B	C	6x		
Snoeien van bos- en sierplantsoen					
Terugzetten bosplantsoen.			1x/5jr		
Snoeien bodembedekkers.			1x/3a4jr		afhankelijk van groeikracht plantsoort
Snoeien heesters en botanische + meidilandrozen.			1x/3a4jr		afhankelijk van groeikracht plantsoort
Snoeien kruidachtigen.			1x		
Maaïen / snoeien vaste planten.			1x		
Snoeien solitaire heesters			1x/3a4jr		afhankelijk van groeikracht plantsoort
Boomspiegels					
Groen-boomspiegel-onkruid; bomen in verharding.	B	-	5x		zwerfafval gelijk met verharding of gras
Groen-boomspiegel-onkruid; bomen in gras	B	C	2x	70%	geen belemmering vrije doorgang trottoir
Groen-boom-stamopschot.	B	C	1x/2jr	50%	ter voorkoming van belemmering doorgang
Groen-boom-wortelopschot.	B	-	1x/2jr	70%	geen belemmering vrije doorgang trottoir
Groen-gras-overgroei randen boomspiegel.	B	C	1x	50%	
Gazon					
Groen-gras-bijmaaïen rondom obstakels.	B	C	3x	50%	geen belemmering bij obstakels / jonge bomen
Groen-gras-gazon-graslengte.	B	C	18x		inclusief maaisel op gras
Groen-gras-gazon-zwerfafval fijn.	B	C	12x		overlast bij maaïen en kans op versnippering
Groen-gras-gazon-zwerfafval grof.	B	C	12x		overlast bij maaïen en kans op versnippering
Groen-gras-grof vuil; gazon.			12x		overlast bij maaïen
Groen-gras-maaisel op verharding.	B	C	10a18x	20%	alleen bij overlast of gevaarlijke situatie
Groen-gras-natuurlijk afval.	B	-	1x		
Groen-gras-overgroei randen beplanting.	B	C	1x	70%	
Groen-gras-overgroei randen verharding.	B	C	1x	70%	geen belemmering vrije doorgang trottoir
Maaïen loof van bolgewassen.			1x		overlast bij maaïen afkomend bollenloof
Extensief gras					
Groen-gras-zwerfafval grof; extensief gras, woonkernen.	B	C	8x		
Groen-gras-zwerfafval grof; extensief gras, buitengebied.	B	C	4x		
Groen-gras-grof vuil; extensief gras, woonkernen.	B	C	8x		
Groen-gras-grof vuil; extensief gras, buitengebied.	B	C	4x		
Maaïen en afruimen extensief gras - eco-berm talud.			1 a 2x		behoud ecologisch door juiste maaibeheer
Maaïen en afruimen extensief gras - eco-berm vlak.			2x		behoud ecologisch door juiste maaibeheer
Maaïen en afruimen extensief gras - eco-berm langs wegen.			3x		geen belemmering of voorkoming overlast
Maaïen extensief gras - berm talud.			2 a 3x		afhankelijk van locatie, bijv. kassengebied
Maaïen extensief gras - berm vlak.			3 a 4x		afhankelijk van locatie, bijv. langs wegen
Bijmaaïen rondom obstakels extensief gras.			1 a 2x	50%	geen belemmering bij obstakels / jonge bomen
Oevers droog					
Uitmaaïen en afruimen greppel.			1x		geen waterbergende functie
Uitmaaïen en afruimen wadi.			1x		geen waterbergende functie
Maaïen en afruimen grasoever.			1x		ecologisch door behoud van oevervegetatie
Maaïen en afruimen natuurvriendelijke oever - droog			1x/2jr		behoud ecologisch door juiste maaibeheer
Maaïen en afruimen rietvegetatie - droog			1x/2jr		

Toelichting bos- en sierplantsoen

Bij de beheergroep plantsoen jong, vaste planten en sierplantsoen is het minimale onderhoudsniveau B. Wanneer dit op C onderhouden wordt zal het onkruid de beplanting gaan overheersen zodat deze verdrukt wordt. Mede zal de beplanting beschadigd raken omdat het onkruid hoger kan staan dan de beplanting.

Toelichting boomspiegels

Bij de boomspiegels in verharding is het minimale onderhoudsniveau, B. Bij boomspiegels in verharding die op C worden onderhouden gaat het onkruid overhangen op het trottoir. Dit geldt ook voor wortelopschot bij bomen. In beide gevallen kan hierdoor de veiligheid in het geding komen.

Toelichting gazon

Natuurlijk afval op het gazon dient minimaal op beeldkwaliteit B gehouden te worden. Bij onderhoud op beeldkwaliteit C mag er dusdanig veel natuurlijk afval op het gazon liggen dat deze het licht en lucht weg neemt van het gazon. Het gevolg hiervan is dat het gazon dode plekken krijgt wat kapitaalvernietiging in houdt.

4.2 Streefbeeld en gewenst beheer per groentype

Bij groenbeheer gaat het niet alleen om maaihoogte en onkruid. Om gericht beheer toe te kunnen passen is per beheergroep een streefbeeld opgesteld. Er zijn drie nieuwe beheergroepen bij gekomen. Dit zijn eco-plantsoen, eco-berm en hakhout.

4.2.1 Beplantingen

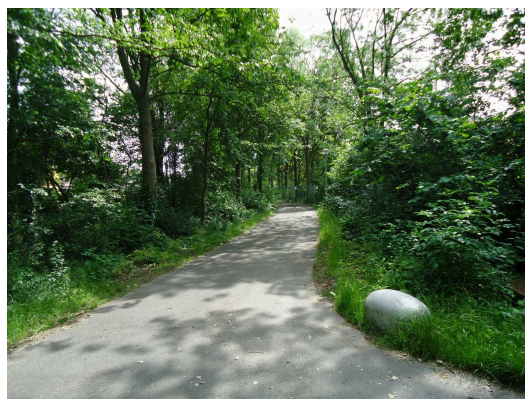
De beplantingen in Lansingerland bestaan uit bosplantsoen, heesterbeplantingen en hagen. Voor bomen en vaste planten zijn geen specifieke streefbeelden opgesteld. De boomstructuur volgt uit de Groenstructuur Lansingerland. Voor het beheer van vaste planten volstaat het huidige gangbare onderhoud.

Bosplantsoen

Bosplantsoen bestaat voornamelijk uit inheems struik- en boomvormend plantmateriaal. Zonder gericht beheer zal bosplantsoen een massa worden en uiteindelijk uitgroeien tot boomvormers. Om de kwaliteit van bosplantsoen in stand te houden en/of te bevorderen is het belangrijk een keuze te maken voor wel of geen gelaagdheid en diversiteit in soorten en leeftijd. Door regelmatig te snoeien, te dunnen en hierbij uit te gaan van de natuurlijke habitus kan een fraai bosplantsoen worden gevormd. Beheer met een toekomstvisie is hierbij essentieel.

Voorbeeld van een gedund bosplantsoen

Bosplantsoen draagt bij aan groenrijke omgeving

Streefbeeld en gewenst beheer

Een gelaagde opbouw waarbij het eindbeeld bestaat uit een diversiteit aan soorten en leeftijden van (onder) beplanting en bomen. Het beheer bestaat uit regelmatig uitmaaaien, dunnen en snoeien. Er wordt uitgegaan van de natuurlijke habitus: gericht op eindbeeld, de vorm en de omvang die een volwassen struik of boom kan bereiken. Bosplantsoen wordt niet in woonwijken toegepast. Wel in brede groenstroken en parken.

Hakhout

Hakhout is een type beplanting waarbij boomvormers structureel kort worden gezet om vervolgens weer uit te lopen. Deze beheergroep wordt op enkele locaties in Lansingerland toegepast als aankleding van bijvoorbeeld een oever.

Gewenst beheer hakhout

Hakhout dient een keer in de ca. 5 jaar terug gesnoeid te worden naar een hoogte van 1 meter. Vanaf de stam groeien nieuwe takken. De takken mogen niet dikker worden dan 8 cm.

Heesterbeplantingen

Heesterbeplantingen zijn er in diverse vormen en voor diverse functies en aankleding van een wijk. De verschillende typen – bodembedekkers, sierheesters en eco-plantsoen - vragen specifieke vakkennis, omdat ze op verschillende manieren moeten worden onderhouden.

Bodembedekkers (hoogte 0,1-0,5m)

Bodembedekkers zijn sierheesters van maximaal 50 cm hoogte en worden veelal gebruikt als functionele beplanting. Ze hebben soms extra sierwaarde door hun blad en bloeiwijze en hebben de eigenschap om de bodem af te schermen. Het beheer bestaat hoofdzakelijk uit het schoonmaken (van onkruid, opschot, blad, afval) en (rand)snoeiwerkzaamheden.

Sierheesters (hoogte 0,5-1,0m en 1,0-1,5m)

Sierheesters (inclusief botanische rozen) worden op bladkleur, bladvorm, bloeiwijze of habitus gekozen. Het onderhoud richt zich op het behouden van de sierwaarde en bestaat uit het ca. 1x/3-4 jaar snoeien, onkruidbestrijding en opschot van zaailingen verwijderen en dergelijke.

Eco-plantsoen (hoogte 1,5-3,0m)

Eco-plantsoen bestaat uit groen dat een meerwaarde biedt aan de flora en fauna. In de standaard plantlijst zijn specifieke soorten aangemerkt als eco-plantsoen. Deze soorten trekken bijvoorbeeld vlinders aan of bieden een schuilplaats of voedsel aan vogels. Het beheer bestaat voornamelijk op het behoud van bijvoorbeeld de afscherm functie of de ecologische waarde d.m.v. gefaseerd snoeien. Daarnaast wordt het onkruid beperkt verwijderd, randensnoei en opschot verwijderd.

Heesters toegepast met grote vakken en accenten

Heesters als afscherming of eco-plantsoen

Snoeibeeld heester volgens snoeicatalogus, polvormig

Sierheesters toegepast in groene ruimte tussen woningen

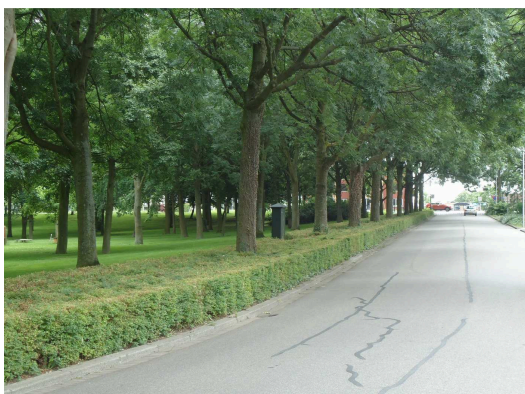
Gewenst beheer heesters

De beheermethode aanpassen op habitus, toepassing en functie van de heesters. Dit betekent bijvoorbeeld dat sierheesters naar soort, eigenschap en functie gesnoeid worden. Door het aangepaste beheer kunnen groeivorm en sierwaarde zich optimaal ontwikkelen. De wijze en mate van snoeien wisselt per soort. Hiervoor is de snoeicatalogus opgesteld waarin per type beplanting een snoeibeeld omschreven is.

Hagen

Hagen zijn gesloten, strak geschoren beplantingen gevormd door wintergroene, bladverliezende en snelgroeïende struiksoorten. De onderlinge plantafstand in de rij is zo klein dat de planten niet tot hun natuurlijke vorm kunnen uitgroeien. Ze worden door knippen in een bepaalde vorm op hoogte gehouden. Een haag is lijnvormige beplanting die vaak bestaat uit één of twee plantrij(en) en een blokhag is breed en bestaat meestal uit drie of meer plantrijen.

In Lansingerland worden alleen lage hagen toegepast tot 1,2m hoogte. Dit is uit het oogpunt van beheerkosten. Hoge hagen en blokhagen zijn duur in onderhouden worden daarom niet toegepast.

Door machinaal knippen worden de hagen in vorm gehouden

Haag met afschermende functie

Gewenst beheer hagen

Hagen hebben veelal de functie van afscherming of geleiding. Instandhouding van vorm, hoogte en voldoende sluiting zijn hierbij van belang.

4.2.2 Gras

Gras geeft jaarrond een groene aankleding en is goed te betreden. Een redelijk gesloten, egaal gazon geeft een groen, net beeld aan de openbare ruimte. Afhankelijk van het grastype verschilt de graslengte en de hoeveelheid bloemrijke kruiden.

Het onderhoud bestaat uit maaien, kanten steken en herstelwerkzaamheden. De maaifrequentie is afhankelijk van het grastype en het gewenste beeld. De herstelwerkzaamheden bestaan uit maatregelen als het aanvullen van grond en inzaaien.

Gras is één van de groene basiselementen in de openbare ruimte. Gras bepaalt voor een groot deel het groene karakter van een gemeente. Met het project 'groen in crisistijd' is de oppervlakte van het gras toegenomen. Gras is ten opzichte van beplanting goedkoper in onderhoud en geeft bovendien een rustiger beeld. Het gras beslaat 83% van het groenoppervlak en de beplanting 17%.

Er zijn de volgende typen gras binnen de gemeente:

- Gazon
- Extensief gras
- Bolgewassen (in gazon en extensief gras)
- Grasoever

Gazon

Het gazon wordt in de gemeente op beeld gemaaid. Alle randen langs verharding zijn gestoken, de randen langs beplanting worden alleen gestoken waar deze zichtbaar zijn. Kantensteken is voornamelijk van invloed op het netheidbeeld en op den duur ook van belang voor de toegankelijkheid van trottoirs. Gazons die dienen als speelplek dienen een gesloten en egale grasmat te hebben.

Gewenst streefbeeld en beheer gazon

Voldoende onderhoud is belangrijk voor een gesloten, egaal gazon. Regelmatig maaien, op tijd afvoeren en herstelwerkzaamheden uitvoeren zijn noodzakelijk om een voldoende netheidbeeld en gebruikswaarde te behouden.

Extensief gras

Extensief gras wordt in de gemeente Lansingerland op twee manieren beheerd.

Klepelen (berm)

Veel bermen zijn vanwege de verkeersveiligheid, inrichting en het beperkte oppervlak niet geschikt voor andere beheervormen dan klepelen. Voor de meeste wegen en fietspaden geldt dat vanwege de verkeersveiligheid het noodzakelijk is om in ieder geval de eerste meter langs de weg in de weken 16 en/of 17 te maaien.

De beheervorm klepelen wordt uitgevoerd met een frequentie van 3 of 4 maaibeurten. Na het klepelen blijft het maaisel in de berm achter. Het maaisel wordt niet afgevoerd.

Maaien en afvoeren (eco-berm)

De beheervorm maaien en afvoeren wordt uitgevoerd in de berm waar het maaibeheer gericht is op het behoud van de ecologische functie en beleving. Het gras wordt daarbij in een snede gemaaid, blijft een korte tijd (tussen de 5 en 10 dagen) liggen en wordt vervolgens afgevoerd.

Bolgewassen

Op een aantal plaatsen bevinden zich bolgewassen in het gazon en extensief gras. Deze geven een accent bij hoofdontsluitingswegen en op specifieke plekken in de gemeente. Op de plaatsen waar de bolgewassen zich in het gazon bevinden wordt het loof ca. 8 weken na de bloei afgemaaid en het maaisel wordt afgevoerd. Daarna volgt het regulier gazonbeheer. Voor bolgewassen in extensief gras wordt geen aangepast beheer toegepast.

Grasoever

Grasoevers bevinden zich tussen een gazon en een beschoeiing in en zijn ca. 1 meter breed. Over het algemeen zijn deze stroken niet goed als intensief gazon te maaien en wordt deze extensief beheerd. Deze strook biedt potentie voor de flora en fauna om zich hierin te vestigen en te ontwikkelen. Bij grasoevers wordt het gewas 1x per jaar gemaaid en afgevoerd.

Een goed verzorgd speelterrein gazon rond een speelterrein.

Bomen in bloemrijke, extensief grasbermen geven een natuurlijker karakter

Grasoever tussen gazon en beschoeiing

Bolgewassen in gazon langs ontsluitingsweg

4.2.3 Bomen

Bomen zijn belangrijk voor de sfeer en indeling van een ruimte. Met de boomstructuur worden zichtlijnen, straten, pleinen e.d. gemarkeerd. De boomstructuur volgt uit de Groenstructuur Lansingerland. In de boomstructuur staan de hoofd- en nevenstructuur beschreven en hierin wordt bepaald welke boom op welke plaats kan staan.

Het onderhoud van de bomen volgt uit de zorgplicht en de VTA-inspecties. De boomspiegels worden onderhouden vanuit het cyclisch onderhoud.

5 KWANTITEIT EN KWALITEIT

5.1 Hoeveelheden

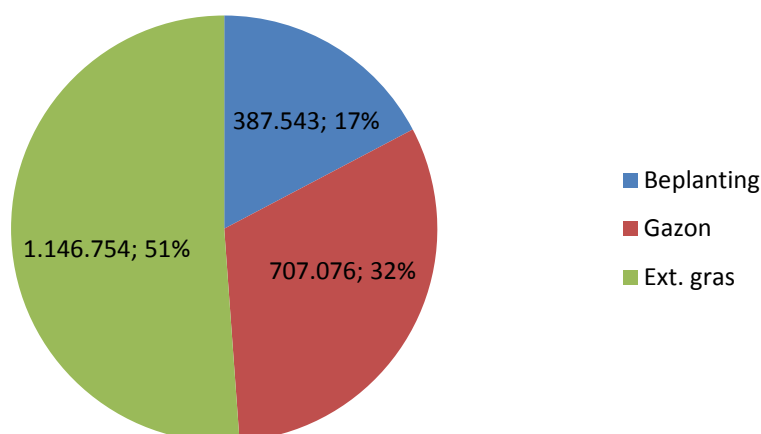
De gemeente beheert 387.543 m² beplanting, en 1.853.830 m² gras. Het grootste deel van het gras wordt extensief beheerd. In totaal is dit 2.241.373 m² openbaar groen met 18.240 bomen. In bijlage 3 zijn de hoeveelheden per beheergroep te lezen.

In verband met de bezuinigingen op het onderhoudsbudget zijn er in het afgelopen jaar bij het project 'groen in crisistijd' voornamelijk plantvakken omgevormd naar gras. Dit heeft een verschuiving teweeg gebracht in de areaalverdeling. In onderstaande tabel worden de hoeveelheden van 2012, 2014 en de verwachting eind 2015 weergegeven. Dit zijn de hoeveelheden inclusief de areaal uitbreidingen van 2013 en 2014.

Areaalgegevens groen gemeente Lansingerland				
		2012	2014 (huidig)	Verwacht eind 2015
Onderdeel	Eenheid	Hoeveelheid	Hoeveelheid	Hoeveelheid
Aantal bomen	st	16.456	18.240	-
Oppervlakte beplantingen	m2	425.255	387.543	347.847
Lengte hagen	m1	18.231	20.164	19.692
Oppervlakte gazon	m2	687.948	707.076	713.357
Oppervlakte extensief gras	m2	1.086.523	1.146.754	1.177.222
Lengte oevers	m1	30.014	26.701	-

Bron: beheersysteem Mi2 van de gemeente, peildatum dec 2014

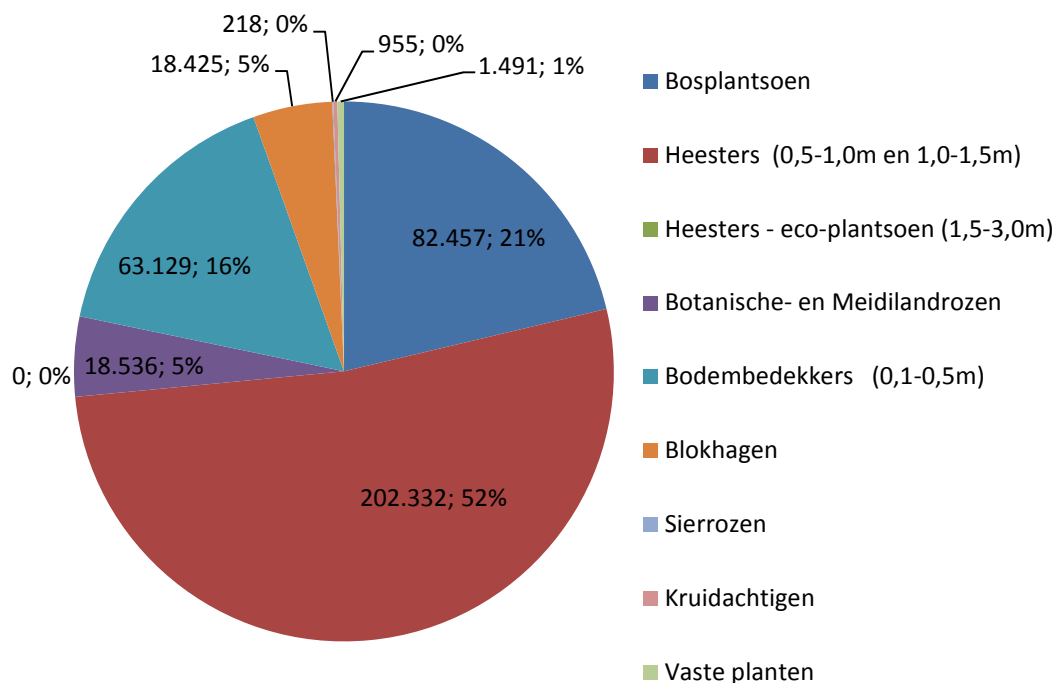
Hieronder is de verdeling te zien tussen de oppervlakte aan beplantingen, gazon en extensief gras per december 2014. (m2 en % in figuur weergegeven)

Grafiek verhouding beplanting, gazon en extensief gras (m2 en %, peildatum datum 2014)

Door de bezuinigingen zal het oppervlak aan gras (gazon en extensief gras) toe gaan nemen in de komende jaren.

Heesters van 0,5-1,5m hoog vormen het grootste deel van het areaal heesterbeplantingen. Daarnaast is er een klein areaal aan beplantingen met bijzondere sierwaarde zoals sierrozen, kruidachtigen en vaste planten.

Grafiek verdeling beplanting in typen (m2 en %, peildatum december 2014)

5.2 Kwaliteit

De beeldkwaliteit van de beplantingen wordt door de toezichthouders beoordeeld. Zoals in hoofdstuk 2.3 is vermeld voldeed de gemiddelde beeldkwaliteit van de beplantingen in 2013 en 2014 aan de gestelde B-kwaliteit.

6 FINANCIËN

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de kosten die voor het product Groen nodig zijn om het groen op de lange termijn in technisch goede staat te houden (par 6.1 Groot onderhoud) en de maatregelen voor cyclisch beheer (par 6.2 Cyclische beheerkosten) met de jaarlijkse maatregelen.

6.1 Groot onderhoud

Product groen heeft de investeringen Groen renovatie 2012, een deel van Groen renovatie 2013 en Groen renovatie 2014 niet uitgevoerd en deze bedragen teruggegeven. Door deze maatregel zijn de kapitaalslasten op het product groen verlaagd.

In 2014 is besloten niet langer te gaan investeren in het groen, maar dergelijke werkzaamheden uit te voeren vanuit het groot onderhoud. Hierbij wordt in een cyclus van 6 jaar een wijk aangepakt. Door deze maatregel zijn de kapitaalslasten op het product groen verlaagd. Door een budget toe te kennen aan het groot onderhoud wordt de technische kwaliteit voor de komende jaren veilig gesteld.

De kosten voor het groot onderhoud zijn berekend op basis van de huidige OMOP bestekken en de ervaring bij de uitvoering van de projecten onder groot onderhoud.

In onderstaande tabel zijn de kosten geraamd voor het groot onderhoud in de komende jaren

Meerjarenplanning kosten groot onderhoud groen Lansingerland (in €)				
	2015	2016	2017	2018
Raming groot onderhoud	381.900	381.900	381.900	381.900
<i>Prijspeil 2015, excl. VAT, burgerparticipatie, communicatie en leges.</i>				

6.2 Cyclische beheerkosten

In deze paragraaf zijn de beheerkosten opgenomen benodigd voor de cyclische onderhoudswerkzaamheden. De kosten zijn geraamd op basis van marktconforme prijzen en de ervaring van de prijzen uit de cyclische onderhoudsbestekken. Het uitgangspunt is onderhoud conform minimaal beeldkwaliteitsniveau C zonder dat de veiligheid voor gebruikers in het geding komt en waarbij geen kapitaalsvernietiging plaats vindt.

Het grootste deel van het cyclisch onderhoud is uitbesteed aan marktpartijen op basis van bestekken. In onderstaande tabel zijn kosten voor het cyclisch onderhoud van de komende jaren geraamd. In verband met het deels omvormen van beplanting naar gras worden de onderhoudskosten lager.

Overzicht geraamde kosten cyclisch onderhoud (in €)				
	2015	2016	2017	2018
Raming cyclisch onderhoud	1.570.684	1.575.684	1.538.684	1.538.684
<i>Prijspeil 2015, exclusief areaaluitbreidingen</i>				

6.3 Beheer en onderhoud door de eigen medewerker

De afdeling Beheer en Onderhoud bestaat uit een buitendienst en een binnendienst.

6.3.1 Buitendienst

De werkzaamheden van de buitendienst bestaan uit het uitvoeren van de werkzaamheden uit de werkomschrijving. Dit bestaat uit het onderhoud van de dorpscentra, het snoeien van knot- en leibomen en het afhandelen van klachten en meldingen volgens het afgesproken service level agreement. Daarnaast valt inboet van beplantingen en het herstel van gazons ook onder de werkzaamheden van de buitendienst.

Voor de uitvoering van de werkzaamheden van buitendienst is voor de jaren 2015-2016 € 471.390,- geraamd. Op basis van 1.550 uur per jaar voor een fte is er 5,3 fte benodigd. Het uurtarief voor een medewerker van de buitendienst is bepaald op € 57,-.

Overzicht geraamde kosten buitendienst (in €)				
	2015	2016	2017	2018
Raming buitendienst (o.b.v. € 57,- per uur)	471.390	471.390	471.390	471.390
<i>Prijspeil 2015</i>				

6.3.2 Binnendienst

De werkzaamheden die de eigen organisatie moet uitvoeren om het beheer van openbaar groen in goede banen te leiden bestaan onder andere uit:

1. Applicatiebeheer en gegevensverwerking;
2. Advisering bij meldingen en communicatie met bewoners;
3. Voorbereiding en ondersteuning werkzaamheden buitendienst;
4. Voorbereiding, bestekken, directievoering en toezicht uitbesteed werk;
5. Financiële planning en verantwoordingen;
6. Advisering omgevingsvergunning (kap);
7. Beleidsvoorbereiding, beleidsondersteuning en bestuurlijk advies.
8. Deelprogramma leiding t.b.v. programma 4 openbare buitenruimte

Hierna is per punt nader ingegaan op de genoemde activiteiten:

ad 1. De areaalgegevens worden bijgehouden. Mutaties opgenomen en verwerkt in revisietekeningen. Applicatiebeheer van het gegevensbeheer voor groen.

ad 2. Advisering over oplossing van meldingen en klachten. Communicatie met bewoners over groenzaken, zowel voor voorgenomen werken als op te stellen plannen. Ook het overleggen met bewoners over de afhandeling van klachten en wensen.

ad 3. Bij uitvoering van de werkzaamheden in eigen beheer stelt de binnendienst de planning van de werkzaamheden op. Ook vindt schouw en toezicht plaats op de werkzaamheden en projecten die door de buitendienst uitgevoerd worden. Incidenteel is er aanvullende ondersteuning en controle.

ad 4. De uitbesteding van werken geschiedt door het opstellen van een bestek of werkomschrijving, waarin de kwaliteit en hoeveelheid van de uit te voeren werkzaamheden staan. Op basis hiervan schrijven marktpartijen in op de werkzaamheden en sluit de gemeente een contract af. Vervolgens voert de gemeente directie en houdt toezicht op de kwaliteit van het werk. Voor groen zijn er meerdere bestekken.

ad 5. Periodiek dient financiële verantwoording te worden afgelegd. Bij de voor- en najaarsnota wordt de actuele stand van zaken bepaald en gerapporteerd. Hierbij worden de benodigde overzichten van de gedane uitgaven ten opzichte van de begroting opgesteld. Daarnaast dienen de begrotingscijfers, met aanpassingen in areaal, voor het volgende jaar te worden onderbouwd. Voor nieuwe plannen vinden beheertoetsen plaats.

ad 6. Bij aanvragen van de kap van bomen in het kader van een omgevingsvergunning voert de binnendienst een beoordeling uit en adviseert over de verlening van de vergunning.

ad 7. Het beleid voor de uitvoering van het groenbeheer wordt vastgesteld door de gemeenteraad. Als gevolg van nieuwe ontwikkelingen, mogelijke wijziging van het wettelijke kader, uitbreidingen van het areaal, technische vernieuwingen en dergelijke ontstaat de noodzaak om het beleid aan te passen. Een keer per vier jaar wordt het groenbeheerplan herzien en opnieuw door de gemeenteraad vastgesteld. Het beleid voor de openbare ruimte, waar het groen een belangrijk onderdeel van is, is in ontwikkeling. Openbaar groen is een complex product met veel onderdelen, daarom vergt dit aspect veel tijd. Ook is de betrokkenheid van bewoners bij het groen groot, zodat er regelmatig communicatie over beleid nodig is. Tussentijds kan er ook sprake zijn van aanpassing van beleid, voorbereiding van stukken en toelichting aan het bestuur. De integrale beheerder stemt het beleid en de invoering hiervan af tussen de verschillende onderdelen van de openbare ruimte.

Ad. 8. Het opstellen van het programmaplan, projecten formuleren welke meetbaar worden gemaakt door uren, euro's en voortgang doel scores (VDS).

Voor de uitvoering van de werkzaamheden van binnendienst is voor de jaren 2015-2016 € 627.000,- geraamd. Op basis van 1.550 uur per jaar voor een fte is er 5,3 fte benodigd. Het uurtarief voor een medewerker van de binnendienst is bepaald op € 76,-.

Overzicht geraamde kosten binnendienst (in €)				
	2015	2016	2017	2018
Raming binnendienst (o.b.v. € 76,- per uur)	627.000	627.000	627.000	627.000
<i>Prijspel 2015</i>				

6.4 Samenvatting begroting

In onderstaande tabel is een overzicht van de ECL-nummers gegeven met daaraan gekoppeld de benodigde bedragen voor het uitvoeren van de werkzaamheden.

Werkbegroting 2015-2018

6560000	Groen	2015	2016	2017	2018
2	Stelpost				
341000	Belasting, heffing	55.000	55.000	55.000	55.000
343010	Inboet, kleine herstel werkzaamheden	44.000	44.000	44.000	44.000
343020	Ziekte en besmetting	3.400	3.400	3.400	3.400
343030	Afvoer plantsoenvuil	20.400	20.400	20.400	20.400
343210	Onderzoek en adviesk.	94.500	94.500	94.500	94.500
343260	Communicatie	5.000	5.000	5.000	5.000
343410	Contributies	3.500	3.500	3.500	3.500
343458	Areaal uitbreiding 2014	197.826	197.826	197.826	197.826
343481	Cyclisch onderhoud, Omop, groot onderhoud	1.570.684	1.575.684	1.538.684	1.538.684
343700	Groot onderhoud	381.900	381.900	381.900	381.900
421900	Bijdragen aan derden	63.540	63.540	63.540	63.540
610000	Kap last	462.828	423.575	349.263	310.145
610010	Kap last	0	0	0	0
622300	Bestuurszaken	4.186	4.186	4.186	4.186
622450	B&O Binnen	627.000	627.000	627.000	627.000
622460	B&O Buiten	471.390	471.390	471.390	471.390
	Totaal	4.005.154	3.970.901	3.859.589	3.820.471
6560020		2015	2016	2017	2018
610000	Kap last	0	0	0	0
610010	Kap last	0	0	0	0

Verwachte areaal uitbreidingsgelden

2013	2014	2015	2016	2017	2018
147.470	197.826	238.374	3.010	50.000	100.000
(verwerkt)	(verwerkt)				

Het bedrag van 2013 € 147.470,- is op de ECL nummers 343700 en 343010 voor elk 50% bijgeboekt.

Het bedrag van 2014 is volledig op ECL 343458 bijgeboekt.

Gewenst is de areaal uitbreidingsgelden bij te boeken bij de nummers 343481 (80%) en 343700 (20%)

Korte toelichting op jaar 2016 van de aanpassingen

- 343010 budget aangepast naar actuelere kosten, aansluitend op bedoelde inzet voor inboet en kleine herstel werkzaamheden door Buitendienst. Budget ook gestegen door bijboeking van areaal uitbreiding. Het verschil is toegepast bij 343700 Groot Onderhoud, voor uitvoering van herstelwerk en omvorming van groen vanuit raamovereenkomst contractpartijen.
- 343020 budget aangepast naar actuelere kosten, alleen bestrijding van eikenprocessierups en injecteren van iepen
- 343030 budget aangepast, afvoer van plantsoenvuil vanuit cyclisch onderhoud valt binnen voorwaarden met contractpartijen. Is inbegrepen in de werkzaamheden en uitvoering.

- 343210 in budget is eveneens opgenomen de voorbereiding van de post 343700 Groot Onderhoud.
- 343481 in de werkbegroting 2013-2016 was budget € 1.716.247, in de werkbegroting 2015-2018 is budget bijgesteld naar € 1.606.247. In dit beheerplan is opgenomen € 1.445.304 als budget, inclusief acceptatiekosten groenafval binnen cyclisch onderhoud.
Dit budget is aangevuld met kosten voor boomonderhoud (wettelijke zorgplicht) en onderhoud aan drainage.
- 343700 voor bepaling van dit budget is uitgegaan van een cyclische periode dat 1x per 6 jaar een buurt of deel van wijk wordt aangepakt middels Groot Onderhoud. In dit budget is ook een bijdrage beschikbaar voor integrale projecten.
- 610000 + 610010 product groen heeft de investeringen Groen renovatie 2012, voor een groot deel Groen renovatie 2013 en 2014 niet uitgevoerd en deze bedragen terug gegeven. In 2014 is besloten de investeringen in het groen uit te voeren vanuit het groot onderhoud. Deze maatregelen zorgen dat de kapitaalslasten op het product groen zijn verlaagd.

BEGRIPPEN EN AFKORTINGEN

Begrip	Verklaring
Beheer	Zorg voor duurzame instandhouding van de groene ruimtelijke inrichting, met het oog op vervulling van toegekende functies en realisatie van beleids- en/of ontwerpdoelstellingen.
Beheergroep	Groep beplantingen waaraan dezelfde beheermaatregelen worden uitgevoerd en waarvoor gelijksoortige streefbeelden gelden.
Blokhaag	Hagen breder dan 1,0 meter en niet hoger dan 1,0 meter.
Bodembedekker	Laag groeiende heester of vaste plant die door de groeivorm de bodem bedekt en daarbij weinig kruidgroei toestaat.
Boom	Houtachtig gewas met een zeer groot wortelgestel en een enkele, stevige, houtige en zich secundair verdikkende, overblijvende stam die zich pas op enige hoogte boven de grond vertakt.
Boomspiegel	Niet begroeide ruimte direct rond de stam van een boom.
Bosplantsoen	Plantsoen dat in parken, groenstroken en buitengebieden toegepast wordt. Minimaal 8,0 meter breed. Beplanting bestaat uit voornamelijk inheemse soorten.
Botanische- en meidilandrozen	Wilde rozen (botanisch) en rozen die opvallen door intensieve bloei en kleur (Meidiland).
CROW	Nationaal kenniscentrum voor regelgeving en onderzoek voor verkeer, vervoer en infrastructuur. In deze non-profit organisatie werken rijk, provincies, gemeenten, aannemersorganisaties en adviesbureaus samen bij ontwerp, aanleg en beheer van wegen en verkeers- en vervoersvoorzieningen.
Dunnen	Het in houtige begroeiing bij de grond afzagen of kappen van een aantal bomen of struiken ten gunste van andere exemplaren.
Eco-berm	Berm die door specifiek onderhoud mogelijkheden biedt voor flora- en fauna.
Eco-plantsoen	Groen dat een meerwaarde biedt aan de flora en fauna. Deze soorten trekken bijvoorbeeld vlinders aan, bieden een schuilplaats of voedsel aan vogels of hebben een afscherpende functie.
Ecologische oever	Een oever met een geleidelijke overgang tussen water en land waardoor dieren gemakkelijker in en uit het water kunnen gaan en er meer ruimte is voor oeverbegroeiing.
Extensief gras	Gras dat gemaaid wordt, wisselend van 1x tot 4x per jaar.
Gazon	Gras dat intensief gemaaid wordt.
Begrip	Verklaring

Groenbeheer	Zorg voor duurzame instandhouding van de groene ruimtelijke inrichting, met het oog op vervulling van toegekende functies en realisatie van beleids- en/of ontwerpdoelstellingen.
Hagen	Rij(en) heesters van een of enkele soorten die regelmatig gesnoeid moeten worden in een min of meer strakke vorm. Breedte tot 1,0m, hoogte van 0,6 tot 1,2 m.
Hakhout	Type beplanting waarbij boomvormers structureel kort worden gezet om vervolgens weer uit te lopen. Deze beheergroep wordt toegepast als aankleding van bijvoorbeeld een oever. De uitlopers mogen niet dikker worden dan 8 cm.
Heesters	Opgaande houtige gewassen tot 2,0m hoog
Inboeten	Vervangen van een dode of slecht groeiende boom of struik door een nieuw exemplaar.
KOR	Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte. Landelijke standaard voor onderhoudsniveaus in de openbare ruimte, opgesteld door het CROW.
Kruidachtigen	Kruidenplanten die uitgroeien tot houtige gewassen, bijvoorbeeld lavendel. Soorten die een ander onderhoud behoeven dan de standaard heester.
Omvorming	Het vernieuwen van een vak of element, waarbij het bestaande groen vervangen wordt door een geschikter type (bepanting of gras) waarvan het beheer efficiënter en goedkoper kan plaatsvinden.
Solitaire heester	Alleenstaande heester in beplanting of gras.
Streefbeeld	Het gewenste uiterlijk van een beplanting in volgroeide, volledig functionerende staat.
Technische kwaliteit	De staat van gezondheid en de mate van uitvoering van het onderhoud dat gericht is op de duurzame instandhouding en goede functie vervulling.
Terugzetten	Het snoeien van houtachtige beplanting (over het algemeen struiken) op circa 30 centimeter boven de grond, met de bedoeling dat deze weer opnieuw uitgroeien. Doel van het terugzetten is een verjonging van de struik, meer vertakking en verminderen van de omvang van de struik.
Vaste plant	Kruidachtig gewas, waarvan de bladverliezende soorten 's winters bovengronds afsterven en in het voorjaar weer bovengronds uitgroeien. Onder de beheergroep vaste planten vallen ook de siergrassen.
Vegetatie	Begroeiing van planten die spontaan ontstaat op een bepaalde plaats.
VTA inspectie	Systematische controle van de bomen volgens de methode van Visual Tree Assessment. Bij deze controle wordt geïnspecteerd op conditie, vitaliteit en gebreken aan de boom.

Bijlage 1. Wettelijk kader groenbeheer

De gemeente is verantwoordelijk voor het beheer van het openbaar groen. Vanuit haar algemene verantwoordelijkheid als beheerder is er een zorgplicht (met verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid) voor een veilige en duurzame ingerichte openbare ruimte. Daarnaast gelden een aantal wetten en regelingen die gevolg hebben voor het groenbeheer. Wetten en regels zijn onderhavig aan verandering. De actuele wetsteksten zijn te vinden op de website van de overheid: www.wetten.nl.

Zorgplicht bij bomen

De wettelijke zorgplicht (op basis van Artikel 6:612 e.v. van het Burgerlijk Wetboek en in de loop van de jaren ontwikkelde jurisprudentie) is van toepassing op het beheer van groenvoorzieningen. Deze zorgplicht komt voornamelijk tot uiting bij het beheer van bomen. Als er sprake is van ingetreden schade door een afgebroken tak of een omgevallen stam van een boom in eigendom van de gemeente is in beginsel de gemeente aansprakelijk voor de veroorzaakte schade, tenzij de gemeente kan aantonen voldoende zorg aan de onderhavige boom te hebben besteed. Onder voldoende zorg, die de gemeente moet opbrengen om haar aansprakelijkheid te kunnen afwentelen, moet worden verstaan: "zowel het normale onderhoud van de boom als het controleren op uitwendig zichtbare gebreken aan de boom". De zorgplicht is verder nog onder te verdelen in: algemene zorgplicht (regelmatige controle op uitwendige gebreken), verhoogde zorgplicht (in situaties van verhoogde gevaarstelling, in het bijzonder afhankelijk van de verkeersintensiteit) en de onderzoeksplicht (nader inwendig onderzoek bij twijfel over de veiligheid van een boom).

Zorgplicht overig groen

Voor het overige groen geldt dezelfde zorgplicht als voor bomen, maar hierbij is het risico over het algemeen beperkt. Voor het groen in de openbare ruimte volstaat een algemene controle zonder verdere registratieplicht. Onveilige situaties moeten wel tijdens de controle gemeld worden en indien er bij meldingen via de meldlijn sprake is van een onveilige situatie, dient de melding met spoed opgevolgd te worden.

De inspectieresultaten moeten worden vastgelegd, bij voorkeur in een geautomatiseerd beheersysteem.

Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet (2002) regelt voor heel Nederland de bescherming van planten- en diersoorten. In deze wet zijn EU-richtlijnen voor de bescherming van soorten opgenomen (Habitatrichtlijn, Vogelrichtlijn) en het internationale CITES-verdrag voor de handel in bedreigde diersoorten. Het gaat erom, dat het voortbestaan van de soort niet in gevaar komt. Het is ook van belang dat alle in het wild levende planten en dieren in principe met rust gelaten moeten worden, dus niet alleen de beschermde soorten.

Deze wet heeft betrekking op alle ingrepen die gepleegd worden en van enige invloed kunnen zijn op flora en fauna. Om aan de wet te voldoen dient voor elke ingreep onderzocht te zijn wat de invloed is op de verschillende beschermde soorten. Verder moet er alles aan gedaan zijn om de negatieve effecten tot een minimum te beperken. Wanneer er door de ingreep verstoring van soorten wordt verwacht en dit niet te voorkomen is, dient een ontheffing aangevraagd te worden. Bij het uitvoeren van bijvoorbeeld het dunnen van bosplantsoen, moet er rekening worden gehouden met de Flora- en faunawet.

Voor bomen in bijzonder is het van belang of er permanente nesten of verblijfplaatsen aanwezig zijn (holbroeders, broedbomen vleermuizen).

Velling en snoei dienen bij voorkeur buiten het broedseizoen plaats te vinden. Voorafgaand aan de uitvoering van maatregelen dient de beheerder het object te controleren op aanwezigheid van beschermde planten en dieren en op nesten, holen en andere permanente verblijfplaatsen.

In Lansingerland vindt bestendig beheer plaats. Het onderhoud, zoals maaien, schoffelen, snoeien en dunnen, vindt het hele jaar door op vaste tijdstippen plaats. Het is wenselijk om bij nieuwe bestekken de bepalingen vanuit het kader van de Flora- en faunawet aan te vullen.

Bijlage 2. Overzicht beheergroepen per werkzaamheid

	beheergroep																										
	bomen in gras + spiegel	bomen zonder spiegel	bomen in verharding	bosplantsoen	heesters 0,5-1,0m en 1,0-1,5m	heesters- eco-plantsoen 1,5-3,0m	botanische- en meidilandrozen	bodembedekkers 0 1-0,5m	blokhagen	sierrozen	kruidachtigen	vaste planten	hagen hoog	hagen laag	solitaire heesters	leeg plantvak / boomspiegel	bakken met plantsoen	sedumvegetatie	gazon	gazon met bollen	extensief gras 1-2x	extensief gras 3-4x	greppel	wadi	grasoever	natuurvriendelijke oever	rietoever / riet
Bos- en Sierplantsoen																											
Groen-beplanting-bodembedekkers-overgroei randen.																											
Groen-beplanting-bodembedekkers-heesters-snoeibeeld.																											
Groen-beplanting-bosplantsoen-overgroei randen.																											
Uitmaaien rand van bosplantsoen																											
Groen-beplanting-grof vuil; bos- en sierplantsoen.																											
Groen-beplanting-haag-snoeibeeld; hagen en blokhagen.																											
Groen-beplanting-heesters-overgroei randen.																											
Groen-beplanting-natuurlijk afval; sierplantsoen.																											
Groen-beplanting-onkruid; plantsoen jong en vaste planten.																											
Groen-beplanting-onkruid; sierplantsoen.																											
Groen-beplanting-onkruid; eco-plantsoen.																											
Groen-beplanting-zwerfafval fijn; sierplantsoen.																											
Groen-beplanting-zwerfafval fijn; bosplantsoen.																											
Groen-beplanting-zwerfafval grof; sierplantsoen.																											
Groen-beplanting-zwerfafval grof; bosplantsoen.																											
Snoeien van bos- en sierplantsoen																											
Terugzetten bosplantsoen.																											
Snoeien bodembedekkers.																											
Snoeien heesters en botanische + meidilandrozen.																											
Snoeien kruidachtigen.																											
Maaien / snoeien vaste planten.																											
Snoeien solitaire heesters																											
Boomspiegels																											
Groen-boomspiegel-onkruid; bomen in verharding.																											
Groen-boomspiegel-onkruid; bomen in gras																											
Groen-boom-stamopschot.																											
Groen-boom-wortelopschot.																											
Groen-gras-overgroei randen boomspiegel.																											
Gazon																											
Groen-gras-bijmaaien rondom obstakels.																											
Groen-gras-gazon-graslengte.																											
Groen-gras-gazon-zwerfafval fijn.																											
Groen-gras-gazon-zwerfafval grof.																											
Groen-gras-grof vuil; gazon.																											
Groen-gras-maaisel op verharding.																											
Groen-gras-natuurlijk afval.																											
Groen-gras-overgroei randen beplanting.																											
Groen-gras-overgroei randen verharding.																											
Maaien loof van bolgewassen.																											
Extensief gras																											
Groen-gras-zwerfafval grof; extensief gras, woonkernen.																											
Groen-gras-zwerfafval grof; extensief gras, buitengebied.																											
Groen-gras-grof vuil; extensief gras, woonkernen.																											
Groen-gras-grof vuil; extensief gras, buitengebied.																											
Maaien en afruimen extensief gras - eco-berm talud.																											
Maaien en afruimen extensief gras - eco-berm vlak.																											
Maaien en afruimen extensief gras - eco-berm langs wegen.																											
Maaien extensief gras - berm talud.																											
Maaien extensief gras - berm vlak.																											
Bijmaaien rondom obstakels extensief gras.																											
Oevers droog																											
Uitmaaien en afruimen greppel.																											
Uitmaaien en afruimen wadi.																											
Maaien en afruimen grasoever.																											
Maaien en afruimen natuurvriendelijke oever - droog																											
Maaien en afruimen rietvegetatie - droog																											

Bijlage 3. Areaaloverzicht groen, hoeveelheden per beheergroep

Beheergroep	Overzicht areaalgegevens			verwachting dec 2015
	jan 2012	dec 2014		
Bomen in gras + spiegel	st	4.982	6.013	
Bomen zonder spiegel	st	10.051	10.624	
Bomen in verharding	st	789	969	
Knotbomen	st	494	494	
Leibomen	st	140	140	
Totaal aantal bomen		16.456	18.240	
Bomen <3 jaar	st		3.084	
Bosplantsoen	m2	120.230	82.457	74.941
Heesters (0,5-1,5m)	m2	203.959	202.332	172.747
Heesters - eco-plantsoen (1,5-3,0m)	m2			7.385
Botanische- en Meidilandrozen	m2	12.198	18.536	16.508
Bodembedekkers (0,1-0,5m)	m2	69.673	63.129	58.627
Blokhagen	m2	14.792	18.425	15.325
Sierrozen	m2	729	218	218
Kruidachtigen	m2	2.338	955	605
Vaste planten	m2	1.186	1.491	1.491
Wisselperken	m2	150	0	0
Totaal aan beplantingen		425.255	387.543	347.847
Plantsoen <3 jaar			63.162	
Hagen hoog	m1	3.349	3.913	3.111
Hagen laag	m1	14.882	16.251	16.581
Solitaire heesters	st	835	2.023	2.035
Leeg plantvak / boomspiegel	m2			353
Bakken met plantsoen	m2	52	50	50
Sedumvegetatie	m2	0	677	677
Gazon (vlak+talud+grasbetontegels)	m2	665.697	685.267	689.388
Gazon met bollen	m2	22.251	21.809	23.969
Extensief gras 1-2x (vlak+talud)	m2	138.333	113.914	285.357
Extensief gras 3-4x (vlak+talud)	m2	621.437	674.359	891.865
Extensief gras schapenweide	m2	326.753	358.481	0
Totaal aan gras		1.774.471	1.853.830	1.890.579
Grasoever	m1	0	17.869	
Natuurvriendelijke oever	m1	36.949	0	
Rietoevers / Riet	m1-m2	30.014	8.832	
Drainageleiding	m1	16.164	2.230	
Drainageputten	st	267	37	

Bijlage 4. Schaalbalken uit Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte 2013

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 51

Groen		beplanting-bodembedekkers-overgroei randen verharding of gras				
A+	A	B	C	D		
						
De rand van de verharding of het gras is volledig zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is goed zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is redelijk zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is nauwelijks zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is niet zichtbaar.		
gemiddelde lengte overgroeiende beplanting 0 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeiende beplanting ≤ 5 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeiende beplanting ≤ 15 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeiende beplanting ≤ 25 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeiende beplanting > 25 cm per 100m ¹		
maximale lengte overgroeiende beplanting 0 cm	maximale lengte overgroeiende beplanting ≤ 30 cm	maximale lengte overgroeiende beplanting ≤ 30 cm	maximale lengte overgroeiende beplanting ≤ 45 cm	maximale lengte overgroeiende beplanting > 45 cm		
Meetinstructie: Overgroei beplanting						

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 51

Groen		beplanting-bodembedekkers-heesters-snoeibeeld				
A+	A	B	C	D		
						
De bodembedekkers en heesters hebben geen storende takken.	De bodembedekkers en heesters hebben weinig storende takken.	De bodembedekkers en heesters hebben in beperkte mate storende takken.	De bodembedekkers en heesters hebben redelijk veel storende takken.	De bodembedekkers en heesters hebben veel storende takken.		
storende takken 0% per 100m ²	storende takken ≤ 5% per 100m ²	storende takken ≤ 10% per 100m ²	storende takken ≤ 20% per 100m ²	storende takken > 20% per 100m ²		
hoogte beplanting tussen 40cm en 50cm	hoogte beplanting tussen 40cm en 55cm	hoogte beplanting tussen 40cm en 60cm	hoogte beplanting tussen 40cm en 75cm	hoogte beplanting > 40cm		

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 50

Groen		beplanting-grof vuil				
A+	A	B	C	D		
						
Er ligt geen grof vuil in de beplanting.	Er ligt geen grof vuil in de beplanting.	Er ligt weinig grof vuil in de beplanting.	Er ligt weinig grof vuil in de beplanting.	Er ligt veel grof vuil in de beplanting.		
grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 0 stuks per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 0 stuks per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 1 stuks per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 1 stuks per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) > 1 stuks per 100m ²		

Groen beplanting-bosplantsoen-overgroei randen verharding of gras				
A+	A	B	C	D
				
De rand van de verharding of het gras is volledig zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is goed zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is redelijk zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is nauwelijks zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is niet zichtbaar.
gemiddelde lengte overgroei 0 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroei ≤ 10 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroei ≤ 25 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroei ≤ 40 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroei > 40 cm per 100m ¹
maximale lengte overgroei 0 cm	maximale lengte overgroei ≤ 30 cm	maximale lengte overgroei ≤ 45 cm	maximale lengte overgroei ≤ 75 cm	maximale lengte overgroei > 75 cm
takken in vrije doorgang nee	takken in vrije doorgang nee	takken in vrije doorgang nee	takken in vrije doorgang nee	takken in vrije doorgang ja
Meetinstructie: Overgroei beplanting				

Groen beplanting-haag-snoeibeeld geschoren hagen				
A+	A	B	C	D
				
De strakke lijnen van de haag zijn duidelijk zichtbaar. Er steken geen uitlopers uit de haag.	De strakke lijnen van de haag zijn goed zichtbaar. Er steken weinig uitlopers uit de haag.	De strakke lijnen van de haag zijn redelijk zichtbaar. In beperkte mate steken kleine uitlopers uit de haag.	De strakke lijnen van de haag zijn niet meer zichtbaar. Er steken redelijk veel kleine uitlopers uit de haag.	De strakke lijnen van de haag zijn niet meer zichtbaar. Er steken veel uitlopers uit de haag. De haag heeft zich ontwikkeld tot losse heesterrand.
gemiddelde lengte uitlopers 0 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte uitlopers ≤ 10 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte uitlopers ≤ 20 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte uitlopers ≤ 30 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte uitlopers > 30 cm per 100m ¹
maximale lengte uitgroeiende uitlopers 0 cm	maximale lengte uitgroeiende uitlopers ≤ 30 cm	maximale lengte uitgroeiende uitlopers ≤ 40 cm	maximale lengte uitgroeiende uitlopers ≤ 50 cm	maximale lengte uitgroeiende uitlopers > 50 cm
Meetinstructie: Snoeibeeld geschoren hagen				

Groen beplanting-natuurlijk afval				
A+	A	B	C	D
				
Er is geen bladafval/bloesem.	Er is weinig bladafval/bloesem.	Er is in beperkte mate bladafval/bloesem.	Er is redelijk veel bladafval/bloesem.	Er is veel bladafval/bloesem.
bedekking 0% per 100m ²	bedekking ≤ 15% per 100m ²	bedekking ≤ 30% per 100m ²	bedekking ≤ 50% per 100m ²	bedekking > 50% per 100m ²
maximale dikte 0 cm	maximale dikte ≤ 2 cm	maximale dikte ≤ 5 cm	maximale dikte ≤ 10 cm	maximale dikte > 10 cm

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 51

Groen		beplanting-heesters-overgroei randen verharding of gras			
A+	A	B	C	D	
					
De rand van de verharding of het gras is volledig zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is goed zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is redelijk zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is nauwelijks zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is niet zichtbaar.	
gemiddelde lengte overgroei 0 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroei ≤ 10 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroei ≤ 35 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroei ≤ 40 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroei > 40 cm per 100m ¹	
maximale lengte overgroei 0 cm	maximale lengte overgroei ≤ 30 cm	maximale lengte overgroei ≤ 50 cm	maximale lengte overgroei ≤ 75 cm	maximale lengte overgroei > 75 cm	
Meetinstructie: Overgroei beplanting					

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 51

Groen		beplanting-onkruid			
A+	A	B	C	D	
					
Er is geen onkruid.	Er is weinig onkruid.	Er is in beperkte mate onkruid.	Er is redelijk veel onkruid.	Er is veel onkruid.	
bedekking 0% per 100m ²	bedekking ≤ 20% per 100m ²	bedekking ≤ 40% per 100m ²	bedekking > 40% per 100m ²	bedekking > 40% per 100m ²	
bedekking door resten 0% per 100m ²	bedekking door resten ≤ 10% per 100m ²	bedekking door resten ≤ 25% per 100m ²	bedekking door resten > 25% per 100m ²	bedekking door resten > 25% per 100m ²	
maximale hoogte 0 cm	maximale hoogte ≤ 10 cm	maximale hoogte ≤ 30 cm	maximale hoogte ≤ 50 cm	maximale hoogte > 50 cm	
zodevorming nee	zodevorming nee	zodevorming nee	zodevorming nee	zodevorming ja	
Meetinstructie: Onkruid					

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 50

Groen		beplanting-zwerfafval fijn			
A+	A	B	C	D	
					
Er ligt geen fijn zwerfafval.	Er ligt weinig fijn zwerfafval.	Er ligt in beperkte mate fijn zwerfafval.	Er ligt redelijk veel fijn zwerfafval.	Er ligt veel fijn zwerfafval.	
fijn zwerfafval (1-10 cm) 0 stuks per m ²	fijn zwerfafval (1-10 cm) ≤ 3 stuks per m ²	fijn zwerfafval (1-10 cm) ≤ 10 stuks per m ²	fijn zwerfafval (1-10 cm) ≤ 25 stuks per m ²	fijn zwerfafval (1-10 cm) > 25 stuks per m ²	
Meetinstructie: Zwerfafval fijn					

Groen		beplanting-zwerfafval grof				
A+	A	B	C	D		
						
Er ligt geen grof zwerfafval.	Er ligt weinig grof zwerfafval.	Er ligt in beperkte mate grof zwerfafval.	Er ligt redelijk veel grof zwerfafval.	Er ligt veel grof zwerfafval.		
grof zwerfafval (>10 cm) 0 stuks per 100m ²	grof zwerfafval (>10 cm) ≤ 3 stuks per 100m ²	grof zwerfafval (>10 cm) ≤ 10 stuks per 100m ²	grof zwerfafval (>10 cm) ≤ 25 stuks per 100m ²	grof zwerfafval (>10 cm) > 25 stuks per 100m ²		
Meetinstructie: Zwerfafval grof						

Groen		boom-boomspiegel-onkruid				
A+	A	B	C	D		
						
Er is geen onkruid.	Er is weinig onkruid.	Er is in beperkte mate onkruid.	Er is redelijk veel onkruid.	Er is veel onkruid.		
bedekking 0% per boomspiegel	bedekking ≤ 20% per boomspiegel	bedekking ≤ 40% per boomspiegel	bedekking > 40% per boomspiegel	bedekking > 40% per boomspiegel		
bedekking door resten 0% per boomspiegel	bedekking door resten ≤ 10% per boomspiegel	bedekking door resten ≤ 25% per boomspiegel	bedekking door resten > 25% per boomspiegel	bedekking door resten > 25% per boomspiegel		
maximale hoogte 0 cm	maximale hoogte ≤ 10 cm	maximale hoogte ≤ 20 cm	maximale hoogte ≤ 50 cm	maximale hoogte > 50 cm		
Meetinstructie: Onkruid						

Groen		boom-stamopschot				
A+	A	B	C	D		
						
Er is geen stamopschot.	Er is weinig stamopschot.	Er is in beperkte mate stamopschot.	Er is redelijk veel stamopschot.	Er is veel stamopschot.		
bedekking stamoppervlak door stamopschot 0% per boom	bedekking stamoppervlak door stamopschot ≤ 5% per boom	bedekking stamoppervlak door stamopschot ≤ 25% per boom	bedekking stamoppervlak door stamopschot ≤ 50% per boom	bedekking stamoppervlak door stamopschot > 50% per boom		
gemiddelde lengte stamopschot 0 cm per boom	gemiddelde lengte stamopschot ≤ 20 cm per boom	gemiddelde lengte stamopschot ≤ 50 cm per boom	gemiddelde lengte stamopschot ≤ 100 cm per boom	gemiddelde lengte stamopschot > 100 cm per boom		
maximale lengte stamopschot 0 cm	maximale lengte stamopschot ≤ 40 cm	maximale lengte stamopschot ≤ 70 cm	maximale lengte stamopschot ≤ 120 cm	maximale lengte stamopschot > 120 cm		
Leeftijd stamopschot <1 jaar per stuk	Leeftijd stamopschot <1 jaar per stuk	Leeftijd stamopschot <1 jaar per stuk	Leeftijd stamopschot <2 jaar per stuk	Leeftijd stamopschot >2 jaar per stuk		
Meetinstructie: Stam-en wortelopschot						

Groen		boom-wortelopschot			
A+	A	B	C	D	
					
Er is geen wortelopschot.	Er is weinig wortelopschot.	Er is in beperkte mate wortelopschot.	Er is redelijk veel wortelopschot.	Er is veel wortelopschot.	
bedekking boomspiegel oppervlakte door wortelopschot 0% per boom	bedekking boomspiegel oppervlakte door wortelopschot ≤ 20% per boom	bedekking boomspiegel oppervlakte door wortelopschot ≤ 50% per boom	bedekking boomspiegel oppervlakte door wortelopschot ≤ 100% per boom	bedekking boomspiegel oppervlakte door wortelopschot > 100% per boom	
gemiddelde lengte wortelopschot 0 cm per boom	gemiddelde lengte wortelopschot ≤ 20 cm per boom	gemiddelde lengte wortelopschot ≤ 50 cm per boom	gemiddelde lengte wortelopschot ≤ 100 cm per boom	gemiddelde lengte wortelopschot > 100 cm per boom	
maximale lengte wortelopschot 0 cm	maximale lengte wortelopschot ≤ 40 cm	maximale lengte wortelopschot ≤ 70 cm	maximale lengte wortelopschot ≤ 120 cm	maximale lengte wortelopschot > 120 cm	
Meetinstructie: Stam-en wortelopschot					

Groen		gras-overgroei randen boomspiegel			eigen schaalbalk Lansingerland
A+	A	B	C	D	
					
De kant is recht gestoken.	De kant is recht gestoken.	De kant is redelijk recht gestoken.	De kant is nauwelijks recht gestoken.	De kant is niet gestoken.	
gemiddelde lengte overgroeïend gras 0 cm per 25 st	gemiddelde lengte overgroeïend gras ≤ 5 cm per 25 st	gemiddelde lengte overgroeïend gras ≤ 10 cm per 25 st	gemiddelde lengte overgroeïend gras ≤ 25 cm per 25 st	gemiddelde lengte overgroeïend gras > 25 cm per 25 st	
maximale lengte overgroeïend gras 0 cm per 25 st	maximale lengte overgroeïend gras ≤ 30 cm per 25 st	maximale lengte overgroeïend gras ≤ 30 cm per 25 st	maximale lengte overgroeïend gras ≤ 40 cm per 25 st	maximale lengte overgroeïend gras > 40 cm per 25 st	
recht gestoken kanten ja per 25 st	recht gestoken kanten ja per 25 st	recht gestoken kanten nee per 25 st	recht gestoken kanten nee per 25 st	recht gestoken kanten nee per 25 st	
Meetinstructie: Overgroei beplanting					

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 51

Groen gras-bijmaaien rondom obstakels en bomen				
A+	A	B	C	D
				
Grasvegetatie rondom obstakel of boom is niet hoger dan de omliggende grasvegetatie.	Grasvegetatie rondom obstakel of boom is nauwelijks hoger dan de omliggende grasvegetatie.	Grasvegetatie rondom obstakel of boom is enigszins hoger dan de omliggende grasvegetatie.	Grasvegetatie rondom obstakel of boom is veel hoger dan de omliggende grasvegetatie.	Grasvegetatie rondom obstakel of boom is zeer veel hoger dan de omliggende grasvegetatie.
hoogte gras binnen een afstand van 0,3 m van obstakel of boom t.o.v. omliggende grasvegetatie gelijke hoogte	hoogte gras binnen een afstand van 0,3 m van obstakel of boom t.o.v. omliggende grasvegetatie $\leq 1,5$ x zo hoog	hoogte gras binnen een afstand van 0,3 m van obstakel of boom t.o.v. omliggende grasvegetatie ≤ 2 x zo hoog	hoogte gras binnen een afstand van 0,3 m van obstakel of boom t.o.v. omliggende grasvegetatie ≤ 3 x zo hoog	hoogte gras binnen een afstand van 0,3 m van obstakel of boom t.o.v. omliggende grasvegetatie > 3 x zo hoog
Meetinstructie: Bijmaaien rondom obstakels				

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 51

Groen gras-gazon-grashoogte				
A+	A	B	C	D
				
Het gras is voldoende kort voor het gewenste doel en komt overeen met gazon A uit de Standaard RAW Bepalingen.	Het gras is voldoende kort voor het gewenste doel en komt overeen met gazon A uit de Standaard RAW Bepalingen.	Het gras is voldoende kort voor het gewenste doel en komt overeen met gazon B uit de Standaard RAW Bepalingen.	Het gras is voldoende kort voor het gewenste doel en komt overeen met gazon B uit de Standaard RAW Bepalingen.	Het gras is te lang of te kort gemaaid voor het gewenste doel en komt niet overeen met gazon B uit de Standaard RAW Bepalingen.
hoogte gras ≤ 50 mm per per100 m ²	hoogte gras ≤ 50 mm per per100 m ²	hoogte gras ≤ 70 mm per per100 m ²	hoogte gras ≤ 70 mm per per100 m ²	hoogte gras > 70 mm per per100 m ²
hoogte na maaien ≥ 20 mm per 100 m ² ≤ 30 mm per 100 m ²	hoogte na maaien ≥ 20 mm per 100 m ² ≤ 30 mm per 100 m ²	hoogte na maaien ≥ 20 mm per 100 m ² ≤ 30 mm per 100 m ²	hoogte na maaien ≥ 20 mm per 100 m ² ≤ 30 mm per 100 m ²	hoogte na maaien < 20 mm per 100 m ² > 30 mm per 100 m ²
hoogteverschil na maaien ≤ 5 mm per 100m ²	hoogteverschil na maaien ≤ 5 mm per 100m ²	hoogteverschil na maaien ≤ 5 mm per 100m ²	hoogteverschil na maaien ≤ 5 mm per 100m ²	hoogteverschil na maaien > 5 mm per 100m ²
Meetinstructie: Grashoogte				

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 51

Groen gras-maaisel op gras				
A+	A	B	C	D
				
Er ligt geen maaisel op het gras.	Er ligt maaisel op het gras dat gelijkmatig is verdeeld over het oppervlak.	Er ligt maaisel op het gras dat gelijkmatig is verdeeld over het oppervlak.	Er ligt maaisel op het gras dat gelijkmatig is verdeeld over het oppervlak.	Er ligt maaisel op het gras dat niet gelijkmatig is verdeeld over het oppervlak.

aantal opeenhopingen maaisel geen	aantal opeenhopingen maaisel geen	aantal opeenhopingen maaisel geen	aantal opeenhopingen maaisel ≤ 10 stuks per 100 m ²	aantal opeenhopingen maaisel > 10 stuks per 100 m ²
--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	---	---

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 50

Groen		gras-gazon-zwerfafval fijn				
A+	A	B	C	D		
						
Er ligt geen fijn zwerfafval.	Er ligt weinig fijn zwerfafval.	Er ligt in beperkte mate fijn zwerfafval.	Er ligt redelijk veel fijn zwerfafval.	Er ligt veel fijn zwerfafval.		
fijn zwerfafval (1-10 cm) 0 stuks per m ²	fijn zwerfafval (1-10 cm) ≤ 3 stuks per m ²	fijn zwerfafval (1-10 cm) ≤ 10 stuks per m ²	fijn zwerfafval (1-10 cm) ≤ 25 stuks per m ²	fijn zwerfafval (1-10 cm) > 25 stuks per m ²		
Meetinstructie: Zwerfafval fijn						

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 50

Groen		gras-gazon-zwerfafval grof				
A+	A	B	C	D		
						
Er ligt geen grof zwerfafval.	Er ligt weinig grof zwerfafval.	Er ligt in beperkte mate grof zwerfafval.	Er ligt redelijk veel grof zwerfafval.	Er ligt veel grof zwerfafval.		
zwerfafval grof (>10 cm) 0 stuks per 100m ²	zwerfafval grof (>10 cm) ≤ 3 stuks per 100m ²	zwerfafval grof (>10 cm) ≤ 10 stuks per 100m ²	zwerfafval grof (>10 cm) ≤ 25 stuks per 100m ²	zwerfafval grof (>10 cm) > 25 stuks per 100m ²		
Meetinstructie: Zwerfafval grof						

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 50

Groen		gras-grof vuil				
A+	A	B	C	D		
						
Er ligt geen grof vuil op het gras.	Er ligt geen grof vuil op het gras.	Er ligt weinig grof vuil op het gras.	Er ligt weinig grof vuil op het gras.	Er ligt veel grof vuil op het gras.		
grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 0 stuks per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 0 stuks per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 1 stuk per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 1 stuk per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) > 1 stuk per 100m ²		

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 50

Groen		gras-natuurlijk afval				
A+	A	B	C	D		
						
Er ligt geen bladafval/bloesem.	Er ligt weinig bladafval/bloesem.		Er ligt redelijk veel bladafval/bloesem.	Er ligt veel bladafval/bloesem.		

		Er ligt in beperkte mate bladafval/bloesem.		
bedekking 0% per 100m ²	bedekking ≤ 5% per 100m ²	bedekking ≤ 10% per 100m ²	bedekking ≤ 25% per 100m ²	bedekking > 25% per 100m ²
maximale dikte 0 cm	maximale dikte ≤ 3 cm	maximale dikte ≤ 10 cm	maximale dikte ≤ 30 cm	maximale dikte > 30 cm
Meetinstructie: Natuurlijk afval				

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 51

Groen		gras-maaisel op verharding				
A+	A	B	C	D		
						
Er ligt geen maaisel op de verharding.	Er ligt weinig maaisel op de verharding.	Er ligt in beperkte mate maaisel op de verharding.	Er ligt redelijk veel maaisel op de verharding.	Er ligt veel maaisel op de verharding.		
aantal m¹ verharding bedekt met maaisel > 1 m van grasrand 0 m per 100m ¹ grasrand	aantal m¹ verharding bedekt met maaisel > 1 m van grasrand ≤ 3 m per 100m ¹ grasrand	aantal m¹ verharding bedekt met maaisel > 1 m van grasrand ≤ 5 m per 100m ¹ grasrand	aantal m¹ verharding bedekt met maaisel > 1 m van grasrand ≤ 10 m per 100m ¹ grasrand	aantal m¹ verharding bedekt met maaisel > 1 m van grasrand > 10 m per 100m ¹ grasrand		
aantal m¹ verharding bedekt met maaisel ≤ 1 m van grasrand 0 m per 100m ¹ grasrand	aantal m¹ verharding bedekt met maaisel ≤ 1 m van grasrand ≤ 5 m per 100m ¹ grasrand	aantal m¹ verharding bedekt met maaisel ≤ 1 m van grasrand ≤ 20 m per 100m ¹ grasrand	aantal m¹ verharding bedekt met maaisel ≤ 1 m van grasrand ≤ 40 m per 100m ¹ grasrand	aantal m¹ verharding bedekt met maaisel ≤ 1 m van grasrand > 40 m per 100m ¹ grasrand		

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 51

Groen		gras-overgroei randen beplanting				
A+	A	B	C	D		
						
De rand van de beplanting is zeer goed zichtbaar. De kant is recht gestoken.	De rand van de beplanting is goed zichtbaar. De kant is recht gestoken.	De rand van de beplanting is redelijk zichtbaar.	De rand van de beplanting is nauwelijks zichtbaar.	De rand van de beplanting is niet zichtbaar.		
gemiddelde lengte overgroeïend gras 0 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeïend gras ≤ 5 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeïend gras ≤ 10 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeïend gras ≤ 25 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeïend gras > 25 cm per 100m ¹		
maximale lengte overgroeïend gras 0 cm	maximale lengte overgroeïend gras ≤ 30 cm	maximale lengte overgroeïend gras ≤ 30 cm	maximale lengte overgroeïend gras ≤ 40 cm	maximale lengte overgroeïend gras > 40 cm		
recht gestoken kanten ja	recht gestoken kanten ja	recht gestoken kanten nee	recht gestoken kanten nee	recht gestoken kanten nee		
Meetinstructie: Overgroei beplanting						

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 51

Groen		gras-overgroei randen verharding				
A+	A	B	C	D		

				
De rand van de verharding is volledig zichtbaar.	De rand van de verharding is goed zichtbaar.	De rand van de verharding is redelijk zichtbaar.	De rand van de verharding is nauwelijks zichtbaar.	De rand van de verharding is niet zichtbaar.
gemiddelde lengte overgroeïend gras 0 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeïend gras ≤ 5 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeïend gras ≤ 10 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeïend gras ≤ 25 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeïend gras > 25 cm per 100m ¹
maximale lengte overgroeïend gras 0 cm	maximale lengte overgroeïend gras ≤ 30 cm	maximale lengte overgroeïend gras ≤ 30 cm	maximale lengte overgroeïend gras ≤ 40 cm	maximale lengte overgroeïend gras > 40 cm
Meetinstructie: Overgroeï beplanting				

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 50				
Groen	gras-zwerfafval grof			
A+	A	B	C	D
				
Er ligt geen grof zwerfafval.	Er ligt weinig grof zwerfafval.	Er ligt in beperkte mate grof zwerfafval.	Er ligt redelijk veel grof zwerfafval.	Er ligt veel grof zwerfafval.
zwerfafval grof (>10 cm) 0 stuks per 100m ²	zwerfafval grof (>10 cm) ≤ 3 stuks per 100m ²	zwerfafval grof (>10 cm) ≤ 10 stuks per 100m ²	zwerfafval grof (>10 cm) ≤ 25 stuks per 100m ²	zwerfafval grof (>10 cm) > 25 stuks per 100m ²
Meetinstructie: Zwerfafval grof				

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 50				
Groen	gras-grof vuil			
A+	A	B	C	D
				
Er ligt geen grof vuil op het gras.	Er ligt geen grof vuil op het gras.	Er ligt weinig grof vuil op het gras.	Er ligt weinig grof vuil op het gras.	Er ligt veel grof vuil op het gras.
grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 0 stuks per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 0 stuks per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 1 stuk per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 1 stuk per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) > 1 stuk per 100m ²

Beheerplan Groen 2015-2019

**Gemeente Lansingerland
Augustus 2015**

Beheerplan Groen

Rapport	Beheerplan Groen 2015-2019
Status	Definitief
Opdrachtgever	Gemeente Lansingerland
Contactpersoon gemeente	Mevr. E. Tamminga
Opgesteld door	DaMol
Opdrachtnummer	2015-08
Datum	24-08-2015

SAMENVATTING

Groenbeheerplan

Dit groenbeheerplan geeft richting aan het beheer en de onderhoudskwaliteit van het openbaar groen. Het plan geeft inzicht in de na te streven onderhoudskwaliteit, het hierbij passende onderhoud en de onderbouwing van de financiën en de manuren. Het beschrijft de organisatie van het beheer in groot en cyclisch onderhoud, waarmee doelgericht en efficiënt onderhoud kan worden uitgevoerd.

Doel groenbeheerplan

Het plan dient als basis voor de werkzaamheden voor cyclisch- en groot onderhoud. Samen met de Leidraad Inrichting Openbare Ruimte vormt het een kader voor beheertoetsen.

Evaluatie groenbeheer 2013-2014

De evaluatie van het groenbeheer 2013-2014 leidt tot de volgende conclusies:

- Van 55.700 inwoners in 2012 gegroeid tot 57.545 inwoners in 2014 (bron: Wikipedia) Het areaal van het openbare groen is in dezelfde periode toegenomen met 2% van 2.199.726 m² naar 2.241.373 m² (bron: Mi2 groen).
- Door een capaciteitsprobleem bij de binnendienst worden beleidszaken en strategisch omgevingsmanagement te weinig opgepakt.
- Het toevoegen van een OMOP hoofdstuk in het cyclisch onderhoudsbestek heeft gezorgd voor een kwaliteitsverbetering in de uitvoering. Doordat er één aannemer op een perceel aan het werk is wordt de kwaliteit van de uitvoering verhoogd en het toezicht op de werkzaamheden overzichtelijker.
- Uit het toezicht blijkt dat de aannemers zich over het algemeen aan de contractueel vastgelegde kwaliteit B hebben gehouden. Dit onder meer door verscherpt en verbeterd toezicht en directievoering.
- De werkschrijving voor de buitendienst heeft gezorgd voor een duidelijke taakverdeling tussen de aannemers en de buitendienst.
- Gemeente Lansingerland voldoet aan de eis om 5% van de werkzaamheden uit te voeren met social return.

Visie groenbeheer

Sinds 2014 is er voor de bewoners van Lansingerland de mogelijkheid om openbaar groen zelf in onderhoud te nemen. Er zijn drie verschillende vormen van participatie: Zelfbeheer Groen, Adoptie boomspiegel en Geveltuinen.

Met het oog op de toekomstige bezuinigingen op het groen is het project 'groen in crisistijd' opgestart. In dit project wordt op basis van het toekomstige onderhoudsbudget het areaal deels omgevormd om in de toekomst met minder onderhoudsbudget een schoon, heel en veilig beeldkwaliteitsniveau te krijgen wat binnen de wet- en regelgeving valt en geen kapitaalvernietiging met zich mee brengt.

Lansingerland streeft naar een duurzaam beheer van de openbare groene buitenruimte. Dit wordt bewerkstelligd door een verbod op het gebruik van bestrijdingsmiddelen en door het verlengen van de levensduur van de beplanting met het project 'groen in crisistijd'.

Lansingerland streeft er naar om projecten integraal aan te pakken. Samen met de andere programma's wordt waar mogelijk de samenwerking gezocht zodat in één werkgang alle benodigde werkzaamheden uitgevoerd worden. Deze gezamenlijke aanpak zorgt voor een efficiëntieslag in de uitvoering en de kosten.

Streefniveau onderhoud

Naar aanleiding van de structurele bezuinigingen in 2014 op de exploitatie rekening is er vanuit het beleid gekozen voor een streefniveau van minimaal beeldkwaliteit C van de CROW. Hierbij wordt er op een beeldkwaliteitsniveau onderhouden waarbij de veiligheid voor gebruikers niet in het geding komt en waarbij geen kapitaalsvernietiging plaats vindt. Omdat niet alle beheergroepen op beeldkwaliteit C onderhouden kunnen worden zonder dat de voorwaarden overschreden worden is er voor enkele beheergroepen een differentiatie aangebracht in het minimale onderhoudsniveau.

Areaal

De gemeente beheert 387.543 m² beplanting en 1.853.830 m² gras. Het grootste deel van het gras wordt extensief beheerd. In totaal is dit 2.241.373 m² openbaar groen met 18.240 bomen. In verband met de bezuinigingen op het onderhoudsbudget is er in het afgelopen jaar bij het project 'groen in crisistijd' ingestoken op een sobere en doelmatige inrichting. Dit heeft een verschuiving teweeg gebracht in de areaalverdeling.

Kwaliteit

De beeldkwaliteit van de beplantingen wordt door de toezichthouders beoordeeld. De gemiddelde beeldkwaliteit van de beplantingen in 2013 en 2014 voldeed aan de gestelde B-kwaliteit. De technische kwaliteit is met het project 'groen in crisistijd' grotendeels op minimaal niveau B gebracht. Momenteel loopt het project 'groen in crisistijd' nog door tot eind 2016.

Financiën

Product groen heeft de investeringen Groen renovatie 2012, een deel van Groen renovatie 2013 en Groen renovatie 2014 niet uitgevoerd en deze bedragen terug gegeven. In 2014 is besloten niet langer te gaan investeren in het groen, maar levensduur verlengende werkzaamheden uit te voeren vanuit het groot onderhoud. Hierbij wordt in een cyclus van 6 jaar een wijk aangepakt. Door deze maatregelen zijn de kapitaalslasten op het product groen verlaagd.

Voor de cyclische beheerkosten die zijn uitbesteed aan marktpartijen is voor het jaar 2015 een bedrag nodig van € 1.570.684,- en voor 2016 een bedrag van € 1.575.684,-. Door de omvorming in het project 'groen in crisistijd' naar een sobere en doelmatige inrichting kan er meer areaal onderhouden worden met minder budget. De beheerkosten zullen in 2017 en 2018 € 1.538.684,- zijn en in 2019 € 1.534.604,-.

De werkzaamheden van de buitendienst bestaan uit het uitvoeren van de werkzaamheden uit de werkomschrijving. Voor de uitvoering van de werkzaamheden van buitendienst is voor de jaren 2015-2019 op basis van 1.550 uur per jaar voor een fte, 5,3 fte benodigd.

Voor de uitvoering van de werkzaamheden van binnendienst is voor de jaren 2015-2019 op basis van 1.550 uur per jaar voor een fte, 5,3 fte benodigd.

De totale kosten benodigd voor de uitvoering van de werkzaamheden uit de werkbegroting.

Overzicht werkbegroting 2015-2019 (in €)					
	2015	2016	2017	2018	2019
Cyclisch onderhoud	1.570.684	1.575.684	1.538.684	1.538.684	1.534.604
Buitendienst	471.390	413.971	412.211	420.960	427.047
Binnendienst	627.000	638.536	630.153	630.625	631.263
Overige (zie werkbegroting 2015-2018)	1.336.080	1.413.641	1.222.515	1.183.397	1.183.397
Totaal	4.005.154	3.686.071	3.366.417	3.669.862	3.676.153
<i>Prijspeil 2015</i>					

INHOUD

SAMENVATTING	1
INHOUD	3
1 INLEIDING	5
1.1 Aanleiding en problematiek groenbeheer	5
1.2 Doel groenbeheerplan	5
1.3 Uitgangspunten	6
1.4 Leeswijzer	6
2 EVALUATIE BEHEERPLAN 2013-2014	7
2.1 Algemeen	7
2.2 Evaluatie van de uitvoering	7
2.3 Evaluatie van de kwaliteit	8
2.4 Conclusies evaluatie beheerplan	9
3 WETTELIJK EN GEMEENTELIJK KADER	10
3.1 Groenbeheerplan en beleidsproces	10
3.2 Wettelijk kader	11
3.3 Visie op het groenbeheer	12
3.4 Duurzaamheid	13
3.5 Integraal werken	13
3.6 Social return	13
3.7 Ecologie / flora en fauna	13
3.8 Onderhoudsbestek 2016-2020	14
4 GROENBEHEERSYSTEMATIEK EN STREEFNIVEAU	15
4.1 Onderhoudsniveau verlagen	15
4.1.1 Kwaliteitsniveaus	15
4.1.2 Minimale beeldkwaliteit C	15
4.2 Streefbeeld en gewenst beheer per groentype	17
4.2.1 Beplantingen	17
4.2.2 Gras	20
4.2.3 Bomen	21
5 KWANTITEIT EN KWALITEIT	22
5.1 Hoeveelheden	22
5.2 Kwaliteit	23
6 FINANCIËN	24
6.1 Groot onderhoud	24
6.2 Cyclische beheerkosten	24
6.3 Beheer en onderhoud door de eigen medewerker	25
6.3.1 Buitendienst	25
6.3.2 Binnendienst	25
6.3.2 Aanbevelingen	26
6.4 Samenvatting begroting	27
Bijlage 1. Wettelijk kader groenbeheer	32
Bijlage 2. Overzicht beheergroepen per werkzaamheid	33
Bijlage 3. Areaaloverzicht groen, hoeveelheden per beheergroep	34
Bijlage 4. Schaalbalken uit Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte 2013	35
Bijlage 5. Begroting 2015-2019 versus beheerplannen 2016-2019	

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding en problematiek groenbeheer

Groenbeheer is het in stand houden en ontwikkelen van de openbare groene ruimte. Het niveau van onderhoud wordt bepaald op strategisch niveau en is bepalend voor de onderhoudsmaatregelen die nodig zijn voor het behalen van het gewenste eindbeeld en kwaliteitsniveau.

De kwaliteit van de groene buitenruimte wordt door het onderhoudsniveau (beeldkwaliteit) en door het inrichtingsniveau (technische kwaliteit) bepaald. Dit beheerplan beschrijft het gewenste onderhoudsniveau en brengt het groot onderhoud in beeld, welke de technische kwaliteit bepaald. Vanwege financiële beperkingen in het onderhoudsbudget is er gekozen voor een minimaal onderhoudsniveau C van de CROW. Hierbij wordt er op een beeldkwaliteitsniveau onderhouden waarbij de veiligheid voor gebruikers niet in het geding komt en waarbij geen kapitaalsvernietiging plaats vindt.

De volgende doelstellingen zijn gesteld vanuit de afdeling Beheer en Onderhoud:

- 85% buurten op minimaal kwaliteitsniveau C
- 90% kloppend beheerareaal
- uitvoering voldoet aan de wet- en regelgeving
- geen kapitaalsvernietiging

1.2 Doel groenbeheerplan

Dit groenbeheerplan heeft betrekking op het product beheer en onderhoud openbaar groen binnen de gemeente Lansingerland.

Met het groenbeheerplan 2015-2019 wordt de toekomst van het gemeentelijke groen van Lansingerland veiliggesteld met als doel een duurzame instandhouding van alle groentypen in de gemeente. Het plan geeft inzicht in de na te streven onderhoudskwaliteit, het hierbij passende onderhoud en de onderbouwing van de financiën en de manuren. Het beschrijft de organisatie van het beheer in groot en cyclisch onderhoud, waarmee doelgericht en efficiënt onderhoud kan worden uitgevoerd.

In dit groenbeheerplan is de beheerstrategie beschreven, welke richting geeft aan de ontwikkeling en instandhouding van het groen. Het plan dient als basis voor de werkzaamheden voor cyclisch- en groot onderhoud. Samen met de Leidraad Inrichting Openbare Ruimte vormt het een kader voor beheertoetsen.

1.3 Uitgangspunten

Voor dit beheerplan zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd.

- De hoeveelheden zijn afkomstig uit het beheersysteem Mi2 met de peildatum december 2014.
- Prijspeil 2015
- Eenheidsprijzen worden gebaseerd op ervaringscijfers en markt cijfers
- Kosten voor vervanging zijn inclusief verwijderen en afvoeren
- Kosten zijn inclusief winst en risico van de aannemer
- Kosten zijn exclusief BTW
- Het beheerplan betreft alleen het groen areaal dat in beheer is bij de afdeling B&O van de gemeente Lansingerland
- Er zal een onderscheid gemaakt worden in cyclisch beheer en groot onderhoud
- Het onderhouden van de openbare buitenruimte op minimaal visueel en technisch kwaliteitsniveau C.
- Niveau uitvoering van onderhoud zonder dat er kapitaalsvernietiging plaats vindt.
- Niveau uitvoering van onderhoud zonder dat de veiligheid in het geding komt.
- Als gemiddelde levensduur van de beplanting is uitgegaan van 25 jaar, de levensduur verschilt daarbij per groentype.
- Groot onderhoud wordt per wijk ingezet.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 staat de **evaluatie van de uitvoering en de kwaliteit** van het jaar 2013-2014 beschreven. Het kader waar binnen de beheerder werkt bestaat uit **wetten en regels** en staat in hoofdstuk 3.2. Deze vormen de basis voor de uitvoering van het beheer en de te maken keuzes.

Wat de gemeente Lansingerland wil bereiken staat in de **visie op het groenbeheer** in hoofdstuk 3.3. Het onderhoudsniveau staat beschreven in hoofdstuk 4.1 en de **streefbeeld en gewenst beheer per groentype** in hoofdstuk 4.2. Uit de visie komen de **beheermaatregelen** voort.

In hoofdstuk 5 worden de **arealen** inzichtelijk gemaakt. De **hoeveelheden** staan vermeld in hoofdstuk 5.1. en de **kwaliteit van de beplanting** in hoofdstuk 5.2.

De benodigde **financiële middelen** voor het groot onderhoud groen en de cyclische beheerkosten kunt u vinden in hoofdstuk 6. Hierin is tevens de fte-bepaling vermeld.

Een verklaring van **vaktechnische termen** als snoeien, Eco-berm en inboeten kunt u lezen in de begrippenlijst aan het eind van het rapport.

In de bijlagen kunt u een overzicht van de **beheergroepen per werkzaamheid** vinden in bijlage 2. In bijlage 3 staat het overzicht van het **areaal groen** met daarbij de hoeveelheden per beheergroep. In bijlage 4 staan de **schaalbalken** uit de Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte 2013.

2 EVALUATIE BEHEERPLAN 2013-2014

2.1 Algemeen

In 2012 is het groenbeheerplan 2013-2016 voor de gemeente Lansingerland opgesteld. Het beheerplan heeft als doel om inzicht te geven in de structurele lasten van het beheer en onderhoud van het openbaar groen. De afgelopen jaren is conform dit beheerplan gewerkt.

De bevolking van Lansingerland is van 55.700 inwoners in 2012 gegroeid tot 57.545 inwoners in 2014 (bron: Wikipedia) Het areaal van het openbare groen is in dezelfde periode toegenomen met 2% van 2.199.726 m² naar 2.241.373 m² (bron: Mi2 groen).

2.2 Evaluatie van de uitvoering

Jaarlijks is het onderhoudsbestek geëvalueerd. De conclusies uit de evaluaties worden per onderdeel weergegeven.

Cyclisch onderhoud

Het openbaar groen is de afgelopen jaren op kwaliteitsniveau B onderhouden. Een beperkt aantal werkzaamheden is uitgevoerd door de buitendienst van de gemeente. Het grootste deel van het onderhoud wordt in regie uitgevoerd door aannemers op basis van bestekken. Het werk in regie was in 2013-2014 verdeeld in 6 percelen welke verdeeld waren over vier aannemers.

Aan het cyclisch onderhoudsbestek is in 2013 een snoeicatalogus toegevoegd. Hierin is per beheergroep of functie van de beplanting een snoeibeeld aangegeven. Deze methode werkt goed als communicatiemiddel tussen toezichthouder en aannemer, waardoor de kwaliteit van het snoeiwerk verbeterd is. Een juiste snoeiwijze verlengt de levensduur van de beplanting.

De buitendienst heeft de afgelopen jaren met een werkomschrijving gewerkt waarin de taken en verantwoordelijkheden beschreven zijn. Het werken met de werkomschrijving heeft ervoor gezorgd dat de verwarring tussen de verantwoordelijkheden van de buitendienst en de aannemer voor het grootste gedeelte is opgelost.

Onderhoud 2013

Vanuit de investeringen is in 2013 onderhoud gepleegd aan het groen. Hierbij zijn beplantingen ingeboet, omgevormd en gesnoeid.

In 2014 is er een investeringsstop van kracht geweest. Naar aanleiding hiervan is er besloten niet langer investeringen in het openbaar groen te doen, maar dergelijke werkzaamheden uit te voeren vanuit het groot onderhoud. Door deze maatregel zijn de kapitaalslasten op het product groen verlaagd.

Groot onderhoud groen

In 2014 is in diverse percelen groot onderhoud uitgevoerd aan het groen. Deze projecten zijn gestart met het oog op toekomstige bezuinigingen in het cyclisch onderhoudsbudget. Op basis van de Groenstructuur Lansingerland en een beoordeling op de technische kwaliteit van de beplanting is een uitvoeringsplan gemaakt. Bij de projecten zijn diverse plantvakken omgevormd, vernieuwd of hersteld. De uitvoering van het groot onderhoud is gedaan op basis van een OMOP bestek die als onderdeel bij het cyclisch onderhoudsbestek is gevoegd. Het koppelen van de cyclische onderhoudswerkzaamheden en de werkzaamheden van het groot onderhoud heeft als voordeel dat er één aannemer op één perceel

werkzaam is. Dit zorgt voor een verhoogde kwaliteit van uitvoering en maakt het toezicht op de werkzaamheden eenvoudiger.

Bij het project groot onderhoud groen is een standaard plantlijst opgesteld. Vanuit deze lijst worden de plant- en boomsoorten gekozen bij inrichting van een nieuw plant vak, of inboet van een bestaand plant vak. De standaard plantlijst biedt voldoende sortimentkeuze en zorgt voor duidelijkheid in de plantsoorten bij inboet en aanplant.

Bomen

De bomen worden VTA gekeurd door een gecertificeerd bedrijf. De onderhoudswerkzaamheden die hieruit voortvloeien worden uitgevoerd op basis van een OMOP bestek.

Drainage

In enkele groenvakken is drainage aanwezig. Deze drainage wordt momenteel niet onderhouden. De werking van deze leidingen is daarom ook niet bekend. Het nemen van een besluit betreft het onderhoud is gewenst, zodat deze periodiek onderhouden kunnen worden.

Binnendienst

De binnendienst van de gemeente heeft te maken met een structureel tekort aan capaciteit. Beleidszaken en strategisch omgevingsmanagement kennen hierdoor een lage prioriteit.

Aanbestedingsvoordeel

Bij de aanbesteding van het onderhoudsbestek is de aanneemsom lager uitgevallen dan in de directiebegroting was geraamd. Hierdoor zijn de kosten voor het cyclisch onderhoud lager uitgevallen.

Social return

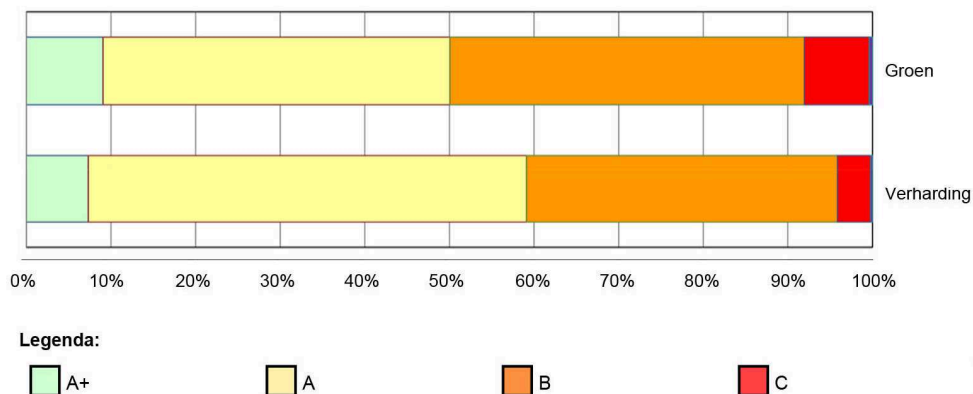
Gemeente Lansingerland voldoet aan de eis om 5% van de werkzaamheden uit te voeren met social return.

2.3 Evaluatie van de kwaliteit

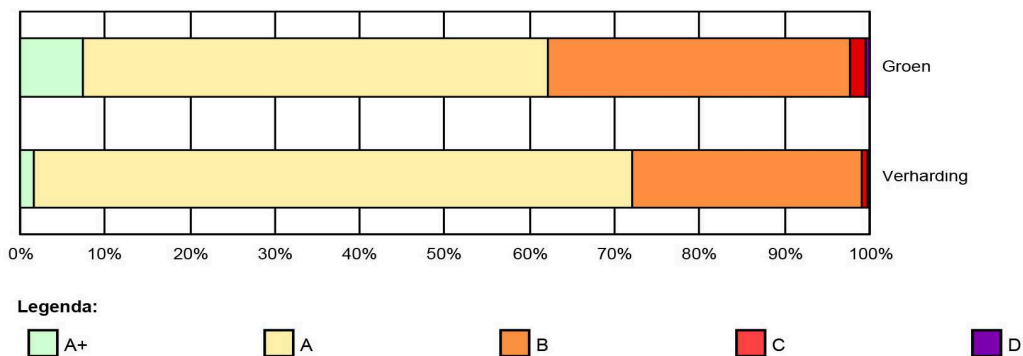
De evaluatie van de kwaliteit van het groen bestaat uit twee onderdelen: beeldkwaliteit en technische kwaliteit.

Beeldkwaliteit is de kwaliteit die vanuit de cyclische onderhoudsbestekken gerealiseerd wordt door de aannemers. De kwaliteit die minimaal gehaald moet worden door de aannemers is vastgesteld volgens de Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte 2010 (KOR2010). Hierin staat aangegeven wat de minimale eisen zijn per beheergroep. Voor het onderhoudsbestek 2013-2014 was dit beeldkwaliteitsniveau B.

In 2013 en 2014 is er in de 6 percelen periodiek geschouwd. Van de behaalde resultaten is een overzicht gemaakt. In onderstaand figuur is een overzicht van de gemiddelde beeldkwaliteit van alle percelen over het jaar 2013. Hieruit blijkt dat gemiddeld 92% van het areaal op B-kwaliteit is onderhouden. Dit is 7% meer dan de eis van 85% op B-kwaliteit.

In onderstaand figuur is een overzicht gegeven van de gemiddelde beeldkwaliteit van alle percelen over het jaar 2014. Hieruit blijkt dat gemiddeld 97% van het areaal op B-kwaliteit is onderhouden. Dit is 12% meer dan de eis van 85% op B-kwaliteit.

Technische kwaliteit is de kwaliteit welke de restlevensduur van de beplanting bepaald, deze kan bijgestuurd worden middels groot onderhoud groen.

In 2014 is gestart met het project 'groen in crisistijd'. In dit project wordt alle beplanting die niet voldoet aan de technische kwaliteit aangepakt. Dit wordt behaald door omvorming, inboet, of vervanging van beplanting. Momenteel loopt het project groen in crisistijd door tot eind 2016).

2.4 Conclusies evaluatie beheerplan

De evaluatie van het groenbeheer 2013-2014 leidt tot de volgende conclusies:

- Van 55.700 inwoners in 2012 gegroeid tot 57.545 inwoners in 2014 (bron: Wikipedia) Het areaal van het openbare groen is in dezelfde periode toegenomen met 2% van 2.199.726 m² naar 2.241.373 m² (bron: Mi2 groen).

- Door een capaciteitsprobleem bij de binnendienst worden beleidszaken en strategisch omgevingsmanagement te weinig opgepakt.
- Het toevoegen van een OMOP hoofdstuk in het cyclisch onderhoudsbestek heeft gezorgd voor een kwaliteitsverbetering in de uitvoering. Doordat er één aannemer op een perceel aan het werk is wordt de kwaliteit van de uitvoering verhoogd en het toezicht op de werkzaamheden overzichtelijker.
- Uit het toezicht blijkt dat de aannemers zich over het algemeen aan de contractueel vastgelegde kwaliteit B houden. Dit onder meer door verscherpt en verbeterd toezicht en directievoering.
- De werkomschrijving voor de buitendienst heeft gezorgd voor een duidelijke taakverdeling tussen de aannemers en de buitendienst.
- Gemeente Lansingerland voldoet aan de eis om 5% van de werkzaamheden uit te voeren met social return.
- De standaard plantlijst die bij groot onderhoud groen is opgesteld zorgt voor eenduidigheid in de soortkeuze en maakt het inboeten van beplanting eenvoudiger.
- De bomen in Lansingerland worden VTA gekeurd en onderhouden.
- Het nemen van een besluit betreft het onderhoud van drainage is gewenst, zodat deze periodiek onderhouden kunnen worden.

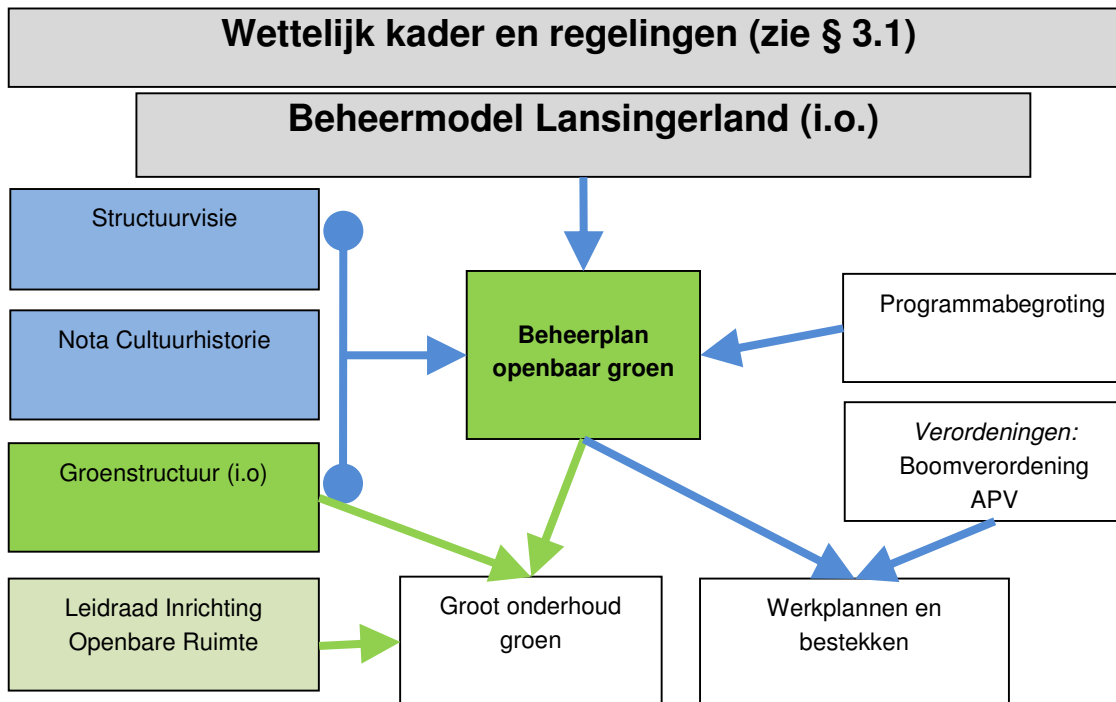
3 WETTELIJK EN GEMEENTELIJK KADER

Het groenbeheer van Lansingerland past binnen de wettelijke kaders en het vigerende gemeentebeleid. Binnen dit kader zijn de visie op het groenbeheer en de uitgangspunten opgesteld die Lansingerland hanteert voor beheer en herinrichting van het openbaar groen.

3.1 Groenbeheerplan en beleidsproces

In 2013 heeft Lansingerland een integraal beleid voor de openbare ruimte opgesteld. Naar aanleiding van de nieuwe strategische uitgangspunten wordt het beheermodel Lansingerland opgesteld. De visie en de uitgangspunten van dit groenbeheerplan bouwen voort op vastgesteld beleid en beleid dat in ontwikkeling is.

Het Beheermodel (in ontwikkeling) vormt een overkoepelend uitgangspunt. De programmabegroting geeft de financiële randvoorwaarden.

De Structuurvisie 2010-2025 en de nota Cultuurhistorie zijn van belang bij ontwikkeling van de opbouw van het groen. Deze zijn vertaald in de Groenstructuur die richtlijnen geeft voor groot onderhoud en inrichting. De Leidraad Inrichting Openbare Ruimte (LIOR) is per februari 2015 vastgesteld. In deze leidraad worden eisen en uitgangspunten aangegeven voor het ontwerpen en inrichten van de openbare ruimte.

Voor het beheer van de bermen is een beheerparagraaf opgenomen in de Groenstructuur Lansingerland. Hierin zijn beheer adviezen opgenomen om de natuurwaarden in bermen te ontwikkelen en uitwerking te geven aan de eisen van de Flora- en Faunawet. Juist bij bermen is er in Lansingerland kans om de biodiversiteit te laten toenemen. Goed ontwikkelde vegetaties in bermen zijn aantrekkelijk voor inwoners en recreanten.

De richtlijnen voor bomen en de omgevingsvergunning zijn vastgelegd in de Bomenverordening en de Algemene Plaatselijke Verordening. De visie op de bomen wordt opgenomen in de Groenstructuur Lansingerland.

In dit beheerplan zijn alleen die uitgangspunten verwerkt die betrekking hebben op het cyclisch en groot onderhoud van het groen. Het groenbeheerplan dient mede als kader voor werkplannen en bestekken.

3.2 Wettelijk kader

Voor het groenbeheer gelden twee wettelijke kaders: het Burgerlijk Wetboek waarin de zorgplicht van de beheerder is vastgelegd en de Flora- en Faunawet. De gemeente voert het groenbeheer op een bestendige manier uit voor de bescherming van flora en fauna.

In februari 2015 is de Leidraad Inrichting Openbare Ruimte Lansingerland vastgesteld. Hierin staan kaders beschreven voor het groen waarbinnen een nieuw of herinrichtingproject dient te voldoen.

Vanuit de Flora- en Faunawet dient er voor werkzaamheden in gebieden waar flora en fauna voorkomt, gewerkt te worden volgens de hiervoor opgestelde gedragscode. Lansingerland hanteert de gedragscode van Stadswerk. Het werken met deze goedgekeurde gedragscode geeft de aannemer vrijstelling voor een aantal verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet, mits er strikt volgens het protocol zoals in de gedragscode omschreven is, gewerkt wordt.

3.3 Visie op het groenbeheer

Lansingerland ligt in de verstedelijkte zuidvleugel van de Randstad en is omgeven door groengebieden die tot 2025 verder worden ontwikkeld. In tegenstelling tot de andere elementen in de openbare ruimte moet groen zich na aanleg nog ontwikkelen. Groen heeft tijd nodig om te groeien, terwijl een weg of een gebouw op zijn mooist is direct na oplevering. Het is daarom belangrijk te sturen op duurzaam groenbeheer en gewenst eindbeeld. Het beheer is erop gericht het groen tot volle wasdom te brengen.

Participatie

Sinds 2012 is er voor bedrijven in Lansingerland de mogelijkheid om een rotonde te sponsoren. Bedrijven mogen de rotonde zelf inrichten, onderhouden en hun reclamebord plaatsen.

Sinds 2014 is er voor de bewoners van Lansingerland de mogelijkheid om openbaar groen zelf in onderhoud te nemen. Wij kennen drie verschillende vormen van participatie: Zelfbeheer Groen, Adoptie boomspiegel en Geveltuinen.

Zelfbeheer Groen

De stukken die hiervoor in aanmerking komen betreft de stukken groen die niet onder de hoofd- of nevenstructuur, vanuit de Groenstructuur, vallen. Hierin mogen bewoners binnen de daarvoor gestelde regels een eigen invulling geven aan dit zelfbeheer. Doormiddel van ondertekening van een zelfbeheer overeenkomst kunnen bewoners zelf onderhoud uitvoeren aan het betreffende stukje groen. Stukken groen die in zelfbeheer zijn genomen zorgen niet voor een kostenbesparing op het onderhoud. Wel kan de uitstraling en de kwaliteit hoger zijn wanneer stukken in zelfbeheer zijn genomen.

Adoptie boomspiegel

Een in adoptie genomen boomspiegel mag binnen de gestelde grenzen een eigen invulling krijgen. Boomspiegels die niet in adoptie worden genomen worden door de aannemer bijgehouden als lege boomspiegel.

Geveltuinen

Op verhardingen waar de bestrating tot aan de gevel van onroerend goed loopt is er voor de inwoners de mogelijkheid om een geveltuin aan te leggen. Op die manier kunnen bewoners een bijdrage leveren aan de uitstraling en leefbaarheid van de straat. De geveltuin mag binnen de gestelde grenzen een eigen invulling krijgen.

Bomenbeleid

In de Groenstructuur Lansingerland wordt het bomenbeleid opgenomen.

Groot onderhoud groen

Met het oog op de bezuinigingen op het groen is het project 'groen in crisistijd' opgestart. In dit project wordt op basis van het onderhoudsbudget het areaal deels omgevormd om in de toekomst met minder onderhoudsbudget een schoon, heel en veilig beeldkwaliteitsniveau te krijgen wat binnen de wet- en regelgeving valt en geen kapitaalvernietiging met zich mee brengt. Op basis van de Groenstructuur Lansingerland is bij het groot onderhoud groen per perceel een uitvoeringsplan gemaakt waarbij de werkzaamheden per wijk worden aangepakt. De aanpak per wijk heeft als voordeel dat een wijk in een keer

weer voldoet aan het gestelde technische kwaliteitsniveau en de beleving van de bewoner wordt aangesproken.

Standaard plantlijst

Sinds 2014 wordt er gewerkt met een standaard plantlijst. In deze lijst staat een selectief aantal planten welke in de beplantingsplannen gebruikt kunnen worden. Het gebruik van een standaard plantlijst voorkomt een wildgroei aan allerlei soorten. Dit geeft voordelen bij het inboeten van de beplanting omdat er minder soorten zijn en er meer eenheid ontstaat. Bij de soortkeuze is rekening gehouden met de grondsoort in Lansingerland. De plantlijst is dusdanig opgesteld dat er genoeg variatie is in de typen beplanting.

Snoeicatalogus

In 2013 is de snoeicatalogus opgesteld. Deze catalogus dient als een communicatiemiddel tussen aannemer en toezichthouder en heeft ervoor gezorgd dat de kwaliteit van de snoeiwerkzaamheden omhoog zijn gegaan. Door beplanting op de juiste manier te snoeien wordt de levensduur van de beplanting verlengd (verduurzaamd). De snoeicatalogus is een dynamisch document dat op basis van ervaring aangepast en verder ontwikkeld zal worden.

3.4 Duurzaamheid

Lansingerland streeft naar een duurzaam beheer van de openbare groene buitenruimte. Binnen het groen onderhoud mag er geen gebruik van glyfosaat worden gemaakt. Binnen het project 'groen in crisistijd' wordt de levensduur van de beplanting middels onderhoud verlengd. In plaats van plantvakken te vernieuwen worden plantvakken gerenoveerd door snoei of inboet om op die manier de beplanting duurzamer te maken.

CO2-ladder

In de aanbesteding van het nieuwe bestek worden aannemers die hoog in de CO2-ladder staan beloond met een fictieve korting op de inschrijfsom. Zo worden de aannemers die duurzaamheid en het verbruik van CO2 hoog in het vaandel hebben staan beloond.

3.5 Integraal werken

Lansingerland streeft er naar om projecten integraal aan te pakken. Samen met de andere programma's wordt waar mogelijk de samenwerking gezocht zodat in één werkgang alle benodigde werkzaamheden uitgevoerd worden. Deze gezamenlijke aanpak zorgt voor een efficiëntieslag in de uitvoering en de kosten.

3.6 Social return

Lansingerland voldoet momenteel aan de eis om 5% van de werkzaamheden uit te voeren met social return en streeft er naar om in de komende jaren ook aan de eis te voldoen. In de aanbesteding van het nieuwe onderhoudsbestek kunnen aannemers op eigen initiatief een hogere SROI in hun aanbesteding aanbieden, welke resulteert in een fictieve korting op de aanneemsom.

3.7 Ecologie / flora en fauna

Lansingerland hanteert de Gedragscode flora en fauna van Stadswerk. Hiermee geeft de gemeente aan te werken volgens het protocol dat bestendig beheer mogelijk maakt. Vanuit het vorige bestek is door een erkend ecologisch bureau een inventarisatie gedaan naar de aanwezige flora en fauna. Deze inventarisatie dient periodiek geactualiseerd te worden. In het nieuwe bestek wordt extra aandacht besteed aan de naleving van de flora en fauna voorwaarden. Dit zorgt voor een kwaliteitsverbetering voor de flora en fauna.

3.8 Onderhoudsbestek 2016-2020

Het nieuwe bestek wordt één Raamovereenkomst waarin het onderhoud en het groot onderhoud zijn verwerkt. Deze opbouw van het bestek maakt het mogelijk dat er gedurende de uitvoering wijzigingen in beleid en visie doorgevoerd kunnen worden zonder dat hiervoor een bestek wijziging gedaan hoeft te worden. Het bestek wordt volgens het aanbestedingsbeleid op EMVI aanbesteed. Het areaal wordt in drie deelgebieden verdeeld. De drie woonkernen waarbij het buitengebied gekoppeld is aan de kern Bergschenhoek. In de nieuwe Raamovereenkomst worden de verbeterpunten van het huidige bestek verwerkt.

4 GROENBEHEERSYSTEMATIEK EN STREEFNIVEAU

Dit hoofdstuk bestaat uit twee delen. Paragraaf 4.1 beschrijft het streefniveau voor het algemene onderhoudsniveau. In paragraaf 4.2 is per groentype de beheerstrategie beschreven.

4.1 Onderhoudsniveau verlagen

4.1.1 Kwaliteitsniveaus

Om de beeldkwaliteit goed en helder te beschrijven heeft de CROW gekozen voor vijf niveaus. De indeling in vijf niveaus geeft in de praktijk voldoende nuancering om een situatie goed vast te leggen. De niveaus variëren van zeer hoog (A+) tot zeer laag (D). Alle vijf de niveaus zijn in de praktijk aan te treffen.

Om het ambitieniveau te formuleren worden alleen niveau A, B en C gebruikt. Niveau D kan niet gekozen worden door een beheerder als prestatieniveau of prestatie eis, omdat voor dit niveau geen onderhoud nodig is. Niveau D is slechts bedoeld om te kunnen meten dat niveau C niet is behaald. Niveau A+ is een opleveringskwaliteit die moeilijk voor langere tijd kan worden gewaarborgd.

In onderstaande tabel zijn de beeldkwaliteitsniveaus weergegeven.

Kwal. niveau	Omschrijving	Indicatie kwaliteit
A+	Zeer hoog	Nagenoeg ongeschonden
A	Hoog	Mooi en comfortabel
B	Basis	Functioneel
C	Laag	Onrustig beeld, discomfort en enige vorm van hinder
D	Zeer laag	Kapitaalsvernietiging, uitlokking van vernieling, functieverlies, juridische aansprakelijkstelling of sociale onveiligheid.

(bron: CROW, *Kwaliteitscatalogus openbare ruimte 2013, Standaard kwaliteitsniveaus voor onderhoud, publicatie 323*)

CROW Kwaliteitschaal

Voor dit kwaliteitsaspect gebruikt de gemeente de schaalbalken van het CROW. Ze zijn vooral van toepassing bij groenonderdelen die op beeld beheerd worden, zoals de mate van onkruidgroei en de maaihoogte van gras. De gemeente gebruikt deze schaalbalken om met het schouwen de algemene beeldkwaliteit te meten. Voorbeelden van de schaalbalken staan in bijlage 4.

4.1.2 Minimale beeldkwaliteit C

Naar aanleiding van de structurele bezuinigingen in 2014 op de exploitatie rekening is er vanuit het beleid gekozen voor een streefniveau van minimaal beeldkwaliteit C van de CROW. Hierbij wordt er op een beeldkwaliteitsniveau onderhouden waarbij de veiligheid voor gebruikers niet in het geding komt en waarbij geen kapitaalvernietiging plaats vindt.

Aan de omschrijving 'geen kapitaalvernietiging of veiligheid in het geding' is in onderstaande tabel per werkzaamheid aangegeven wat het minimale onderhoudsniveau is.

Welke beheergroepen behoren bij de vermelde werkzaamheden staat vermeld in bijlage 2.

Omschrijving: geen kapitaalvernietiging of veiligheid in het geding	op beeldkwaliteit		op frequentie		
	Kwal. B	Kwal. C	Minimaal	Perc. opp.	
Bos- en Sierplantsoen					
Groen-beplanting-bodembedekkers-overgroei randen.	B	C	1x	70%	
Groen-beplanting-bodembedekkers-heesters-snoeibeeld.	B	C	1x		alleen vakken op verkeershoeken
Groen-beplanting-bosplantsoen-overgroei randen.	B	C	1x		
Uitmaaien rand van bosplantsoen			1x		alleen 1,0m uit de rand van plantsoenvak
Groen-beplanting-grof vuil; bos- en sierplantsoen.	B	C	12x		
Groen-beplanting-haag-snoeibeeld; hagen en blokhagen.	B	C	1 a 2x		afhankelijk van groeikracht plantsoort
Groen-beplanting-heesters-overgroei randen.	B	C	1x	70%	incl. vaste planten en kruidachtige
Groen-beplanting-natuurlijk afval; sierplantsoen.	B	C	1x	50%	alleen langs de randen en dikke lagen
Groen-beplanting-onkruid; plantsoen jong en vaste planten.	B	-	7x		incl. kruidachtige en sedumvegetatie
Groen-beplanting-onkruid; sierplantsoen.	B	-	5x		
Groen-beplanting-onkruid; eco-plantsoen.		C	2x	70%	ecologisch door behoud van bedekking
Groen-beplanting-zwerfafval fijn; sierplantsoen.	B	C	12x		
Groen-beplanting-zwerfafval fijn; bosplantsoen.	B	C	6x		
Groen-beplanting-zwerfafval grof; sierplantsoen.	B	C	12x		
Groen-beplanting-zwerfafval grof; bosplantsoen.	B	C	6x		
Snoeien van bos- en sierplantsoen					
Terugzetten bosplantsoen.			1x/5jr		
Snoeien bodembedekkers.			1x/3a4jr		afhankelijk van groeikracht plantsoort
Snoeien heesters en botanische + meidilandrozen.			1x/3a4jr		afhankelijk van groeikracht plantsoort
Snoeien kruidachtigen.			1x		
Maaaien / snoeien vaste planten.			1x		
Snoeien solitaire heesters			1x/3a4jr		afhankelijk van groeikracht plantsoort
Boomspiegels					
Groen-boomspiegel-onkruid; bomen in verharding.	B	-	5x		zwerfafval gelijk met verharding of gras
Groen-boomspiegel-onkruid; bomen in gras	B	C	2x	70%	geen belemmering vrije doorgang trottoir
Groen-boom-stamopschot.	B	C	1x/2jr	50%	ter voorkoming van belemmering doorgang
Groen-boom-wortelopschot.	B	-	1x/2jr	70%	geen belemmering vrije doorgang trottoir
Groen-gras-overgroei randen boomspiegel.	B	C	1x	50%	
Gazon					
Groen-gras-bijmaaien rondom obstakels.	B	C	3x	50%	geen belemmering bij obstakels / jonge bomen
Groen-gras-gazon-graslengte.	B	C	18x		inclusief maaisel op gras
Groen-gras-gazon-zwerfafval fijn.	B	C	12x		overlast bij maaien en kans op versnippering
Groen-gras-gazon-zwerfafval grof.	B	C	12x		overlast bij maaien en kans op versnippering
Groen-gras-grof vuil; gazon.			12x		overlast bij maaien
Groen-gras-maaisel op verharding.	B	C	10a18x	20%	alleen bij overlast of gevaarlijke situatie
Groen-gras-natuurlijk afval.	B	-	1x		
Groen-gras-overgroei randen beplanting.	B	C	1x	70%	
Groen-gras-overgroei randen verharding.	B	C	1x	70%	geen belemmering vrije doorgang trottoir
Maaaien loof van bolgewassen.			1x		overlast bij maaien afkomend bollenloof
Extensief gras					
Groen-gras-zwerfafval grof; extensief gras, woonkernen.	B	C	8x		
Groen-gras-zwerfafval grof; extensief gras, buitengebied.	B	C	4x		
Groen-gras-grof vuil; extensief gras, woonkernen.	B	C	8x		
Groen-gras-grof vuil; extensief gras, buitengebied.	B	C	4x		
Maaaien en afruimen extensief gras - eco-berm talud.			1 a 2x		behoud ecologisch door juiste maaibeheer
Maaaien en afruimen extensief gras - eco-berm vlak.			2x		behoud ecologisch door juiste maaibeheer
Maaaien en afruimen extensief gras - eco-berm langs wegen.			3x		geen belemmering of voorkoming overlast
Maaaien extensief gras - berm talud.			2 a 3x		afhankelijk van locatie, bijv. kassengebied
Maaaien extensief gras - berm vlak.			3 a 4x		afhankelijk van locatie, bijv. langs wegen
Bijmaaien rondom obstakels extensief gras.			1 a 2x	50%	geen belemmering bij obstakels / jonge bomen
Oevers droog					
Uitmaaien en afruimen greppel.			1x		geen waterbergende functie
Uitmaaien en afruimen wadi.			1x		geen waterbergende functie
Maaaien en afruimen grasoever.			1x		ecologisch door behoud van oevervegetatie
Maaaien en afruimen natuurvriendelijke oever - droog			1x/2jr		behoud ecologisch door juiste maaibeheer
Maaaien en afruimen rietvegetatie - droog			1x/2jr		

Toelichting bos- en sierplantsoen

Bij de beheergroep plantsoen jong, vaste planten en sierplantsoen is het minimale onderhoudsniveau B. Wanneer dit op C onderhouden wordt zal het onkruid de beplanting gaan overheersen zodat deze verdrukt wordt. Mede zal de beplanting beschadigd raken omdat het onkruid hoger kan staan dan de beplanting.

Toelichting boomspiegels

Bij de boomspiegels in verharding is het minimale onderhoudsniveau, B. Bij boomspiegels in verharding die op C worden onderhouden gaat het onkruid overhangen op het trottoir. Dit geldt ook voor wortelopschot bij bomen. In beide gevallen kan hierdoor de veiligheid in het geding komen.

Toelichting gazon

Natuurlijk afval op het gazon dient minimaal op beeldkwaliteit B gehouden te worden. Bij onderhoud op beeldkwaliteit C mag er dusdanig veel natuurlijk afval op het gazon liggen dat deze het licht en lucht weg neemt van het gazon. Het gevolg hiervan is dat het gazon dode plekken krijgt wat kapitaalvernietiging in houdt.

4.2 Streefbeeld en gewenst beheer per groentype

Bij groenbeheer gaat het niet alleen om maaihoogte en onkruid. Om gericht beheer toe te kunnen passen is per beheergroep een streefbeeld opgesteld. Er zijn drie nieuwe beheergroepen bij gekomen. Dit zijn eco-plantsoen, eco-berm en hakhout.

4.2.1 Beplantingen

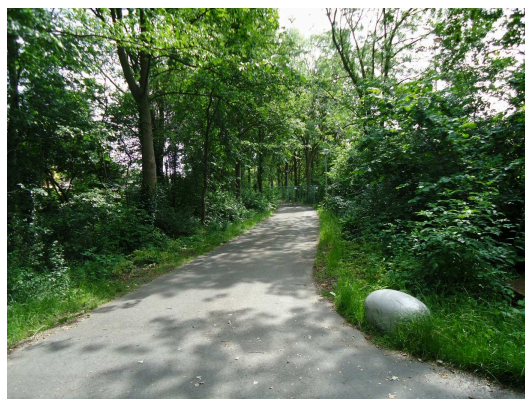
De beplantingen in Lansingerland bestaan uit bosplantsoen, heesterbeplantingen en hagen. Voor bomen en vaste planten zijn geen specifieke streefbeelden opgesteld. De boomstructuur volgt uit de Groenstructuur Lansingerland. Voor het beheer van vaste planten volstaat het huidige gangbare onderhoud.

Bosplantsoen

Bosplantsoen bestaat voornamelijk uit inheems struik- en boomvormend plantmateriaal. Zonder gericht beheer zal bosplantsoen een massa worden en uiteindelijk uitgroeien tot boomvormers. Om de kwaliteit van bosplantsoen in stand te houden en/of te bevorderen is het belangrijk een keuze te maken voor wel of geen gelaagdheid en diversiteit in soorten en leeftijd. Door regelmatig te snoeien, te dunnen en hierbij uit te gaan van de natuurlijke habitus kan een fraai bosplantsoen worden gevormd. Beheer met een toekomstvisie is hierbij essentieel.

Voorbeeld van een gedund bosplantsoen

Bosplantsoen draagt bij aan groenrijke omgeving

Streefbeeld en gewenst beheer

Een gelaagde opbouw waarbij het eindbeeld bestaat uit een diversiteit aan soorten en leeftijden van (onder) beplanting en bomen. Het beheer bestaat uit regelmatig uitmaaaien, dunnen en snoeien. Er wordt uitgegaan van de natuurlijke habitus: gericht op eindbeeld, de vorm en de omvang die een volwassen struik of boom kan bereiken. Bosplantsoen wordt niet in woonwijken toegepast. Wel in brede groenstroken en parken.

Hakhout

Hakhout is een type beplanting waarbij boomvormers structureel kort worden gezet om vervolgens weer uit te lopen. Deze beheergroep wordt op enkele locaties in Lansingerland toegepast als aankleding van bijvoorbeeld een oever.

Gewenst beheer hakhout

Hakhout dient een keer in de ca. 5 jaar terug gesnoeid te worden naar een hoogte van 1 meter. Vanaf de stam groeien nieuwe takken. De takken mogen niet dikker worden dan 8 cm.

Heesterbeplantingen

Heesterbeplantingen zijn er in diverse vormen en voor diverse functies en aankleding van een wijk. De verschillende typen – bodembedekkers, sierheesters en eco-plantsoen - vragen specifieke vakkennis, omdat ze op verschillende manieren moeten worden onderhouden.

Bodembedekkers (hoogte 0,1-0,5m)

Bodembedekkers zijn sierheesters van maximaal 50 cm hoogte en worden veelal gebruikt als functionele beplanting. Ze hebben soms extra sierwaarde door hun blad en bloeiwijze en hebben de eigenschap om de bodem af te schermen. Het beheer bestaat hoofdzakelijk uit het schoonmaken (van onkruid, opschot, blad, afval) en (rand)snoeiwerkzaamheden.

Sierheesters (hoogte 0,5-1,0m en 1,0-1,5m)

Sierheesters (inclusief botanische rozen) worden op bladkleur, bladvorm, bloeiwijze of habitus gekozen. Het onderhoud richt zich op het behouden van de sierwaarde en bestaat uit het ca. 1x/3-4 jaar snoeien, onkruidbestrijding en opschot van zaailingen verwijderen en dergelijke.

Eco-plantsoen (hoogte 1,5-3,0m)

Eco-plantsoen bestaat uit groen dat een meerwaarde biedt aan de flora en fauna. In de standaard plantlijst zijn specifieke soorten aangemerkt als eco-plantsoen. Deze soorten trekken bijvoorbeeld vlinders aan of bieden een schuilplaats of voedsel aan vogels. Het beheer bestaat voornamelijk op het behoud van bijvoorbeeld de afscherm functie of de ecologische waarde d.m.v. gefaseerd snoeien. Daarnaast wordt het onkruid beperkt verwijderd, randen snoei en opschot verwijderd.

Heesters toegepast met grote vakken en accenten

Heesters als afscherming of eco-plantsoen

Snoeibeeld heester volgens snoeicatalogus, polvormig

Sierheesters toegepast in groene ruimte tussen woningen

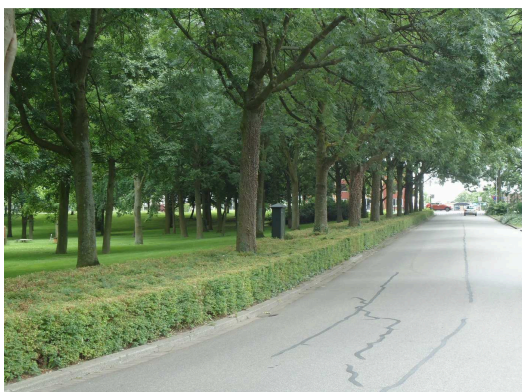
Gewenst beheer heesters

De beheermethode aanpassen op habitus, toepassing en functie van de heesters. Dit betekent bijvoorbeeld dat sierheesters naar soort, eigenschap en functie gesnoeid worden. Door het aangepaste beheer kunnen groeivorm en sierwaarde zich optimaal ontwikkelen. De wijze en mate van snoeien wisselt per soort. Hiervoor is de snoeicatalogus opgesteld waarin per type beplanting een snoeibeeld omschreven is.

Hagen

Hagen zijn gesloten, strak geschoren beplantingen gevormd door wintergroene, bladverliezende en snelgroeiende struiksoorten. De onderlinge plantafstand in de rij is zo klein dat de planten niet tot hun natuurlijke vorm kunnen uitgroeien. Ze worden door knippen in een bepaalde vorm op hoogte gehouden. Een haag is lijnvormige beplanting die vaak bestaat uit één of twee plantrij(en) en een blokhaag is breed en bestaat meestal uit drie of meer plantrijen.

In Lansingerland worden alleen lage hagen toegepast tot 1,2m hoogte. Dit is uit het oogpunt van beheerkosten. Hoge hagen en blokhaagen zijn duur in onderhouden worden daarom niet toegepast.

Door machinaal knippen worden de hagen in vorm gehouden

Haag met afschermende functie

Gewenst beheer hagen

Hagen hebben veelal de functie van afscherming of geleiding. Instandhouding van vorm, hoogte en voldoende sluiting zijn hierbij van belang.

4.2.2 Gras

Gras geeft jaarrond een groene aankleding en is goed te betreden. Een redelijk gesloten, egaal gazon geeft een groen, net beeld aan de openbare ruimte. Afhankelijk van het grastype verschilt de graslengte en de hoeveelheid bloemrijke kruiden.

Het onderhoud bestaat uit maaien, kanten steken en herstelwerkzaamheden. De maaifrequentie is afhankelijk van het grastype en het gewenste beeld. De herstelwerkzaamheden bestaan uit maatregelen als het aanvullen van grond en inzaaien.

Gras is één van de groene basiselementen in de openbare ruimte. Gras bepaalt voor een groot deel het groene karakter van een gemeente. Met het project 'groen in crisistijd' is de oppervlakte van het gras toegenomen. Gras is ten opzichte van beplanting goedkoper in onderhoud en geeft bovendien een rustiger beeld. Het gras beslaat 83% van het groenoppervlak en de beplanting 17%.

Er zijn de volgende typen gras binnen de gemeente:

- Gazon
- Extensief gras
- Bolgewassen (in gazon en extensief gras)
- Grasoever

Gazon

Het gazon wordt in de gemeente op beeld gemaaid. Alle randen langs verharding zijn gestoken, de randen langs beplanting worden alleen gestoken waar deze zichtbaar zijn. Kantensteken is voornamelijk van invloed op het netheidbeeld en op den duur ook van belang voor de toegankelijkheid van trottoirs. Gazons die dienen als speelplek dienen een gesloten en egale grasmat te hebben.

Gewenst streefbeeld en beheer gazon

Voldoende onderhoud is belangrijk voor een gesloten, egaal gazon. Regelmatig maaien, op tijd afvoeren en herstelwerkzaamheden uitvoeren zijn noodzakelijk om een voldoende netheidbeeld en gebruikswaarde te behouden.

Extensief gras

Extensief gras wordt in de gemeente Lansingerland op twee manieren beheerd.

Klepelen (berm)

Veel bermen zijn vanwege de verkeersveiligheid, inrichting en het beperkte oppervlak niet geschikt voor andere beheervormen dan klepelen. Voor de meeste wegen en fietspaden geldt dat vanwege de verkeersveiligheid het noodzakelijk is om in ieder geval de eerste meter langs de weg in de weken 16 en/of 17 te maaien.

De beheervorm klepelen wordt uitgevoerd met een frequentie van 3 of 4 maaibeurten. Na het klepelen blijft het maaisel in de berm achter. Het maaisel wordt niet afgevoerd.

Maaien en afvoeren (eco-berm)

De beheervorm maaien en afvoeren wordt uitgevoerd in de bermen waar het maaibeheer gericht is op het behoud van de ecologische functie en beleving. Het gras wordt daarbij in een snede gemaaid, blijft een korte tijd (tussen de 5 en 10 dagen) liggen en wordt vervolgens afgevoerd.

Bolgewassen

Op een aantal plaatsen bevinden zich bolgewassen in het gazon en extensief gras. Deze geven een accent bij hoofdontsluitingswegen en op specifieke plekken in de gemeente. Op de plaatsen waar de bolgewassen zich in het gazon bevinden wordt het loof ca. 8 weken na de bloei afgemaaid en het maaisel wordt afgevoerd. Daarna volgt het regulier gazonbeheer. Voor bolgewassen in extensief gras wordt geen aangepast beheer toegepast.

Grasoever

Grasoevers bevinden zich tussen een gazon en een beschoeiing in en zijn ca. 1 meter breed. Over het algemeen zijn deze stroken niet goed als intensief gazon te maaien en wordt deze extensief beheerd. Deze strook biedt potentie voor de flora en fauna om zich hierin te vestigen en te ontwikkelen. Bij grasoevers wordt het gewas 1x per jaar gemaaid en afgevoerd.

Een goed verzorgd speelterrein gazon rond een speelterrein.

Bomen in bloemrijke, extensief grasbermen geven een natuurlijker karakter

Grasoever tussen gazon en beschoeiing

Bolgewassen in gazon langs ontsluitingsweg

4.2.3 Bomen

Bomen zijn belangrijk voor de sfeer en indeling van een ruimte. Met de boomstructuur worden zichtlijnen, straten, pleinen e.d. gemarkeerd. De boomstructuur volgt uit de Groenstructuur Lansingerland. In de boomstructuur staan de hoofd- en nevenstructuur beschreven en hierin wordt bepaald welke boom op welke plaats kan staan.

Het onderhoud van de bomen volgt uit de zorgplicht en de VTA-inspecties. De boomspiegels worden onderhouden vanuit het cyclisch onderhoud.

5 KWANTITEIT EN KWALITEIT

5.1 Hoeveelheden

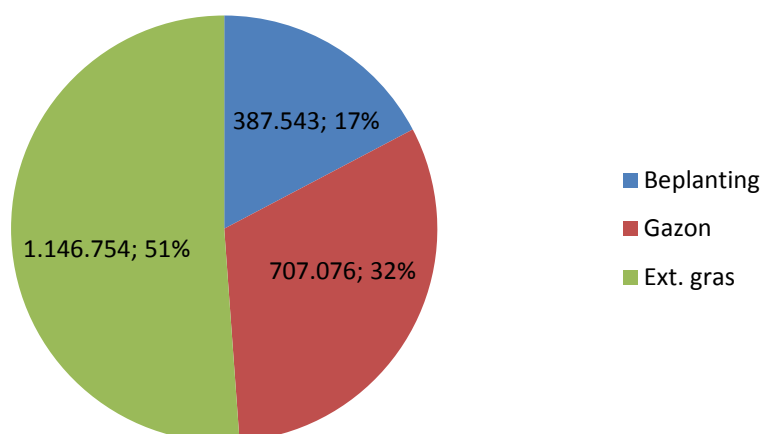
De gemeente beheert 387.543 m² beplanting, en 1.853.830 m² gras. Het grootste deel van het gras wordt extensief beheerd. In totaal is dit 2.241.373 m² openbaar groen met 18.240 bomen. In bijlage 3 zijn de hoeveelheden per beheergroep te lezen.

In verband met de bezuinigingen op het onderhoudsbudget zijn er in het afgelopen jaar bij het project 'groen in crisistijd' voornamelijk plantvakken omgevormd naar gras. Dit heeft een verschuiving teweeg gebracht in de areaalverdeling. In onderstaande tabel worden de hoeveelheden van 2012, 2014 en de verwachting eind 2015 weergegeven. Dit zijn de hoeveelheden inclusief de areaal uitbreidingen van 2013 en 2014.

Areaalgegevens groen gemeente Lansingerland				
		2012	2014 (huidig)	Verwacht eind 2015
Onderdeel	Eenheid	Hoeveelheid	Hoeveelheid	Hoeveelheid
Aantal bomen	st	16.456	18.240	-
Oppervlakte beplantingen	m2	425.255	387.543	347.847
Lengte hagen	m1	18.231	20.164	19.692
Oppervlakte gazon	m2	687.948	707.076	713.357
Oppervlakte extensief gras	m2	1.086.523	1.146.754	1.177.222
Lengte oevers	m1	30.014	26.701	-

Bron: beheersysteem Mi2 van de gemeente, peildatum dec 2014

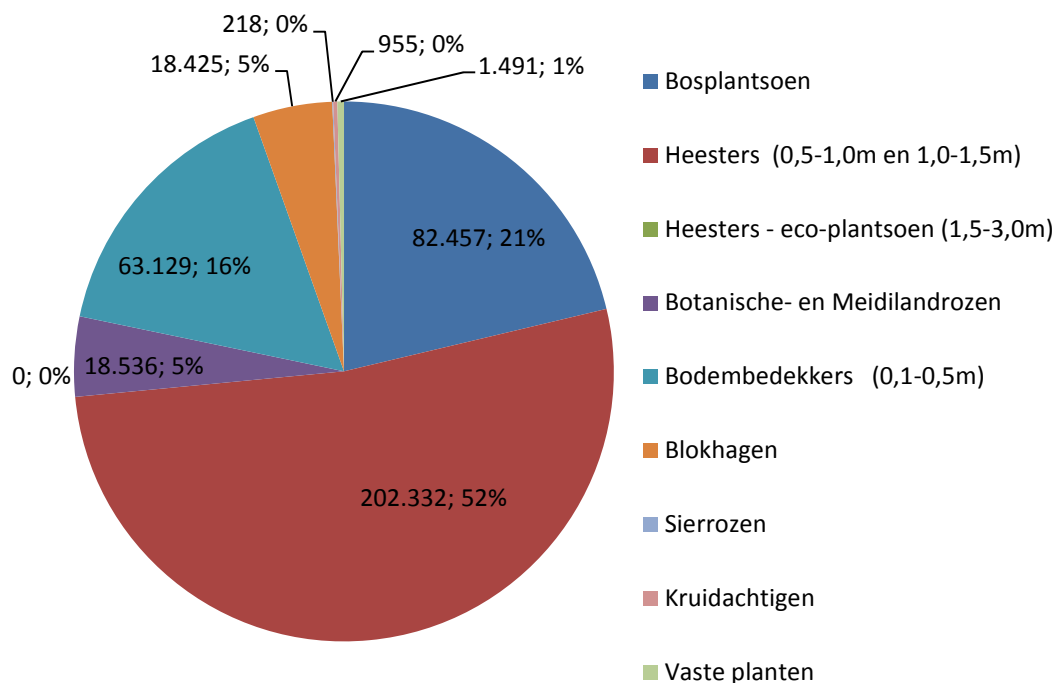
Hieronder is de verdeling te zien tussen de oppervlakte aan beplantingen, gazon en extensief gras per december 2014. (m2 en % in figuur weergegeven)

Grafiek verhouding beplanting, gazon en extensief gras (m2 en %, peildatum datum 2014)

Door de bezuinigingen zal het oppervlak aan gras (gazon en extensief gras) toe gaan nemen in de komende jaren.

Heesters van 0,5-1,5m hoog vormen het grootste deel van het areaal heesterbeplantingen. Daarnaast is er een klein areaal aan beplantingen met bijzondere sierwaarde zoals sierrozen, kruidachtigen en vaste planten.

Grafiek verdeling beplanting in typen (m2 en %, peildatum december 2014)

5.2 Kwaliteit

De beeldkwaliteit van de beplantingen wordt door de toezichthouders beoordeeld. Zoals in hoofdstuk 2.3 is vermeld voldeed de gemiddelde beeldkwaliteit van de beplantingen in 2013 en 2014 aan de gestelde B-kwaliteit.

6 FINANCIËN

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de kosten die voor het product Groen nodig zijn om het groen op de lange termijn in technisch goede staat te houden (par 6.1 Groot onderhoud) en de maatregelen voor cyclisch beheer (par 6.2 Cyclische beheerkosten) met de jaarlijkse maatregelen.

6.1 Groot onderhoud

Product groen heeft de investeringen Groen renovatie 2012, een deel van Groen renovatie 2013 en Groen renovatie 2014 niet uitgevoerd en deze bedragen teruggegeven. Door deze maatregel zijn de kapitaalslasten op het product groen verlaagd.

In 2014 is besloten niet langer te gaan investeren in het groen, maar dergelijke werkzaamheden uit te voeren vanuit het groot onderhoud. Hierbij wordt in een cyclus van 6 jaar een wijk aangepakt. Door deze maatregel zijn de kapitaalslasten op het product groen verlaagd. Door een budget toe te kennen aan het groot onderhoud wordt de technische kwaliteit voor de komende jaren veilig gesteld.

De kosten voor het groot onderhoud zijn berekend op basis van de huidige OMOP bestekken en de ervaring bij de uitvoering van de projecten onder groot onderhoud.

In onderstaande tabel zijn de kosten geraamd voor het groot onderhoud in de komende jaren

Meerjarenplanning kosten groot onderhoud groen Lansingerland (in €)					
	2015	2016	2017	2018	2019
Raming groot onderhoud	381.900	498.714	236.318	538.219	548.667
<i>Prijspeil 2015, excl. VAT, burgerparticipatie, communicatie en leges.</i>					

6.2 Cyclische beheerkosten

In deze paragraaf zijn de beheerkosten opgenomen benodigd voor de cyclische onderhoudswerkzaamheden. De kosten zijn geraamd op basis van marktconforme prijzen en de ervaring van de prijzen uit de cyclische onderhoudsbestekken. Het uitgangspunt is onderhoud conform minimaal beeldkwaliteitsniveau C zonder dat de veiligheid voor gebruikers in het geding komt en waarbij geen kapitaalsvernietiging plaats vindt.

Het grootste deel van het cyclisch onderhoud is uitbesteed aan marktpartijen op basis van bestekken. In onderstaande tabel zijn de kosten voor het cyclisch onderhoud van de komende jaren geraamd. In verband met het deels omvormen van beplanting naar gras worden de onderhoudskosten lager.

Overzicht geraamde kosten cyclisch onderhoud (in €)					
	2015	2016	2017	2018	2019
Raming cyclisch onderhoud	1.570.684	1.575.684	1.538.684	1.538.684	1.534.604
<i>Prijspeil 2015, exclusief areaaluitbreidingen</i>					

6.3 Beheer en onderhoud door de eigen medewerker

De afdeling Beheer en Onderhoud bestaat uit een buitendienst en een binnendienst.

6.3.1 Buitendienst

De werkzaamheden van de buitendienst bestaan uit het uitvoeren van de werkzaamheden uit de werkomschrijving. Dit bestaat uit het onderhoud van de dorpscentra, het snoeien van knot- en leibomen en het afhandelen van klachten en meldingen volgens het afgesproken service level agreement. Daarnaast valt inboet van beplantingen en het herstel van gazons ook onder de werkzaamheden van de buitendienst.

Voor de uitvoering van de werkzaamheden van buitendienst is voor de jaren 2015-2019 op basis van 1.550 uur per jaar voor een fte, 5,3 fte benodigd.

Overzicht geraamde kosten buitendienst (in €)					
	2015	2016	2017	2018	2019
Raming buitendienst	471.390	413.971	412.211	420.960	427.047
<i>Prijspeil 2015</i>					

6.3.2 Binnendienst

De werkzaamheden die de eigen organisatie moet uitvoeren om het beheer van openbaar groen in goede banen te leiden bestaan onder andere uit:

1. Applicatiebeheer en gegevensverwerking;
2. Advisering bij meldingen en communicatie met bewoners;
3. Voorbereiding en ondersteuning werkzaamheden buitendienst;
4. Voorbereiding, bestekken, directievoering en toezicht uitbesteed werk;
5. Financiële planning en verantwoordingen;
6. Advisering omgevingsvergunning (kap);
7. Beleidsvoorbereiding, beleidsondersteuning en bestuurlijk advies.
8. Deelprogramma leiding t.b.v. programma 4 openbare buitenruimte

Hierna is per punt nader ingegaan op de genoemde activiteiten:

ad 1. De areaalgegevens worden bijgehouden. Mutaties opgenomen en verwerkt in revisietekeningen. Applicatiebeheer van het gegevensbeheer voor groen.

ad 2. Advisering over oplossing van meldingen en klachten. Communicatie met bewoners over groenzaken, zowel voor voorgenomen werken als op te stellen plannen. Ook het overleggen met bewoners over de afhandeling van klachten en wensen.

ad 3. Bij uitvoering van de werkzaamheden in eigen beheer stelt de binnendienst de planning van de werkzaamheden op. Ook vindt schouw en toezicht plaats op de werkzaamheden en projecten die door de buitendienst uitgevoerd worden. Incidenteel is er aanvullende ondersteuning en controle.

ad 4. De uitbesteding van werken geschiedt door het opstellen van een bestek of werkomschrijving, waarin de kwaliteit en hoeveelheid van de uit te voeren werkzaamheden staan. Op basis hiervan schrijven marktpartijen in op de werkzaamheden en sluit de gemeente een contract af. Vervolgens voert de gemeente directie en houdt toezicht op de kwaliteit van het werk. Voor groen zijn er meerdere bestekken.

ad 5. Periodiek dient financiële verantwoording te worden afgelegd. Bij de voor- en najaarsnota wordt de actuele stand van zaken bepaald en gerapporteerd. Hierbij worden de benodigde overzichten van de gedane uitgaven ten opzichte van de begroting opgesteld. Daarnaast dienen de begrotingscijfers, met aanpassingen in areaal, voor het volgende jaar te worden onderbouwd. Voor nieuwe plannen vinden beheertoetsen plaats.

ad 6. Bij aanvragen van de kap van bomen in het kader van een omgevingsvergunning voert de binnendienst een beoordeling uit en adviseert over de verlening van de vergunning.

ad 7. Het beleid voor de uitvoering van het groenbeheer wordt vastgesteld door de gemeenteraad. Als gevolg van nieuwe ontwikkelingen, mogelijke wijziging van het wettelijke kader, uitbreidingen van het areaal, technische vernieuwingen en dergelijke ontstaat de noodzaak om het beleid aan te passen. Een keer per vier jaar wordt het groenbeheerplan herzien en opnieuw door de gemeenteraad vastgesteld. Het beleid voor de openbare ruimte, waar het groen een belangrijk onderdeel van is, is in ontwikkeling. Openbaar groen is een complex product met veel onderdelen, daarom vergt dit aspect veel tijd. Ook is de betrokkenheid van bewoners bij het groen groot, zodat er regelmatig communicatie over beleid nodig is. Tussentijds kan er ook sprake zijn van aanpassing van beleid, voorbereiding van stukken en toelichting aan het bestuur. De integrale beheerder stemt het beleid en de invoering hiervan af tussen de verschillende onderdelen van de openbare ruimte.

Ad. 8. Het opstellen van het programmaplan, projecten formuleren welke meetbaar worden gemaakt door uren, euro's en voortgang doel scores (VDS).

Voor de uitvoering van de werkzaamheden van binnendienst is voor de jaren 2015-2019 op basis van 1.550 uur per jaar voor een fte, 5,3 fte benodigd.

Overzicht geraamde kosten binnendienst (in €)					
	2015	2016	2017	2018	2019
Raming binnendienst	627.000	638.536	630.153	630.625	631.263
<i>Prijspeil 2015</i>					

6.3.2 Aanbevelingen

Momenteel is er een structureel tekort aan uren voor de binnendienst om alle werkzaamheden uit te voeren. In het nieuw op te zetten integrale beheerplan dient goed gekeken te worden naar de urenverdeling van de binnen- en de buitendienst zodat de uit te voeren taken gerealiseerd kunnen worden,

6.4 Samenvatting begroting

In onderstaande tabel is een overzicht van de ECL-nummers gegeven met daaraan gekoppeld de benodigde bedragen voor het uitvoeren van de werkzaamheden.

Werkbegroting 2015-2019

6560000	Groen	2015	2016	2017	2018	2019
000973	Stelpost Kadernota 2015 nr. 19	0	-333.291	-256.052	-227.092	-217.800
341000	Belasting, heffing	55.000	55.000	55.000	55.000	55.000
343010	Inboet, kleine herstel werkzaamheden	44.000	44.000	44.000	44.000	44.000
343020	Ziekte en besmetting	3.400	3.400	3.400	3.400	3.400
343030	Afvoer plantsoenvuil	20.400	20.400	20.400	20.400	20.400
343210	Onderzoek en adviesk.	94.500	94.500	94.500	94.500	94.500
343260	Communicatie	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
343410	Contributies	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500
343458	Areaal uitbreiding 2014	197.826	197.826	197.826	197.826	197.826
343481	Cyclisch onderhoud, Omop, groot onderhoud	1.570.684	1.575.684	1.538.684	1.538.684	1.534.604
343700	Groot onderhoud	381.900	498.714	236.318	538.219	548.667
421900	Bijdragen aan derden	63.540	63.540	63.540	63.540	63.540
610000	Kap last	462.828	396.547	309.313	272.669	256.565
610010	Kap last	0	0	0	0	0
622300	Bestuurszaken	4.186	8.744	8.624	8.631	8.641
622450	B&O Binnen	627.000	638.536	630.153	630.625	631.263
622460	B&O Buiten	471.390	413.971	412.211	420.960	427.047
	Totaal	4.005.154	3.686.071	3.366.417	3.669.862	3.676.153
6560020		2015	2016	2017	2018	2019
610000	Kap last	0	0	0	0	0
610010	Kap last	0	0	0	0	0

Verwachte areaal uitbreidingsgelden

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
147.470	197.826	251.184	52.974	22.956	21.305	16.834
(verwerkt)	(verwerkt)					

Het bedrag van 2013 € 147.470,- is op de ECL nummers 343700 en 343010 voor elk 50% bijgeboekt.

Het bedrag van 2014 is volledig op ECL 343458 bijgeboekt.

Gewenst is de areaal uitbreidingsgelden bij te boeken bij de nummers 343481 (80%) en 343700 (20%)

Korte toelichting op jaar 2016 van de aanpassingen

- 343010 budget aangepast naar actuelere kosten, aansluitend op bedoelde inzet voor inboet en kleine herstel werkzaamheden door Buitendienst. Budget ook gestegen door bijboeking van areaal uitbreiding. Het verschil is toegepast bij 343700 Groot Onderhoud, voor uitvoering van herstelwerk en omvorming van groen vanuit raamovereenkomst contractpartijen.

- 343020 budget aangepast naar actuelere kosten, alleen bestrijding van eikenprocessierups en injecteren van iepen
- 343030 budget aangepast, afvoer van plantsoenvuul vanuit cyclisch onderhoud valt binnen voorwaarden met contractpartijen. Is inbegrepen in de werkzaamheden en uitvoering.
- 343210 in budget is eveneens opgenomen de voorbereiding van de post 343700 Groot Onderhoud.
- 343481 in de werkbegroting 2013-2016 was budget € 1.716.247, in de werkbegroting 2015-2018 is budget bijgesteld naar € 1.597.469. In dit beheerplan is opgenomen € 1.575.684 als budget, inclusief acceptatiekosten groenafval binnen cyclisch onderhoud.
Dit budget is aangevuld met kosten voor boomonderhoud (wettelijke zorgplicht) en onderhoud aan drainage.
- 343700 voor bepaling van dit budget is uitgegaan van een cyclische periode dat 1x per 6 jaar een buurt of deel van wijk wordt aangepakt middels Groot Onderhoud. In dit budget is ook een bijdrage beschikbaar voor integrale projecten.
- 610000 + 610010 product groen heeft de investeringen Groen renovatie 2012, voor een groot deel Groen renovatie 2013 en 2014 niet uitgevoerd en deze bedragen terug gegeven. In 2014 is besloten de investeringen in het groen uit te voeren vanuit het groot onderhoud. Deze maatregelen zorgen dat de kapitaalslasten op het product groen zijn verlaagd.

Korte toelichting op jaar 2019

-343481 Doorrekening op verwachting areaal na 2015. Het daadwerkelijke resultaat wordt pas concreet na aanbesteding van het nieuwe onderhoudsbestek en de verwerking van de revisie van de beheertekeningen na uitvoering van groot onderhoud groen.

BEGRIPPEN EN AFKORTINGEN

Begrip	Verklaring
Beheer	Zorg voor duurzame instandhouding van de groene ruimtelijke inrichting, met het oog op vervulling van toegekende functies en realisatie van beleids- en/of ontwerpdoelstellingen.
Beheergroep	Groep beplantingen waaraan dezelfde beheermaatregelen worden uitgevoerd en waarvoor gelijksoortige streefbeelden gelden.
Blokhaag	Hagen breder dan 1,0 meter en niet hoger dan 1,0 meter.
Bodembedekker	Laag groeiende heester of vaste plant die door de groeivorm de bodem bedekt en daarbij weinig kruidgroei toestaat.
Boom	Houtachtig gewas met een zeer groot wortelgestel en een enkele, stevige, houtige en zich secundair verdikkende, overblijvende stam die zich pas op enige hoogte boven de grond vertakt.
Boomspiegel	Niet begroeide ruimte direct rond de stam van een boom.
Bosplantsoen	Plantsoen dat in parken, groenstroken en buitengebieden toegepast wordt. Minimaal 8,0 meter breed. Beplanting bestaat uit voornamelijk inheemse soorten.
Botanische- en meidilandrozen	Wilde rozen (botanisch) en rozen die opvallen door intensieve bloei en kleur (Meidiland).
CROW	Nationaal kenniscentrum voor regelgeving en onderzoek voor verkeer, vervoer en infrastructuur. In deze non-profit organisatie werken rijk, provincies, gemeenten, aannemersorganisaties en adviesbureaus samen bij ontwerp, aanleg en beheer van wegen en verkeers- en vervoersvoorzieningen.
Dunnen	Het in houtige begroeiing bij de grond afzagen of kappen van een aantal bomen of struiken ten gunste van andere exemplaren.
Eco-berm	Berm die door specifiek onderhoud mogelijkheden biedt voor flora- en fauna.
Eco-plantsoen	Groen dat een meerwaarde biedt aan de flora en fauna. Deze soorten trekken bijvoorbeeld vlinders aan, bieden een schuilplaats of voedsel aan vogels of hebben een afscherpende functie.
Ecologische oever	Een oever met een geleidelijke overgang tussen water en land waardoor dieren gemakkelijker in en uit het water kunnen gaan en er meer ruimte is voor oeverbegroeiing.
Extensief gras	Gras dat gemaaid wordt, wisselend van 1x tot 4x per jaar.
Gazon	Gras dat intensief gemaaid wordt.
Begrip	Verklaring

Groenbeheer	Zorg voor duurzame instandhouding van de groene ruimtelijke inrichting, met het oog op vervulling van toegekende functies en realisatie van beleids- en/of ontwerpdoelstellingen.
Hagen	Rij(en) heesters van een of enkele soorten die regelmatig gesnoeid moeten worden in een min of meer strakke vorm. Breedte tot 1,0m, hoogte van 0,6 tot 1,2 m.
Hakhout	Type beplanting waarbij boomvormers structureel kort worden gezet om vervolgens weer uit te lopen. Deze beheergroep wordt toegepast als aankleding van bijvoorbeeld een oever. De uitlopers mogen niet dikker worden dan 8 cm.
Heesters	Opgaande houtige gewassen tot 2,0m hoog
Inboeten	Vervangen van een dode of slecht groeiende boom of struik door een nieuw exemplaar.
KOR	Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte. Landelijke standaard voor onderhoudsniveaus in de openbare ruimte, opgesteld door het CROW.
Kruidachtigen	Kruidenplanten die uitgroeien tot houtige gewassen, bijvoorbeeld lavendel. Soorten die een ander onderhoud behoeven dan de standaard heester.
Omvorming	Het vernieuwen van een vak of element, waarbij het bestaande groen vervangen wordt door een geschikter type (bepanting of gras) waarvan het beheer efficiënter en goedkoper kan plaatsvinden.
Solitaire heester	Alleenstaande heester in beplanting of gras.
Streefbeeld	Het gewenste uiterlijk van een beplanting in volgroeide, volledig functionerende staat.
Technische kwaliteit	De staat van gezondheid en de mate van uitvoering van het onderhoud dat gericht is op de duurzame instandhouding en goede functie vervulling.
Terugzetten	Het snoeien van houtachtige beplanting (over het algemeen struiken) op circa 30 centimeter boven de grond, met de bedoeling dat deze weer opnieuw uitgroeien. Doel van het terugzetten is een verjonging van de struik, meer vertakking en verminderen van de omvang van de struik.
Vaste plant	Kruidachtig gewas, waarvan de bladverliezende soorten 's winters bovengronds afsterven en in het voorjaar weer bovengronds uitgroeien. Onder de beheergroep vaste planten vallen ook de siergrassen.
Vegetatie	Begroeiing van planten die spontaan ontstaat op een bepaalde plaats.
VTA inspectie	Systematische controle van de bomen volgens de methode van Visual Tree Assessment. Bij deze controle wordt geïnspecteerd op conditie, vitaliteit en gebreken aan de boom.

Bijlage 1. Wettelijk kader groenbeheer

De gemeente is verantwoordelijk voor het beheer van het openbaar groen. Vanuit haar algemene verantwoordelijkheid als beheerder is er een zorgplicht (met verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid) voor een veilige en duurzame ingerichte openbare ruimte. Daarnaast gelden een aantal wetten en regelingen die gevolg hebben voor het groenbeheer. Wetten en regels zijn onderhavig aan verandering. De actuele wetsteksten zijn te vinden op de website van de overheid: www.wetten.nl.

Zorgplicht bij bomen

De wettelijke zorgplicht (op basis van Artikel 6:612 e.v. van het Burgerlijk Wetboek en in de loop van de jaren ontwikkelde jurisprudentie) is van toepassing op het beheer van groenvoorzieningen. Deze zorgplicht komt voornamelijk tot uiting bij het beheer van bomen. Als er sprake is van ingetreden schade door een afgebroken tak of een omgevallen stam van een boom in eigendom van de gemeente is in beginsel de gemeente aansprakelijk voor de veroorzaakte schade, tenzij de gemeente kan aantonen voldoende zorg aan de onderhavige boom te hebben besteed. Onder voldoende zorg, die de gemeente moet opbrengen om haar aansprakelijkheid te kunnen afwentelen, moet worden verstaan: "zowel het normale onderhoud van de boom als het controleren op uitwendig zichtbare gebreken aan de boom". De zorgplicht is verder nog onder te verdelen in: algemene zorgplicht (regelmatige controle op uitwendige gebreken), verhoogde zorgplicht (in situaties van verhoogde gevaarstelling, in het bijzonder afhankelijk van de verkeersintensiteit) en de onderzoeksplicht (nader inwendig onderzoek bij twijfel over de veiligheid van een boom).

Zorgplicht overig groen

Voor het overige groen geldt dezelfde zorgplicht als voor bomen, maar hierbij is het risico over het algemeen beperkt. Voor het groen in de openbare ruimte volstaat een algemene controle zonder verdere registratieplicht. Onveilige situaties moeten wel tijdens de controle gemeld worden en indien er bij meldingen via de meldlijn sprake is van een onveilige situatie, dient de melding met spoed opgevolgd te worden.

De inspectieresultaten moeten worden vastgelegd, bij voorkeur in een geautomatiseerd beheersysteem.

Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet (2002) regelt voor heel Nederland de bescherming van planten- en diersoorten. In deze wet zijn EU-richtlijnen voor de bescherming van soorten opgenomen (Habitatrichtlijn, Vogelrichtlijn) en het internationale CITES-verdrag voor de handel in bedreigde diersoorten. Het gaat erom, dat het voortbestaan van de soort niet in gevaar komt. Het is ook van belang dat alle in het wild levende planten en dieren in principe met rust gelaten moeten worden, dus niet alleen de beschermde soorten.

Deze wet heeft betrekking op alle ingrepen die gepleegd worden en van enige invloed kunnen zijn op flora en fauna. Om aan de wet te voldoen dient voor elke ingreep onderzocht te zijn wat de invloed is op de verschillende beschermde soorten. Verder moet er alles aan gedaan zijn om de negatieve effecten tot een minimum te beperken. Wanneer er door de ingreep verstoring van soorten wordt verwacht en dit niet te voorkomen is, dient een ontheffing aangevraagd te worden. Bij het uitvoeren van bijvoorbeeld het dunnen van bosplantsoen, moet er rekening worden gehouden met de Flora- en faunawet.

Voor bomen in bijzonder is het van belang of er permanente nesten of verblijfplaatsen aanwezig zijn (holbroeders, broedbomen vleermuizen).

Velling en snoei dienen bij voorkeur buiten het broedseizoen plaats te vinden. Voorafgaand aan de uitvoering van maatregelen dient de beheerder het object te controleren op aanwezigheid van beschermde planten en dieren en op nesten, holen en andere permanente verblijfplaatsen.

In Lansingerland vindt bestendig beheer plaats. Het onderhoud, zoals maaien, schoffelen, snoeien en dunnen, vindt het hele jaar door op vaste tijdstippen plaats. Het is wenselijk om bij nieuwe bestekken de bepalingen vanuit het kader van de Flora- en faunawet aan te vullen.

Bijlage 2. Overzicht beheergroepen per werkzaamheid

	beheergroep																											
	bomen in gras + spiegel	bomen zonder spiegel	bomen in verharding	bosplantsoen	heesters 0,5-1,0m en 1,0-1,5m	heesters- eco-plantsoen 1,5-3,0m	botanische- en meidilandrozen	bodembedekkers 0 1-0,5m	blokhagen	sierrozen	kruidachtigen	vaste planten	hagen hoog	hagen laag	solitaire heesters	leeg plantvak / boomspiegel	bakken met plantsoen	sedumvegetatie	gazon	gazon met bollen	extensief gras 1-2x	extensief gras 3-4x	greppel	wadi	grasoever	natuurvriendelijke oever	rietoever / riet	
Bos- en Sierplantsoen																												
Groen-beplanting-bodembedekkers-overgroei randen.																												
Groen-beplanting-bodembedekkers-heesters-snoeibeeld.																												
Groen-beplanting-bosplantsoen-overgroei randen.																												
Uitmaaien rand van bosplantsoen																												
Groen-beplanting-grof vuil; bos- en sierplantsoen.																												
Groen-beplanting-haag-snoeibeeld; hagen en blokhagen.																												
Groen-beplanting-heesters-overgroei randen.																												
Groen-beplanting-natuurlijk afval; sierplantsoen.																												
Groen-beplanting-onkruid; plantsoen jong en vaste planten.																												
Groen-beplanting-onkruid; sierplantsoen.																												
Groen-beplanting-onkruid; eco-plantsoen.																												
Groen-beplanting-zwerfafval fijn; sierplantsoen.																												
Groen-beplanting-zwerfafval fijn; bosplantsoen.																												
Groen-beplanting-zwerfafval grof; sierplantsoen.																												
Groen-beplanting-zwerfafval grof; bosplantsoen.																												
Snoeien van bos- en sierplantsoen																												
Terugzetten bosplantsoen.																												
Snoeien bodembedekkers.																												
Snoeien heesters en botanische + meidilandrozen.																												
Snoeien kruidachtigen.																												
Maaien / snoeien vaste planten.																												
Snoeien solitaire heesters																												
Boomspiegels																												
Groen-boomspiegel-onkruid; bomen in verharding.																												
Groen-boomspiegel-onkruid; bomen in gras																												
Groen-boom-stamopschot.																												
Groen-boom-wortelopschot.																												
Groen-gras-overgroei randen boomspiegel.																												
Gazon																												
Groen-gras-bijmaaien rondom obstakels.																												
Groen-gras-gazon-graslengte.																												
Groen-gras-gazon-zwerfafval fijn.																												
Groen-gras-gazon-zwerfafval grof.																												
Groen-gras-grof vuil; gazon.																												
Groen-gras-maaisel op verharding.																												
Groen-gras-natuurlijk afval.																												
Groen-gras-overgroei randen beplanting.																												
Groen-gras-overgroei randen verharding.																												
Maaien loof van bolgewassen.																												
Extensief gras																												
Groen-gras-zwerfafval grof; extensief gras, woonkernen.																												
Groen-gras-zwerfafval grof; extensief gras, buitengebied.																												
Groen-gras-grof vuil; extensief gras, woonkernen.																												
Groen-gras-grof vuil; extensief gras, buitengebied.																												
Maaien en afruimen extensief gras - eco-berm talud.																												
Maaien en afruimen extensief gras - eco-berm vlak.																												
Maaien en afruimen extensief gras - eco-berm langs wegen.																												
Maaien extensief gras - berm talud.																												
Maaien extensief gras - berm vlak.																												
Bijmaaien rondom obstakels extensief gras.																												
Oevers droog																												
Uitmaaien en afruimen greppel.																												
Uitmaaien en afruimen wadi.																												
Maaien en afruimen grasoever.																												
Maaien en afruimen natuurvriendelijke oever - droog																												
Maaien en afruimen rietvegetatie - droog																												

Bijlage 3. Areaaloverzicht groen, hoeveelheden per beheergroep

Beheergroep	Overzicht areaalgegevens			verwachting dec 2015
	jan 2012	dec 2014		
Bomen in gras + spiegel	st	4.982	6.013	
Bomen zonder spiegel	st	10.051	10.624	
Bomen in verharding	st	789	969	
Knotbomen	st	494	494	
Leibomen	st	140	140	
Totaal aantal bomen		16.456	18.240	
Bomen <3 jaar	st		3.084	
Bosplantsoen	m2	120.230	82.457	74.941
Heesters (0,5-1,5m)	m2	203.959	202.332	172.747
Heesters - eco-plantsoen (1,5-3,0m)	m2			7.385
Botanische- en Meidilandrozen	m2	12.198	18.536	16.508
Bodembedekkers (0,1-0,5m)	m2	69.673	63.129	58.627
Blokhagen	m2	14.792	18.425	15.325
Sierrozen	m2	729	218	218
Kruidachtigen	m2	2.338	955	605
Vaste planten	m2	1.186	1.491	1.491
Wisselperken	m2	150	0	0
Totaal aan beplantingen		425.255	387.543	347.847
Plantsoen <3 jaar			63.162	
Hagen hoog	m1	3.349	3.913	3.111
Hagen laag	m1	14.882	16.251	16.581
Solitaire heesters	st	835	2.023	2.035
Leeg plantvak / boomspiegel	m2			353
Bakken met plantsoen	m2	52	50	50
Sedumvegetatie	m2	0	677	677
Gazon (vlak+talud+grasbetontegels)	m2	665.697	685.267	689.388
Gazon met bollen	m2	22.251	21.809	23.969
Extensief gras 1-2x (vlak+talud)	m2	138.333	113.914	285.357
Extensief gras 3-4x (vlak+talud)	m2	621.437	674.359	891.865
Extensief gras schapenweide	m2	326.753	358.481	0
Totaal aan gras		1.774.471	1.853.830	1.890.579
Grasoever	m1	0	17.869	
Natuurvriendelijke oever	m1	36.949	0	
Rietoevers / Riet	m1-m2	30.014	8.832	
Drainageleiding	m1	16.164	2.230	
Drainageputten	st	267	37	

Bijlage 4. Schaalbalken uit Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte 2013

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 51

Groen		beplanting-bodembedekkers-overgroei randen verharding of gras			
A+	A	B	C	D	
					
De rand van de verharding of het gras is volledig zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is goed zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is redelijk zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is nauwelijks zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is niet zichtbaar.	
gemiddelde lengte overgroeiende beplanting 0 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeiende beplanting ≤ 5 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeiende beplanting ≤ 15 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeiende beplanting ≤ 25 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeiende beplanting > 25 cm per 100m ¹	
maximale lengte overgroeiende beplanting 0 cm	maximale lengte overgroeiende beplanting ≤ 30 cm	maximale lengte overgroeiende beplanting ≤ 30 cm	maximale lengte overgroeiende beplanting ≤ 45 cm	maximale lengte overgroeiende beplanting > 45 cm	
Meetinstructie: Overgroei beplanting					

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 51

Groen		beplanting-bodembedekkers-heesters-snoeibeeld			
A+	A	B	C	D	
					
De bodembedekkers en heesters hebben geen storende takken.	De bodembedekkers en heesters hebben weinig storende takken.	De bodembedekkers en heesters hebben in beperkte mate storende takken.	De bodembedekkers en heesters hebben redelijk veel storende takken.	De bodembedekkers en heesters hebben veel storende takken.	
storende takken 0% per 100m ²	storende takken ≤ 5% per 100m ²	storende takken ≤ 10% per 100m ²	storende takken ≤ 20% per 100m ²	storende takken > 20% per 100m ²	
hoogte beplanting tussen 40cm en 50cm	hoogte beplanting tussen 40cm en 55cm	hoogte beplanting tussen 40cm en 60cm	hoogte beplanting tussen 40cm en 75cm	hoogte beplanting > 40cm	

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 50

Groen		beplanting-grof vuil			
A+	A	B	C	D	
					
Er ligt geen grof vuil in de beplanting.	Er ligt geen grof vuil in de beplanting.	Er ligt weinig grof vuil in de beplanting.	Er ligt weinig grof vuil in de beplanting.	Er ligt veel grof vuil in de beplanting.	
grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 0 stuks per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 0 stuks per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 1 stuks per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 1 stuks per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) > 1 stuks per 100m ²	

Groen		beplanting-bosplantsoen-overgroei randen verharding of gras				
A+	A	B	C	D		
						
De rand van de verharding of het gras is volledig zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is goed zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is redelijk zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is nauwelijks zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is niet zichtbaar.		
gemiddelde lengte overgroei 0 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroei ≤ 10 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroei ≤ 25 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroei ≤ 40 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroei > 40 cm per 100m ¹		
maximale lengte overgroei 0 cm	maximale lengte overgroei ≤ 30 cm	maximale lengte overgroei ≤ 45 cm	maximale lengte overgroei ≤ 75 cm	maximale lengte overgroei > 75 cm		
takken in vrije doorgang nee	takken in vrije doorgang nee	takken in vrije doorgang nee	takken in vrije doorgang nee	takken in vrije doorgang ja		
Meetinstructie: Overgroei beplanting						

Groen		beplanting-haag-snoeibeeld geschoren hagen				
A+	A	B	C	D		
						
De strakke lijnen van de haag zijn duidelijk zichtbaar. Er steken geen uitlopers uit de haag.	De strakke lijnen van de haag zijn goed zichtbaar. Er steken weinig uitlopers uit de haag.	De strakke lijnen van de haag zijn redelijk zichtbaar. In beperkte mate steken kleine uitlopers uit de haag.	De strakke lijnen van de haag zijn niet meer zichtbaar. Er steken redelijk veel kleine uitlopers uit de haag.	De strakke lijnen van de haag zijn niet meer zichtbaar. Er steken veel uitlopers uit de haag. De haag heeft zich ontwikkeld tot losse heesterrand.		
gemiddelde lengte uitlopers 0 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte uitlopers ≤ 10 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte uitlopers ≤ 20 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte uitlopers ≤ 30 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte uitlopers > 30 cm per 100m ¹		
maximale lengte uitgroeiende uitlopers 0 cm	maximale lengte uitgroeiende uitlopers ≤ 30 cm	maximale lengte uitgroeiende uitlopers ≤ 40 cm	maximale lengte uitgroeiende uitlopers ≤ 50 cm	maximale lengte uitgroeiende uitlopers > 50 cm		
Meetinstructie: Snoeibeeld geschoren hagen						

Groen		beplanting-natuurlijk afval				
A+	A	B	C	D		
						
Er is geen bladafval/bloesem.	Er is weinig bladafval/bloesem.	Er is in beperkte mate bladafval/bloesem.	Er is redelijk veel bladafval/bloesem.	Er is veel bladafval/bloesem.		
bedekking 0% per 100m ²	bedekking ≤ 15% per 100m ²	bedekking ≤ 30% per 100m ²	bedekking ≤ 50% per 100m ²	bedekking > 50% per 100m ²		
maximale dikte 0 cm	maximale dikte ≤ 2 cm	maximale dikte ≤ 5 cm	maximale dikte ≤ 10 cm	maximale dikte > 10 cm		

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 51

Groen		beplanting-heesters-overgroei randen verharding of gras			
A+	A	B	C	D	
					
De rand van de verharding of het gras is volledig zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is goed zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is redelijk zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is nauwelijks zichtbaar.	De rand van de verharding of het gras is niet zichtbaar.	
gemiddelde lengte overgroei 0 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroei ≤ 10 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroei ≤ 35 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroei ≤ 40 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroei > 40 cm per 100m ¹	
maximale lengte overgroei 0 cm	maximale lengte overgroei ≤ 30 cm	maximale lengte overgroei ≤ 50 cm	maximale lengte overgroei ≤ 75 cm	maximale lengte overgroei > 75 cm	

Meetinstructie: Overgroei beplanting

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 51

Groen		beplanting-onkruid			
A+	A	B	C	D	
					
Er is geen onkruid.	Er is weinig onkruid.	Er is in beperkte mate onkruid.	Er is redelijk veel onkruid.	Er is veel onkruid.	
bedekking 0% per 100m ²	bedekking ≤ 20% per 100m ²	bedekking ≤ 40% per 100m ²	bedekking > 40% per 100m ²	bedekking > 40% per 100m ²	
bedekking door resten 0% per 100m ²	bedekking door resten ≤ 10% per 100m ²	bedekking door resten ≤ 25% per 100m ²	bedekking door resten > 25% per 100m ²	bedekking door resten > 25% per 100m ²	
maximale hoogte 0 cm	maximale hoogte ≤ 10 cm	maximale hoogte ≤ 30 cm	maximale hoogte ≤ 50 cm	maximale hoogte > 50 cm	
zodevorming nee	zodevorming nee	zodevorming nee	zodevorming nee	zodevorming ja	

Meetinstructie: Onkruid

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 50

Groen		beplanting-zwerfafval fijn			
A+	A	B	C	D	
					
Er ligt geen fijn zwerfafval.	Er ligt weinig fijn zwerfafval.	Er ligt in beperkte mate fijn zwerfafval.	Er ligt redelijk veel fijn zwerfafval.	Er ligt veel fijn zwerfafval.	
fijn zwerfafval (1-10 cm) 0 stuks per m ²	fijn zwerfafval (1-10 cm) ≤ 3 stuks per m ²	fijn zwerfafval (1-10 cm) ≤ 10 stuks per m ²	fijn zwerfafval (1-10 cm) ≤ 25 stuks per m ²	fijn zwerfafval (1-10 cm) > 25 stuks per m ²	

Meetinstructie: Zwerfafval fijn

Groen		beplanting-zwerfafval grof				
A+	A	B	C	D		
						
Er ligt geen grof zwerfafval.	Er ligt weinig grof zwerfafval.	Er ligt in beperkte mate grof zwerfafval.	Er ligt redelijk veel grof zwerfafval.	Er ligt veel grof zwerfafval.		
grof zwerfafval (>10 cm) 0 stuks per 100m ²	grof zwerfafval (>10 cm) ≤ 3 stuks per 100m ²	grof zwerfafval (>10 cm) ≤ 10 stuks per 100m ²	grof zwerfafval (>10 cm) ≤ 25 stuks per 100m ²	grof zwerfafval (>10 cm) > 25 stuks per 100m ²		
Meetinstructie: Zwerfafval grof						

Groen		boom-boomspiegel-onkruid				
A+	A	B	C	D		
						
Er is geen onkruid.	Er is weinig onkruid.	Er is in beperkte mate onkruid.	Er is redelijk veel onkruid.	Er is veel onkruid.		
bedekking 0% per boomspiegel	bedekking ≤ 20% per boomspiegel	bedekking ≤ 40% per boomspiegel	bedekking > 40% per boomspiegel	bedekking > 40% per boomspiegel		
bedekking door resten 0% per boomspiegel	bedekking door resten ≤ 10% per boomspiegel	bedekking door resten ≤ 25% per boomspiegel	bedekking door resten > 25% per boomspiegel	bedekking door resten > 25% per boomspiegel		
maximale hoogte 0 cm	maximale hoogte ≤ 10 cm	maximale hoogte ≤ 20 cm	maximale hoogte ≤ 50 cm	maximale hoogte > 50 cm		
Meetinstructie: Onkruid						

Groen		boom-stamopschot				
A+	A	B	C	D		
						
Er is geen stamopschot.	Er is weinig stamopschot.	Er is in beperkte mate stamopschot.	Er is redelijk veel stamopschot.	Er is veel stamopschot.		
bedekking stamoppervlak door stamopschot 0% per boom	bedekking stamoppervlak door stamopschot ≤ 5% per boom	bedekking stamoppervlak door stamopschot ≤ 25% per boom	bedekking stamoppervlak door stamopschot ≤ 50% per boom	bedekking stamoppervlak door stamopschot > 50% per boom		
gemiddelde lengte stamopschot 0 cm per boom	gemiddelde lengte stamopschot ≤ 20 cm per boom	gemiddelde lengte stamopschot ≤ 50 cm per boom	gemiddelde lengte stamopschot ≤ 100 cm per boom	gemiddelde lengte stamopschot > 100 cm per boom		
maximale lengte stamopschot 0 cm	maximale lengte stamopschot ≤ 40 cm	maximale lengte stamopschot ≤ 70 cm	maximale lengte stamopschot ≤ 120 cm	maximale lengte stamopschot > 120 cm		
Leeftijd stamopschot <1 jaar per stuk	Leeftijd stamopschot <1 jaar per stuk	Leeftijd stamopschot <1 jaar per stuk	Leeftijd stamopschot <2 jaar per stuk	Leeftijd stamopschot >2 jaar per stuk		
Meetinstructie: Stam-en wortelopschot						

Groen		boom-wortelopschot			
A+	A	B	C	D	
					
Er is geen wortelopschot.	Er is weinig wortelopschot.	Er is in beperkte mate wortelopschot.	Er is redelijk veel wortelopschot.	Er is veel wortelopschot.	
bedekking boomspiegel oppervlakte door wortelopschot 0% per boom	bedekking boomspiegel oppervlakte door wortelopschot ≤ 20% per boom	bedekking boomspiegel oppervlakte door wortelopschot ≤ 50% per boom	bedekking boomspiegel oppervlakte door wortelopschot ≤ 100% per boom	bedekking boomspiegel oppervlakte door wortelopschot > 100% per boom	
gemiddelde lengte wortelopschot 0 cm per boom	gemiddelde lengte wortelopschot ≤ 20 cm per boom	gemiddelde lengte wortelopschot ≤ 50 cm per boom	gemiddelde lengte wortelopschot ≤ 100 cm per boom	gemiddelde lengte wortelopschot > 100 cm per boom	
maximale lengte wortelopschot 0 cm	maximale lengte wortelopschot ≤ 40 cm	maximale lengte wortelopschot ≤ 70 cm	maximale lengte wortelopschot ≤ 120 cm	maximale lengte wortelopschot > 120 cm	
Meetinstructie: Stam-en wortelopschot					

Groen		gras-overgroei randen boomspiegel			eigen schaalbalk Lansingerland
A+	A	B	C	D	
					
De kant is recht gestoken.	De kant is recht gestoken.	De kant is redelijk recht gestoken.	De kant is nauwelijks recht gestoken.	De kant is niet gestoken.	
gemiddelde lengte overgroeïend gras 0 cm per 25 st	gemiddelde lengte overgroeïend gras ≤ 5 cm per 25 st	gemiddelde lengte overgroeïend gras ≤ 10 cm per 25 st	gemiddelde lengte overgroeïend gras ≤ 25 cm per 25 st	gemiddelde lengte overgroeïend gras > 25 cm per 25 st	
maximale lengte overgroeïend gras 0 cm per 25 st	maximale lengte overgroeïend gras ≤ 30 cm per 25 st	maximale lengte overgroeïend gras ≤ 30 cm per 25 st	maximale lengte overgroeïend gras ≤ 40 cm per 25 st	maximale lengte overgroeïend gras > 40 cm per 25 st	
recht gestoken kanten ja per 25 st	recht gestoken kanten ja per 25 st	recht gestoken kanten nee per 25 st	recht gestoken kanten nee per 25 st	recht gestoken kanten nee per 25 st	
Meetinstructie: Overgroei beplanting					

Groen gras-bijmaaien rondom obstakels en bomen				
A+	A	B	C	D
				
Grasvegetatie rondom obstakel of boom is niet hoger dan de omliggende grasvegetatie.	Grasvegetatie rondom obstakel of boom is nauwelijks hoger dan de omliggende grasvegetatie.	Grasvegetatie rondom obstakel of boom is enigszins hoger dan de omliggende grasvegetatie.	Grasvegetatie rondom obstakel of boom is veel hoger dan de omliggende grasvegetatie.	Grasvegetatie rondom obstakel of boom is zeer veel hoger dan de omliggende grasvegetatie.
hoogte gras binnen een afstand van 0,3 m van obstakel of boom t.o.v. omliggende grasvegetatie gelijke hoogte	hoogte gras binnen een afstand van 0,3 m van obstakel of boom t.o.v. omliggende grasvegetatie $\leq 1,5$ x zo hoog	hoogte gras binnen een afstand van 0,3 m van obstakel of boom t.o.v. omliggende grasvegetatie ≤ 2 x zo hoog	hoogte gras binnen een afstand van 0,3 m van obstakel of boom t.o.v. omliggende grasvegetatie ≤ 3 x zo hoog	hoogte gras binnen een afstand van 0,3 m van obstakel of boom t.o.v. omliggende grasvegetatie > 3 x zo hoog
Meetinstructie: Bijmaaien rondom obstakels				

Groen gras-gazon-grashoogte				
A+	A	B	C	D
				
Het gras is voldoende kort voor het gewenste doel en komt overeen met gazon A uit de Standaard RAW Bepalingen.	Het gras is voldoende kort voor het gewenste doel en komt overeen met gazon A uit de Standaard RAW Bepalingen.	Het gras is voldoende kort voor het gewenste doel en komt overeen met gazon B uit de Standaard RAW Bepalingen.	Het gras is voldoende kort voor het gewenste doel en komt overeen met gazon B uit de Standaard RAW Bepalingen.	Het gras is te lang of te kort gemaaid voor het gewenste doel en komt niet overeen met gazon B uit de Standaard RAW Bepalingen.
hoogte gras ≤ 50 mm per 100 m ²	hoogte gras ≤ 50 mm per 100 m ²	hoogte gras ≤ 70 mm per 100 m ²	hoogte gras ≤ 70 mm per 100 m ²	hoogte gras > 70 mm per 100 m ²
hoogte na maaien ≥ 20 mm per 100 m ² ≤ 30 mm per 100 m ²	hoogte na maaien ≥ 20 mm per 100 m ² ≤ 30 mm per 100 m ²	hoogte na maaien ≥ 20 mm per 100 m ² ≤ 30 mm per 100 m ²	hoogte na maaien ≥ 20 mm per 100 m ² ≤ 30 mm per 100 m ²	hoogte na maaien < 20 mm per 100 m ² > 30 mm per 100 m ²
hoogteverschil na maaien ≤ 5 mm per 100 m ²	hoogteverschil na maaien ≤ 5 mm per 100 m ²	hoogteverschil na maaien ≤ 5 mm per 100 m ²	hoogteverschil na maaien ≤ 5 mm per 100 m ²	hoogteverschil na maaien > 5 mm per 100 m ²
Meetinstructie: Grashoogte				

Groen gras-maaisel op gras				
A+	A	B	C	D
				
Er ligt geen maaisel op het gras.	Er ligt maaisel op het gras dat gelijkmatig is verdeeld over het oppervlak.	Er ligt maaisel op het gras dat gelijkmatig is verdeeld over het oppervlak.	Er ligt maaisel op het gras dat gelijkmatig is verdeeld over het oppervlak.	Er ligt maaisel op het gras dat niet gelijkmatig is verdeeld over het oppervlak.
aantal opeenhoppingen maaisel	aantal opeenhoppingen maaisel	aantal opeenhoppingen maaisel	aantal opeenhoppingen maaisel	aantal opeenhoppingen maaisel

geen	geen	geen	≤ 10 stuks per 100 m ²	> 10 stuks per 100 m ²
------	------	------	-----------------------------------	-----------------------------------

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 50

Groen		gras-gazon-zwerfafval fijn				
A+	A	B	C	D		
						
Er ligt geen fijn zwerfafval.	Er ligt weinig fijn zwerfafval.	Er ligt in beperkte mate fijn zwerfafval.	Er ligt redelijk veel fijn zwerfafval.	Er ligt veel fijn zwerfafval.		
fijn zwerfafval (1-10 cm) 0 stuks per m ²	fijn zwerfafval (1-10 cm) ≤ 3 stuks per m ²	fijn zwerfafval (1-10 cm) ≤ 10 stuks per m ²	fijn zwerfafval (1-10 cm) ≤ 25 stuks per m ²	fijn zwerfafval (1-10 cm) > 25 stuks per m ²		
Meetinstructie: Zwerfafval fijn						

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 50

Groen		gras-gazon-zwerfafval grof				
A+	A	B	C	D		
						
Er ligt geen grof zwerfafval.	Er ligt weinig grof zwerfafval.	Er ligt in beperkte mate grof zwerfafval.	Er ligt redelijk veel grof zwerfafval.	Er ligt veel grof zwerfafval.		
zwerfafval grof (>10 cm) 0 stuks per 100m ²	zwerfafval grof (>10 cm) ≤ 3 stuks per 100m ²	zwerfafval grof (>10 cm) ≤ 10 stuks per 100m ²	zwerfafval grof (>10 cm) ≤ 25 stuks per 100m ²	zwerfafval grof (>10 cm) > 25 stuks per 100m ²		
Meetinstructie: Zwerfafval grof						

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 50

Groen		gras-grof vuil				
A+	A	B	C	D		
						
Er ligt geen grof vuil op het gras.	Er ligt geen grof vuil op het gras.	Er ligt weinig grof vuil op het gras.	Er ligt weinig grof vuil op het gras.	Er ligt veel grof vuil op het gras.		
grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 0 stuks per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 0 stuks per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 1 stuk per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 1 stuk per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) > 1 stuk per 100m ²		

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 50

Groen		gras-natuurlijk afval				
A+	A	B	C	D		
						
Er ligt geen bladafval/bloesem.	Er ligt weinig bladafval/bloesem.	Er ligt in beperkte mate bladafval/bloesem.	Er ligt redelijk veel bladafval/bloesem.	Er ligt veel bladafval/bloesem.		
bedekking 0% per 100m ²	bedekking ≤ 5% per 100m ²	bedekking ≤ 10% per 100m ²	bedekking ≤ 25% per 100m ²	bedekking > 25% per 100m ²		

maximale dikte 0 cm	maximale dikte ≤ 3 cm	maximale dikte ≤ 10 cm	maximale dikte ≤ 30 cm	maximale dikte > 30 cm
-------------------------------	---------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	----------------------------------

Meetinstructie: Natuurlijk afval

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 51

Groen		gras-maaisel op verharding			
A+	A	B	C	D	
					
Er ligt geen maaisel op de verharding.	Er ligt weinig maaisel op de verharding.	Er ligt in beperkte mate maaisel op de verharding.	Er ligt redelijk veel maaisel op de verharding.	Er ligt veel maaisel op de verharding.	
aantal m¹ verharding bedekt met maaisel > 1 m van grasrand 0 m per 100m ¹ grasrand	aantal m¹ verharding bedekt met maaisel > 1 m van grasrand ≤ 3 m per 100m ¹ grasrand	aantal m¹ verharding bedekt met maaisel > 1 m van grasrand ≤ 5 m per 100m ¹ grasrand	aantal m¹ verharding bedekt met maaisel > 1 m van grasrand ≤ 10 m per 100m ¹ grasrand	aantal m¹ verharding bedekt met maaisel > 1 m van grasrand > 10 m per 100m ¹ grasrand	
aantal m¹ verharding bedekt met maaisel ≤ 1 m van grasrand 0 m per 100m ¹ grasrand	aantal m¹ verharding bedekt met maaisel ≤ 1 m van grasrand ≤ 5 m per 100m ¹ grasrand	aantal m¹ verharding bedekt met maaisel ≤ 1 m van grasrand ≤ 20 m per 100m ¹ grasrand	aantal m¹ verharding bedekt met maaisel ≤ 1 m van grasrand ≤ 40 m per 100m ¹ grasrand	aantal m¹ verharding bedekt met maaisel ≤ 1 m van grasrand > 40 m per 100m ¹ grasrand	

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 51

Groen		gras-overgroei randen beplanting			
A+	A	B	C	D	
					
De rand van de beplanting is zeer goed zichtbaar. De kant is recht gestoken.	De rand van de beplanting is goed zichtbaar. De kant is recht gestoken.	De rand van de beplanting is redelijk zichtbaar.	De rand van de beplanting is nauwelijks zichtbaar.	De rand van de beplanting is niet zichtbaar.	
gemiddelde lengte overgroeiend gras 0 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeiend gras ≤ 5 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeiend gras ≤ 10 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeiend gras ≤ 25 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeiend gras > 25 cm per 100m ¹	
maximale lengte overgroeiend gras 0 cm	maximale lengte overgroeiend gras ≤ 30 cm	maximale lengte overgroeiend gras ≤ 30 cm	maximale lengte overgroeiend gras ≤ 40 cm	maximale lengte overgroeiend gras > 40 cm	
recht gestoken kanten ja	recht gestoken kanten ja	recht gestoken kanten nee	recht gestoken kanten nee	recht gestoken kanten nee	

Meetinstructie: Overgroei beplanting

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 51

Groen		gras-overgroei randen verharding			
A+	A	B	C	D	
					
De rand van de verharding is volledig zichtbaar.	De rand van de verharding is goed zichtbaar.	De rand van de verharding is redelijk zichtbaar.	De rand van de verharding is nauwelijks zichtbaar.	De rand van de verharding is niet zichtbaar.	

gemiddelde lengte overgroeïend gras 0 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeïend gras ≤ 5 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeïend gras ≤ 10 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeïend gras ≤ 25 cm per 100m ¹	gemiddelde lengte overgroeïend gras > 25 cm per 100m ¹
maximale lengte overgroeïend gras 0 cm	maximale lengte overgroeïend gras ≤ 30 cm	maximale lengte overgroeïend gras ≤ 30 cm	maximale lengte overgroeïend gras ≤ 40 cm	maximale lengte overgroeïend gras > 40 cm
Meetinstructie: Overgroeï beplanting				

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 50				
Groen	gras-zwerfafval grof			
A+	A	B	C	D
				
Er ligt geen grof zwerfafval.	Er ligt weinig grof zwerfafval.	Er ligt in beperkte mate grof zwerfafval.	Er ligt redelijk veel grof zwerfafval.	Er ligt veel grof zwerfafval.
zwerfafval grof (>10 cm) 0 stuks per 100m ²	zwerfafval grof (>10 cm) ≤ 3 stuks per 100m ²	zwerfafval grof (>10 cm) ≤ 10 stuks per 100m ²	zwerfafval grof (>10 cm) ≤ 25 stuks per 100m ²	zwerfafval grof (>10 cm) > 25 stuks per 100m ²
Meetinstructie: Zwerfafval grof				

Verrekenen op beeld via RAW-werkcategorie 50				
Groen	gras-grof vuil			
A+	A	B	C	D
				
Er ligt geen grof vuil op het gras.	Er ligt geen grof vuil op het gras.	Er ligt weinig grof vuil op het gras.	Er ligt weinig grof vuil op het gras.	Er ligt veel grof vuil op het gras.
grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 0 stuks per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 0 stuks per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 1 stuk per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) 1 stuk per 100m ²	grof vuil (≥ 10 kg en/of ≥ 25 liter) > 1 stuk per 100m ²

Bijlage 5.

6560000 Groen	Begroting 2015-2019	Begroting 2015-2019	Begroting 2015-2019	Begroting 2015-2019	herijkt beheerplan	herijkt beheerplan	herijkt beheerplan	herijkt beheerplan	Vershil	Vershil	Vershil	Vershil
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
341000 Belast, heffing	€ 55.000,00	€ 55.000,00	€ 55.000,00	€ 55.000,00	€ 55.000,00	€ 55.000,00	€ 55.000,00	€ 55.000,00	€ -	€ -	€ -	€ -
343010 Inboest, klein herst	€ 428.225,00	€ 428.225,00	€ 428.225,00	€ 428.225,00	€ 44.000,00	€ 44.000,00	€ 44.000,00	€ 44.000,00	€ 384.225,00	€ 384.225,00	€ 384.225,00	€ 384.225,00
343020 Sektie, besmetting	€ 15.000,00	€ 15.000,00	€ 15.000,00	€ 15.000,00	€ 3.400,00	€ 3.400,00	€ 3.400,00	€ 3.400,00	€ 11.600,00	€ 11.600,00	€ 11.600,00	€ 11.600,00
343030 Afvoer Plantsoenvuil	€ 45.000,00	€ 45.000,00	€ 45.000,00	€ 45.000,00	€ 20.400,00	€ 20.400,00	€ 20.400,00	€ 20.400,00	€ 24.600,00	€ 24.600,00	€ 24.600,00	€ 24.600,00
343210 Onderzoek/advies	€ 45.000,00	€ 45.000,00	€ 45.000,00	€ 45.000,00	€ 94.500,00	€ 94.500,00	€ 94.500,00	€ 94.500,00	€ -49.500,00	€ -49.500,00	€ -49.500,00	€ -49.500,00
343260 Communicatie	€ 5.000,00	€ 5.000,00	€ 5.000,00	€ 5.000,00	€ 5.000,00	€ 5.000,00	€ 5.000,00	€ 5.000,00	€ -	€ -	€ -	€ -
343410 Contributies	€ 3.500,00	€ 3.500,00	€ 3.500,00	€ 3.500,00	€ 3.500,00	€ 3.500,00	€ 3.500,00	€ 3.500,00	€ -	€ -	€ -	€ -
343450 Areaal uitbreiding	€ 197.826,00	€ 197.826,00	€ 197.826,00	€ 197.826,00	€ 197.826,00	€ 197.826,00	€ 197.826,00	€ 197.826,00	€ -	€ -	€ -	€ -
343480 Cyclisch onderhoud/ groot on	€ 1.597.469,00	€ 1.298.073,00	€ 1.599.974,00	€ 1.606.342,00	€ 1.575.684,00	€ 1.538.684,00	€ 1.538.684,00	€ 1.538.684,00	€ 21.785,00	€ -240.611,00	€ 61.290,00	€ 71.738,00
343700 Groot onderhoud	€ 106.004,00	€ 106.004,00	€ 106.004,00	€ 106.004,00	€ 498.714,00	€ 236.318,00	€ 538.219,00	€ 548.667,00	€ -392.710,00	€ -130.314,00	€ -432.215,00	€ -442.663,00
421900 Bijdragen aan derden	€ 63.540,00	€ 63.540,00	€ 63.540,00	€ 63.540,00	€ 63.540,00	€ 63.540,00	€ 63.540,00	€ 63.540,00	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal beïnvloedbaar	€ 2.363.738,00	€ 2.064.342,00	€ 2.366.243,00	€ 2.372.611,00	€ 2.363.738,00	€ 2.064.342,00	€ 2.366.243,00	€ 2.372.611,00	€ -	€ -	€ -	€ -
610000 Kap. Last	€ 423.575,00	€ 349.263,00	€ 310.145,00	€ 291.711,00	€ 423.575,00	€ 349.263,00	€ 310.145,00	€ 291.711,00	€ -	€ -	€ -	€ -
610010 Kap. Last	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
622000 Bestuurszaken	€ 4.186,00	€ 4.186,00	€ 4.186,00	€ 4.186,00	€ 4.186,00	€ 4.186,00	€ 4.186,00	€ 4.186,00	€ -	€ -	€ -	€ -
622450 B&O binnen	€ 627.000,00	€ 627.000,00	€ 627.000,00	€ 627.000,00	€ 627.000,00	€ 627.000,00	€ 627.000,00	€ 627.000,00	€ -	€ -	€ -	€ -
622460 B&O buiten	€ 471.380,00	€ 471.380,00	€ 471.380,00	€ 471.380,00	€ 471.380,00	€ 471.380,00	€ 471.380,00	€ 471.380,00	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal	€ 4.087.715,00	€ 3.714.007,00	€ 3.976.790,00	€ 3.964.724,00	€ 4.087.715,00	€ 3.714.007,00	€ 3.976.790,00	€ 3.964.724,00	€ -	€ -	€ -	€ -
					herijkt beheerplan				Vershil			
6560020	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
610000 Kap. Last	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
610010 Kap. Last	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -

---

OPENBARE VERLICHTING HERIJKING BEHEERPLAN

2015 en 2016

Gemeente Lansingerland

Putten, mei 2015

Colofon

Project	Openbare verlichting herijking beheerplan voor 2015 en 2016
Opdrachtgever	Gemeente Lansingerland
Projectnummer	U15.04356
Projectbegeleider	I. Rahamat
Opdrachtnemer	Spectrum Advies & Design B.V. Postbus 38 3880 AA PUTTEN 0341 35 90 00 www.spectrumadvies.nl
Projectnummer	S15010
Projectmedewerker(s)	H. van Bakel
Datum	27 mei 2015
Versie	1.0

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1 Inleiding	5
2 Achtergronden openbare verlichting	6
2.1 Verkeersveiligheid	6
2.2 Sociale veiligheid	6
2.3 Landelijke wet- en regelgeving	7
2.4 Duurzaam beheer	8
3 Beheer 2015 en 2016	10
3.1 Exploitatie en investering: van B naar C	11
3.2 Begroting exploitatie 2015 en 2016	13
3.3 Beschikbaar versus benodigd renovatiebudget	14
Bijlagen	15

Samenvatting

Dit plan beschrijft de enkele aspecten ten aanzien van het beheer en de financiering van de openbare verlichting in de gemeente. Het uitgangspunt voor dit plan is na te gaan waar kostenbesparing mogelijk is, binnen de destijds gedefinieerde kaders voor beheer.

Achtergronden verlichting

De gemeente beoogt met straatverlichting de burgers een veilige omgeving te bieden tijdens de donkere uren van het etmaal. De gemeente gaat hierbij uit van landelijk gehanteerde uitgangspunten en beheerprincipes en verlichtingsuitgangspunten. Het uitgangspunt voor het dagelijks beheer is dat de output van het product verlichting, veiligheid op straat, van dezelfde kwaliteit blijft.

Beheer 2015 en 2016, investering en exploitatie

Duurzaam beheer is onder meer een van de uitgangspunten om dit herijkt plan op te stellen. De gemeente beoogt met de herijking te onderzoeken in hoeverre de kwaliteit van de verlichting aanpasbaar is en welk effect dit heeft op de begroting. Aanpassing van het onderhoudsregime is niet mogelijk zonder tekort te doen aan de kwalitatieve uitgangspunten. In het dagelijks onderhoud zijn daarom geen begrotingsvoordelen te verwachten.

Het enige waarmee de gemeente invloed op de kwaliteit van de OVL kan uitoefenen, zonder dat dit effect heeft op de veiligheid is het oprekken van de geplande renovaties van de OVL. De gemeente hanteert in

principe beeldkwaliteit B. Dit komt overeen met mast- en armatuurvervanging elke respectievelijk 40 en 20 jaar. Door het vervangingsregime aan te passen naar kwaliteit C (50 en 25 jaar), stelt de gemeente renovaties uit, waardoor bespaard kan worden op investeringskosten.

	2015	2016
Werken door derden	160.000	160.000
Diverse belastingen en heffingen	714	714
Overige goederen en diensten	131.578	96.578
Storingsdienst en reparatie storings	49.858	49.858
Areaaluitbreiding	9.935	9.935
Gas & Energie	230.000	230.000
TOTAAL	€ 582.085	€ 547.085

De bedragen in deze beheerbegroting zijn beschikbare budgetten voor 2015 en 2016.

	2015	2016
Algemeen onderhoud	351.500	316.500
Werken door derden		
Diverse belastingen en heffingen	10.000	10.000
Overige goederen en diensten		
Storingsdienst en reparatie storings		
Areaaluitbreiding		
Gas & Energie	230.000	230.000
TOTAAL	€ 591.500	€ 556.500

De bedragen in deze beheerbegroting zijn budgetten benodigd voor C niveau 2015 en 2016.

Beschikbaar budget versus benodigd budget

2015 en 2016	beschikbaar	Niveau B	Niveau C
Investerings	€ 348.000	€ 350.000	€ 335.000

De bedragen in deze beheerbegroting zijn jaarlijks beschikbare budgetten voor 2015 en 2016.

Vastgesteld kan worden dat het beschikbare investeringsbudget net passend is op de maatregelen die horen bij beheerniveau C.

---

1 Inleiding

In 2012 zijn de randvoorwaarden voor het beheer van de OVL op schrift gesteld. Hierbij is een vooruitblik gegeven over de periode 2013 - 2016. Vanwege de noodzaak tot bezuiniging op beheerkosten is de beheeraanpak en de hiermee gemoeid zijn de beheerkosten voor 2015 en 2016 herzien. Het resultaat ervan is verwoord in dit memo, de herijking van het beheer van de openbare verlichting.

---

2 Achtergronden openbare verlichting

De gemeente houdt bij het verlichten van de openbare ruimte rekening met een omvangrijk aantal aspecten. Doorgaans worden deze aspecten als uitgangspunten nader uitgewerkt in een beleidspan, waarbij tevens wordt aangegeven op welke wijze de gemeente ervoor kiest een goed product aan de burgers aan te bieden. Een beleidsplan voor openbare verlichting (OVL) heeft de gemeente nog niet. In dit hoofdstuk worden de relevante beleidsthema's voor OVL aangehaald.

2.1 Verkeersveiligheid

Onder verkeersveiligheid wordt een veilige en vlotte afwikkeling van het verkeer verstaan. Veilig verkeer bij nacht binnen de bebouwde kom is moeilijk zonder straatverlichting te realiseren. De weg moet zodanig verlicht worden dat de situatie in de rijrichting te overzien is. De verkeersdeelnemers moeten het verloop van de weg en de aanwezigheid van zijwegen kunnen waarnemen. Met name bij ingewikkelde wegsituaties zoals kruispunten, verkeerspleinen en rotondes, is dit van groot belang. De eigen verlichting van auto's of fietsen verlicht slechts een klein weggedeelte en geeft pas in een laat stadium aan in welke richting de weg loopt. Het 'grootlicht' van auto's kan dit ondervangen, maar kan eigenlijk niet worden gebruikt in verband met verblinding van tegenliggers.

2.2 Sociale veiligheid

Bij sociale veiligheid is een tweetal situaties te onderkennen:

- objectieve onveiligheid, ofwel de criminaliteit die werkelijk plaatsvindt, en
- subjectieve onveiligheid, wat de gevoelens van angst en onveiligheid die bij de bevolking leven betekent.

Sociale veiligheid heeft te maken met alle (semi-) openbare ruimten waar mensen verblijven.

Verlichting en sociale veiligheid staan in nauwe relatie met elkaar. Bij duisternis is eerder sprake van vandalisme, openlijke bedreiging, geweld e.d. dan op klaarlichte dag. Met het oog op de sociale veiligheid moet de openbare verlichting het mogelijk maken om tegemoet komende personen op een redelijke afstand te herkennen, waarbij ook voldoende kleurherkenning mogelijk moet zijn. Dit stelt specifieke eisen aan de openbare verlichtingsinstallatie.

2.3 Landelijke wet- en regelgeving

Burgerlijk Wetboek

De wegbeheerder kan aansprakelijk worden gesteld voor schade die is ontstaan door een verkeersongeval ten gevolge van de gebrekkige of gevaarlijke toestand van de weg.

Hierbij hoeft de weggebruiker niet meer de schuld van de wegbeheerder aan te tonen, maar de gevaarlijke toestand van de weg(uitrusting) en de gevaarlijke situatie die daardoor ontstaat.

Aansprakelijkheid kan worden beperkt door onder meer:

- periodiek systematisch uitvoeren van inspecties en onderhoud;
- geautomatiseerd beheersysteem, waarmee de benodigde vervangingen kunnen worden gepland;
- een goed werkende klachtenmanagementprocedure;
- adequaat handelen bij schades en storingen.

Volgens de wet hoeft een weg of openbare ruimte niet te worden verlicht. Het ontbreken hiervan kan wel worden aangemerkt als het plegen van een onrechtmatige daad. De rechter kan besluiten dat hiervan sprake is, wanneer verlichting ontbreekt of misleidend is en vervolgens tot gevaarlijke situaties kan leiden.

De sociale veiligheid en leefbaarheid vallen buiten deze wetgeving, waardoor de aansprakelijkheid alleen betrekking heeft op de verkeersveiligheidsfunctie van de openbare verlichting.

Verlichtingskwaliteit

Er zijn geen wettelijke bepalingen omtrent de verlichtingskwaliteit.

De Nederlandse Stichting voor Verlichtingskunde (NSVV) heeft echter wel richtlijnen¹ opgesteld die door Lansingerland en de meeste Nederlandse gemeente als uitgangspunt wordt gehanteerd.

Politiekeurmerk Veilig Wonen

Het grote verschil tussen de verlichtingsrichtlijnen en Politiekeurmerk Veilig Wonen (PKM) is dat de laatste niet vrijblijvend is. Beide systemen hanteren min of meer identieke eisen voor de kwaliteit van de verlichting in verblijfsgebieden, alleen schrijft het PKM onder meer de toepassing van wit licht voor.

---

¹ ROVL 2011 is een richtlijn voor openbare verlichting. Deze wordt landelijk door overheden gehanteerd en is uitgevaardigd door de Nederlandse Stichting voor Verlichtingskunde.

Verder stelt het PKM dat het gehele woongebied volgens de eisen moet worden verlicht. Dit betekent dat ook op bijvoorbeeld achterpaden verlichting aanwezig dient te zijn, terwijl dit in de regel geen onderdeel uitmaakt van het beheergebied van de gemeente.

Het is daarom altijd raadzaam te kijken naar het nut en/of noodzaak om het PKM toe te passen.

Bij nieuwbouwsituaties kan vaak zonder veel extra kosten de verlichtingskwaliteit op het juiste niveau worden gebracht. In het voorontwerp van de wijk dient hiermee rekening gehouden te worden.

Aanbestedingswet

Gemeenten zijn bij wet verplicht (Europese regelgeving) diensten, werken en leveringen die betrokken worden van derden aan te besteden. Onderhoud en renovatie van openbare verlichting wordt gezien als een dienst respectievelijk levering. Het drempelbedrag voor aanbesteding is € 200.000 per contract.

2.4 Duurzaam beheer

Uitgangspunten vervangmomenten van bestaande masten en armaturen

Zoals alles in de openbare ruimte hebben OVL-masten, armaturen en lampen een beperkte levensduur². De leeftijdsuitgangspunten zijn voor de gemeente de basis om het vervangmoment van de renovatieprojecten te bepalen³.

Rekening houden met lichthinder en lichtvervuiling

De tegenwoordige led-armaturen hebben een goede afscherming en dragen minimaal bij aan lichtvervuiling. Door bij het ontwerp rekening te houden met de omgeving, tracht de gemeente lichthinder te beperken.

Toepassen van duurzame apparatuur: led lichtbronnen en dimregimes.

De tegenwoordige led-lichtbronnen gaan (veel) langer mee dan conventionele verlichting en het energieverbruik lager. Deze twee aspecten maken led aantrekkelijk als alternatief voor conventionele lichtbronnen.

In de nachtelijke uren is minder licht nodig vanwege de lagere verkeersintensiteit of het ontbreken van burgers. Het dimmen van de verlichting tijdens de rustige uren

---

² Fabrikanten van masten en armaturen trachten in de regel hun producten zodanig te construeren dat masten 40 en armaturen 20 jaar mee gaan. Ervaring heeft geleerd dat de risico's tot schade en defecten bij iets langere vervangtermijnen wel toe gaan nemen. Te lang uitstellen is daarom ongewenst.

³ In de regel vervangt de gemeente per straat of wijk ineens, om de uniformiteit in het wegbeeld te behouden. Dit kan betekenen dat soms ook incidenteel apparatuur vervangen wordt die nog relatief jong is. Bruikbare apparatuur past de gemeente elders toe.

van de nacht bespaart op het energieverbruik en energiekosten en reduceert lichtvervuiling.

Kwaliteitsgestuurd beheer

De gemeente hanteert voor andere disciplines de CROW beeldkwaliteitscatalogus. Net zoals andere elementen in de openbare buitenruimte zijn ook voor OVL schallaten opgenomen om de kwaliteit van de verlichting in beeld te brengen dan wel te meten.

De beheer- en onderhoudspraktijk is lastig passend te maken op de CROW methodiek. Bij onderhoudscontracten worden vaak nog overeenkomsten gesloten die meer sturen op het behoud van de vastgestelde kwaliteiten. Het initiatief om tot maatregelen over te gaan ligt dan bij de gemeente en niet bij de opdrachtnemer.

Wel is een doelstelling geformuleerd om van beheerniveau B naar beheerniveau C over te stappen, met als doel iets van kwaliteit in te leveren, enig risico op de kooptoe te nemen maar met name te besparen op renovatiekosten. In het volgende hoofdstuk wordt dit nader uitgewerkt.

3 Beheer 2015 en 2016

De totale openbare verlichtingsinstallatie in de drie kernen bestaat uit circa 14.000 lichtpunten. De OVL is een samenvoeging van de drie afzonderlijke gemeenten.

De volgende uitgangspunten zijn de basis voor de uitvoering en beheer van de verlichting.

Verlichtingskwaliteit	De gemeente verlicht in beginsel conform de meest actuele landelijke verlichtingsrichtlijn om zo een goed afgestemde bijdrage aan de veiligheid in de nachtelijke uren te borgen.
Energiebesparing	Dient hierbij zoveel mogelijk meegenomen te worden, mits dit via autonome vervanging kan plaatsvinden. De gemeente kiest de apparatuur die qua investering, onderhoud en exploitatie het meest voor de hand ligt.
Levensduur	De masten en armaturen kunnen technisch respectievelijk 40 en 20- jaar mee. Daarna komen ze in aanmerking voor vervanging. Enig oprekken van deze vervangleeftijd bespaart renovatiekosten, maar zal uiteindelijk niet zonder gevolgen zijn.
Afschrijving	Voor de economische afschrijvingstermijn van masten en armaturen geldt tot op heden een periode van 20 jaar. Voor dit beheermemo worden andere vervangleeftijden toegepast. Nieuwplaatsing en renovatie worden in de begroting verkapitaliseerd.
Organisatie	Gemeente is een regiegemeente. Dit betekent dat de gemeente als uitgangspunt hanteert dat zo veel mogelijk werk door externen uitgevoerd moet worden. Gemeente houdt wel het overzicht en verantwoordelijkheid.

3.1 Exploitatie en renovatie: van B naar C

Bezuinigingsdoelstellingen zijn de basis om dit plan op te stellen. De manieren om te bezuinigen op de verlichting zijn beperkt, als het doel van de verlichting, het bieden van verkeers- en sociale veiligheid, onverkort overeind blijft.

Maatregelen om de verlichting zuiniger te laten functioneren zijn er zeker, echter in de regel zijn de investeringskosten zo hoog, dat deze niet rendabel zijn. Dit komt onder meer door goedkope stroom en zeer efficiënte lichtbronnen die in de regel ook nog lang mee gaan, waardoor de onderhoudskosten al bijzonder laag zijn. Binnen de jaarlijkse exploitatie is (grootschalige) besparing niet haalbaar. Lopende overeenkomsten voor onderhoud en financiering zijn niet eenvoudig open te breken en hebben in de regel weinig effect, het eventuele marktvoordeel bij nieuwe aanbesteding buiten beschouwing latend.

De enige manier waarop bezuiniging kan plaats vinden is bij het renoveren van de verlichting. Kostenbewust zijn bij het aanschaffen van materialen en ook het verlengen van de levensduur drukt op de renovatiekosten. Het effect hiervan is dat door goedkopere materialen de kwaliteit achteruit zou kunnen gaan en ook dat risico's geïntroduceerd worden die bij kortere afschrijvingstermijnen niet speelden.

Beheer conform CROW kwaliteitscatalogus

In onderstaande tabel is in beeld gebracht hoe de renovatiemaatregelen vertaald kunnen worden van beeldkwaliteit B naar C, in de geest van de CROW-methodiek.

	Beeldkwaliteit B	Beeldkwaliteit C
Mastvervangng	40 jaar	50 jaar, of 40 jaar incl. armatuurvervangng
Armatuurvervangng	20 jaar	25 jaar
Controle stabiliteit	-	35 jaar, bij armatuurvervangng

Tot heden hanteert de gemeente vervangleeftijden van 40 jaar voor masten en 20 jaar voor armaturen. Verlengen van de vervangmaatregelen resulteert in lagere gemiddelde investeringskosten, maar er zal ook aanvullend gecontroleerd moeten worden of langere vervanglevensduren geen risico's opleveren. In bijlage A zijn beide scenario's uitgewerkt.

Renovatiekosten 2015 en 2016

Onderstaande investeringen betreft het totale bedrag per jaar van de drie kernen binnen de gemeente. Zie bijlage A voor de achterliggende cijfers.

2015 en 2016	Per jaar
CROW B	€ 350.000
CROW C	€ 335.000

Renovatiekosten verschillen in beide scenario's. Het oprekken van de vervangleeftijd reduceert de renovatiekosten.

Herijking van de renovatie-uitgangspunten door over te stappen op kwaliteitsniveau C betekent grofweg een reductie van circa 4% op de investeringslasten

Conventionele verlichting of led-verlichting

Wel dient te worden opgemerkt dat uit is gegaan van het toepassen van armaturen met conventionele (= niet led) lichtbronnen. Indien de gemeente led gaat toepassen, zal dit een effect hebben op het benodigde budget.

3.2 Begroting exploitatie 2015 en 2016

De gemeentebegroting voor de komende 2 jaar is weergegeven in onderstaande tabel. Voor het overzicht zijn enkele begrotingsposten samengevoegd. In de toelichtende tekst is uitgelegd hoe.

	2015	2016
Werken door derden	160.000	160.000
Diverse belastingen en heffingen	714	714
Overige goederen en diensten	131.578	96.578
Storingsdienst en reparatie storings	49.858	49.858
Areaaluitbreiding	9.935	9.935
Gas & Energie	230.000	230.000
TOTAAL	€ 582.085	€ 547.085

De bedragen in deze beheerbegroting zijn beschikbare budgetten voor 2015 en 2016.

Toelichting op de tabel

Beheer door eigen organisatie	De inspanningen van de eigen beheerorganisatie, zowel binnen als buitendienst.
Planvorming, beheer en onderhoud (extern)	Verhelpen van storings, werken door derden, planvorming en uitbreidingen
Energie	Alle kosten die te maken hebben met de energierekening: de (variabele) verbruikskosten en vaste kosten.
Renovatie	In 2015 en 2016 zijn renovaties gepland in de Sterrenbuurt, Muziekwijk, Bleiswijk buiten, Edelsteenbuurt en de Ackers

3.3 Beschikbaar versus benodigd investeringsbudget

Uit de tabel van paragraaf 3.2 blijkt dat de gemeente voor 2015 en 2016 jaarlijks € 348.000 voor investering beschikbaar heeft. De benodigde middelen van paragraaf 3.1 zijn onderstaand met elkaar en verband gebracht.

2015 en 2016	beschikbaar	Niveau B	Niveau C
Renovatie	€ 348.000	€ 350.000	€ 335.000

De bedragen in deze beheerbegroting zijn beschikbare budgetten voor 2015 en 2016

Op basis van de cijfers is een aantal conclusies te trekken:

1. Tot op heden ging de gemeente uit van vervangingsmaatregelen conform beheerniveau B. Beheerniveau C gaat uit van opgerekte vervangingsintervallen. De jaarlijkse vervangingskosten vallen daardoor ongeveer € 13.000 per jaar lager uit.
2. Het beschikbare investeringsbudget is net voldoende om de benodigde renovaties uit te voeren, ook al wordt uitgegaan van een lager kwaliteitsniveau.

Vastgesteld kan worden dat het beschikbare renovatiebudget net passend is op beheerniveau C.

Bijlagen

Bijlage A. Effect van kwaliteit B en C	16
Bijlage B. Bronnen en achtergrondinformatie	17

Bijlage A. Effect van kwaliteit B en C

Op basis van de cijfers van het plan van 2012 zijn de investeringskosten voor 2015 en 2016 herzien en is een doorkijk gegeven naar de jaren daaropvolgend (2017-2020).

Voor het berekenen van de investeringskosten zijn de volgende gemiddelde tarieven gehanteerd.

TARIEVEN (€)	
Mast vervangen	450
Armatuur vervangen	300
Meting stabiliteit	155

De tarieven zijn tegen het prijsniveau van 2012, exclusief BTW. Bij armatuurvervanging wordt conventionele verlichting toegepast. Toepassen van led heeft een kostenverhogend effect van circa € 100 per armatuur.

Vervangingen van het plan van 2012, planperiode 2013-2022

	vervangen periode 2013-2016		vervangen periode 2017-2022	
	armatuur	mast & armatuur	Armatuur	mast & armatuur
Bergschenhoek	361	152	1.782	101
Berkel-Rodenrijs	994	496	248	323
Bleiswijk	697	398	188	0
TOTAAL	2.052	1.046	2.218	424

MAATREGEL EN KOSTEN PERIODE 2015 EN 2016

Voor de laatste 2 jaar van de huidige beheerperiode is een berekening gemaakt welke maatregelen en kosten voor de twee kwaliteitsniveaus gelden. De kosten voor mast- en armatuurvervanging voor B blijven (per jaar) gelijk. Voor C dalen de investeringskosten, maar worden wel extra maatregelen geïntroduceerd die weer kostenverhogend werken.

maatregel	CROW B	CROW C
mast vervangen	260	295
armatuur vervangen	775	620
stabiliteitscontrole		105

2015 en 2016	Per jaar
CROW B	€ 350.000
CROW C	€ 335.000

Bijlage B. Bronnen en achtergrondinformatie

- Spectrum Advies & Design, Beheerplan openbare verlichting 2013 – 2016, versie 2.0, 20 juni 2012
- NSVV, Commissie openbare verlichting; Richtlijn voor Openbare Verlichting ROVL-2011, April 2011, Ede

---

OPENBARE VERLICHTING HERIJKING BEHEERPLAN

2015 - 2019

Gemeente Lansingerland

Putten, augustus 2015

Colofon

Project	Openbare verlichting herijking beheerplan voor 2015 - 2019
Opdrachtgever	Gemeente Lansingerland
Projectnummer	U15.04356
Projectbegeleider	I. Rahamat
Opdrachtnemer	Spectrum Advies & Design B.V. Postbus 38 3880 AA PUTTEN 0341 35 90 00 www.spectrumadvies.nl
Projectnummer	S15010
Projectmedewerker(s)	H. van Bakel
Datum	Augustus 2015
Versie	3.0

Inhoudsopgave

!Onverwacht einde formule

1	Inleiding	6
2	Achtergronden openbare verlichting	7
2.1	Verkeersveiligheid	7
2.2	Sociale veiligheid	7
2.3	Landelijke wet- en regelgeving	8
2.4	Duurzaam beheer	9
3	Beheer 2015 en 2016	11
3.1	Exploitatie en investering	12
3.2	Begroting exploitatie en investering 2015 - 2019	14
3.3	Gemeentelijke beheerorganisatie	15
3.4	Beschikbaar versus benodigd renovatiebudget	14
	Bijlagen	16

Samenvatting

De gemeente heeft SPECTRUM opdracht gegeven voor het opstellen van het herijkte beheerplan BBS met als doel inzicht te krijgen in de structurele lasten van beheer en onderhoud van de openbare verlichting. De belangrijkste aanpassing ten opzichte van 2012 is het gehanteerde kwaliteitsniveau.

In 2012 is het gewenste kwaliteitsniveau gesteld op B (basis). Door het ontbreken van voldoende financiële middelen is in deze herijking rekening gehouden met een lager kwaliteitsniveau, te weten kwaliteitsniveau C (laag) conform CROW publicatie 323. Hierbij is een doorkijk gemaakt voor de periode 2017-2019.

Achtergronden verlichting

De gemeente beoogt met straatverlichting de burgers een veilige omgeving te bieden tijdens de donkere uren van het etmaal. De gemeente gaat hierbij uit van landelijk gehanteerde uitgangspunten en beheerprincipes en verlichtingsuitgangspunten. Het uitgangspunt voor het dagelijks beheer is dat de output van het product verlichting, veiligheid op straat, van dezelfde kwaliteit blijft.

Beheer 2015 en 2016, investering en exploitatie

Duurzaam beheer is onder meer een van de uitgangspunten om dit herijkt plan op te stellen. De gemeente beoogt met de herijking te onderzoeken in hoeverre de kwaliteit van de verlichting aanpasbaar is en welk effect dit heeft op de begroting. Aanpassing van het onderhoudsregime is niet mogelijk zonder tekort te doen aan de kwalitatieve uitgangspunten. In het dagelijks onderhoud zijn daarom geen begrotingsvoordelen te verwachten.

Het enige waarmee de gemeente invloed op de kwaliteit van de OVL kan uitoefenen, zonder dat dit effect heeft op de veiligheid is het oprekken van de geplande renovaties van de OVL. De gemeente hanteert in

principe beeldkwaliteit B. Dit komt overeen met mast- en armatuurvervanging elke respectievelijk 40 en 20 jaar. Door het vervangingsregime aan te passen naar kwaliteit C (50 en 25 jaar), stelt de gemeente renovaties uit, waardoor bespaard kan worden op investeringskosten.

	2015	2016	2017	2018	2019
Werken door derden	160.000	160.000	160.000	160.000	160.000
Diverse belastingen en heffingen	714	714	714	714	714
Overige goederen en diensten	131.578	96.578	81.578	81.578	81.578
Storingsdienst en reparatie storingsen	68.668	68.668	68.668	68.668	68.668
Areaaluitbreiding	9.935	9.935	9.935	9.935	9.935
Gas & Energie	230.000	230.000	230.000	230.000	230.000
Algemeen onderhoud					
kapitaallasten	253.333	266.763	257.716	251.911	242.125
Kapitaallasten inv. Prog.			33.640	41.161	75.435
Doorbelasting beheer en onderhoud	205.048	191.233	188.722	188.864	189.055
Doorbelasting buitendienst	18.525	18.255	18.178	18.563	18.832
TOTAAL	€ 1.077.801	€ 1.042.146	€ 1.049.151	€ 1.051.394	€ 1.076.342

De bedragen in deze beheerbegroting zijn beschikbare exploitatiebudgetten voor 2015 - 2019

	2015	2016	2017	2018	2019
Werken door derden	160.000				
Diverse belastingen en heffingen	714	10.000	10.000	10.000	10.000
Overige goederen en diensten	131.578				
Storingsdienst en reparatie storingsen	68.668				
Areaaluitbreiding	9.935				
Gas & Energie	230.000	230.000	230.000	230.000	230.000
Algemeen onderhoud		316.500	305.000	305.000	305.000
kapitaallasten	253.333	266.763	257.716	251.911	242.125
Kapitaallasten inv. Prog.			33.640	41.161	75.435
Doorbelasting beheer en onderhoud	205.048	191.233	188.722	188.864	189.055
Doorbelasting buitendienst	18.525	18.255	18.178	18.563	18.832
TOTAAL	€ 1.077.801	€ 1.032.751	€ 1.043.256	€ 1.045.499	€ 1.070.447

De bedragen in deze beheerbegroting zijn benodigde exploitatiebudgetten voor C niveau 2015 - 2019

	2015	2016	2017	2018	2019
Investerings beschikbaar	€ 348.000	€ 348.000	€ 85.000	€ 398.000	€ 498.000

De bedragen in deze beheerbegroting zijn jaarlijks beschikbare investeringsbudgetten voor 2015 - 2019.

	2015	2016	2017	2018	2019
Investerings benodigd Niveau C	€ 350.000	€ 350.000	€ 80.000	€ 390.000	€ 500.000

Vastgesteld kan worden dat het beschikbare investering en onderhoudsbudgetten ruim voldoende zijn om het areaal te onderhouden op onderhoudsniveau C.

---

1 Inleiding

Het bestuur van de gemeente Lansingerland heeft de afdeling Beheer en Onderhoud opdracht gegeven voor het herijken van het beheerplan openbare verlichting. De gemeente heeft SPECTRUM vervolgens opdracht gegeven voor het opstellen van het herijkte beheerplan BBS met als doel inzicht te krijgen in de structurele lasten van beheer en onderhoud van de openbare verlichting. De belangrijkste aanpassing ten opzichte van 2012 is het gehanteerde kwaliteitsniveau.

In 2012 is het gewenste kwaliteitsniveau gesteld op B (basis). Door het ontbreken van voldoende financiële middelen is in deze herijking rekening gehouden met een lager kwaliteitsniveau, te weten kwaliteitsniveau C (laag) conform CROW publicatie 323. Hierbij is een doorkijk gemaakt voor de periode 2017-2019.

---

2 Achtergronden openbare verlichting

De gemeente houdt bij het verlichten van de openbare ruimte rekening met een omvangrijk aantal aspecten. Doorgaans worden deze aspecten als uitgangspunten nader uitgewerkt in een beleidsplan, waarbij tevens wordt aangegeven op welke wijze de gemeente ervoor kiest een goed product aan de burgers aan te bieden. Een beleidsplan voor openbare verlichting (OVL) heeft de gemeente nog niet. In dit hoofdstuk worden de relevante beleidsthema's voor OVL aangehaald.

2.1 Verkeersveiligheid

Onder verkeersveiligheid wordt een veilige en vlotte afwikkeling van het verkeer verstaan. Veilig verkeer bij nacht binnen de bebouwde kom is moeilijk zonder straatverlichting te realiseren. De weg moet zodanig verlicht worden dat de situatie in de rijrichting te overzien is. De verkeersdeelnemers moeten het verloop van de weg en de aanwezigheid van zijwegen kunnen waarnemen. Met name bij ingewikkelde wegsituaties zoals kruispunten, verkeerspleinen en rotondes, is dit van groot belang. De eigen verlichting van auto's of fietsen verlicht slechts een klein weggedeelte en geeft pas in een laat stadium aan in welke richting de weg loopt. Het 'grootlicht' van auto's kan dit ondervangen, maar kan eigenlijk niet worden gebruikt in verband met verblinding van tegenliggers.

2.2 Sociale veiligheid

Bij sociale veiligheid is een tweetal situaties te onderkennen:

- objectieve onveiligheid, ofwel de criminaliteit die werkelijk plaatsvindt, en
- subjectieve onveiligheid, wat de gevoelens van angst en onveiligheid die bij de bevolking leven betekent.

Sociale veiligheid heeft te maken met alle (semi-) openbare ruimten waar mensen verblijven.

Verlichting en sociale veiligheid staan in nauwe relatie met elkaar. Bij duisternis is eerder sprake van vandalisme, openlijke bedreiging, geweld e.d. dan op klaarlichte dag. Met het oog op de sociale veiligheid moet de openbare verlichting het mogelijk maken om tegemoet komende personen op een redelijke afstand te herkennen, waarbij ook voldoende kleurherkenning mogelijk moet zijn. Dit stelt specifieke eisen aan de openbare verlichtingsinstallatie.

2.3 Landelijke wet- en regelgeving

Burgerlijk Wetboek

De wegbeheerder kan aansprakelijk worden gesteld voor schade die is ontstaan door een verkeersongeval ten gevolge van de gebrekkige of gevaarlijke toestand van de weg.

Hierbij hoeft de weggebruiker niet meer de schuld van de wegbeheerder aan te tonen, maar de gevaarlijke toestand van de weg(uitrusting) en de gevaarlijke situatie die daardoor ontstaat.

Aansprakelijkheid kan worden beperkt door onder meer:

- periodiek systematisch uitvoeren van inspecties en onderhoud;
- geautomatiseerd beheersysteem, waarmee de benodigde vervangingen kunnen worden gepland;
- een goed werkende klachtenmanagementprocedure;
- adequaat handelen bij schades en storingen.

Volgens de wet hoeft een weg of openbare ruimte niet te worden verlicht. Het ontbreken hiervan kan wel worden aangemerkt als het plegen van een onrechtmatige daad. De rechter kan besluiten dat hiervan sprake is, wanneer verlichting ontbreekt of misleidend is en vervolgens tot gevaarlijke situaties kan leiden.

De sociale veiligheid en leefbaarheid vallen buiten deze wetgeving, waardoor de aansprakelijkheid alleen betrekking heeft op de verkeersveiligheidsfunctie van de openbare verlichting.

Verlichtingskwaliteit

Er zijn geen wettelijke bepalingen omtrent de verlichtingskwaliteit.

De Nederlandse Stichting voor Verlichtingskunde (NSVV) heeft echter wel richtlijnen¹ opgesteld die door Lansingerland en de meeste Nederlandse gemeente als uitgangspunt wordt gehanteerd.

Politiekeurmerk Veilig Wonen

Het grote verschil tussen de verlichtingsrichtlijnen en Politiekeurmerk Veilig Wonen (PKM) is dat de laatste niet vrijblijvend is. Beide systemen hanteren min of meer identieke eisen voor de kwaliteit van de verlichting in verblijfsgebieden, alleen schrijft het PKM onder meer de toepassing van wit licht voor.

---

¹ ROVL 2011 is een richtlijn voor openbare verlichting. Deze wordt landelijk door overheden gehanteerd en is uitgevaardigd door de Nederlandse Stichting voor Verlichtingskunde.

Verder stelt het PKM dat het gehele woongebied volgens de eisen moet worden verlicht. Dit betekent dat ook op bijvoorbeeld achterpaden verlichting aanwezig dient te zijn, terwijl dit in de regel geen onderdeel uitmaakt van het beheergebied van de gemeente.

Het is daarom altijd raadzaam te kijken naar het nut en/of noodzaak om het PKM toe te passen.

Bij nieuwbouwsituaties kan vaak zonder veel extra kosten de verlichtingskwaliteit op het juiste niveau worden gebracht. In het voorontwerp van de wijk dient hiermee rekening gehouden te worden.

Aanbestedingswet

Gemeenten zijn bij wet verplicht (Europese regelgeving) diensten, werken en leveringen die betrokken worden van derden aan te besteden. Onderhoud en renovatie van openbare verlichting wordt gezien als een dienst respectievelijk levering. Het drempelbedrag voor aanbesteding is € 200.000 per contract.

2.4 Duurzaam beheer

Uitgangspunten vervangmomenten van bestaande masten en armaturen

Zoals alles in de openbare ruimte hebben OVL-masten, armaturen en lampen een beperkte levensduur². De leeftijdsuitgangspunten zijn voor de gemeente de basis om het vervangmoment van de renovatieprojecten te bepalen³.

Rekening houden met lichthinder en lichtvervuiling

De tegenwoordige led-armaturen hebben een goede afscherming en dragen minimaal bij aan lichtvervuiling. Door bij het ontwerp rekening te houden met de omgeving, tracht de gemeente lichthinder te beperken.

Toepassen van duurzame apparatuur: led lichtbronnen en dimregimes.

De tegenwoordige led-lichtbronnen gaan (veel) langer mee dan conventionele verlichting en het energieverbruik lager. Deze twee aspecten maken led aantrekkelijk als alternatief voor conventionele lichtbronnen.

In de nachtelijke uren is minder licht nodig vanwege de lagere verkeersintensiteit of het ontbreken van burgers. Het dimmen van de verlichting tijdens de rustige uren

---

² Fabrikanten van masten en armaturen trachten in de regel hun producten zodanig te construeren dat masten 40 en armaturen 20 jaar mee gaan. Ervaring heeft geleerd dat de risico's tot schade en defecten bij iets langere vervangtermijnen wel toe gaan nemen. Te lang uitstellen is daarom ongewenst.

³ In de regel vervangt de gemeente per straat of wijk ineens, om de uniformiteit in het wegbeeld te behouden. Dit kan betekenen dat soms ook incidenteel apparatuur vervangen wordt die nog relatief jong is. Bruikbare apparatuur past de gemeente elders toe.

van de nacht bespaart op het energieverbruik en energiekosten en reduceert lichtvervuiling.

Kwaliteitsgestuurd beheer

De gemeente hanteert voor andere disciplines de CROW beeldkwaliteitscatalogus. Net zoals andere elementen in de openbare buitenruimte zijn ook voor OVL schallaten opgenomen om de kwaliteit van de verlichting in beeld te brengen dan wel te meten.

De beheer- en onderhoudspraktijk is lastig passend te maken op de CROW methodiek. Bij onderhoudscontracten worden vaak nog overeenkomsten gesloten die meer sturen op het behoud van de vastgestelde kwaliteiten. Het initiatief om tot maatregelen over te gaan ligt dan bij de gemeente en niet bij de opdrachtnemer.

Wel is een doelstelling geformuleerd om van beheerniveau B naar beheerniveau C over te stappen, met als doel iets van kwaliteit in te leveren, enig risico op de kooptoe te nemen maar met name te besparen op renovatiekosten. In het volgende hoofdstuk wordt dit nader uitgewerkt.

3 Beheer 2015 en 2016

De totale openbare verlichtingsinstallatie in de drie kernen bestaat uit circa 14.000 lichtpunten. De OVL is een samenvoeging van de drie afzonderlijke gemeenten.

De volgende uitgangspunten zijn de basis voor de uitvoering en beheer van de verlichting.

Verlichtingskwaliteit	De gemeente verlicht in beginsel conform de meest actuele landelijke verlichtingsrichtlijn om zo een goed afgestemde bijdrage aan de veiligheid in de nachtelijke uren te borgen.
Energiebesparing	Dient hierbij zoveel mogelijk meegenomen te worden, mits dit via autonome vervanging kan plaatsvinden. De gemeente kiest de apparatuur die qua investering, onderhoud en exploitatie het meest voor de hand ligt.
Levensduur	De masten en armaturen kunnen technisch respectievelijk 40 en 20- jaar mee. Daarna komen ze in aanmerking voor vervanging. Enig oprekken van deze vervangleeftijd bespaart renovatiekosten, maar zal uiteindelijk niet zonder gevolgen zijn.
Afschrijving	Voor de economische afschrijvingstermijn van masten en armaturen geldt tot op heden een periode van 20 jaar. Voor dit beheermemo worden andere vervangleeftijden toegepast. Nieuwplaatsing en renovatie worden in de begroting verkapitaliseerd.
Organisatie	Gemeente is een regiegemeente. Dit betekent dat de gemeente als uitgangspunt hanteert dat zo veel mogelijk werk door externen uitgevoerd moet worden. Gemeente houdt wel het overzicht en verantwoordelijkheid.

3.1 Exploitatie en renovatie: van B naar C

Bezuinigingsdoelstellingen zijn de basis om dit plan op te stellen. De manieren om te bezuinigen op de verlichting zijn beperkt, als het doel van de verlichting, het bieden van verkeers- en sociale veiligheid, onverkort overeind blijft.

Maatregelen om de verlichting zuiniger te laten functioneren zijn er zeker, echter in de regel zijn de investeringskosten zo hoog, dat deze niet rendabel zijn. Dit komt onder meer door goedkope stroom en zeer efficiënte lichtbronnen die in de regel ook nog lang mee gaan, waardoor de onderhoudskosten al bijzonder laag zijn. Binnen de jaarlijkse exploitatie is (grootschalige) besparing niet haalbaar. Lopende overeenkomsten voor onderhoud en financiering zijn niet eenvoudig open te breken en hebben in de regel weinig effect, het eventuele marktvoordeel bij nieuwe aanbesteding buiten beschouwing latend.

De enige manier waarop bezuiniging kan plaats vinden is bij het renoveren van de verlichting. Kostenbewust zijn bij het aanschaffen van materialen en ook het verlengen van de levensduur drukt op de renovatiekosten. Het effect hiervan is dat door goedkopere materialen de kwaliteit achteruit zou kunnen gaan en ook dat risico's geïntroduceerd worden die bij kortere afschrijvingstermijnen niet speelden.

Beheer conform CROW kwaliteitscatalogus

In onderstaande tabel is in beeld gebracht hoe de renovatiemaatregelen vertaald kunnen worden van beeldkwaliteit B naar C, in de geest van de CROW-methodiek.

	Beeldkwaliteit B	Beeldkwaliteit C
Mastvervangning	40 jaar	50 jaar, of 40 jaar incl. armatuurvervangning
Armatuurvervangning	20 jaar	25 jaar
Controle stabiliteit	-	35 jaar, bij armatuurvervangning

Tot heden hanteert de gemeente vervangleeftijden van 40 jaar voor masten en 20 jaar voor armaturen. Verlengen van de vervangmaatregelen resulteert in lagere gemiddelde investeringskosten, maar er zal ook aanvullend gecontroleerd moeten worden of langere vervanglevensduren geen risico's opleveren. In

Investeringskosten 2015 en 2016

Onderstaande investeringen betreft het totale bedrag per jaar van de drie kernen binnen de gemeente. Zie bijlage A voor de

achterliggende cijfers.

2015 en 2016	Per jaar
CROW C	€ 350.000

Investeringskosten verschillen in beide scenario's. Het oprekken van de vervangleeftijd reduceert de renovatiekosten.

Herijking van de renovatie-uitgangspunten door over te stappen op kwaliteitsniveau C betekent grofweg een reductie van circa 3-4% op de investeringslasten

Conventionele verlichting of led-verlichting

Wel dient te worden opgemerkt dat uit is gegaan van het toepassen van armaturen met conventionele (= niet led) lichtbronnen. Indien de gemeente led gaat toepassen, zal dit een effect hebben op het benodigde budget.

3.2 Begroting exploitatie en investering 2015 - 2019

De gemeentebegroting voor de komende jaren is weergegeven in onderstaande tabel. Voor het overzicht zijn enkele begrotingsposten samengevoegd. In de toelichtende tekst is uitgelegd hoe.

	2015	2016	2017	2018	2019
Werken door derden	160.000				
Diverse belastingen en heffingen	714	10.000	10.000	10.000	10.000
Overige goederen en diensten	131.578				
Storingsdienst en reparatie storings	68.668				
Areaaluitbreiding	9.935				
Gas & Energie	230.000	230.000	230.000	230.000	230.000
Algemeen onderhoud		316.500	305.000	305.000	305.000
kapitaallasten	253.333	266.763	257.716	251.911	242.125
Kapitaallasten inv. Prog.			33.640	41.161	75.435
Doorbelasting beheer en onderhoud	205.048	191.233	188.722	188.864	189.055
Doorbelasting buitendienst	18.525	18.255	18.178	18.563	18.832
TOTAAL	€ 1.077.801	€ 1.032.751	€ 1.043.256	€ 1.045.499	€ 1.070.447

De bedragen in deze beheerbegroting zijn beschikbare exploitatiebudgetten voor 2015 - 2019

	2015	2016	2017	2018	2019
Investerings beschikbaar	€ 348.000	€ 348.000	€ 85.000	€398.000	€498.000

De bedragen in deze beheerbegroting zijn jaarlijks beschikbare investeringsbudgetten voor 2015 - 2019.

Toelichting op de tabel

Beheer door eigen organisatie	De inspanningen van de eigen beheerorganisatie, zowel binnen als buitendienst.
Planvorming, beheer en onderhoud (extern)	Verhelpen van storings, werken door derden, planvorming en uitbreidingen
Energie	Alle kosten die te maken hebben met de energierekening: de (variabele) verbruikskosten en vaste kosten.
Renovatie	In 2015 en 2016 zijn renovaties gepland in de Sterrenbuurt, Muziekwijk, Bleiswijk buiten, Edelsteenbuurt en de Ackers

3.3 Gemeentelijke beheerorganisatie

Om de OVL-installatie goed te kunnen beheren en de bijbehorende activiteiten uit te kunnen voeren is een zekere personele bezetting nodig. In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in de huidige bezetting van het OVL-beheer bij de gemeente Lansingerland en is een inschatting gemaakt van de bezetting:

- Team beheer 1550 uur
- Team projecten 1550 uur
- Team buitendienst 350 uur

3.4 Beschikbaar versus benodigd investeringsbudget

Uit de tabel van paragraaf 3.2 blijkt dat de gemeente voor 2015 en 2016 jaarlijks € 348.000 voor investering beschikbaar heeft. De benodigde middelen van paragraaf 3.1 zijn onderstaand met elkaar en verband gebracht.

2015 en 2016	beschikbaar	Niveau C
Renovatie	€ 348.000	€ 350.000

De bedragen in deze beheerbegroting zijn beschikbare budgetten voor 2015 en 2019

Vastgesteld kan worden dat het beschikbare renovatiebudget net passend is op beheerniveau C.

Bijlagen

Bijlage A.	Effect van kwaliteit C	17
Bijlage B.	Bronnen en achtergrondinformatie	19

Bijlage A. Effect van kwaliteit C

Op basis van de cijfers van het beheerplan openbare verlichting van 2012 zijn de investeringskosten voor 2015 en 2016 herzien en is een doorkijk gegeven naar de jaren daaropvolgend (2017-2020).

Voor het berekenen van de investeringskosten zijn de volgende gemiddelde tarieven gehanteerd.

TARIEVEN (€)	
Mast vervangen	450
Armatuur vervangen	300
Meting stabiliteit	155

De tarieven zijn tegen het prijsniveau van 2012, exclusief BTW. Bij armatuurvervangning wordt conventionele verlichting toegepast. Toepassen van led heeft een kostenverhogend effect van circa € 100 per armatuur.

Vervangingen van het beheerplan van 2013 -2016 met doorkijk tot 2017-2020

	vervangen periode 2013-2016		vervangen periode 2017-2020	
	armatuur	mast & armatuur	Armatuur	mast & armatuur
Bergschenhoek	361	152	1.782	101
Berkel-Rodenrijs	994	496	248	323
Bleiswijk	697	398	188	150
TOTAAL	2.052	1.046	2.218	574

MAATREGELLEN EN KOSTEN PERIODE 2015 - 2016

Voor de laatste 2 jaar van de huidige beheerperiode is een berekening gemaakt welke maatregelen en kosten voor de twee kwaliteitsniveaus gelden. De kosten voor mast- en armatuurvervangning voor kwaliteitsniveau B (CROW323) blijven (per jaar) gelijk. Voor kwaliteitsniveau C (CROW323) dalen de investeringskosten, maar worden wel extra maatregelen geïntroduceerd die weer kostenverhogend werken.

2015 en 2016	Per jaar
CROW C	€ 350.000

MAATREGELLEN EN KOSTEN PERIODE 2017 - 2019

Voor de beheerperiode 2017-2019 is een berekening gemaakt welke maatregelen en kosten voor de twee kwaliteitsniveaus gelden. De kosten voor mast- en armatuurvervangning voor kwaliteitsniveau B (CROW323) blijven (per jaar) gelijk.

Voor kwaliteitsniveau C (CROW 323) dalen de investeringskosten, maar worden wel extra maatregelen geïntroduceerd die weer kostenverhogend werken.

Bijlage B. Bronnen en achtergrondinformatie

- Spectrum Advies & Design, Beheerplan openbare verlichting 2013 – 2016, versie 2.0, 20 juni 2012
- NSVV, Commissie openbare verlichting; Richtlijn voor Openbare Verlichting ROVL-2011, April 2011, Ede

**BEHEERPLAN BELIJNING, BEBORDING EN
STRAATMEUBILAIR
HERIJKING 2015 EN 2016**

GEMEENTE LANSINGERLAND

17 juni 2015
078429572:D - Definitief
D03061.000178.0100

Inhoud

1	Samenvatting	3
1.1	Aanleiding.....	3
1.2	Conclusies & aanbevelingen.....	3
1.3	Inhoud notitie.....	5
2	Inleiding	6
2.1	Aanleiding herijking beheerplan belijning, bebordingen en straatmeubilair.....	6
2.2	Doelstelling.....	6
2.3	Uitgangspunten.....	7
2.4	Leeswijzer.....	7
3	Wettelijk kader en richtlijnen	8
3.1	Wettelijk kader.....	8
3.1.1	Reglement verkeersregels en verkeerstekens 1990 (RVV 1990).....	8
3.1.2	Burgerlijk wetboek.....	8
3.1.3	Wegenverkeerswet.....	8
3.2	Richtlijnen.....	8
3.2.1	CROW publicatie 49, Leidraad sanering verkeerstekens.....	8
3.2.2	CROW-publicatie 177 “Integrale toegankelijkheid van de openbare ruimte”.....	9
3.2.3	CROW-publicatie 188 “Richtlijn beheer en onderhoud Verkeerstekens”.....	9
3.2.4	Richtlijnen bewegwijzering niet-autosnelwegen.....	9
3.2.5	Richtlijnen voor de bebakening en markering van wegen.....	9
3.2.6	Richtlijnen Politie Keurmerk Veilig Wonen (PKVW).....	9
3.2.7	NEN 1772.....	9
3.2.8	NEN 12899-1.....	10
4	Uitgangspunten	11
4.1	Uitgangspunten en randvoorwaarden.....	11
4.2	Toetsingscriteria.....	11
4.3	Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR).....	12
4.4	Knelpunten Openbaar groen.....	13
4.5	Knelpunten Verkeer en vervoer.....	13
4.6	Knelpunten Ruimtelijke ordening.....	13
4.7	Knelpunten wegen.....	14
5	Kwantiteit	15
6	Onderhoudskosten	17
6.1	Uitgangspunten kosten onderhoud.....	17
6.2	Beheerkosten bebording.....	17
6.3	Beheerkosten belijning.....	18
6.4	Beheerkosten hekwerken.....	19
6.5	Beheerkosten straatmeubilair.....	20
6.6	Totalen onderhoudskosten.....	20

6.7	Beschikbaar budget	21
6.8	Conclusie.....	22
7	Beheerorganisatie.....	24
Bijlage 1	Schaalbalken	25
Colofon.....		28

1 Samenvatting

1.1 AANLEIDING

Het bestuur van de gemeente Lansingerland heeft de afdeling Beheer en Onderhoud opdracht gegeven voor het herijken van het beheerplan belijning, bebording en straatmeubilair (BBS). De gemeente heeft ARCADIS vervolgens opdracht gegeven voor het opstellen van het herijkte beheerplan BBS met als doel inzicht te krijgen in de structurele lasten van beheer en onderhoud van de openbare wegen en paden. De belangrijkste aanpassing ten opzichte van 2012 is het gehanteerde kwaliteitsniveau.

In 2012 is het gewenste kwaliteitsniveau gesteld op B (basis). Door het ontbreken van voldoende financiële middelen is in deze herijking rekening gehouden met een lager kwaliteitsniveau, te weten kwaliteitsniveau C (laag) conform CROW publicatie 323.

1.2 CONCLUSIES & AANBEVELINGEN

Voor beheer en onderhoud worden als kader gehanteerd, dat de openbare ruimte volgens kwaliteitsniveau C (laag) uit CROW publicatie 323 onderhouden dient te worden voor de jaren 2015 en 2016.

Beheerbeleid (hoofdstuk 3, 4 en 5)

Voor het beheer van belijning en bebording zijn tal van wetten en richtlijnen opgesteld. Systematisch beheer is vanuit dat oogpunt noodzakelijk, maar helpt de beheerder ook om allerlei knelpunten inzichtelijk te maken. Het beheerplan 2009-2012 heeft de gemeente Lansingerland handvatten gegeven om het beheer beter in te richten en systematisch beheer uit te voeren. Dit heeft geresulteerd in een bordsaneringsplan met een afname van het aantal verkeersborden met 32%. Daarnaast zijn tal van uitgangspunten geformuleerd zoals het toepassen van thermoplast, figuratiestenen e.d.

Aanbeveling:

- ARCADIS adviseert de gemeente Lansingerland ten aanzien van de bebording om te onderhouden volgens kwaliteitsniveau basis om de verkeersveiligheid en het aanzien op een acceptabel niveau te krijgen en te houden.
- Periodiek inspecteren (jaarlijks) van belijning en bebording.
- Periodiek schouwen (jaarlijks) van straatmeubilair.

Onderhoudskosten (hoofdstuk 6)

Om het areaal belijning, bebording en straatmeubilair jaarlijks te kunnen onderhouden op kwaliteitsniveau C, is een jaarlijks een budget van circa € 124.000,- benodigd inclusief € 20.000,- voor onderzoekskosten. Het beschikbare budget is circa € 126.000,- inclusief onderzoekskosten.

De kosten voor vervanging is het benodigde budget circa € 256.000,-. Voor 2015 is voor vervanging van de beheerobjecten een budget van circa € 250.000,- opgenomen. Voor 2016 is dit budget 15% verlaagd naar circa € 212.000,-. Dat betekent dat met name voor de vervanging van objecten onvoldoende budget is en dat eventueel herstel als extra regulier onderhoud moet plaats vinden. Het beschikbare budget voor regulier onderhoud is echter net (niet) voldoende op basis van de cyclische beheerkosten.

Exploitatie	Benodigd voor kwaliteitsniveau C (jaarlijks)	Beschikbaar in begroting	
		2015	2016
BHP BBS: Verkeersborden klein onderhoud	€ 4.688	€ 19.963	€ 19.963
BHP BBS: Belijning en markering klein onderhoud	€ 67.254	€ 37.371	€ 37.371
BHP BBS: Hekwerken klein onderhoud	€ 15.463	€ 19.124	€ 19.124
BHP BBS: straatmeubilair klein onderhoud	€ 16.514	€ 20.483	€ 20.483
BHP BBS: Onderzoekskosten	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000
Overige goederen en diensten		€ 5.727	€ 5.727
Areaaluitbreiding NJN 2011		€ 3.779	€ 3.779
Totaal exploitatie	€ 123.919	€ 126.447	€ 126.447

Investering	Benodigd voor kwaliteitsniveau C (jaarlijks)	Beschikbaar in begroting	
		2015	2016
Vervanging bebording	€ 82.740	€ 70.329	€ 59.780
Vervanging hekwerken	€ 74.473	€ 78.225	€ 66.715
Vervanging straatmeubilair	€ 98.203	€ 100.796	€ 85.677
Totaal investering	€ 255.416	€ 249.350	€ 212.172

Er dient nog een kanttekening te worden geplaatst bij de uitgangspunten van deze berekening. Er is uitgegaan van het areaal zoals dat ten tijde van het opstellen van het beheerplan in 2012 bekend was. Er is geen rekening gehouden met mutaties in het areaal in de achterliggende jaren.

Aanbeveling:

- Onderhoudskosten voor de korte termijn (1-2 jaar) baseren op inspectieresultaten¹.
- Onderhoudskosten voor middellange termijn (3-4 jaar) baseren op onderhoudscyclus.

Beheerorganisatie (hoofdstuk 7)

De rol van deze functie is hierbij vooral regisserend zijn. Deze uren zijn extra benodigd ten opzichte van de huidige tijdsbesteding om zo planmatig beheer en onderhoud van bebording, belijning en straatmeubilair op te kunnen zetten en uit te kunnen voeren. Het niveau dat voor deze werkzaamheden benodigd is, is MBO niveau. Deze uren komen overeen met 0,3 fte.

De verlaging van het kwaliteitsniveau van B naar C zal er echter toe leiden dat (mogelijk) meer meldingen en klachten binnen komen. Aan de andere kant betekent een verlaging van de kwaliteit dat er minder onderhoud wordt uitgevoerd en de benodigde tijd voor met name toezicht minder zal zijn. Per saldo zal er niet of nauwelijks meer tijd nodig zijn voor het planmatig beheer en onderhoud van belijning, bebording en straatmeubilair.

Aanbeveling:

¹ De gemeente Lansingerland is voornemens in 2015 een kwalitatieve inspectie van de belijning en het straatmeubilair uit te (laten) voeren.

- Beheerorganisatie aanvullen met 0,3fte op MBO-niveau om planmatig beheer op te zetten.

1.3 INHOUD NOTITIE

Dit beheerplan BBS geeft inzicht in de kwantiteit en de benodigde budgetten voor het uitvoeren van regulier onderhoud aan de BBS. De benodigde budgetten zijn bepaald aan de hand van cyclisch onderhoud inclusief het periodiek vervangen van de beheerobjecten. Daar de gemeente met twee posten voor het onderhoud (klein onderhoud en investeringen), zijn de benodigde budgetten tot slot ook nog gesplitst naar deze posten. Daarbij staan investeringen gelijk aan het vervangen van de beheerobjecten en klein onderhoud aan het herstellen dan wel reinigen van de beheerobjecten.

In deze notitie wordt inzicht gegeven in de budgetten die benodigd zijn voor het onderhouden van het areaal op kwaliteitsniveau (onderhoudsniveau) C.

Voor het herijken van dit beheerplan is gebruik gemaakt van de gegevens uit het beheersysteem Mi2 Suite van ARCADIS. In 2012 is rekening gehouden met de destijds uitgevoerde inspectie en / of schouw voor de benodigde werkzaamheden. In deze rapportage is echter alleen rekening gehouden met de cyclische beheerkosten, uitgaande dat de knelpunten van 2012 inmiddels zijn hersteld.

Enkele meer algemene onderwerpen (wettelijk kader, systematisch beheer) zijn vervolgens aan de inhoud van het beheerplan toegekend op basis van kennis en ervaring van ARCADIS op het gebied van beheer. Tenslotte wordt ingegaan op de fte-bepaling en de hieraan verbonden organisatie voor beheer en onderhoud.

2 Inleiding

2.1 AANLEIDING HERIJKING BEHEERPLAN BELIJNING, BEBORDINGEN EN STRAATMEUBILAIR

In 2012 is het beheerplan belijning, bebordingen en straatmeubilair (BBS) opgesteld voor de periode 2013 tot en met 2016. In de voorbije jaren is er binnen de gemeente Lansingerland het nodige veranderd, met name op financieel gebied. Dat heeft zijn invloed gehad op de beschikbare financiële middelen in de voorbije jaren, maar ook in de voorliggende jaren. Als resultante daarvan kan het kwaliteitsniveau dat als uitgangspunt diende voor het beheerplan, namelijk kwaliteitsniveau B conform CROW publicatie 323, niet langer gehandhaafd blijven. Een herijking van het beheerplan voor de jaren 2015 en 2016 naar deze nieuwe situatie was onvermijdelijk.

Eén van de vele verantwoordelijkheden van de gemeente is zorg te dragen voor een veilige en vlotte afwikkeling van het verkeer. De gemeente dient zorg te dragen voor het goed en tijdig uitvoeren van onderhoud aan het wegmeubilair. In dit plan worden de hoofdpunten beschreven van het beleid en beheer rondom belijning, bebording en straatmeubilair. De volgende beheeritems worden in dit plan behandeld:

- Verkeersborden ingevolge het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens (RVV-borden);
- Borden die geografische informatie verschaffen aan de weggebruikers:
  - Plattegrondkasten;
  - (algemene) Bewegwijzering;
  - Verwijzing naar interlokale doelen (plaatsnamen);
  - Verwijzing naar lokale doelen (centrum, wijken);
  - Verwijzing naar objecten (lokale doelen, toeristische doelen);
  - Verwijzing op industrieterrein/bedrijvenpark;
  - Straatnaamborden;
- Straatmeubilair (bijv. vuilnisbakken, banken);
- Wegbebakening;
- Belijningen.

2.2 DOELSTELLING

Doel van deze rapportage is om het college van de gemeente Lansingerland inzicht te geven in de benodigde onderhoudsbudgetten voor belijning, bebording en straatmeubilair binnen het gemeentelijke beheerareaal.

2.3 UITGANGSPUNTEN

Uitgangspunt voor het herijken van het beheerplan is de rapportage van 21 juni 2012 en de daarin opgenomen hoeveelheden. Omdat er geen nieuwe inspectie is uitgevoerd, worden voor alle beheeritems binnen BBS de beheerkosten bepaald aan de hand van cyclische onderhoudsmaatregelen. Het verschil ten opzichte van de rapportage uit 2012 is het kwaliteitsniveau. In 2012 is kwaliteitsniveau B (basis) als uitgangspunt gehanteerd. Dit kwaliteitsniveau is niet langer te hanteren en in deze herijking is uitgegaan van kwaliteitsniveau C conform CROW publicatie 323. Dat betekent dat er meer schade aan de beheeritems mag zijn waardoor het totale beeld van de openbare ruimte een minder verzorgde indruk geeft. Uiteraard mogen gebreken aan beheeritems niet leiden tot onveilige situaties. Kwaliteitsniveau C is dan ook de uiterste grens van het toelaatbare met name daar het gaat om functionaliteit van verkeersborden en belijning. In bijlage 1 zijn de schaalbalken opgenomen

2.4 LEESWIJZER

De herijking van het beheerplan voor de jaren 2015 en 2016 geeft invulling aan de wens van de gemeente Lansingerland om de relatie tussen beheeractiviteiten en uitgaven op het gebied van onderhoud inzichtelijk te maken. Er wordt een beeld geschetst van de samenhang tussen het benodigde onderhoudsbudget, de onderbouwing van budgetaanvraag en op welke wijze hiervoor dekking kan worden gevonden vanuit het onderhoudsbudget voor belijning, bebording en straatmeubilair.

In dit beheerplan worden achtereenvolgens behandeld:

- Hoofdstuk 3 - wettelijk kader.
- Hoofdstuk 4 - uitgangspunten en bijbehorende knelpunten
- Hoofdstuk 5 - kwantitatieve gegevens
- Hoofdstuk 6 - onderhoudskosten.
- Hoofdstuk 7 - beheerorganisatie en de bijbehorende taken

3

Wettelijk kader en richtlijnen

3.1 WETTELIJK KADER

3.1.1 REGLEMENT VERKEERSREGELS EN VERKEERSTEKENS 1990 (RVV 1990)

Ten aanzien van de vorm en afmetingen van verkeersborden geldt dat deze dienen te voldoen aan het RVV1990 met zijn aanpassingen plus het BABW ten aanzien van de technische eigenschappen (zichtbaarheid, herkenbaarheid reflectorsterkte, afmetingen e.d.), nader uitgewerkt in de Uitvoeringsvoorschriften BABW inzake verkeerstekens (Uv '91).

3.1.2 BURGERLIJK WETBOEK

In het Burgerlijk Wetboek, dat van kracht is geworden op 1 januari 1992, wordt de aansprakelijkheid geregeld door schade als gevolg van een onrechtmatige daad. Ten opzichte van het Oude Burgerlijk Wetboek is de bewijslast omgedraaid. Indien de beheerder namelijk aansprakelijk wordt gesteld voor schade die iemand lijdt als gevolg van gebreken aan de weg, dan dient de beheerder aan te tonen dat hij inspectie en onderhoud met optimale zorg uitvoert. Onontbeerlijk voor een overtuigende bewijsvoering zijn daarbij preventief onderhoudsbeleid en een goede klachtenregistratie.

3.1.3 WEGENVERKEERSWET

De krachtens deze wet vastgestelde regels kunnen strekken tot: het verzekeren van de veiligheid op de weg, het beschermen van weggebruikers en passagiers, het in stand houden van de weg en het waarborgen van de bruikbaarheid daarvan.

3.2 RICHTLIJNEN

3.2.1 CROW PUBLICATIE 49, LEIDRAAD SANERING VERKEERSTEKENS

Wegbeheerders proberen vaak verkeersproblemen op te lossen door gebruik te maken van verkeerstekens, zoals verkeersborden, tekens op het wegdek (markering) of verkeerslichten. Als gevolg daarvan staat er vandaag de dag langs en op de Nederlandse wegen een overvloed aan verkeerstekens. Door het aantal aangebrachte verkeerstekens te verminderen kan ernaar worden gestreefd dat de weggebruikers de overblijvende tekens weer serieuzer nemen. Deze gedachtegang is met name terug te vinden in de eindrapporten van twee overheidscommissies: de commissie vermindering en vereenvoudiging van overheidsregelingen (commissie Geelhoed) en de commissie kleine criminaliteit (commissie Roethof).

3.2.2 CROW-PUBLICATIE 177 “INTEGRALE TOEGANKELIJKHEID VAN DE OPENBARE RUIMTE”

In deze handleiding is gesteld dat de openbare ruimte zo ingericht moet worden dat zo veel mogelijk mensen er zonder problemen gebruik van kunnen maken. Pas daarbij zo min mogelijk afzonderlijke voorzieningen voor speciale doelgroepen toe.

3.2.3 CROW-PUBLICATIE 188 “RICHTLIJN BEHEER EN ONDERHOUD VERKEERSTEKENS”

Het inventariseren en het inspecteren van o.a. verkeerstekens staat beschreven in de CROW-publicatie 188. Deze richtlijn werkt voor een onderdeel uit van de systematiek voor wegbeheer die is vastgelegd in de CROW-publicaties 145 tot en met 147. De kwaliteit van de verkeersborden binnen het gemeentelijke areaal van Lansingerland is bepaald door het toetsen aan deze richtlijn.

3.2.4 RICHTLIJNEN BEWEGWIJZERING NIET-AUTOSNELWEGEN

Deze richtlijnen zijn uitgegeven in opdracht van de Minister van Verkeer en Waterstaat. Een uniform bewegwijzeringsstelsel en een goede continuïteit in de geleiding van alle weggebruikers draagt in belangrijke mate bij tot een vlotte en veilige verkeersafwikkeling. Voor de uniformiteit is het wenselijk de bewegwijzering uit te voeren en te plaatsen conform de richtlijnen bewegwijzering niet-autosnelwegen. Daarnaast kan gewezen worden op actualisering in de richtlijnen vanuit het Handboek Wegontwerp van het CROW.

3.2.5 RICHTLIJNEN VOOR DE BEBAKENING EN MARKERING VAN WEGEN

Markeringen zijn op of in het wegdek aangebrachte tekens ter geleiding, waarschuwing en regeling van het verkeer. De zichtbaarheid van de markeringen op het wegdek is niet onder alle omstandigheden voldoende (weersomstandigheden, tegenlicht). Dankzij verticale elementen in het wegbeeld, zoals geleiderailconstructies, beplanting, lichtmasten e.d., is toch een beperkte oriëntatie mogelijk. Bij duisternis zijn deze verticale elementen echter nauwelijks zichtbaar. In zulke omstandigheden heeft de weggebruiker behoefte aan aanvullende (verticale) bebakening. In deze richtlijnen vinden de wegbeheerders een handvat voor de inrichting van wegen. De richtlijnen sluiten nauw aan bij het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens. Voor de verkeersveiligheid is het essentieel dat de tekens op de weg eenvormig, duidelijk en niet voor tweemaal uitleg vatbaar zijn.

3.2.6 RICHTLIJNEN POLITIE KEURMERK VEILIG WONEN (PKVW)

Het Politie Keurmerk Veilig Wonen is de nieuwe meetlat voor veilig wonen. Het doel van het PKVW is enerzijds de kans op woninginbraak verminderen door een zorgvuldig ontwerp en beheer van de bebouwde omgeving. Anderzijds wil het PKVW bijdragen aan een verbetering van de sociale veiligheid in de directe woonomgeving en aan semi-openbare ruimten zoals brandgangen, parkeerterreinen en achterpaden. Het plaatsen van obstakels in de openbare ruimte, de keuze van materialen van die obstakels, vormgeving van woonwijken etc. vallen onder de term PKVW.

3.2.7 NEN 1772

De ministeriële werkgroep “Uniforme bewegwijzering binnen en buiten de bebouwde kom” heeft samen met de ANWB een norm voor straatnaamborden geformuleerd, de zogenaamde NEN 1772.

3.2.8 NEN 12899-1

Ter vervanging van NEN 3381. In deze NEN-norm worden eisen gesteld ten aanzien van de retroreflectie van borden en de maatvoering van RVV-borden.

4

Uitgangspunten

4.1 UITGANGSPUNTEN EN RANDVOORWAARDEN

Om een efficiënt en effectief beheer en onderhoud aan de beheerobjecten in de openbare ruimte te kunnen uitvoeren is het noodzakelijk de volgende randvoorwaarden te stellen:

- Om de rust in de openbare ruimte te waarborgen en de verkeersveiligheid en sociale veiligheid niet in het gedrang te brengen dient er zo weinig mogelijk straatmeubilair of bebording te worden geplaatst;
- Bij het inrichten van de openbare ruimte rekening houden met kwetsbare en belangrijke groepen in de samenleving zoals, ouderen, mindervaliden, kinderen, toeristen, fietsers en voetgangers.
- Alleen natuurlijke en duurzame materialen toepassen. Hiermee wordt rekening gehouden met het groene karakter van de gemeente en het milieubewust omgaan met zowel de openbare ruimte als de toe te passen materialen.
- Aansluiten bij bestaande wet en regelgeving en bepalingen.
- Herkenbare maar tevens bescheiden obstakels, de openbare ruimte moet immers vele doelen dienen.
- Streven naar zoveel mogelijk uniformiteit, zonder het karakter van de gemeente, kern of wijk te veranderen.
- Streven naar een kosteneffectief beheer en onderhoud. Plaatsing mag niet leiden tot extra kostenposten elders in de organisatie (bijv. onkruidbestrijding).
- Het gewenste kwaliteitsniveau voor het gehele areaal is kwaliteitsniveau C, zoals beschreven in CROW-publicatie 323.

4.2 TOETSINGSCRITEIA

Ten eerste worden de doelstellingen voor de kwaliteit van de openbare ruimte gedefinieerd. Bij verdere opzet van beleid en beheer vertaalt dit zich in keuzes en prioriteiten bij het uitvoeren van onderhoud. In deze paragraaf zijn de toetsingscriteria aangegeven voor markering, bebording en straatmeubilair. Daarbij is aandacht besteed aan de toetsingscriteria vanuit CROW en de gestelde beleidskaders. Opgemerkt moet worden dat het beheerbeleid niet begint op het moment dat de bebording is geplaatst, maar dat al in het ontwerpstadium moet worden nagedacht over efficiënt beheer in de toekomst.

Voor beheer en onderhoud worden als kader gehanteerd, dat de openbare ruimte functioneel, netjes doch sober en doelmatig moet worden onderhouden. Daarbij spelen vooral de beleidsthema's veiligheid en leefbaarheid(sbeleving) een belangrijke rol. Een beheerder kan niet integraal verantwoordelijk worden gehouden voor de veiligheid van de weggebruiker, maar cruciaal is wel zijn inzet op veiligheid. Voor het onderhouden van de beheeronderdelen kan, volgens CROW publicatie 323, worden gekozen voor vijf kwaliteitsniveaus: Zeer hoog (A+), Hoog (A), Basis (B), Sober (C) en laag (D). De kwaliteiten verschillen onderling in de frequentie waarmee onderhoudsmaatregelen worden toegepast.

In dit beheerplan is voor het opstellen van de onderhoudsbegroting als uitgangspunt het kwaliteitsniveau C (Laag) gehanteerd, conform CROW publicatie 323. Dit niveau heeft een relatie met niveau R- (Sober) uit CROW publicatie 145 (Beheerkosten Openbare Ruimte). Voor verreweg de meeste beheeritems betekent dit dat er enkel in het verzorgend onderhoud wordt gekort. Deze kwaliteitsverlaging zal echter conflicteren met eerdere gestelde doelstellingen voor het beheer van de openbare ruimte. In onderstaande paragrafen zijn deze gestelde doelstellingen opgenomen.

4.3 INTEGRAAL BEHEER OPENBARE RUIMTE (IBOR)

Het gemeentebestuur van Lansingerland heeft aangegeven dat het beheren en inrichten van de openbare ruimte zal moeten veranderen van een overwegend technische en sectorale georiënteerde naar een integrale benadering. Dit betekent ook dat de uitgangspunten van andere beleidssectoren en vakgebieden nadrukkelijker hun vertaling moeten krijgen in het beheer en de inrichting van de openbare ruimte.

De redenen om te komen tot een integrale benadering zijn onder andere:

- De behoefte aan een helder, inzichtelijk en vooral integraal beleid waarover met het bestuur, de politiek en de burger en overige partners gecommuniceerd kan worden. Dit kan als er een helder inzicht is en overeenstemming over de kwaliteitsniveaus op het gebied van beheer en onderhoud.
- De behoefte aan een heldere doorvertaling van het beheer en onderhoud waarbij gestuurd wordt op kwaliteit van de inrichting van de openbare ruimte.
- De duurzaamheid van de openbare ruimte en de beleving daarvan voor de gemeente Lansingerland worden vooral bepaald door een goed en efficiënt beheer.
- De noodzaak van gebiedsgericht maatwerk.
- De behoefte aan een efficiënte beheerorganisatie in goede afstemming met andere disciplines/beleidsvelden, zoals ontwikkeling (milieu, ruimtelijke ontwikkeling, accommodaties) en verkeerskunde maar ook sport en recreatie. Ook buiten de gemeente zal samenwerking zich moeten versterken.

De integrale benadering van beheer en onderhoud moet het bestuur de mogelijkheid bieden om nadrukkelijker op de onderhoudstoestand van de stad of delen hiervan te sturen. Tevens moet het een instrument zijn om regie te kunnen voeren. Het IBOR biedt de mogelijkheid tot het maken van keuzes over het gewenste kwaliteitsniveau van de openbare ruimte in relatie tot de daarbij behorende maatregelen en kosten.

Uitvoering geven aan het beleidsplan IBOR heeft vooral tot doel:

- Het regisseren van de kwaliteit van de openbare ruimte;
- Bewustere sturing op het beheer en onderhoud door het bestuur;
- Maatwerk naar buurt en burger;
- Meetbare resultaten;
- Samenwerking met zowel interne als externe partijen.

Wat moet leiden tot:

- Schoon, heel en veilige openbare ruimte;
- Tevreden gebruikers openbare ruimte (burgers en bezoekers);
- Verhoging leefbaarheid;
- Verbetering efficiency;
- Gewenste beeldkwaliteit.

Het gaat dus om een integrale manier van werken welke past binnen de huidige ontwikkelingen van het gemeentelijke apparaat.

4.4 KNELPUNTEN OPENBAAR GROEN

Lansingerland is een gemeente die rijk is aan natuurlijk groen. Bij het inrichten en onderhouden van de openbare ruimte moet met de bestaande groenvoorziening rekening worden gehouden. Dit geldt zeker voor het plaatsen van zowel verkeer- als straatmeubilair in het groen. Met name de locatie van bijv. palen en banken is van belang om het beheer en onderhoud van groen niet te frustreren en hierdoor de onderhoudskosten te verhogen. Door een vroegtijdige afstemming kan worden voorkomen dat de beleidsuitgangspunten van wegmeubilair en de groenvoorziening met elkaar in conflict komen.

- De samenwerking en afstemming tussen wegen en groen kan verder worden geïntensiveerd. Enkele knelpunten die in het algemeen (relatief) vaak voorkomen zijn overhangende takken waardoor de bebording niet of nauwelijks zichtbaar is;
- Door het plaatsen van obstakels (straatmeubilair, bebording) wordt de onkruidbestrijding moeilijker. Daarnaast kan de plaatsing van straatmeubilair in conflict staan met de ontwerprichtlijnen voor integrale toegankelijkheid;
- Er is sprake van sterk vervuilde bebording in de buurt van bomen;
- Door het plaatsen van obstakels in het plantsoen of in een groenstrook ondervindt men problemen bij cultuurtechnische onderhoudswerkzaamheden (bijv. maaien van gazon).

4.5 KNELPUNTEN VERKEER EN VERVOER

Wegbeheerders proberen vaak verkeersproblemen op te lossen door gebruik te maken van verkeerstekens, zoals verkeersborden, tekens op het wegdek (markering) of verkeerslichten. Als gevolg daarvan staat er vandaag de dag langs en op de Nederlandse wegen een overvloed aan zulke verkeerstekens. Door het aantal aangebrachte verkeerstekens te verminderen wordt ernaar gestreefd dat de weggebruikers de overblijvende tekens weer serieuzer nemen.

Hieronder worden de knelpunten die kunnen voorkomen kort weergegeven:

- Overvloed aan verkeerstekens, waardoor de betekenis verloren gaat;
- De aanwezigheid van vele obstakels levert problemen op voor de minder valide weggebruiker (in enkele gevallen versperren geleidehekken de toegang voor rolstoelgebruikers, voor slechtziende mensen zijn de obstakels slecht zichtbaar);
- Voldoen de verkeersborden aan het RVV 1990;
- Is de kwaliteit van diverse verkeersborden is voldoende (reflectieklasse, afbeelding);
- Komen er borden met verschillende reflectieklassen naast elkaar voor, waardoor het ene bord 's nachts wel goed opvalt en het andere niet. Hierdoor kan het gebeuren dat een belangrijk bord in gemoffelde uitvoering niet opvalt en dat een onbelangrijk bord in reflectieklasse II wel opvalt;
- Geleidehekken en (afneembare) palen worden geplaatst om verkeersproblemen (parkeerproblemen) op te lossen. Als gevolg daarvan staat er een overvloed aan obstakels in de gemeente Lansingerland. Met name bij calamiteiten kan dit problemen veroorzaken voor de doorstroming.

4.6 KNELPUNTEN RUIMTELIJKE ORDENING

De volgende knelpunten zijn er geconstateerd op het gebied van meubilair in relatie tot ruimtelijke ordening:

- er is geen / eenduidig onderscheid gemaakt in de verschillende ruimtelijke ordeningsfuncties, zoals daar zijn centra, parkgebieden, woonwijken enz. ;
- door het plaatsen van veel obstakels (borden, straatmeubilair enz.) wordt er een onrustig en onoverzichtelijk straatbeeld gecreëerd.

4.7 KNELPUNTEN WEGEN

Hieronder worden de knelpunten die kunnen voorkomen kort weergegeven:

- De vrije doorgangsbreedte van een looproute indien regelmatig wordt gepasseerd moet groter of gelijk zijn aan 1,5 m;
- Streven om borden te bevestigen aan bestaande elementen (zoals bijv. lichtmasten). Dit om te voorkomen dat er een woud aan palen komt te staan. Voor het bevestigen van grote verkeersborden (80 x 80 cm) aan een lichtmast dient de lichtmast in een constructief sterkere vorm zijn uitgevoerd dan de reguliere lichtmast;
- De obstakelvrije ruimte van 60 cm tot de kant van de weg moet worden gehaald;
- Om parkeerproblemen e.d. tegen te gaan moet worden gekozen voor een duurdere structurele (civieltechnische) oplossing. Vaak wordt in eerste instantie gekozen voor een goedkope oplossing in de vorm van het plaatsen van palen en bebording. Dit levert o.a. problemen op voor de minder valide mens. Tevens heeft de niet chemische onkruidbestrijding problemen met de bereikbaarheid van de verharding.

5

Kwantiteit²

In onderstaande tabellen zijn de aanwezige hoeveelheden van BBS binnen de gemeente Lansingerland weergegeven. Voor deze herijking zijn de kwantitatieve gegevens uit 2012 aangehouden.

Voor bebording heeft er in 2014 een (her-)inventarisatie en kwalitatieve meting plaatsgevonden. Voor belijning vindt er jaarlijks een kwalitatieve inspectie plaats. Deze recente gegevens zijn echter niet verwerkt in het beheersysteem van de gemeente Lansingerland. De gemeente is in 2015 voornemens om voor belijning en straatmeubilair zowel een (her-)inventarisatie als een kwalitatieve meting uit te laten voeren.

Bebording - Type	stuks
Verkeersbord	3.553
Straatnaambord en overige borden	1.734
Drager	3.798
- waarvan verkeersbordpalen (inclusief leeg en niet van toepassing)	3.263

Er is sprake van een significante daling van het aantal borden en dragers. Dit is mede het gevolg van een sanering die begin dit jaar is uitgevoerd waarbij de niet strikt noodzakelijke borden en dragers zijn verwijderd.

Belijning thermoplast	m ¹ / stuks ³
Belijning onderbroken	62.630
Belijning ononderbroken	17.675
Overige belijning	6.850
Belijning dubbel ononderbroken	4.520
Blokmarkering	1.245
Haaientanden	875
Talud	1.840
Vlakken kleiner dan 10 m ²	1.275
Zebra	175

Belijning thermoplast symbool	stuks
Snelheid	11
Pijlen	19
Dwangpijl	6
Fiets	20

² Voor de herijking van het beheerplan is uitgegaan van de situatie zoals deze ten tijde van het opstellen van het beheerplan in 2012 was. De kwalitatieve gegevens waren van 2011 en zijn in deze rapportage niet meer opgenomen.

³ Voor de berekening van de onderhoudskosten worden lengte en stuks omgerekend naar oppervlakte.

Belijning wegenvverf	m ¹ / stuks ⁴
Belijning onderbroken	34.600
Belijning ononderbroken	7.710
Overige belijning	1.940
Blokmarkering	155
Haaientanden	355
Stopstreep	30
Talud	80
Vlakken kleiner dan 10 m ²	45
Zebra	5

Belijning wegenvverf symbool	stuks
Snelheid	19
Fiets	23

Hekwerken - Type	m ¹
Overige / anders	1.635
Hout / planken	410
Staal	245
Staal spijlen	110
Voethek	4.055
Overige hekjes / sluisjes	545

Straatmeubilair - Type	stuks
Bakken	415
Banken	263
Bermbeveiliging	1.412
Fietsenrekken	1.514
Palen	5.084
Boomrooster- en hekken	133

Over de gehele linie is een daling van het aantal objecten vallend onder straatmeubilair waar te nemen.

⁴ Voor de berekening van de onderhoudskosten worden lengte en stuks omgerekend naar oppervlakte.

6

Onderhoudskosten

Binnen de planning van BBS wordt onderscheid gemaakt in regulier jaarlijks onderhoud en investeringen. Regulier jaarlijks onderhoud betreft het onderhoud om het areaal minimaal op een niveau C te handhaven en betreft het zogenaamde dagelijks onderhoud als het vervangen van objecten op basis van levensduur. Hiermee zijn jaarlijks terugkerende kosten (regulier onderhoud) mee gemoeid. Daar de gemeente met twee posten voor het onderhoud (klein onderhoud en investeringen), zijn de benodigde budgetten tot slot ook nog gesplitst naar deze posten. Daarbij staan investeringen gelijk aan het vervangen van de beheerobjecten en klein onderhoud aan het herstellen dan wel reinigen van de beheerobjecten.

6.1 UITGANGSPUNTEN KOSTEN ONDERHOUD

De kostenkentalen voor het verkrijgen van het benodigde onderhoudsbudget zijn afkomstig uit de CROW publicatie 145 'Beheerkosten openbare ruimte' en uit de RAW systematiek. Voor de kostenkentalen gelden de volgende uitgangspunten:

- De kosten van de onderhoudsmaatregelen zijn vastgesteld op het prijspeil 2015. In het beheerplan 2012 is als prijspeil 2011 gehanteerd. Recente CBS-cijfers tonen aan dat het prijspeil van 2011 en 2015 nagenoeg gelijk zijn (0,3% verschil). Update van de prijzen heeft om deze reden niet plaatsgevonden.
- De kosten van de onderhoudsmaatregelen en de benodigde onderhoudsbudgetten zijn exclusief BTW en VAT-kosten en inclusief:
  - Verkeersmaatregelen.
  - Algemene kosten, uitvoeringskosten en winst en risico van 21%.
  - Aan- en afvoer.
- Het zoveel als mogelijk clusteren van onderhoudswerkzaamheden binnen het gemeentelijke areaal.

In het beheerplan uit 2012 is aangegeven om het areaal op kwaliteitsniveau B te brengen. Concreet betekende dat in 2013 het wegwerken van de achterstand (kwaliteitsniveau D) en in 2014 het herstellen van het areaal met kwaliteitsniveau C. Aangenomen wordt dat in ieder geval de achterstand is weggewerkt en dat minimaal ook een deel C-kwaliteit is hersteld. Het huidige kwaliteitsniveau wordt dan ook verondersteld te voldoen aan kwaliteitsniveau C (met enkele uitzondering daargelaten). Een extra investering om dit kwaliteitsniveau te halen is op basis van de beschikbare gegevens dan ook niet noodzakelijk.

6.2 BEHEERKOSTEN BEBORDING

Het onderhoud aan bebording bestaat uit drie hoofdwerkzaamheden: (1) reinigen, (2) recht hangen/zetten en (3) vervangen. Uitgangspunt is dat het te hanteren kwaliteitsniveau C met name terugkomt in het verzorgend onderhoud zoals reinigen en recht hangen.

Kosten regulier jaarlijks onderhoud

Type	Werkzaamheden	Eenheid	Prijs per eenheid	Basis niveau Aantal/jaar	Kosten Totaal
Verkeersbord	Reinigen (5 procent van het totaal)	st	€ 5,10	178	€ 908
	Recht hangen (5 procent van het totaal)	st	€ 5,10	178	€ 908
	Vervangen (6,7 procent van het totaal, levensduur 15 jaar inclusief schade en vandalisme gevallen)	st	€ 220,50	238	€ 52.479
Straatnaambord	Reinigen (5 procent van het totaal)	st	€ 5,10	87	€ 444
	Recht hangen (3 procent van het totaal)	st	€ 5,10	52	€ 265
	Vervangen (levensduur 15 jaar, 6,7 procent van het totaal inclusief schade en vandalisme gevallen)	st	€ 139,50	116	€ 16.182
Verkeersbord-palen (inclusief leeg en niet van toepassing) vallend onder drager	Reinigen (3 procent van het totaal)	st	€ 5,10	98	€ 500
	Rechtzetten (10 procent van het totaal)	st	€ 5,10	326	€ 1.663
	Vervangen (inclusief herbevestigen bord) (3,5 procent van het totaal, levensduur 30 jaar inclusief schade en vandalisme gevallen)	st	€ 123,50	114	€ 14.079
Jaarlijkse kosten voor regulier jaarlijks onderhoud:					€ 87.428

Kostenoverzicht	2009	2013-2014	2015-2016
Regulier jaarlijks onderhoud	€ 120.181	€ 91.011	€ 87.428

Het benodigde budget voor regulier jaarlijks onderhoud is aanzienlijk lager dan in vergelijking met 2009. Deze reductie is het gevolg van een significante daling van het aantal borden en dragers binnen het areaal. Het verschil tussen 2013/2014 en 2015/2016 wordt veroorzaakt door de lagere beeldkwaliteit. De levensduur van de bebording is door het lagere kwaliteitsniveau niet veranderd.

6.3 BEHEERKOSTEN BELIJNING

Het onderhoud aan belijning betreft het verwijderen en vervolgens opnieuw aanbrengen van de markering waarbij onderscheid wordt gemaakt in thermoplast en wegverf. De levensduur van thermoplast is bij kwaliteitsniveau B gesteld op 9 jaar, voor wegverf is deze 6 jaar. Door het verlagen van het kwaliteitsniveau van B naar C, kan onderhoud 1-2 jaar (gemiddeld 1,5 jaar) worden uitgesteld. Dat betekent dat de cyclische kosten voor thermoplast belijning 14,3% lager worden en voor wegverf 20%.

Kosten regulier jaarlijks onderhoud

Type	Werkzaamheden	Eenheid	Prijs per eenheid	Basis niveau Aantal/jaar	Kosten Totaal
Thermoplast	Frezen lengtemarkering ononderbroken	m ²	€ 7,90	252	€ 1.989
	Frezen lengtemarkering onderbroken	m ²	€ 15,70	591	€ 9.269
	Aanbrengen lengtemarkering ononderbroken	km	€ 5.358,00	2,5	€ 13.488
	Aanbrengen lengtemarkering onderbroken	km	€ 2.417,50	6	€ 14.133
	Frezen symboolmarkering	m ²	€ 13,10	113	€ 1.482
	Aanbrengen symboolmarkering	m ²	€ 35,30	113	€ 3.990
Wegverf	Stralen lengtemarkering ononderbroken	m ²	€ 26,10	131	€ 3.426
	Stralen lengtemarkering onderbroken	m ²	€ 26,10	478	€ 12.474
	Aanbrengen lengtemarkering ononderbroken	km	€ 1.372,00	1,7	€ 1.800
	Aanbrengen lengtemarkering	km	€ 915,00	5	€ 4.373

Type	Werkzaamheden	Eenheid	Prijs per eenheid	Basis niveau Aantal/jaar	Kosten Totaal
	onderbroken				
	Stralen symboolmarkering	m ²	€ 13,10	32	€ 415
	Aanbrengen symboolmarkering	m ²	€ 13,10	32	€ 415
Jaarlijkse kosten voor regulier jaarlijks onderhoud:					€ 67.254

Kostenoverzicht	2009	2013-2014	2015-2016
Regulier jaarlijks onderhoud	€ 86.056	€ 80.371	€ 67.254

6.4 BEHEERKOSTEN HEKWERKEN

Het onderhoud aan hekwerken bestaat uit vijf hoofdwerkzaamheden:

1. verwijderen graffiti,
2. schoonspuiten,
3. bijwerken,
4. schilderen en
5. vervangen.

Kosten regulier jaarlijks onderhoud

Type	Werkzaamheden	Eenheid	Prijs per eenheid	Basis niveau m ¹ /jaar	Kosten Totaal
Hekwerk	Verwijderen graffiti	m ¹	€ 7,90	49	€ 387
Overig / anders	Schoonspuiten	m ¹	€ 15,70	49	€ 769
	Bijwerken	m ¹	€ 26,10	49	€ 1.279
3% per jaar	Schilderen	m ¹	€ 41,80	49	€ 2.048
	Vervangen	m ¹	€ 457,00	49	€ 22.393
Hekwerk	Verwijderen graffiti	m ¹	€ 7,90	10	€ 79
Hout/planken	Schoonspuiten	m ¹	€ 15,70	10	€ 157
	Bijwerken	m ¹	€ 26,10	10	€ 261
2,5% per jaar	Schilderen	m ¹	€ 41,80	10	€ 418
	Vervangen	m ¹	€ 457,00	10	€ 4.507
Hekwerk	Verwijderen graffiti	m ¹	€ 7,90	6	€ 47
Staal	Schoonspuiten	m ¹	€ 15,70	6	€ 94
	Bijwerken	m ¹	€ 26,10	6	€ 157
2,5% per jaar	Schilderen	m ¹	€ 41,80	6	€ 251
	Vervangen	m ¹	€ 588,00	6	€ 3.528
Hekwerk	Verwijderen graffiti	m ¹	€ 7,90	3	€ 24
Staal spijlen	Schoonspuiten	m ¹	€ 15,70	3	€ 47
	Bijwerken	m ¹	€ 26,10	3	€ 78
2,5% per jaar	Schilderen	m ¹	€ 41,80	3	€ 125
	Vervangen	m ¹	€ 588,00	3	€ 1.764
Hekwerk	Verwijderen graffiti	m ¹	€ 7,90	101	€ 798
Voethek	Schoonspuiten	m ¹	€ 15,70	101	€ 1.586
	Bijwerken	m ¹	€ 26,10	101	€ 2.636
2,5% per jaar	Schilderen	m ¹	€ 41,80	101	€ 4.222
	Vervangen	m ¹	€ 418,00	101	€ 42.218
Jaarlijkse kosten voor regulier jaarlijks onderhoud:					€ 89.936

Kostenoverzicht	2009	2013-2014	2015-2016
Regulier jaarlijks onderhoud	€ 103.513	€ 111.189	€ 89.936

Het verschil in onderhoudskosten zit zowel in het dagelijks onderhoud als de vervanging. Doordat er meer schade aanwezig mag zijn, worden de hekwerken ook later vervangen.

6.5 BEHEERKOSTEN STRAATMEUBILAIR

Het onderhoud aan straatmeubilair bestaat uit drie hoofdwerkzaamheden:

1. reinigen,
2. rechtzetten en
3. vervangen.

Kosten regulier jaarlijks onderhoud

Type	Werkzaamheden	Eenheid	Prijs per eenheid	Basis niveau Aantal/jaar	Kosten Totaal
Bakken	Reinigen	st	€ 6,60	1.038	€ 6.851
	Rechtzetten	st	€ 5,10	10	€ 51
	Vervangen	st	€ 588,00	10	€ 5.880
Banken	Reinigen	st	€ 15,70	11	€ 173
	Rechtzetten	st	€ 5,10	5	€ 26
	Vervangen	st	€ 663,00	5	€ 3.315
Bermbeveiliging	Reinigen	st	€ 5,10	42	€ 214
	Rechtzetten	st	€ 25,00	141	€ 3.525
	Vervangen	st	€ 180,00	47	€ 8.460
Fietsenrekken	Reinigen	st	€ 10,00	45	€ 450
	Rechtzetten	st	€ 20,00	126	€ 2.520
	Vervangen	st	€ 300,00	15	€ 4.500
Palen	Reinigen	st	€ 7,90	203	€ 1.604
	Rechtzetten	st	€ 5,10	203	€ 1.035
	Vervangen	st	€ 392,00	169	€ 66.248
Boomrooster- en hekken	Reinigen	st	€ 10,00	4	€ 40
	Rechtzetten	st	€ 25,00	1	€ 25
	Vervangen	st	€ 1.960,00	5	€ 9.800
Jaarlijkse kosten voor regulier jaarlijks onderhoud:					€ 114.717

Kostenoverzicht	2009	2010	2013	2014	2015	2016
Regulier jaarlijks onderhoud	€ 179.937	€ 179.937	€ 139.066	€ 139.066	€ 114.717	€ 114.717
Investing (extra)	€ 16.705	€ 28.685	€ 97.536	€ 81.054		
Totaal	€ 196.642	€ 208.622	€ 236.602	€ 220.120	€ 114.717	€ 114.717

De getoonde investering betrof het wegwerken van de aanwezige achterstand. Het verschil in onderhoudskosten zit zowel in het dagelijks onderhoud als de vervanging. Doordat er meer schade aanwezig mag zijn, worden de hekwerken ook later vervangen.

6.6 TOTALEN ONDERHOUDSKOSTEN

In de volgende tabellen is een samenvatting gegeven van de benodigde onderhoudskosten waarbij per item onderscheid wordt gemaakt van het regulier onderhoud (gebaseerd op een onderhoudscyclus) en de benodigde investering o.b.v. de schouw. Daarnaast wordt onderscheid gemaakt tussen vervangings- en onderhoudskosten.

Totalen investering en regulier onderhoud inclusief vervanging

Investering /regulier onderhoud	2013-2014	2015-2016
Regulier onderhoud Bebording	€ 91.011	€ 87.428
Regulier onderhoud Belijning	€ 80.371	€ 67.254
Regulier onderhoud Hekwerk	€ 111.189	€ 89.936
Regulier onderhoud Straatmeubilair	€ 139.066	€ 114.717
Totaal	€ 421.637	€ 359.335

Totalen onderhoudskosten exclusief vervangingskosten

Item	2013-2014	2015-2016
Onderhoud Bebording	€ 8.271	€ 4.688
Onderhoud Belijning	€ 80.371	€ 67.254
Onderhoud Hekwerk	€ 19.124	€ 15.463
Onderhoud Straatmeubilair	€ 20.483	€ 16.514
Onderzoekskosten	€ 20.000	€ 20.000
Totaal	€ 148.249	€ 123.919

Totalen vervangingskosten

Item	2013-2014	2015-2016
Vervanging Bebording	€ 82.740	€ 82.740
Vervanging Belijning	€ 0	€ 0
Vervanging Hekwerk	€ 92.065	€ 74.473
Vervanging Straatmeubilair	€ 118.583	€ 98.203
Totaal	€ 293.388	€ 255.416

Totaal onderhouds- en vervangingskosten⁵

Item	2013-2014	2015-2016
Totaalkosten onderhoud	€ 128.249	€ 103.919
Totaalkosten vervanging	€ 293.388	€ 255.416
Totaal	€ 421.637	€ 359.335

6.7 BESCHIKBAAR BUDGET

In onderstaande tabellen is het jaarlijks beschikbare budget weergegeven voor het onderhoud van belijning, bebording en straatmeubilair.

⁵ Exclusief onderzoekskosten

Omschrijving cat.	Begroting 2012	Begroting 2015	
BHP BBS: Verkeersborden klein onderhoud	€ 34.895	€ 19.963	€ 19.963
BHP BBS: Belijning en markering klein onderhoud	€ 87.720	€ 37.371	€ 37.371
BHP BBS: Hekwerken klein onderhoud	€ 18.360	€ 19.124	€ 19.124
BHP BBS: straatmeubilair klein onderhoud	€ 92.820	€ 20.483	€ 20.483
BHP BBS: Onderzoekskosten	€ 20.400	€ 20.000	€ 20.000
Overige goederen en diensten		€ 5.727	€ 5.727
Areaaluitbreiding NJN 2011	€ 7.834	€ 3.779	€ 3.779
Exploitatie begroot 2015-2016 (jaarlijks)	€ 262.029	€ 126.447	€ 126.447

Omschrijving cat.	Begroting 2012	Begroting 2015	
		2015	2016
Vervanging bebording		€ 70.329	€ 59.780
Vervanging hekwerken		€ 78.225	€ 66.715
Vervanging straatmeubilair		€ 100.796	€ 85.677
Investerings begroot 2015-2016	€ 320.614	€ 249.350	€ 212.172

6.8 CONCLUSIE

Om het areaal belijning, bebording en straatmeubilair jaarlijks te kunnen onderhouden op kwaliteitsniveau C, is een jaarlijks een budget van circa € 124.000,- benodigd inclusief € 20.000,- voor onderzoekskosten. Het beschikbare budget is circa € 126.000,- inclusief onderzoekskosten.

De kosten voor vervanging is het benodigde budget circa € 256.000,-. Voor 2015 is voor vervanging van de beheerobjecten een budget van circa € 250.000,- opgenomen. Voor 2016 is dit budget 15% verlaagd naar circa € 212.000,-. Dat betekent dat met name voor de vervanging van objecten onvoldoende budget is en dat eventueel herstel als extra regulier onderhoud moet plaats vinden. Het beschikbare budget voor regulier onderhoud is echter net (niet) voldoende op basis van de cyclische beheerkosten.

Exploitatie	Benodigd voor kwaliteitsniveau C (jaarlijks)	Beschikbaar in begroting	
		2015	2016
BHP BBS: Verkeersborden klein onderhoud	€ 4.688	€ 19.963	€ 19.963
BHP BBS: Belijning en markering klein onderhoud	€ 67.254	€ 37.371	€ 37.371
BHP BBS: Hekwerken klein onderhoud	€ 15.463	€ 19.124	€ 19.124
BHP BBS: straatmeubilair klein onderhoud	€ 16.514	€ 20.483	€ 20.483
BHP BBS: Onderzoekskosten	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000
Overige goederen en diensten		€ 5.727	€ 5.727
Areaaluitbreiding NJN 2011		€ 3.779	€ 3.779
Totaal exploitatie	€ 123.919	€ 126.447	€ 126.447

Investering	Benodigd voor kwaliteitsniveau C (jaarlijks)	Beschikbaar in begroting	
		2015	2016
Vervanging bebording	€ 82.740	€ 70.329	€ 59.780
Vervanging hekwerken	€ 74.473	€ 78.225	€ 66.715
Vervanging straatmeubilair	€ 98.203	€ 100.796	€ 85.677
Totaal investering	€ 255.416	€ 249.350	€ 212.172

Er dient nog een kanttekening te worden geplaatst bij de uitgangspunten van deze berekening. Er is uitgegaan van het areaal zoals dat ten tijde van het opstellen van het beheerplan in 2012 bekend was. Er is geen rekening gehouden met mutaties in het areaal in de achterliggende jaren.

7

Beheerorganisatie

De verwachting voor personeelsinzet vanuit de gemeente ten behoeve van het planmatige beheer- en onderhoud wordt in deze paragraaf aangegeven. De volgende werkzaamheden moeten worden verricht bij het planmatig beheer en onderhoud van belijning, bebording en straatmeubilair:

- inventarisatie (éénmalig);
- inspectie (periodiek, ongeveer 1 maal per jaar);
- meldingen en klachten afhandelen;
- opstellen plannings voor onderhoud of vervanging;
- voorbereiding onderhoud of vervanging;
- directievoering en toezicht bij uitvoering maatregelen;
- mutaties naar aanleiding van uitgevoerde maatregelen;
- eens in de 4 jaar opstellen van beheerplan;
- drie maal per jaar opstellen voortgangsrapportage beheer en onderhoud.

Bij uitbesteding van de inspectie- en inventarisatiewerkzaamheden en het opstellen van het beheerplan en onderhoudsbestekken, schat ARCADIS in voor de overige werkzaamheden gemiddeld 8 uur per week nodig zijn.

De rol van deze functie is hierbij vooral regisserend zijn. Deze uren zijn extra benodigd ten opzichte van de huidige tijdsbesteding om zo planmatig beheer en onderhoud van bebording, belijning en straatmeubilair op te kunnen zetten en uit te kunnen voeren. Het niveau dat voor deze werkzaamheden benodigd is, is MBO niveau. Deze uren komen overeen met 0,3 fte.

De verlaging van het kwaliteitsniveau van B naar C zal er echter toe leiden dat (mogelijk) meer meldingen en klachten binnen komen. Aan de andere kant betekent een verlaging van de kwaliteit dat er minder onderhoud wordt uitgevoerd en de benodigde tijd voor met name toezicht minder zal zijn. Per saldo zal er niet of nauwelijks meer tijd nodig zijn voor het planmatig beheer en onderhoud van belijning, bebording en straatmeubilair.

Bijlage 1 Schaalbalken

Bebording - schoon					
	A+	A	B	C	D
					
	Het bord is aan de voorzijde niet beplakt of beklad.	Het bord is aan de voorzijde beplakt met een enkele kleine sticker en is niet beklad.	Het bord is aan de voorzijde beplakt door grotere stickers of affiches of is beklad met een kleine tekening.	Een groot deel van het bord is aan de voorzijde beplakt door een affiche/affiches of is beklad met een tekening.	Een zeer groot deel van het bord is aan de voorzijde beplakt door een affiche/affiches en/of is beklad met een forse tekening.
	Het bord is aan de voorzijde niet bevuild door aanslag.	Het bord is aan de voorzijde weinig bevuild door aanslag.	Het bord is aan de voorzijde in beperkte mate bevuild door aanslag.	Het bord is aan de voorzijde redelijk erg bevuild door aanslag.	Het bord is aan de voorzijde erg bevuild door aanslag.
mate van beplakking/graffiti	0% per bord	≤ 2% per bord	≤ 5% per bord	≤ 10% per bord	> 10% per bord
racisme/aanstootgevend	nee	nee	nee	nee	ja
mate van aanslag	0% per bord	≤ 5% per bord	≤ 10% per bord	≤ 20% per bord	> 20% per bord
Bebording - fysiek					
	A+	A	B	C	D
					
	De dekking is zeer goed. Het bord is aan de voorzijde volledig en gelijkmatig door de coating/folie bedekt en is niet bekrast.	De dekking is goed. Het bord is aan de voorzijde volledig door de coating/folie bedekt. Op enkele plaatsen is de coating/folie dunner of bekrast.	De dekking is voldoende. Het bord is aan de voorzijde grotendeels door de coating/folie bedekt. Op enkele plaatsen is de coating/folie afwezig, in matige conditie of bekrast. Zeer lichte roestvorming komt voor.	De dekking is matig. Op grotere delen van het bord is aan de voorzijde de coating/folie afwezig, in een slechte conditie of bekrast. Roestvorming komt in enige mate voor.	De dekking is slecht. Op het gehele bord is aan de voorzijde de coating/folie afwezig, in een zeer slechte conditie of bekrast. Ernstige roestvorming komt voor.
	Er zitten geen deuken en gaten in de voorzijde van het bord.	Er zitten weinig deuken en gaten in de voorzijde van het bord.	Er zitten in beperkte mate deuken en gaten in de voorzijde van het bord.	Er zitten redelijk veel deuken en gaten in de voorzijde van het bord.	Er zitten veel deuken en gaten in de voorzijde van het bord.
	Het bord is aan de voorzijde niet verkleurd.	Het bord is aan de voorzijde weinig verkleurd.	Het bord is aan de voorzijde in beperkte mate verkleurd.	Het bord is aan de voorzijde redelijk erg verkleurd.	Het bord is aan de voorzijde erg verkleurd.
dekkingsgraad	100% per bord	≥ 98% per bord	≥ 95% per bord	≥ 80% per bord	< 80% per bord
deuken + gaten	0% per bord	≤ 2% per bord	≤ 5% per bord	≤ 10% per bord	> 10% per bord
verkleuring	0% per bord	≤ 10% per bord	≤ 20% per bord	≤ 50% per bord	> 50% per bord
Bebording - verdraaiing					
	A+	A	B	C	D
					
	Het bord staat niet verdraaid ten opzichte van de beoogde positie van de weggebruiker.	Het bord staat licht verdraaid ten opzichte van de beoogde positie van de weggebruiker, maar zo licht dat het nauwelijks opvalt.	Het bord is duidelijk waarneembaar verdraaid ten opzichte van de beoogde positie van de weggebruiker.	Het bord is fors verdraaid ten opzichte van de beoogde positie van de weggebruiker.	Het bord staat zodanig verdraaid ten opzichte van de beoogde positie van de weggebruiker dat de informatie niet meer leesbaar is.
verdraaiing	0 graden per bord	≤ 3 graden per bord	≤ 15 graden per bord	≤ 30 graden per bord	> 30 graden per bord
Bebording - volledig					
	A+	A	B	C	D
					
	Er ontbreken geen borden of onderborden.	Er ontbreken geen borden of onderborden.	Er ontbreken geen borden of onderborden.	Er ontbreken geen borden of onderborden.	Er ontbreken een of meer borden of onderborden
volledig	ja	ja	ja	ja	nee

Drager - schoon					
	A+	A	B	C	D
					
	De drager is niet beplakt of beklad.	De drager is beplakt met een enkele kleine sticker en is niet beklad.	De drager is beplakt door grotere stickers of affiches of is beklad met een kleine tekening.	Een groot deel van de drager is beplakt door een affiche/affiches of is beklad met een tekening.	Een zeer groot deel van de drager is beplakt door een affiche/affiches en/of is beklad met een forse tekening.
	De drager is niet bewuid door aanslag.	De drager is weinig bewuid door aanslag.	De drager is in beperkte mate bewuid door aanslag.	De drager is redelijk erg bewuid door aanslag.	De drager is erg bewuid door aanslag.
mate van beplakking/graffiti	0% per drager	≤ 2% per drager	≤ 5% per drager	≤ 10% per drager	> 10% per drager
racisme/aanstootgevend	nee	nee	nee	nee	ja
mate van aanslag	0% per drager	≤ 5% per drager	≤ 10% per drager	≤ 20% per drager	> 20% per drager
Drager - fysiek					
	A+	A	B	C	D
					
	De drager heeft geen deuken en gaten.	De drager heeft weinig deuken en gaten.	De drager heeft in beperkte mate deuken en gaten.	De drager heeft redelijk veel deuken en gaten.	De drager heeft veel deuken en gaten.
	De drager is niet verkleurd.	De drager is weinig verkleurd.	De drager is in beperkte mate verkleurd.	De drager is redelijk erg verkleurd.	De drager is erg verkleurd.
	De dekking is zeer goed. De drager wordt volledig en gelijkmatig door de coating/folie bedekt en is niet bekrast.	De dekking is goed. De drager wordt volledig door de coating/folie bedekt. Op enkele plaatsen is de coating/folie dunner of bekrast.	De dekking is voldoende. De drager is grotendeels door de coating/folie bedekt. Op enkele plaatsen is de coating/folie afwezig, in matige conditie of bekrast. Zeer lichte roestvorming komt voor.	De dekking is matig. Op grotere delen van de drager is de coating/folie afwezig, in een slechte conditie of bekrast. Roestvorming komt in enige mate voor.	De dekking is slecht. Op de gehele drager is de coating/folie afwezig, in een zeer slechte conditie of bekrast. Enige roestvorming komt voor.
deuken + gaten	0% per drager	≤ 2% per drager	≤ 5% per drager	≤ 10% per drager	> 10% per drager
verkleuring	0% per drager	≤ 10% per drager	≤ 20% per drager	≤ 50% per drager	> 50% per drager
dekkingsgraad	100% per drager	≥ 98% per drager	≥ 95% per drager	≥ 80% per drager	< 80% per drager
Drager - scheefstand					
	A+	A	B	C	D
					
	De drager staat recht.	De drager staat licht scheef.	De drager staat duidelijk waarneembaar scheef.	De drager staat fors scheef.	De drager staat zo scheef dat dit gevaar oplevert en/of het functioneren hindert.
scheefstand	0 graden per drager	≤ 1 graad per drager	≤ 3 graden per drager	≤ 6 graden per drager	> 6 graden per drager
Belijning - zichtbaarheid					
	A+	A	B	C	D
					
	De markering reflecteert goed.	De markering reflecteert redelijk goed.	De markering reflecteert in beperkte mate.	De markering reflecteert weinig.	De markering reflecteert niet.
oppervlak dat niet voldoet aan NEN-EN 1436	0% per wegvak	≤ 5% per wegvak	≤ 20% per wegvak	≤ 30% per wegvak	> 30% per wegvak

Straatmeubilair - schoon					
	A+	A	B	C	D
					
	Het meubilair is niet beplakt of beklad.	Het meubilair is beplakt met een enkele kleine sticker en is niet beklad.	Het meubilair is beplakt door grotere stickers of affiches of is beklad met een kleine tekening.	Een groot deel van Het meubilair is beplakt door een affiche/affiches of is beklad met een tekening.	Een zeer groot deel van Het meubilair is beplakt door een affiche/affiches en/of is beklad met een forse tekening.
	Het meubilair is niet bevuild door voeibaar of kleverig afval.	Het meubilair is weinig bevuild door voeibaar of kleverig afval.	Het meubilair is in beperkte mate bevuild door voeibaar of kleverig afval.	Het meubilair is redelijk erg bevuild door voeibaar of kleverig afval.	Het meubilair is erg bevuild door voeibaar of kleverig afval.
	De dekking is zeer goed. Het meubilair wordt volledig en gelijkmatig door de coating/folie bedekt en is niet bekrast.	De dekking is goed. Het meubilair wordt volledig door de coating/folie bedekt. Op enkele plaatsen is de coating/folie dunner of bekrast.	De dekking is voldoende. Het meubilair is grotendeels door de coating/folie bedekt. Op enkele plaatsen is de coating/folie afwezig, in matige conditie of bekrast. Zeer lichte roestvorming komt voor.	De dekking is matig. Op grotere delen van Het meubilair is de coating/folie afwezig, in een slechte conditie of bekrast. Roestvorming komt in enige mate voor.	De dekking is slecht. Op de gehele meubilair is de coating/folie afwezig, in een zeer slechte conditie of bekrast. Enige roestvorming komt voor.
	Het meubilair is niet verkleurd.	Het meubilair is weinig verkleurd.	Het meubilair is in beperkte mate verkleurd.	Het meubilair is redelijk erg verkleurd.	Het meubilair is erg verkleurd.
	Het meubilair is niet bevuild door aanslag.	Het meubilair is weinig bevuild door aanslag.	Het meubilair is in beperkte mate bevuild door aanslag.	Het meubilair is redelijk erg bevuild door aanslag.	Het meubilair is erg bevuild door aanslag.
mate van beplakking/graffiti	0% per meubilair	≤ 2% per meubilair	≤ 5% per meubilair	≤ 10% per meubilair	> 10% per meubilair
racisme/aanstootgevend	nee	nee	nee	nee	ja
mate van besmeuring	0% per meubilair	≤ 5% per meubilair	≤ 10% per meubilair	≤ 20% per meubilair	> 20% per meubilair
	nee (speelvoorziening)	nee (speelvoorziening)	nee (speelvoorziening)	nee (speelvoorziening)	ja (speelvoorziening)
dekkingsgraad	100% per meubilair	≥ 98% per meubilair	≥ 95% per meubilair	≥ 80% per meubilair	< 80% per meubilair
verkleuring	0% per meubilair	≤ 10% per meubilair	≤ 20% per meubilair	≤ 50% per meubilair	> 50% per meubilair
mate van aanslag	0% per meubilair	≤ 5% per meubilair	≤ 10% per meubilair	≤ 20% per meubilair	> 20% per meubilair
Straatmeubilair - fysiek					
	A+	A	B	C	D
					
	Het meubilair heeft geen deuken en gaten.	Het meubilair heeft weinig deuken en gaten.	Het meubilair heeft in beperkte mate deuken en gaten.	Het meubilair heeft redelijk veel deuken en gaten.	Het meubilair heeft veel deuken en gaten.
	De recreatieve voorziening is volledig. Er ontbreken geen onderdelen.	De recreatieve voorziening is volledig. Er ontbreken geen onderdelen.	De recreatieve voorziening is volledig. Er ontbreken geen onderdelen.	De recreatieve voorziening is volledig. Er ontbreken geen onderdelen.	De recreatieve voorziening is onvolledig of afwezig. Er ontbreken een of meer onderdelen.
deuken + gaten - afvalbak, geleide-elementen	0% per meubilair	≤ 2% per meubilair	≤ 5% per meubilair	≤ 10% per meubilair	> 10% per meubilair
deuken + gaten - hek, paal, recreatieve voorziening	0% per meubilair	≤ 0,1% per meubilair	≤ 1% per meubilair	≤ 5% per meubilair	> 5% per meubilair
volledig (recreatieve voorzieningen)	ja	ja	ja	ja	nee
Straatmeubilair - scheefstand					
	A+	A	B	C	D
					
	Het meubilair staat recht.	Het meubilair staat licht scheef.	Het meubilair staat duidelijk waameembaar scheef.	Het meubilair staat fors scheef.	Het meubilair staat zo scheef dat dit gevaar oplevert en/of het functioneren hindert.
scheefstand - afvalbak	0 graden per meubilair	≤ 1 graad per meubilair	≤ 5 graden per meubilair	≤ 10 graden per meubilair	> 10 graden per meubilair
scheefstand - geleide-elementen, hek, paal	0 graden per meubilair	≤ 2 graad per meubilair	≤ 4 graden per meubilair	≤ 15 graden per meubilair	> 15 graden per meubilair
scheefstand - recreatieve voorzieningen	0 graden per meubilair	≤ 1 graad per meubilair	≤ 3 graden per meubilair	≤ 6 graden per meubilair	> 6 graden per meubilair

Colofon

BEHEERPLAN BELIJNING, BEBORDING EN STRAATMEUBILAIR HERIJKING 2015 EN 2016

OPDRACHTGEVER:

Gemeente Lansingerland

STATUS:

Definitief

AUTEUR:

ir. J.P.A. van den Hengel

GECONTROLEERD DOOR:

ir. P.T. Tjabbes

VRIJGEGEVEN DOOR:

ir. P.T. Tjabbes

17 juni 2015
078429572:D

ARCADIS NEDERLAND BV
Het Rietveld 59a
Postbus 882
7301 BC Apeldoorn
Tel 055 5815 940
Fax 055 5815 570
www.arcadis.nl
Handelsregister 9036504

**BEHEERPLAN BELIJNING, BEBORDING EN
STRAATMEUBILAIR
HERIJKING 2015 - 2019**

GEMEENTE LANSINGERLAND

06 augustus 2015
078429572:E - Definitief
D03061.000178.0100

Inhoud

1	Samenvatting	3
1.1	Aanleiding.....	3
1.2	Conclusies & aanbevelingen.....	3
1.3	Inhoud notitie.....	6
2	Inleiding	7
2.1	Aanleiding herijking beheerplan belijning, bebordingen en straatmeubilair.....	7
2.2	Doelstelling.....	7
2.3	Uitgangspunten.....	8
2.4	Leeswijzer.....	8
3	Wettelijk kader en richtlijnen	9
3.1	Wettelijk kader.....	9
3.1.1	Reglement verkeersregels en verkeerstekens 1990 (RVV 1990).....	9
3.1.2	Burgerlijk wetboek.....	9
3.1.3	Wegenverkeerswet.....	9
3.2	Richtlijnen.....	9
3.2.1	CROW publicatie 49, Leidraad sanering verkeerstekens.....	9
3.2.2	CROW-publicatie 177 “Integrale toegankelijkheid van de openbare ruimte”.....	10
3.2.3	CROW-publicatie 188 “Richtlijn beheer en onderhoud Verkeerstekens”.....	10
3.2.4	Richtlijnen bewegwijzering niet-autosnelwegen.....	10
3.2.5	Richtlijnen voor de bebakening en markering van wegen.....	10
3.2.6	Richtlijnen Politie Keurmerk Veilig Wonen (PKVW).....	10
3.2.7	NEN 1772.....	11
3.2.8	NEN 12899-1.....	11
4	Uitgangspunten	12
4.1	Uitgangspunten en randvoorwaarden.....	12
4.2	Toetsingscriteria.....	12
4.3	Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR).....	13
4.4	Knelpunten Openbaar groen.....	14
4.5	Knelpunten Verkeer en vervoer.....	14
4.6	Knelpunten Ruimtelijke ordening.....	15
4.7	Knelpunten wegen.....	15
5	Kwantiteit	16
6	Onderhoudskosten	18
6.1	Uitgangspunten kosten onderhoud.....	18
6.2	Beheerkosten bebording.....	18
6.3	Beheerkosten belijning.....	19
6.4	Beheerkosten hekwerken.....	19

6.5	Beheerkosten straatmeubilair.....	20
6.6	Totalen onderhoudskosten.....	20
6.7	Beschikbaar budget	21
6.8	Conclusie.....	22
7	Beheerorganisatie.....	24
Bijlage 1	Schaalbalken.....	25
	Colofon.....	28

1

Samenvatting

1.1 AANLEIDING

Het bestuur van de gemeente Lansingerland heeft de afdeling Beheer en Onderhoud opdracht gegeven voor het herijken van het beheerplan belijning, bebording en straatmeubilair (BBS). De gemeente heeft ARCADIS vervolgens opdracht gegeven voor het opstellen van het herijkte beheerplan BBS met als doel inzicht te krijgen in de structurele lasten van beheer en onderhoud van de openbare wegen en paden. De belangrijkste aanpassing ten opzichte van 2012 is het gehanteerde kwaliteitsniveau.

In 2012 is het gewenste kwaliteitsniveau gesteld op B (basis). Door het ontbreken van voldoende financiële middelen is in deze herijking rekening gehouden met een lager kwaliteitsniveau, te weten kwaliteitsniveau C (laag) conform CROW publicatie 323. Hierbij is een doorkijk gemaakt voor de periode 2017-2019.

1.2 CONCLUSIES & AANBEVELINGEN

Voor beheer en onderhoud worden als kader gehanteerd, dat de openbare ruimte volgens kwaliteitsniveau C (laag) uit CROW publicatie 323 onderhouden dient te worden voor de jaren 2015 en 2016 met een doorkijk voor de periode 2017-2019.

Beheerbeleid (hoofdstuk 3, 4 en 5)

Voor het beheer van belijning en bebording zijn tal van wetten en richtlijnen opgesteld. Systematisch beheer is vanuit dat oogpunt noodzakelijk, maar helpt de beheerder ook om allerlei knelpunten inzichtelijk te maken. Het beheerplan 2009-2012 heeft de gemeente Lansingerland handvatten gegeven om het beheer beter in te richten en systematisch beheer uit te voeren. Dit heeft geresulteerd in een bordensaneringsplan met een afname van het aantal verkeersborden met 32%. Daarnaast zijn tal van uitgangspunten geformuleerd zoals het toepassen van thermoplast, figuratiestenen e.d.

Aanbeveling:

- ARCADIS adviseert de gemeente Lansingerland ten aanzien van de bebording om te onderhouden volgens kwaliteitsniveau basis om de verkeersveiligheid en het aanzien op een acceptabel niveau te krijgen en te houden.
- Periodiek inspecteren (jaarlijks) van belijning en bebording.
- Periodiek schouwen (jaarlijks) van straatmeubilair.

Onderhoudskosten (hoofdstuk 6)

Om het areaal belijning, bebording en straatmeubilair jaarlijks te kunnen onderhouden op kwaliteitsniveau C, is een jaarlijks een budget van circa € 700.000,- a 850.000,- benodigd inclusief € 20.000,- voor onderzoekskosten.

De kosten voor vervanging is het benodigde budget circa € 256.000,-. Voor 2015 is voor vervanging van de beheerobjecten een budget van circa € 250.000,- opgenomen. Het beschikbare budget voor regulier onderhoud is voldoende op basis van de cyclische beheerkosten.

Exploitatie	Benodigd budget				
	2015	2016	2017	2018	2019
BHP BBS: Verkeersborden klein onderhoud	4.688	4.688	4.688	4.688	4.688
BHP BBS: Belijning en markering klein onderhoud	67.254	67.254	67.254	67.254	67.254
BHP BBS: Hekwerken klein onderhoud	15.463	15.463	15.463	15.463	15.463
BHP BBS: straatmeubilair klein onderhoud	16.514	16.514	16.514	16.514	16.514
BHP BBS: Onderzoekskosten	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
Overige goederen en diensten					
Areaaluitbreiding					
Kapitaallasten	280.665	324.269	315.425	229.003	133.054
Kapitaallasten inv. Prog.			57.358	113.219	167.584
Doorbelasting beheer en onderhoud	102.524	107.729	106.315	106.394	106.502
Doorbelasting buitendienst	248.520	241.249	240.223	245.322	248.869
Totaal exploitatie	€ 755.628	€ 797.166	€ 843.240	€ 817.857	€ 779.928

Benodigd exploitatiebudget

Exploitatie	Beschikbaar budget				
	2015	2016	2017	2018	2019
BHP BBS: Verkeersborden klein onderhoud	39.064	39.064	39.064	39.064	39.064
BHP BBS: Belijning en markering klein onderhoud	37.371	37.371	37.371	43.371	43.371
BHP BBS: Hekwerken klein onderhoud	19.124	19.124	19.124	19.124	19.124
BHP BBS: straatmeubilair klein onderhoud	20.483	20.483	20.483	20.483	20.483
BHP BBS: Onderzoekskosten	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
Overige goederen en diensten	5.727	5.727	5.727	5.727	5.727
Areaaluitbreiding	3.779	3.779	3.779	3.779	3.779
Kapitaallasten	280.665	324.269	315.425	229.003	133.054
Kapitaallasten inv. Prog.			57.358	113.219	167.584
Doorbelasting beheer en onderhoud	102.524	107.729	106.315	106.394	106.502
Doorbelasting buitendienst	248.520	241.249	240.223	245.322	248.869
Totaal exploitatie	€ 777.257	€ 818.795	€ 864.869	€ 845.486	€ 807.557

Beschikbaar exploitatiebudget

Investering	Benodigd voor kwaliteitsniveau C (jaarlijks)	2015	2016	2017	2018	2019
		Totaal investering	€ 255.416	€ 255.416	€ 255.416	€ 255.416

Benodigde investeringen

Investering	Beschikbaar in begroting)	2015	2016	2017	2018	2019
		Totaal investering	€ 249.380	€ 249.380	€ 249.380	€ 249.380

Beschikbare investeringen

Er dient nog een kanttekening te worden geplaatst bij de uitgangspunten van deze berekening. Er is uitgegaan van het areaal zoals dat ten tijde van het opstellen van het beheerplan in 2012 bekend was. Er is geen rekening gehouden met mutaties in het areaal in de achterliggende jaren.

Aanbeveling:

- Onderhoudskosten voor de korte termijn (1-2 jaar) baseren op inspectieresultaten¹.
- Onderhoudskosten voor middellange termijn (3-4 jaar) baseren op onderhoudscyclus.

Beheerorganisatie (hoofdstuk 7)

De rol van deze functie is hierbij vooral regisserend zijn. Deze uren zijn extra benodigd ten opzichte van de huidige tijdsbesteding om zo planmatig beheer en onderhoud van bebording, belijning en straatmeubilair op te kunnen zetten en uit te kunnen voeren. Het niveau dat voor deze werkzaamheden benodigd is, is MBO niveau. Deze uren komen overeen met 0,3 fte.

¹ De gemeente Lansingerland is voornemens in 2015 een kwalitatieve inspectie van de belijning en het straatmeubilair uit te (laten) voeren.

De verlaging van het kwaliteitsniveau van B naar C zal er echter toe leiden dat (mogelijk) meer meldingen en klachten binnen komen. Aan de andere kant betekent een verlaging van de kwaliteit dat er minder onderhoud wordt uitgevoerd en de benodigde tijd voor met name toezicht minder zal zijn. Per saldo zal er niet of nauwelijks meer tijd nodig zijn voor het planmatig beheer en onderhoud van belijning, bebording en straatmeubilair.

Aanbeveling:

- Beheerorganisatie aanvullen met 0,3fte op MBO-niveau om planmatig beheer op te zetten.

1.3 INHOUD NOTITIE

Dit beheerplan BBS geeft inzicht in de kwantiteit en de benodigde budgetten voor het uitvoeren van regulier onderhoud aan de BBS. De benodigde budgetten zijn bepaald aan de hand van cyclisch onderhoud inclusief het periodiek vervangen van de beheerobjecten. Daar de gemeente met twee posten voor het onderhoud (klein onderhoud en investeringen), zijn de benodigde budgetten tot slot ook nog gesplitst naar deze posten. Daarbij staan investeringen gelijk aan het vervangen van de beheerobjecten en klein onderhoud aan het herstellen dan wel reinigen van de beheerobjecten.

In deze notitie wordt inzicht gegeven in de budgetten die benodigd zijn voor het onderhouden van het areaal op kwaliteitsniveau (onderhoudsniveau) C.

Voor het herijken van dit beheerplan is gebruik gemaakt van de gegevens uit het beheersysteem Mi2 Suite van ARCADIS. In 2012 is rekening gehouden met de destijds uitgevoerde inspectie en / of schouw voor de benodigde werkzaamheden. In deze rapportage is echter alleen rekening gehouden met de cyclische beheerkosten, uitgaande dat de knelpunten van 2012 inmiddels zijn hersteld.

Enkele meer algemene onderwerpen (wettelijk kader, systematisch beheer) zijn vervolgens aan de inhoud van het beheerplan toegekend op basis van kennis en ervaring van ARCADIS op het gebied van beheer. Tenslotte wordt ingegaan op de fte-bepaling en de hieraan verbonden organisatie voor beheer en onderhoud.

2

Inleiding

2.1 AANLEIDING HERIJKING BEHEERPLAN BELIJNING, BEBORDINGEN EN STRAATMEUBILAIR

In 2012 is het beheerplan belijning, bebordingen en straatmeubilair (BBS) opgesteld voor de periode 2013 tot en met 2016. In de voorbije jaren is er binnen de gemeente Lansingerland het nodige veranderd, met name op financieel gebied. Dat heeft zijn invloed gehad op de beschikbare financiële middelen in de voorbije jaren, maar ook in de voorliggende jaren. Als resultante daarvan kan het kwaliteitsniveau dat als uitgangspunt diende voor het beheerplan, namelijk kwaliteitsniveau B conform CROW publicatie 323, niet langer gehandhaafd blijven. Een herijking van het beheerplan op kwaliteitsniveau C conform CROW publicatie 323 voor de jaren 2015 en 2016 met een doorkijk 2017-2019 naar deze nieuwe situatie was onvermijdelijk.

Eén van de vele verantwoordelijkheden van de gemeente is zorg te dragen voor een veilige en vlotte afwikkeling van het verkeer. De gemeente dient zorg te dragen voor het goed en tijdig uitvoeren van onderhoud aan het wegmeubilair. In dit plan worden de hoofdpunten beschreven van het beleid en beheer rondom belijning, bebording en straatmeubilair. De volgende beheeritems worden in dit plan behandeld:

- Verkeersborden ingevolge het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens (RVV-borden);
- Borden die geografische informatie verschaffen aan de weggebruikers:
  - Plattegrondkasten;
  - (algemene) Bewegwijzering;
  - Verwijzing naar interlokale doelen (plaatsnamen);
  - Verwijzing naar lokale doelen (centrum, wijken);
  - Verwijzing naar objecten (lokale doelen, toeristische doelen);
  - Verwijzing op industrieterrein/bedrijvenpark;
  - Straatnaamborden;
- Straatmeubilair (bijv. vuilnisbakken, banken);
- Wegbebakening;
- Belijningen.

2.2 DOELSTELLING

Doel van deze rapportage is om het college van de gemeente Lansingerland inzicht te geven in de benodigde onderhoudsbudgetten voor belijning, bebording en straatmeubilair binnen het gemeentelijke beheerareaal.

2.3 UITGANGSPUNTEN

Uitgangspunt voor het herijken van het beheerplan is de rapportage van 21 juni 2012 en de daarin opgenomen hoeveelheden. Omdat er geen nieuwe inspectie is uitgevoerd, worden voor alle beheeritems binnen BBS de beheerkosten bepaald aan de hand van cyclische onderhoudsmaatregelen. Het verschil ten opzichte van de rapportage uit 2012 is het kwaliteitsniveau. In 2012 is kwaliteitsniveau B (basis) als uitgangspunt gehanteerd. Dit kwaliteitsniveau is niet langer te hanteren en in deze herijking is uitgegaan van kwaliteitsniveau C conform CROW publicatie 323. Dat betekent dat er meer schade aan de beheeritems mag zijn waardoor het totale beeld van de openbare ruimte een minder verzorgde indruk geeft. Uiteraard mogen gebreken aan beheeritems niet leiden tot onveilige situaties. Kwaliteitsniveau C is dan ook de uiterste grens van het toelaatbare met name daar het gaat om functionaliteit van verkeersborden en belijning. In bijlage 1 zijn de schaalbalken opgenomen

2.4 LEESWIJZER

De herijking van het beheerplan voor de jaren 2015 en 2016 geeft invulling aan de wens van de gemeente Lansingerland om de relatie tussen beheeractiviteiten en uitgaven op het gebied van het gebied van onderhoud inzichtelijk te maken. Er wordt een beeld geschetst van de samenhang tussen het benodigde onderhoudsbudget, de onderbouwing van budgetaanvraag en op welke wijze hiervoor dekking kan worden gevonden vanuit het onderhoudsbudget voor belijning, bebording en straatmeubilair.

In dit beheerplan worden achtereenvolgens behandeld:

- Hoofdstuk 3 - wettelijk kader.
- Hoofdstuk 4 - uitgangspunten en bijbehorende knelpunten
- Hoofdstuk 5 - kwantitatieve gegevens
- Hoofdstuk 6 - onderhoudskosten.
- Hoofdstuk 7 - beheerorganisatie en de bijbehorende taken

3

Wettelijk kader en richtlijnen

3.1 WETTELIJK KADER

3.1.1 REGLEMENT VERKEERSREGELS EN VERKEERSTEKENS 1990 (RVV 1990)

Ten aanzien van de vorm en afmetingen van verkeersborden geldt dat deze dienen te voldoen aan het RVV1990 met zijn aanpassingen plus het BABW ten aanzien van de technische eigenschappen (zichtbaarheid, herkenbaarheid reflectorsterkte, afmetingen e.d.), nader uitgewerkt in de Uitvoeringsvoorschriften BABW inzake verkeerstekens (Uv '91).

3.1.2 BURGERLIJK WETBOEK

In het Burgerlijk Wetboek, dat van kracht is geworden op 1 januari 1992, wordt de aansprakelijkheid geregeld door schade als gevolg van een onrechtmatige daad. Ten opzichte van het Oude Burgerlijk Wetboek is de bewijslast omgedraaid. Indien de beheerder namelijk aansprakelijk wordt gesteld voor schade die iemand lijdt als gevolg van gebreken aan de weg, dan dient de beheerder aan te tonen dat hij inspectie en onderhoud met optimale zorg uitvoert. Onontbeerlijk voor een overtuigende bewijsvoering zijn daarbij preventief onderhoudsbeleid en een goede klachtenregistratie.

3.1.3 WEGENVERKEERSWET

De krachtens deze wet vastgestelde regels kunnen strekken tot: het verzekeren van de veiligheid op de weg, het beschermen van weggebruikers en passagiers, het in stand houden van de weg en het waarborgen van de bruikbaarheid daarvan.

3.2 RICHTLIJNEN

3.2.1 CROW PUBLICATIE 49, LEIDRAAD SANERING VERKEERSTEKENS

Wegbeheerders proberen vaak verkeersproblemen op te lossen door gebruik te maken van verkeerstekens, zoals verkeersborden, tekens op het wegdek (markering) of verkeerslichten. Als gevolg daarvan staat er vandaag de dag langs en op de Nederlandse wegen een overvloed aan verkeerstekens. Door het aantal aangebrachte verkeerstekens te verminderen kan ernaar worden gestreefd dat de weggebruikers de overblijvende tekens weer serieuzer nemen. Deze gedachtegang is met name terug te vinden in de eindrapporten van twee overheidscommissies: de commissie vermindering en vereenvoudiging van overheidsregelingen (commissie Geelhoed) en de commissie kleine criminaliteit (commissie

Roethof).

3.2.2 CROW-PUBLICATIE 177 “INTEGRALE TOEGANKELIJKHEID VAN DE OPENBARE RUIMTE”

In deze handleiding is gesteld dat de openbare ruimte zo ingericht moet worden dat zo veel mogelijk mensen er zonder problemen gebruik van kunnen maken. Pas daarbij zo min mogelijk afzonderlijke voorzieningen voor speciale doelgroepen toe.

3.2.3 CROW-PUBLICATIE 188 “RICHTLIJN BEHEER EN ONDERHOUD VERKEERSTEKENS”

Het inventariseren en het inspecteren van o.a. verkeerstekens staat beschreven in de CROW-publicatie 188. Deze richtlijn werkt voor een onderdeel uit van de systematiek voor wegbeheer die is vastgelegd in de CROW-publicaties 145 tot en met 147. De kwaliteit van de verkeersborden binnen het gemeentelijke areaal van Lansingerland is bepaald door het toetsen aan deze richtlijn.

3.2.4 RICHTLIJNEN BEWEGWIJZERING NIET-AUTOSNELWEGEN

Deze richtlijnen zijn uitgegeven in opdracht van de Minister van Verkeer en Waterstaat. Een uniform bewegwijzeringssysteem en een goede continuïteit in de geleiding van alle weggebruikers draagt in belangrijke mate bij tot een vlotte en veilige verkeersafwikkeling. Voor de uniformiteit is het wenselijk de bewegwijzering uit te voeren en te plaatsen conform de richtlijnen bewegwijzering niet-autosnelwegen. Daarnaast kan gewezen worden op actualisering in de richtlijnen vanuit het Handboek Wegontwerp van het CROW.

3.2.5 RICHTLIJNEN VOOR DE BEBAKENING EN MARKERING VAN WEGEN

Markeringen zijn op of in het wegdek aangebrachte tekens ter geleiding, waarschuwing en regeling van het verkeer. De zichtbaarheid van de markeringen op het wegdek is niet onder alle omstandigheden voldoende (weersomstandigheden, tegenlicht). Dankzij verticale elementen in het wegbeeld, zoals geleiderailconstructies, beplanting, lichtmasten e.d., is toch een beperkte oriëntatie mogelijk. Bij duisternis zijn deze verticale elementen echter nauwelijks zichtbaar. In zulke omstandigheden heeft de weggebruiker behoefte aan aanvullende (verticale) bebakening. In deze richtlijnen vinden de wegbeheerders een handvat voor de inrichting van wegen. De richtlijnen sluiten nauw aan bij het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens. Voor de verkeersveiligheid is het essentieel dat de tekens op de weg eenvormig, duidelijk en niet voor tweërlei uitleg vatbaar zijn.

3.2.6 RICHTLIJNEN POLITIE KEURMERK VEILIG WONEN (PKVW)

Het Politie Keurmerk Veilig Wonen is de nieuwe meetlat voor veilig wonen. Het doel van het PKVW is enerzijds de kans op woninginbraak verminderen door een zorgvuldig ontwerp en beheer van de bebouwde omgeving. Anderzijds wil het PKVW bijdragen aan een verbetering van de sociale veiligheid in de directe woonomgeving en aan semi-openbare ruimten zoals brandgangen, parkeerterreinen en achterpaden. Het plaatsen van obstakels in de openbare ruimte, de keuze van materialen van die obstakels, vormgeving van woonwijken etc. vallen onder de term PKVW.

3.2.7 NEN 1772

De ministeriële werkgroep “Uniforme bewegwijzering binnen en buiten de bebouwde kom” heeft samen met de ANWB een norm voor straatnaamborden geformuleerd, de zogenaamde NEN 1772.

3.2.8 NEN 12899-1

Ter vervanging van NEN 3381. In deze NEN-norm worden eisen gesteld ten aanzien van de retroreflectie van borden en de maatvoering van RVV-borden.

4

Uitgangspunten

4.1 UITGANGSPUNTEN EN RANDVOORWAARDEN

Om een efficiënt en effectief beheer en onderhoud aan de beheerobjecten in de openbare ruimte te kunnen uitvoeren is het noodzakelijk de volgende randvoorwaarden te stellen:

- Om de rust in de openbare ruimte te waarborgen en de verkeersveiligheid en sociale veiligheid niet in het gedrang te brengen dient er zo weinig mogelijk straatmeubilair of bebording te worden geplaatst;
- Bij het inrichten van de openbare ruimte rekening houden met kwetsbare en belangrijke groepen in de samenleving zoals, ouderen, mindervaliden, kinderen, toeristen, fietsers en voetgangers.
- Alleen natuurlijke en duurzame materialen toepassen. Hiermee wordt rekening gehouden met het groene karakter van de gemeente en het milieubewust omgaan met zowel de openbare ruimte als de toe te passen materialen.
- Aansluiten bij bestaande wet en regelgeving en bepalingen.
- Herkenbare maar tevens bescheiden obstakels, de openbare ruimte moet immers vele doelen dienen.
- Streven naar zoveel mogelijk uniformiteit, zonder het karakter van de gemeente, kern of wijk te veranderen.
- Streven naar een kosteneffectief beheer en onderhoud. Plaatsing mag niet leiden tot extra kostenposten elders in de organisatie (bijv. onkruidbestrijding).
- Het gewenste kwaliteitsniveau voor het gehele areaal is kwaliteitsniveau C, zoals beschreven in CROW-publicatie 323.

4.2 TOETSINGSCRITEIA

Ten eerste worden de doelstellingen voor de kwaliteit van de openbare ruimte gedefinieerd. Bij verdere opzet van beleid en beheer vertaalt dit zich in keuzes en prioriteiten bij het uitvoeren van onderhoud. In deze paragraaf zijn de toetsingscriteria aangegeven voor markering, bebording en straatmeubilair. Daarbij is aandacht besteed aan de toetsingscriteria vanuit CROW en de gestelde beleidskaders. Opgemerkt moet worden dat het beheerbeleid niet begint op het moment dat de bebording is geplaatst, maar dat al in het ontwerpstadium moet worden nagedacht over efficiënt beheer in de toekomst.

Voor beheer en onderhoud worden als kader gehanteerd, dat de openbare ruimte functioneel, netjes doch sober en doelmatig moet worden onderhouden. Daarbij spelen vooral de beleidsthema's veiligheid en leefbaarheid(sbeleving) een belangrijke rol. Een beheerder kan niet integraal verantwoordelijk worden gehouden voor de veiligheid van de weggebruiker, maar cruciaal is wel zijn inzet op veiligheid. Voor het onderhouden van de beheeronderdelen kan, volgens CROW publicatie 323, worden gekozen voor vijf

kwaliteitsniveaus: Zeer hoog (A+), Hoog (A), Basis (B), Sober (C) en laag (D). De kwaliteiten verschillen onderling in de frequentie waarmee onderhoudsmaatregelen worden toegepast.

In dit beheerplan is voor het opstellen van de onderhoudsbegroting als uitgangspunt het kwaliteitsniveau C (Laag) gehanteerd, conform CROW publicatie 323. Dit niveau heeft een relatie met niveau R- (Sober) uit CROW publicatie 145 (Beheerkosten Openbare Ruimte). Voor verreweg de meeste beheeritems betekent dit dat er enkel in het verzorgend onderhoud wordt gekort. Deze kwaliteitsverlaging zal echter conflicteren met eerdere gestelde doelstellingen voor het beheer van de openbare ruimte. In onderstaande paragrafen zijn deze gestelde doelstellingen opgenomen.

4.3 INTEGRAAL BEHEER OPENBARE RUIMTE (IBOR)

Het gemeentebestuur van Lansingerland heeft aangegeven dat het beheren en inrichten van de openbare ruimte zal moeten veranderen van een overwegend technische en sectorale georiënteerde naar een integrale benadering. Dit betekent ook dat de uitgangspunten van andere beleidssectoren en vakgebieden nadrukkelijker hun vertaling moeten krijgen in het beheer en de inrichting van de openbare ruimte.

De redenen om te komen tot een integrale benadering zijn onder andere:

- De behoefte aan een helder, inzichtelijk en vooral integraal beleid waarover met het bestuur, de politiek en de burger en overige partners gecommuniceerd kan worden. Dit kan als er een helder inzicht is en overeenstemming over de kwaliteitsniveaus op het gebied van beheer en onderhoud.
- De behoefte aan een heldere doorvertaling van het beheer en onderhoud waarbij gestuurd wordt op kwaliteit van de inrichting van de openbare ruimte.
- De duurzaamheid van de openbare ruimte en de beleving daarvan voor de gemeente Lansingerland worden vooral bepaald door een goed en efficiënt beheer.
- De noodzaak van gebiedsgericht maatwerk.
- De behoefte aan een efficiënte beheerorganisatie in goede afstemming met andere disciplines/beleidsvelden, zoals ontwikkeling (milieu, ruimtelijke ontwikkeling, accommodaties) en verkeerskunde maar ook sport en recreatie. Ook buiten de gemeente zal samenwerking zich moeten versterken.

De integrale benadering van beheer en onderhoud moet het bestuur de mogelijkheid bieden om nadrukkelijker op de onderhoudstoestand van de stad of delen hiervan te sturen. Tevens moet het een instrument zijn om regie te kunnen voeren. Het IBOR biedt de mogelijkheid tot het maken van keuzes over het gewenste kwaliteitsniveau van de openbare ruimte in relatie tot de daarbij behorende maatregelen en kosten.

Uitvoering geven aan het beleidsplan IBOR heeft vooral tot doel:

- Het regisseren van de kwaliteit van de openbare ruimte;
- Bewustere sturing op het beheer en onderhoud door het bestuur;
- Maatwerk naar buurt en burger;
- Meetbare resultaten;
- Samenwerking met zowel interne als externe partijen.

Wat moet leiden tot:

- Schoon, heel en veilige openbare ruimte;
- Tevreden gebruikers openbare ruimte (burgers en bezoekers);

- Verhoging leefbaarheid;
- Verbetering efficiency;
- Gewenste beeldkwaliteit.

Het gaat dus om een integrale manier van werken welke past binnen de huidige ontwikkelingen van het gemeentelijke apparaat.

4.4 KNELPUNTEN OPENBAAR GROEN

Lansingerland is een gemeente die rijk is aan natuurlijk groen. Bij het inrichten en onderhouden van de openbare ruimte moet met de bestaande groenvoorziening rekening worden gehouden. Dit geldt zeker voor het plaatsen van zowel verkeer- als straatmeubilair in het groen. Met name de locatie van bijv. palen en banken is van belang om het beheer en onderhoud van groen niet te frustreren en hierdoor de onderhoudskosten te verhogen. Door een vroegtijdige afstemming kan worden voorkomen dat de beleidsuitgangspunten van wegmeubilair en de groenvoorziening met elkaar in conflict komen.

- De samenwerking en afstemming tussen wegen en groen kan verder worden geïntensiveerd. Enkele knelpunten die in het algemeen (relatief) vaak voorkomen zijn overhangende takken waardoor de bebording niet of nauwelijks zichtbaar is;
- Door het plaatsen van obstakels (straatmeubilair, bebording) wordt de onkruidbestrijding moeilijker. Daarnaast kan de plaatsing van straatmeubilair in conflict staan met de ontwerprichtlijnen voor integrale toegankelijkheid;
- Er is sprake van sterk vervuilde bebording in de buurt van bomen;
- Door het plaatsen van obstakels in het plantsoen of in een groenstrook ondervindt men problemen bij cultuurtechnische onderhoudswerkzaamheden (bijv. maaien van gazon).

4.5 KNELPUNTEN VERKEER EN VERVOER

Wegbeheerders proberen vaak verkeersproblemen op te lossen door gebruik te maken van verkeerstekens, zoals verkeersborden, tekens op het wegdek (markering) of verkeerslichten. Als gevolg daarvan staat er vandaag de dag langs en op de Nederlandse wegen een overvloed aan zulke verkeerstekens. Door het aantal aangebrachte verkeerstekens te verminderen wordt ernaar gestreefd dat de weggebruikers de overblijvende tekens weer serieuzer nemen.

Hieronder worden de knelpunten die kunnen voorkomen kort weergegeven:

- Overvloed aan verkeerstekens, waardoor de betekenis verloren gaat;
- De aanwezigheid van vele obstakels levert problemen op voor de minder valide weggebruiker (in enkele gevallen versperren geleidehekken de toegang voor rolstoelgebruikers, voor slechtziende mensen zijn de obstakels slecht zichtbaar);
- Voldoen de verkeersborden aan het RVV 1990;
- Is de kwaliteit van diverse verkeersborden voldoende (reflectieklasse, afbeelding);
- Komen er borden met verschillende reflectieklassen naast elkaar voor, waardoor het ene bord 's nachts wel goed opvalt en het andere niet. Hierdoor kan het gebeuren dat een belangrijk bord in gemoffelde uitvoering niet opvalt en dat een onbelangrijk bord in reflectieklasse II wel opvalt;

- Geleidehekken en (afneembare) palen worden geplaatst om verkeersproblemen (parkeerproblemen) op te lossen. Als gevolg daarvan staat er een overvloed aan obstakels in de gemeente Lansingerland. Met name bij calamiteiten kan dit problemen veroorzaken voor de doorstroming.

4.6 KNELPUNTEN RUIMTELIJKE ORDENING

De volgende knelpunten zijn er geconstateerd op het gebied van meubilair in relatie tot ruimtelijke ordening:

- er is geen / eenduidig onderscheid gemaakt in de verschillende ruimtelijke ordeningsfuncties, zoals daar zijn centra, parkgebieden, woonwijken enz. ;
- door het plaatsen van veel obstakels (borden, straatmeubilair enz.) wordt er een onrustig en onoverzichtelijk straatbeeld gecreëerd.

4.7 KNELPUNTEN WEGEN

Hieronder worden de knelpunten die kunnen voorkomen kort weergegeven:

- De vrije doorgangsbreedte van een looproute indien regelmatig wordt gepasseerd moet groter of gelijk zijn aan 1,5 m;
- Streven om borden te bevestigen aan bestaande elementen (zoals bijv. lichtmasten). Dit om te voorkomen dat er een woud aan palen komt te staan. Voor het bevestigen van grote verkeersborden (80 x 80 cm) aan een lichtmast dient de lichtmast in een constructief sterkere vorm zijn uitgevoerd dan de reguliere lichtmast;
- De obstakelvrije ruimte van 60 cm tot de kant van de weg moet worden gehaald;
- Om parkeerproblemen e.d. tegen te gaan moet worden gekozen voor een duurdere structurele (civieltechnische) oplossing. Vaak wordt in eerste instantie gekozen voor een goedkope oplossing in de vorm van het plaatsen van palen en bebording. Dit levert o.a. problemen op voor de minder valide mens. Tevens heeft de niet chemische onkruidbestrijding problemen met de bereikbaarheid van de verharding.

5

Kwantiteit²

In onderstaande tabellen zijn de aanwezige hoeveelheden van BBS binnen de gemeente Lansingerland weergegeven. Voor deze herijking zijn de kwantitatieve gegevens uit 2012 aangehouden.

Voor bebording heeft er in 2014 een (her-)inventarisatie en kwalitatieve meting plaatsgevonden. Voor belijning vindt er jaarlijks een kwalitatieve inspectie plaats. Deze recente gegevens zijn echter niet verwerkt in het beheersysteem van de gemeente Lansingerland. De gemeente is in 2015 voornemens om voor belijning en straatmeubilair zowel een (her-)inventarisatie als een kwalitatieve meting uit te laten voeren.

Bebording - Type	stuks
Verkeersbord	3.553
Straatnaambord en overige borden	1.734
Drager	3.798
- waarvan verkeersbordpalen (inclusief leeg en niet van toepassing)	3.263

Er is sprake van een significante daling van het aantal borden en dragers. Dit is mede het gevolg van een sanering die begin dit jaar is uitgevoerd waarbij de niet strikt noodzakelijke borden en dragers zijn verwijderd.

Belijning thermoplast	m ¹ / stuks ³
Belijning onderbroken	62.630
Belijning ononderbroken	17.675
Overige belijning	6.850
Belijning dubbel ononderbroken	4.520
Blokmarkering	1.245
Haaientanden	875
Talud	1.840
Vlakken kleiner dan 10 m ²	1.275
Zebra	175

Belijning thermoplast symbool	stuks
Snelheid	11
Pijlen	19
Dwangpijl	6
Fiets	20

² Voor de herijking van het beheerplan is uitgegaan van de situatie zoals deze ten tijde van het opstellen van het beheerplan in 2012 was. De kwalitatieve gegevens waren van 2011 en zijn in deze rapportage niet meer opgenomen.

³ Voor de berekening van de onderhoudskosten worden lengte en stuks omgerekend naar oppervlakte.

Belijning wegverf	m ¹ / stuks ⁴
Belijning onderbroken	34.600
Belijning ononderbroken	7.710
Overige belijning	1.940
Blokmarkering	155
Haaientanden	355
Stopstreep	30
Talud	80
Vlakken kleiner dan 10 m ²	45
Zebra	5

Belijning wegverf symbool	stuks
Snelheid	19
Fiets	23

Hekwerken - Type	m ¹
Overige / anders	1.635
Hout / planken	410
Staal	245
Staal spijlen	110
Voethek	4.055
Overige hekjes / sluisjes	545

Straatmeubilair - Type	stuks
Bakken	415
Banken	263
Bermbeveiliging	1.412
Fietsenrekken	1.514
Palen	5.084
Boomrooster- en hekken	133

Over de gehele linie is een daling van het aantal objecten vallend onder straatmeubilair waar te nemen.

⁴ Voor de berekening van de onderhoudskosten worden lengte en stuks omgerekend naar oppervlakte.

6

Onderhoudskosten

Binnen de planning van BBS wordt onderscheid gemaakt in regulier jaarlijks onderhoud en investeringen. Regulier jaarlijks onderhoud betreft het onderhoud om het areaal minimaal op een niveau C te handhaven en betreft het zogenaamde dagelijks onderhoud als het vervangen van objecten op basis van levensduur. Hiermee zijn jaarlijks terugkerende kosten (regulier onderhoud) mee gemoeid. Daar de gemeente met twee posten voor het onderhoud (klein onderhoud en investeringen), zijn de benodigde budgetten tot slot ook nog gesplitst naar deze posten. Daarbij staan investeringen gelijk aan het vervangen van de beheerobjecten en klein onderhoud aan het herstellen dan wel reinigen van de beheerobjecten.

6.1 UITGANGSPUNTEN KOSTEN ONDERHOUD

De kostenkennallen voor het verkrijgen van het benodigde onderhoudsbudget zijn afkomstig uit de CROW publicatie 145 'Beheerkosten openbare ruimte' en uit de RAW systematiek. Voor de kostenkennallen gelden de volgende uitgangspunten:

- De kosten van de onderhoudsmaatregelen zijn vastgesteld op het prijspeil 2015. In het beheerplan 2012 is als prijspeil 2011 gehanteerd. Recente CBS-cijfers tonen aan dat het prijspeil van 2011 en 2015 nagenoeg gelijk zijn (0,3% verschil). Update van de prijzen heeft om deze reden niet plaatsgevonden.

In het beheerplan uit 2012 is aangegeven om het areaal op kwaliteitsniveau B te brengen. Concreet betekende dat in 2013 het wegwerken van de achterstand (kwaliteitsniveau D) en in 2014 het herstellen van het areaal met kwaliteitsniveau C. Aangenomen wordt dat in ieder geval de achterstand is weggewerkt en dat minimaal ook een deel C-kwaliteit is hersteld. Het huidige kwaliteitsniveau wordt dan ook verondersteld te voldoen aan kwaliteitsniveau C (met enkele uitzondering daargelaten). Een extra investering om dit kwaliteitsniveau te halen is op basis van de beschikbare gegevens dan ook niet noodzakelijk.

6.2 BEHEERKOSTEN BEBORDING

Het onderhoud aan bebording bestaat uit drie hoofdwerkzaamheden: (1) reinigen, (2) recht hangen/zetten en (3) vervangen. Uitgangspunt is dat het te hanteren kwaliteitsniveau C met name terugkomt in het verzorgend onderhoud zoals reinigen en recht hangen.

Kosten regulier jaarlijks onderhoud

Type	Werkzaamheden	Kosten Totaal
Verkeersbord	Reinigen en recht hangen inclusief schade en vandalisme gevallen	€ 4.688

Het benodigde budget voor regulier jaarlijks onderhoud is aanzienlijk lager dan in vergelijking met 2009. Deze reductie is het gevolg van een significante daling van het aantal borden en dragers binnen het areaal. Het verschil tussen 2013/2014 en 2015-2019 wordt veroorzaakt door de lagere beeldkwaliteit. De levensduur van de bebording is door het lagere kwaliteitsniveau niet veranderd.

6.3 BEHEERKOSTEN BELIJNING

Het onderhoud aan belijning betreft het verwijderen en vervolgens opnieuw aanbrengen van de markering waarbij onderscheid wordt gemaakt in thermoplast en wegenvverf. De levensduur van thermoplast is bij kwaliteitsniveau B gesteld op 9 jaar, voor wegenvverf is deze 6 jaar. Door het verlagen van het kwaliteitsniveau van B naar C, kan onderhoud 1-2 jaar (gemiddeld 1,5 jaar) worden uitgesteld. Dat betekent dat de cyclische kosten voor thermoplast belijning 14,3% lager worden en voor wegenvverf 20%.

Kosten regulier jaarlijks onderhoud

Type	Werkzaamheden	Eenheid	Prijs per eenheid	Basis niveau Aantal/jaar	Kosten Totaal
Thermoplast	Frezen lengtemarkering ononderbroken	m ²	€ 7,90	252	€ 1.989
	Frezen lengtemarkering onderbroken	m ²	€ 15,70	591	€ 9.269
	Aanbrengen lengtemarkering ononderbroken	km	€ 5.358,00	2,5	€ 13.488
	Aanbrengen lengtemarkering onderbroken	km	€ 2.417,50	6	€ 14.133
	Frezen symboolmarkering	m ²	€ 13,10	113	€ 1.482
	Aanbrengen symboolmarkering	m ²	€ 35,30	113	€ 3.990
Wegenvverf	Stralen lengtemarkering ononderbroken	m ²	€ 26,10	131	€ 3.426
	Stralen lengtemarkering onderbroken	m ²	€ 26,10	478	€ 12.474
	Aanbrengen lengtemarkering ononderbroken	km	€ 1.372,00	1,7	€ 1.800
	Aanbrengen lengtemarkering onderbroken	km	€ 915,00	5	€ 4.373
	Stralen symboolmarkering	m ²	€ 13,10	32	€ 415
	Aanbrengen symboolmarkering	m ²	€ 13,10	32	€ 415
Jaarlijkse kosten voor regulier jaarlijks onderhoud:					€ 67.254

6.4 BEHEERKOSTEN HEKWERKEN

Het onderhoud aan hekwerken bestaat uit vijf hoofdwerkzaamheden:

1. verwijderen graffiti,
2. schoonspuiten,
3. bijwerken,

4. schilderen en
5. vervangen.

Kosten regulier jaarlijks onderhoud

Type	Werkzaamheden	Kosten Totaal
Hekwerk 3% per jaar	Verwijderen graffiti Schoonspuiten Bijwerken Schilderen	€ 15.463

Het verschil in onderhoudskosten zit zowel in het dagelijks onderhoud als de vervanging. Doordat er meer schade aanwezig mag zijn, worden de hekwerken ook later vervangen.

6.5 BEHEERKOSTEN STRAATMEUBILAIR

Het onderhoud aan straatmeubilair bestaat uit drie hoofdwerkzaamheden:

1. reinigen,
2. rechtzetten en
3. vervangen.

Kosten regulier jaarlijks onderhoud

Type	Werkzaamheden	Kosten Totaal
Straatmeubilair	Reinigen en rechtzetten inclusief schade en vandalisme gevallen	€ 16.514

De getoonde betref het wegwerken van de aanwezige achterstand. Het verschil in onderhoudskosten zit zowel in het dagelijks onderhoud als de vervanging. Doordat er meer schade aanwezig mag zijn, worden de hekwerken ook later vervangen.

6.6 TOTALEN ONDERHOUDSKOSTEN

In de volgende tabellen is een samenvatting gegeven van de benodigde onderhoudskosten waarbij per item onderscheid wordt gemaakt van het regulier onderhoud (gebaseerd op een onderhoudscyclus) en de benodigde investering o.b.v. de schouw. Daarnaast wordt onderscheid gemaakt tussen vervangings- en onderhoudskosten.

Exploitatie	Benodigd budget				
	2015	2016	2017	2018	2019
BHP BBS: Verkeersborden klein onderhoud	4.688	4.688	4.688	4.688	4.688
BHP BBS: Belijning en markering klein onderhoud	67.254	67.254	67.254	67.254	67.254
BHP BBS: Hekwerken klein onderhoud	15.463	15.463	15.463	15.463	15.463
BHP BBS: straatmeubilair klein onderhoud	16.514	16.514	16.514	16.514	16.514
BHP BBS: Onderzoekskosten	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
Overige goederen en diensten					
Areaaluitbreiding					
Kapitaallasten	280.665	324.269	315.425	229.003	133.054
Kapitaallasten inv. Prog.			57.358	113.219	167.584
Doorbelasting beheer en onderhoud	102.524	107.729	106.315	106.394	106.502
Doorbelasting buitendienst	248.520	241.249	240.223	245.322	248.869
Totaal exploitatie	€ 755.628	€ 797.166	€ 843.240	€ 817.857	€ 779.928

Benodigd exploitatiebudget

6.7 BESCHIKBAAR BUDGET

In onderstaande tabellen is het jaarlijks beschikbare budget weergegeven voor het onderhoud van belijning, bebording en straatmeubilair.

Exploitatie	Beschikbaar budget				
	2015	2016	2017	2018	2019
BHP BBS: Verkeersborden klein onderhoud	39.064	39.064	39.064	39.064	39.064
BHP BBS: Belijning en markering klein onderhoud	37.371	37.371	37.371	43.371	43.371
BHP BBS: Hekwerken klein onderhoud	19.124	19.124	19.124	19.124	19.124
BHP BBS: straatmeubilair klein onderhoud	20.483	20.483	20.483	20.483	20.483
BHP BBS: Onderzoekskosten	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
Overige goederen en diensten	5.727	5.727	5.727	5.727	5.727
Areaaluitbreiding	3.779	3.779	3.779	3.779	3.779
Kapitaallasten	280.665	324.269	315.425	229.003	133.054
Kapitaallasten inv. Prog.			57.358	113.219	167.584
Doorbelasting beheer en onderhoud	102.524	107.729	106.315	106.394	106.502
Doorbelasting buitendienst	248.520	241.249	240.223	245.322	248.869
Totaal exploitatie	€ 777.257	€ 818.795	€ 864.869	€ 845.486	€ 807.557

Beschikbaar exploitatiebudget

Investering	Benodigd voor kwaliteitsniveau C (jaarlijks)	2015	2016	2017	2018	2019
Totaal investering	€ 255.416	€ 255.416	€ 255.416	€ 255.416	€ 255.416	€ 255.416

Benodigde investeringen

Investering	Beschikbaar in begroting)	2015	2016	2017	2018	2019
Totaal investering	€ 249.380	€ 249.380	€ 249.380	€ 249.380	€ 249.380	€ 249.380

Beschikbare investeringen

6.8 CONCLUSIE

Het beschikbare budget is ruim voldoende om het areaal belijning, bebording en straatmeubilair jaarlijks te kunnen onderhouden op kwaliteitsniveau C.

De kosten voor vervanging is het benodigde budget circa € 256.000,-. Voor 2015 is voor vervanging van de beheerobjecten een budget van circa € 250.000,- opgenomen.

Exploitatie	Beschikbaar budget				
	2015	2016	2017	2018	2019
BHP BBS: Verkeersborden klein onderhoud	39.064	39.064	39.064	39.064	39.064
BHP BBS: Belijning en markering klein onderhoud	37.371	37.371	37.371	43.371	43.371
BHP BBS: Hekwerken klein onderhoud	19.124	19.124	19.124	19.124	19.124
BHP BBS: straatmeubilair klein onderhoud	20.483	20.483	20.483	20.483	20.483
BHP BBS: Onderzoekskosten	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
Overige goederen en diensten	5.727	5.727	5.727	5.727	5.727
Areaaluitbreiding	3.779	3.779	3.779	3.779	3.779
Kapitaallasten	280.665	324.269	315.425	229.003	133.054
Kapitaallasten inv. Prog.			57.358	113.219	167.584
Doorbelasting beheer en onderhoud	102.524	107.729	106.315	106.394	106.502
Doorbelasting buitendienst	248.520	241.249	240.223	245.322	248.869
Totaal exploitatie	€ 777.257	€ 818.795	€ 864.869	€ 845.486	€ 807.557

Beschikbaar exploitatiebudget

Er dient nog een kanttkening te worden geplaatst bij de uitgangspunten van deze berekening. Er is uitgegaan van het areaal zoals dat ten tijde van het opstellen van het beheerplan in 2012 bekend was. Er is geen rekening gehouden met mutaties in het areaal in de achterliggende jaren.

7

Beheerorganisatie

De verwachting voor personeelsinzet vanuit de gemeente ten behoeve van het planmatige beheer- en onderhoud wordt in deze paragraaf aangegeven. De volgende werkzaamheden moeten worden verricht bij het planmatig beheer en onderhoud van belijning, bebording en straatmeubilair:

- inventarisatie (éénmalig);
- inspectie (periodiek, ongeveer 1 maal per jaar);
- meldingen en klachten afhandelen;
- opstellen plannings voor onderhoud of vervanging;
- voorbereiding onderhoud of vervanging;
- directievoering en toezicht bij uitvoering maatregelen;
- mutaties naar aanleiding van uitgevoerde maatregelen;
- eens in de 4 jaar opstellen van beheerplan;
- drie maal per jaar opstellen voortgangsrapportage beheer en onderhoud.

Bij uitbesteding van de inspectie- en inventarisatiewerkzaamheden en het opstellen van het beheerplan en onderhoudsbestekken, schat ARCADIS in voor de overige werkzaamheden gemiddeld 8 uur per week nodig zijn.

De rol van deze functie is hierbij vooral regisserend zijn. Deze uren zijn extra benodigd ten opzichte van de huidige tijdsbesteding om zo planmatig beheer en onderhoud van bebording, belijning en straatmeubilair op te kunnen zetten en uit te kunnen voeren. Het niveau dat voor deze werkzaamheden benodigd is, is MBO niveau. Deze uren komen overeen met 0,3 fte.

De verlaging van het kwaliteitsniveau van B naar C zal er echter toe leiden dat (mogelijk) meer meldingen en klachten binnen komen. Aan de andere kant betekent een verlaging van de kwaliteit dat er minder onderhoud wordt uitgevoerd en de benodigde tijd voor met name toezicht minder zal zijn. Per saldo zal er niet of nauwelijks meer tijd nodig zijn voor het planmatig beheer en onderhoud van belijning, bebording en straatmeubilair.

Bijlage 1 Schaalbalken

Bebording - schoon					
	A+	A	B	C	D
					
	Het bord is aan de voorzijde niet beplakt of beklad.	Het bord is aan de voorzijde beplakt met een enkele kleine sticker en is niet beklad.	Het bord is aan de voorzijde beplakt door grotere stickers of affiches of is beklad met een kleine tekening.	Een groot deel van het bord is aan de voorzijde beplakt door een affiche/affiches of is beklad met een tekening.	Een zeer groot deel van het bord is aan de voorzijde beplakt door een affiche/affiches en/of is beklad met een forse tekening.
	Het bord is aan de voorzijde niet bevuild door aanslag.	Het bord is aan de voorzijde weinig bevuild door aanslag.	Het bord is aan de voorzijde in beperkte mate bevuild door aanslag.	Het bord is aan de voorzijde redelijk erg bevuild door aanslag.	Het bord is aan de voorzijde erg bevuild door aanslag.
mate van beplakking/graffiti	0% per bord	≤ 2% per bord	≤ 5% per bord	≤ 10% per bord	> 10% per bord
racisme/aanstootgevend	nee	nee	nee	nee	ja
mate van aanslag	0% per bord	≤ 5% per bord	≤ 10% per bord	≤ 20% per bord	> 20% per bord
Bebording - fysiek					
	A+	A	B	C	D
					
	De dekking is zeer goed. Het bord is aan de voorzijde volledig en gelijkmatig door de coating/folie bedekt en is niet bekrast.	De dekking is goed. Het bord is aan de voorzijde volledig door de coating/folie bedekt. Op enkele plaatsen is de coating/folie dunner of bekrast.	De dekking is voldoende. Het bord is aan de voorzijde grotendeels door de coating/folie bedekt. Op enkele plaatsen is de coating/folie afwezig, in matige conditie of bekrast. Zeer lichte roestvorming komt voor.	De dekking is matig. Op grotere delen van het bord is aan de voorzijde de coating/folie afwezig, in een slechte conditie of bekrast. Roestvorming komt in enige mate voor.	De dekking is slecht. Op het gehele bord is aan de voorzijde de coating/folie afwezig, in een zeer slechte conditie of bekrast. Ernstige roestvorming komt voor.
	Er zitten geen deuken en gaten in de voorzijde van het bord.	Er zitten weinig deuken en gaten in de voorzijde van het bord.	Er zitten in beperkte mate deuken en gaten in de voorzijde van het bord.	Er zitten redelijk veel deuken en gaten in de voorzijde van het bord.	Er zitten veel deuken en gaten in de voorzijde van het bord.
	Het bord is aan de voorzijde niet verkleurd.	Het bord is aan de voorzijde weinig verkleurd.	Het bord is aan de voorzijde in beperkte mate verkleurd.	Het bord is aan de voorzijde redelijk erg verkleurd.	Het bord is aan de voorzijde erg verkleurd.
dekkingsgraad	100% per bord	≥ 98% per bord	≥ 95% per bord	≥ 80% per bord	< 80% per bord
deuken + gaten	0% per bord	≤ 2% per bord	≤ 5% per bord	≤ 10% per bord	> 10% per bord
verkleuring	0% per bord	≤ 10% per bord	≤ 20% per bord	≤ 50% per bord	> 50% per bord
Bebording - verdraaiing					
	A+	A	B	C	D
					
	Het bord staat niet verdraaid ten opzichte van de beoogde positie van de weggebruiker.	Het bord staat licht verdraaid ten opzichte van de beoogde positie van de weggebruiker, maar zo licht dat het nauwelijks opvalt.	Het bord is duidelijk waarneembaar verdraaid ten opzichte van de beoogde positie van de weggebruiker.	Het bord is fors verdraaid ten opzichte van de beoogde positie van de weggebruiker.	Het bord staat zodanig verdraaid ten opzichte van de beoogde positie van de weggebruiker dat de informatie niet meer leesbaar is.
verdraaiing	0 graden per bord	≤ 3 graden per bord	≤ 15 graden per bord	≤ 30 graden per bord	> 30 graden per bord
Bebording - volledig					
	A+	A	B	C	D
					
	Er ontbreken geen borden of onderborden.	Er ontbreken geen borden of onderborden.	Er ontbreken geen borden of onderborden.	Er ontbreken geen borden of onderborden.	Er ontbreken een of meer borden of onderborden
volledig	ja	ja	ja	ja	nee

Drager - schoon					
	A+	A	B	C	D
					
	De drager is niet beplakt of beklad.	De drager is beplakt met een enkele kleine sticker en is niet beklad.	De drager is beplakt door grotere stickers of affiches of is beklad met een kleine tekening.	Een groot deel van de drager is beplakt door een affiche/affiches of is beklad met een tekening.	Een zeer groot deel van de drager is beplakt door een affiche/affiches en/of is beklad met een forse tekening.
	De drager is niet bewild door aanslag.	De drager is weinig bewild door aanslag.	De drager is in beperkte mate bewild door aanslag.	De drager is redelijk erg bewild door aanslag.	De drager is erg bewild door aanslag.
mate van beplakking/graffiti	0% per drager	≤ 2% per drager	≤ 5% per drager	≤ 10% per drager	> 10% per drager
racisme/aanstootgevend	nee	nee	nee	nee	ja
mate van aanslag	0% per drager	≤ 5% per drager	≤ 10% per drager	≤ 20% per drager	> 20% per drager
Drager - fysiek					
	A+	A	B	C	D
					
	De drager heeft geen deuken en gaten.	De drager heeft weinig deuken en gaten.	De drager heeft in beperkte mate deuken en gaten.	De drager heeft redelijk veel deuken en gaten.	De drager heeft veel deuken en gaten.
	De drager is niet verkleurd.	De drager is weinig verkleurd.	De drager is in beperkte mate verkleurd.	De drager is redelijk erg verkleurd.	De drager is erg verkleurd.
	De dekking is zeer goed. De drager wordt volledig en gelijkmatig door de coating/folie bedekt en is niet bekrast.	De dekking is goed. De drager wordt volledig door de coating/folie bedekt. Op enkele plaatsen is de coating/folie dunner of bekrast.	De dekking is voldoende. De drager is grotendeels door de coating/folie bedekt. Op enkele plaatsen is de coating/folie afwezig, in matige conditie of bekrast. Zeer lichte roestvorming komt voor.	De dekking is matig. Op grotere delen van de drager is de coating/folie afwezig, in een slechte conditie of bekrast. Roestvorming komt in enige mate voor.	De dekking is slecht. Op de gehele drager is de coating/folie afwezig, in een zeer slechte conditie of bekrast. Enige roestvorming komt voor.
deuken + gaten	0% per drager	≤ 2% per drager	≤ 5% per drager	≤ 10% per drager	> 10% per drager
verkleuring	0% per drager	≤ 10% per drager	≤ 20% per drager	≤ 50% per drager	> 50% per drager
dekkingsgraad	100% per drager	≥ 98% per drager	≥ 95% per drager	≥ 80% per drager	< 80% per drager
Drager - scheefstand					
	A+	A	B	C	D
					
	De drager staat recht.	De drager staat licht scheef.	De drager staat duidelijk waarneembaar scheef.	De drager staat fors scheef.	De drager staat zo scheef dat dit gevaar oplevert en/of het functioneren hindert.
scheefstand	0 graden per drager	≤ 1 graad per drager	≤ 3 graden per drager	≤ 6 graden per drager	> 6 graden per drager
Belijning - zichtbaarheid					
	A+	A	B	C	D
					
	De markering reflecteert goed.	De markering reflecteert redelijk goed.	De markering reflecteert in beperkte mate.	De markering reflecteert weinig.	De markering reflecteert niet.
oppervlak dat niet voldoet aan NEN-EN 1436	0% per wegvak	≤ 5% per wegvak	≤ 20% per wegvak	≤ 30% per wegvak	> 30% per wegvak

Straatmeubilair - schoon					
	A+	A	B	C	D
					
	Het meubilair is niet beplakt of beklad.	Het meubilair is beplakt met een enkele kleine sticker en is niet beklad.	Het meubilair is beplakt door grotere stickers of affiches of is beklad met een kleine tekening.	Een groot deel van Het meubilair is beplakt door een affiche/affiches of is beklad met een tekening.	Een zeer groot deel van Het meubilair is beplakt door een affiche/affiches en/of is beklad met een forse tekening.
	Het meubilair is niet bevuild door vloeibaar of kleverig afval.	Het meubilair is weinig bevuild door vloeibaar of kleverig afval.	Het meubilair is in beperkte mate bevuild door vloeibaar of kleverig afval.	Het meubilair is redelijk erg bevuild door vloeibaar of kleverig afval.	Het meubilair is erg bevuild door vloeibaar of kleverig afval.
	De dekking is zeer goed. Het meubilair wordt volledig en gelijkmatig door de coating/folie bedekt en is niet bekrast.	De dekking is goed. Het meubilair wordt volledig door de coating/folie bedekt. Op enkele plaatsen is de coating/folie dunner of bekrast.	De dekking is voldoende. Het meubilair is grotendeels door de coating/folie bedekt. Op enkele plaatsen is de coating/folie afwezig, in matige conditie of bekrast. Zeer lichte roestvorming komt voor.	De dekking is matig. Op grotere delen van Het meubilair is de coating/folie afwezig, in een slechte conditie of bekrast. Roestvorming komt in enige mate voor.	De dekking is slecht. Op de gehele meubilair is de coating/folie afwezig, in een zeer slechte conditie of bekrast. Enige roestvorming komt voor.
	Het meubilair is niet verkleurd.	Het meubilair is weinig verkleurd.	Het meubilair is in beperkte mate verkleurd.	Het meubilair is redelijk erg verkleurd.	Het meubilair is erg verkleurd.
	Het meubilair is niet bevuild door aanslag.	Het meubilair is weinig bevuild door aanslag.	Het meubilair is in beperkte mate bevuild door aanslag.	Het meubilair is redelijk erg bevuild door aanslag.	Het meubilair is erg bevuild door aanslag.
mate van beplakking/graffiti racisme/aanstootgevend	0% per meubilair nee	≤ 2% per meubilair nee	≤ 5% per meubilair nee	≤ 10% per meubilair nee	> 10% per meubilair ja
mate van besmeuring	0% per meubilair nee (speelvoorziening)	≤ 5% per meubilair nee (speelvoorziening)	≤ 10% per meubilair nee (speelvoorziening)	≤ 20% per meubilair nee (speelvoorziening)	> 20% per meubilair ja (speelvoorziening)
dekkingsgraad	100% per meubilair	≥ 98% per meubilair	≥ 95% per meubilair	≥ 80% per meubilair	< 80% per meubilair
verkleuring	0% per meubilair	≤ 10% per meubilair	≤ 20% per meubilair	≤ 50% per meubilair	> 50% per meubilair
mate van aanslag	0% per meubilair	≤ 5% per meubilair	≤ 10% per meubilair	≤ 20% per meubilair	> 20% per meubilair
Straatmeubilair - fysiek					
	A+	A	B	C	D
					
	Het meubilair heeft geen deuken en gaten.	Het meubilair heeft weinig deuken en gaten.	Het meubilair heeft in beperkte mate deuken en gaten.	Het meubilair heeft redelijk veel deuken en gaten.	Het meubilair heeft veel deuken en gaten.
	De recreatieve voorziening is volledig. Er ontbreken geen onderdelen.	De recreatieve voorziening is volledig. Er ontbreken geen onderdelen.	De recreatieve voorziening is volledig. Er ontbreken geen onderdelen.	De recreatieve voorziening is volledig. Er ontbreken geen onderdelen.	De recreatieve voorziening is onvolledig of afwezig. Er ontbreken een of meer onderdelen.
deuken + gaten - afvalbak, geleide-elementen	0% per meubilair	≤ 2% per meubilair	≤ 5% per meubilair	≤ 10% per meubilair	> 10% per meubilair
deuken + gaten - hek, paal, recreatieve voorziening	0% per meubilair	≤ 0,1% per meubilair	≤ 1% per meubilair	≤ 5% per meubilair	> 5% per meubilair
volledig (recreatieve voorzieningen)	ja	ja	ja	ja	nee
Straatmeubilair - scheefstand					
	A+	A	B	C	D
					
	Het meubilair staat recht.	Het meubilair staat licht scheef.	Het meubilair staat duidelijk waarneembaar scheef.	Het meubilair staat fors scheef.	Het meubilair staat zo scheef dat dit gevaar oplevert en/of het functioneren hindert.
scheefstand - afvalbak	0 graden per meubilair	≤ 1 graad per meubilair	≤ 5 graden per meubilair	≤ 10 graden per meubilair	> 10 graden per meubilair
scheefstand - geleide-elementen, hek, paal	0 graden per meubilair	≤ 2 graden per meubilair	≤ 4 graden per meubilair	≤ 15 graden per meubilair	> 15 graden per meubilair
scheefstand - recreatieve voorzieningen	0 graden per meubilair	≤ 1 graad per meubilair	≤ 3 graden per meubilair	≤ 6 graden per meubilair	> 6 graden per meubilair

Colofon

BEHEERPLAN BELIJNING, BEBORDING EN STRAATMEUBILAIR HERIJKING 2015 EN 2016

OPDRACHTGEVER:

Gemeente Lansingerland

STATUS:

Definitief

AUTEUR:

ir. J.P.A. van den Hengel

GECONTROLEERD DOOR:

ir. P.T. Tjabbes

VRIJGEGEVEN DOOR:

ir. P.T. Tjabbes

ARCADIS NEDERLAND BV
Het Rietveld 59a
Postbus 882
7301 BC Apeldoorn
Tel 055 5815 940
Fax 055 5815 570
www.arcadis.nl
Handelsregister 9036504

**Beheerplan
Civiele kunstwerken
Herijking 2015 en 2016**

ANS Adviesgroep
info@ANS-adviesgroep.nl
www.ANS-Adviesgroep.nl

Bert Haanstrakade 82
1087 DK Amsterdam
Tel.: (020) 76 70 130

Beheerplan civiele kunstwerken Gemeente Lansingerland

Opdrachtgever:	Gemeente Lansingerland de heer A. Alhyane
Rapportref.:	BM120008_beheerplan_kunstwerken
Versienummer:	DEFINITIEF
Datum:	13 augustus 2012
Actualisatie:	29 mei 2015
Auteur:	B.J. Boekee

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
1.1 Aanleiding en doel beheerplan	5
1.2 De beheercyclus	5
1.3 Van Beheer- en onderhoudsplan tot uitvoering	6
1.4 Leeswijzer	7
1.5 Actualisatie in 2015	7
2. Uitgangspunten, beleid	8
2.1 Onderhoudsniveaus	8
2.2 Onderhoudsscenario	8
2.2 Kunstwerkenareaal	11
2.2.1 Algemeen	11
2.2.2 Kwantitatieve areaalgegevens	11
2.2.4 Kwaliteit areaal	12
2.2.5 Conclusie huidige kwaliteitsbeeld	15
2.3 Kwaliteitsinspecties	16
2.3.1. Visuele inspectie	16
2.3.2. Technische inspectie	17
2.3.3. Nader onderzoek	17
2.3.4. Video inspectie	17
2.4 Herberekening 'oude' kunstwerken	18
2.5 Wet- en regelgeving	18
2.6 Budget en capaciteit	18
3. Beheer van kunstwerken, uitvoering (1)	19
3.1 Doelstelling van het beheer (beoogde resultaat)	19
3.2 Onderdelen beheer van kunstwerken	19
3.3 Inspectieprogrammering	19
3.4 Video Inspectieduikers	20
3.5 Duurzaam beheer	20

3.6 Beheersysteem	20
4. Onderhoud van kunstwerken, uitvoering (2)	21
4.1 Onderhoudsstrategieën	21
4.2 Onderhoudsprogramma	22
4.3 Onderhoudscyclus	22
4.4 Aanpak van het onderhoud	23
5. Beheerkosten	25
5.1 Beleid en Beheer	25
5.2 Inspecties en nader onderzoek	25
5.3 Klein onderhoud kunstwerken	25
5.4 Groot onderhoud kunstwerken	25
5.5 Vervanging en investeringskosten	26
5.7 Kunstwerken in beheer bij derden	27
5.8 Risicoparagraaf	27
5.8.1 Risico's en Burger wetboek	27
5.8.2 Risico's en beheerplan	29
6. Middelen	31
6.1 Benodigd budget 2015 - 2016	31
6.2 Bezuinigingsmaatregelen	31
7. FTE-bepaling (beheer kunstwerken)	33
7.1 FTE beleid en advies	33
7.2 FTE dagelijks onderhoud en afhandeling meldingen en klachten	33
7.3 Onderhoudsprojecten	33
7.4 Areaal uitbreiding	33
7.5 Knelpunten	34

Bijlagen

1. Wet- en Regelgeving m.b.t. Kunstwerken
2. Criteria voor duurzaam inkopen van kunstwerken
3. Nomenclatuur

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel beheerplan

Het bestuur van de gemeente Lansingerland heeft de afdeling Beheer & Onderhoud opdracht gegeven voor het implementeren en opstellen van het beheerplan civiele kunstwerken. De gemeente heeft ANS Adviesgroep vervolgens opdracht gegeven voor het opstellen van het beheerplan met als doel inzicht te krijgen in de structurele lasten van het beheer en onderhoud van de civiele kunstwerken.

Een beheerplan (meerjarenbeheerplan) is bedoeld om een beeld te geven van de kwaliteit van de kunstwerken zelf en de kwaliteit van het uit te voeren onderhoud en beheer van de kunstwerken. Dit beeld is gebaseerd op de areaalgegevens, de actuele technische onderhoudstoestand en de noodzakelijke maatregelen voor het bereiken van de afgesproken kwaliteit. Een belangrijk doel van het beheerplan is tevens de doorvertaling te maken naar de benodigde financiële middelen. De meerjarenbegroting maakt dan ook een onderdeel uit van het beheerplan.

Figuur 1.1, collage van een aantal civiele kunstwerken binnen de gemeente Lansingerland

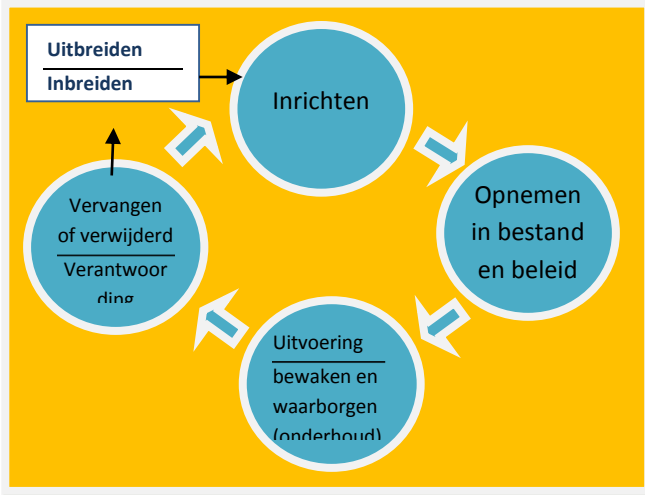
Beheer is het bewaken en waarborgen van de gewenste kwaliteit van de openbare ruimte met als doel het realiseren van de gewenste functie door systematisch plannen, budgetteren, voorbereiden en uitvoeren van beheermaatregelen alsook regulering en toezicht.

1.2 De beheercyclus

De actuele inrichting van de openbare ruimte is een momentopname van het cyclische proces van stedelijke ontwikkeling. Nadat is besloten een object te realiseren wordt het ontworpen, technisch uitgewerkt en gerealiseerd. Hierna wordt het object tot aan het eind van zijn levensduur onderhouden. Meestal betreft dit de technische levensduur, maar het komt regelmatig voor dat maatschappelijke ontwikkelingen aanleiding geven een object eerder te vervangen. Het eind van de technische levensduur wordt bereikt als de reguliere onderhoudswerkzaamheden niet meer toereikend zijn om het object (tegen acceptabele kosten) aan de door de gemeente Lansingerland gestelde of wettelijk verplicht gestelde functionele en technische eisen te laten voldoen.

Het eind van de maatschappelijke levensduur wordt bereikt als het object niet meer aan de maatschappelijke eisen voldoet (wensen van bewoners en bedrijven, nieuwe regelgeving, veranderd beleid, etc.). Aan het eind van de levensduur wordt op basis van de actuele wensen (beleid) opnieuw besloten wat er met het object moet gebeuren. Moet het worden verwijderd, gereconstrueerd of totaal vernieuwd? In schema 1.2 is deze cyclus weergegeven als de beheercyclus.

Schema 1.2, beheercyclus

1.3 Van Beheer- en onderhoudsplan tot uitvoering

In de Handreiking Constructieve veiligheid van bestaande bruggen en viaducten (editie 2011) uitgebracht door VROM-inspectie (tegenwoordig Inspectie Leefomgeving en Transport) is het volgende opgenomen over de drie hoofdonderdelen van beheerplan en de stap van plan tot uitvoering. In schema 1.3 is dit schematisch weergegeven.

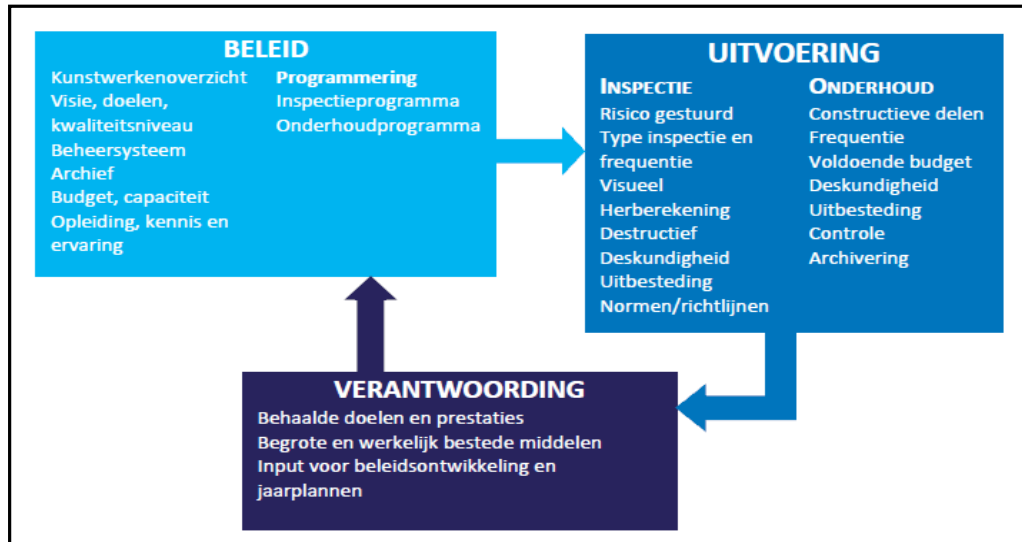
Beleid en planning zijn de randvoorwaarden voor een goede uitvoering. Zonder beleid berust de uitvoering meestal op toeval (signalen en incidenten). En zonder programmering of planning schiet de uitvoering er vaak bij in (geen plan, geen budget) of berust alleen op interesse en betrokkenheid van de uitvoerder. Voor het constructief verantwoord en veilig in stand houden van een object zijn professionaliteit, structuur en continuïteit belangrijke voorwaarden. Hierbij horen goede tools, zoals een beheersysteem, kennis & ervaring en volledige areaalgegevens waaronder de (legger-)gegevens wie eigenaar is en verantwoordelijk is voor het beheer.

Bij uitvoering hoort ook het inspecteren. Regelmatig onderzoeken wat de kwaliteit is van het areaal en de kwaliteit van het onderhoud. Een landelijk geldend systeem voor de kwaliteitsbeoordeling van civiele kunstwerken is er niet. Voor weg-verhardingen en riolering zijn dergelijke systemen wel ingevoerd, maar kunstwerken zijn dusdanig divers in functie, vorm en materiaalgebruik dat er geen eenduidige norm is aan te geven. Eind 2010 heeft de NEN een norm voor het uniform inspecteren van infrastructuur- en dus ook kunstwerken- geïntroduceerd. De norm is voor de gemeente mogelijk in de toekomst een hulpmiddel voor het op eenduidige wijze vastleggen van de technische conditie van onze kunstwerken. Bij uitvoering van het onderhoud hoort ook het dagelijks bijsturen op budget en controle van hetgene dat wordt ingekocht.

Beleid gaat over in uitvoering en uitvoering gaat over in verantwoording. Wat waren de doelen en zijn ze behaald? Wat waren de begrote middelen en wat is werkelijk besteed. Het onderdeel verantwoording levert de input voor optimalisatie of vernieuwing van het beleid. Bijvoorbeeld wordt jaarlijks een verantwoording en bijsturing op beleid en budget uitgevoerd.

Schema 1.3, uit de handreiking constructieve veiligheid van bestaande bruggen en viaducten (VROM-inspectie, publicatienummer VI-2011-47)

1.4 Leeswijzer

In de inleiding zijn aan de orde gekomen: visie, doel en definiëring van beheer, beheercyclus, uitvoering en verantwoording. In hoofdstuk 2 wordt verder ingegaan op het beleid en komen de andere onderwerpen onder het kopje Beleid in schema 1.3 aan de orde: onderhoudsniveau, onderhoudsscenario's, kunstwerkenoverzicht (areaal), kwaliteitsniveau, inspectieprogramma en budget/capaciteit.

Uitvoering en het beheer van kunstwerken volgt in hoofdstuk 3. Hierin staat de huidige wijze van uitvoer van beheer. Dit wordt in hoofdstuk 4 vervolgd in een beschrijving van het onderhoud met de onderhoudsstrategieën, onderhoudscyclus en onderhoudsfrequentie. In hoofdstuk 5 en 6 wordt ingegaan op beheerkosten, (aansprakelijkheids-) risico's en middelen. De FTE bepaling van het beheer staat in hoofdstuk 7.

1.5 Actualisatie in 2015

Voor het beheer van kunstwerken is in 2014 bepaald dat het onderhoudsniveau* dat nagestreefd wordt is 'onderhoudsniveau C', gelijk aan het onderhoudsniveau voor de andere beheergroepen Openbare Ruimte van de gemeente Lansingerland. In het beheerplan Civiele kunstwerken Lansingerland van augustus 2012 is uitgegaan van het nastreven van een 'minimaal onderhoudsniveau'.

In het voorliggende geactualiseerde beheerplan civiele kunstwerken is het nastreven van 'minimaal onderhoud' omgezet naar 'onderhoudsniveau C'. De consequenties van deze omzetting zijn uitsluitend tekstueel en dit komt doordat beide onderhoudsniveaus aan elkaar gelijk zijn. Onderhoudsniveau C is het minimumniveau en heeft als kenmerk dat de technische instandhouding wordt gewaarborgd. Het accent ligt nadrukkelijk op het handhaven van elementen en minder op de uiterlijke kenmerken van kwaliteit.

* het begrip Onderhoudsniveau en de niveaus A, B en C zijn nader uitgewerkt door het CROW
(CROW is een onafhankelijke kennisorganisatie op gebied van infrastructuur, openbare ruimte en verkeer & vervoer)

2. Uitgangspunten, beleid

In dit hoofdstuk worden verschillende uitgangspunten toegelicht. Voor de onderhoudsscenario's wordt aangegeven van welk onderhoudsniveau is uitgegaan: A, B en C. Voor het kunstwerkenareaal wordt een toelichting gegeven over de opbouw van de database (kunstwerktype, functie en elementen). Er wordt beschreven dat 'oude' kunstwerken herberekend (kunnen) worden. En een algemene indruk wordt gegeven van de inspectie resultaten en de uitgangspunten waaronder de inspecties zijn uitgevoerd.

2.1 Onderhoudsniveaus

Voor het beheer van kunstwerken is in 2014 bepaald dat het onderhoudsniveau dat nagestreefd wordt onderhoudsniveau C is, gelijk aan het onderhoudsniveau voor de andere beheergroepen Openbare Ruimte van de gemeente Lansingerland. Hieronder is een korte toelichting gegeven over de betekenis van een onderhoudsniveau.

Tabel 1.4, Toelichting kwaliteitsniveaus

onderhoudsniveau:	A ⁺	A	B	C	D
Wat is A+?	Nagenoeg ongeschonden kwaliteit gelijk aan de kwaliteit bij opleveren.				
Wat is A?	Kwaliteit met de indicatie 'mooi en comfortabel'.				
Wat is B?	Standaardniveau, kleine ongemakken en onvolkomenheden toegestaan, objectfunctie staat voorop.				
Wat is C?	Minimumniveau, beperkt tot waarborgen technische instandhouding.				
Wat is D?	Zeer laag niveau, risico op kapitaalvernietiging, functieverlies, juridische aansprakelijkheidstelling.				

In de hierna volgende paragraaf wordt hier verder opgegaan met een toelichting op de onderhoudsscenario's bij de verschillende onderhoudsniveaus. Onderhoudsniveau D is hier niet in meegenomen, want het nastreven van dit niveau is geen optie. Onderhoudsniveau D is in bovenstaande tabel opgenomen om aan te geven dat bij het nastreven van (minimaal) onderhoudsniveau C er risico aanwezig is om snel naar een D niveau te zakken en met name bij verlaging van het groot onderhoud aan civiele kunstwerken er versneld vervangingsinvesteringen gedaan moeten worden.

2.2 Onderhoudsscenario

Naar aanleiding van de uitgevoerde visuele inspectie in 2011/2012 is het kunstwerkenbeheerprogramma ingevuld met onderhoudsprojecten waarbij is vastgesteld welk kwaliteitsbeeld de elementen vertonen. Voor elk mankement is tevens middels een urgentiecode aangegeven wat de gewenste uitvoeringstermijn is. Bij het categoriseren van de mankementen op urgentiecode komen we op een bepaalde meerjarenbegroting voor herstel en reparatie. Vooraf zijn uitvoeringstermijnen toegekend per urgentiecode. Op basis van de urgentiecode en het kwaliteitsbeeld zijn de drie beheersscenario's vastgesteld.

De drie vastgestelde beheersscenario's kunnen als volgt worden gedefinieerd:

Tabel 2.1, beheersscenario's

Scenario	Kwaliteit	Randvoorwaarde/toegekende prioriteiten onderhoudsprojecten
1.	Niveau A	Alle voorgeschreven maatregelen met toegekende urgentiecode 1 t/m 9 binnen 10 jaar uitgevoerd + toonbaarheid + constructief/duurzaamheid.
2.	Niveau B	Alle voorgeschreven maatregelen met toegekende urgentiecode 1 t/m 9 binnen 10 jaar uitgevoerd + constructief/duurzaamheid.
3.	Niveau C	Uitsluitend voorgeschreven maatregelen met toegekende urgentiecode 1 t/m 9 binnen 10 jaar uitgevoerd.

Onderhoudsniveau A (onderhoudsscenario 1) – niet gekozen

Alle naar aanleiding van de globale, visuele inspectie in 2011/2012 vastgestelde onderhoudsprojecten zijn opgenomen. Bij onderhoudsniveau A zou hier de maatregelen bijkomen die genomen zouden moeten worden in het kader van toonbaarheid en constructief/duurzaamheid.

Onder **toonbaarheid** wordt de uitstraling van een kunstwerk verstaan. De beheerder en gebruiker hechten belang aan hoe een kunstwerk eruit ziet. Afhankelijk van locatie en functie wordt meer of minder belang gehecht aan de toonbaarheid. Een belangrijke afweging voor een beheerder is vaak het beschikbare budget terwijl een gebruiker de toonbaarheid belangrijk kan vinden vanuit zijn welzijn bij regelmaat gebruik of object waar hij "tegenaan moet kijken". Bij onderhoudsniveau A wordt dit meegenomen als onderdeel van de maatschappelijke levensduur.

Bij onderhoudsniveau A worden alle vastgestelde/geplande onderhoudsprojecten (conform inspectie) uitgevoerd om de kunstwerken op een optimaal (gewenst) technisch onderhoudsniveau te houden. Aan alle randvoorwaarden zoals deze kunnen worden gesteld ten aanzien van onderhoud wordt voldaan. Met behulp van de foto op de volgen pagina is weergegeven wat het referentiebeeld voor leuning voor dit scenario is.

Scenario 1, bij nastreven onderhoudsniveau A wordt leuning eerder geverfd in het kader van toonbaarheid.

Onderhoudsscenario 2 (onderhoudsniveau B) – niet gekozen

Ten opzichte van scenario 1 worden concessies gedaan ten aanzien de prioriteit toonbaarheid. Onderhoudsprojecten welke betrekking hebben op de veiligheid en constructief/duurzaamheid worden onverminderd gehanteerd bij functioneel onderhoud. Onderhoudsprojecten welke betrekking hebben op de toonbaarheid worden niet meer uitgevoerd. Nevenstaande foto illustreert wat hiermee wordt bedoeld.

Scenario 2, bij nastreven onderhoudsniveau B wordt het verven uitgesteld en kan het conserveren door lak te laat komen waardoor reparatie nodig is.

Onderhoudsscenario 3 (onderhoudsniveau C) – gekozen

Bij het vaststellen van dit scenario zijn concessies gedaan ten aanzien van de prioriteiten constructief / duurzaamheid en toonbaarheid. Enkel de prioriteit 'veiligheid' blijft gehandhaafd. Alle onderhoudsprojecten welke betrekking hebben op de prioriteiten constructief/duurzaamheid en toonbaarheid komen bij het scenario 3 te vervallen.

Het verschil met de voorgaande twee scenario's is dat nu ook wat grotere schades voor kunnen komen met betrekking tot de toonbaarheid en de constructief/duurzaamheid, hetgeen geïllustreerd wordt door nevenstaande foto.

Scenario 3, bij nastreven onderhoudsniveau C wordt gewacht met vervangen onderdelen en is een lage frequentie voor conserveren.

2.2 Kunstwerkenareaal

In deze paragraaf wordt het areaal beschreven, in aantallen (kwantiteit) en de geplande mutaties (veranderingen en ontwikkelingen).

2.2.1 Algemeen

De kwantitatieve en kwalitatieve areaalgegevens zijn samen met op te stellen maatregelpakketten de basis voor het maken van plannings van beheermaatregelen. Areaalgegevens zijn daarom geen doel op zich maar een middel voor doelmatig en effectief beheer. Daarbij moet worden aangetekend dat areaalgegevens nooit 100% actueel, juist en volledig zijn vanwege de cyclische inspecties en het verwerken van revisiegegevens. Voor een effectieve en efficiënte besteding van de middelen is het gebruikelijk te streven naar een bekendheid van circa 90% van het areaal.

2.2.2 Kwantitatieve areaalgegevens

Type kunstwerken

In bijlage 6 is een begrippenlijst opgenomen met de technische definitie van de verschillende typen civiele kunstwerk.

Overzicht kunstwerken

Momenteel (peiljaar 2012) beheert de gemeente 2.121 kunstwerken. In tabel 2.2 zijn per type kunstwerk de aantallen te vinden.

Tabel 2.2, per type en functie kunstwerk de aantallen en som van de lengte van dat type kunstwerk.

Kunstwerk	Functie	Aantal	Som lengte
Beschoeiing	Grondkerend	253	59441
Brug	Fietsers	8	84
	Verkeer	166	863
	Voet/fietser	96	1015
	Voetgangers	32	167
Totaal Brug		306	2129
Damwand	Esthetisch	1	20
	Grondkerend	412	8695
	Waterkerend	134	11601
Totaal Damwand		547	20316
Duiker	Watertransport	339	ca. 5.500
Totaal Duiker		339	Ca. 5.500
Kademuur	Waterkerend	17	682
Keerwand	Esthetisch	1	51
	Grondkerend	320	6561
	Waterkerend	2	323
Totaal Keerwand		323	6935
Monument	Esthetisch	1	10
Muren	Esthetisch	98	1473
Schanskorf	Grondkerend	36	5090
Sluis	Hoogteverschil	1	
Steiger	Aanlegsteiger	30	363
	Vissteiger	1	8
Totaal Steiger		31	371
Stuw	Waterregeling	52	163
Taludtrap	Hoogteverschil	104	577
Tunnel		12	826
Viaduct	Verkeer	4	327
	Voet/fietser	1	
Eindtotaal		2125	

Alle kunstwerken zijn vastgelegd in een digitaal tekeningbestand, te zien in bijlage 2.

Functie

Onder Beheerbeleid wordt verstaan: het **rationeel plannen van kosten en activiteiten** die voortvloeien uit de doelstelling duurzame middelen in de **conditie** te houden of weer te brengen, die voor de **vervulling van hun functie** nodig wordt geacht. Een voorwaarde die hierbij geldt is dat regelgevende en uitvoerende instanties van elkaar gescheiden moeten blijven (aangevulde definitie commissie Nomenclatuur van de vereniging voor Doelmatig Onderhoud).

Uit bovenstaande definitie kan worden afgeleid dat de functie van een object van cruciaal belang is voor de invulling van het beheer.

2.2.3 Areaalmutaties

Voor de komende jaren staat de volgende uitbreiding van het areaal gepland.

Tabel 2.3, areaalmutaties

Object	Eenheid	Hoeveelheden
Bruggen	St.	61
Tunnel	St.	1
Viaduct	St.	1
Beschoeiing	m'	19201
Damwand	m'	880
Duiker > ø1000mm	m'	78
Duiker < ø1000mm	m'	343

2.2.4 Kwaliteit areaal

Het uitgangspunt voor het opstellen van de beheersmaatregelen en bijbehorende beheerskosten in dit beheerplan is, naast het kwantitatieve areaal, de kwalitatieve toestand van het areaal. Hiertoe is het areaal aan de hand van visuele inspecties beoordeeld. Uitgaande van de gekozen onderhoudscenario 3 onderhoudsniveau C is bij de visuele inspecties beoordeeld op één kwaliteitsaspect: Veiligheid. In het kader van veiligheid wordt ook beoordeeld op functionaliteit. De kwaliteitsaspecten krijgen een beoordeling die valt binnen de drie niveaus: goed, matig (geringe ernst*) en slecht (ernst serieus en ernstig*). In deze paragraaf wordt gekeken naar de huidige kwaliteit van het areaal en zijn de minimum kwaliteitseisen bepaald waaraan het areaal moet voldoen. In tabel 2.4 is een verklaring van de verschillende kwaliteitsniveaus te vinden.

Tabel 2.4, verklaring beoordeling kwaliteitsniveau

Kwaliteitsniveau	Veiligheid	functionaliteit	Welstand / beeldkwaliteit
Goed	<ul style="list-style-type: none"> • Constructie in perfecte staat. • Geen schade. • Geen veiligheidsrisico. 	<ul style="list-style-type: none"> • Conservering in goede staat. • Geen schade. 	<ul style="list-style-type: none"> • Schoon, geen verontreiniging, geen graffiti • Verwerk in perfecte staat. • Geen vervormingen.
Matig Geringe ernst*	<ul style="list-style-type: none"> • Twijfel over veiligheid, nader onderzoek gewenst. • Aandacht noodzakelijk. • Waarschuwingsfase. 	<ul style="list-style-type: none"> • Enige uitspoeling. • Geen gevaar voor bezwijken. • Conservering is ernstig aangetast, maar er is (nog) geen gevolgschade. • Maatregel noodzakelijk ter voorkoming van gevolgschade. • Beginnende betonrot (Scheuren, roestvlekken). • Enkele mm openstaande scheuren. • Beginnende houtrot. • Nader onderzoek gewenst. 	<ul style="list-style-type: none"> • Verontreinigd. • Enige mosaangroei. • Enige vegetatiegroei. • Schade aan verwerk /coating. • Duidelijke vervormingen. • Ontwatering belemmerd.
Slecht Ernst serieus* Ernstig*	<ul style="list-style-type: none"> • Losliggende onderdelen. • Losstaande leuning. • Gevaar voor bezwijken. • Ernstig veiligheidsrisico. • Alarmfase. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ernstige uitspoeling. • Gevaar voor bezwijken. • Conservering is ernstig aangetast (gevolgschade is reeds opgetreden). • Gevorderde betonrot (wapening is zichtbaar en aangetast). • Vergevoerde houtrot. • Nader onderzoek noodzakelijk. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ernstig verontreinigd. • Dikke laag mosaangroei. • Doorgroei vegetatie. • Ernstige aantasting van verwerk. • Ernstige vervormingen.

* meer over de kwaliteitsoordelen: geringe ernst, ernst serieus en ernstig is te vinden in bijlage II.

In tabel 2.5 op de volgende bladzijde is het kwaliteitsbeeld gegeven van de kunstwerken die de afgelopen jaren door de gemeente zijn geïnspecteerd (visuele inspecties).

Tabel 2.5, kwaliteitsbeeld elementen

Element*		Som	Percentage	Percentage
Status	Aantal	Lengte (m)	(m 'slecht' / totaal m)	(aantal / aantal)
Afdeklát	14	4649		
Goed	4	782	17%	
Matig	7	2405	51%	
Slecht	3	1462	31%	
Beschoeiing	179	39929		
Goed	106	21557	54%	
Matig	46	9895	25%	
Slecht	27	8477	21%	
Brug	264			
Goed	158			60%
Matig	87			33%
Slecht	19			7%
Brugdek deklaag	2	18		
Goed	1	10	55%	
Slecht	1	8	45%	
Damwand	437	12358		
Goed	352	10377	84%	
Matig	56	1100	9%	
Slecht	29	881	7%	
Dekconstructie	4	200		
Matig	2	37	19%	
Slecht	2	162	81%	
Duikers	99			
Goed	29			29%
Geringe ernst	19			19%
Ernst serieus	44			44%
Ernstig	7			7%
Hekwerk	60	1207		
Goed	35	746	62%	
Matig	17	277	23%	
Slecht	8	184	15%	
Keerwand	352	8441		
Goed	289	7229	86%	
Matig	52	1025	12%	
Slecht	11	187	2%	
Leidingen	1	93		
Goed	1	93	100%	
Leuning	16	545		
Matig	11	462	85%	
Slecht	5	83	15%	

Tabel 2.5 vervolg, kwaliteitsbeeld elementen

Element *		Som	Percentage	Percentage
Status	Aantal	Lengte (m)	(m 'slecht' / totaal m)	(aantal / aantal)
Muurafdekking	8	725		
Goed	8	725	100%	
Oplegbalk	18	579		
Goed	2	12	3%	
Matig	10	431	74%	
Slecht	6	136	23%	
Pijlers		40		
Matig		40	100%	
Schanskorf	23	2012		
Goed	22	1912	95%	
Matig	1	100	5%	
Schilderwerk leuning	1	38		
Matig	1	38	100%	
Schilderwerk overig	1	20		
Goed	1	20	100%	
Schoeiing	8	1042		
Matig	3	181	17%	
Slecht	5	861	83%	
Steiger	25	369		
Goed	24	368	100%	
Slecht	1	1	0%	
Strips	2	299		
Goed	1	90	30%	
Matig	1	209	70%	
Talud	1	80		
Slecht	1	80	100%	
Taludtrap	35	291		
Goed	29	253	87%	
Matig	6	38	13%	
Trekstang	1	100		
Slecht	1	100	100%	
Tunnel	1	103		
Goed	1	103	100%	
Wand	5	86		
Goed	1	6	7%	
Matig	3	72	84%	
Slecht	1	8	9%	
Eindtotaal	1557*	73645		

* een object (bijvoorbeeld brug) bestaat uit meerdere elementen

2.2.5 Conclusie huidige kwaliteitsbeeld

Uitgaande van onderhoudsniveau, dus uitsluitend gelet op functionaliteit en technische instandhouding, is het algemeen beeld van de kwaliteit 'matig' is van de civiel technische kunstwerken in beheer bij gemeente Lansingerland. Voor een aantal objectsoorten of elementen wordt de kwaliteit hoofdzakelijk als 'slecht' beoordeeld, zoals: dekconstructies en schoeiingen. Van het hekwerk en leuning is ongeveer 15% in slechte staat, van de opdebalken ca. 25% en 5% van de (keer-en dam-) wanden. Bij kwaliteitsbeeld 'Slecht' gaat het voornamelijk om objecten of elementen die hun einde levensduur bereiken of hebben bereikt en die hun functionaliteit hebben verloren. Een aantal bruggen (6) komen in aanmerking om binnen 10 jaar te worden vervangen met een vervangingswaarde van ca. € 1.500.000. Hiervan dienen 3 bruggen binnen 5 jaar te worden vervangen.

Om niet een al te negatief beeld af te geven, geven we hierbij een lijst van de objecten en de percentages (veelal in meters) dat als 'goed' is beoordeeld.

objectsoort	percentage 'goed'
• Beschoeiingen	54 %
• Bruggen	60 %
• Damwanden	84 %
• Keerwanden	86 %
• Taludtrappen	87 %
• Steigers	80 %
• Schanskorf	100 %
• Tunnel	1 tunnel aanwezig, deze is 'goed'

2.3 Kwaliteitsinspecties

Om de (technische) staat van de kunstwerken vast te stellen, zijn (gedetailleerde) kwaliteitsinspecties noodzakelijk. De gemeente Lansingerland heeft recent een groot deel van alle kunstwerken laten inspecteren. Met deze inhaalslag aan inspecties en de eerdere inspecties zijn er nu van ca. 75% van de kunstwerken kwalitatieve inspectiegegevens aanwezig.

Foto 2.6 illustreert het nut en de noodzaak van inspecties. De ogenschijnlijk in goede staat verkerende brug blijkt bij inspectie in januari 2012 aan de onderzijde van de brug in uiterst slechte staat te zijn. De brug was in dusdanige slechte staat dat per direct een aslastbeperking is opgelegd uit veiligheid voor het verkeer dat van de brug gebruik wenst te maken.

Foto 2.6, ogenschijnlijk is de brug helemaal in orde. Bij inspectie onder de brug blijkt dat de brug in zeer slechte staat is. Na inspectie is direct aslastbeperking opgelegd.

Hieronder geven we een korte toelichting op de vier te onderscheiden soorten inspecties.

2.3.1. Visuele inspectie

Een visuele inspectie is een zintuiglijke controle van het functioneren van primaire installatiedelen / kunstwerkonderdelen en (installatie)onderdelen die een intensieve bewaking nodig hebben. Tevens omvat het testen en controleren van installatiedelen die bij een normale procesvoering niet in gebruik zijn, gericht op het opsporen van gebreken c.q. schades die direct of op korte termijn een goed en (dus) veilig functioneren van het object in negatieve zin kunnen beïnvloeden. Een globale inspectie wordt zonder inzet van bijzonder hulpmaterieel uitgevoerd (hoog-, laagwerker, duikploeg, etc.) uitgevoerd. Jaarlijks kan de inspectie van (een deel) van het areaal geactualiseerd worden. Op basis van een visuele inspectie (geadviseerde uitvoering in januari-maart) worden onderhoudsgegevens (projecten, hoeveelheden, prioriteiten enz.) gecontroleerd en geactualiseerd.

2.3.2. Technische inspectie

Een technische inspectie is een systematische inspectie van kunstwerkonderdelen (elementen) door middel van zintuiglijke controle en het uitvoeren van metingen en/of beproevingen met betrekking tot norm-hantering, veiligheid en staat van onderhoud en wordt uitgevoerd. Tevens is het een controle op het voldoen aan ontwerp- en gebruikseisen, gericht op het verzamelen van gegevens die een eenduidige beoordeling van de staat waarin het object verkeert (kwaliteit) mogelijk maken.

De technische inspectie omvat het volledig inzicht creëren in de technische onderhoudsstaat van het kunstwerk. Het betreft veelal een deel van het totale areaal kunstwerken. Het jaar van uitvoering van een technische inspectie is aan de hand van een globale inspectie bepaald.

Er worden (een vooraf bepaald aantal) metingen verricht aan installaties en houten (indringing), stalen (materiaal- en conserveringsdikte) en betonnen (druksterkte- dekkings-, carbonatie- en chloridemeting) onderdelen.

2.3.3. Nader onderzoek

Indien bij een kunstwerk tijdens een globale of technische inspectie het vermoeden bestaat dat er gebreken zijn aan een specifiek onderdeel, of er een specifiek niet direct te definiëren schadebeeld wordt waargenomen, kan een nader onderzoek of gericht technische inspectie worden voorgeschreven. Een aantal voorbeelden hiervan zijn:

- Vermoeden van ASR (alkali-silica-reactie) schade. om vast te stellen dat het ASR-schade betreft kunnen betonkernen geboord worden waaraan in een laboratorium een petrografisch onderzoek wordt uitgevoerd.
- Vermoeden van overbelasting betonconstructie. Om overbelasting vast te stellen kan een constructieberekening (op basis van in een laboratorium bepaalde druksterkte en de treksterkte van genomen betonkernen en wapeningsstaven) worden uitgevoerd.
- Vastleggen schades nulsituatie. Wanneer een brug bijv. tijdelijk wordt belast door extra zwaar transport of naburige heiwerkzaamheden kan vooraf de nulsituatie worden vastgesteld. Van alle schades wordt de exacte locatie en hoeveelheid vastgelegd op inspectietekeningen, video en/of foto. Eventueel kunnen metingen aan onderdelen worden uitgevoerd in X, Y en Z-richting. De resultaten van de nutsituatie kunnen dan worden vergeleken met de resultaten van na afronding van de werkzaamheden (zwaar transport of heien).
- Berekenen toelaatbare aslast stalen brug. Om de toegestane aslast of gewichtsbepanking te kunnen bepalen wordt op basis van inspectieresultaten (schades en specifieke metingen) een constructieberekening uitgevoerd. Door bijv., staaldiktevermindering kan de aslast in huidige situatie sterk afwijken van de ontwerp-aslast.
- Aanvullende metingen aan onderdelen (Hout: indringing, Staal: materiaal- en conserveringsdikte, Beton: druksterktedekking-, carbonatie- meting en nemen betonstof monsters of betonkeuren).
- Aanvullend laboratoriumonderzoek (Conserveringen: beoordeling type en aantal lagen, staal: treksterkte, betonkem/monster, slijt-treksterkte, hecht-treksterkte, druksterkte, vochtgehalte, petrografisch, röntgendiffractie, chloride- en cementgehalte, enz.).
- Bepalen besteksgegevens; voor het opmaken van een RAW-bestek het inmeten/opnemen van de juiste hoeveelheden en bepaling benodigde inzet materieel /werkwijze.

2.3.4. Video inspectie

Bij een video inspectie wordt gebruik gemaakt van een videocamera met een technisch hulpmiddel om de camera in te brengen in het kunstwerk en deze te inspecteren. Videocamera's worden toegepast om duikers vanuit de binnenkant van de duiker visueel te inspecteren. Om te weten waar in de duiker het beeld is opgenomen en de locatie van een eventueel gebrek vast te stellen, is er tijdens de opname een constante aflezing van de verticale afstand gemeten vanaf het referentiepunt. Een video inspectie brengt nauwkeurig elk onderdeel van het kunstwerk in beeld waarbij onderdelen niet over het hoofd kan worden gezien door de constante opnamen van het beeldmateriaal.

Voorafgaand aan de video opname moet de duiker gereinigd worden zodat de camera vrij door de duiker kan verplaatsen en filmen. De duiker moet ook afgezet worden en worden leeggepompt, zodat er geen water in staat. Pas dan kunnen er opnames gemaakt worden.

2.4 Herberekening 'oude' kunstwerken

Indien blijkt dat er vraagtekens zijn bij de veiligheid van een kunstwerk kan besloten worden om een herberekening uit te voeren. Indien niet alle gegevens zoals betonkwaliteit, kwaliteit wapeningsstaal of hoeveelheid wapening aanwezig is, dient hiervoor eerst een onderzoek te worden uitgevoerd. Omdat oudere kunstwerken nog vaak met de hand zijn berekend zitten er vaak constructieve reserves in het draagvermogen van een kunstwerk. Uit de herberekening volgt of een kunstwerk voldoet aan de vereiste veiligheid eventueel met een gereduceerde levensduurverwachting. Aanleiding voor herberekening kan zijn dat het gebruik of belasting van het kunstwerk is gewijzigd.

2.5 Wet- en regelgeving

Het gemeentebestuur draagt als eigenaar en beheerder de bestuurlijke en civielrechtelijke verantwoordelijkheid voor de staat waarin de kapitaalgoederen zich bevinden.

Voldoet het gemeentebestuur niet aan de daaruit voortvloeiende zorgplicht voor de instandhouding van de voorzieningen, dan kan het op grond van het Burgerlijk Wetboek aansprakelijk worden gesteld voor eventuele daaruit voortvloeiende schade. Een voorbeeld hiervan is de wegwet waarbij in het eerste artikel is beschreven dat bruggen behoren tot het wegennet en daarmee in stand moeten worden gehouden door de beheerder.

Tabel 2.7 bevat een overzicht van vigerende wetgeving waaruit verplichtingen kunnen voortvloeien voor civiele kunstwerken. In bijlage 4 is een uitgebreid overzicht gegeven van de wetgeving op het gebied van beheer en onderhoud van civiele kunstwerken.

Tabel 2.7, Overzicht wettelijke-, beleidsmatige- en normstellende kaders. In het operationeelplan zijn de kaders inhoudelijk verder beschreven.

Wet/beleid/Norm	AMvB / beleid	Beheer en Onderhoud
Wetgeving		Verplichting tot onderhoud
Wegwet		Voorschriften veiligheid, gezondheid, etc.
Woningwet	Bouwbesluit 2012 Regeling bouwbesluit 2012	Uitvoering werkzaamheden
Wet geluidhinder		Overlast d.m.v. trillingen
Waterwet*	Lozingenbesluit Wvo Vaste Objecten Activiteitenbesluit Besluit lozen buiten inrichtingen	Milieumaatregelen Regulering van lozen afvalstoffen Regulering van lozen vervuild water
Burgelijkwetboek 6		Verplichting tot beheer openbare ruimte
Gemeentewet	Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) 2003	Verplichting tot beheer kapitaalgoederen
Beleid (gemeentelijk)		
Beleid Lansingerland	Beheerplan civiele kunstwerken 2013-2016	Uitvoeringsprogramma
Normen		
Normen	ISO, NEN, CUR	
*Waterwet: In 2008 zijn diverse water- en milieu wetten samengevoegd in de Waterwet. Op basis daarvan beschikt de gemeente over een Watervergunning om onderhoud aan de civiele kunstwerken te mogen uitvoeren. In tegenstelling tot voorgaande jaren worden aannemers verplicht gesteld om de milieumaatregelen uit te voeren. Als gevolg hiervan nemen de uitvoeringskosten toe.		

2.6 Budget en capaciteit

Informatie over budget en capaciteit is te vinden in hoofdstuk 6 en 7, 'Middelen' en 'FTE Bepaling'.

3. Beheer van kunstwerken, uitvoering (1)

Onder de kop 'beheer van kunstwerken' wordt ingegaan op de wijze van uitvoer van beheer.

3.1 Doelstelling van het beheer (beoogde resultaat)

De doelstelling van het beheer van kunstwerken van de gemeente is het bewaken en waarborgen van de veiligheid van de openbare ruimte en het voldoen aan wettelijke verplichtingen door systematisch plannen, budgetteren, voorbereiden en uitvoeren van beheermaatregelen alsook regulering en toezicht.

3.2 Onderdelen beheer van kunstwerken

Het werk van de beheerder van kunstwerken bestaat de volgende onderdelen.

Onderdelen beheer van kunstwerken:

- Beleid en advies;
- Werkvoorbereiding o.a. het opstellen van project opdrachten;
- Regie over lopende projecten (bewaken scope en financieel);
- Financiën (facturen, kwartaalrapportage, maandrapportage, voorjaarsnota, najaarsnota, kadernota);
- Inspecties;
- Inventarisatie kunstwerken;
- Mutatie areaalgegevens;
- Opstellen van beheerplan;
- Overdracht en toetsing van nieuwe projecten;
- Afhandelen meldingen en klachten.

3.3 Inspectieprogrammering

In tabel 3.1 is het inspectieprogramma te vinden voor de gemeente.

Tabel 3.1, inspectieprogramma

Type	Inspectiefrequentie	opmerking
Bruggen	Eénmaal per 4 jaar Met een vervolgininspectie* voor bruggen die blijken kritisch te zijn.	<i>Risico en gevolg van falen (zie figuur 4.1) is bij bruggen hoog, zekerheid van faaltijdstop is klein en de meetbaarheid van de conditie is goed. Om die reden worden (alle) bruggen elke 4 jaar geïnspecteerd, zodat in elk beheerplan de situatie geactualiseerd kan worden.</i>
Duikers	Eénmaal per 8 jaar	<i>Risico en gevolg van falen is groot en de zekerheid van faaltijdstop is ook groot. Om die reden worden (alle) duikers elke 8 jaar geïnspecteerd. Over 4 jaar zal er per jaar 12% van de duikers worden geïnspecteerd.</i>
Beschoeiing, kademuur, damwand, taludtrap, steiger, schanskorf	Eénmaal per 15 jaar	<i>Risico en gevolg van falen is klein bij deze kunstwerken. Om die reden worden deze kunstwerken elke 15 jaar geïnspecteerd. Over 15 jaar worden al deze kunstwerken in een grootschalige inspectie actie geïnspecteerd.</i>

* Een vervolgininspectie is een extra visuele inspectie, zodat kritische bruggen in plaats van 1x 4 jaar nu 1 x 2 jaar worden geïnspecteerd.

3.4 Video Inspectieduikers

In een volgend beheerplan Water worden de 'Video Inspectie duikers' opgenomen en komt dit onderdeel in dit beheerplan te vervallen (qua uitvoering). De reden hiertoe is dat het reinigen van duikers onderdeel uitmaakt van de uitvoering van het beheerplan Water. Door de inspecteren van duikers onder te brengen bij dit beheerplan worden kosten bespaard, aangezien de duikers niet meer speciaal voor de inspectie gereinigd hoeven te worden.

3.5 Duurzaam beheer

Onder duurzaam beheer wordt het beheren van objecten (kapitaalgoederen) verstaan, opdat die zo lang mogelijk functioneren tegen zo laag mogelijke kosten (lange termijn). Het is ook wel te omschrijven als het onderhouden van kapitaalgoederen op een zodanige manier dat er tegen zo beperkt mogelijke kosten (gerekend over de volledige levensduur) de voorzieningen voortdurend goed functioneren, er geen kapitaalvernietiging plaatsvindt en er geen sprake is van achterstallig onderhoud.

Bij de gemeente is gekozen voor het onderhoudsniveau C (zie paragraaf 2.1). Daarmee is gekozen voor zo minimaal mogelijk kosten voor onderhoud op kort termijn. Het heeft dan ook geen nut om een kostenafweging te maken waar de balans ligt tussen onderhoudsactiviteiten nu en verlenging van de levensduur later. Dit is ook de reden om geen functionele inspecties uit te voeren en daarmee meer 'niet gepland onderhoud' op te sporen.

"Duurzaamheid is degelijkheid met betrekking tot het ontwerp, uitvoering, veiligheid, en een lange levensduur, waarbinnen voortdurend wordt voldaan aan de gebruikseisen". Duurzaam beheer kent dus ook nog een tweede aspect en dat is het duurzaam ontwerpen en inkopen. Bij het maken van het ontwerp van een civiel kunstwerk en het opstellen van de technische eisen kan ook direct al nagedacht worden over de kosten voor beheer en onderhoud, om deze zo laag mogelijk te houden en de levensduur zo lang mogelijk te laten duren. Daarnaast moet de milieubelasting als het kan laag worden gehouden. Dit valt ook onder duurzaam beheer. Meer over dit onderwerp is te vinden in bijlage 5. De gemeente heeft dit deel van duurzaam beheer ondervangen door de beheerder Kunstwerken te koppelen aan het team projecten bij het ontwerp van nieuwe kunstwerken.

3.6 Beheersysteem

In het kader van Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR) gaat de gemeente een beheersysteem voor alle onderdelen aanschaffen.

4. Onderhoud van kunstwerken, uitvoering (2)

In dit hoofdstuk worden de onderhoudsstrategieën: Storingsafhankelijk- (SAO), Toestandafhankelijk- (TAO) en Gebruiksafhankelijkonderhoud (GAO) beschreven en een keuze gemaakt. De onderhoudscyclus wordt beschreven en nader ingevuld, specifiek voor de gemeente. Onder het kopje aanpak van het onderhoud wordt er bij betrokken wat het inkoop- en aanbestedingsbeleid is van de gemeente en de betrokken afdelingen bij de aanpak van het onderhoud.

4.1 Onderhoudsstrategieën

Op basis van de functie en de geldende (rand) voorwaarden kunnen de kosten die voortvloeien uit disfunctioneren (gevolgschadekosten) worden gewogen. Daarbij dient de randvoorwaarde “veiligheid” te allen tijde te worden gewaarborgd.

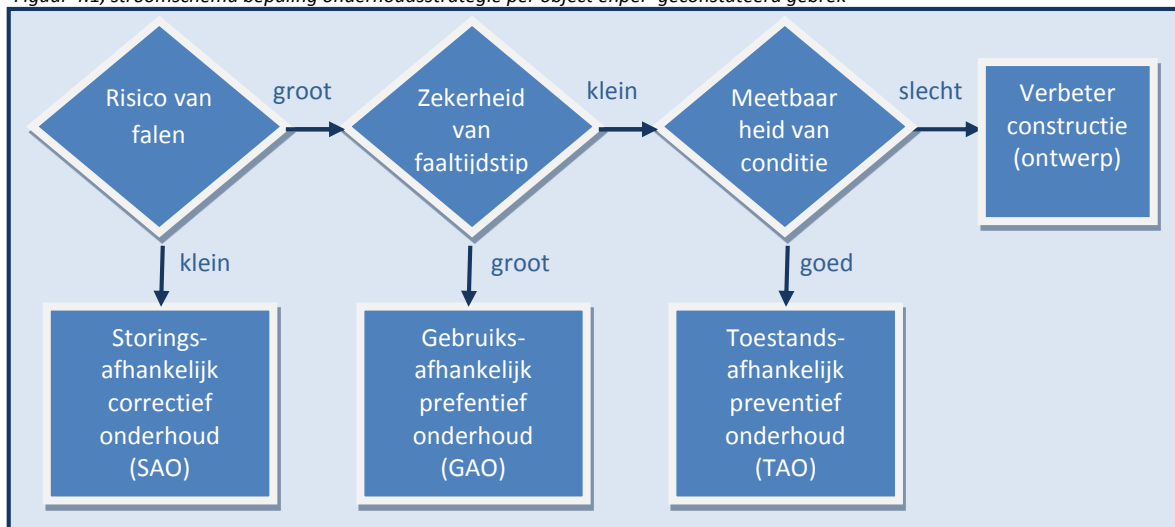
De gevolgschadekosten bepalen samen met de inspanningen die nodig zijn om disfunctioneren te voorkomen de te volgen onderhoudsstrategie.

De kosten die voortvloeien uit het zogeheten normfalen worden gevolgschadekosten genoemd. Afhankelijk van de randvoorwaarde zullen deze veel of weinig bedragen. Dit laatste bepaalt weer op welke wijze een onderdeel (kunstwerk) wordt onderhouden. We onderscheiden 3 onderhoudsstrategieën:

- SAO = storingsafhankelijk onderhoud
- TAO = toestandafhankelijk onderhoud
- GAO = gebruiksafhankelijk onderhoud

Onderstaand stroomschema geeft weer hoe op kwalitatieve wijze de te volgen onderhoudsstrategie voor een installatie/onderdeel/systeem kan worden afgewogen.

Figuur 4.1, stroomschema bepaling onderhoudsstrategie per object en per geconstateerd gebrek

Het rationeel plannen van kosten en activiteiten richt zich met name op het zoeken naar de balans tussen het risico van (norm)falen (kans maal gevolgschadekosten) en de kosten van onderhoud. Waarbij voor de gemeente momenteel geldt dat daar waar mogelijk gekozen wordt storingsafhankelijk, correctief onderhoud wordt gepleegd om maatregelen pas te nemen als bewezen is dat het noodzakelijk is. Indien de gevolgschadekosten laag zijn kan correctief onderhoud worden overwogen; indien de gevolgschadekosten hoog zijn zal worden gekozen voor preventief onderhoud. De lat wordt hierbij dus hoog gelegd.

In het geval van correctief onderhoud wordt de investering volledig benut, maar wordt een zekere mate van ongemak voor lief genomen. In het geval van preventief onderhoud wordt een zekere mate van desinvestering geaccepteerd om te voorkomen dat er situaties met ingrijpende gevolgen ontstaan.

Met de komst van het Nieuw Burgerlijk Wetboek is de bewijslast in geval van gevolgschade bij de beheerder komen te liggen. De beheerder dient aan te tonen dat hij alle (redelijkerwijs) noodzakelijke maatregelen heeft genomen om te voorkomen dat gevolgschade zal optreden. Sindsdien zijn veel beheerders voorzichtiger geworden en is het belang van preventief onderhoud toegenomen.

4.2 Onderhoudsprogramma

In bijlage 3 is het (groot) onderhoudsprogramma te vinden. Bij het opstellen is gebruik gemaakt van de in paragraaf 4.1 gepresenteerd onderhoudsstrategie 3 behorend bij onderhoudsniveau C. We herhalen hierbij nogmaals: voor de gemeente geldt momenteel dat daar waar mogelijk gekozen wordt storingsafhankelijk, correctief onderhoud wordt gepleegd om maatregelen pas te nemen als bewezen is dat het noodzakelijk is.

4.3 Onderhoudscyclus

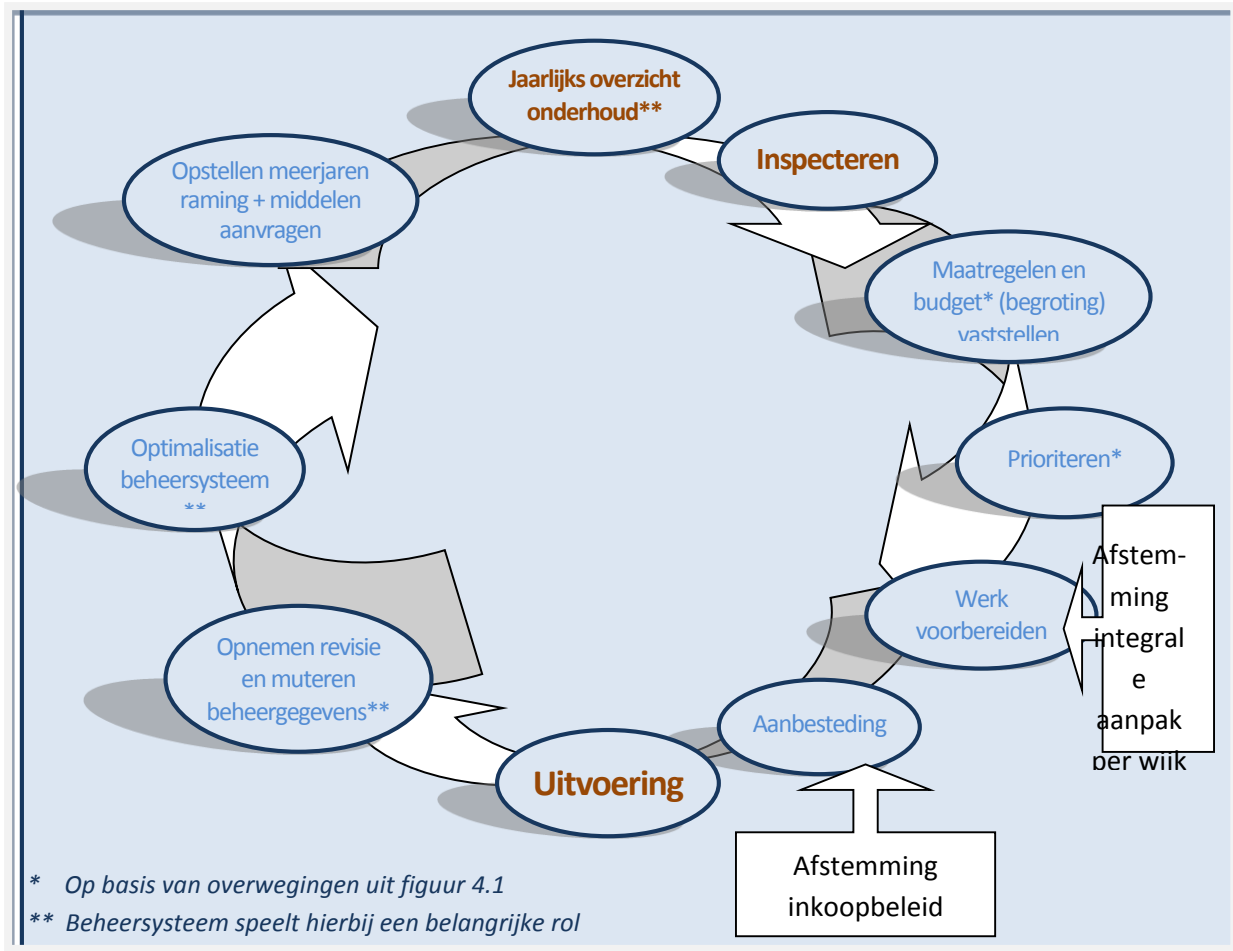
Uit voorgaande kan worden afgeleid, dat het beheerbeleid van civiele kunstwerken berust op een drietal pijlers te weten:

1. **Inspectie:** periodieke inventarisatie van de onderhoudstoestand, zodat op het juist moment onderhoud kan worden gepleegd (rationeel plannen);
2. **Uitvoering:** activiteiten om onderdelen weer optimaal (= binnen de gestelde randvoorwaarden) te laten functioneren;
3. **Jaarlijks overzicht onderhoud:** maatregelen met de middelen (onderhoudsbudget) om zowel het uitvoeren van inspecties als van onderhoudswerkzaamheden te kunnen bekostigen.

Het schema op de volgende pagina geeft inzicht in de relatie tussen inspectie, uitvoering en jaarlijks overzicht onderhoud (de zogenaamde onderhoudscyclus).

Figuur 4.2, schematische weergave onderhoudscyclus

4.4 Aanpak van het onderhoud

Teneinde de kunstwerken in de gewenste conditie te houden zijn verschillende soorten onderhoud voorzien.

Type onderhoud:

Schade	→	Enmalig onderhoud
Regulier	→	Periodiek onderhoud

EENMALIGE ONDERHOUD

Naar aanleiding van geconstateerde schades dienen eenmalig reparaties uitgevoerd te worden. Te denken valt aan betonreparaties, herstellen leuning, aanbrengen ontbrekende onderdelen, etc. Eenmalige acties worden jaarlijks gepland en vormen onderdeel van de reguliere begroting mits ze niet te grote financiële consequenties hebben.

Onderhoud "eigen dienst". Kleine werkzaamheden die noodzakelijk zijn als gevolg van calamiteiten of onverwacht optredende schades en of storingen en daardoor niet of slecht te plannen zijn worden uitgevoerd door de "eigen dienst". Directe reparatie van deze schades voorkomt dat deze schades snel in omvang toenemen. Vaak kan een grotere en daardoor vaak duurdere reparatie worden uitgesteld. Dit soort reparaties is daarmee essentieel voor een doelmatig beheer.

Enkele voorbeelden van dergelijke reparaties zijn:

- het reinigen (oppervlakken, goten, verwijderen graffiti, etc.) van onderdelen;
- vervangen kleine onderdelen (leuningen);
- jaarlijks onderhoud aanstratingen tegen de brugdekken.

PERIODIEK ONDERHOUD

Onder het periodiek onderhoud in het kader van de reguliere begroting vallen:

- **Jaarlijks onderhoud.**
Jaarlijks onderhoud wordt gedefinieerd als het geheel aan kleinere onderhoudsacties die ieder jaar moeten worden uitgevoerd. Hierbij moet men denken aan:
  - smeren en afstellen onderdelen.
- **Meerjaarlijks onderhoud.**
Onder meerjaarlijks onderhoud worden acties met een frequentie groter dan een jaar verstaan, zoals:
  - conserveren van onderdelen (overlagen en vervangen conserveringssysteem);
  - vervangen onderdelen (slijtlagen, kitvoegen, houtwerk, etc.).

In bijlage 3 is een overzicht van onderhoudsprojecten.

5. Beheerkosten

In dit hoofdstuk wordt de kwalitatieve toestand van het areaal beschreven. In hoofdstuk 4 is aangegeven hoe groot het areaal kunstwerken is en in dit hoofdstuk wordt gekeken naar de kosten van beheer.

5.1 *Beleid en Beheer*

Voor het voeren van beleid en de werkzaamheden als beheerder zoals omschreven in paragraaf 3.2 is 1 FTE beschikbaar.

5.2 *Inspecties en nader onderzoek*

De kosten voor het uitvoeren van de inspecties zoals in paragraaf 3.3 beschreven zijn geraamd op € 45.000,- De inspectiegegevens worden vastgelegd in het kunstwerken beheerprogramma. De inspecties worden vervolgens door de gemeente beoordeeld. De technische inspectie kan aanleiding geven tot het uitvoeren van extra nader onderzoek naar de ernst van de geconstateerde gebreken of de oorzaak van het technisch falen van de constructie. .

5.3 *Klein onderhoud kunstwerken*

Onder klein onderhoud worden alle werkzaamheden verstaan die, vanwege de kleine omvang, uitgevoerd zouden kunnen worden door de eigen dienst, en richt zich op het in goede staat houden van kunstwerken, zoals:

- herstellen van kleine schades
- schoonmaken van leuningen
- schilderen van leuningen
- reinigen van slijtlagen
- aanbrengen en vervangen van slijtlagen
- vernieuwen van enkele planken in brugdekken
- verwijderen van bepaalde graffiti

In feite worden dit soort werkzaamheden geschaard onder het dagelijks onderhoud dat wordt uitgevoerd door de Gemeente Lansingerland. De medewerkers van het team Buitendienst constateren deze kleine onderhoudswerkzaamheden en verwerken ze in het beheersysteem. Hierdoor komen ze los als maatregel in het beheersysteem. Voor de uitvoering van dit soort werkzaamheden is een capaciteit gereserveerd voor de Buitendienst van 100 uur per jaar.

Op basis van de inspecties, klachten en op basis van de technische rapporten gaat maandelijks een programma opgesteld worden voor dagelijks onderhoud (vervangen van een plank, reparatie slijtlagen, reinigen, enzovoort). De maatregelen zijn in het algemeen klein van omvang en worden in het lopende budgetjaar, vaak door eigen personeel, uitgevoerd. Direct onderhoud dat om veiligheidsredenen onmiddellijk moet worden uitgevoerd behoort eveneens tot het dagelijks onderhoud. De jaarlijkse behoefte aan dagelijks onderhoud wordt geheel gedekt uit het beschikbare budget voor dagelijks onderhoud, en is gebaseerd op ervaringsgegevens.

Snoeien van begroeiing over kunstwerken maakt onderdeel uit van het beheer van groen binnen de gemeente en is om die redenen niet meegenomen in dit beheerplan.

5.4 *Groot onderhoud kunstwerken*

Groot onderhoud is een van de inspecties afgeleide maatregel. Tot groot onderhoud kan worden overgegaan als na inspectie blijkt dat het kunstwerk niet meer voldoet aan de gestelde kwaliteitseisen. Groot onderhoud kan bestaan uit het repareren van beton, herstellen van metselwerk, het vervangen van een leuning, het conserveren van staalwerk, etc. Tijdens de inspecties wordt een inschatting gemaakt welke werkzaamheden uitgevoerd moeten worden om het kunstwerk weer in goede staat te brengen.

Onderhoudsprojecten waarbij aan kunstwerken groot onderhoud wordt gepleegd en/of vervanging van kunstwerken worden geleid door Team Projecten. Voor de projectleiding door het Team projecten voor kunstwerken is een capaciteit gereserveerd van 470 uur per jaar.

Na het vaststellen van de werkzaamheden kan doormiddel van het toepassen van kengetallen een inschatting worden gemaakt van de totale kosten voor het groot onderhoud. De totale kosten voor renovatie per planjaar die voort zijn gekomen uit de inspecties staan vermeld in tabel 5.1. Voor al de uit te voeren werkzaamheden geldt dat deze zullen plaatsvinden met inachtneming van de in het aanbestedingsbeleid opgenomen verplichtingen met betrekking tot social return.

Tabel 5.1 overzicht groot en klein onderhoud 2015 – 2016

Soort onderhoud	Kostenraming 2015	Kostenraming 2016
Groot en klein onderhoud	€ 463.400	€ 482.200

5.5 Vervanging en investeringskosten

Elk kunstwerk heeft een technische levensduur. Voor de kunstwerken in Lansingerland zijn de levensduren weergegeven in tabel 5.2 die gehanteerd worden in de financiële paragraaf bij investeringen.

Tabel 5.2, levensduur kunstwerken

Soort	Levensduur
Bruggen	30 jaar
Beschoeiing	15 jaar
Damwand	20 jaar

Tijdens een inspectie kan worden bepaald hoe groot de levensduur van een kunstwerk nog is en of er nog maatregelen kunnen worden toegepast die de levensduur van een brug eventueel kunnen verlengen.

Bij het bereiken van het eind van de technische levensduur moet het kunstwerk in feite vervangen worden door een nieuw kunstwerk. Een vervanging kan voortkomen uit het feit dat het kunstwerk simpelweg niet meer te repareren is d.m.v. het uitvoeren van groot onderhoud, of dat het uitvoeren van het benodigd groot onderhoud duurder is dan het vervangen van een kunstwerk. Voor de bruggen die zijn bestempeld als monument geldt dat deze nooit worden vervangen, maar gereconstrueerd. Reconstructie houdt in dat het huidige kunstwerk opnieuw wordt opgebouwd, in tegenstelling tot het ontwerpen en realiseren van een nieuw kunstwerk.

Vanuit de inspecties zijn voor de komende planperiode de volgende vervangingen bepaald:

Tabel 5.3, vervangingen in de periode 2015-2016

Investerings	2015	2016
Investerings	€ 803.000	€ 240.000

De investeringslasten voor de vervanging zijn te bepalen op basis van de kapitaalwaarde, het jaar van aanleg en de levensduur per object. De kapitaalwaarde is gelijk aan de vervangingskosten waarbij de vervanging één op één uitgevoerd wordt.

5.6 Integrale aanpak van onderhoud

Het groot onderhoud in de openbare ruimte wordt zo veel mogelijk afgestemd met onderhouds- en beleidsafdelingen binnen de Gemeente Lansingerland, woningbouwverenigingen, nutsbedrijven en winkeliers in de binnenstad. Dit wordt gedaan om overlast voor de bewoners en winkeliers zo veel mogelijk te beperken, maar zeker ook om zo doelmatig mogelijk om te gaan met de beschikbare middelen. Daartoe wordt jaarlijks alle groot onderhoud aan projecten voor het komende jaar in de openbare ruimte in kaart gebracht waarmee tegelijkertijd een doorkijk wordt gegeven naar de jaren daarna.

Na integrale afstemming met genoemde betrokkenen wordt het groot onderhoud samen met projecten in de openbare ruimte vastgelegd in een uitvoeringsplanning. Dit kan ertoe leiden dat met werkzaamheden wordt geschoven binnen de planperiode.

5.7 Kunstwerken in beheer bij derden

Er zijn geen kunstwerken van de gemeente in beheer bij derden.

5.8 Risicoparagraaf

In paragraaf 4.1 was al even aangehaald dat door invoering van het Nieuw Burgerlijk Wetboek (sinds 1992) de wettelijke aansprakelijkheid van de beheerder van de openbare ruimte gewijzigd is. De bepalingen uit het Burgerlijk Wetboek (hierna: BW) met betrekking tot de aansprakelijkheid van de beheerder zijn niet toegespitst op specifieke gevallen. In rechtspraak wordt nader bepaald op welke wijze de wettelijke bepalingen worden toegepast. Om die reden heeft een andere gemeente in Nederland (gemeente Alphen aan de Rijn) gemeend dat het opvolgen van het CROW handboek (handboek 'Aansprakelijkheid openbare ruimte van het CROW uit 2003') hierover niet voldoende inzicht gaf in de risico's en heeft vorig jaar, aan de hand van Jurisprudentie, nader uitgezocht hoe de aansprakelijkheid van de (weg-) beheerder wordt ingevuld vanuit het BW. In de volgende paragraaf wordt kort ingegaan op de bevindingen. Deze gemeente heeft dat gedaan voor hun taak als wegbeheerder. Het onderwerp laat zich niet samenvatten in enkele zinnen en voor beheer van Kunstwerken zal het op bepaalde punten anders worden ingevuld dan voor wegbeheer, daarom is het raadzaam voor de gemeente Lansingerland om een dergelijke 'Leidraad voor de praktijk*' met juridische toets voor het beheer van Civiele Kunstwerken te laten opstellen. In de paragraaf daarop volgend wordt kort een overzicht gegeven van alle risico's die in dit beheerplan zijn benoemd.

5.8.1 Risico's en Burger wetboek

De algemene aansprakelijkheidsregeling van artikel 6:162 BW luidt als volgt.

1. Hij die jegens een ander een onrechtmatige daad pleegt, welke hem niet kan worden toegerekend, is verplicht de schade die de ander dientengevolge lijdt, te vergoeden.
2. Als onrechtmatige daad worden aangemerkt een inbreuk op een recht en een doen of nalaten in strijd met een wettelijke plicht of met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt, een en ander behoudens de aanwezigheid van een rechtvaardigingsgrond.
3. Een onrechtmatige daad kan aan de dader worden toegerekend, indien zij is te wijten aan zijn schuld of aan een oorzaak welke krachtens de wet of de in het verkeer geldende opvattingen voor zijn rekening komt. Overmacht kan een rechtvaardigingsgrond zijn.

De onrechtmatigheid van een gedraging kan in concerto worden weggenomen door de aanwezigheid van een bijzondere bijkomende omstandigheid, die de gedraging rechtvaardigt (artikel 6:162, tweede lid, BW). Dit blijkt uit de passage "een en ander behoudens de aanwezigheid van een rechtvaardigingsgrond". Overmacht is een dergelijke rechtvaardigingsgrond.

De bijzondere aansprakelijkheidsregeling voor opstallen van artikel 6:174 BW luidt - voor zover hier relevant is - als volgt.

1. De bezitter van een opstal die niet voldoet aan de eisen die men daaraan in de gegeven omstandigheden mag stellen, en daardoor gevaar voor personen of zaken oplevert is, wanneer dit gevaar zich verwezenlijkt, aansprakelijk, tenzij aansprakelijkheid op grond van de vorige afdeling zou hebben ontbroken indien hij dit gevaar op het tijdstip van het ontstaan ervan zou hebben gehad.
2. Bij openbare wegen rust de aansprakelijkheid op het overheidslichaam dat moet zorgen dat de weg in goede staat verkeert.
3. Onder opstal in dit artikel worden verstaan gebouwen en werken, die duurzaam met de grond zijn verenigd, hetzij rechtstreeks, hetzij door vereniging met andere gebouwen of werken.

Artikel 6:174 Burgerlijk Wetboek (BW) legt een risicoaansprakelijkheid op de bezitter van een opstal. Onder "opstal" wordt in dit verband verstaan: een gebouw of een werk dat direct of indirect duurzaam met de grond is verenigd. Ook openbare wegen, het weglichaam en civiele kunstwerken begrepen, kunnen gelden als opstal in de zin van artikel 6:174 BW. 1

*De vereisten voor de aansprakelijkheid krachtens artikel 6:174 BW zijn:
 1° De opstal voldoet niet aan de eisen, die men daaraan in de gegeven omstandigheden mag stellen;
 2° Zij levert dientengevolge gevaar op voor personen of zaken, en
 3° Het gevaar verwezenlijkt zich; dat wil zeggen: de opstal brengt schade toe aan personen of zaken.*

Wat is een opstal?

In artikel 6:174 BW wordt een ruime definitie van het begrip "opstal" gegeven. Het moet gaan om gebouwen of werken, die duurzaam met de grond zijn verenigd. Bestanddelen van een gebouw of werk vallen ook onder deze bepaling. Bijvoorbeeld: een lift, een dakpan, een riool, dakgoot, schutting, regenpijp, sluis, telefoonpaal of mijngang. Echter, verplaatsbare of tijdelijke constructies vallen niet onder het begrip "opstal". Een brug wordt hier niet onder verstaan.

Ondergrondse leidingen en andere constructies, die dienstbaar aan de opstal zijn, vallen in beginsel ook onder het begrip opstal. Het bouwen van de opstal moet kunstmatig zijn; niet natuurlijk. Zo zal de gemeente in verband met een omgevallen boom, die gevaar oplevert voor personen of zaken niet op grond van artikel 6:174 BW aansprakelijk zijn, maar op grond van de algemene aansprakelijkheidsstelling van artikel 6:162 BW.

Als een eiser een claim bij de gemeente indient, omdat een hekwerk plotseling op het dak van zijn auto is terecht gekomen, waardoor een deel van het dak is beschadigd, moet deze claim naar de criteria van artikel 6:162 BW

worden beoordeeld. Immers, dit hek is geen opstal. Het hek is niet duurzaam met de grond verenigd. In dit geval zou de gemeente waarschijnlijk met succes een beroep op overmacht kunnen doen.

Wat is een gebrek?

Artikel 6:174 BW knoopt aansprakelijkheid vast aan een "gebrek" van de opstal. Wat is een dergelijk gebrek? In de meeste gevallen zal duidelijk zijn wat de eisen zijn, die in de "gegeven omstandigheden" aan de opstal (moeten) worden gesteld.

Zo mag van een fiets worden verwacht dat de remmen functioneren, van een ijskast dat deze niet onder stroom staat en van een klopper, dat de kop niet losschiet bij gebruik. Voldoen deze zaken niet aan deze (normale) daaraan te stellen eisen, bijvoorbeeld omdat de kop van de boor losschiet, dan vertoont deze zaak een gebrek in de zin van artikel 6:174 BW.

In verband met het voorgaande wordt gewezen op een uitspraak van de rechtbank Utrecht van 25 september 2002. De eiser vordert een verklaring voor recht wie van gedaagden (NV Spoorwegen of de gemeente Best) aansprakelijk is voor of zijn voor de door hem geleden schade als gevolg van het feit dat hij met zijn voorwiel van zijn racefiets in een spleet in het wegdek van een stalenbrug over een spoortunnel in aanbouw terecht was gekomen en daardoor ten val was gekomen.

De rechtbank stelt voorop dat een brug ingevolge artikel 3:3, tweede lid, BW moet worden aangemerkt als een roerende zaak. Ten tijde van het ongeval voldeed de brug niet aan de daaraan in de gegeven omstandigheden te stellen eisen. Nu het de bedoeling van de wetgever is geweest om aansprakelijkheid bij openbare wegen niet naar te leggen bij de bezitter van de opstal, waarvan deze openbare weg deel uitmaakt, maar bij de wegbeheerder, en de wetgever kennelijk niet heeft gedacht aan de mogelijkheid dat een openbare weg deel zou uitmaken van een roerende zaak, moet deze regel in casu analoog worden toegepast. Dit betekent in dit geval dat niet de bezitter van de brug, maar de wegbeheerder (de gemeente) aansprakelijk is voor de gevolgen van het ongeval.

5.8.2 Risico's en beheerplan

Bij verantwoordelijkheid en daarmee de aansprakelijkheid van de beheerder van openbare ruimte gaat het met name om een inspanningsverplichting* en niet een resultaatverplichting. Als we kijken naar de vorige paragraaf over risico's en hetgene bepaald in BW dan is het voor een beheerder van groot belang om gebreken in beeld te hebben zodat hier adequaat* op te kunnen reageren. Dat is een belangrijke reden om een beheerplan op te stellen, een beheer en meldingssysteem in te richten en de organisatie af te stemmen op de gekozen strategie. Over dat laatste zegt het handboek van het CROW dat het raadzaam is om te zorgen dat er een ploeg beschikbaar is voor klein onderhoud die ook in actie komt bij calamiteiten en incidenten. Al is het op z'n minst voor het plaatsen van waarschuwborden en afzettingen.

Voor een deel is voorzien in de inspanning die nodig is om risico's te beperken, maar in dit plan zijn een aantal risico's benoemd waar nog geen invulling is aangegeven. We noemen ze nogmaals op

- **Risico's & gekozen strategie versus organisatie:** gekozen is voor de onderhoudsniveau C. Dit maakt dat de kans op incidenten zeer klein is. Het team dat klein onderhoud pleegt en bij incidenten in actie moet komen moet hier op bedacht en ingericht zijn. Uit jurisprudentie blijkt dat van de beheerder verwacht wordt snel* en adequaat* te kunnen reageren op een melding of signaal. De wisselwerking tussen de beheerder en het team moet goed en

effectief zijn. We onderschrijven dit als risico omdat er geen overtuiging is dat de voorgenoemde situatie optimaal aanwezig is.

* *In een leidraad volgend uit de juridische toets kan de kwantificering worden gegeven aan 'inspanningsverplichting', 'adequaat' en 'snel' (antwoord op vragen als 'wat is de verplichting en wat is adequaat en snel genoeg?') en de verwachtingen die gesteld worden aan een beheersysteem in het kader van de (inspannings-) verplichting die een beheerder wordt opgelegd vanuit BW.*

6. Middelen

6.1 Benodigd budget op kwaliteitsniveau C 2015 - 2016

Op basis van de inspecties die de afgelopen jaren zijn uitgevoerd is er een budget geraamd voor klein en groot onderhoud en investeringen. De tabellen geven exploitatie begroting en investeringen weer op basis van benodigde budget voor het beheer van Civiele Kunstwerken 2015 - 2016 op kwaliteitsniveau C.

Exploitatiekosten	2015	2016
Gas en elektriciteit	10.800	10.800
Belastingen en heffingen	2.800	2.800
Overige goederen en diensten / Schades	35.000	35.000
Onderzoek- en advieskosten	25.000	25.000
Areaaluitbreiding		
Groot onderhoud / Kleine aanpassingen	330.700	330.700
Klein onderhoud / Uitvoeringskosten	132.700	151.500
Onderzoek- en inspectiekosten	35.000	35.000
Totaal	€ 572.000	€ 590.800

Tabel 6.1: Benodigde exploitatiekosten exclusief areaaluitbreiding.

Benodigde investeringen	2015	2016
Investeringen	803.000	240.000

Tabel 6.2: benodigde investeringen.

6.2 Beschikbaar budget 2015 - 2016

Het toegewezen budget voor beheer van Civiele kunstwerken staat in tabel 6.3 en 6.4.

Exploitatiekosten	2015	2016
Gas en elektriciteit	10.800	10.800
Belastingen en heffingen	2.800	2.800
Overige goederen en diensten / Schades	33.474	33.474
Onderzoek- en advieskosten	25.000	25.000
Areaaluitbreiding	16.631	16.631
Groot onderhoud / Kleine aanpassingen	373.179	388.685
Klein onderhoud / Uitvoeringskosten	59.646	59.646
Onderzoek- en inspectiekosten	20.000	20.000
Totaal	€ 541.530	€ 557.036

Tabel 6.3: beschikbaar budget inclusief areaaluitbreiding.

Beschikbare investeringen	2015	2016
Investeringen	€ 849.047	€ 221.412

Tabel 6.4: beschikbare investeringen.

Exploitatiekosten		2015	2016
Totaal	Benodigd	572.000	590.800
Totaal	Beschikbaar	541.530	557.036
Totaal Verschil		€ -30.470	€ -33.764

Tabel 6.5: verschil benodigd en beschikbaar exploitatiebudget.

Investerings		2015	2016
Totaal	Benodigd	803.000	240.000
Totaal	Beschikbaar	849.047	221.412
Totaal Verschil		€ 46.047	€ -18.588

Tabel 6.6: Verschil benodigde en beschikbare investeringen.

7. FTE-bepaling (beheer kunstwerken)

7.1 FTE beleid en advies

Gemeente Lansingerland heeft zeer veel kunstwerken in beheer. De kwaliteit van de kunstwerken is matig. Veel kunstwerken behoeven groot onderhoud en een flink aantal is toe aan vervanging. Het gekozen onderhoudsniveau C brengt risico's met zich mee. Het beheer staat voor een uitdaging en het onder controle houden van de risico's gaat de komende jaren dan ook veel tijd kosten. Risicobeheersing behoort daarom prioriteit te krijgen van de beheerder. Het gaat om risicogestuurd beheer (zie paragraaf 4.1). Dit heeft tot gevolg dat andere taken met beperkt tijdsbeslag goed moeten verlopen.

De basis van risicogestuurd beheer wordt gevormd door de inspecties, beheer areaalgegevens en inspectierapporten en Planning & control (proces- en projectmatig). Gezorgd moet worden dat hier minimaal 0,5 fte aan besteed kan worden om een goede risicobeheersing zeker te stellen.

Na aanschaf van een beheerssysteem moet deze ingericht gaan worden en gevuld. Deze werkzaamheden kunnen niet ingevuld worden vanuit de beschikbare 1 fte zonder dat dit ten koste gaat van de risicobeheersing. Dit vraagt om extra capaciteit. Als het beheerssysteem eenmaal ingericht en gevuld is zal het instandhouden van het systeem en het gegevensbeheer circa 0,2 fte kosten.

7.2 FTE dagelijks onderhoud en afhandeling meldingen en klachten

Een groot deel van het klein onderhoud en de afhandeling van meldingen en klachten zal uitgevoerd moeten gaan worden door het team Buitendienst. De beheerder is hierbij opdrachtgever. De wijze waarop dit ingevuld kan worden staat beschreven in paragraaf 5.3. Aan de hand van weekplanning en weekrapporten kan de beheerder de voortgang monitoren. Na een aanloop tijd zal gezorgd moeten worden dat de beheerder hier maximaal 0,1 fte aan besteed.

Mogelijk dat er met het team Buitendienst ook gesproken kan worden over inzet van stagiaires of het opstarten van bewonersprojecten voor uitvoer van klein onderhoud.

7.3 Onderhoudsprojecten

Onderhoudsprojecten waarbij aan kunstwerken groot onderhoud wordt gepleegd en/of vervanging van kunstwerken worden geleid door Team Projecten. De beheerder is hierbij opdrachtgever en stelt de projectopdrachten op. De rol van de beheerder als opdrachtgever hierin is een regisseursrol o.a het bewaken van scopewijziging en financiële afwijking/overschrijding. Deze regisseursrol wordt naar schatting in ca. 0,2 fte aan tijdsbesteding ingevuld. Na oplevering van het project wordt het object door het team Projecten overgedragen aan de beheerder.

Mogelijk kan er met het team Projecten afspraken gemaakt worden over opbouw van kennis- en ervaring over duurzaam inkoop en duurzaam onderhoud. Groot en klein onderhoud waarbij levensduur van het kunstwerk optimaal wordt verlengd (zie ook blz. 20 Duurzaam beheer).

7.4 Areaal uitbreiding

Bij uitbreiding van areaal stelt de beheerder het programma van eisen op vanuit het oogpunt dat het kunstwerk na bouw wordt overgedragen aan beheer. In het ontwerp dienen de gevolgen daarvan op beheer (fte) en beheerkosten meegenomen te worden.

7.5 Knelpunten

De FTE bepaald voor het beheer van kunstwerken komt uit op 1,0. Indien er voor gekozen wordt om alle genoemde beheertaken onder te brengen bij één persoon dan doen zich de volgende knelpunten voor:

- In de FTE bepaling is nog geen rekening gehouden met uren ‘algemeen’, zoals een team- of afdelingsoverleg.
- Het volledige taken pakket biedt geen ruimte voor overloop, dit houdt in dat als een taak tijdelijk meer belasting legt op de beheerder dat hiervoor geen ruimte is.
- Het ontbreken van een assistent of secondant houdt in dat bij vakantie of ziekte er geen vervanger is voor de beheerder.

Bijlage

1 *Wet- en Regelgeving m.b.t. Kunstwerken*

Wet- en Regelgeving m.b.t. Kunstwerken

Het gemeentebestuur draagt als eigenaar en beheerder van haar voorzieningen, waaronder de kunstwerken, de bestuurlijke en civielrechtelijke verantwoordelijkheid voor de staat waarin de openbare voorzieningen zich bevinden. Voldoet het gemeentebestuur niet aan de daaruit voortvloeiende zorg voor de instandhouding van de voorzieningen, dan kan het op grond van het Burgerlijk Wetboek voor de daaruit voortvloeiende schade verantwoordelijk worden gesteld. Het is van wezenlijk belang dat degene die binnen de gemeente voor het operationele beheer van de openbare voorzieningen verantwoordelijk is, zich bij het nemen van beslissingen omtrent de in dat kader uit te voeren werkzaamheden van de mogelijke civielrechtelijke consequenties van zijn beslissingen bewust is. Bij de besluitvorming over de beheersinspanningen vormt de kwaliteit van de voorzieningen de belangrijkste invloedsfactor.

Wet geluidhinder

Op 1 januari 2007 is de gewijzigde Wet geluidhinder in werking getreden. De wetten en regels voor het bestrijden en voorkomen van geluidshinder als gevolg van wegverkeer, railverkeer en industrie zijn sinds het eind van de jaren zeventig vastgelegd in deze wet. Kunstwerken als bruggen, viaducten en tunnels maken deel uit van de weg dus theoretisch gelden dezelfde regels als die voor de weg. In de Wet geluidhinder staat vermeld wat de maximaal toelaatbare geluidsbelasting op de omgeving mag zijn.

Wegenwet

De wegenwet regelt de openbaarheid van een weg, het eigendom en de bestemming van een weg en de onderhoudsplicht t.a.v. een weg en de daarin aanwezige kunstwerken en daarmee ook de aansprakelijkheid voor schade als gevolg van slecht onderhoud.

Wegenverkeerswet

De krachtens deze wet vastgestelde regels kunnen strekken tot:

- a. het verzekeren van de veiligheid op de weg;
- b. het beschermen van weggebruikers en passagiers;
- c. het in stand houden van de weg en het waarborgen van de bruikbaarheid daarvan;
- d. het zoveel mogelijk waarborgen van de vrijheid van het verkeer;
- e. het voorkomen of beperken van door het verkeer veroorzaakte overlast, hinder of schade alsmede de gevolgen voor het milieu, bedoeld in de Wet milieubeheer;
- f. het voorkomen of beperken van door het verkeer veroorzaakte aantasting van het karakter of van de functie van objecten of gebieden;
- g. het bevorderen van een doelmatig of zuinig energiegebruik.

Het betreft hierbij voornamelijk technisch beheer. De Wegenverkeerswet verwacht dat de wegbeheerder streeft naar maatregelen die de veiligheid van de weggebruiker en de functionaliteit van de wegen waarborgen. De wet doet een beroep op de publiekrechtelijke zorg van de wegbeheerder voor de veiligheid van de weggebruiker, maar schrijft geen maatregelen voor. Het gaat hierbij dus met name om functioneel beheer. Met de inwerkingtreding van het Nieuw Burgerlijk Wetboek is ten opzichte van het oude Burgerlijk Wetboek de bewijslast omgedraaid. De beheerder kan nu aansprakelijk gesteld worden voor de schade die iemand lijdt als gevolg van gebreken aan de weg. Dit betekent dat een preventief onderhoudsbeleid, een goede klachtenregistratie, regelmatige inspecties volgens de landelijk geaccepteerde methode en een goed werkend beheersysteem onontbeerlijk zijn.

Consequenties

De Wegenwet en wegenverkeerswet resulteren in de verplichting de wegen, en daarmee samenhangende kunstwerken in een goede staat van onderhoud te brengen en te houden. De wegen en kunstwerken moeten voldoen aan minimale (veiligheid) eisen, bijv. de draagkracht van een brug of de verlichting in een tunnel. Het structureel vastleggen van de regelmatig uit te voeren inspecties met het daarmee borgen van de kwaliteit van de

---

kunstwerken in een gedegen beheersysteem verminderd risico –en schuldaansprakelijkheid. Hieraan voldoen heeft consequenties voor het budget dagelijks onderhoud.

Burgerlijk Wetboek

Risicoaansprakelijkheid

Artikel 6:174 BW regelt de risicoaansprakelijkheid van de wegbeheerder indien de schade het gevolg is van een gebrek aan de openbare weg. Dit houdt in dat de wegbeheerder aansprakelijk is voor schade als gevolg van een gebrek, ook al was hij niet op de hoogte van het gebrek. Wel is van toepassing de zogenoemde “tenzij clause”. De tenzij clause houdt onder meer in dat de wegbeheerder niet aansprakelijk is, als een zeer korte periode ligt tussen het ontstaan van het gebrek en het ontstaan van de schade. Een beroep op deze clause dient goed te worden onderbouwd.

Schuldaansprakelijkheid

Indien de schade niet het gevolg is van een gebrek aan de weg zelf, maar van de aanwezigheid van losse voorwerpen of substanties op de weg (die geen deel uitmaken van de weg) kan als praktische vuistregel gesteld worden dat artikel 6:174 BW niet van toepassing is. In dergelijke gevallen dient de aansprakelijkheid te worden beoordeeld op grond van artikel 6:162 BW te weten:

1. Hij die jegens een ander een onrechtmatige daad pleegt, welke hem kan worden toegerekend, is verplicht de schade die de ander dientengevolge lijdt, te vergoeden.
2. Als onrechtmatige daad worden aangemerkt een inbreuk op een recht en een doen of nalaten in strijd met een wettelijke plicht of met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt, een en ander behoudens de aanwezigheid van een rechtvaardigingsgrond.
3. Een onrechtmatige daad kan aan de dader worden toegerekend, indien zij te wijten is aan zijn schuld of aan een oorzaak welke krachtens de wet of de in het verkeer geldende opvattingen voor zijn rekening komt.

Het toerekenbaar tekortschieten van de wegbeheerder in zijn zorgplicht om de onder zijn beheer vallende wegen naar behoren te onderhouden is een noodzakelijke voorwaarde voor aansprakelijkheid. Dit moet door de gedupeerde worden aangetoond.

De beheerder kan de kans op claims verkleinen door middel van een goed functionerend onderhouds-, meldingen- en inspectieproces en de nadelige gevolgen van claims verminderen door middel van een goed functionerend claimbehandelingsproces.

Monumentenwet 1988

De wettelijke bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten is geregeld in de Monumentenwet 1988. In 1961 legde de Monumentenwet de regels vast voor eigenaren van een rijksmonument; in 1988 werd de eerste monumentenwet vervangen door de Monumentenwet 1988. Gemeenten kregen toen meer verantwoordelijkheid voor monumentenzorg. Ook kregen zij de taak om eigenaren en beheerders van monumenten te informeren en te begeleiden bij de bescherming van hun monument(en). De Monumentenwet 1988 heeft niet alleen betrekking op gebouwen en objecten, maar ook op stads- en dorpsgezichten en archeologische monumenten.

Bouwbesluit 2012

Het Bouwbesluit is een verzameling bouwtechnische voorschriften waaraan alle bouwwerken in Nederland moeten voldoen. De voorschriften zijn gericht op veiligheid, gezondheid, bruikbaarheid, energiezuinigheid en milieu.

Besluit lozen buiten inrichtingen

Dit besluit bevat regels voor een groot aantal categorieën van lozingen die het gevolg zijn van activiteiten die plaatsvinden buiten inrichtingen in de zin van de Wet milieubeheer. Lozingen vanuit inrichtingen vallen onder het Activiteitenbesluit en het lozen vanuit particuliere huishoudens is geregeld met het Besluit lozing afvalwater huishoudens. In tegenstelling tot het Activiteitenbesluit stelt het Besluit lozen buiten inrichtingen slechts regels voor het lozen van afvalwater. De Wet milieubeheer biedt geen basis om landelijke algemene regels te stellen ten

---

aanzien van andere milieuaspecten, dat gebeurt met lokale regelgeving zoals de algemene plaatselijke verordening (APV).

Waterwet

De Waterwet regelt het beheer van oppervlaktewater en grondwater, en verbetert ook de samenhang tussen bijvoorbeeld het waterbeheer en de ruimtelijke ordening. Per 22 december 2009 is de Waterwet in werking getreden. De Waterwet vervangt een aantal bestaande wetten voor het waterbeheer in Nederland waaronder de Wet verontreiniging oppervlaktewateren (Wvo). De Wvo is met het van kracht worden van de Waterwet dan ook ingetrokken. In deze wetgeving is o.a. geregeld dat waterschappen een keur en leggers moeten vaststellen met daarin onderhoudscriteria en onderhoudsplichtigen. In de waterwet zijn alle andere wetten rond het opgenomen water opgenomen. De eisen rond waterkeringen zijn opgenomen in de waterwet.

De veiligheid tegen overstromingen is geregeld in de Waterwet. Het Hoogheemraadschap is het bevoegd gezag voor de boezemkaden en polderkaden. In de herpolderingsovereenkomst met het Hoogheemraadschap is geregeld dat het waterschap verantwoordelijk is voor de hoogte en stabiliteit van de met grasbegroeide kaden. In de vergunning, die ambtshalve is verleend voor wegen en paden op de kaden, is geregeld dat de wegbeheerder verantwoordelijk is voor het op hoogte houden van de wegen en paden. Het Hoogheemraadschap studeert op dit moment op nieuw beleid t.a.v. wegen en paden op waterkeringen. In de planperiode zal het nieuw ontwikkeld beleid van kracht worden.

Hoofdstuk 5 van de Waterwet geeft verschillende bevoegdheden voor het door de waterbeheerder (doen) verrichten van actieve beheerhandelingen. Het gaat dan om de uitvoering van werken en werkzaamheden aan waterstaatswerken die bij het Rijk of waterschappen in beheer zijn, telkens in het licht van de wettelijke normen en de planmatige doelstellingen die op de watersystemen van toepassing zijn. Dit zogenoemde 'actieve beheer' kan worden onderscheiden van het 'passieve beheer', wat onderwerp is van hoofdstuk 6 van de Waterwet. Waar hoofdstuk 6 betrekking heeft op de bevoegdheden die de beheerder in staat stelt de handelingen van derden te reguleren of te weren die inbreuk kunnen maken op de gesteldheid en op het veilig en doelmatig gebruik van het waterstaatswerk, gaat het in hoofdstuk 5 over de handelingen die door (of namens) de beheerder zelf worden verricht bij de uitvoering van zijn publieke beheertaak.

In artikel 5.1 Wtw wordt de beheerder verplicht een zogenaamde legger bij te houden, waaruit de normatieve toestand van de beheersobjecten in geografisch, morfologisch en hydrologisch opzicht kenbaar is. Dat wil zeggen dat in de legger moet worden omschreven waaraan waterstaatswerken naar ligging, vorm, afmeting en constructie moeten voldoen. De legger wordt regelmatig geactualiseerd, bijvoorbeeld naar aanleiding van de aanleg van nevengeulen of de verdieping van een vaarweg. De normatieve situatie is dan immers gewijzigd.

Waterschapswet

De Waterschapswet (1992) geeft de provincie de bevoegdheid tot het opheffen en het instellen van waterschappen, tot het bepalen van hun gebied, taken, inrichting, samenstelling van bestuur en categorieën omslagplichtigen en tot de verdere reglementering van het waterschap. Waterschappen zijn functionele, democratische bestuursorganisaties, die als hoofdtaak hebben het weren, beheersen en beheren van het water. De Waterschapswet geeft de provincies de bevoegdheid de zorg voor de waterkeringen op te dragen aan de waterschappen. Dat betekent dat de waterschappen de primaire publiekrechtelijke verantwoordelijkheid dragen voor de aanleg, het beheer en onderhoud van de waterkeringen in hun gebied. In het bestuursakkoord water is het voornemen opgenomen om de Waterschapswet in 2014 na de verkiezingen te evalueren.

Nationaal Waterplan In december 2009 heeft het kabinet het Nationaal Waterplan vastgesteld. Dit plan geeft op hoofdlijnen aan welk beleid het Rijk in de periode 2009 - 2015 voert om te komen tot een duurzaam waterbeheer. Het Nationaal Waterplan richt zich op bescherming tegen overstromingen, voldoende en schoon water en diverse vormen van gebruik van water. Ook worden de maatregelen genoemd die hiervoor worden genomen. Het Nationaal Waterplan is de opvolger van de Vierde Nota Waterhuishouding uit 1998 en vervangt alle voorgaande nota's waterhuishouding.

Het Nationaal Waterplan is opgesteld op basis van de Waterwet die met ingang van 22 december 2009 van kracht is. Op basis van de Wet ruimtelijke ordening heeft het Nationaal Waterplan voor de ruimtelijke aspecten de status

---

van structuurvisie. In het Nationaal Waterplan is een eerste uitwerking gegeven aan het Deltaprogramma dat wordt opgesteld naar aanleiding van het advies van de Deltacommissie in 2008. Dit programma is gericht op duurzame veiligheid en zoetwatervoorziening.

Keur van het Waterschap

De keur dient door het Waterschap te worden opgesteld en te worden vastgesteld. In de Keur van het Hoogheemraadschap is het onderhoudsregime voor waterkerende objecten vastgesteld. De gemeente dient zich aan de regels te houden, of hiervoor ontheffingen via een vergunning aan te vragen.

Nationaal Bestuursakkoord Water

Het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) heeft tot doel om in 2015 het watersysteem op orde te hebben en daarna op orde te houden zodat problemen met wateroverlast, watertekort en waterkwaliteit zoveel mogelijk worden voorkomen. Het Rijk en de koepelorganisaties van provincies, gemeenten en waterschappen hebben in 2003 het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) ondertekend. In het voorjaar van 2011 is het Nationaal Bestuursakkoord Water geactualiseerd (NBW-Actueel) en ondertekend. Met de actualisatie van het NBW onderstrepen de betrokken partijen nogmaals het belang van samenwerking om het water duurzaam en klimaatbestendig te beheren.

Voor de regionale watersystemen geldt dat in 2015 de wateroverlast uit oppervlaktewater is aangepakt met een adequaat maatregelenpakket, uitgaande van vasthouden, bergen en afvoeren, waarmee wordt voldaan aan de (gebieds)norm die in een gebiedsproces tussen betrokken provincies, waterschappen en gemeenten is overeengekomen inclusief afspraken over de financiering.

Hoogwaterbeschermingsprogramma

In oktober 2006 is het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) vastgesteld: een omvangrijk programma om de veiligheid te verbeteren. Het HWBP heeft als doel de afgekeurde waterkeringen op sobere, doelmatige en robuuste wijze te versterken. Doelmatig ontwerpen betekent dat de te leveren inspanningen en uitgaven om het ontwerp te realiseren daadwerkelijk bijdragen aan het behalen van het beoogde doel (voldoen aan de norm) en dat de kosten in verhouding staan tot de opbrengsten. Daarnaast is een goed ontwerp robuust. Dit betekent dat er niet alleen rekening wordt gehouden met de veiligheidnorm, maar ook met eventuele toekomstige uitbreidingsmogelijkheden als gevolg van verwachte veranderingen in de planperiode (klimaatverandering). Daarom is de levensduur bij het ontwerp in principe 50 jaar voor dijken en dammen en 100 jaar voor kunstwerken. Onder 'sober' wordt verstaan dat op een efficiënte manier dat wordt gedaan wat onder robuust en doelmatig valt en niet meer dan dat. Op het HWBP staan dijken en kunstwerken. Ook staat een aantal kunstwerken, zoals sluizen en inlaatwerken, met een waterkerende functie op het programma.

Duurzaam Inkopen

De Rijksoverheid heeft zichzelf de ambitie gesteld om in 2010 bij 100% van haar inkopen duurzaamheid mee te nemen. Provincies en waterschappen willen in 2010 50% van haar diensten en leveranties duurzaam inkopen en voor gemeenten geldt een ambitie van 75%. Alle partijen streven na om in 2015 al hun inkopen duurzaam te laten geschieden. De Gemeente Lansingerland dient er op bedacht te zijn deze eisen toe te passen en voor 2015 voor 100% te voldoen aan het duurzaam inkopen.

Het Besluit Begroting en Verantwoording

De Provinciewet en Gemeentewet schrijven voor dat provincies respectievelijk gemeenten een begroting, meerjarenraming, jaarrekening en jaarverslag maken en geven enkele vereisten waaraan de genoemde documenten dienen te voldoen. Artikel 190 van de Provinciewet en artikel 186 van de Gemeentewet bepalen dat de begroting, de begrotingswijzigingen, de meerjarenraming, het jaarverslag en de jaarrekening, van provincies en gemeenten voldoen aan bij of krachtens algemene maatregel van bestuur te geven regels. Vanaf begrotingsjaar 2004 geldt hiervoor het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

ISO

ISO staat voor International Standards Organization en is de internationale norm voor kwaliteitsmanagementsystemen. De organisatie ISO staat in voor het opstellen en beheren van duizenden verschillende normen. De meeste hiervan zijn productgericht, maar enkele normen slaan op generieke managementsystemen. Verreweg de bekendste is de ISO 9001, welke slaat op het managementsysteem voor kwaliteit.

Voor kennisintensieve organisaties, zoals organisatie adviesbureaus, trainings- en opleidingsbedrijven, overheden, ingenieurs en architecten is een interpretatie gemaakt van ISO 9001, die beter aansluit op de zakelijke diensten, namelijk het Certiked Model.

NEN

NEN staat voor Nederlands Normalisatie-instituut en begeleidt het maken van afspraken over producten, werkwijzen en diensten en publiceert deze. Het ondersteunt dit proces onafhankelijk op nationaal en internationaal niveau.

CUR

CUR staat voor Civieltechnisch Centrum Uitvoering Research en Regelgeving. CUR-Aanbevelingen zijn publicaties waarin afspraken tussen partijen in de bouw zijn vastgelegd; het zijn dus communicatieve documenten. Eenduidige communicatie tussen opdrachtgever, constructeur, (onder)aannemer, adviesbureau, toeleverancier, bouwtoezicht enzovoort is van belang om misverstanden en fouten te voorkomen en een kwalitatief goed bouwwerk neer te zetten.

Bijlage

2 *Criteria voor duurzaam inkopen van kunstwerken*

Zie:

<http://www.pianoo.nl/sites/default/files/documents/documents/volledigecriteriaadocumentkunstwerken.pdf>

Bijlage

3 Nomenclatuur

Nomenclatuur		
Nr.	Begrip	Omschrijving
1.	Areaal	Grootte van een bepaald gebied.
2.	Beheer	Beheer is het bewaken en waarborgen van de gewenste kwaliteit van de openbare ruimte met als doel het realiseren van de gewenste functie door systematisch plannen, budgetteren, voorbereiden en uitvoeren van beheermaatregelen alsook regulering en toezicht. <i>Beheer staat in deze definitie zowel voor onderhoud als inrichten.</i>
3.	Legger	Een concrete uitwerking van de onderhoudsverplichtingen uit de Keur, de regelgeving van het waterschap. De legger bestaat uit kaarten en tabellen met de gegevens over de locatie van de primaire wateren, waterkeringen en kunstwerken (bruggen e.d.), eisen aan de primaire wateren, waterkeringen en kunstwerken (diepte, hoogte, sterkte, zoneringen e.d.), wie het onderhoud moet uitvoeren en waaruit dat onderhoud bestaat.
4.	Social return	Het opnemen van sociale voorwaarden, eisen en wensen in inkoop- en aanbestedingstrajecten, zodat leveranciers een bijdrage leveren aan de uitvoering van het beleid van de gemeente ten aanzien van het bieden van werkgelegenheid aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.
5.	Inrichten	Inrichten is het ordenen en samenstellen (ontwerp tot en met realisatie) van objecten en onderdelen in de openbare ruimte, zodanig dat deze geschikt is voor de bestemde functie.
6.	Onderhoud	Onderhoud is de uitvoering van preventieve dan wel correctieve maatregelen voor het behoud of herstel van de oorspronkelijke kwaliteit van de openbare ruimte. Toezicht is in deze definitie ook deel van het onderhoud.
7.	Groot onderhoud	Onderhoud met als doel de levensduur van het object te verlengen. <i>Groot onderhoud richt zich op het weer in goede staat brengen van kunstwerken. Daaronder wordt verstaan het renoveren of vervangen van kunstwerken zodat deze voor een lange tijd weer voldoen aan hun functionele eisen. Het betreft grootschalige maatregelen die planmatig worden uitgevoerd.</i>
8.	Klein onderhoud	Onderhoud met als doel de schade aan het object te beperken. <i>De maatregelen zijn in het algemeen klein van omvang en worden in het lopende budgetjaar uitgevoerd.</i> <i>De maatregelen die in dat kader worden uitgevoerd zijn:</i> <ul style="list-style-type: none"> • herstellen van kleine schades • schoonmaken van leuningen • schilderen van leuningen • reinigen van slijtlagen • aanbrengen en vervangen van slijtlagen • vernieuwen van enkele planken in brugdekken • verwijderen van bepaalde graffiti
9.	Investing	<i>Kunstwerken zijn belangrijke elementen in de openbare ruimte. Kunstwerken zorgen voor verbindingen in de verkeersstructuren van de gemeente, essentiële verbindingen in waterstructuren en functionele elementen in de wijken. Tevens behoren de kunstwerken tot de kapitaal goederen van de Gemeente. Als deze kunstwerken niet goed beheerd</i>

		<i>worden kunnen ernstige problemen ontstaan op het gebied van bereikbaarheid, veiligheid en wateroverlast.</i>
10.	Gebrek	Omstandigheid van een bouw- of installatiedeel waarbij de (technische) toestand op een lager niveau ligt dan de (technische) toestand die bij oplevering van het bouw- of installatiedeel werd beoogd. Zie tabel 1A+toelichting
11.	Kunstwerk	Waterbouwkundig bouwwerk in wegen, wateren of dijken
12.	Beschoeiing	Constructie die oever of waterkant beschermen tegen afkalven, golfkrachten en andere invloeden die de stabiliteit van de waterkant in gevaar brengen.
13.	Brug	Vaste of beweegbare verbinding voor het verkeer, tussen twee punten die gescheiden zijn door een rivier, kloof, dal, weg of ander overbrugbaar obstakel.
14.	Damwand	Een grond- en/of waterkerende constructie die bestaat uit een verticaal in de grond geplaatste wand
15.	Duiker	Een kokervormige of buisvormige constructie, gelegen onder wegen of toegangsdam, die is bedoeld om watergangen, met elkaar te verbinden. Bij een duiker wordt in principe de bodem van de watergang onderbroken, dit in tegenstelling tot een brug.
16.	Keermuur	Een keermuur of keermuur is een stijf, grondkerend kunstwerk dat door een groot gewicht en een brede voet een grote standzekerheid kan bereiken. Een keermuur is meestal van gewapend beton.
17.	Maatregel	De werkzaamheid of werkzaamheden die nodig zijn om de schade aan het object te beperken (correctief).
18.	Globale inspectie	Een zintuigelijke controle van het functioneren van primaire onderdelen en onderdelen die een intensieve bewaking nodig hebben. Tevens omvat het: het testen en controleren van onderdelen die bij een normale bedrijfsvoering niet in gebruik zijn gericht op het opsporen van gebreken c.q. schaden die direct of op korte termijn een goed en veilig functioneren van het object in negatieve zin kunnen beïnvloeden.
19.	Urgentiecode	Te kwantificeren door de gebrekenparameters: <u>omvang</u> , <u>intensiteit</u> en <u>ernst</u> .
20.	Omvang	Hoeveelheid waarin het desbetreffende gebrek zich manifesteert ten opzichte van de totale beschouwde hoeveelheid, uitgedrukt in een percentage, van het bouw- of installatiedeel of het volume van een bouw- of installatiedeel dat moet worden vervangen om het gebrek op te lossen. <i>OPMERKING: Bij ongelijksoortige meeteenheden (stuks, meter) behoort de hoeveelheid te worden bepaald door een percentage van de vervangingskosten van het deel waarin het desbetreffende gebrek zich manifesteert ten opzichte van de totale vervangingskosten van het bouw- of installatiedeel.</i>
21.	Intensiteit	Indicator die aangeeft in welk stadium het gebrek zich bevindt.
22.	Ernst	Mate van invloed van het gebrek op het functioneren van het bouw- of installatiedeel.

---

23. Verouderingsgebrek	Gebreuk dat ontstaat en zich in de tijd verder ontwikkelt. De intensiteit en/of de omvang nemen toe onder invloed van gebruik en/of omgevingsfactoren.
24. (Risico)aspecten van gebreken	Consequenties (effecten) van het niet oplossen van gebreken.

Beheerplan Civiele kunstwerken Herijking 2015 en 2019

ANS Adviesgroep
info@ANS-adviesgroep.nl
www.ANS-Adviesgroep.nl

Bert Haanstrakade 82
1087 DK Amsterdam
Tel.: (020) 76 70 130

Beheerplan civiele kunstwerken Gemeente Lansingerland

Opdrachtgever: Gemeente Lansingerland
de heer A. Alhyane

Rapport ref.: BM120008_beheerplan_kunstwerken

Versienummer: DEFINITIEF

Datum: 13 augustus 2012
Actualisatie: augustus 2015

Auteur: B.J. Boeke

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
1.1 Aanleiding en doel beheerplan	5
1.2 De beheercyclus	5
1.3 Van Beheer- en onderhoudsplan tot uitvoering	6
1.4 Leeswijzer	7
1.5 Actualisatie in 2015	7
2. Uitgangspunten, beleid	8
2.1 Onderhoudsniveaus	8
2.2 Onderhoudsscenario	8
2.2 Kunstwerkenareaal	11
2.2.1 Algemeen	11
2.2.2 Kwantitatieve areaalgegevens	11
2.2.4 Kwaliteit areaal	12
2.2.5 Conclusie huidige kwaliteitsbeeld	15
2.3 Kwaliteitsinspecties	16
2.3.1. Visuele inspectie	16
2.3.2. Technische inspectie	17
2.3.3. Nader onderzoek	17
2.3.4. Video inspectie	17
2.4 Herberekening ‘oude’ kunstwerken	18
2.5 Wet- en regelgeving	18
2.6 Budget en capaciteit	18
3. Beheer van kunstwerken, uitvoering (1)	19
3.1 Doelstelling van het beheer (beoogde resultaat)	19
3.2 Onderdelen beheer van kunstwerken	19
3.3 Inspectieprogrammering	19
3.4 Video Inspectieduikers	20
3.5 Duurzaam beheer	20
3.6 Beheersysteem	20

4. Onderhoud van kunstwerken, uitvoering (2)	21
4.1 Onderhoudsstrategieën	21
4.2 Onderhoudsprogramma	22
4.3 Onderhoudscyclus	22
4.4 Aanpak van het onderhoud.....	23
5. Beheerkosten	25
5.1 Beleid en Beheer.....	25
5.2 Inspecties en nader onderzoek.....	25
5.3 Klein onderhoud kunstwerken.....	25
5.4 Groot onderhoud kunstwerken	25
5.5 Vervanging en investeringskosten	26
5.7 Kunstwerken in beheer bij derden.....	27
5.8 Risicoparagraaf.....	27
5.8.1 Risico's en Burger wetboek	27
5.8.2 Risico's en beheerplan.....	29
6. Middelen	31
6.1 Benodigd budget 2015 - 2016.....	31
6.2 Bezuinigingsmaatregelen.....	31
7. FTE-bepaling (beheer kunstwerken)	33
7.1 FTE beleid en advies	33
7.2 FTE dagelijks onderhoud en afhandeling meldingen en klachten.....	33
7.3 Onderhoudsprojecten.....	33
7.4 Areaal uitbreiding	33
7.5 Knelpunten	34

Bijlagen

1. Wet- en Regelgeving m.b.t. Kunstwerken
2. Criteria voor duurzaam inkopen van kunstwerken
3. Nomenclatuur

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel beheerplan

Het bestuur van de gemeente Lansingerland heeft de afdeling Beheer & Onderhoud opdracht gegeven voor het implementeren en opstellen van het beheerplan civiele kunstwerken. De gemeente heeft ANS Adviesgroep vervolgens opdracht gegeven voor het opstellen van het beheerplan met als doel inzicht te krijgen in de structurele lasten van het beheer en onderhoud van de civiele kunstwerken.

Een beheerplan (meerjarenbeheerplan) is bedoeld om een beeld te geven van de kwaliteit van de kunstwerken zelf en de kwaliteit van het uit te voeren onderhoud en beheer van de kunstwerken. Dit beeld is gebaseerd op de areaalgegevens, de actuele technische onderhoudstoestand en de noodzakelijke maatregelen voor het bereiken van de afgesproken kwaliteit. Een belangrijk doel van het beheerplan is tevens de doorvertaling te maken naar de benodigde financiële middelen. De meerjarenbegroting maakt dan ook een onderdeel uit van het beheerplan.

Figuur 1.1, collage van een aantal civiele kunstwerken binnen de gemeente Lansingerland

Beheer is het bewaken en waarborgen van de gewenste kwaliteit van de openbare ruimte met als doel het realiseren van de gewenste functie door systematisch plannen, budgetteren, voorbereiden en uitvoeren van beheermaatregelen alsook regulering en toezicht.

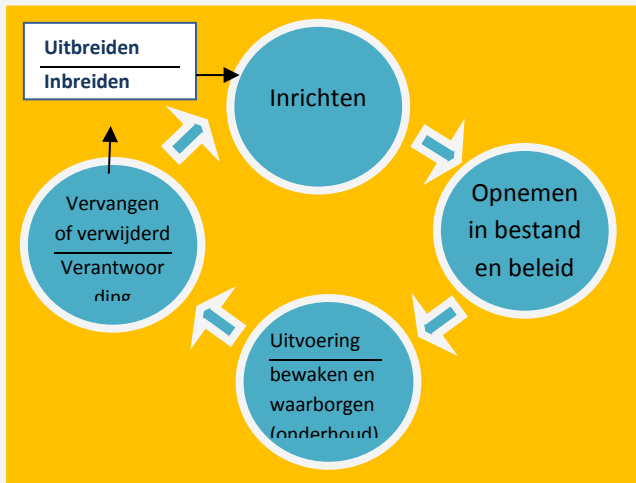
1.2 De beheercyclus

De actuele inrichting van de openbare ruimte is een momentopname van het cyclische proces van stedelijke ontwikkeling. Nadat is besloten een object te realiseren wordt het ontworpen, technisch uitgewerkt en gerealiseerd. Hierna wordt het object tot aan het eind van zijn levensduur onderhouden. Meestal betreft dit de technische levensduur, maar het komt regelmatig voor dat maatschappelijke ontwikkelingen aanleiding geven een object eerder te vervangen. Het eind van de technische levensduur wordt bereikt als de reguliere onderhoudswerkzaamheden niet meer toereikend zijn om het object (tegen acceptabele kosten) aan de door de gemeente Lansingerland gestelde of wettelijk verplicht gestelde functionele en technische eisen te laten voldoen.

Het eind van de maatschappelijke levensduur wordt bereikt als het object niet meer aan de maatschappelijke eisen voldoet (wensen van bewoners en bedrijven, nieuwe regelgeving, veranderd beleid, etc.). Aan het eind van de levensduur wordt op basis van de actuele wensen (beleid) opnieuw besloten wat er met het object moet gebeuren. Moet het worden verwijderd, gereconstrueerd of totaal vernieuwd? In schema 1.2 is deze cyclus weergegeven als de beheercyclus.

Schema 1.2, beheercyclus

1.3 Van Beheer- en onderhoudsplan tot uitvoering

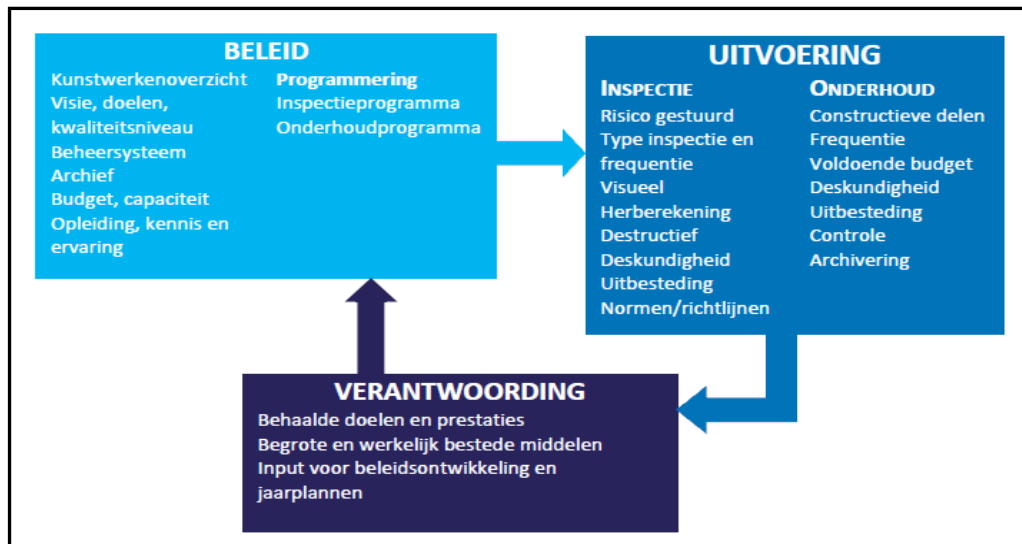
In de Handreiking Constructieve veiligheid van bestaande bruggen en viaducten (editie 2011) uitgebracht door VROM-inspectie (tegenwoordig Inspectie Leefomgeving en Transport) is het volgende opgenomen over de drie hoofdonderdelen van beheerplan en de stap van plan tot uitvoering. In schema 1.3 is dit schematisch weergegeven.

Beleid en planning zijn de randvoorwaarden voor een goede uitvoering. Zonder beleid berust de uitvoering meestal op toeval (signalen en incidenten). En zonder programmering of planning schiet de uitvoering er vaak bij in (geen plan, geen budget) of berust alleen op interesse en betrokkenheid van de uitvoerder. Voor het constructief verantwoord en veilig in stand houden van een object zijn professionaliteit, structuur en continuïteit belangrijke voorwaarden. Hierbij horen goede tools, zoals een beheersysteem, kennis & ervaring en volledige areaalgegevens waaronder de (legger-)gegevens wie eigenaar is en verantwoordelijk is voor het beheer.

Bij uitvoering hoort ook het inspecteren. Regelmatig onderzoeken wat de kwaliteit is van het areaal en de kwaliteit van het onderhoud. Een landelijk geldend systeem voor de kwaliteitsbeoordeling van civiele kunstwerken is er niet. Voor weg-verhardingen en riolering zijn dergelijke systemen wel ingevoerd, maar kunstwerken zijn dusdanig divers in functie, vorm en materiaalgebruik dat er geen eenduidige norm is aan te geven. Eind 2010 heeft de NEN een norm voor het uniform inspecteren van infrastructuur- en dus ook kunstwerken- geïntroduceerd. De norm is voor de gemeente mogelijk in de toekomst een hulpmiddel voor het op eenduidige wijze vastleggen van de technische conditie van onze kunstwerken. Bij uitvoering van het onderhoud hoort ook het dagelijks bijsturen op budget en controle van hetgene dat wordt ingekocht.

Beleid gaat over in uitvoering en uitvoering gaat over in verantwoording. Wat waren de doelen en zijn ze behaald? Wat waren de begrote middelen en wat is werkelijk besteed. Het onderdeel verantwoording levert de input voor optimalisatie of vernieuwing van het beleid. Bijvoorbeeld wordt jaarlijks een verantwoording en bijsturing op beleid en budget uitgevoerd.

Schema 1.3, uit de handreiking constructieve veiligheid van bestaande bruggen en viaducten (VROM-inspectie, publicatienummer VI-2011-47)

1.4 Leeswijzer

In de inleiding zijn aan de orde gekomen: visie, doel en definiëring van beheer, beheercyclus, uitvoering en verantwoording. In hoofdstuk 2 wordt verder ingegaan op het beleid en komen de andere onderwerpen onder het kopje Beleid in schema 1.3 aan de orde: onderhoudsniveau, onderhoudsscenario's, kunstwerkenoverzicht (areaal), kwaliteitsniveau, inspectieprogramma en budget/capaciteit.

Uitvoering en het beheer van kunstwerken volgt in hoofdstuk 3. Hierin staat de huidige wijze van uitvoer van beheer. Dit wordt in hoofdstuk 4 vervolgd in een beschrijving van het onderhoud met de onderhoudsstrategieën, onderhoudscyclus en onderhoudsfrequentie. In hoofdstuk 5 en 6 wordt ingegaan op beheerkosten, (aansprakelijkheids-) risico's en middelen. De FTE bepaling van het beheer staat in hoofdstuk 7.

1.5 Actualisatie in 2015

Voor het beheer van kunstwerken is in 2014 bepaald dat het onderhoudsniveau* dat nagestreefd wordt is 'onderhoudsniveau C', gelijk aan het onderhoudsniveau voor de andere beheergroepen Openbare Ruimte van de gemeente Lansingerland. In het beheerplan Civiele kunstwerken Lansingerland van augustus 2012 is uitgegaan van het nastreven van een 'minimaal onderhoudsniveau'.

In het voorliggende geactualiseerde beheerplan civiele kunstwerken is het nastreven van 'minimaal onderhoud' omgezet naar 'onderhoudsniveau C'. De consequenties van deze omzetting zijn uitsluitend tekstueel en dit komt doordat beide onderhoudsniveaus aan elkaar gelijk zijn. Onderhoudsniveau C is het minimumniveau en heeft als kenmerk dat de technische instandhouding wordt gewaarborgd. Het accent ligt nadrukkelijk op het handhaven van elementen en minder op de uiterlijke kenmerken van kwaliteit.

* het begrip Onderhoudsniveau en de niveaus A, B en C zijn nader uitgewerkt door het CROW (CROW is een onafhankelijke kennisorganisatie op gebied van infrastructuur, openbare ruimte en verkeer & vervoer)

2. Uitgangspunten, beleid

In dit hoofdstuk worden verschillende uitgangspunten toegelicht. Voor de onderhoudsscenario's wordt aangegeven van welk onderhoudsniveau is uitgegaan: A, B en C. Voor het kunstwerkenareaal wordt een toelichting gegeven over de opbouw van de database (kunstwerktype, functie en elementen). Er wordt beschreven dat 'oude' kunstwerken herberekend (kunnen) worden. En een algemene indruk wordt gegeven van de inspectie resultaten en de uitgangspunten waaronder de inspecties zijn uitgevoerd.

2.1 Onderhoudsniveaus

Voor het beheer van kunstwerken is in 2014 bepaald dat het onderhoudsniveau dat nagestreefd wordt onderhoudsniveau C is, gelijk aan het onderhoudsniveau voor de andere beheergroepen Openbare Ruimte van de gemeente Lansingerland. Hieronder is een korte toelichting gegeven over de betekenis van een onderhoudsniveau.

Tabel 1.4, Toelichting kwaliteitsniveaus

onderhoudsniveau:	A ⁺	A	B	C	D
<i>Wat is A+?</i>	Nagenoeg ongeschonden kwaliteit gelijk aan de kwaliteit bij opleveren.				
<i>Wat is A?</i>	Kwaliteit met de indicatie 'mooi en comfortabel'.				
<i>Wat is B?</i>	Standaardniveau, kleine ongemakken en onvolkomenheden toegestaan, objectfunctie staat voorop.				
<i>Wat is C?</i>	Minimumniveau, beperkt tot waarborgen technische instandhouding.				
<i>Wat is D?</i>	Zeer laag niveau, risico op kapitaalvernietiging, functieverlies, juridische aansprakelijkheidstelling.				

In de hierna volgende paragraaf wordt hier verder opgegaan met een toelichting op de onderhoudsscenario's bij de verschillende onderhoudsniveaus. Onderhoudsniveau D is hier niet in meegenomen, want het nastreven van dit niveau is geen optie. Onderhoudsniveau D is in bovenstaande tabel opgenomen om aan te geven dat bij het nastreven van (minimaal) onderhoudsniveau C er risico aanwezig is om snel naar een D niveau te zakken en met name bij verlaging van het groot onderhoud aan civiele kunstwerken er versneld vervangingsinvesteringen gedaan moeten worden.

2.2 Onderhoudsscenario

Naar aanleiding van de uitgevoerde visuele inspectie in 2011/2012 is het kunstwerkenbeheerprogramma ingevuld met onderhoudsprojecten waarbij is vastgesteld welk kwaliteitsbeeld de elementen vertonen. Voor elk mankement is tevens middels een urgentiecode aangegeven wat de gewenste uitvoeringstermijn is. Bij het categoriseren van de mankementen op urgentiecode komen we op een bepaalde meerjarenbegroting voor herstel en reparatie. Vooraf zijn uitvoeringstermijnen toegekend per urgentiecode. Op basis van de urgentiecode en het kwaliteitsbeeld zijn de drie beheersscenario's vastgesteld.

De drie vastgestelde beheersscenario's kunnen als volgt worden gedefinieerd:

Tabel 2.1, beheersscenario's

Scenario	Kwaliteit	Randvoorwaarde/toegekende prioriteiten onderhoudsprojecten
1.	Niveau A	Alle voorgeschreven maatregelen met toegekende urgentiecode 1 t/m 9 binnen 10 jaar uitgevoerd + toonbaarheid + constructief/duurzaamheid.
2.	Niveau B	Alle voorgeschreven maatregelen met toegekende urgentiecode 1 t/m 9 binnen 10 jaar uitgevoerd + constructief/duurzaamheid.
3.	Niveau C	Uitsluitend voorgeschreven maatregelen met toegekende urgentiecode 1 t/m 9 binnen 10 jaar uitgevoerd.

Onderhoudsniveau A (onderhoudsscenario 1) – niet gekozen

Alle naar aanleiding van de globale, visuele inspectie in 2011/2012 vastgestelde onderhoudsprojecten zijn opgenomen. Bij onderhoudsniveau A zou hier de maatregelen bijkomen die genomen zouden moeten worden in het kader van toonbaarheid en constructief/duurzaamheid.

Onder **toonbaarheid** wordt de uitstraling van een kunstwerk verstaan. De beheerder en gebruiker hechten belang aan hoe een kunstwerk eruit ziet. Afhankelijk van locatie en functie wordt meer of minder belang gehecht aan de toonbaarheid. Een belangrijke afweging voor een beheerder is vaak het beschikbare budget terwijl een gebruiker de toonbaarheid belangrijk kan vinden vanuit zijn welzijn bij regelmaat gebruik of object waar hij "tegenaan moet kijken". Bij onderhoudsniveau A wordt dit meegenomen als onderdeel van de maatschappelijke levensduur.

Bij onderhoudsniveau A worden alle vastgestelde/geplande onderhoudsprojecten (conform inspectie) uitgevoerd om de kunstwerken op een optimaal (gewenst) technisch onderhoudsniveau te houden. Aan alle randvoorwaarden zoals deze kunnen worden gesteld ten aanzien van onderhoud wordt voldaan. Met behulp van de foto op de volgen pagina is weergegeven wat het referentiebeeld voor leuningen voor dit scenario is.

Scenario 1, bij nastreven onderhoudsniveau A wordt leuning eerder geverfd in het kader van toonbaarheid.

Onderhoudsscenario 2 (onderhoudsniveau B) – niet gekozen

Ten opzichte van scenario 1 worden concessies gedaan ten aanzien de prioriteit toonbaarheid. Onderhoudsprojecten welke betrekking hebben op de veiligheid en constructief/duurzaamheid worden onverminderd gehanteerd bij functioneel onderhoud. Onderhoudsprojecten welke betrekking hebben op de toonbaarheid worden niet meer uitgevoerd. Nevenstaande foto illustreert wat hiermee wordt bedoeld.

Scenario 2, bij nastreven onderhoudsniveau B wordt het verven uitgesteld en kan het conserveren door lak te laat komen waardoor reparatie nodig is.

Onderhoudsscenario 3 (onderhoudsniveau C) – gekozen

Bij het vaststellen van dit scenario zijn concessies gedaan ten aanzien van de prioriteiten constructief / duurzaamheid en toonbaarheid. Enkel de prioriteit 'veiligheid' blijft gehandhaafd. Alle onderhoudsprojecten welke betrekking hebben op de prioriteiten constructief/duurzaamheid en toonbaarheid komen bij het scenario 3 te vervallen.

Het verschil met de voorgaande twee scenario's is dat nu ook wat grotere schades voor kunnen komen met betrekking tot de toonbaarheid en de constructief/duurzaamheid, hetgeen geïllustreerd wordt door nevenstaande foto.

Scenario 3, bij nastreven onderhoudsniveau C wordt gewacht met vervangen onderdelen en is een lage frequentie voor conserveren.

2.2 Kunstwerkenareaal

In deze paragraaf wordt het areaal beschreven, in aantallen (kwantiteit) en de geplande mutaties (veranderingen en ontwikkelingen).

2.2.1 Algemeen

De kwantitatieve en kwalitatieve areaalgegevens zijn samen met op te stellen maatregelpakketten de basis voor het maken van plannings van beheermaatregelen. Areaalgegevens zijn daarom geen doel op zich maar een middel voor doelmatig en effectief beheer. Daarbij moet worden aangetekend dat areaalgegevens nooit 100% actueel, juist en volledig zijn vanwege de cyclische inspecties en het verwerken van revisiegegevens. Voor een effectieve en efficiënte besteding van de middelen is het gebruikelijk te streven naar een bekendheid van circa 90% van het areaal.

2.2.2 Kwantitatieve areaalgegevens

Type kunstwerken

In bijlage 6 is een begrippenlijst opgenomen met de technische definitie van de verschillende typen civiele kunstwerk.

Overzicht kunstwerken

Momenteel (peiljaar 2012) beheert de gemeente 2.121 kunstwerken. In tabel 2.2 zijn per type kunstwerk de aantallen te vinden.

Tabel 2.2, per type en functie kunstwerk de aantallen en som van de lengte van dat type kunstwerk.

Kunstwerk	Functie	Aantal	Som lengte
Beschoeiing	Grondkerend	253	59441
Brug	Fietsers	8	84
	Verkeer	166	863
	Voet/fietser	96	1015
	Voetgangers	32	167
Totaal Brug		306	2129
Damwand	Esthetisch	1	20
	Grondkerend	412	8695
	Waterkerend	134	11601
Totaal Damwand		547	20316
Duiker	Watertransport	339	ca. 5.500
Totaal Duiker		339	Ca. 5.500
Kademuur	Waterkerend	17	682
Keerwand	Esthetisch	1	51
	Grondkerend	320	6561
	Waterkerend	2	323
Totaal Keerwand		323	6935
Monument	Esthetisch	1	10
Muren	Esthetisch	98	1473
Schanskorf	Grondkerend	36	5090
Sluis	Hoogteverschil	1	
Steiger	Aanlegsteiger	30	363
	Vissteiger	1	8
Totaal Steiger		31	371
Stuw	Waterregeling	52	163
Taludtrap	Hoogteverschil	104	577
Tunnel		12	826
Viaduct	Verkeer	4	327
	Voet/fietser	1	
Eindtotaal		2125	

Alle kunstwerken zijn vastgelegd in een digitaal tekeningbestand, te zien in bijlage 2.

Functie

Onder Beheerbeleid wordt verstaan: het **rationeel plannen van kosten en activiteiten** die voortvloeien uit de doelstelling duurzame middelen in de **conditie** te houden of weer te brengen, die voor de **vervulling van hun functie** nodig wordt geacht. Een voorwaarde die hierbij geldt is dat regelgevende en uitvoerende instanties van elkaar gescheiden moeten blijven (aangevulde definitie commissie Nomenclatuur van de vereniging voor Doelmatig Onderhoud).

Uit bovenstaande definitie kan worden afgeleid dat de functie van een object van cruciaal belang is voor de invulling van het beheer.

2.2.3 Areaalmutaties

Voor de komende jaren staat de volgende uitbreiding van het areaal gepland.

Tabel 2.3, areaalmutaties

Object	Eenheid	Hoeveelheden
Bruggen	St.	61
Tunnel	St.	1
Viaduct	St.	1
Beschoeiing	m'	19201
Damwand	m'	880
Duiker > ø1000mm	m'	78
Duiker < ø1000mm	m'	343

2.2.4 Kwaliteit areaal

Het uitgangspunt voor het opstellen van de beheersmaatregelen en bijbehorende beheerskosten in dit beheerplan is, naast het kwantitatieve areaal, de kwalitatieve toestand van het areaal. Hiertoe is het areaal aan de hand van visuele inspecties beoordeeld. Uitgaande van de gekozen onderhoudsscenario 3 onderhoudsniveau C is bij de visuele inspecties beoordeeld op één kwaliteitsaspect: Veiligheid. In het kader van veiligheid wordt ook beoordeeld op functionaliteit. De kwaliteitsaspecten krijgen een beoordeling die valt binnen de drie niveaus: goed, matig (geringe ernst*) en slecht (ernst serieus en ernstig*). In deze paragraaf wordt gekeken naar de huidige kwaliteit van het areaal en zijn de minimum kwaliteitseisen bepaald waaraan het areaal moet voldoen. In tabel 2.4 is een verklaring van de verschillende kwaliteitsniveaus te vinden.

Tabel 2.4, verklaring beoordeling kwaliteitsniveau

Kwaliteitsniveau	Veiligheid	functionaliteit	Welstand / beeldkwaliteit
Goed	<ul style="list-style-type: none"> • Constructie in perfecte staat. • Geen schade. • Geen veiligheidsrisico. 	<ul style="list-style-type: none"> • Conservering in goede staat. • Geen schade. 	<ul style="list-style-type: none"> • Schoon, geen verontreiniging, geen graffiti • Verwerk in perfecte staat. • Geen vervormingen.
Matig Geringe ernst*	<ul style="list-style-type: none"> • Twijfel over veiligheid, nader onderzoek gewenst. • Aandacht noodzakelijk. • Waarschuwingsfase. 	<ul style="list-style-type: none"> • Enige uitspoeling. • Geen gevaar voor bezwijken. • Conservering is ernstig aangetast, maar er is (nog) geen gevolgschade. • Maatregel noodzakelijk ter voorkoming van gevolgschade. • Beginnende betonrot (Scheuren, roestvlekken). • Enkele mm openstaande scheuren. • Beginnende houtrot. • Nader onderzoek gewenst. 	<ul style="list-style-type: none"> • Verontreinigd. • Enige mosaangroei. • Enige vegetatiegroei. • Schade aan verwerk /coating. • Duidelijke vervormingen. • Ontwatering belemmerd.
Slecht Ernst serieus* Ernstig*	<ul style="list-style-type: none"> • Losliggende onderdelen. • Losstaande leuning. • Gevaar voor bezwijken. • Ernstig veiligheidsrisico. • Alarmfase. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ernstige uitspoeling. • Gevaar voor bezwijken. • Conservering is ernstig aangetast (gevolgschade is reeds opgetreden). • Gevorderde betonrot (wapening is zichtbaar en aangetast). • Vergevoerde houtrot. • Nader onderzoek noodzakelijk. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ernstig verontreinigd. • Dikke laag mosaangroei. • Doorgroei vegetatie. • Ernstige aantasting van verwerk. • Ernstige vervormingen.

* meer over de kwaliteitsoordelen: geringe ernst, ernst serieus en ernstig is te vinden in bijlage II.

In tabel 2.5 op de volgende bladzijde is het kwaliteitsbeeld gegeven van de kunstwerken die de afgelopen jaren door de gemeente zijn geïnspecteerd (visuele inspecties).

Tabel 2.5, kwaliteitsbeeld elementen

Element*		Som	Percentage	Percentage
Status	Aantal	Lengte (m)	(m 'slecht' / totaal m)	(aantal / aantal)
Afdeklát	14	4649		
Goed	4	782	17%	
Matig	7	2405	51%	
Slecht	3	1462	31%	
Beschoeiing	179	39929		
Goed	106	21557	54%	
Matig	46	9895	25%	
Slecht	27	8477	21%	
Brug	264			
Goed	158			60%
Matig	87			33%
Slecht	19			7%
Brugdek deklaag	2	18		
Goed	1	10	55%	
Slecht	1	8	45%	
Damwand	437	12358		
Goed	352	10377	84%	
Matig	56	1100	9%	
Slecht	29	881	7%	
Dekconstructie	4	200		
Matig	2	37	19%	
Slecht	2	162	81%	
Duikers	99			
Goed	29			29%
Geringe ernst	19			19%
Ernst serieus	44			44%
Ernstig	7			7%
Hekwerk	60	1207		
Goed	35	746	62%	
Matig	17	277	23%	
Slecht	8	184	15%	
Keerwand	352	8441		
Goed	289	7229	86%	
Matig	52	1025	12%	
Slecht	11	187	2%	
Leidingen	1	93		
Goed	1	93	100%	
Leuning	16	545		
Matig	11	462	85%	
Slecht	5	83	15%	

Tabel 2.5 vervolg, kwaliteitsbeeld elementen

Element *		Som	Percentage	Percentage
Status	Aantal	Lengte (m)	(m 'slecht' / totaal m)	(aantal / aantal)
Muurafdekking	8	725		
Goed	8	725	100%	
Oplegbalk	18	579		
Goed	2	12	3%	
Matig	10	431	74%	
Slecht	6	136	23%	
Pijlers	40			
Matig		40	100%	
Schanskorf	23	2012		
Goed	22	1912	95%	
Matig	1	100	5%	
Schilderwerk leuning	1	38		
Matig	1	38	100%	
Schilderwerk overig	1	20		
Goed	1	20	100%	
Schoeiing	8	1042		
Matig	3	181	17%	
Slecht	5	861	83%	
Steiger	25	369		
Goed	24	368	100%	
Slecht	1	1	0%	
Strips	2	299		
Goed	1	90	30%	
Matig	1	209	70%	
Talud	1	80		
Slecht	1	80	100%	
Taludtrap	35	291		
Goed	29	253	87%	
Matig	6	38	13%	
Trekstang	1	100		
Slecht	1	100	100%	
Tunnel	1	103		
Goed	1	103	100%	
Wand	5	86		
Goed	1	6	7%	
Matig	3	72	84%	
Slecht	1	8	9%	
Eindtotaal	1557*	73645		

* een object (bijvoorbeeld brug) bestaat uit meerdere elementen

2.2.5 Conclusie huidige kwaliteitsbeeld

Uitgaande van onderhoudsniveau, dus uitsluitend gelet op functionaliteit en technische instandhouding, is het algemeen beeld van de kwaliteit 'matig' is van de civiel technische kunstwerken in beheer bij gemeente Lansingerland. Voor een aantal objectsoorten of elementen wordt de kwaliteit hoofdzakelijk als 'slecht' beoordeeld, zoals: dekconstructies en schoeiingen. Van het hekwerk en leuning is ongeveer 15% in slechte staat, van de opdebalken ca. 25% en 5% van de (keer-en dam-) wanden. Bij kwaliteitsbeeld 'Slecht' gaat het voornamelijk om objecten of elementen die hun einde levensduur bereiken of hebben bereikt en die hun functionaliteit hebben verloren. Een aantal bruggen (6) komen in aanmerking om binnen 10 jaar te worden vervangen met een vervangingswaarde van ca. € 1.500.000. Hiervan dienen 3 bruggen binnen 5 jaar te worden vervangen.

Om niet een al te negatief beeld af te geven, geven we hierbij een lijst van de objecten en de percentages (veelal in meters) dat als 'goed' is beoordeeld.

objectsoort	percentage 'goed'
• Beschoeiingen	54 %
• Bruggen	60 %
• Damwanden	84 %
• Keerwanden	86 %
• Taludtrappen	87 %
• Steigers	80 %
• Schanskorf	100 %
• Tunnel	1 tunnel aanwezig, deze is 'goed'

2.3 Kwaliteitsinspecties

Om de (technische) staat van de kunstwerken vast te stellen, zijn (gedetailleerde) kwaliteitsinspecties noodzakelijk. De gemeente Lansingerland heeft recent een groot deel van alle kunstwerken laten inspecteren. Met deze inhaalslag aan inspecties en de eerdere inspecties zijn er nu van ca. 75% van de kunstwerken kwalitatieve inspectiegegevens aanwezig.

Foto 2.6 illustreert het nut en de noodzaak van inspecties. De ogenschijnlijk in goede staat verkerende brug blijkt bij inspectie in januari 2012 aan de onderzijde van de brug in uiterst slechte staat te zijn. De brug was in dusdanige slechte staat dat per direct een aslastbeperking is opgelegd uit veiligheid voor het verkeer dat van de brug gebruik wenst te maken.

Foto 2.6, ogenschijnlijk is de brug helemaal in orde. Bij inspectie onder de brug blijkt dat de brug in zeer slechte staat is. Na inspectie is direct aslastbeperking opgelegd.

Hieronder geven we een korte toelichting op de vier te onderscheiden soorten inspecties.

2.3.1. Visuele inspectie

Een visuele inspectie is een zintuiglijke controle van het functioneren van primaire installatiedelen / kunstwerkonderdelen en (installatie)onderdelen die een intensieve bewaking nodig hebben. Tevens omvat het testen en controleren van installatiedelen die bij een normale procesvoering niet in gebruik zijn, gericht op het opsporen van gebreken c.q. schades die direct of op korte termijn een goed en (dus) veilig functioneren van het object in negatieve zin kunnen beïnvloeden. Een globale inspectie wordt zonder inzet van bijzonder hulpmaterieel uitgevoerd (hoog-, laagwerker, duikploeg, etc.) uitgevoerd. Jaarlijks kan de inspectie van (een deel) van het areaal geactualiseerd worden. Op basis van een visuele inspectie (geadviseerde uitvoering in januari-maart) worden onderhoudsgegevens (projecten, hoeveelheden, prioriteiten enz.) gecontroleerd en geactualiseerd.

2.3.2. Technische inspectie

Een technische inspectie is een systematische inspectie van kunstwerkonderdelen (elementen) door middel van zintuiglijke controle en het uitvoeren van metingen en/of beproevingen met betrekking tot norm-hantering, veiligheid en staat van onderhoud en wordt uitgevoerd. Tevens is het een controle op het voldoen aan ontwerp- en gebruikseisen, gericht op het verzamelen van gegevens die een eenduidige beoordeling van de staat waarin het object verkeert (kwaliteit) mogelijk maken.

De technische inspectie omvat het volledig inzicht creëren in de technische onderhoudsstaat van het kunstwerk. Het betreft veelal een deel van het totale areaal kunstwerken. Het jaar van uitvoering van een technische inspectie is aan de hand van een globale inspectie bepaald.

Er worden (een vooraf bepaald aantal) metingen verricht aan installaties en houten (indringing), stalen (materiaal- en conserveringsdikte) en betonnen (druksterkte- dekkings-, carbonatie- en chloridemeting) onderdelen.

2.3.3. Nader onderzoek

Indien bij een kunstwerk tijdens een globale of technische inspectie het vermoeden bestaat dat er gebreken zijn aan een specifiek onderdeel, of er een specifiek niet direct te definiëren schadebeeld wordt waargenomen, kan een nader onderzoek of gericht technische inspectie worden voorgeschreven. Een aantal voorbeelden hiervan zijn:

- Vermoeden van ASR (alkali-silica-reactie) schade. om vast te stellen dat het ASR-schade betreft kunnen betonkernen geboord worden waaraan in een laboratorium een petrografisch onderzoek wordt uitgevoerd.
- Vermoeden van overbelasting betonconstructie. Om overbelasting vast te stellen kan een constructieberekening (op basis van in een laboratorium bepaalde druksterkte en de treksterkte van genomen betonkernen en wapeningsstaven) worden uitgevoerd.
- Vastleggen schades nulsituatie. Wanneer een brug bijv. tijdelijk wordt belast door extra zwaar transport of naburige heiverkzaamheden kan vooraf de nulsituatie worden vastgesteld. Van alle schades wordt de exacte locatie en hoeveelheid vastgelegd op inspectietekeningen, video en/of foto. Eventueel kunnen metingen aan onderdelen worden uitgevoerd in X, Y en Z-richting. De resultaten van de nutsituatie kunnen dan worden vergeleken met de resultaten van na afronding van de werkzaamheden (zwaar transport of heien).
- Berekenen toelaatbare aslast stalen brug. Om de toegestane aslast of gewichtsbepanking te kunnen bepalen wordt op basis van inspectieresultaten (schades en specifieke metingen) een constructieberekening uitgevoerd. Door bijv., staaldiktevermindering kan de aslast in huidige situatie sterk afwijken van de ontwerp-aslast.
- Aanvullende metingen aan onderdelen (Hout: indringing, Staal: materiaal- en conserveringsdikte, Beton: druksterktedekking-, carbonatie- meting en nemen betonstof monsters of betonkeuren).
- Aanvullend laboratoriumonderzoek (Conserveringen: beoordeling type en aantal lagen, staal: treksterkte, betonkem/monster, slijt-treksterkte, hecht-treksterkte, druksterkte, vochtgehalte, petrografisch, röntgendiffractie, chloride- en cementgehalte, enz.).
- Bepalen besteksgegevens; voor het opmaken van een RAW-bestek het inmeten/opnemen van de juiste hoeveelheden en bepaling benodigde inzet materieel /werkwijze.

2.3.4. Video inspectie

Bij een video inspectie wordt gebruik gemaakt van een videocamera met een technisch hulpmiddel om de camera in te brengen in het kunstwerk en deze te inspecteren. Videocamera's worden toegepast om duikers vanuit de binnenkant van de duiker visueel te inspecteren. Om te weten waar in de duiker het beeld is opgenomen en de locatie van een eventueel gebrek vast te stellen, is er tijdens de opname een constante aflezing van de verticale afstand gemeten vanaf het referentiepunt. Een video inspectie brengt nauwkeurig elk onderdeel van het kunstwerk in beeld waarbij onderdelen niet over het hoofd kan worden gezien door de constante opnamen van het beeldmateriaal.

Voorafgaand aan de video opname moet de duiker gereinigd worden zodat de camera vrij door de duiker kan verplaatsen en filmen. De duiker moet ook afgezet worden en worden leeggepompt, zodat er geen water in staat. Pas dan kunnen er opnames gemaakt worden.

2.4 Herberekening 'oude' kunstwerken

Indien blijkt dat er vraagtekens zijn bij de veiligheid van een kunstwerk kan besloten worden om een herberekening uit te voeren. Indien niet alle gegevens zoals betonkwaliteit, kwaliteit wapeningsstaal of hoeveelheid wapening aanwezig is, dient hiervoor eerst een onderzoek te worden uitgevoerd. Omdat oudere kunstwerken nog vaak met de hand zijn berekend zitten er vaak constructieve reserves in het draagvermogen van een kunstwerk. Uit de herberekening volgt of een kunstwerk voldoet aan de vereiste veiligheid eventueel met een gereduceerde levensduurverwachting. Aanleiding voor herberekening kan zijn dat het gebruik of belasting van het kunstwerk is gewijzigd.

2.5 Wet- en regelgeving

Het gemeentebestuur draagt als eigenaar en beheerder de bestuurlijke en civielrechtelijke verantwoordelijkheid voor de staat waarin de kapitaalgoederen zich bevinden.

Voldoet het gemeentebestuur niet aan de daaruit voortvloeiende zorgplicht voor de instandhouding van de voorzieningen, dan kan het op grond van het Burgerlijk Wetboek aansprakelijk worden gesteld voor eventuele daaruit voortvloeiende schade. Een voorbeeld hiervan is de wegwet waarbij in het eerste artikel is beschreven dat bruggen behoren tot het wegennet en daarmee in stand moeten worden gehouden door de beheerder.

Tabel 2.7 bevat een overzicht van vigerende wetgeving waaruit verplichtingen kunnen voortvloeien voor civiele kunstwerken. In bijlage 4 is een uitgebreid overzicht gegeven van de wetgeving op het gebied van beheer en onderhoud van civiele kunstwerken.

Tabel 2.7, Overzicht wettelijke-, beleidsmatige- en normstellende kaders. In het operationeelplan zijn de kaders inhoudelijk verder beschreven.

Wet/beleid/Norm	AMvB / beleid	Beheer en Onderhoud
Wetgeving		Verplichting tot onderhoud
Wegenwet		Voorschriften veiligheid, gezondheid, etc.
Woningwet	Bouwbesluit 2012 Regeling bouwbesluit 2012	Uitvoering werkzaamheden
Wet geluidhinder		Overlast d.m.v. trillingen
Waterwet*	Lozingenbesluit Wvo Vaste Objecten Activiteitenbesluit Besluit lozen buiten inrichtingen	Milieumaatregelen Regulering van lozen afvalstoffen Regulering van lozen vervuild water
Burgelijkwetboek 6		Verplichting tot beheer openbare ruimte
Gemeentewet	Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) 2003	Verplichting tot beheer kapitaalgoederen
Beleid (gemeentelijk)		
Beleid Lansingerland	Beheerplan civiele kunstwerken 2013-2016	Uitvoeringsprogramma
Normen		
Normen	ISO, NEN, CUR	
*Waterwet: In 2008 zijn diverse water- en milieu wetten samengevoegd in de Waterwet. Op basis daarvan beschikt de gemeente over een Watervergunning om onderhoud aan de civiele kunstwerken te mogen uitvoeren. In tegenstelling tot voorgaande jaren worden aannemers verplicht gesteld om de milieumaatregelen uit te voeren. Als gevolg hiervan nemen de uitvoeringskosten toe.		

2.6 Budget en capaciteit

Informatie over budget en capaciteit is te vinden in hoofdstuk 6 en 7, 'Middelen' en 'FTE Bepaling'.

3. Beheer van kunstwerken, uitvoering (1)

Onder de kop 'beheer van kunstwerken' wordt ingegaan op de wijze van uitvoer van beheer.

3.1 Doelstelling van het beheer (beoogde resultaat)

De doelstelling van het beheer van kunstwerken van de gemeente is het bewaken en waarborgen van de veiligheid van de openbare ruimte en het voldoen aan wettelijke verplichtingen door systematisch plannen, budgetteren, voorbereiden en uitvoeren van beheermaatregelen alsook regulering en toezicht.

3.2 Onderdelen beheer van kunstwerken

Het werk van de beheerder van kunstwerken bestaat de volgende onderdelen.

Onderdelen beheer van kunstwerken:

- Beleid en advies;
- Werkvoorbereiding o.a. het opstellen van project opdrachten;
- Regie over lopende projecten (bewaken scope en financieel);
- Financiën (facturen, kwartaalrapportage, maandrapportage, voorjaarsnota, najaarsnota, kadernota);
- Inspecties;
- Inventarisatie kunstwerken;
- Mutatie areaalgegevens;
- Opstellen van beheerplan;
- Overdracht en toetsing van nieuwe projecten;
- Afhandelen meldingen en klachten.

3.3 Inspectieprogrammering

In tabel 3.1 is het inspectieprogramma te vinden voor de gemeente.

Tabel 3.1, inspectieprogramma

Type	Inspectiefrequentie	opmerking
Bruggen	Eénmaal per 4 jaar Met een vervolgininspectie* voor bruggen die blijken kritisch te zijn.	<i>Risico en gevolg van falen (zie figuur 4.1) is bij bruggen hoog, zekerheid van faaltijdstop is klein en de meetbaarheid van de conditie is goed. Om die reden worden (alle) bruggen elke 4 jaar geïnspecteerd, zodat in elk beheerplan de situatie geactualiseerd kan worden.</i>
Duikers	Eénmaal per 8 jaar	<i>Risico en gevolg van falen is groot en de zekerheid van faaltijdstop is ook groot. Om die reden worden (alle) duikers elke 8 jaar geïnspecteerd. Over 4 jaar zal er per jaar 12% van de duikers worden geïnspecteerd.</i>
Beschoeiing, kademuur, damwand, taludtrap, steiger, schanskorf	Eénmaal per 15 jaar	<i>Risico en gevolg van falen is klein bij deze kunstwerken. Om die reden worden deze kunstwerken elke 15 jaar geïnspecteerd. Over 15 jaar worden al deze kunstwerken in een grootschalige inspectie actie geïnspecteerd.</i>

* Een vervolgininspectie is een extra visuele inspectie, zodat kritische bruggen in plaats van 1x 4 jaar nu 1 x 2 jaar worden geïnspecteerd.

3.4 Video Inspectieduikers

In een volgend beheerplan Water worden de 'Video Inspectie duikers' opgenomen en komt dit onderdeel in dit beheerplan te vervallen (qua uitvoering). De reden hiertoe is dat het reinigen van duikers onderdeel uitmaakt van de uitvoering van het beheerplan Water. Door de inspecteren van duikers onder te brengen bij dit beheerplan worden kosten bespaard, aangezien de duikers niet meer speciaal voor de inspectie gereinigd hoeven te worden.

3.5 Duurzaam beheer

Onder duurzaam beheer wordt het beheren van objecten (kapitaalgoederen) verstaan, opdat die zo lang mogelijk functioneren tegen zo laag mogelijke kosten (lange termijn). Het is ook wel te omschrijven als het onderhouden van kapitaalgoederen op een zodanige manier dat er tegen zo beperkt mogelijke kosten (gerekend over de volledige levensduur) de voorzieningen voortdurend goed functioneren, er geen kapitaalvernietiging plaatsvindt en er geen sprake is van achterstallig onderhoud.

Bij de gemeente is gekozen voor het onderhoudsniveau C (zie paragraaf 2.1). Daarmee is gekozen voor zo minimaal mogelijk kosten voor onderhoud op kort termijn. Het heeft dan ook geen nut om een kostenafweging te maken waar de balans ligt tussen onderhoudsactiviteiten nu en verlenging van de levensduur later. Dit is ook de reden om geen functionele inspecties uit te voeren en daarmee meer 'niet gepland onderhoud' op te sporen.

"Duurzaamheid is degelijkheid met betrekking tot het ontwerp, uitvoering, veiligheid, en een lange levensduur, waarbinnen voortdurend wordt voldaan aan de gebruikseisen". Duurzaam beheer kent dus ook nog een tweede aspect en dat is het duurzaam ontwerpen en inkopen. Bij het maken van het ontwerp van een civiel kunstwerk en het opstellen van de technische eisen kan ook direct al nagedacht worden over de kosten voor beheer en onderhoud, om deze zo laag mogelijk te houden en de levensduur zo lang mogelijk te laten duren. Daarnaast moet de milieubelasting als het kan laag worden gehouden. Dit valt ook onder duurzaam beheer. Meer over dit onderwerp is te vinden in bijlage 5. De gemeente heeft dit deel van duurzaam beheer ondervangen door de beheerder Kunstwerken te koppelen aan het team projecten bij het ontwerp van nieuwe kunstwerken.

3.6 Beheersysteem

In het kader van Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR) gaat de gemeente een beheersysteem voor alle onderdelen aanschaffen.

4. Onderhoud van kunstwerken, uitvoering (2)

In dit hoofdstuk worden de onderhoudsstrategieën: Storingsafhankelijk- (SAO), Toestandafhankelijk- (TAO) en Gebruiksafhankelijkonderhoud (GAO) beschreven en een keuze gemaakt. De onderhoudscyclus wordt beschreven en nader ingevuld, specifiek voor de gemeente. Onder het kopje aanpak van het onderhoud wordt er bij betrokken wat het inkoop- en aanbestedingsbeleid is van de gemeente en de betrokken afdelingen bij de aanpak van het onderhoud.

4.1 Onderhoudsstrategieën

Op basis van de functie en de geldende (rand) voorwaarden kunnen de kosten die voortvloeien uit disfunctioneren (gevolgschadekosten) worden gewogen. Daarbij dient de randvoorwaarde “veiligheid” te allen tijde te worden gewaarborgd.

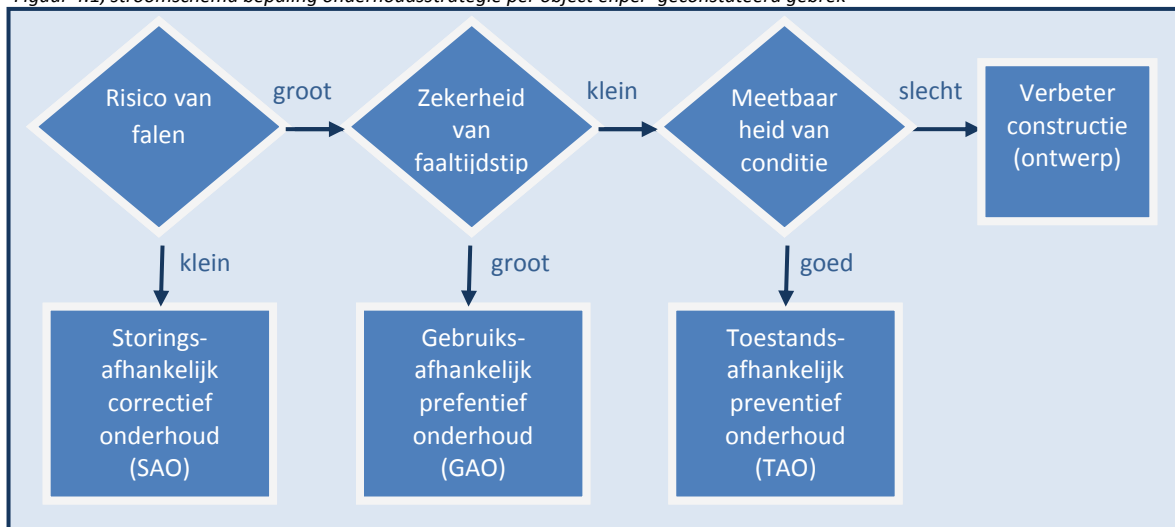
De gevolgschadekosten bepalen samen met de inspanningen die nodig zijn om disfunctioneren te voorkomen de te volgen onderhoudsstrategie.

De kosten die voortvloeien uit het zogeheten normfalen worden gevolgschadekosten genoemd. Afhankelijk van de randvoorwaarde zullen deze veel of weinig bedragen. Dit laatste bepaalt weer op welke wijze een onderdeel (kunstwerk) wordt onderhouden. We onderscheiden 3 onderhoudsstrategieën:

- SAO = storingsafhankelijk onderhoud
- TAO = toestandafhankelijk onderhoud
- GAO = gebruiksafhankelijk onderhoud

Onderstaand stroomschema geeft weer hoe op kwalitatieve wijze de te volgen onderhoudsstrategie voor een installatie/onderdeel/systeem kan worden afgewogen.

Figuur 4.1, stroomschema bepaling onderhoudsstrategie per object en per geconstateerd gebrek

Het rationeel plannen van kosten en activiteiten richt zich met name op het zoeken naar de balans tussen het risico van (norm)falen (kans maal gevolgschadekosten) en de kosten van onderhoud. Waarbij voor de gemeente momenteel geldt dat daar waar mogelijk gekozen wordt storingsafhankelijk, correctief onderhoud wordt gepleegd om maatregelen pas te nemen als bewezen is dat het noodzakelijk is. Indien de gevolgschadekosten laag zijn kan correctief onderhoud worden overwogen; indien de gevolgschadekosten hoog zijn zal worden gekozen voor preventief onderhoud. De lat wordt hierbij dus hoog gelegd.

In het geval van correctief onderhoud wordt de investering volledig benut, maar wordt een zekere mate van ongemak voor lief genomen. In het geval van preventief onderhoud wordt een zekere mate van desinvestering geaccepteerd om te voorkomen dat er situaties met ingrijpende gevolgen ontstaan.

Met de komst van het Nieuw Burgerlijk Wetboek is de bewijslast in geval van gevolgschade bij de beheerder komen te liggen. De beheerder dient aan te tonen dat hij alle (redelijkerwijs) noodzakelijke maatregelen heeft genomen om te voorkomen dat gevolgschade zal optreden. Sindsdien zijn veel beheerders voorzichtiger geworden en is het belang van preventief onderhoud toegenomen.

4.2 Onderhoudsprogramma

In bijlage 3 is het (groot) onderhoudsprogramma te vinden. Bij het opstellen is gebruik gemaakt van de in paragraaf 4.1 gepresenteerd onderhoudsstrategie 3 behorend bij onderhoudsniveau C. We herhalen hierbij nogmaals: voor de gemeente geldt momenteel dat daar waar mogelijk gekozen wordt storingsafhankelijk, correctief onderhoud wordt gepleegd om maatregelen pas te nemen als bewezen is dat het noodzakelijk is.

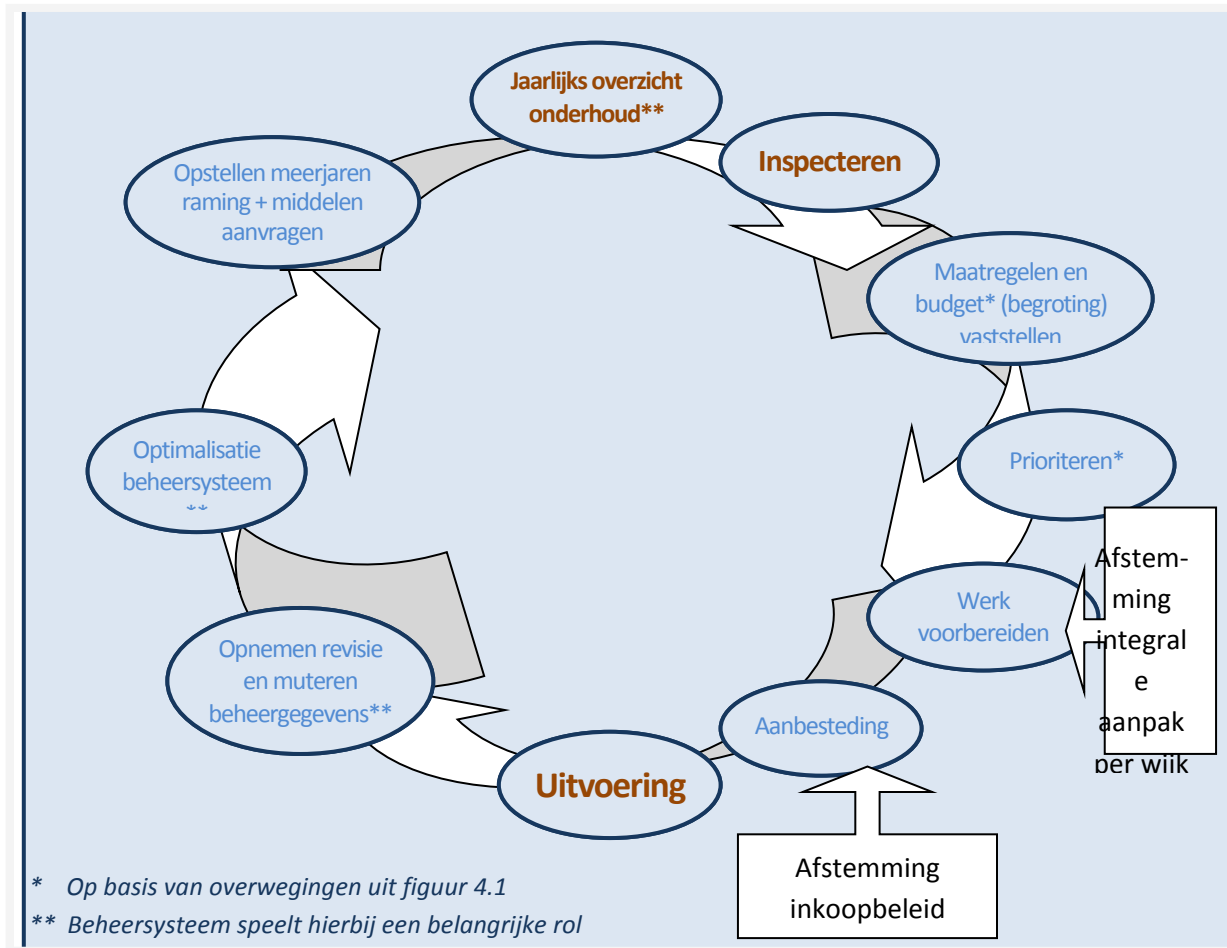
4.3 Onderhoudscyclus

Uit voorgaande kan worden afgeleid, dat het beheerbeleid van civiele kunstwerken berust op een drietal pijlers te weten:

1. **Inspectie:** periodieke inventarisatie van de onderhoudstoestand, zodat op het juist moment onderhoud kan worden gepleegd (rationeel plannen);
2. **Uitvoering:** activiteiten om onderdelen weer optimaal (= binnen de gestelde randvoorwaarden) te laten functioneren;
3. **Jaarlijks overzicht onderhoud:** maatregelen met de middelen (onderhoudsbudget) om zowel het uitvoeren van inspecties als van onderhoudswerkzaamheden te kunnen bekostigen.

Het schema op de volgende pagina geeft inzicht in de relatie tussen inspectie, uitvoering en jaarlijks overzicht onderhoud (de zogenaamde onderhoudscyclus).

Figuur 4.2, schematische weergave onderhoudscyclus

4.4 Aanpak van het onderhoud

Teneinde de kunstwerken in de gewenste conditie te houden zijn verschillende soorten onderhoud voorzien.

Type onderhoud:

Schade	→	Enmalig onderhoud
Regulier	→	Periodiek onderhoud

EENMALIGE ONDERHOUD

Naar aanleiding van geconstateerde schades dienen eenmalig reparaties uitgevoerd te worden. Te denken valt aan betonreparaties, herstellen leuning, aanbrengen ontbrekende onderdelen, etc. Eenmalige acties worden jaarlijks gepland en vormen onderdeel van de reguliere begroting mits ze niet te grote financiële consequenties hebben.

Onderhoud "eigen dienst". Kleine werkzaamheden die noodzakelijk zijn als gevolg van calamiteiten of onverwacht optredende schades en of storingen en daardoor niet of slecht te plannen zijn worden uitgevoerd door de "eigen dienst". Directe reparatie van deze schades voorkomt dat deze schades snel in omvang toenemen. Vaak kan een grotere en daardoor vaak duurdere reparatie worden uitgesteld. Dit soort reparaties is daarmee essentieel voor een doelmatig beheer.

Enkele voorbeelden van dergelijke reparaties zijn:

- het reinigen (oppervlakken, goten, verwijderen graffiti, etc.) van onderdelen;
- vervangen kleine onderdelen (leuningen);
- jaarlijks onderhoud aanstratingen tegen de brugdekken.

PERIODIEK ONDERHOUD

Onder het periodiek onderhoud in het kader van de reguliere begroting vallen:

- **Jaarlijks onderhoud.**
Jaarlijks onderhoud wordt gedefinieerd als het geheel aan kleinere onderhoudsacties die ieder jaar moeten worden uitgevoerd. Hierbij moet men denken aan:
  - smeren en afstellen onderdelen.
- **Meerjaarlijks onderhoud.**
Onder meerjaarlijks onderhoud worden acties met een frequentie groter dan een jaar verstaan, zoals:
  - conserveren van onderdelen (overlagen en vervangen conserveringssysteem);
  - vervangen onderdelen (slijtlagen, kitvoegen, houtwerk, etc.).

In bijlage 3 is een overzicht van onderhoudsprojecten.

5. Beheerkosten

In dit hoofdstuk wordt de kwalitatieve toestand van het areaal beschreven. In hoofdstuk 4 is aangegeven hoe groot het areaal kunstwerken is en in dit hoofdstuk wordt gekeken naar de kosten van beheer.

5.1 *Beleid en Beheer*

Voor het voeren van beleid en de werkzaamheden als beheerder zoals omschreven in paragraaf 3.2 is 1 FTE beschikbaar.

5.2 *Inspecties en nader onderzoek*

De kosten voor het uitvoeren van de inspecties zoals in paragraaf 3.3 beschreven zijn geraamd op € 45.000,- De inspectiegegevens worden vastgelegd in het kunstwerken beheerprogramma. De inspecties worden vervolgens door de gemeente beoordeeld. De technische inspectie kan aanleiding geven tot het uitvoeren van extra nader onderzoek naar de ernst van de geconstateerde gebreken of de oorzaak van het technisch falen van de constructie. .

5.3 *Klein onderhoud kunstwerken*

Onder klein onderhoud worden alle werkzaamheden verstaan die, vanwege de kleine omvang, uitgevoerd zouden kunnen worden door de eigen dienst, en richt zich op het in goede staat houden van kunstwerken, zoals:

- herstellen van kleine schades
- schoonmaken van leuningen
- schilderen van leuningen
- reinigen van slijtlagen
- aanbrengen en vervangen van slijtlagen
- vernieuwen van enkele planken in brugdekken
- verwijderen van bepaalde graffiti

In feite worden dit soort werkzaamheden geschaard onder het dagelijks onderhoud dat wordt uitgevoerd door de Gemeente Lansingerland. De medewerkers van het team Buitendienst constateren deze kleine onderhoudswerkzaamheden en verwerken ze in het beheersysteem. Hierdoor komen ze los als maatregel in het beheersysteem. Voor de uitvoering van dit soort werkzaamheden is een capaciteit gereserveerd voor de Buitendienst van 100 uur per jaar.

Op basis van de inspecties, klachten en op basis van de technische rapporten gaat maandelijks een programma opgesteld worden voor dagelijks onderhoud (vervangen van een plank, reparatie slijtlagen, reinigen, enzovoort). De maatregelen zijn in het algemeen klein van omvang en worden in het lopende budgetjaar, vaak door eigen personeel, uitgevoerd. Direct onderhoud dat om veiligheidsredenen onmiddellijk moet worden uitgevoerd behoort eveneens tot het dagelijks onderhoud. De jaarlijkse behoefte aan dagelijks onderhoud wordt geheel gedekt uit het beschikbare budget voor dagelijks onderhoud, en is gebaseerd op ervaringsgegevens.

Snoeien van begroeiing over kunstwerken maakt onderdeel uit van het beheer van groen binnen de gemeente en is om die redenen niet meegenomen in dit beheerplan.

5.4 *Groot onderhoud kunstwerken*

Groot onderhoud is een van de inspecties afgeleide maatregel. Tot groot onderhoud kan worden overgegaan als na inspectie blijkt dat het kunstwerk niet meer voldoet aan de gestelde kwaliteitseisen. Groot onderhoud kan bestaan uit het repareren van beton, herstellen van metselwerk, het vervangen van een leuning, het conserveren van staalwerk, etc. Tijdens de inspecties wordt een inschatting gemaakt welke werkzaamheden uitgevoerd moeten worden om het kunstwerk weer in goede staat te brengen.

Onderhoudsprojecten waarbij aan kunstwerken groot onderhoud wordt gepleegd en/of vervanging van kunstwerken worden geleid door Team Projecten. Voor de projectleiding door het Team projecten voor kunstwerken is een capaciteit gereserveerd van 470 uur per jaar.

Na het vaststellen van de werkzaamheden kan doormiddel van het toepassen van kengetallen een inschatting worden gemaakt van de totale kosten voor het groot onderhoud. De totale kosten voor renovatie per planjaar die voort zijn gekomen uit de inspecties staan vermeld in tabel 5.1. Voor al de uit te voeren werkzaamheden geldt dat deze zullen plaatsvinden met inachtneming van de in het aanbestedingsbeleid opgenomen verplichtingen met betrekking tot social return.

Tabel 5.1 overzicht groot en klein onderhoud 2015 – 2016 met doorkijk naar 2019

Soort onderhoud	2015	2016	2017	2018	2019
Groot en klein onderhoud	€ 483.400	€ 506.200	535.000	535.000	535.000

5.5 Vervanging en investeringskosten

Elk kunstwerk heeft een technische levensduur. Voor de kunstwerken in Lansingerland zijn de levensduren weergegeven in tabel 5.2 die gehanteerd worden in de financiële paragraaf bij investeringen.

Tabel 5.2, levensduur kunstwerken

Soort	Levensduur
Bruggen	30 jaar
Beschoeiing	15 jaar
Damwand	20 jaar

Tijdens een inspectie kan worden bepaald hoe groot de levensduur van een kunstwerk nog is en of er nog maatregelen kunnen worden toegepast die de levensduur van een brug eventueel kunnen verlengen.

Bij het bereiken van het eind van de technische levensduur moet het kunstwerk in feite vervangen worden door een nieuw kunstwerk. Een vervanging kan voortkomen uit het feit dat het kunstwerk simpelweg niet meer te repareren is d.m.v. het uitvoeren van groot onderhoud, of dat het uitvoeren van het benodigd groot onderhoud duurder is dan het vervangen van een kunstwerk. Voor de bruggen die zijn bestempeld als monument geldt dat deze nooit worden vervangen, maar gereconstrueerd. Reconstructie houdt in dat het huidige kunstwerk opnieuw wordt opgebouwd, in tegenstelling tot het ontwerpen en realiseren van een nieuw kunstwerk.

Vanuit de inspecties zijn voor de komende planperiode de volgende vervangingen bepaald:

Tabel 5.3, vervangingen in de periode 2015-2016 met doorkijk naar 2019

Investeringen	2015	2016	2017	2018	2019
Investeringen	€ 803.000	€ 240.000	€ 290.000	€251.000	€ 310.000

De investeringslasten voor de vervanging zijn te bepalen op basis van de kapitaalwaarde, het jaar van aanleg en de levensduur per object. De kapitaalwaarde is gelijk aan de vervangingskosten waarbij de vervanging één op één uitgevoerd wordt.

5.6 Integrale aanpak van onderhoud

Het groot onderhoud in de openbare ruimte wordt zo veel mogelijk afgestemd met onderhouds- en beleidsafdelingen binnen de Gemeente Lansingerland, woningbouwverenigingen, nutsbedrijven en winkeliers in de binnenstad. Dit wordt gedaan om overlast voor de bewoners en winkeliers zo veel mogelijk te beperken, maar zeker ook om zo doelmatig mogelijk om te gaan met de beschikbare middelen. Daartoe wordt jaarlijks alle groot onderhoud aan projecten voor het komende jaar in de openbare ruimte in kaart gebracht waarmee tegelijkertijd een doorkijk wordt gegeven naar de jaren daarna.

Na integrale afstemming met genoemde betrokkenen wordt het groot onderhoud samen met projecten in de openbare ruimte vastgelegd in een uitvoeringsplanning. Dit kan ertoe leiden dat met werkzaamheden wordt geschoven binnen de planperiode.

5.7 Kunstwerken in beheer bij derden

Er zijn geen kunstwerken van de gemeente in beheer bij derden.

5.8 Risicoparaagraaf

In paragraaf 4.1 was al even aangehaald dat door invoering van het Nieuw Burgerlijk Wetboek (sinds 1992) de wettelijke aansprakelijkheid van de beheerder van de openbare ruimte gewijzigd is. De bepalingen uit het Burgerlijk Wetboek (hierna: BW) met betrekking tot de aansprakelijkheid van de beheerder zijn niet toegespitst op specifieke gevallen. In rechtspraak wordt nader bepaald op welke wijze de wettelijke bepalingen worden toegepast. Om die reden heeft een andere gemeente in Nederland (gemeente Alphen aan de Rijn) gemeend dat het opvolgen van het CROW handboek (handboek 'Aansprakelijkheid openbare ruimte van het CROW uit 2003') hierover niet voldoende inzicht gaf in de risico's en heeft vorig jaar, aan de hand van Jurisprudentie, nader uitgezocht hoe de aansprakelijkheid van de (weg-) beheerder wordt ingevuld vanuit het BW. In de volgende paragraaf wordt kort ingegaan op de bevindingen. Deze gemeente heeft dat gedaan voor hun taak als wegbeheerder. Het onderwerp laat zich niet samenvatten in enkele zinnen en voor beheer van Kunstwerken zal het op bepaalde punten anders worden ingevuld dan voor wegbeheer, daarom is het raadzaam voor de gemeente Lansingerland om een dergelijke 'Leidraad voor de praktijk*' met juridische toets voor het beheer van Civiele Kunstwerken te laten opstellen. In de paragraaf daarop volgend wordt kort een overzicht gegeven van alle risico's die in dit beheerplan zijn benoemd.

5.8.1 Risico's en Burger wetboek

De algemene aansprakelijkheidsregeling van artikel 6:162 BW luidt als volgt.

1. Hij die jegens een ander een onrechtmatige daad pleegt, welke hem niet kan worden toegerekend, is verplicht de schade die de ander dientengevolge lijdt, te vergoeden.
2. Als onrechtmatige daad worden aangemerkt een inbreuk op een recht en een doen of nalaten in strijd met een wettelijke plicht of met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt, een en ander behoudens de aanwezigheid van een rechtvaardigingsgrond.
3. Een onrechtmatige daad kan aan de dader worden toegerekend, indien zij is te wijten aan zijn schuld of aan een oorzaak welke krachtens de wet of de in het verkeer geldende opvattingen voor zijn rekening komt. Overmacht kan een rechtvaardigingsgrond zijn.

De onrechtmatigheid van een gedraging kan in concerto worden weggenomen door de aanwezigheid van een bijzondere bijkomende omstandigheid, die de gedraging rechtvaardigt (artikel 6:162, tweede lid, BW). Dit blijkt uit de passage "een en ander behoudens de aanwezigheid van een rechtvaardigingsgrond". Overmacht is een dergelijke rechtvaardigingsgrond.

De bijzondere aansprakelijkheidsregeling voor opstallen van artikel 6:174 BW luidt - voor zover hier relevant is - als volgt.

1. De bezitter van een opstal die niet voldoet aan de eisen die men daaraan in de gegeven omstandigheden mag stellen, en daardoor gevaar voor personen of zaken oplevert is, wanneer dit gevaar zich verwezenlijkt, aansprakelijk, tenzij aansprakelijkheid op grond van de vorige afdeling zou hebben ontbroken indien hij dit gevaar op het tijdstip van het ontstaan ervan zou hebben gehad.
2. Bij openbare wegen rust de aansprakelijkheid op het overheidslichaam dat moet zorgen dat de weg in goede staat verkeert.
3. Onder opstal in dit artikel worden verstaan gebouwen en werken, die duurzaam met de grond zijn verenigd, hetzij rechtstreeks, hetzij door vereniging met andere gebouwen of werken.

Artikel 6:174 Burgerlijk Wetboek (BW) legt een risicoaansprakelijkheid op de bezitter van een opstal. Onder "opstal" wordt in dit verband verstaan: een gebouw of een werk dat direct of indirect duurzaam met de grond is verenigd. Ook openbare wegen, het weglichaam en civiele kunstwerken begrepen, kunnen gelden als opstal in de zin van artikel 6:174 BW. 1

De vereisten voor de aansprakelijkheid krachtens artikel 6:174 BW zijn:

1° De opstal voldoet niet aan de eisen, die men daaraan in de gegeven omstandigheden mag stellen;

2° Zij levert dientengevolge gevaar op voor personen of zaken, en

3° Het gevaar verwezenlijkt zich; dat wil zeggen: de opstal brengt schade toe aan personen of zaken.

Wat is een opstal?

In artikel 6:174 BW wordt een ruime definitie van het begrip "opstal" gegeven. Het moet gaan om gebouwen of werken, die duurzaam met de grond zijn verenigd. Bestanddelen van een gebouw of werk vallen ook onder deze bepaling. Bijvoorbeeld: een lift, een dakpan, een riool, dakgoot, schutting, regenpijp, sluis, telefoonpaal of mijngang. Echter, verplaatsbare of tijdelijke constructies vallen niet onder het begrip "opstal". Een brug wordt hier niet onder verstaan.

Ondergrondse leidingen en andere constructies, die dienstbaar aan de opstal zijn, vallen in beginsel ook onder het begrip opstal. Het bouwen van de opstal moet kunstmatig zijn; niet natuurlijk. Zo zal de gemeente in verband met een omgevallen boom, die gevaar oplevert voor personen of zaken niet op grond van artikel 6:174 BW aansprakelijk zijn, maar op grond van de algemene aansprakelijkheidsstelling van artikel 6:162 BW.

Als een eiser een claim bij de gemeente indient, omdat een hekwerk plotseling op het dak van zijn auto is terecht gekomen, waardoor een deel van het dak is beschadigd, moet deze claim naar de criteria van artikel 6:162 BW

worden beoordeeld. Immers, dit hek is geen opstal. Het hek is niet duurzaam met de grond verenigd. In dit geval zou de gemeente waarschijnlijk met succes een beroep op overmacht kunnen doen.

Wat is een gebrek?

Artikel 6:174 BW knoopt aansprakelijkheid vast aan een "gebrek" van de opstal. Wat is een dergelijk gebrek? In de meeste gevallen zal duidelijk zijn wat de eisen zijn, die in de "gegeven omstandigheden" aan de opstal (moeten) worden gesteld.

Zo mag van een fiets worden verwacht dat de remmen functioneren, van een ijskast dat deze niet onder stroom staat en van een klopper, dat de kop niet losschiet bij gebruik. Voldoen deze zaken niet aan deze (normale) daaraan te stellen eisen, bijvoorbeeld omdat de kop van de boor losschiet, dan vertoont deze zaak een gebrek in de zin van artikel 6:174 BW.

In verband met het voorgaande wordt gewezen op een uitspraak van de rechtbank Utrecht van 25 september 2002. De eiser vordert een verklaring voor recht wie van gedaagden (NV Spoorwegen of de gemeente Best) aansprakelijk is voor of zijn voor de door hem geleden schade als gevolg van het feit dat hij met zijn voorwiel van zijn racefiets in een spleet in het wegdek van een stalenbrug over een spoortunnel in aanbouw terecht was gekomen en daardoor ten val was gekomen.

De rechtbank stelt voorop dat een brug ingevolge artikel 3:3, tweede lid, BW moet worden aangemerkt als een roerende zaak. Ten tijde van het ongeval voldeed de brug niet aan de daaraan in de gegeven omstandigheden te stellen eisen. Nu het de bedoeling van de wetgever is geweest om aansprakelijkheid bij openbare wegen niet naar te leggen bij de bezitter van de opstal, waarvan deze openbare weg deel uitmaakt, maar bij de wegbeheerder, en de wetgever kennelijk niet heeft gedacht aan de mogelijkheid dat een openbare weg deel zou uitmaken van een roerende zaak, moet deze regel in casu analoog worden toegepast. Dit betekent in dit geval dat niet de bezitter van de brug, maar de wegbeheerder (de gemeente) aansprakelijk is voor de gevolgen van het ongeval.

5.8.2 Risico's en beheerplan

Bij verantwoordelijkheid en daarmee de aansprakelijkheid van de beheerder van openbare ruimte gaat het met name om een inspanningsverplichting* en niet een resultaatverplichting. Als we kijken naar de vorige paragraaf over risico's en hetgene bepaald in BW dan is het voor een beheerder van groot belang om gebreken in beeld te hebben zodat hier adequaat* op te kunnen reageren. Dat is een belangrijke reden om een beheerplan op te stellen, een beheer en meldingssysteem in te richten en de organisatie af te stemmen op de gekozen strategie. Over dat laatste zegt het handboek van het CROW dat het raadzaam is om te zorgen dat er een ploeg beschikbaar is voor klein onderhoud die ook in actie komt bij calamiteiten en incidenten. Al is het op z'n minst voor het plaatsen van waarschuwborden en afzettingen.

Voor een deel is voorzien in de inspanning die nodig is om risico's te beperken, maar in dit plan zijn een aantal risico's benoemd waar nog geen invulling is aangegeven. We noemen ze nogmaals op

- **Risico's & gekozen strategie versus organisatie:** gekozen is voor de onderhoudsniveau C. Dit maakt dat de kans op incidenten zeer klein is. Het team dat klein onderhoud pleegt en bij incidenten in actie moet komen moet hier op bedacht en ingericht zijn. Uit jurisprudentie blijkt dat van de beheerder verwacht wordt snel* en adequaat* te kunnen reageren op een melding of signaal. De wisselwerking tussen de beheerder en het team moet goed en

effectief zijn. We onderschrijven dit als risico omdat er geen overtuiging is dat de voorgenoemde situatie optimaal aanwezig is.

* In een leidraad volgend uit de juridische toets kan de kwantificering worden gegeven aan 'inspanningsverplichting', 'adequaat' en 'snel' (antwoord op vragen als 'wat is de verplichting en wat is adequaat en snel genoeg?') en de verwachtingen die gesteld worden aan een beheersysteem in het kader van de (inspannings-) verplichting die een beheerder wordt opgelegd vanuit BW.

6. Middelen

6.1 Benodigd budget op kwaliteitsniveau C 2015 – 2016 met een doorkijk tot 2019

Op basis van de inspecties die de afgelopen jaren zijn uitgevoerd is er een budget geraamd voor klein en groot onderhoud en investeringen. De tabellen geven exploitatie begroting en investeringen weer op basis van benodigde budget voor het beheer van Civiele Kunstwerken 2015 - 2016 op kwaliteitsniveau C met een doorkijk tot 2019.

Exploitatiekosten	2015	2016	2017	2018	2019
Gas en elektriciteit	10.800	10.800	10.800	10.800	10.800
Belastingen en heffingen	2.800	2.800	2.800	2.800	2.800
Overige goederen en diensten/ Schades	33.000	35.000	50.000	50.000	50.000
Onderzoek- en advieskosten	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000
Areaaluitbreiding	16.631	-	-	-	-
Groot onderhoud / Kleine aanpassingen	373.179	360.700	375.000	375.000	375.000
Klein onderhoud / Uitvoeringskosten	93.674	145.500	160.000	160.000	160.000
Onderzoek- en inspectiekosten	20.000	35.000	35.000	35.000	35.000
kapitaallasten	187.285	185.112	181.561	178.011	174.151
Kapitaallasten inv. Prog.		-	-	16.139	15.836
Doorbelasting beheer en onderhoud	202.388	197.717	195.121	195.267	195.465
Doorbelasting buitendienst	7.980	5.617	5.593	5.712	5.794
Totaal	€ 973.211	€1.003.246	€1.040.875	€ 1.053.729	€1.049.846

Tabel 6.1: Benodigd exploitatiebudget exclusief areaaluitbreiding.

Benodigde investeringen	2015	2016	2017	2018	2019
Investeringen	803.000	240.000	290.000	251.000	310.000

Tabel 6.2: benodigde investeringen.

6.2 Beschikbaar budget 2015 – 2016 met doorkijk tot 2019

Het toegewezen budget voor beheer van Civiele kunstwerken staat in tabel 6.3 en 6.4

Exploitatiekosten	2015	2016	2017	2018	2019
Gas en elektriciteit	10.800	10.800	10.800	10.800	10.800
Belastingen en heffingen	2.800	2.800	2.800	2.800	2.800
Overige goederen en diensten/ Schades	33.000	33.474	33.474	33.474	33.474
Onderzoek- en advieskosten	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000
Areaaluitbreiding	16.631	16.631	16.631	16.631	16.631
Groot onderhoud / Kleine aanpassingen	373.179	388.685	433.881	433.881	433.881
Klein onderhoud / Uitvoeringskosten	93.674	93.674	93.674	93.674	93.674
Onderzoek- en inspectiekosten	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
kapitaallasten	187.285	185.112	181.561	178.011	174.151
Kapitaallasten inv. Prog.		-	-	16.139	15.836
Doorbelasting beheer en onderhoud	202.388	197.717	195.121	195.267	195.465
Doorbelasting buitendienst	7.980	5.617	5.593	5.712	5.794
Totaal	€ 973.211	€979.510	€1.018.535	€1.031.389	€1.027.506

Tabel 6.3: Beschikbaar exploitatiebudget inclusief areaaluitbreiding.

Tabel 6.3: beschikbaar budget inclusief areaaluitbreiding.

Beschikbare investeringen	2015	2016	2017	2018	2019
Investerings	€ 849.047	€ 221.412	€ 282.537	€ 240.415	€ 300.000

Tabel 6.4: beschikbare investeringen.

7. FTE-bepaling (beheer kunstwerken)

7.1 FTE beleid en advies

Gemeente Lansingerland heeft zeer veel kunstwerken in beheer. De kwaliteit van de kunstwerken is matig. Veel kunstwerken behoeven groot onderhoud en een flink aantal is toe aan vervanging. Het gekozen onderhoudsniveau C brengt risico's met zich mee. Het beheer staat voor een uitdaging en het onder controle houden van de risico's gaat de komende jaren dan ook veel tijd kosten. Risicobeheersing behoort daarom prioriteit te krijgen van de beheerder. Het gaat om risicogestuurd beheer (zie paragraaf 4.1). Dit heeft tot gevolg dat andere taken met beperkt tijdsbeslag goed moeten verlopen.

De basis van risicogestuurd beheer wordt gevormd door de inspecties, beheer areaalgegevens en inspectierapporten en Planning & control (proces- en projectmatig). Gezorgd moet worden dat hier minimaal 0,5 fte aan besteed kan worden om een goede risicobeheersing zeker te stellen.

Na aanschaf van een beheerssysteem moet deze ingericht gaan worden en gevuld. Deze werkzaamheden kunnen niet ingevuld worden vanuit de beschikbare 1 fte zonder dat dit ten koste gaat van de risicobeheersing. Dit vraagt om extra capaciteit. Als het beheerssysteem eenmaal ingericht en gevuld is zal het instandhouden van het systeem en het gegevensbeheer circa 0,2 fte kosten.

7.2 FTE dagelijks onderhoud en afhandeling meldingen en klachten

Een groot deel van het klein onderhoud en de afhandeling van meldingen en klachten zal uitgevoerd moeten gaan worden door het team Buitendienst. De beheerder is hierbij opdrachtgever. De wijze waarop dit ingevuld kan worden staat beschreven in paragraaf 5.3. Aan de hand van weekplanning en weekrapporten kan de beheerder de voortgang monitoren. Na een aanloop tijd zal gezorgd moeten worden dat de beheerder hier maximaal 0,1 fte aan besteed.

Mogelijk dat er met het team Buitendienst ook gesproken kan worden over inzet van stagiaires of het opstarten van bewonersprojecten voor uitvoer van klein onderhoud.

7.3 Onderhoudsprojecten

Onderhoudsprojecten waarbij aan kunstwerken groot onderhoud wordt gepleegd en/of vervanging van kunstwerken worden geleid door Team Projecten. De beheerder is hierbij opdrachtgever en stelt de projectopdrachten op. De rol van de beheerder als opdrachtgever hierin is een regisseursrol o.a het bewaken van scopewijziging en financiële afwijking/overschrijding. Deze regisseursrol wordt naar schatting in ca. 0,2 fte aan tijdsbesteding ingevuld. Na oplevering van het project wordt het object door het team Projecten overgedragen aan de beheerder.

Mogelijk kan er met het team Projecten afspraken gemaakt worden over opbouw van kennis- en ervaring over duurzaam inkoop en duurzaam onderhoud. Groot en klein onderhoud waarbij levensduur van het kunstwerk optimaal wordt verlengd (zie ook blz. 20 Duurzaam beheer).

7.4 Areaal uitbreiding

Bij uitbreiding van areaal stelt de beheerder het programma van eisen op vanuit het oogpunt dat het kunstwerk na bouw wordt overgedragen aan beheer. In het ontwerp dienen de gevolgen daarvan op beheer (fte) en beheerkosten meegenomen te worden.

7.5 Knelpunten

De FTE bepaald voor het beheer van kunstwerken komt uit op 1,0. Indien er voor gekozen wordt om alle genoemde beheertaken onder te brengen bij één persoon dan doen zich de volgende knelpunten voor:

- In de FTE bepaling is nog geen rekening gehouden met uren ‘algemeen’, zoals een team- of afdelingsoverleg.
- Het volledige taken pakket biedt geen ruimte voor overloop, dit houdt in dat als een taak tijdelijk meer belasting legt op de beheerder dat hiervoor geen ruimte is.
- Het ontbreken van een assistent of secondant houdt in dat bij vakantie of ziekte er geen vervanger is voor de beheerder.

Bijlage

1 Wet- en Regelgeving m.b.t. Kunstwerken

Wet- en Regelgeving m.b.t. Kunstwerken

Het gemeentebestuur draagt als eigenaar en beheerder van haar voorzieningen, waaronder de kunstwerken, de bestuurlijke en civielrechtelijke verantwoordelijkheid voor de staat waarin de openbare voorzieningen zich bevinden. Voldoet het gemeentebestuur niet aan de daaruit voortvloeiende zorg voor de instandhouding van de voorzieningen, dan kan het op grond van het Burgerlijk Wetboek voor de daaruit voortvloeiende schade verantwoordelijk worden gesteld. Het is van wezenlijk belang dat degene die binnen de gemeente voor het operationele beheer van de openbare voorzieningen verantwoordelijk is, zich bij het nemen van beslissingen omtrent de in dat kader uit te voeren werkzaamheden van de mogelijke civielrechtelijke consequenties van zijn beslissingen bewust is. Bij de besluitvorming over de beheersinspanningen vormt de kwaliteit van de voorzieningen de belangrijkste invloedsfactor.

Wet geluidhinder

Op 1 januari 2007 is de gewijzigde Wet geluidhinder in werking getreden. De wetten en regels voor het bestrijden en voorkomen van geluidshinder als gevolg van wegverkeer, railverkeer en industrie zijn sinds het eind van de jaren zeventig vastgelegd in deze wet. Kunstwerken als bruggen, viaducten en tunnels maken deel uit van de weg dus theoretisch gelden dezelfde regels als die voor de weg. In de Wet geluidhinder staat vermeld wat de maximaal toelaatbare geluidsbelasting op de omgeving mag zijn.

Wegenwet

De wegenwet regelt de openbaarheid van een weg, het eigendom en de bestemming van een weg en de onderhoudsplicht t.a.v. een weg en de daarin aanwezige kunstwerken en daarmee ook de aansprakelijkheid voor schade als gevolg van slecht onderhoud.

Wegenverkeerswet

De krachtens deze wet vastgestelde regels kunnen strekken tot:

- a. het verzekeren van de veiligheid op de weg;
- b. het beschermen van weggebruikers en passagiers;
- c. het in stand houden van de weg en het waarborgen van de bruikbaarheid daarvan;
- d. het zoveel mogelijk waarborgen van de vrijheid van het verkeer;
- e. het voorkomen of beperken van door het verkeer veroorzaakte overlast, hinder of schade alsmede de gevolgen voor het milieu, bedoeld in de Wet milieubeheer;
- f. het voorkomen of beperken van door het verkeer veroorzaakte aantasting van het karakter of van de functie van objecten of gebieden;
- g. het bevorderen van een doelmatig of zuinig energiegebruik.

Het betreft hierbij voornamelijk technisch beheer. De Wegenverkeerswet verwacht dat de wegbeheerder streeft naar maatregelen die de veiligheid van de weggebruiker en de functionaliteit van de wegen waarborgen. De wet doet een beroep op de publiekrechtelijke zorg van de wegbeheerder voor de veiligheid van de weggebruiker, maar schrijft geen maatregelen voor. Het gaat hierbij dus met name om functioneel beheer. Met de inwerkingtreding van het Nieuw Burgerlijk Wetboek is ten opzichte van het oude Burgerlijk Wetboek de bewijslast omgedraaid. De beheerder kan nu aansprakelijk gesteld worden voor de schade die iemand lijdt als gevolg van gebreken aan de weg. Dit betekent dat een preventief onderhoudsbeleid, een goede klachtenregistratie, regelmatige inspecties volgens de landelijk geaccepteerde methode en een goed werkend beheersysteem onontbeerlijk zijn.

Consequenties

De Wegenwet en wegenverkeerswet resulteren in de verplichting de wegen, en daarmee samenhangende kunstwerken in een goede staat van onderhoud te brengen en te houden. De wegen en kunstwerken moeten voldoen aan minimale (veiligheid) eisen, bijv. de draagkracht van een brug of de verlichting in een tunnel. Het structureel vastleggen van de regelmatig uit te voeren inspecties met het daarmee borgen van de kwaliteit van de

---

kunstwerken in een gedegen beheersysteem verminderd risico –en schuldaansprakelijkheid. Hieraan voldoen heeft consequenties voor het budget dagelijks onderhoud.

Burgerlijk Wetboek

Risicoaansprakelijkheid

Artikel 6:174 BW regelt de risicoaansprakelijkheid van de wegbeheerder indien de schade het gevolg is van een gebrek aan de openbare weg. Dit houdt in dat de wegbeheerder aansprakelijk is voor schade als gevolg van een gebrek, ook al was hij niet op de hoogte van het gebrek. Wel is van toepassing de zogenoemde “tenzij clause”. De tenzij clause houdt onder meer in dat de wegbeheerder niet aansprakelijk is, als een zeer korte periode ligt tussen het ontstaan van het gebrek en het ontstaan van de schade. Een beroep op deze clause dient goed te worden onderbouwd.

Schuldaansprakelijkheid

Indien de schade niet het gevolg is van een gebrek aan de weg zelf, maar van de aanwezigheid van losse voorwerpen of substanties op de weg (die geen deel uitmaken van de weg) kan als praktische vuistregel gesteld worden dat artikel 6:174 BW niet van toepassing is. In dergelijke gevallen dient de aansprakelijkheid te worden beoordeeld op grond van artikel 6:162 BW te weten:

1. Hij die jegens een ander een onrechtmatige daad pleegt, welke hem kan worden toegerekend, is verplicht de schade die de ander dientengevolge lijdt, te vergoeden.
2. Als onrechtmatige daad worden aangemerkt een inbreuk op een recht en een doen of nalaten in strijd met een wettelijke plicht of met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt, een en ander behoudens de aanwezigheid van een rechtvaardigingsgrond.
3. Een onrechtmatige daad kan aan de dader worden toegerekend, indien zij te wijten is aan zijn schuld of aan een oorzaak welke krachtens de wet of de in het verkeer geldende opvattingen voor zijn rekening komt.

Het toerekenbaar tekortschieten van de wegbeheerder in zijn zorgplicht om de onder zijn beheer vallende wegen naar behoren te onderhouden is een noodzakelijke voorwaarde voor aansprakelijkheid. Dit moet door de gedupeerde worden aangetoond.

De beheerder kan de kans op claims verkleinen door middel van een goed functionerend onderhouds-, meldingen- en inspectieproces en de nadelige gevolgen van claims verminderen door middel van een goed functionerend claimbehandelingsproces.

Monumentenwet 1988

De wettelijke bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten is geregeld in de Monumentenwet 1988. In 1961 legde de Monumentenwet de regels vast voor eigenaren van een rijksmonument; in 1988 werd de eerste monumentenwet vervangen door de Monumentenwet 1988. Gemeenten kregen toen meer verantwoordelijkheid voor monumentenzorg. Ook kregen zij de taak om eigenaren en beheerders van monumenten te informeren en te begeleiden bij de bescherming van hun monument(en). De Monumentenwet 1988 heeft niet alleen betrekking op gebouwen en objecten, maar ook op stads- en dorpsgezichten en archeologische monumenten.

Bouwbesluit 2012

Het Bouwbesluit is een verzameling bouwtechnische voorschriften waaraan alle bouwwerken in Nederland moeten voldoen. De voorschriften zijn gericht op veiligheid, gezondheid, bruikbaarheid, energiezuinigheid en milieu.

Besluit lozen buiten inrichtingen

Dit besluit bevat regels voor een groot aantal categorieën van lozingen die het gevolg zijn van activiteiten die plaatsvinden buiten inrichtingen in de zin van de Wet milieubeheer. Lozingen vanuit inrichtingen vallen onder het Activiteitenbesluit en het lozen vanuit particuliere huishoudens is geregeld met het Besluit lozing afvalwater huishoudens. In tegenstelling tot het Activiteitenbesluit stelt het Besluit lozen buiten inrichtingen slechts regels voor het lozen van afvalwater. De Wet milieubeheer biedt geen basis om landelijke algemene regels te stellen ten

---

aanzien van andere milieuaspecten, dat gebeurt met lokale regelgeving zoals de algemene plaatselijke verordening (APV).

Waterwet

De Waterwet regelt het beheer van oppervlaktewater en grondwater, en verbetert ook de samenhang tussen bijvoorbeeld het waterbeheer en de ruimtelijke ordening. Per 22 december 2009 is de Waterwet in werking getreden. De Waterwet vervangt een aantal bestaande wetten voor het waterbeheer in Nederland waaronder de Wet verontreiniging oppervlaktewateren (Wvo). De Wvo is met het van kracht worden van de Waterwet dan ook ingetrokken. In deze wetgeving is o.a. geregeld dat waterschappen een keur en leggers moeten vaststellen met daarin onderhoudscriteria en onderhoudsplichtigen. In de waterwet zijn alle andere wetten rond het opgenomen water opgenomen. De eisen rond waterkeringen zijn opgenomen in de waterwet.

De veiligheid tegen overstromingen is geregeld in de Waterwet. Het Hoogheemraadschap is het bevoegd gezag voor de boezemkaden en polderkaden. In de herpolderingsovereenkomst met het Hoogheemraadschap is geregeld dat het waterschap verantwoordelijk is voor de hoogte en stabiliteit van de met grasbegroeide kaden. In de vergunning, die ambtshalve is verleend voor wegen en paden op de kaden, is geregeld dat de wegbeheerder verantwoordelijk is voor het op hoogte houden van de wegen en paden. Het Hoogheemraadschap studeert op dit moment op nieuw beleid t.a.v. wegen en paden op waterkeringen. In de planperiode zal het nieuw ontwikkeld beleid van kracht worden.

Hoofdstuk 5 van de Waterwet geeft verschillende bevoegdheden voor het door de waterbeheerder (doen) verrichten van actieve beheerhandelingen. Het gaat dan om de uitvoering van werken en werkzaamheden aan waterstaatswerken die bij het Rijk of waterschappen in beheer zijn, telkens in het licht van de wettelijke normen en de planmatige doelstellingen die op de watersystemen van toepassing zijn. Dit zogenoemde 'actieve beheer' kan worden onderscheiden van het 'passieve beheer', wat onderwerp is van hoofdstuk 6 van de Waterwet. Waar hoofdstuk 6 betrekking heeft op de bevoegdheden die de beheerder in staat stelt de handelingen van derden te reguleren of te weren die inbreuk kunnen maken op de gesteldheid en op het veilig en doelmatig gebruik van het waterstaatswerk, gaat het in hoofdstuk 5 over de handelingen die door (of namens) de beheerder zelf worden verricht bij de uitvoering van zijn publieke beheertaak.

In artikel 5.1 Wtw wordt de beheerder verplicht een zogenaamde legger bij te houden, waaruit de normatieve toestand van de beheersobjecten in geografisch, morfologisch en hydrologisch opzicht kenbaar is. Dat wil zeggen dat in de legger moet worden omschreven waaraan waterstaatswerken naar ligging, vorm, afmeting en constructie moeten voldoen. De legger wordt regelmatig geactualiseerd, bijvoorbeeld naar aanleiding van de aanleg van nevengeulen of de verdieping van een vaarweg. De normatieve situatie is dan immers gewijzigd.

Waterschapswet

De Waterschapswet (1992) geeft de provincie de bevoegdheid tot het opheffen en het instellen van waterschappen, tot het bepalen van hun gebied, taken, inrichting, samenstelling van bestuur en categorieën omslagplichtigen en tot de verdere reglementering van het waterschap. Waterschappen zijn functionele, democratische bestuursorganisaties, die als hoofdtaak hebben het weren, beheersen en beheren van het water. De Waterschapswet geeft de provincies de bevoegdheid de zorg voor de waterkeringen op te dragen aan de waterschappen. Dat betekent dat de waterschappen de primaire publiekrechtelijke verantwoordelijkheid dragen voor de aanleg, het beheer en onderhoud van de waterkeringen in hun gebied. In het bestuursakkoord water is het voornemen opgenomen om de Waterschapswet in 2014 na de verkiezingen te evalueren.

Nationaal Waterplan In december 2009 heeft het kabinet het Nationaal Waterplan vastgesteld. Dit plan geeft op hoofdlijnen aan welk beleid het Rijk in de periode 2009 - 2015 voert om te komen tot een duurzaam waterbeheer. Het Nationaal Waterplan richt zich op bescherming tegen overstromingen, voldoende en schoon water en diverse vormen van gebruik van water. Ook worden de maatregelen genoemd die hiervoor worden genomen. Het Nationaal Waterplan is de opvolger van de Vierde Nota Waterhuishouding uit 1998 en vervangt alle voorgaande nota's waterhuishouding.

Het Nationaal Waterplan is opgesteld op basis van de Waterwet die met ingang van 22 december 2009 van kracht is. Op basis van de Wet ruimtelijke ordening heeft het Nationaal Waterplan voor de ruimtelijke aspecten de status

---

van structuurvisie. In het Nationaal Waterplan is een eerste uitwerking gegeven aan het Deltaprogramma dat wordt opgesteld naar aanleiding van het advies van de Deltacommissie in 2008. Dit programma is gericht op duurzame veiligheid en zoetwatervoorziening.

Keur van het Waterschap

De keur dient door het Waterschap te worden opgesteld en te worden vastgesteld. In de Keur van het Hoogheemraadschap is het onderhoudsregime voor waterkerende objecten vastgesteld. De gemeente dient zich aan de regels te houden, of hiervoor ontheffingen via een vergunning aan te vragen.

Nationaal Bestuursakkoord Water

Het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) heeft tot doel om in 2015 het watersysteem op orde te hebben en daarna op orde te houden zodat problemen met wateroverlast, watertekort en waterkwaliteit zoveel mogelijk worden voorkomen. Het Rijk en de koepelorganisaties van provincies, gemeenten en waterschappen hebben in 2003 het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) ondertekend. In het voorjaar van 2011 is het Nationaal Bestuursakkoord Water geactualiseerd (NBW-Actueel) en ondertekend. Met de actualisatie van het NBW onderstrepen de betrokken partijen nogmaals het belang van samenwerking om het water duurzaam en klimaatbestendig te beheren.

Voor de regionale watersystemen geldt dat in 2015 de wateroverlast uit oppervlaktewater is aangepakt met een adequaat maatregelenpakket, uitgaande van vasthouden, bergen en afvoeren, waarmee wordt voldaan aan de (gebieds)norm die in een gebiedsproces tussen betrokken provincies, waterschappen en gemeenten is overeengekomen inclusief afspraken over de financiering.

Hoogwaterbeschermingsprogramma

In oktober 2006 is het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) vastgesteld: een omvangrijk programma om de veiligheid te verbeteren. Het HWBP heeft als doel de afgekeurde waterkeringen op sobere, doelmatige en robuuste wijze te versterken. Doelmatig ontwerpen betekent dat de te leveren inspanningen en uitgaven om het ontwerp te realiseren daadwerkelijk bijdragen aan het behalen van het beoogde doel (voldoen aan de norm) en dat de kosten in verhouding staan tot de opbrengsten. Daarnaast is een goed ontwerp robuust. Dit betekent dat er niet alleen rekening wordt gehouden met de veiligheidsnorm, maar ook met eventuele toekomstige uitbreidingsmogelijkheden als gevolg van verwachte veranderingen in de planperiode (klimaatverandering). Daarom is de levensduur bij het ontwerp in principe 50 jaar voor dijken en dammen en 100 jaar voor kunstwerken. Onder 'sober' wordt verstaan dat op een efficiënte manier dat wordt gedaan wat onder robuust en doelmatig valt en niet meer dan dat. Op het HWBP staan dijken en kunstwerken. Ook staat een aantal kunstwerken, zoals sluizen en inlaatwerken, met een waterkerende functie op het programma.

Duurzaam Inkopen

De Rijksoverheid heeft zichzelf de ambitie gesteld om in 2010 bij 100% van haar inkopen duurzaamheid mee te nemen. Provincies en waterschappen willen in 2010 50% van haar diensten en leveranties duurzaam inkopen en voor gemeenten geldt een ambitie van 75%. Alle partijen streven na om in 2015 al hun inkopen duurzaam te laten geschieden. De Gemeente Lansingerland dient er op bedacht te zijn deze eisen toe te passen en voor 2015 voor 100% te voldoen aan het duurzaam inkopen.

Het Besluit Begroting en Verantwoording

De Provinciewet en Gemeentewet schrijven voor dat provincies respectievelijk gemeenten een begroting, meerjarenraming, jaarrekening en jaarverslag maken en geven enkele vereisten waaraan de genoemde documenten dienen te voldoen. Artikel 190 van de Provinciewet en artikel 186 van de Gemeentewet bepalen dat de begroting, de begrotingswijzigingen, de meerjarenraming, het jaarverslag en de jaarrekening, van provincies en gemeenten voldoen aan bij of krachtens algemene maatregel van bestuur te geven regels. Vanaf begrotingsjaar 2004 geldt hiervoor het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

ISO

ISO staat voor International Standards Organization en is de internationale norm voor kwaliteitsmanagementsystemen. De organisatie ISO staat in voor het opstellen en beheren van duizenden verschillende normen. De meeste hiervan zijn productgericht, maar enkele normen slaan op generieke managementsystemen. Verreweg de bekendste is de ISO 9001, welke slaat op het managementsysteem voor kwaliteit.

Voor kennisintensieve organisaties, zoals organisatie adviesbureaus, trainings- en opleidingsbedrijven, overheden, ingenieurs en architecten is een interpretatie gemaakt van ISO 9001, die beter aansluit op de zakelijke diensten, namelijk het Certiked Model.

NEN

NEN staat voor Nederlands Normalisatie-instituut en begeleidt het maken van afspraken over producten, werkwijzen en diensten en publiceert deze. Het ondersteunt dit proces onafhankelijk op nationaal en internationaal niveau.

CUR

CUR staat voor Civieltechnisch Centrum Uitvoering Research en Regelgeving. CUR-Aanbevelingen zijn publicaties waarin afspraken tussen partijen in de bouw zijn vastgelegd; het zijn dus communicatieve documenten. Eenduidige communicatie tussen opdrachtgever, constructeur, (onder)aannemer, adviesbureau, toeleverancier, bouwtoezicht enzovoort is van belang om misverstanden en fouten te voorkomen en een kwalitatief goed bouwwerk neer te zetten.

Bijlage

2 *Criteria voor duurzaam inkopen van kunstwerken*

Zie:

<http://www.pianoo.nl/sites/default/files/documents/documents/volledigecriteriaadocumentkunstwerken.pdf>

Bijlage

3 Nomenclatuur

Nomenclatuur		
Nr.	Begrip	Omschrijving
1.	Areaal	Grootte van een bepaald gebied.
2.	Beheer	Beheer is het bewaken en waarborgen van de gewenste kwaliteit van de openbare ruimte met als doel het realiseren van de gewenste functie door systematisch plannen, budgetteren, voorbereiden en uitvoeren van beheermaatregelen alsook regulering en toezicht. <i>Beheer staat in deze definitie zowel voor onderhoud als inrichten.</i>
3.	Legger	Een concrete uitwerking van de onderhoudsverplichtingen uit de Keur, de regelgeving van het waterschap. De legger bestaat uit kaarten en tabellen met de gegevens over de locatie van de primaire wateren, waterkeringen en kunstwerken (bruggen e.d.), eisen aan de primaire wateren, waterkeringen en kunstwerken (diepte, hoogte, sterkte, zoneringen e.d.), wie het onderhoud moet uitvoeren en waaruit dat onderhoud bestaat.
4.	Social return	Het opnemen van sociale voorwaarden, eisen en wensen in inkoop- en aanbestedingstrajecten, zodat leveranciers een bijdrage leveren aan de uitvoering van het beleid van de gemeente ten aanzien van het bieden van werkgelegenheid aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.
5.	Inrichten	Inrichten is het ordenen en samenstellen (ontwerp tot en met realisatie) van objecten en onderdelen in de openbare ruimte, zodanig dat deze geschikt is voor de bestemde functie.
6.	Onderhoud	Onderhoud is de uitvoering van preventieve dan wel correctieve maatregelen voor het behoud of herstel van de oorspronkelijke kwaliteit van de openbare ruimte. Toezicht is in deze definitie ook deel van het onderhoud.
7.	Groot onderhoud	Onderhoud met als doel de levensduur van het object te verlengen. <i>Groot onderhoud richt zich op het weer in goede staat brengen van kunstwerken. Daaronder wordt verstaan het renoveren of vervangen van kunstwerken zodat deze voor een lange tijd weer voldoen aan hun functionele eisen. Het betreft grootschalige maatregelen die planmatig worden uitgevoerd.</i>
8.	Klein onderhoud	Onderhoud met als doel de schade aan het object te beperken. <i>De maatregelen zijn in het algemeen klein van omvang en worden in het lopende budgetjaar uitgevoerd.</i> <i>De maatregelen die in dat kader worden uitgevoerd zijn:</i> <ul style="list-style-type: none"> • herstellen van kleine schades • schoonmaken van leuningen • schilderen van leuningen • reinigen van slijtlagen • aanbrengen en vervangen van slijtlagen • vernieuwen van enkele planken in brugdekken • verwijderen van bepaalde graffiti
9.	Investering	<i>Kunstwerken zijn belangrijke elementen in de openbare ruimte. Kunstwerken zorgen voor verbindingen in de verkeersstructuren van de gemeente, essentiële verbindingen in waterstructuren en functionele elementen in de wijken. Tevens behoren de kunstwerken tot de kapitaal goederen van de Gemeente. Als deze kunstwerken niet goed beheerd worden kunnen ernstige problemen ontstaan op het gebied van</i>

<i>bereikbaarheid, veiligheid en wateroverlast.</i>	
10. Gebrek	Omstandigheid van een bouw- of installatiedeel waarbij de (technische) toestand op een lager niveau ligt dan de (technische) toestand die bij oplevering van het bouw- of installatiedeel werd beoogd. Zie tabel 1A+toelichting
11. Kunstwerk	Waterbouwkundig bouwwerk in wegen, wateren of dijken
12. Beschoeiing	Constructie die oever of waterkant beschermen tegen afkalven, golfkrachten en andere invloeden die de stabiliteit van de waterkant in gevaar brengen.
13. Brug	Vaste of beweegbare verbinding voor het verkeer, tussen twee punten die gescheiden zijn door een rivier, kloof, dal, weg of ander overbrugbaar obstakel.
14. Damwand	Een grond- en/of waterkerende constructie die bestaat uit een verticaal in de grond geplaatste wand
15. Duiker	Een kokervormige of buisvormige constructie, gelegen onder wegen of toegangsdam, die is bedoeld om watergangen, met elkaar te verbinden. Bij een duiker wordt in principe de bodem van de watergang onderbroken, dit in tegenstelling tot een brug.
16. Keermuur	Een keermuur of keerwand is een stijf, grondkerend kunstwerk dat door een groot gewicht en een brede voet een grote standzekerheid kan bereiken. Een keermuur is meestal van gewapend beton.
17. Maatregel	De werkzaamheid of werkzaamheden die nodig zijn om de schade aan het object te beperken (correctief).
18. Globale inspectie	Een zintuigelijke controle van het functioneren van primaire onderdelen en onderdelen die een intensieve bewaking nodig hebben. Tevens omvat het: het testen en controleren van onderdelen die bij een normale bedrijfsvoering niet in gebruik zijn gericht op het opsporen van gebreken c.q. schaden die direct of op korte termijn een goed en veilig functioneren van het object in negatieve zin kunnen beïnvloeden.
19. Urgentiecode	Te kwantificeren door de gebrekenparameters: <u>omvang</u> , <u>intensiteit</u> en <u>ernst</u> .
20. Omvang	Hoeveelheid waarin het desbetreffende gebrek zich manifesteert ten opzichte van de totale beschouwde hoeveelheid, uitgedrukt in een percentage, van het bouw- of installatiedeel of het volume van een bouw- of installatiedeel dat moet worden vervangen om het gebrek op te lossen. <i>OPMERKING: Bij ongelijksoortige meeteenheden (stuks, meter) behoort de hoeveelheid te worden bepaald door een percentage van de vervangingskosten van het deel waarin het desbetreffende gebrek zich manifesteert ten opzichte van de totale vervangingskosten van het bouw- of installatiedeel.</i>
21. Intensiteit	Indicator die aangeeft in welk stadium het gebrek zich bevindt.
22. Ernst	Mate van invloed van het gebrek op het functioneren van het bouw- of installatiedeel.
23. Verouderingsgebrek	Gebrek dat ontstaat en zich in de tijd verder ontwikkelt. De intensiteit en/of de omvang nemen toe onder invloed van gebruik en/of omgevingsfactoren.

---

24. (Risiko)aspecten van gebreken	Consequenties (effecten) van het niet oplossen van gebreken.
--	--

**BEHEERPLAN WEGEN
HERIJKING 2015 EN 2016**

GEMEENTE LANSINGERLAND

3 juli 2015
078439653:D - Definitief
D03061.000178.0100

Inhoud

1	Samenvatting	3
1.1	Aanleiding.....	3
1.2	Conclusies & aanbevelingen.....	3
1.3	Inhoud notitie.....	5
2	Inleiding	7
2.1	Aanleiding herijking beheerplan wegen.....	7
2.2	Doelstelling.....	7
2.3	Uitgangspunten.....	7
2.4	Leeswijzer.....	7
3	Wettelijk kader	9
3.1	Grondwet.....	9
3.2	Wegenwet.....	9
3.3	Burgerlijk Wetboek.....	9
3.4	Wet Milieubeheer.....	10
3.5	Code Milieu Verantwoord Wegbeheer.....	10
3.6	Wet Geluidshinder (Wgh).....	10
3.7	Arbeidsomstandighedenwet (Wet Arbo).....	11
4	CROW Wegbeheersystematiek	12
4.1	Inleiding.....	12
4.2	Proces wegbeheer.....	12
4.3	Inputgegevens.....	14
4.3.1	Areaalgegevens.....	14
4.3.2	Kwaliteitsgegevens.....	14
4.3.3	Relatietabel Maatregelgroep – Maatregel.....	14
4.3.4	Maatregelen en bijbehorende eenheidsprijzen.....	15
4.4	Normen en richtlijnen CROW Wegbeheersystematiek (CROW publicatie 147).....	15
4.5	Beschrijven kwaliteitsniveaus Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte 2013 (CROW publicatie 323).....	17
5	Beleidsuitgangspunten	20
5.1	Financieel kader.....	20
5.2	Juridisch kader.....	20
5.2.1	Bewijslast.....	21
5.2.2	Geaccepteerde schade.....	21
5.2.3	Verantwoord beheer.....	21
5.2.4	Kwaliteitsniveau.....	22
5.3	Beleidskader.....	22
5.3.1	Voorzieningen.....	22
5.3.2	Optimalisatie / afstemming.....	23
6	Kwantiteit	24

6.1.1	Kernen	25
6.1.2	Wegtypen	25
6.1.3	Leeftijdsopbouw	26
7	Bermbeheer	27
7.1	Beheer van de bermen	27
7.2	Kwantiteit	27
8	Onderhoudskosten	28
8.1	Inleiding	28
8.2	Benodigde onderhoudskosten 2015 en 2016 (kwaliteitsniveau C)	28
8.2.1	Groot onderhoud	28
8.2.2	Klein onderhoud	29
8.2.3	Onderzoeks- en advieskosten	30
8.2.4	Bermbeheer	30
8.2.5	Totaal overzicht	31
9	Beheerorganisatie	32
9.1	Kerntaken	32
9.2	Benodigde capaciteit	33
Bijlage 1	Woordenlijst	34
Bijlage 2	FTE-bepaling	37
Colofon		39

1

Samenvatting

1.1 AANLEIDING

Het bestuur van de gemeente Lansingerland heeft de afdeling Beheer en Onderhoud opdracht gegeven voor het herijken van het beheerplan wegen. De gemeente heeft ARCADIS vervolgens opdracht gegeven voor het opstellen van het herijkte beheerplan wegen met als doel inzicht te krijgen in de structurele lasten van het beheer en onderhoud van de openbare wegen en paden. De belangrijkste aanpassing ten opzichte van 2012 is het gehanteerde kwaliteitsniveau.

In 2012 is het gewenste kwaliteitsniveau gesteld op B (basis) en volgt daarmee de CROW systematiek. Door het ontbreken van voldoende financiële middelen is in deze herijking rekening gehouden met een lager kwaliteitsniveau, te weten kwaliteitsniveau C (laag) conform CROW publicaties 323.

1.2 CONCLUSIES & AANBEVELINGEN

Beheerbeleid (hoofdstuk 3, 4 en 5)

De Wegenwet verplicht de gemeente Lansingerland om als wegbeheerder om te zorgen dat “de binnen haar gebied liggende wegen in goede staat verkeren”. Het Burgerlijk Wetboek regelt eventuele aansprakelijkheid bij schade als gevolg van een onrechtmatige daad. Deze twee wetten zijn de belangrijkste om het beheer van de wegen systematisch op te pakken. De gemeente Lansingerland baseert het beheer en onderhoud op de CROW Wegbeheersystematiek en voert conform deze systematiek periodiek inspecties uit om de toestand van het areaal vast te leggen.

Aanbevelingen:

- Arcadis adviseert om het gewenste kwaliteitsniveau niet te verlagen van kwaliteitsniveau B naar kwaliteitsniveau C (conform CROW publicatie 323) en zodoende:
  - De CROW Wegbeheersystematiek wordt gehanteerd;
  - Schadeclaims zoveel mogelijk worden voorkomen;
  - Er sprake is van verantwoord wegbeheer.
- Periodiek (jaarlijks) inspecteren van de verhardingen
- Periodiek (1x per 4 jaar) een nieuw beheerplan wegen op te stellen.

Kwantiteit (hoofdstuk 6)

Het totale areaal betreft ca. 2,5 miljoen m². Ten opzichte van 2009 is de omvang van het te beheren areaal met 15% toegenomen. Met name in de kern Bleiswijk is het areaal aanzienlijk toegenomen (ruim 28%). Daarbij is er ook een verschuiving te zien in het aandeel per verhardingstype.

Aanbevelingen:

- Streven naar een actueel beeld van het areaal door mutaties periodiek te verwerken.

Bermbeheer (hoofdstuk 7)

Aanbevelingen:

- De periodieke inspectie van wegbermen gelijktijdig uitvoeren met de wegininspectie.
- De schades grafisch vastleggen zodat een overzichtskaart is te genereren met herstellocaties, onder andere ter informatie aan de aannemer.
- De locaties waar groot onderhoud noodzakelijk is monitoren met als doel het herleiden van de oorzaak of oorzaken van deze schade die leiden tot onderhoud en maatregelen getroffen kunnen worden (bv duurzame bermverharding).
- Een klein investeringsbudget opnemen in de begroting om duurzame bermverharding op kritieke locaties te kunnen realiseren.

Onderhoudskosten (hoofdstuk 8)

Op basis van de uitgevoerde inspectie en de afstemming tussen projecten en andere plannings, is voor wegen een gemuteerde basisplanning opgesteld. Vanuit de inspectie wordt het groot onderhoud en de rehabilitaties ingepland. Voor 2015 en 2016 is rekening gehouden met het uitgevoerde onderhoud in 2013 en 2014 alsmede het verlaagde kwaliteitsniveau (van kwaliteitsniveau B naar C). De kosten voor klein onderhoud worden berekend als percentage van groot onderhoud. De kosten voor het beheer van de bermen en de overige kosten zijn bepaald op basis werkzaamheden welke uitgevoerd dienen te worden.

Onderdeel	Benodigd		Beschikbaar	
	2015	2016	2015	2016
BHP Wegen: Groot Onderhoud	€ 1.833.347	€ 877.046	€ 1.560.819	€ 624.777
BHP Wegen: Onderhoud verhardingen (Klein onderhoud)	€ 356.076	€ 457.042	€ 466.262	€ 466.262
Werk door derden			€ 32.269	€ 32.269
Onderhoud bermen	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
BHP Wegen: Onderzoeks- / advieskosten	€ 81.600	€ 81.600	€ 81.600	€ 81.600
BHP BBS: belijning en markering klein onderhoud			€ 20.000	€ 20.000
Diverse belastingen en heffingen			€ 53.500	€ 53.500
Overige goederen en diensten			€ 80.613	€ 80.613
Abonnementen, contributies en boeken			€ 2.080	€ 2.080
Areaaluitbreiding			€ 17.857	€ 17.857
Schade aan gemeente-eigendom (w.o. weg/voertuig)			€ 20.400	€ 20.400
Schadevergoedingen			€ 5.254	€ 5.254
Totaal	€ 2.321.023	€ 1.465.688	€ 2.390.654	€ 1.454.612

Tabel 1: Exploitatiekosten (excl. VTA)

Onderdeel	Benodigd		Beschikbaar ¹	
	2015	2016	2015	2016
Investeringskosten	€ 2.408.272	€ 3.257.171	€ 2.504.603	€ 3.485.173

Tabel 2: Investeringskosten (excl. VAT)

In totaal is er in 2015 en 2016 jaarlijks circa € 4,7 miljoen nodig om de wegen te onderhouden op kwaliteitsniveau C. In de huidige begroting is voor dezelfde periode circa € 4,9 miljoen opgenomen.

¹ Inclusief gefaseerde investeringen

Aanbevelingen:

- De beschikbare financiële middelen zijn in 2015 en 2016 nagenoeg voldoende om het areaal te onderhouden om kwaliteitsniveau C en rekening wordt gehouden met de vaste kosten (circa € 232.000).
- Aan de hand van de uitgevoerde inspectie jaarlijks raad informeren over de ontwikkeling in budgetbehoefte voor de komende 4 jaar (actualisatie financiële paragraaf in het vigerende beheerplan).
- Aan de hand van de uitgevoerde inspecties minimaal 1x per 4 jaar een nieuwe berekening te maken voor de budgetbehoefte voor de langer termijn.

Beheerorganisatie (hoofdstuk 9)

De minimale beheerorganisatie behelst 12,8 fte. Dat is vertaald naar de volgende niveaus en functies.

Functie	Ac / HBO [fte]	MBO [fte]	LBO [fte]	Totaal [fte]
Wegbeheerder	1,0			1,0
Werkvoorbereider	0,45	0,9		1,35
Projectleider	0,75			0,75
Directievoerder & Toezichthouder		1,6		1,6
Buitendienstmedewerker			8,1	8,1
Totaal	2,2	2,5	8,1	12,8

Tabel 3: Capaciteit per functie en niveau

Indien het aantal fte van de huidige organisatie wordt vergeleken met het gewenste aantal fte dan blijkt dat er meer menskrachten nodig zijn om het beheer en onderhoud voor alle gewenste kernfuncties uit te kunnen voeren. Om op een maatschappelijk verantwoorde en goede manier wegbeheer uit te kunnen voeren, zijn de FTE (12,8 fte) voor de kernfuncties gewenst.

Aanbevelingen:

- Inzet van 12,8 fte zodat voldoende aandacht kan worden besteed aan alle kernfuncties en bijbehorende activiteiten om verantwoord wegbeheer uit te kunnen voeren.

1.3 INHOUD NOTITIE

Deze herijking beheerplan wegen voor 2015 en 2016 geeft inzicht in de kwantiteit en de benodigde budgetten voor het uitvoeren van het onderhoud aan het wegennet. Daarbij wordt uitgegaan van het onderhouden van het areaal op kwaliteitsniveau (onderhoudsniveau) C. Daarmee wordt een lager kwaliteitsniveau gehanteerd dan in de CROW wegbeheersystematiek. In paragraaf 4.5 is nader ingegaan op de vijf kwaliteitsniveaus conform CROW publicatie 323 en de gevolgen voor wegbeheer.

In de herijking wordt ingegaan op de benodigde onderhoudsbudgetten voor de jaren 2015 en 2016. Daarbij wordt uitgegaan van de inspectie van 2012 en de daaruit volgende (gemuteerde) onderhoudsplanning. Omdat het te hanteren kwaliteitsniveau is verlaagd van niveau B naar C is de onderhoudsplanning hierop aangepast. Tevens is er rekening mee gehouden dat in 2013 en 2014 een deel van het noodzakelijke onderhoud is uitgevoerd.

In deze herijking beheerplan wegen is enerzijds onderscheid gemaakt in budgetten voor de verschillende typen onderhoud, namelijk:

- groot onderhoud;

- klein onderhoud;
- rehabilitatie/reconstructie (investeringen).

Voor het opstellen van deze herijking beheerplan wegen is gebruik gemaakt van de gegevens uit het wegbeheersysteem Mi2 Wegen van ARCADIS. De inputgegevens van dit systeem betreffen onder andere de inventarisatiegegevens, de resultaten uit de globale visuele inspectie en de gemeentelijke eenheidsprijzen aangepast naar prijspeil 2015.

Daarnaast heeft de gemeente gegevens aangereikt met betrekking tot de in de gemeentebegroting opgenomen budgetten voor verhardingsonderhoud en de omvang van de aanwezige huidige beheerorganisatie. Tevens heeft de gemeente gegevens aangereikt betreffende de beleidsuitgangspunten..

Enkele meer algemene onderwerpen (wettelijk kader wegbeheerbeleid, systematiek van het wegbeheer, financieringsmodellen) zijn vervolgens aan de inhoud van dit beheerplan toegevoegd op basis van kennis en ervaring van ARCADIS op het gebied van wegbeheer. Tenslotte wordt ingegaan op de FTE-bepaling en de hieraan verbonden organisatie van het beheer en onderhoud.

2 Inleiding

2.1 AANLEIDING HERIJKING BEHEERPLAN WEGEN

In 2012 is het beheerplan wegen opgesteld voor de periode 2013 tot en met 2016. De gemeente heeft destijds dat moment aangegrepen om extra aandacht te besteden aan een aantal beheergerelateerde onderdelen:

- Uitvoeren van een inventarisatie en actualiseren van het beheersysteem;
- Uitvoeren van een globale visuele inspectie op de verhardingen;
- Uitvoeren van verschillende onderzoeken ter bepaling van de restlevensduur van asfaltverhardingen;

Binnen de CROW systematiek vormen onder andere de bestandsopbouw en de inspectiegegevens de input voor het wegbeheersysteem. Het uitgangspunt van deze systematiek is het onderhouden van het areaal op basisniveau, of te wel kwaliteitsniveau B conform CROW publicatie 323. In de voorbije jaren is er binnen de gemeente Lansingerland het nodige veranderd, met name op financieel gebied. Dit heeft zijn invloed gehad op de beschikbare financiële middelen in de voorbije jaren, maar ook in deze voorliggende jaren. Als resultante daarvan kan het kwaliteitsniveau dat als uitgangspunt diende voor het beheerplan niet langer gehandhaafd blijven. Een herijking van het beheerplan voor de jaren 2015 en 2016 naar deze situatie was onvermijdelijk.

2.2 DOELSTELLING

Doel van deze rapportage is om het college van de gemeente Lansingerland inzicht te geven in de benodigde onderhoudsbudgetten voor wegen binnen het gemeentelijke beheerareaal. Deze herijking beheerplan wegen geeft inzicht in de actuele stand van zaken van het wegbeheer, de kwantiteit en de kosten om de wegen op een onderhoudsniveau C (laag) te brengen en te houden.

2.3 UITGANGSPUNTEN

Uitgangspunt voor het herijken van het beheerplan is de rapportage van 21 juni 2012 en de daarin opgenomen hoeveelheden. Tevens wordt uitgegaan van de kwalitatieve gegevens zoals deze destijds zijn vastgelegd en welke de basis vormden voor de opgestelde planning. Deze planning is voor deze rapportage echter aangepast op basis van inmiddels uitgevoerd onderhoud en een lager kwaliteitsniveau, namelijk kwaliteitsniveau C conform CROW publicatie 323.

2.4 LEESWIJZER

De herijking van het beheerplan voor de jaren 2015 en 2016 geeft invulling aan de wens van de gemeente Lansingerland om de relatie tussen beheeractiviteiten en uitgaven op het gebied op het gebied van wegenonderhoud inzichtelijk te maken. Er wordt een beeld geschetst van de samenhang tussen het

benodigde onderhoudsbudget, de onderbouwing van budgetaanvraag en op welke wijze hiervoor dekking kan worden gevonden vanuit het onderhoudsbudget wegen.

De kwaliteit van het wegennet is een resultante van de beschikbare budgetten en de wijze waarop invulling wordt gegeven aan de beheertaken (efficiency van de organisatie). De kwaliteitsambities in relatie tot de aanwezige kwaliteit bepalen de benodigde onderhoudsbudgetten.

In dit beheerplan worden achtereenvolgens behandeld:

- Hoofdstuk 3 - wettelijk kader
- Hoofdstuk 4 - de CROW Wegbeheersystematiek
- Hoofdstuk 5 - de beleidsuitgangspunten van de gemeente Lansingerland
- Hoofdstuk 6 - huidige areaal
- Hoofdstuk 7 - bermbeheer
- Hoofdstuk 8 - onderhoudskosten
- Hoofdstuk 9 - beheerorganisatie en de bijbehorende taken

3

Wettelijk kader

3.1 GRONDWET

Volgens Artikel 21 van de Grondwet is de zorg van de overheid gericht op de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu. Het beheer van wegen past in dit grondwetsartikel en van oudsher wordt de zorg voor een goede infrastructuur dan ook als een taak van de overheid gezien.

3.2 WEGENWET

Volgens de Wegenwet moet de wegbeheerder zorgen dat “de binnen haar gebied liggende wegen in goede staat verkeren”. Zonder aansprakelijkheid te scheppen, doet deze wet een beroep op de maatschappelijke plicht van de beheerder om op te treden als een goede rentmeester. Daarbij wordt de beheerder verplicht om voorzieningen regelmatig en duurzaam te onderhouden. Tevens verplicht de Wegenwet wegbeheerders tot het bezit van een Wegenlegger. Deze Wegenlegger is een registratie-instrument waarin voor wegen in eigendom buiten de bebouwde kom wordt aangegeven wie de beheerder is en wat zijn rechten en plichten zijn. De wegbeheerder dient in het kader van zijn verantwoordelijkheid te beschikken over een aantal basisgegevens teneinde zich te kunnen oriënteren op de zaak waarover het gaat

3.3 BURGERLIJK WETBOEK

In het Burgerlijk Wetboek (BW) dat van kracht is geworden op 1 januari 1992, is de aansprakelijkheid geregeld voor schade als gevolg van een onrechtmatige daad. Ten opzichte van het oude BW is de bewijslast omgedraaid. Indien de beheerder aansprakelijk wordt gesteld voor schade die iemand lijdt als gevolg van gebreken aan de weg, dient deze beheerder aan te tonen dat hij de inspectie en het onderhoud van de wegen (inclusief voet- en fietspaden) met optimale zorg uitvoert. Met andere woorden: de beheerder moet kunnen aantonen wat hij heeft gedaan om risico's voor de weggebruiker te beperken en dat hij structureel aan monitoring en onderhoud doet. Alleen op die manier is het risico van aansprakelijkheidstelling door weggebruikers terug te dringen.

Onontbeerlijk voor een overtuigende bewijsvoering zijn daarbij preventief onderhoudsbeleid, een goede klachtenregistratie en een goed werkend systeem van rationeel wegbeheer. De mate waarin aan de onderhoudsplicht moet worden voldaan, hangt af van de functie van de weg en de verwachting die de weggebruiker heeft op grond van het feitelijke beeld van de weg. Jurisprudentie heeft inmiddels uitgewezen dat het kwaliteitsniveau “5” (zeer slecht) volgens de oude CROW Wegbeheersystematiek vermeden moet worden. Daar deze vijfschaal inmiddels niet meer wordt gebruikt, zal het begrip “*onderhoudsachterstand*” als grens worden aangehouden.

Als gevolg van het BW met daarin het aangepaste aansprakelijkheidsrecht, is het aantal klachten en daarmee het aantal aansprakelijkheidsstellingen toegenomen. Er is een maatschappelijke verandering waarneembaar waarbij de wegbeheerder ook in de toekomst rekening dient te houden met een groeiend aantal aansprakelijkheidsstellingen. Landelijk wordt gesproken over een verdubbeling van de schade. Een bijkomende trend is het feit dat letselschadeadvocaten op basis van no-cure-no-pay mogen gaan werken. Een verdere groei van het aantal aansprakelijkheidsstellingen zou kunnen ontstaan.

3.4 WET MILIEUBEHEER

In de Wet Milieubeheer is aangegeven welke stoffen als afvalstoffen zijn aangemerkt. Deze stoffen, die in dit kader kunnen vrijkomen bij de aanleg van en het onderhoud aan wegen, mogen niet zonder beschermende maatregelen in het milieu worden gebracht. Er wordt echter een uitzondering gemaakt voor secundaire grondstoffen die in de wegenbouw worden toegepast. Deze materialen mogen wel worden gebruikt indien ze worden aangewend overeenkomstig het Besluit bodemkwaliteit.

3.5 CODE MILIEU VERANTWOORD WEGBEHEER

In een brief d.d. 25 juni 2008 heeft het ministerie van VROM alle wegbeheerders in Nederland aangeschreven om de Code Milieu Verantwoord Wegbeheer te ondertekenen.

Het betreft de volgende punten:

- Inzicht in het wegenbestand over de aanwezigheid van teer;
- Het door middel van onderzoek ontdekken van teer in wegverhardingen en wegfunderingen voorafgaand aan reconstructie of sloop;
- Het selectief verwijderen van teerhoudende lagen en het rechtstreeks voor thermische verwerking afvoeren van het vrijgekomen TAG naar een vergunde inrichting.

De wegbeheerders hanteren hierbij voor de omgang met vrijkomend asfalt de CROW-Richtlijn 210: "Omgaan met vrijkomend asfalt – aandacht voor de teerproblematiek".

De werkwijze in de gemeente Lansingerland sluit aan bij deze code. Bij het plegen van onderhoud aan asfaltverhardingen wordt projectmatig bekeken of er sprake is van teerhoudend asfalt. Bij het constateren van teer wordt vervolgens overgegaan tot het selectief verwijderen hiervan. Net als alle andere vrijkomende materialen wordt ook teerhoudend asfalt afgevoerd naar een erkende inrichting. De aangemaakte begrotingen in dit beheerplan zijn exclusief de kosten voor het verwijderen van teerhoudend asfalt.

3.6 WET GELUIDSHINDER (WGH)

De wetten en regels voor het bestrijden en voorkomen van geluidshinder ten gevolge van wegverkeer, railverkeer en industrie zijn sinds het einde van de jaren zeventig vastgelegd in de Wet geluidshinder. Hierin staat bijvoorbeeld wanneer de geluidsbelasting moet worden getoetst. Voor het wegverkeer is dit onder andere bij de aanleg van een nieuwe weg, de bouw van nieuwe woningen en wanneer er wijzigingen aan de weg plaats vinden. Daarnaast is vastgelegd hoeveel decibel geluid in deze situaties is toegestaan. Wanneer een overschrijding van de norm wordt geconstateerd bij de toetsing, moeten er maatregelen worden getroffen om de geluidsbelasting terug te brengen.

Sinds 1981 werd de voorgeschreven methode om wegverkeerslawaaï te berekenen of meten vastgelegd in een Reken- en Meetvoorschrift. In 2002 is het Reken- en Meetvoorschrift vervangen door het Reken- en Meetvoorschrift Wegverkeerslawaaï 2002 (RMV 2002). Een reden voor het opstarten van een herziening was de wens en noodzaak om met geluidsreducerende wegdektypen te kunnen rekenen. Daarnaast

bestond de indruk dat de geluidsemissie van het huidige voertuigpark inmiddels behoorlijk afwijkt van de geluidsemissie van de voertuigen waarop de RMW is gebaseerd.

Bij de wijziging van de Wet geluidshinder van 2007 is het tot dan toe vigerende Reken- en Meetvoorschrift Wegverkeerslawaaï 2002 (RMV 2002) vervangen door de bijlage III behorende bij het Reken- en Meetvoorschrift geluidshinder 2006. Voor het grootste deel is deze gelijk aan het RMW 2002. Nieuw is de toevoeging van de rekenregel voor een middenscherp.

3.7 ARBEIDSOMSTANDIGHEDENWET (WET ARBO)

Alle werkgevers zijn op grond van de Arbeidsomstandighedenwet verplicht tot het uitvoeren van arbeidsomstandighedenbeleid, het opstellen van een meerjarenplan daarvoor en het uitbrengen van een jaarverslag. Het beleid moet zijn gericht op zowel veiligheid, gezondheid, welzijn als milieu. Daarnaast moet worden voldaan aan het Bouwprocesbesluit. Dit is een uitwerking van de EG-richtlijn "Minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor tijdelijke en mobiel bouwplaatsen". Voor de wegbeheerder betekent dit in hoofdzaak het opstellen van bestekanalyses of arboprojectrisico-inventarisaties en het zorgdragen voor het opstellen van Veiligheids- en Gezondheidsplannen (V&G-plannen). In het kader is ook de CROW-publicatie "Maatregelen bijwerken in uitvoering" van toepassing.

Daarnaast of eigenlijk ook wel daarbij geldt dat we als wegontwerper verantwoorde keuzes moeten maken in de ontwerpen. Niet alleen moeten we bedenken of dat wat we ontwerpen aangelegd kan worden, maar ook of dat, met aandacht voor de arbeidsomstandigheden waaronder veilig werken, later onderhoud aan de weg kan worden uitgevoerd.

4

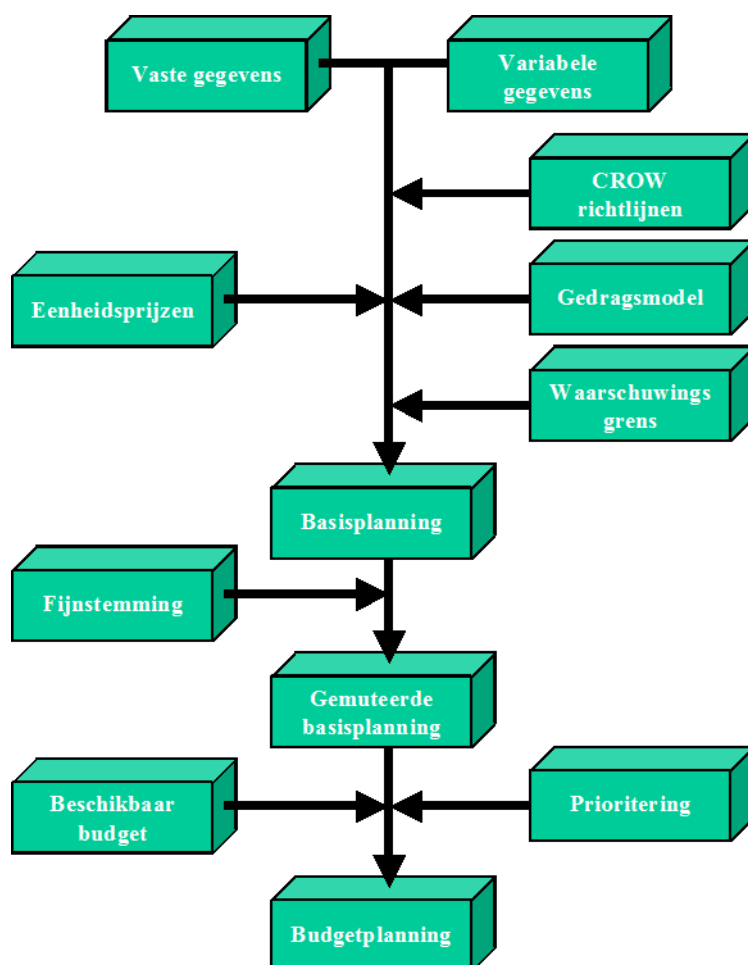
CROW Wegbeheersystematiek

4.1 INLEIDING

Om het beheer en onderhoud van de wegen binnen de gemeente Lansingerland op een verantwoorde manier uit te voeren, heeft de gemeente het wegbeheersysteem Mi2 Wegen aangeschaft. Met dit systeem kan planmatig en systematisch onderhoud worden uitgevoerd. Dit systeem is gebaseerd op de CROW-richtlijnen. In paragraaf 3.2 wordt het proces behorend bij het wegbeheer nader toegelicht.

4.2 PROCES WEGBEHEER

In figuur 1 wordt het proces van wegbeheer schematisch weergegeven.

Figuur 1: Proces wegbeheer

Hieronder worden de stappen in het proces van wegbeheer kort toegelicht.

Vaste gegevens

Allereerst worden de vaste gegevens in het wegbeheersysteem gezet. Onder de vaste gegevens wordt verstaan de verzameling van gegevens betreffende gebieden, wegen, wegvakken, wegvakonderdelen, verhardingssoorten, wegtypen, oppervlaktes e.d.

Variabele gegevens

De variabele gegevens vormen naast de vaste gegevens de input voor het wegbeheersysteem. Hoe meer de variabele gegevens zijn afgestemd op de gemeentelijke situatie des te betrouwbaarder de uitkomsten van het systeem zullen zijn. De variabele gegevens betreffen onder andere:

- eenheidsprijzen van de gemeente Lansingerland;
- relatietabel Maatregelgroep – Maatregel, waarin een relatie wordt gelegd tussen de betreffende maatregelgroep en de daaraan gekoppelde gewenste maatregel;
- inspectiegegevens, die door middel van een globale visuele inspectie door een onafhankelijke inspecteur zijn uitgevoerd.

Toetsing

Nadat de inspectiegegevens zijn ingelezen in het wegbeheersysteem, worden de resultaten getoetst aan richtlijnen, rekening houdende met gedragsmodellen en waarschuwingsgrenzen.

Basisplanning

Aan de hand van de beoordeling wordt met het wegbeheersysteem voor een planperiode van 5 jaar bepaald:

- welke onderhoudsmaatregelen jaarlijks genomen moeten worden;
- wanneer deze maatregelen moeten worden uitgevoerd. Daarbij zijn er een aantal mogelijkheden:
  - korte termijn (planjaar 1 of 2);
  - middellange termijn (planjaar 3-5);
  - lange termijn (> 5 jaar);
- wat de kosten van deze onderhoudsmaatregelen zijn.

Het eindresultaat daarvan is een CROW Basisplanning en –begroting. In tegenstelling tot de planperiode van 5 jaar conform de CROW hanteert de gemeente Lansingerland in het beheerplan wegen een planperiode van 5 jaar om het benodigde onderhoud uit te voeren. Na 4 jaar wordt er een nieuw beheerplan wegen opgesteld, gebaseerd op nieuwe inspectiegegevens met bijbehorende onderhoudsplanning en -begroting.

Afstemming

In de CROW Basisplanning met bijbehorende begroting is nog geen rekening gehouden met de maatregeltoets (verplichte controleslag in CROW systematiek) en het gemeentelijk beleid.

Gemuteerde basisplanning

De planning en bijbehorende begroting die na de afstemming ontstaat, wordt ook wel de gemuteerde basisplanning en –begroting genoemd. Dit is de planning die is afgestemd op de gemeentelijke situatie.

Budgetplanning

De laatste stap in het wegbeheerproces is het toetsen of de geplande onderhoudskosten kunnen worden gefinancierd met het beschikbare budget. Indien dit niet haalbaar is zal de budgetplanning de meest

optimale alternatieve planning opstellen, behorend bij het opgegeven budget. Daarbij worden maatregelen naar achteren geschoven in de planning of zelfs buiten de planperiode verplaatst. Hierdoor zullen er hogere kosten ontstaan als gevolg van het uitstellen van onderhoud en kapitaalvernietiging wordt daarbij niet uitgesloten.

De gemeente Lansingerland heeft aangegeven om de stap van gemuteerde basisplanning naar budgetplanning buiten beschouwing te laten, dit omdat het beheerplan wegen dient als onderbouwing voor de benodigde onderhoudsbudgetten. Gezien het feit dat deze rapportage een herijking betreft van het huidige beheerplan, wordt er enkel naar de laatste jaren, te weten 2015 en 2016, gekeken.

4.3 INPUTGEGEVENS

De vaste gegevens en de variabele gegevens vormen de input voor het wegbeheersysteem. De belangrijkste inputgegevens, die uiteindelijk de basis vormen voor de planningen en begrotingen zijn:

- areaalgegevens;
- kwaliteitsgegevens;
- relatietabel Maatregelgroep – Maatregel;
- maatregelen en bijbehorende eenheidsprijzen.

4.3.1 AREAALGEGEVENS

Het wegennet van de gemeente Lansingerland is ingedeeld in kernen, wijken, wegen, wegvakken en wegvakonderdelen. Een wegvak bestaat uit meerdere wegvakonderdelen. Zo bestaat de Dorpsstraat in het centrum van Bergschenhoek bijvoorbeeld uit meerdere wegvakken. In het wegvak, dat ligt tussen de wegversmalling Bergweg Noord en de Kerkstraat, bevinden zich meerdere wegvakonderdelen, zoals een parkeerstrook, voetpad, rijbaan en fietspad. Per wegvakonderdeel is bepaald, wat de kwantiteit en kwaliteit ervan is. De kwantiteit van het totale areaal is beschreven in hoofdstuk 6.

4.3.2 KWALITEITSGEGEVENS

De kwaliteit per wegvakonderdeel is bepaald op basis van een visuele inspectie conform CROW publicaties 146 a en 146b. Op basis van de resultaten van de inspectie is door het beheersysteem Mi2 Wegen bepaald wanneer een wegvakonderdeel onderhoud nodig heeft. Dit is gedaan door de uitkomsten van de inspectie te toetsen aan richtlijnen conform de CROW Wegbeheersystematiek (CROW publicatie 147). De CROW Wegbeheersystematiek gaat uit van kwaliteitsniveau B conform CROW publicatie 323.

4.3.3 RELATIETABEL MAATREGELGROEP – MAATREGEL

In tegenstelling tot de planjaren 1 en 2 (maatregelen) wordt in de planjaren 3 tot en met 5 binnen de CROW Wegbeheersystematiek uitgegaan van maatregelgroepen. Dit zijn groepen van gelijksoortige maatregelen. De exacte maatregel is daarbij dus nog niet bekend. Om toch de onderhoudskosten te kunnen bepalen voor deze periode, wordt per verhardingstype voor elk wegtype een maatregel aan de maatregelgroep gekoppeld. Deze koppeling is conform CROW richtlijnen, maar een gemeente kan hiervan afwijken omdat ze de maatregel meer op de gemeentelijke situatie wenst af te stemmen. Als voor de maatregelgroep conserveren geen oppervlakbehandeling als gerelateerde maatregel gewenst is, kan bijvoorbeeld gekozen worden voor een dunne deklaag.

4.3.4 MAATREGELEN EN BIJBEHORENDE EENHEIDSPRIJZEN

De eenheidsprijzen van de gemeente Lansingerland zijn in het wegbeheersysteem Mi2 Wegen verwerkt. Het prijspeil van deze eenheidsprijzen is 2015.

4.4 NORMEN EN RICHTLIJNEN CROW WEGBEHEERSYSTEMATIEK (CROW PUBLICATIE 147)

Als landelijk technische richtlijn voor wegbeheer geldt de CROW Wegbeheersystematiek. Deze vormt samen met wetgeving het kader voor wegbeheer. Binnen de CROW Wegbeheersystematiek worden de vaste gegevens opgenomen en aangevuld met de actuele gegevens over de staat van onderhoud waarin de weg zich bevindt. Zo wordt de kwaliteit van een weg op een bepaald moment vastgelegd. Met globale inspecties en metingen wordt de actuele kwaliteit van het wegennet vastgelegd.

In de catalogus 'Handboek visuele inspectie 2011' (CROW publicatie 146a) zijn alle mogelijke schadebeelden beschreven en benoemd, waarbij per schadebeeld een beoordelingscijfer volgens de CROW richtlijnen kan worden gegeven. De hoogte van het beoordelingscijfer is afhankelijk van de omvang en de ernst van de geconstateerde schade.

Bij het vaststellen van het kwaliteitsoordeel over het wegennet wordt in de huidige CROW Wegbeheersystematiek onderscheid gemaakt in "voldoende", "matig" en "onvoldoende". Afhankelijk van de aanwezige schade (ernst en omvang) en de geldende normen, wordt de kwaliteit van de verhardingen in deze 3-schaal geclassificeerd. Bij het bereiken van de richtlijn is onderhoud noodzakelijk. Het bereiken van de waarschuwingsgrens geeft aan dat onderhoud op de middellange termijn mag worden verwacht. Voor asfaltverhardingen zijn daarnaast gedragsmodellen opgesteld waarbij op basis van de aanwezige schade en de leeftijd van de verharding een uitspraak over het moment van onderhoud kan worden gedaan.

In afbeelding 1 is schematisch aangegeven hoe de vertaling van inspectiebeoordelingen (de codering bij de schadeklasse G t/m E3²) naar planperiode (uitvoeringsjaar) en kwaliteitsoordeel plaatsvindt voor een willekeurig schadebeeld, wegtype en verhardingstype.

schadeklasse	waarschuwingsgrens					richtlijn					
	G	L1	L2	L3	M1	M2	M3	E1	E2	E3	
planperiode	> 5					3-5			1-2		1-1
	op basis van gedragsmodellen								met waarschuwingsgrens		met gedragsmodel
kwaliteitsoordeel	voldoende					matig			onvoldoende		
Kwaliteitsniveau volgens 323	A+ / A					B			C	D	

Afbeelding 1: Vertaling inspectiegegevens naar planperiode en kwaliteit conform CROW Wegbeheersystematiek

Een globale visuele inspectie is een snelle en betrouwbare methode om de kwaliteit van het verharde areaal in beeld te krijgen. Bij deze inspectie wordt klein onderhoud (gaten, dwarsscheuren, een enkele

² De schadeklassen stemmen overeen met de inspectiebeoordeling in een ernst en omvangklasse conform het Handboek visuele inspectie 2011. De ernstklasse loopt van Goed (G) via Licht (L) en Matig (M) naar Ernstig (E). De omvangklassen lopen van Gering (1) en Enig (2) naar Groot (3).

ernstige oneffenheid, etc.) apart genoteerd en niet betrokken bij het kwaliteitscijfer voor het desbetreffende wegvakonderdeel. De buitendienst ontvangt een overzicht van het noodzakelijke onderhoud om opgelost te worden. Het wegbeheersysteem gaat ervan uit dat klein onderhoud tijdig wordt uitgevoerd. Indien dit niet het geval is, dan zal een toegenomen aantal kleine schades bij een volgende inspectie niet meer als klein onderhoud kunnen worden beschouwd, waardoor deze schades van invloed zullen zijn op het kwaliteitscijfer van het wegvakonderdeel.

De beheerder bepaalt met behulp van het beheerprogramma op welk tijdstip en in welke omvang de juiste onderhoudsmaatregelen moeten worden genomen, om op de meest efficiënte wijze het onderhoud uit te voeren en daarmee levensduurverlenging van de verharding te verkrijgen. Het op het juiste moment uitvoeren van onderhoud is de meest economische wijze van beheren.

Het is derhalve vanuit technisch en financieel oogpunt noodzakelijk om het uit de wegbeheeranalyse voorgestelde onderhoud voor de volle 100% op het juiste moment uit te voeren. Alleen dan is sprake van een efficiënte besteding van de financiële middelen. Bij lagere budgetten zal de achterstandsituatie continu toenemen. De uitkomst van technisch wegbeheer moet resulteren tot een gemiddeld beeldkwaliteitsniveau B (CROW publicatie 323).

Afbeelding 2: Voorbeelden van kwaliteitsniveau B

Afbeelding 3: Voorbeeld van kwaliteitsniveau A+ (links) en A (rechts)

Afbeelding 4: Voorbeeld van kwaliteitsniveau C (links) en D (rechts)

De systematiek gaat ervan uit dat het wegennet niet uit louter wegen in topconditie hoeft te bestaan. Het op het juiste moment onderhouden van een wegennet is het volgens een glijdende schaal toepassen van onderhoud op basis van de kwaliteit van de actuele situatie en het prioriteren van wegen.

De inspectie staat los van het gekozen kwaliteitsniveau. Er wordt pas rekening gehouden met het kwaliteitsniveau bij de vertaling van schade (inspectie) naar onderhoudsmaatregelen (planning).

4.5 **BESCHRIJVEN KWALITEITSNIVEAUS KWALITEITSCATALOGUS OPENBARE RUIMTE 2013 (CROW PUBLICATIE 323)**

Om de kwaliteitsniveaus helder te beschrijven, is gekozen voor vijf niveaus, omdat deze indeling in de praktijk voldoende nuancering biedt om een situatie goed vast te leggen. De vijf niveaus variëren van zeer hoog (A+) tot zeer laag (D). Voor de meeste objecten in de openbare ruimte gaat het daarbij om de beeldkwaliteit. Voor wegverhardingen wordt er echter gekeken naar de technische kwaliteit. Daarmee wordt aangesloten bij de CROW Wegbeheersystematiek zoals deze is beschreven in de CROW publicaties 146 (inspectie) en 147 (wegbeheer).

In de praktijk kan dat betekenen dat een asfaltweg ondanks de aanwezigheid van diverse reparatievakken technisch voldoet (kwaliteitsniveau hoog), maar het beeld heel onrustig is (kwaliteitsniveau laag of zeer laag). In de kwaliteitscatalogus is hiervoor een extra schadebeeld bij asfaltverhardingen opgenomen, namelijk de omvang van zichtbare reparaties. Bij de weginspecties zoals deze in de afgelopen jaren zijn uitgevoerd zijn enkel de schadebeelden conform publicaties 146 en 147 meegenomen.

De beeldkwaliteit van verhardingen is in deze memo buiten beschouwing gelaten.

In onderstaande tabel zijn de verschillende kwaliteitsniveaus kort beschreven en is er een relatie gelegd met wegbeheer.

Kwaliteitsniveau volgens 323		Indicatie kwaliteit	Relatie met wegbeheer
A+	Zeer hoog	Nagenoeg ongeschonden, nieuw	Er is geen schade
A	Hoog	Mooi en comfortabel	Er is enige schade, maar de geconstateerde schade heeft de (fictieve) waarschuwingsgrens nog niet overschreden. Bij asfaltverhardingen kan in bepaalde situaties (o.a. afhankelijk van leeftijd) onderhoud binnen vijf jaar noodzakelijk zijn. De elementen- en cementbetonverhardingen wordt <u>binnen vijf jaar nog geen onderhoud verwacht</u> .
B	Basis	Functioneel, enige schade is zichtbaar	De geconstateerde schade heeft de (fictieve) <u>waarschuwingsgrens</u> (één klasse voor de richtlijn) overschreden: er is klein onderhoud nodig of <u>binnen vijf jaar is groot onderhoud nodig</u> .
C	Laag	Onrustig beeld, discomfort of enige vorm van hinder	De geconstateerde schade heeft de <u>richtlijn</u> overschreden: er is <u>binnen twee jaar groot onderhoud nodig</u> .
D	Zeer laag	Kapitaalvernietiging, uitlokking van vernieling, functieverlies, juridische aansprakelijkstelling of (sociale) onveiligheid	De geconstateerde schade heeft de <u>richtlijn</u> met meer dan één klasse overschreden: er is <u>direct groot onderhoud nodig</u> . Er is sprake van achterstallig onderhoud.

Tabel 4: Kwaliteitsniveaus volgens CROW-publicatie 323

Alle vijf de kwaliteitsniveaus zijn in de praktijk aan te treffen. Om het ambitieniveau te formuleren en eventueel voor te schrijven in een opdracht, gebruiken beheerders alleen de niveaus A, B en C. Niveau D kan een beheerder niet kiezen als ambitieniveau. Bij niveau D is er sprake van dermate veel aanwezige schade dat ook wordt gesproken over een onderhoudsachterstand. Als ambitieniveau is dit niet wenselijk. Niveau D is ook slechts bedoeld om te kunnen meten dat niveau C niet is behaald.

Bij niveau D is er sprake van een onderhoudsachterstand. Er is dermate veel schade aanwezig dat er gevaarlijke situaties zijn ontstaan voor de weggebruiker en mogelijke aansprakelijkheidsstellingen bij schade als gevolg van gebreken aan de verharding. Deze achterstandssituatie is bij niveau C nog niet opgetreden maar de aanwezige schades kunnen wel hinder vormen voor de weggebruiker zoals discomfort als gevolg van oneffenheden en (grote) plasvorming. De ernst en omvang van de schade geeft wel aan dat er op korte termijn onderhoud noodzakelijk is. Bij de niveaus B en A is weliswaar schade aanwezig, maar deze vormen nog geen hinder voor de weggebruiker. Wanneer een verharding kwaliteitsniveau B heeft bereikt, is dit wel een waarschuwing dat groot onderhoud er aan zit te komen (binnen 5 jaar). Het is echter ook mogelijk dat een verharding verschillende jaren op dit niveau blijft hangen. Niveau A+ is vooral een opleveringskwaliteit, die moeilijk voor langere tijd kan worden gewaarborgd. De kwaliteitsniveaus zijn in de kwaliteitscatalogus zo veel mogelijk gerelateerd aan bestaande onderhoudsrichtlijnen voor wegverhardingen.

Het onderhouden van de verhardingen volgens de CROW Wegbeheersystematiek, betekent dat het te hanteren kwaliteitsniveau gelijk is aan "B". Dat is het moment dat er een "waarschuwing" wordt gegeven dat de verharding het niveau gaat bereiken waar onderhoud noodzakelijk wordt. Het feitelijke moment van onderhoud is wanneer de richtlijn behorende bij een schadebeeld en weggebruik is bereikt. Concreter gezegd, het feitelijke moment dat onderhoud wordt uitgevoerd is het bereiken van kwaliteitsniveau C. Omdat er sprake is van enige voorbereidingstijd, wordt de in beheersystematiek een onderhoudsperiode van 1-2 jaar aangehouden. Deze C-kwaliteit geeft enige vorm van hinder, maar zorgt (nog) niet voor onveilige situaties.

Een verlaging van het kwaliteitsniveau betekent concreet dat onderhoud later uitgevoerd gaat worden en dat daarmee ook meer hinder voor de weggebruiker gaat ontstaan. In onderstaande afbeelding is

afbeelding 1 weergegeven waarbij de planperiode is aangepast. Bij elementen- en cementbetonverhardingen geldt nu dat onderhoud enkel wordt gepland wanneer de (huidige) richtlijn is overschreden. Die verhardingen waarvan enkel de waarschuwingsgrens is overschreden worden nog niet in de planning opgenomen. Bij asfaltverhardingen zou op basis van de gedragsmodellen nog onderhoud binnen de eerste vijf jaar ingepland kunnen worden³.

schadeklasse	G	L1	L2	L3	M1	M2	M3	E1	E2	E3	met waarschuwingsgrens met gedragsmodel
	waarschuwingsgrens					richtlijn					
planperiode	> 5					>5	3-5	1-2	1-1		
	op basis van gedragsmodellen										
kwaliteitsoordeel	voldoende					matig		onvoldoende			
Kwaliteitsniveau volgens 323	A+ / A					B		C	D		

Afbeelding 5: Vertaling inspectiegegevens naar planperiode en kwaliteit bij kwaliteitsniveau C

Het onderhouden van de verhardingen op kwaliteitsniveau C betekent dat deze op een laag, en volgens de CROW wegbeheersystematiek op een onvoldoende niveau worden onderhouden. De uiterste ondergrens van verantwoord wegbeheer wordt opgezocht en het risico van onderhoudsachterstand en de kans op onveilige situaties neemt daarmee toe. In het onderhoud zal de gemeente te maken krijgen noodzakelijke calamiteitenherstel om de onveilige situaties te verhelpen.

³ Het hanteren van een lager kwaliteitsniveau dan Basis (B-kwaliteit) is binnen de CROW Wegbeheersystematiek niet wenselijk. Om deze reden is het binnen het wegebeheersystematiek ook geen richtlijnen, waarschuwingsgrenzen en gedragsmodellen voor C- en D-kwaliteit gedefinieerd. Eveneens is het voor de gebruikers van het beheersysteem niet mogelijk zelfstandig deze aan te passen.

5

Beleidsuitgangspunten

5.1 FINANCIEEL KADER

In tabel 5 zijn de huidige beschikbare financiële middelen vermeld. Er zijn voor zowel klein- en groot onderhoud als voor enkele reconstructies budgetten gereserveerd in de huidige begroting. De budgetten zijn exclusief btw, inclusief algemene kosten, uitvoeringskosten, winst en risico.

Onderdeel	Beschikbaar	
	2015	2016
BHP Wegen: Groot Onderhoud	€ 1.560.819	€ 624.777
BHP Wegen: Onderhoud verhardingen (Klein onderhoud)	€ 466.262	€ 466.262
Werk door derden	€ 32.269	€ 32.269
Onderhoud bermen	€ 50.000	€ 50.000
BHP Wegen: Onderzoeks- / advieskosten	€ 81.600	€ 81.600
BHP BBS: belijning en markering klein onderhoud	€ 20.000	€ 20.000
Diverse belastingen en heffingen	€ 53.500	€ 53.500
Overige goederen en diensten	€ 80.613	€ 80.613
Abonnementen, contributies en boeken	€ 2.080	€ 2.080
Areaaluitbreiding	€ 17.857	€ 17.857
Schade aan gemeente-eigendom (w.o. weg/voertuig)	€ 20.400	€ 20.400
Schadevergoedingen	€ 5.254	€ 5.254
Investerings	€ 2.504.603	€ 3.485.173
Totaal	€ 4.895.257	€ 4.939.783

Tabel 5: Beschikbare budgetten

5.2 JURIDISCH KADER

Sinds de inwerkingtreding van het nieuw Burgerlijk Wetboek in 1992, is de gemeentelijke overheid, in de hoedanigheid als wegbeheerder, wettelijk aansprakelijk. Onderdeel van die aansprakelijkheid is de risicoaansprakelijkheid (Art. 6:174 BW). De wegbeheerder is onder andere aansprakelijk voor schade, indien deze schade veroorzaakt is door gebreken aan de verharding.

Onder openbare weg wordt begrepen het weglichaam, ofwel die onderdelen die stabiliteit aan de weg geven. Dus ook de asfalt- en elementenverharding.

Er is sprake van een gebrek aan de openbare weg als de weg niet voldoet aan de eisen die men er onder gegeven omstandigheden aan mag stellen, waardoor een gevaarlijke situatie bestaat.

5.2.1 BEWIJSLAST

Als in het verleden (vóór 1992) een persoon viel over een losliggende tegel, bijvoorbeeld in een winkelstraat, dan moest die persoon aantonen dat de door hem geleden schade het gevolg was van een gebrekkige verharding. Momenteel (na 1992) is het zo dat de wegbeheerder moet aantonen dat hij / zij er redelijkerwijs alles aan gedaan heeft om de schade te voorkomen, als een persoon meent schade te hebben geleden door een gebrek aan de weg ten gevolge van slecht beheer. Dit is realistisch indien er afspraken gemaakt worden tussen het bestuur als wegbeheerder en de gedelegeerde beheerder (ambtenaar), zodat een duurzaam beheer tot stand kan komen. De wegbeheerder is namelijk aansprakelijk voor schade als gevolg van een gebrek, ook al was hij niet op de hoogte van het gebrek.

Alleen als de tijd tussen het ontstaan van schade aan de openbare weg en de geleden schade zo kort is, dat de gemeente redelijkerwijs niet de tijd en de mogelijkheid gehad heeft om de oneffenheid te herstellen en hiermee de schade kon voorkomen én zij dit kan aantonen, dan kan de gemeente deze risicoaansprakelijkheid afwijzen.

5.2.2 GEACCEPTEEERDE SCHADE

Het CROW heeft door middel van publicatie 185, 'Handboek aansprakelijkheid beheer openbare ruimte' richtlijnen gegeven voor kwaliteits- en veiligheidsaspecten. Hierin wordt aan de hand van 'geaccepteerde schade per wegooppervlak' aangegeven, wat de uitgangspunten kunnen zijn voor de wegbeheerder. Deze normen voor geaccepteerde schade komen overeen met de richtlijnen in de geactualiseerde publicatie Wegbeheer (update CROW publicatie 147). Het kwaliteitsniveau B (basis) is afgeleid van deze richtlijnen.

5.2.3 VERANTWOORD BEHEER

Het doel van de gemeente moet zijn adequaat beheer te verrichten en op deze wijze claims te voorkomen. Dit kan gerealiseerd worden door te werken conform de richtlijnen voor wegbeheer (CROW publicatie 147) en het 'Handboek Aansprakelijkheid Beheer Openbare Ruimte' (CROW publicatie 185). De CROW-richtlijnen zijn opgesteld vanuit het uitgangspunt dat groot onderhoud structureel wordt uitgevoerd. De richtlijn heeft een 'standaard CROW invulling', waarbij ervan wordt uitgegaan dat onderhoud wordt uitgevoerd op het technisch optimale moment. Te laat uitvoeren kan betekenen dat verkeersonveilige situaties ontstaan met als gevolg een verhoogde kans op aansprakelijkheidsstellingen. Voor asfaltverhardingen komt door te laat uitvoeren van onderhoud daar nog kapitaalvernietiging bij.

Schadenormen

Het beleidsprofiel voor een bepaald wegtype kan worden vertaald naar maximaal toelaatbare schade. Deze schadenormen zijn een gelijkschakeling van:

1. de uitgave van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 'Slim beheer van Kapitaalgoederen' (bestuurlijk); Hierin wordt omschreven dat verantwoord beheer moet worden uitgevoerd op basis van de wegbeheersystematiek waarbij een minimaal niveau wordt nagestreefd en claims zoveel mogelijk worden voorkomen;
2. CROW- publicatie 185, 'Handboek aansprakelijkheid beheer openbare ruimte' (juridisch); Dit handboek omschrijft de richtlijnen waaraan de verhardingen moeten voldoen teneinde claims te voorkomen. De beschreven richtlijnen zijn gebaseerd op de wegbeheersystematiek zoals omschreven in CROW publicatie 147 (3);
3. CROW publicatie 147, 'Wegbeheer' (technisch); In deze publicatie wordt beschreven op welke wijze wegverhardingen binnen een gemeente moeten worden beheerd, zodat sprake is van verantwoord beheer.

De drie bovengenoemde stukken hanteren dezelfde normering, waardoor er een koppeling ontstaat. De CROW-richtlijnen zijn opgenomen in het wegbeheersysteem en zodoende zijn bovengenoemde uitgangspunten gewaarborgd en is er sprake van verantwoord beheer. Voorwaarde daarbij is wel dat alle maatregelen, die door het wegbeheersysteem in de planning worden voorgesteld, door de gemeente worden uitgevoerd.

5.2.4 KWALITEITSNIVEAU

In paragraaf 4.5 is reeds ingegaan op de vijf kwaliteitsniveaus conform CROW publicatie 323. In onderstaande twee tabellen is een indicatie gegeven ten aanzien van de consequenties voor de beleidsthema's en de onderhoudskosten bij een bepaalde kwaliteitsniveau.

Kwaliteitsniveau CROW 323	Duurzaamheid	Veiligheid	Comfort	Aanzien
A+	Gemiddelde levensduur	Kans op ongevallen geminimaliseerd	Zeer comfortabel	Zeer verzorgde uitstraling
A	Gemiddelde levensduur	Kans op ongevallen klein	Comfortabel	Verzorgde uitstraling
B	Gemiddelde levensduur	Kans op ongevallen klein	Comfortabel	Redelijk verzorgde uitstraling
C	Gemiddelde levensduur	Kans op ongevallen klein	Enigszins oncomfortabel	Matige uitstraling
D	Kortere levensduur	Kans op ongevallen groot	Oncomfortabel	Slechte uitstraling

Tabel 6: Relatie kwaliteitsniveau - beleidsthema

Kwaliteitsniveau CROW 323	Klein onderhoud	Groot onderhoud	Rehabilitatie
A+	Lagere kosten	Hogere kosten	Hogere kosten
A	Gemiddelde kosten	Gemiddelde kosten	Gemiddelde kosten
B	Gemiddelde kosten	Gemiddelde kosten	Gemiddelde kosten
C	Gemiddelde kosten	Gemiddelde kosten	Gemiddelde kosten
D	Hogere kosten	Lagere kosten	Hogere kosten

Tabel 7: Relatie kwaliteitsniveau - onderhoudskosten

De kwaliteitsniveaus A+ en D behoren niet tot de beleidskeuzen voor de gemeente Lansingerland. Het hoge kwaliteitsniveau A+ zal moeilijk continu te waarborgen zijn. Het lage kwaliteitsniveau D is zo slecht dat kapitaalvernietiging het gevolg is.

5.3 BELEIDSKADER

De gemeente Lansingerland heeft voor een aantal onderdelen apart beleid opgesteld, die nodig zijn voor het opstellen van een beheerplan wegen. Hieronder wordt ingegaan op deze noodzakelijke beleidspunten.

5.3.1 VOORZIENINGEN

De gemeente heeft een aantal voorzieningen in beheer en onderhoud, waarbij binnen de fysieke grenzen verhardingen voorkomen die wel of niet onder het beheerplan wegen vallen. Ten aanzien van de

beheerverantwoordelijkheid, heeft de gemeente daarvoor beleid opgesteld. Tabel 8 geeft per voorziening aan of het onderhoud van de bijbehorende wegvakonderdelen wel of niet onder het beheerplan wegen valt.

Verhardingen op	Wel in beheerplan wegen	Niet in beheerplan wegen
Begraafplaatsen		X
Speelreinen		X
Kunstwerken	X	
Schoolpleinen		X

Tabel 8: Voorzieningen

Uit tabel 8 blijkt, dat alleen de verhardingen op de kunstwerken in het beheerplan wegen vallen en onderhouden worden vanuit het budget wegen. Dit beleid is verwerkt in de bestandsopbouw (areaalgegevens) behorende bij het wegbeheersysteem van de gemeente.

5.3.2 OPTIMALISATIE / AFSTEMMING

Bij de optimalisatie van de CROW Basisplanning tot de gemuteerde basisplanning (term CROW) worden de volgende beleidsuitgangspunten gehanteerd:

- Riool heeft hoogste prioriteit;
- Wegvakonderdelen worden zoveel mogelijk geclusterd, zodat efficiencyvoordeel ontstaat;
- In de planning moet rekening worden gehouden met:
  - de bouw van scholen;
  - projecten in het kader van VINEX;
  - de aanleg/vervanging van rioleringen.

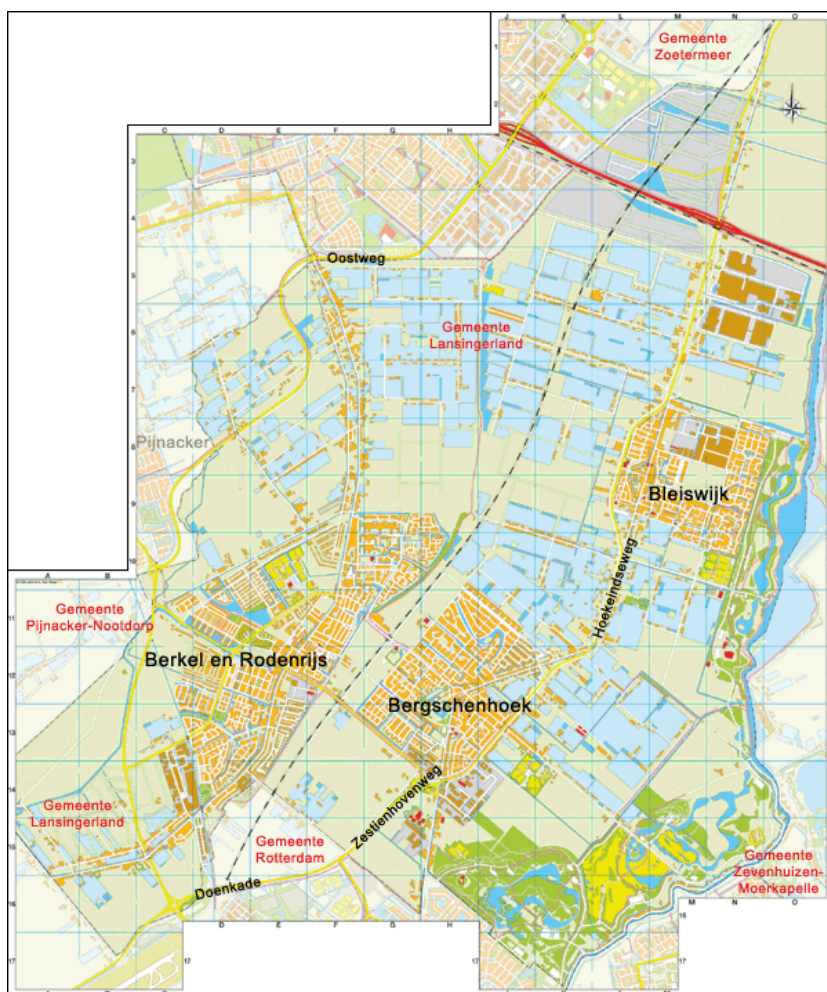
De planning is afgestemd op de beschikbare gegevens uit het GRP. Nadat besluitvorming heeft plaatsgevonden voor alle beheerplannen moeten de diverse planningen nog op elkaar worden afgestemd en zal er een actualisatieslag nodig zijn.

6 Kwantiteit

De gemeente Lansingerland is gelegen binnen de provincie Zuid-Holland. De gemeente bestaat uit 3 kernen, Bergschenhoek, Berkel en Rodenrijs en Bleiswijk. Binnen de grenzen van de gemeente Lansingerland zijn, naast de wegen die in beheer en onderhoud zijn van de gemeente, de volgende instanties bekend die wegen en/of paden hebben:

- Rijkswaterstaat: Rijkswegen A12;
- Provincie Zuid-Holland: de N-wegen;
- Recreatieschap Rottemeren: de wegen en paden gelegen in het Recreatieschap Rottemeren, Het Hoge Bergse Bos en Het Lage Bergse Bos.

Afbeelding 6: Gemeente Lansingerland

Het totaal aan verhardingslengte (rijbaan en drempels) in beheer en onderhoud bij de gemeente Lansingerland bedraagt circa 260 km. Ten opzichte van het beheerplan 2009-2012 is dit een toename van 16 km (6,5%).

6.1.1 KERNEN

De gemeente Lansingerland is opgedeeld in drie kernen, Bergschenhoek, Berkel en Rodenrijs en Bleiswijk. Het totale verharde oppervlak van de bij de gemeente in beheer zijnde verhardingen is ruim 2,5 miljoen m². Berkel en Rodenrijs is de kern met het grootste oppervlakte aan verhard oppervlakte (41,2%), gevolgd door Bleiswijk (31,6%) en Bergschenhoek (27,3%). De verharding binnen de gemeente Lansingerland bestaat voor 65% uit elementenverharding en 34,9%. Het oppervlak betonverhardingen is minimaal/

Verhardingstype	Asfalt [m2]	Beton [m2]	Elementen [m2]	Totaal [m2]	Percentage [%]
Bergschenhoek	194.048	901	495.766	690.715	27,3
Berkel en Rodenrijs	294.071	167	748.163	1.042.401	41,2
Bleiswijk	395.844	1.060	402.666	799.570	31,6
Totaal	883.963	2.128	1.646.595	2.532.686	100,0
<i>Percentage</i>	34,9	0,1	65,0	100,0	

Tabel 9: Areaal per wijk (bron Mi2 Wegen, 2011)

Ten opzichte van het beheerplan 2009-2012 is dit een toename van ruim 300.000 m².

6.1.2 WEGTYPEN

Binnen de gemeente kunnen de wegen worden verdeeld in een vijftal wegtypen. Tabel 10 geeft een overzicht van de wegtypen die voorkomen binnen de gemeente. Wegtype 1 en 2 worden in dit beheerplan wegen niet genoemd, omdat dit autosnelwegen en provinciale wegen betreft, waarvan het onderhoud bij Rijkswaterstaat en Provincie ligt.

Wegtype	Benaming	Indicatie gebruiksfunctie
3	Gemiddeld belaste weg	Stadsontsluitingsweg/Busbaan/Industrieweg
4	Licht belaste weg	Buurtontsluitingsweg/parallelweg/landbouwweg
5	Weg in woongebied	Woonstraat, woonerf, parkeerterrein, wijkstraat
6	Weg in verblijfsgebied	Winkelerf, plein, voetpaden
7	Fietspaden	(Vrijliggende) fietspaden

Tabel 10: Wegtype (bron CROW Wegbeheersystematiek)

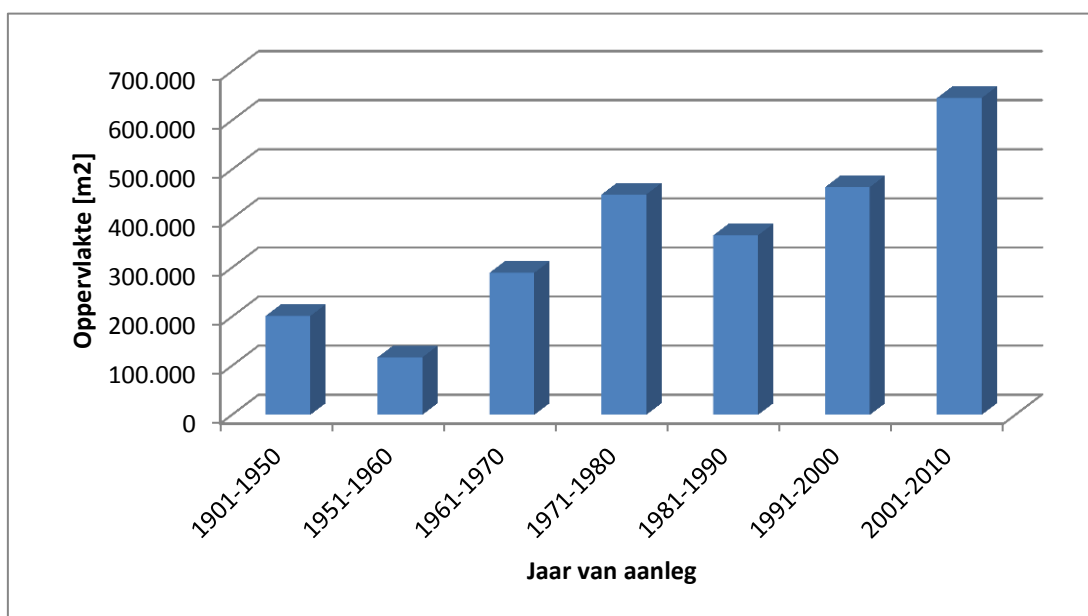
In tabel 11 zijn per wegtype de areaalgegevens getoond. De opdeling is gebaseerd op de functie van de weg en het verhardingstype.

Wegtype	Asfalt [m2]	Beton [m2]	Elementen [m2]	Totaal [m2]	Percentage [%]
3	82.048	0	22.532	104.680	4,1
4	505.234	304	78.393	583.931	23,1
5	120.801	1.784	980.829	1.103.414	43,6
6	28.977	40	503.662	532.679	21,0
7	125.451	0	40.403	165.854	6,5
9 ⁴	21.452	0	20.777	42.229	1,7
Totaal	883.963	2.128	1.646.595	2.532.686	100,0
Percentage [%]	34,9	0,1	65,0	100,0	

Tabel 11: Kwantiteit per wegtype (bron Mi2 wegen, 2011)

6.1.3 LEEFTIJDOPBOUW

In het beheerprogramma Mi2 Wegen is per wegvakonderdeel aangegeven wat het jaar van aanleg is. In onderstaande figuur is de leeftijdsopbouw weergegeven.

Figuur 2: Leeftijdsopbouw (bron Mi2 Wegen, 2011)

⁴ Wegtype 9 geeft aan dat deze verharding nog niet is toegekend aan één door CROW gedefinieerde wegtypen. Dit dient alsnog te gebeuren.

7

Bermbeheer

7.1 BEHEER VAN DE BERMEN

Het beheer van de wegbermen bestaat uit een- of tweemaal maaien per jaar waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Eenmaal maaien kan plaatsvinden in de voorzomer (mei of juni) of in de nazomer (augustus of september). Daarnaast wordt een strook van twee meter breed aan weerszijden van de weg vaak meerdere malen per jaar gemaaid met een maaizuigcombinatie. Deze werkzaamheden worden uitgevoerd in het groenbestek.

Naast het maaien van de bermen, wordt onder bermbeheer ook het plaatselijk ophogen of verlagen van de bermen meegenomen, waarbij de rijweg direct aan de berm is gelegen (zonder kantopsluiting en/of trottoir). Het verlagen van de bermen vindt plaats als de berm te hoog wordt en hierdoor het afvoeren van regenwater naar de berm belemmerd. Het verhogen van de berm wordt uitgevoerd, op het moment dat de berm te laag komt te liggen en hierdoor een potentieel gevaar voor het wegverkeer van vormen.

Naast het verlagen en/of verhogen van de bermen kan voor specifieke situaties en locaties gekozen worden voor het aanbrengen van een verharde berm middels grasbetonstenen, zodat de berm deels berijdbaar wordt.

De gemeente heeft voor dit bermbeheer jaarlijks een budget beschikbaar van € 50.000,-. In het algemeen heeft de gemeente hiermee voldoende budget om het bermbeheer verantwoord uit te voeren.

7.2 KWANTITEIT

Uit het beheerpakket Mi2 Wegen zijn de weglengtes van de wegen buiten de bebouwde kom inzichtelijk gemaakt. In het najaar 2011 zijn de bermen buiten de bebouwde kom van Berkel en Rodenrijs, Bleiswijk en Bergschenhoek geïnventariseerd en ingevoerd in een prioriteitenmatrix "onderhoud wegbermen". In totaliteit is er 90 kilometer weglengte geïnventariseerd, overeenkomend met 180 kilometer bermlengte. Van de 84 wegen buiten de bebouwde kom, hebben 55 wegen een grasberm met een gezamenlijke lengte van 140,7 kilometer. In tabel 12 zijn de areaalgegevens van bermen weergegeven.

	meter
Totaal geïnventariseerde bermlengte	180.304
Totale lengte grasbermen	140.710
Totale lengte trottoirband	25.944
In onderhoud bij andere beheerder	13.650

Tabel 12: Areaalgegevens bermen

8

Onderhoudskosten

8.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk worden de onderhoudskosten voor de korte en middellange termijn inzichtelijk gemaakt. Het betreft de kosten voor de jaren 2015 en 2016 voor groot onderhoud, klein onderhoud, reconstructies (investeringen) en overige jaarlijkse kosten.

Alle genoemde kosten in dit hoofdstuk zijn:

Exclusief

- 19% BTW;
- 16% Voorbereiding, Toezicht en Administratie (VTA).

Inclusief

- 12% Algemene kosten (AK), winst en risico (WR) en uitvoeringskosten (UK).

De kosten van het onderhoud zijn vastgesteld op het prijspeil 2015. In het beheerplan 2012 is als prijspeil 2011 gehanteerd. Recente CBS-cijfers tonen aan dat de prijsindexcijfers voor wegen in de achterliggende jaren erg fluctueren. Ten opzichte van 2011 zijn de prijzen in 2015 lager. Voor open verhardingen is het verschil minimaal (0,2%). Voor gesloten verhardingen is het verschil groter (3,4%). De lagere prijs is voornamelijk het gevolg van lagere olieprijsen. De prijsverlaging is echter niet doorgevoerd in de maatregel Prijzen om nadelige gevolgen als gevolg van stijging van de olieprijsen op korte termijn te voorkomen.

8.2 BENODIGDE ONDERHOUDSKOSTEN 2015 EN 2016 (KWALITEITSNIVEAU C)

De onderhoudskosten voor 2015 en 2016 zijn te verdelen in kosten voor groot onderhoud, klein onderhoud en overige kosten. De onderhoudskosten zijn bepaald voor kwaliteitsniveau C, conform CROW publicatie 323. In de volgende paragrafen is daar nader op ingegaan.

8.2.1 GROOT ONDERHOUD

De groot onderhoudskosten zijn opgenomen in de gemuteerde basisplanning en -begroting (term CROW). De gemuteerde basisbegroting en -planning is ontstaan op basis van de volgende handelingen:

- genereren van de CROW basisplanning en -begroting, gebaseerd op de visuele inspectie en richtlijnen van de CROW;
- doorvoeren van mutaties in de CROW Basisbegroting naar aanleiding van de door de gemeente uitgevoerde maatregeltoets;
- het optimaliseren van de planning door wegvakonderdelen tegelijkertijd in een straat aan te pakken, zodat efficiencyvoordeel ontstaat;
- rekening houden in de planning met:

- de bouw van scholen;
- projecten in het kader van VINEX;
- de aanleg van rioleringen.

Tijdens de maatregeldoets zijn enkele wegvakonderdelen uit de planning gehaald, aangezien er in 2011 nog onderhoud plaats gaat vinden of na het uitvoeren van de weginspectie alsnog onderhoud heeft plaatsgevonden. Van enkele stroken is de onderhoudsmaatregel verzwaard. Tijdens de maatregeldoets in 2012 is hier namelijk geconstateerd dat een zwaardere onderhoudsmaatregel moet worden toegepast dan op basis van de beoordeling van de globale visuele inspectiecijfers was te verwachten. Dit heeft geleid tot meer rehabilitatiewerkzaamheden en een toename van de werkzaamheden.

In de herijking wordt ingegaan op de benodigde onderhoudsbudgetten voor de jaren 2015 en 2016. Daarbij wordt uitgegaan van de inspectie van 2012 en de daaruit volgende (gemuteerde) onderhoudsplanung. Omdat het te hanteren kwaliteitsniveau is verlaagd van niveau B naar C is de onderhoudsplanung hierop aangepast. Tevens is er rekening mee gehouden dat in 2013 en 2014 een deel van het noodzakelijke onderhoud is uitgevoerd. In onderstaande tabel is de gemuteerde basisplanung weergegeven. Voor 2015 en 2016 is de planning (en daarmee de onderhoudskosten) gebaseerd op het kwaliteitsniveau C conform CROW publicatie 323. Concreet betekent dat in 2015 en 2016 dat onderhoud uitgevoerd dient te worden dat in de gemuteerde basisplanung was opgenomen voor 2013 en 2014 en door omstandigheden en gemaakte keuzes nog niet is uitgevoerd.

	2015	2016
Onderhoud	€ 1.833.347	€ 877.046
Reconstructie/rehabilitatie (investeringen)	€ 2.408.272	€ 3.257.171
Totaal (excl. VTA)	€ 4.241.619	€ 4.134.217

Tabel 13: Gemuteerde basisplanung niveau C

8.2.2 KLEIN ONDERHOUD

Tijdens de globale visuele inspectie is er met betrekking tot het klein onderhoud een lijst bijgehouden waar klein onderhoud moet worden uitgevoerd. Deze lijst is niet opgenomen in dit beheerplan wegen, maar is wel in het bezit van de gemeente. De kosten zijn daarvoor echter niet bepaald. Voor de bepaling van de kosten voor klein onderhoud wordt gebruik gemaakt van een opslagpercentage. De gemeente hanteerde voor de kosten voor klein onderhoud een opslagpercentage van 20% van de totale kosten voor groot onderhoud uit de gemuteerde basisbegroting (exclusief de kosten voor rehabilitatie en reconstructie). Door de verlaging van het kwaliteitsniveau van B naar C zal er meer klein onderhoud noodzakelijk zijn om calamiteiten te herstellen. Op basis daarvan wordt niet langer gerekend met een opslagpercentage van 20% maar met 30%.

	2015	2016
Totaal	€ 356.076	€ 457.042

Tabel 14: Klein onderhoud

In het beheerplan 2012 is geadviseerd om jaarlijks een bedrag van € 216.250,- als voorziening op te nemen. Dit bedrag was gebaseerd op de destijds geplande werkzaamheden in de (gemuteerde) basisplanung en een opslagpercentage van 20%.

8.2.3 ONDERZOEKS- EN ADVIESKOSTEN

Naast de kosten voor groot en klein onderhoud zijn een aantal extra kostenposten toegevoegd die van belang zijn bij de bepaling van de totale kosten.

Visuele inspectie

De kwaliteit van het wegennet wordt jaarlijks vastgelegd aan de hand van een globale visuele inspectie conform landelijk gehanteerde richtlijnen, de CROW-richtlijnen

Klein onderhoudsinspectie

Voor het in goede staat houden van de verhardingen is structureel klein onderhoud nodig. Hiermee worden de incidentele oneffenheden, gaten en andere schadebeelden hersteld. Om deze exacte locaties en bijbehorende schadebeelden inzichtelijk te krijgen moet minimaal 1 maal per jaar een klein onderhoud inspectie worden uitgevoerd.

Beheerplan wegen 2017-2020

Aan de hand van de inspectiegegevens en het wegbeheersysteem wordt om de vier jaar een beheerplan wegen opgesteld.

Onderzoeken

De gemeente besteed jaarlijks gemiddeld een bedrag uit voor het uitvoeren van constructieboringen en deflectiemetingen teneinde de kwaliteit en opbouw van de bestaande verhardingsconstructie inzichtelijk te krijgen.

Kosten

Voor het uitvoeren van bovenstaande werkzaamheden is jaarlijks een budget van € 81.600,- benodigd.

8.2.4 BERMBEHEER

Het beheer van de bermen wordt uitgevoerd conform onderstaande (hoofd)maatregelen, welke ook de basis vormen voor de beheerbegroting. Op basis van de inspectiegegevens kunnen de maatregelen verder uitgewerkt worden in uitvoeringsplannen.

Inspectiewerkzaamheden

Het betreft periodieke inspecties. Jaarlijks worden de bermen globaal geïnspecteerd. Indien noodzakelijk worden bermen aan een meer gedetailleerde inspectie onderworpen.

Klein onderhoud

Het klein onderhoud omvat het onderhoud dat niet planmatig is. Hieronder vallen onder andere:

- Het afhandelen van meldingen;
- Incidentele zaken zoals het herstellen van beschadigde bermen (rijsporen, gaten).

Groot onderhoud

Deze werkzaamheden worden gepland en uitgevoerd op basis van de jaarlijkse inspectie. Het betreft het repareren van schades met een grotere omvang welke het gevolg zijn van intensief gebruik.

In tabel 15 zijn de verwachte kosten voor het beheer en onderhoud van de wegbermen weergegeven voor de periode 2015-2016.

	2015	2016
Inspectiewerkzaamheden	€ 3.000,-	€ 3.000,-
Klein onderhoud	€ 7.000,-	€ 7.000,-
Groot onderhoud	€ 40.000,-	€ 40.000,-
Totale kosten	€ 50.000,-	€ 50.000,-

Tabel 15: Beheer- en onderhoudskosten wegbermen

8.2.5 TOTAAL OVERZICHT

In onderstaande tabellen staan de totale kosten gepresenteerd voor 2015 en 2016, die nodig zijn voor het wegbeheer om de verhardingen te onderhouden op kwaliteitsniveau C.

Onderdeel	Benodigd		Beschikbaar	
	2015	2016	2015	2016
BHP Wegen: Groot Onderhoud	€ 1.833.347	€ 877.046	€ 1.560.819	€ 624.777
BHP Wegen: Onderhoud verhardingen (Klein onderhoud)	€ 356.076	€ 457.042	€ 466.262	€ 466.262
Werk door derden			€ 32.269	€ 32.269
Onderhoud bermen	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000	€ 50.000
BHP Wegen: Onderzoeks- / advieskosten	€ 81.600	€ 81.600	€ 81.600	€ 81.600
BHP BBS: belijning en markering klein onderhoud			€ 20.000	€ 20.000
Diverse belastingen en heffingen			€ 53.500	€ 53.500
Overige goederen en diensten			€ 80.613	€ 80.613
Abonnementen, contributies en boeken			€ 2.080	€ 2.080
Areaaluitbreiding			€ 17.857	€ 17.857
Schade aan gemeente-eigendom (w.o. weg/voertuig)			€ 20.400	€ 20.400
Schadevergoedingen			€ 5.254	€ 5.254
Totaal	€ 2.321.023	€ 1.465.688	€ 2.390.654	€ 1.454.612

Tabel 16: Exploitatiekosten (excl. VTA)

Onderdeel	Benodigd		Beschikbaar ⁵	
	2015	2016	2015	2016
Investeringskosten	€ 2.408.272	€ 3.257.171	€ 2.504.603	€ 3.485.173

Tabel 17: Investeringskosten (excl. VAT)

In totaal is er in 2015 en 2016 jaarlijks circa € 4,7 miljoen nodig om de wegen te onderhouden op kwaliteitsniveau C. In de huidige begroting (zie tabel 5) is voor dezelfde periode circa € 4,9 miljoen opgenomen.

⁵ Inclusief gefaseerde investeringen

9 Beheerorganisatie

9.1 KERNTAKEN

In de publicatie "Verantwoordelijk Wegbeheer" van de NVWB [6] zijn op landelijke niveau kentallen genoemd voor de benodigde capaciteit voor het uitvoeren van de kerntaken voor wegbeheer.

De kerntaken die de beheerorganisatie uitvoert betreffen:

- **Beheerbeleid**
Onder ander het opstellen van voorstellen voor bestuurlijke besluitvorming; het aangeven van de financiële, organisatorische en maatschappelijke consequenties van deze beleidsvoorstellen; het doen van voorstellen voor de te hanteren richtlijnen voor onderhoud en de daarbij behorende consequenties; het volgen van ontwikkelingen en het doen van voorstellen voor het bijsturen van het beleid; het implementeren van het beleid; het monitoren, evalueren en rapporteren van de effecten van het uitgevoerde beleid.
- **Systeem rationeel wegbeheer**
Het opzetten en actueel houden van het gegevensbestand van de verhardingen; het uitvoeren van inspecties en metingen; het opstellen van de meerjarenplanning en onderhoudsbegroting.
- **Besteksvoorbereiding en directievoering**
Het tot uitvoering brengen van de onderhoudsbegroting; het uitvoeren van onderzoek; het maken van ontwerp en bestek; het maken van besteksramingen; de aanbesteding en gunning; het toezicht op de uitvoering van onderhoudswerken.
- **Uitvoeren klein-onderhoudswerkzaamheden**
Het uitvoeren van kleine reparaties aan verhardingen (met name elementenverhardingen) in eigen beheer tot een oppervlak van 50 m² per wegvak (max. ca. 10% van het totale oppervlak).
- **Dagelijks beheer en serviceverlening**
Onder andere het uitvoeren van dagelijkse (veiligheids)inspecties; aanwezigheid in de wijken.
- **Voorlichting en juridische zaken**
Voorlichting over de uitvoering van werken; serviceverlening aan burgers; afhandeling van klachten en behandeling van vergunningen en schadeclaims.
- **Financieel-administratieve zaken**
Vorbereiding en bewaking van de jaarbegroting.
- **Management en secretariaat**
Opstellen van de jaarbegroting van de afdeling; het volgen en rapporteren over de voortgang; verantwoording van het uitgevoerde beleid aan het bestuur; overleg met het bestuur, andere beheerders en overige externe vertegenwoordiging.

Voor de berekening van de benodigde capaciteit in Lansingerland zijn als uitgangspunten gehanteerd:

- uitvoering klein onderhoud vindt plaats in eigen beheer;
- uitvoering groot onderhoud en rehabilitatie wordt geheel uitbesteed;

- gladheidsbestrijding en schoonhouden worden uitgevoerd door een andere afdeling of dienst;
- overige werkzaamheden worden volledig uitgevoerd in eigen beheer.

9.2 BENODIGDE CAPACITEIT

Op basis van de gegevens uit “Verantwoordelijk Wegbeheer” en de hierboven beschreven taakinvulling kan worden berekend dat de gemeente Lansingerland voor het beheren en in stand houden rekening dient te houden met een personele bezetting van 12,8 fte's. De opbouw van deze bezetting is nader gespecificeerd in tabel 18 en tabel 19. In bijlage 2 is een gedetailleerder overzicht van de noodzakelijke beheerorganisatie opgenomen.

Kernfunctie	Ac/HBO [dagen]	MBO [dagen]	LBO [dagen]	Extern [dagen]	Totaal [dagen]	Totaal [%]
Beheerbeleid	50	0	0	0	50	2,3%
Systeem rationeel wegbeheer	63	10	0	0	73	3,4%
Besteksvorbereiding en directievoering	110	175	0	0	285	13,2%
Uitvoeren onderhoudswerkzaamheden	1	8	1368	p.m.	1377	63,9%
Dagelijks beheer en serviceverlening	5	85	0	0	90	4,2%
Voorlichting en juridische zaken	45	145	0	0	190	8,8%
Financieel-administratieve zaken	10	0	0	0	10	0,5%
Management en secretariaat	80	0	0	0	80	3,7%
Totaal	364	423	1368	0	2155	100,0%

Tabel 18: Benodigde capaciteit beheerorganisatie

Uitgaande van 1350 werkbare uren (168,75 dagen) per jaar (op alle niveaus), komt dit overeen met de volgende bezetting:

- 2,2 full time equivalent (fte) academisch/hoger beroepsonderwijs niveau (Ac/HBO)
- 2,5 fte middelbaar beroepsonderwijs niveau (MBO)
- 8,1 fte lager beroepsonderwijs niveau (LBO)

Vertaald naar de functies binnen de gemeente resulteert dit in de volgende verdeling:

Functie	Ac / HBO [fte]	MBO [fte]	LBO [fte]	Totaal [fte]
Wegbeheerder	1,0			1,0
Werkvoorbereider	0,45	0,9		1,35
Projectleider	0,75			0,75
Directievoerder & Toezichthouder		1,6		1,6
Buitendienstmedewerker			8,1	8,1
Totaal	2,2	2,5	8,1	12,8

Tabel 19: Capaciteit per functie en niveau

Indien het aantal fte van de huidige organisatie wordt vergeleken met het gewenste aantal fte dan blijkt dat er meer menskrachten nodig zijn om het beheer en onderhoud voor alle gewenste kernfuncties uit te kunnen voeren. Om op een maatschappelijk verantwoorde en goede manier wegbeheer uit te kunnen voeren, zijn de FTE (12,8 fte) voor de kernfuncties gewenst.

Bijlage 1 Woordenlijst

Achterstand	1. Verschijnsel dat de schade op wegvakonderdelen de richtlijn met meer dan één inspectieklasse heeft overschreden; 2. Verschijnsel dat onderhoud aan wegvakonderdelen naar voorbij de planperiode is verschoven.
Basisplanning en -begroting	Planning en begroting waarbij onderhoudsmaatregelen zijn gepland overeenkomstig de technische noodzaak.
Beheer	Systematisch plannen, budgetteren, voorbereiden en uitvoeren van activiteiten die erop gericht zijn een object blijvend zijn functie te laten vervullen.
Beheersysteem	Het geheel van gegevensinwinning en bewerking om te komen tot een meerjarenplanning en begroting.
Beleidsthema	Thema dat van belang is voor het beleid ten aanzien van de kwaliteit van de verharding (dat wil zeggen voor de veiligheid, duurzaamheid, het comfort en het aanzien).
Budget	De financiële middelen die beschikbaar zijn voor het uitvoeren van onderhoud.
Budgetplanning en -begroting	Planning en begroting, waarbij onderhoudsmaatregelen zijn verschoven als gevolg van opgelegd budget of gestelde prioriteiten.
C.R.O.W.	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, water en Wegenbouw en Verkeerstechniek.
Gedragmodel	Model van het gedrag van een schade in de tijd.
Groot onderhoud	Onderhoudsmaatregelen die lokaal, over een groot gedeelte van het oppervlak van een wegvak planmatig worden uitgevoerd, met als doel de verharding weer aan de richtlijnen te laten voldoen.
Kapitaalvernietiging	Verschil tussen de kosten van uitgesteld onderhoud en kosten van tijdig onderhoud (bij asfaltverhardingen).
Klein onderhoud	Onderhoudsmaatregelen die lokaal, over een beperkt gedeelte van het wegvak worden uitgevoerd. De maatregelen zijn deels preventief en deels bedoeld om de verharding in goede staat te houden.
Korte termijnplanning	Planning van onderhoudsmaatregelen voor de periode van 1-2 jaar.
Kwaliteit	Mate waarin een verharding voldoet aan de gestelde (technische) richtlijnen of (functionele) doelstellingen.
Kwaliteitsniveau	Aanduiding van de kwaliteit van de verharding, uitgedrukt in de termen Voldoende, Matig en Onvoldoende.
Lange termijnplanning	Planning voor de periode van meer dan 5 jaar.
Levensduur	Verwachte levensduur van een object of een onderhoudsmaatregel, berekend tot het moment waarop een onderhoudsrichtlijn wordt overschreden.
Maatregelgroep	Groep van gelijksoortige onderhoudsmaatregelen.
Maatregeltoets	Beoordeling in situ van de door het systeem gegenereerde maatregel en planjaar, inclusief afstemming met andere plannen.
Mi2-wegen	Management information to wegen, het wegbeheersysteem dat is ontwikkeld door ARCADIS.
Middellange termijnplanning	Planning van onderhoudsmaatregelen voor de periode van 3-5 jaar.

Onderhoudscyclus	Geheel aan maatregelen waarmee een wegvakonderdeel tot in de lengte van jaren kan worden onderhouden.
Planjaar	Jaar waarin een onderhoudsmaatregel wordt voorzien.
Planjaar bepalende schade	Schade waarbij voor het eerst onderhoud nodig is.
Planningstermijn	Termijn waarop onderhoudsmaatregelen zijn voorzien; er worden drie planningstermijnen onderscheiden: 1-2 jaar; 3-5 jaar; > 5 jaar.
Planperiode	Periode waarin onderhoud op een wegvakonderdeel is voorzien.
Reconstructie	Maatregel waarbij de bestaande materialen vervangen worden en waarbij het profiel van de weg als gevolg van ander materiaalgebruik, andere functie van de weg wijzigt. De weg wordt heringericht.
Rehabilitatie	Pakket maatregelen zonder herinrichting. Bij rehabilitatie worden de bestaande materialen vervangen voor nieuwe materialen zonder het profiel en daarmee de functie van de weg aan te passen.
Restlevensduur	Verwachte levensduur van een verharding vanaf het moment van beoordeling tot het moment waarop de norm wordt overschreden.
Richtlijn	Waarde van een schade waarbij binnen 1 tot 2 jaar onderhoud noodzakelijk is.
Samenhang	Mate waarin de verhardingsmaterialen met elkaar zijn verbonden of waarin zij zijn samengevoegd. Heeft voornamelijk invloed op de instandhouding van de verharding.
Schadebeeld	Bepaalde zichtbare, typerende vorm waarin schade aan de dag treedt. Voor de eenvormigheid van de schadecatalogus worden de onderdelen kantopsluiting, afwatering, berm en parkeerstrook/bushalte om praktische redenen als schadebeeld aangeduid.
Schadecombinatie	Combinatie van schades in ernst en omvang, op grond waarvan het systeem via de maatregelgroepen de maatregelen vaststelt.
Strategie	Een aanpassing van de standaard-prognosemodellen in Mi2-wegen op de specifieke omstandigheden in een Gemeente.
Textuur	Geometrische beschrijving van vorm, grootte en rangschikking van de oneffenheden van het (weg)oppervlak, op de schaal van de korrelafmeting. In de macrotuur komt de ruwheid van het wegooppervlak tot uitdrukking, die van de afzonderlijke korrels in de microstructuur. Heeft voornamelijk invloed op veiligheid in gebruik en instandhouding van de wegverharding.
Verhardingstype	Groep van gelijksoortige wegverhardingen; er wordt onderscheid gemaakt in de verhardingstypen asfalt, elementen en cementbeton.
Verhardingssoort	Onderverdeling binnen een verhardingstype.
Visuele inspectie	Is het herkennen, beoordelen en eenduidig vastleggen van zichtbare schades. De weg wordt op technische gronden bekeken en de schades worden in kwalitatieve en kwantitatieve zin, dat wil zeggen naar ernst en omvang, beoordeeld. De resultaten van de objectieve beoordeling geven een beeld van de conditie van de weg.
Vlakheid	Mate waarin het dwars- en lengteprofiel voldoet aan de normen voor verticale vervorming. Heeft voornamelijk invloed op de veiligheid in het gebruik en in stand houding van de wegverharding.
Waarschuwingsgrens	Waarde van een schade waarbij binnen 3 tot 5 jaar onderhoud noodzakelijk is.

Wegtype	Benaming voor een weg met bepaalde kenmerken, die een aanduiding kunnen zijn voor de functie, het gebruik of het beheer van de weg.
Wegvak	Gedeelte van een weg, fietspad of voetpad, dat in lengterichting wordt begrensd.
Wegvakonderdeel	Onderdeel van een wegvak, gezien in dwarsrichting.
Zorgplicht	De verantwoordelijkheid van de Gemeente (als wegbeheerder) om de wegen op een aanvaardbaar kwaliteitsniveau conform CROW te houden. Deze zorgplicht is vastgelegd als aansprakelijkheid van de wegbeheerder in het Nieuw Burgerlijk Wetboek, lid 2 van artikel 6:147.

Bijlage 2 FTE-bepaling

Uitgangspunten

- Uitvoering Klein onderhoud in eigen beheer.
- Uitvoering groot onderhoud en rehabilitatie worden geheel uitbesteed.
- Gladheidsbestrijding en schoonhouden worden uitgevoerd door een andere afdeling of dienst.
- Overige werkzaamheden worden volledig in eigen beheer uitgevoerd.
- Directieadvies 13 april 2011, 1 FTE komt overeen met 1350 uur = 168,75 werkdag van 8 uur
- Wegenareaal is toegenomen van 2.206.660 m² naar 2.532.686 m²

Beheerbeleid*	Ac/HBO	MBO	LBO	Extern
Activiteit	[dagen]	[dagen]	[dagen]	[dagen]
Voorbereiden besluitvorming	10			
Aangeven (financiële, organisatorische en maatschappelijke consequenties)	10			
Voorstellen te hanteren richtlijnen	5			
Overleg met bestuur	15			
Volgen van ontwikkelingen	10			
Totaal	50	0	0	0

* onafhankelijk van beheerareaal

Beheersysteem*	Ac/HBO	MBO	LBO	Extern
Activiteit	[dagen]	[dagen]	[dagen]	[dagen]
Opzetten en actueel houden gegevensbestand	10	10		
Uitvoeren van inspecties en metingen 1)	10			
Opstellen meerjarenplanning	5			
Opstellen onderhoudsbegroting	10			
Opstellen operationeel beheerplan wegen	28			
Totaal	63	10	0	0

* onafhankelijk van beheerareaal

1) inspectiewerkzaamheden MBO worden uitbesteed

Besteksvoorbereiding en directievoering	Ac/HBO	MBO	LBO	Extern
Activiteit	[dagen]	[dagen]	[dagen]	[dagen]
Vorbereiding, bestekken, begroten en aanbesteden	110			
Toezicht houden tijdens uitvoering		175		
Totaal	110	175	0	0

Uitvoeren onderhoudswerkzaamheden	Ac/HBO	MBO	LBO	Extern
Activiteit	[dagen]	[dagen]	[dagen]	[dagen]
Klein onderhoud (m.n. elementenverhardingen) 1)	1	8	1368	
Groot onderhoud				p.m.
Totaal	1	8	1368	0

1) als gevolg van lager kwaliteitsniveau zal meer klein onderhoud noodzakelijk zijn

Dagelijks beheer en serviceverlening

Activiteit

Gladheidsbestrijding

Schoonhouden wegen/straten

Dagelijkse (veiligheids)inspectie 1)

Wijk-/buurtbeheer 1)

Totaal

1) op basis van areaal, gecorrigeerd ten opzichte van referentiegemeente

Ac/HBO	MBO	LBO	Extern
[dagen]	[dagen]	[dagen]	[dagen]
p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
	85		
5			
5	85	0	0

Voorlichting en juridische zaken *

Activiteit

Voorlichting inzake uitvoering

Service en klachtenafhandeling

Behandeling vergunningen

Behandeling schadeclaims

Totaal

* onafhankelijk van beheerareaal en gekozen kwaliteitsniveau

Ac/HBO	MBO	LBO	Extern
[dagen]	(dagen)	[dagen]	[dagen]
10			
7,5	110		
15	35		
12,5			
45	145	0	0

Financieel-administratieve zaken*

Activiteit

Voorbereiden en bewaken jaarbegroting

Totaal

* onafhankelijk van beheerareaal

Ac/HBO	MBO	LBO	Extern
[dagen]	[dagen]	[dagen]	[dagen]
10			
10	0	0	0

Management en secretariaat *

Activiteit

Opstellen jaarbegroting afdeling/dienst

Volgen en rapporteren voortgang

Overleg met bestuur, andere sectoren en extern

Totaal

* onafhankelijk van beheerareaal

Ac/HBO	MBO	LBO	Extern
[dagen]	[dagen]	[dagen]	[dagen]
5			
25			
50			
80	0	0	0

Colofon

BEHEERPLAN WEGEN HERIJKING 2015 EN 2016

OPDRACHTGEVER:

Gemeente Lansingerland

STATUS:

Definitief

AUTEUR:

ir. J.P.A. van den Hengel

GECONTROLEERD DOOR:

ir. P.T. Tjabbes

VRIJGEGEVEN DOOR:

ir. P.T. Tjabbes

3 juli 2015

078439653:D

ARCADIS NEDERLAND BV
Het Rietveld 59a
Postbus 882
7301 BC Apeldoorn
Tel 055 5815 940
Fax 055 5815 570
www.arcadis.nl
Handelsregister 9036504

**BEHEERPLAN WEGEN
HERIJKING 2015 - 2019**

GEMEENTE LANSINGERLAND

05 augustus 2015
078439653:E - Definitief
D03061.000178.0100

Inhoud

1	Samenvatting	3
1.1	Aanleiding.....	3
1.2	Conclusies & aanbevelingen.....	3
1.3	Inhoud notitie.....	6
2	Inleiding	8
2.1	Aanleiding herijking beheerplan wegen.....	8
2.2	Doelstelling.....	8
2.3	Uitgangspunten.....	8
2.4	Leeswijzer.....	8
3	Wettelijk kader	10
3.1	Grondwet.....	10
3.2	Wegenwet.....	10
3.3	Burgerlijk Wetboek.....	10
3.4	Wet Milieubeheer.....	12
3.5	Code Milieu Verantwoord Wegbeheer.....	12
3.6	Wet Geluidshinder (Wgh).....	12
3.7	Arbeidsomstandighedenwet (Wet Arbo).....	132
4	CROW Wegbeheersystematiek	14
4.1	Inleiding.....	14
4.2	Proces wegbeheer.....	14
4.3	Inputgegevens.....	16
4.3.1	Areaalgegevens.....	17
4.3.2	Kwaliteitsgegevens.....	17
4.3.3	Relatietabel Maatregelgroep – Maatregel.....	17
4.3.4	Maatregelen en bijbehorende eenheidsprijzen.....	17
4.4	Normen en richtlijnen CROW Wegbeheersystematiek (CROW publicatie 147).....	17
4.5	Beschrijven kwaliteitsniveaus Kwaliteitscatalogus Openbare Ruimte 2013 (CROW publicatie 323).....	20
5	Beleidsuitgangspunten	23
5.1	Financieel kader.....	23
5.2	Juridisch kader.....	23
5.2.1	Bewijslast.....	23
5.2.2	Geaccepteerde schade.....	24
5.2.3	Verantwoord beheer.....	24
5.2.4	Kwaliteitsniveau.....	25
5.3	Beleidskader.....	25
5.3.1	Voorzieningen.....	25
5.3.2	Optimalisatie / afstemming.....	26

6	Kwantiteit	27
6.1.1	Kernen	28
6.1.2	Wegtypen.....	29
6.1.3	Leeftijdsopbouw	29
7	Bermbeheer	31
7.1	Beheer van de bermen.....	31
7.2	Kwantiteit	31
8	Onderhoudskosten	33
8.1	Inleiding.....	33
8.2	Benodigde onderhoudskosten 2015 en 2016 (kwaliteitsniveau C)	33
8.2.1	Groot onderhoud	33
8.2.2	Klein onderhoud	30
8.2.3	Onderzoeks- en advieskosten	34
8.2.4	Bermbeheer.....	35
8.2.5	Totaal overzicht.....	36
9	Beheerorganisatie	38
9.1	Kerntaken.....	38
9.2	Benodigde capaciteit	39
Bijlage 1	Woordenlijst	41
Bijlage 2	FTE-bepaling	44
Colofon		46

1

Samenvatting

1.1 AANLEIDING

Het bestuur van de gemeente Lansingerland heeft de afdeling Beheer en Onderhoud opdracht gegeven voor het herijken van het beheerplan wegen. De gemeente heeft ARCADIS vervolgens opdrachtgegeven voor het opstellen van het herijkte beheerplan wegen met als doel inzicht te krijgen in de structurele lasten van het beheer en onderhoud van de openbare wegen en paden. De belangrijkste aanpassing ten opzichte van 2012 is het gehanteerde kwaliteitsniveau.

In 2012 is het gewenste kwaliteitsniveau gesteld op B (basis) en volgt daarmee de CROW systematiek. Door het ontbreken van voldoende financiële middelen is in deze herijking rekening gehouden met een lager kwaliteitsniveau, te weten kwaliteitsniveau C (laag) conform CROW publicaties 323. Hierbij is een doorkijk gemaakt voor de periode 2017-2019.

1.2 CONCLUSIES & AANBEVELINGEN

Voor beheer en onderhoud worden als kader gehanteerd, dat de openbare ruimte volgens kwaliteitsniveau C (laag) uit CROW publicatie 323 onderhouden dient te worden voor de jaren 2015 en 2016 met een doorkijk voor de periode 2017-2019.

Beheerbeleid (hoofdstuk 3, 4 en 5)

De Wegenwet verplicht de gemeente Lansingerland om als wegbeheerder om te zorgen dat “de binnen haar gebied liggende wegen in goede staat verkeren”. Het Burgerlijk Wetboek regelt eventuele aansprakelijkheid bij schade als gevolg van een onrechtmatige daad. Deze twee wetten zijn de belangrijkste om het beheer van de wegen systematisch op te pakken. De gemeente Lansingerland baseert het beheer en onderhoud op de CROW Wegbeheersystematiek en voert conform deze systematiek periodiek inspecties uit om de toestand van het areaal vast te leggen.

Aanbevelingen:

- Arcadis adviseert om het gewenste kwaliteitsniveau niet te verlagen van kwaliteitsniveau B naar kwaliteitsniveau C (conform CROW publicatie 323) en zodoende:
  - De CROW Wegbeheersystematiek wordt gehanteerd;
  - Schadeclaims zoveel mogelijk worden voorkomen;
  - Er sprake is van verantwoord wegbeheer.
- Periodiek (jaarlijks) inspecteren van de verhardingen
- Periodiek (1x per 4 jaar) een nieuw beheerplan wegen op te stellen.

Kwantiteit (hoofdstuk 6)

Het totale areaal betreft ca. 2,5 miljoen m². Ten opzichte van 2009 is de omvang van het te beheren areaal met 15% toegenomen. Met name in de kern Bleiswijk is het areaal aanzienlijk toegenomen (ruim 28%). Daarbij is er ook een verschuiving te zien in het aandeel per verhardingstype.

Aanbevelingen:

- Streven naar een actueel beeld van het areaal door mutaties periodiek te verwerken.

Bermbeheer (hoofdstuk 7)

Aanbevelingen:

- De periodieke inspectie van wegbermen gelijktijdig uitvoeren met de weginspectie.
- De schades grafisch vastleggen zodat een overzichtskaart is te genereren met herstellocaties, onder andere ter informatie aan de aannemer.
- De locaties waar groot onderhoud noodzakelijk is monitoren met als doel het herleiden van de oorzaak of oorzaken van deze schade die leiden tot onderhoud en maatregelen getroffen kunnen worden (bv duurzame bermverharding).
- Een klein investeringsbudget opnemen in de begroting om duurzame bermverharding op kritieke locaties te kunnen realiseren.

Onderhoudskosten (hoofdstuk 8)

Op basis van de uitgevoerde inspectie en de afstemming tussen projecten en andere plannings, is voor wegen een gemuteerde basisplanning opgesteld. Vanuit de inspectie wordt het groot onderhoud en de rehabilitaties ingepland. Voor 2015 en 2016 - 2019 is rekening gehouden met het uitgevoerde onderhoud in 2013 en 2014 alsmede het verlaagde kwaliteitsniveau (van kwaliteitsniveau B naar C). De kosten voor klein onderhoud worden berekend als percentage van groot onderhoud. De kosten voor het beheer van de bermen en de overige kosten zijn bepaald op basis werkzaamheden welke uitgevoerd dienen te worden.

Benodigd budget	2015	2016	2017	2018	2019
BHP Wegen: Groot Onderhoud	1.833.347	877.046	848.500	785.300	730.350
BHP Wegen: Groot Onderhoud diversen					
BHP Wegen: regulier onderhoud verharding	356.076	327.042	367.256	367.256	337.700
Degeneratiekosten	168.163	168.163	168.163	168.163	168.163
Onderhoud bermen	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
Belastingen en heffingen	53.500	53.500	53.500	53.500	53.500
BHP Wegen: Onderzoeks- / advieskosten	81.600	81.600	81.600	81.600	81.600
Areaaluitbreiding					
Schadevergoeding		10.508	10.508	10.508	10.508
Kapitaallasten	2.160.916	2.415.348	2.415.757	2.600.144	2.482.464
Kapitaallasten inv.prog.			18.138	106.840	178.240
Doorbelasting bestuurszaken	8.190	34.974	34.496	34.525	34.563
Doorbelasting beheer en onderhoud	340.480	395.504	390.312	390.605	391.000
Doorbelasting buitendienst	234.840	215.973	215.054	219.619	222.795
Stelpost kadernota 2015 bezuinigingen nr. 19		-451.911	-451.911	-451.911	-451.911
Stelpost kadernota	-22.382				
Totaal	€ 5.264.730	€ 4.177.747	€ 4.201.373	€ 4.416.149	€ 4.288.972

Tabel 1: Benodigd budget 2015-2019

Beschikbaar budget	2015	2016	2017	2018	2019
BHP Wegen: Groot Onderhoud	1.560.819	624.777	700.000	700.000	700.000
BHP Wegen: regulier onderhoud verharding	501.476	501.476	451.476	451.476	451.476
Degeneratiekosten	168.163	168.163	168.163	168.163	168.163
Onderhoud bermen	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
Belijning en markering klein onderhoud	20.000				
Belastingen en heffingen	53.500	53.500	53.500	53.500	53.500
BHP Wegen: Onderzoeks- / advieskosten	81.600	81.600	81.600	81.600	81.600
Overige goederen en diensten 1	80.613	80.613	80.613	80.613	80.613
Abonnementen, contributie en boeken	2.080	2.080	2.080	2.080	2.080
Areaaluitbreiding	17.857	17.857	17.857	17.857	17.857
Schade aan gemeente-eigendom (w.o. weg/voertuig)	20.400	20.400	20.400	20.400	20.400
Werken door derden (uitbesteding)	32.269	32.269	32.269	32.269	32.269
Schadevergoeding	5.254	5.254	5.254	5.254	5.254
Kapitaallasten	2.160.916	2.415.348	2.415.757	2.600.144	2.482.464
Kapitaallasten inv.prog.			18.138	106.840	178.240
Doorbelasting bestuurszaken	8.190	34.974	34.496	34.525	34.563
Doorbelasting beheer en onderhoud	340.480	395.504	390.312	390.605	391.000
Doorbelasting buitendienst	234.840	215.973	215.054	219.619	222.795
Overige interne verrekeningen	32.387				
Stelpost kadernota 2015 bezuinigingen nr. 19		-451.911	-451.911	-451.911	-451.911
Stelpost kadernota	-22.382	-120.238	-122.940	-171.523	-291.814
Totaal	€ 5.348.462	€ 4.127.639	€ 4.162.118	€ 4.391.511	€ 4.228.549

Tabel 2: Beschikbaar budget 2015-2019

	2015	2016	2017	2018	2019
Benodigd	€ 2.408.272	€ 3.257.171	€ 2.650.700	€ 3.657.170	€ 3.201.021
beschikbaar	€ 2.504.603	€ 3.379.922	€ 2.701.485	€ 3.542.834	€ 3.285.589

Tabel 3: Investeringskosten

Aanbevelingen:

- De beschikbare financiële middelen zijn in 2015 t/m 2019 nagenoeg voldoende om het areaal te onderhouden op kwaliteitsniveau C.
- Aan de hand van de uitgevoerde inspectie jaarlijks raad informeren over de ontwikkeling in budgetbehoefte voor de komende 4 jaar (actualisatie financiële paragraaf in het vigerende beheerplan).
- Aan de hand van de uitgevoerde inspecties minimaal 1x per 4 jaar een nieuwe berekening te maken voor de budgetbehoefte voor de langer termijn.

Beheerorganisatie (hoofdstuk 9)

De minimale beheerorganisatie behelst 12,8 fte. Dat is vertaald naar de volgende niveaus en functies.

Functie	Ac / HBO [fte]	MBO [fte]	LBO [fte]	Totaal [fte]
Wegbeheerder	1,0			1,0
Werkvoorbereider	0,45	0,9		1,35
Projectleider	0,75			0,75
Directievoerder & Toezichthouder		1,6		1,6
Buitendienstmedewerker			8,1	8,1
Totaal	2,2	2,5	8,1	12,8

Tabel 4: Capaciteit per functie en niveau

Indien het aantal fte van de huidige organisatie wordt vergeleken met het gewenste aantal fte dan blijkt dat er meer menskrachten nodig zijn om het beheer en onderhoud voor alle gewenste kernfuncties uit te kunnen voeren. Om op een maatschappelijk verantwoorde en goede manier wegbeheer uit te kunnen voeren, zijn de FTE (12,8 fte) voor de kernfuncties gewenst.

Aanbevelingen:

- Inzet van 12,8 fte zodat voldoende aandacht kan worden besteed aan alle kernfuncties en bijbehorende activiteiten om verantwoord wegbeheer uit te kunnen voeren.

1.3 INHOUD NOTITIE

Deze herijking beheerplan wegen voor 2015 en 2016 geeft inzicht in de kwantiteit en de benodigde budgetten voor het uitvoeren van het onderhoud aan het wegennet. Daarbij wordt uitgegaan van het onderhouden van het areaal op kwaliteitsniveau (onderhoudsniveau) C. Daarmee wordt een lager kwaliteitsniveau gehanteerd dan in de CROW wegbeheersystematiek. In paragraaf 4.5 is nader ingegaan op de vijf kwaliteitsniveaus conform CROW publicatie 323 en de gevolgen voor wegbeheer.

In de herijking wordt ingegaan op de benodigde onderhoudsbudgetten voor de jaren 2015 en 2016. Daarbij wordt uitgegaan van de inspectie van 2012 en de daaruit volgende (gemuteerde) onderhoudsplanning. Omdat het te hanteren kwaliteitsniveau is verlaagd van niveau B naar C is de onderhoudsplanning hierop aangepast. Tevens is er rekening mee gehouden dat in 2013 en 2014 een deel van het noodzakelijke onderhoud is uitgevoerd.

In deze herijking beheerplan wegen is enerzijds onderscheid gemaakt in budgetten voor de verschillende typen onderhoud, namelijk:

- groot onderhoud;
- klein onderhoud;
- rehabilitatie/reconstructie (investeringen).

Voor het opstellen van deze herijking beheerplan wegen is gebruik gemaakt van de gegevens uit het wegbeheersysteem Mi2 Wegen van ARCADIS. De inputgegevens van dit systeem betreffen onder andere de inventarisatiegegevens, de resultaten uit de globale visuele inspectie en de gemeentelijke eenheidsprijzen aangepast naar prijspeil 2015.

Daarnaast heeft de gemeente gegevens aangereikt met betrekking tot de in de gemeentebegroting opgenomen budgetten voor verhardingsonderhoud en de omvang van de aanwezige huidige beheerorganisatie. Tevens heeft de gemeente gegevens aangereikt betreffende de beleidsuitgangspunten..

Enkele meer algemene onderwerpen (wettelijk kader wegbeheerbeleid, systematiek van het wegbeheer, financieringsmodellen) zijn vervolgens aan de inhoud van dit beheerplan toegevoegd op basis van kennis en ervaring van ARCADIS op het gebied van wegbeheer. Tenslotte wordt ingegaan op de FTE-bepaling en de hieraan verbonden organisatie van het beheer en onderhoud.

2

Inleiding

2.1 AANLEIDING HERIJKING BEHEERPLAN WEGEN

In 2012 is het beheerplan wegen opgesteld voor de periode 2013 tot en met 2016. De gemeente heeft destijds dat moment aangegrepen om extra aandacht te besteden aan een aantal beheergerelateerde onderdelen:

- Uitvoeren van een inventarisatie en actualiseren van het beheersysteem;
- Uitvoeren van een globale visuele inspectie op de verhardingen;
- Uitvoeren van verschillende onderzoeken ter bepaling van de restlevensduur van asfaltverhardingen;

Binnen de CROW systematiek vormen onder andere de bestandsopbouw en de inspectiegegevens de input voor het wegbeheersysteem. Het uitgangspunt van deze systematiek is het onderhouden van het areaal op basisniveau, of te wel kwaliteitsniveau B conform CROW publicatie 323. In de voorbije jaren is er binnen de gemeente Lansingerland het nodige veranderd, met name op financieel gebied. Dit heeft zijn invloed gehad op de beschikbare financiële middelen in de voorbije jaren, maar ook in deze voorliggende jaren. Als resultante daarvan kan het kwaliteitsniveau dat als uitgangspunt diende voor het beheerplan niet langer gehandhaafd blijven. Een herijking van het beheerplan voor de jaren 2015 en 2016 naar deze situatie was onvermijdelijk.

2.2 DOELSTELLING

Doel van deze rapportage is om het college van de gemeente Lansingerland inzicht te geven in de benodigde onderhoudsbudgetten voor wegen binnen het gemeentelijke beheerareaal. Deze herijking beheerplan wegen geeft inzicht in de actuele stand van zaken van het wegbeheer, de kwantiteit en de kosten om de wegen op een onderhoudsniveau C (laag) te brengen en te houden.

2.3 UITGANGSPUNTEN

Uitgangspunt voor het herijken van het beheerplan is de rapportage van 21 juni 2012 en de daarin opgenomen hoeveelheden. Tevens wordt uitgegaan van de kwalitatieve gegevens zoals deze destijds zijn vastgelegd en welke de basis vormden voor de opgestelde planning. Deze planning is voor deze rapportage echter aangepast op basis van inmiddels uitgevoerd onderhoud en een lager kwaliteitsniveau, namelijk kwaliteitsniveau C conform CROW publicatie 323.

2.4 LEESWIJZER

De herijking van het beheerplan voor de jaren 2015 en 2016 geeft invulling aan de wens van de gemeente Lansingerland om de relatie tussen beheeractiviteiten en uitgaven op het gebied van het gebied van wegenonderhoud inzichtelijk te maken. Er wordt een beeld geschetst van de samenhang tussen het benodigde onderhoudsbudget, de onderbouwing van budgetaanvraag en op welke wijze hiervoor dekking kan worden gevonden vanuit het onderhoudsbudget wegen.

De kwaliteit van het wegennet is een resultante van de beschikbare budgetten en de wijze waarop invulling wordt gegeven aan de beheertaken (efficiency van de organisatie). De kwaliteitsambities in relatie tot de aanwezige kwaliteit bepalen de benodigde onderhoudsbudgetten.

In dit beheerplan worden achtereenvolgens behandeld:

- Hoofdstuk 3 - wettelijk kader
- Hoofdstuk 4 - de CROW Wegbeheersystematiek
- Hoofdstuk 5 - de beleidsuitgangspunten van de gemeente Lansingerland
- Hoofdstuk 6 - huidige areaal
- Hoofdstuk 7 - bermbeheer
- Hoofdstuk 8 - onderhoudskosten
- Hoofdstuk 9 - beheerorganisatie en de bijbehorende taken

3

Wettelijk kader

3.1 GRONDWET

Volgens Artikel 21 van de Grondwet is de zorg van de overheid gericht op de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu. Het beheer van wegen past in dit grondwetsartikel en van oudsher wordt de zorg voor een goede infrastructuur dan ook als een taak van de overheid gezien.

3.2 WEGENWET

Volgens de Wegenwet moet de wegbeheerder zorgen dat “de binnen haar gebied liggende wegen in goede staat verkeren”. Zonder aansprakelijkheid te scheppen, doet deze wet een beroep op de maatschappelijke plicht van de beheerder om op te treden als een goede rentmeester. Daarbij wordt de beheerder verplicht om voorzieningen regelmatig en duurzaam te onderhouden. Tevens verplicht de Wegenwet wegbeheerders tot het bezit van een Wegenlegger. Deze Wegenlegger is een registratie-instrument waarin voor wegen in eigendom buiten de bebouwde kom wordt aangegeven wie de beheerder is en wat zijn rechten en plichten zijn. De wegbeheerder dient in het kader van zijn verantwoordelijkheid te beschikken over een aantal basisgegevens teneinde zich te kunnen oriënteren op de zaak waarover het gaat

3.3 BURGERLIJK WETBOEK

In het Burgerlijk Wetboek (BW) dat van kracht is geworden op 1 januari 1992, is de aansprakelijkheid geregeld voor schade als gevolg van een onrechtmatige daad. Ten opzichte van het oude BW is de bewijslast omgedraaid. Indien de beheerder aansprakelijk wordt gesteld voor schade die iemand lijdt als gevolg van gebreken aan de weg, dient deze beheerder aan te tonen dat hij de inspectie en het onderhoud van de wegen (inclusief voet- en fietspaden) met optimale zorg uitvoert. Met andere woorden: de beheerder moet kunnen aantonen wat hij heeft gedaan om risico's voor de weggebruiker te beperken en dat hij structureel aan monitoring en onderhoud doet. Alleen op die manier is het risico van aansprakelijkheidstelling door weggebruikers terug te dringen.

Onontbeerlijk voor een overtuigende bewijsvoering zijn daarbij preventief onderhoudsbeleid, een goede klachtenregistratie en een goed werkend systeem van rationeel wegbeheer. De mate waarin aan de onderhoudsplicht moet worden voldaan, hangt af van de functie van de weg en de verwachting die de weggebruiker heeft op grond van het feitelijke beeld van de weg. Jurisprudentie heeft inmiddels uitgewezen dat het kwaliteitsniveau “5” (zeer slecht) volgens de oude CROW Wegbeheersystematiek vermeden moet worden. Daar deze vijfschaal inmiddels niet meer wordt gebruikt, zal het begrip “*onderhoudsachterstand*” als grens worden aangehouden.

Als gevolg van het BW met daarin het aangepaste aansprakelijkheidsrecht, is het aantal klachten en daarmee het aantal aansprakelijkheidsstellingen toegenomen. Er is een maatschappelijke verandering waarneembaar waarbij de wegbeheerder ook in de toekomst rekening dient te houden met een groeiend aantal aansprakelijkheidsstellingen. Landelijk wordt gesproken over een verdubbeling van de schade. Een bijkomende trend is het feit dat letselschadeadvocaten op basis van no-cure-no-pay mogen gaan werken. Een verdere groei van het aantal aansprakelijkheidsstellingen zou kunnen ontstaan.

3.4 WET MILIEUBEHEER

In de Wet Milieubeheer is aangegeven welke stoffen als afvalstoffen zijn aangemerkt. Deze stoffen, die in dit kader kunnen vrijkomen bij de aanleg van en het onderhoud aan wegen, mogen niet zonder beschermende maatregelen in het milieu worden gebracht. Er wordt echter een uitzondering gemaakt voor secundaire grondstoffen die in de wegenbouw worden toegepast. Deze materialen mogen wel worden gebruikt indien ze worden aangewend overeenkomstig het Besluit bodemkwaliteit.

3.5 CODE MILIEU VERANTWOORD WEGBEHEER

In een brief d.d. 25 juni 2008 heeft het ministerie van VROM alle wegbeheerders in Nederland aangeschreven om de Code Milieu Verantwoord Wegbeheer te ondertekenen.

Het betreft de volgende punten:

- Inzicht in het wegenbestand over de aanwezigheid van teer;
- Het door middel van onderzoek ontdekken van teer in wegverhardingen en wegfunderingen voorafgaand aan reconstructie of sloop;
- Het selectief verwijderen van teerhoudende lagen en het rechtstreeks voor thermische verwerking afvoeren van het vrijgekomen TAG naar een vergunde inrichting.

De wegbeheerders hanteren hierbij voor de omgang met vrijkomend asfalt de CROW-Richtlijn 210: "Omgaan met vrijkomend asfalt – aandacht voor de teerproblematiek".

De werkwijze in de gemeente Lansingerland sluit aan bij deze code. Bij het plegen van onderhoud aan asfaltverhardingen wordt projectmatig bekeken of er sprake is van teerhoudend asfalt. Bij het constateren van teer wordt vervolgens overgegaan tot het selectief verwijderen hiervan. Net als alle andere vrijkomende materialen wordt ook teerhoudend asfalt afgevoerd naar een erkende inrichting. De aangemaakte begrotingen in dit beheerplan zijn exclusief de kosten voor het verwijderen van teerhoudend asfalt.

3.6 WET GELUIDSHINDER (WGH)

De wetten en regels voor het bestrijden en voorkomen van geluidshinder ten gevolge van wegverkeer, railverkeer en industrie zijn sinds het einde van de jaren zeventig vastgelegd in de Wet geluidshinder. Hierin staat bijvoorbeeld wanneer de geluidsbelasting moet worden getoetst. Voor het wegverkeer is dit onder andere bij de aanleg van een nieuwe weg, de bouw van nieuwe woningen en wanneer er wijzigingen aan de weg plaats vinden. Daarnaast is vastgelegd hoeveel decibel geluid in deze situaties is toegestaan. Wanneer een overschrijding van de norm wordt geconstateerd bij de toetsing, moeten er maatregelen worden getroffen om de geluidsbelasting terug te brengen.

Sinds 1981 werd de voorgeschreven methode om wegverkeerslawaaï te berekenen of meten vastgelegd in een Reken- en Meetvoorschrift. In 2002 is het Reken- en Meetvoorschrift vervangen door het Reken- en Meetvoorschrift Wegverkeerslawaaï 2002 (RMV 2002). Een reden voor het opstarten van een herziening was de wens en noodzaak om met geluidsreducerende wegdektypen te kunnen rekenen. Daarnaast bestond de indruk dat de geluidsemisïie van het huidige voertuigpark inmiddels behoorlijk afwijkt van de geluidsemisïie van de voertuigen waarop de RMW is gebaseerd.

Bij de wijziging van de Wet geluidshinder van 2007 is het tot dan toe vigerende Reken- en Meetvoorschrift Wegverkeerslawaaï 2002 (RMV 2002) vervangen door de bijlage III behorende bij het Reken- en Meetvoorschrift geluidshinder 2006. Voor het grootste deel is deze gelijk aan het RMW 2002. Nieuw is de toevoeging van de rekenregel voor een middenscherf.

3.7 ARBEIDSONSTANDIGHEDENWET (WET ARBO)

Alle werkgevers zijn op grond van de Arbeidsomstandighedenwet verplicht tot het uitvoeren van arbeidsomstandighedenbeleid, het opstellen van een meerjarenplan daarvoor en het uitbrengen van een jaarverslag. Het beleid moet zijn gericht op zowel veiligheid, gezondheid, welzijn als milieu. Daarnaast moet worden voldaan aan het Bouwprocesbesluit. Dit is een uitwerking van de EG-richtlijn "Minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor tijdelijke en mobiel bouwplaatsen". Voor de wegbeheerder betekent dit in hoofdzaak het opstellen van bestekanalyses of arboprojectrisico-inventarisaties en het zorgdragen voor het opstellen van Veiligheids- en Gezondheidsplannen (V&G-plannen). In het kader is ook de CROW-publicatie "Maatregelen bijwerken in uitvoering" van toepassing.

Daarnaast of eigenlijk ook wel daarbij geldt dat we als wegontwerper verantwoorde keuzes moeten maken in de ontwerpen. Niet alleen moeten we bedenken of dat wat we ontwerpen aangelegd kan worden, maar ook of dat, met aandacht voor de arbeidsomstandigheden waaronder veilig werken, later onderhoud aan de weg kan worden uitgevoerd.

4

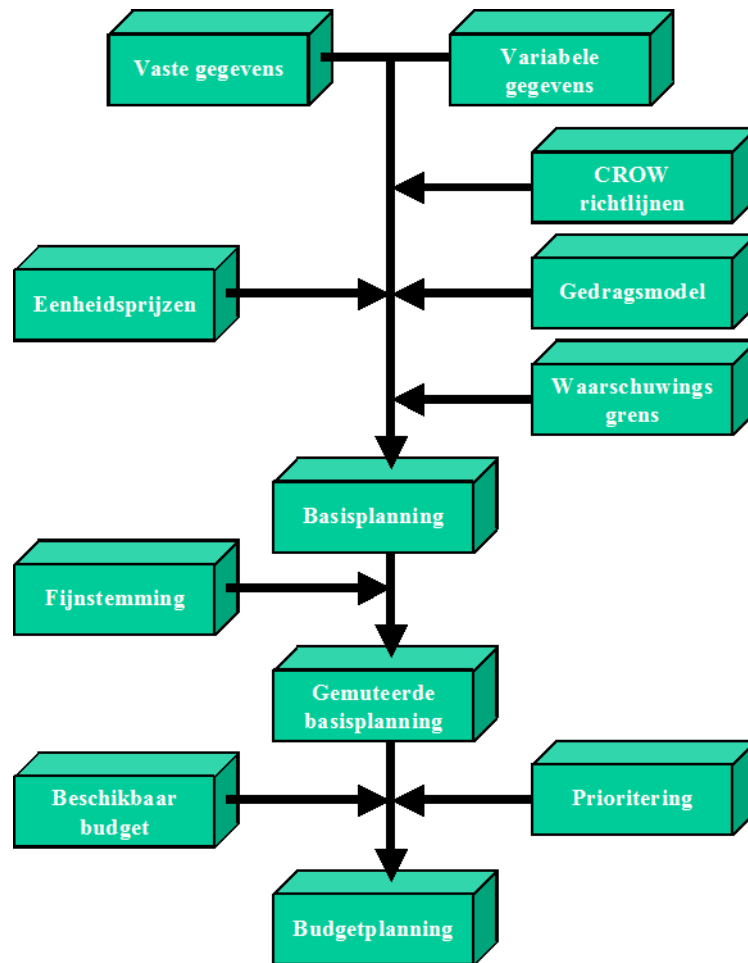
CROW Wegbeheersystematiek

4.1 INLEIDING

Om het beheer en onderhoud van de wegen binnen de gemeente Lansingerland op een verantwoorde manier uit te voeren, heeft de gemeente het wegbeheersysteem Mi2 Wegen aangeschaft. Met dit systeem kan planmatig en systematisch onderhoud worden uitgevoerd. Dit systeem is gebaseerd op de CROW-richtlijnen. In paragraaf 3.2 wordt het proces behorend bij het wegbeheer nader toegelicht.

4.2 PROCES WEGBEHEER

In figuur 1 wordt het proces van wegbeheer schematisch weergegeven.

Figuur 1: Proces wegbeheer

Hieronder worden de stappen in het proces van wegbeheer kort toegelicht.

Vaste gegevens

Allereerst worden de vaste gegevens in het wegbeheersysteem gezet. Onder de vaste gegevens wordt verstaan de verzameling van gegevens betreffende gebieden, wegen, wegvakken, wegvakonderdelen, verhardingssoorten, wegtypen, oppervlaktes e.d.

Variabele gegevens

De variabele gegevens vormen naast de vaste gegevens de input voor het wegbeheersysteem. Hoe meer de variabele gegevens zijn afgestemd op de gemeentelijke situatie des te betrouwbaarder de uitkomsten van het systeem zullen zijn. De variabele gegevens betreffen onder andere:

- eenheidsprijzen van de gemeente Lansingerland;
- relatietabel Maatregelgroep – Maatregel, waarin een relatie wordt gelegd tussen de betreffende maatregelgroep en de daaraan gekoppelde gewenste maatregel;
- inspectiegegevens, die door middel van een globale visuele inspectie door een onafhankelijke inspecteur zijn uitgevoerd.

Toetsing

Nadat de inspectiegegevens zijn ingelezen in het wegbeheersysteem, worden de resultaten getoetst aan richtlijnen, rekening houdende met gedragsmodellen en waarschuwingsgrenzen.

Basisplanning

Aan de hand van de beoordeling wordt met het wegbeheersysteem voor een planperiode van 5 jaar bepaald:

- welke onderhoudsmaatregelen jaarlijks genomen moeten worden;
- wanneer deze maatregelen moeten worden uitgevoerd. Daarbij zijn er een aantal mogelijkheden:
  - korte termijn (planjaar 1 of 2);
  - middellange termijn (planjaar 3-5);
  - lange termijn (> 5 jaar);
- wat de kosten van deze onderhoudsmaatregelen zijn.

Het eindresultaat daarvan is een CROW Basisplanning en –begroting. In tegenstelling tot de planperiode van 5 jaar conform de CROW hanteert de gemeente Lansingerland in het beheerplan wegen een planperiode van 5 jaar om het benodigde onderhoud uit te voeren. Na 4 jaar wordt er een nieuw beheerplan wegen opgesteld, gebaseerd op nieuwe inspectiegegevens met bijbehorende onderhoudsplanning en -begroting.

Afstemming

In de CROW Basisplanning met bijbehorende begroting is nog geen rekening gehouden met de maatregeltoets (verplichte controleslag in CROW systematiek) en het gemeentelijk beleid.

Gemuteerde basisplanning

De planning en bijbehorende begroting die na de afstemming ontstaat, wordt ook wel de gemuteerde basisplanning en –begroting genoemd. Dit is de planning die is afgestemd op de gemeentelijke situatie.

Budgetplanning

De laatste stap in het wegbeheerproces is het toetsen of de geplande onderhoudskosten kunnen worden gefinancierd met het beschikbare budget. Indien dit niet haalbaar is zal de budgetplanning de meest optimale alternatieve planning opstellen, behorend bij het opgegeven budget. Daarbij worden maatregelen naar achteren geschoven in de planning of zelfs buiten de planperiode verplaatst. Hierdoor zullen er hogere kosten ontstaan als gevolg van het uitstellen van onderhoud en kapitaalvernietiging wordt daarbij niet uitgesloten.

De gemeente Lansingerland heeft aangegeven om de stap van gemuteerde basisplanning naar budgetplanning buiten beschouwing te laten, dit omdat het beheerplan wegen dient als onderbouwing voor de benodigde onderhoudsbudgetten. Gezien het feit dat deze rapportage een herijking betreft van het huidige beheerplan, wordt er enkel naar de laatste jaren, te weten 2015 en 2016, gekeken.

4.3 INPUTGEGEVENS

De vaste gegevens en de variabele gegevens vormen de input voor het wegbeheersysteem. De belangrijkste inputgegevens, die uiteindelijk de basis vormen voor de plannings en begrotingen zijn:

- areaalgegevens;
- kwaliteitsgegevens;
- relatietabel Maatregelgroep – Maatregel;
- maatregelen en bijbehorende eenheidsprijzen.

4.3.1 AREAALGEGEVENS

Het wegennet van de gemeente Lansingerland is ingedeeld in kernen, wijken, wegen, wegvakken en wegvakonderdelen. Een wegvak bestaat uit meerdere wegvakonderdelen. Zo bestaat de Dorpsstraat in het centrum van Bergschenhoek bijvoorbeeld uit meerdere wegvakken. In het wegvak, dat ligt tussen de wegversmalling Bergweg Noord en de Kerkstraat, bevinden zich meerdere wegvakonderdelen, zoals een parkeerstrook, voetpad, rijbaan en fietspad. Per wegvakonderdeel is bepaald, wat de kwantiteit en kwaliteit ervan is. De kwantiteit van het totale areaal is beschreven in hoofdstuk 6.

4.3.2 KWALITEITSGEGEVENS

De kwaliteit per wegvakonderdeel is bepaald op basis van een visuele inspectie conform CROW publicaties 146 a en 146b. Op basis van de resultaten van de inspectie is door het beheersysteem Mi2 Wegen bepaald wanneer een wegvakonderdeel onderhoud nodig heeft. Dit is gedaan door de uitkomsten van de inspectie te toetsen aan richtlijnen conform de CROW Wegbeheersystematiek (CROW publicatie 147). De CROW Wegbeheersystematiek gaat uit van kwaliteitsniveau B conform CROW publicatie 323.

4.3.3 RELATIETABEL MAATREGELGROEP – MAATREGEL

In tegenstelling tot de planjaren 1 en 2 (maatregelen) wordt in de planjaren 3 tot en met 5 binnen de CROW Wegbeheersystematiek uitgegaan van maatregelgroepen. Dit zijn groepen van gelijksoortige maatregelen. De exacte maatregel is daarbij dus nog niet bekend. Om toch de onderhoudskosten te kunnen bepalen voor deze periode, wordt per verhardingstype voor elk wegtype een maatregel aan de maatregelgroep gekoppeld. Deze koppeling is conform CROW richtlijnen, maar een gemeente kan hiervan afwijken omdat ze de maatregel meer op de gemeentelijke situatie wenst af te stemmen. Als voor de maatregelgroep conserveren geen oppervlakbehandeling als gerelateerde maatregel gewenst is, kan bijvoorbeeld gekozen worden voor een dunne deklaag.

4.3.4 MAATREGELLEN EN BIJBEHORENDE EENHEIDSPRIJZEN

De eenheidsprijzen van de gemeente Lansingerland zijn in het wegbeheersysteem Mi2 Wegen verwerkt. Het prijspeil van deze eenheidsprijzen is 2015.

4.4 NORMEN EN RICHTLIJNEN CROW WEGBEHEERSYSTEMATIEK (CROW PUBLICATIE 147)

Als landelijk technische richtlijn voor wegbeheer geldt de CROW Wegbeheersystematiek. Deze vormt samen met wetgeving het kader voor wegbeheer. Binnen de CROW Wegbeheersystematiek worden de vaste gegevens opgenomen en aangevuld met de actuele gegevens over de staat van onderhoud waarin de weg zich bevindt. Zo wordt de kwaliteit van een weg op een bepaald moment vastgelegd. Met globale inspecties en metingen wordt de actuele kwaliteit van het wegennet vastgelegd.

In de catalogus 'Handboek visuele inspectie 2011' (CROW publicatie 146a) zijn alle mogelijke schadebeelden beschreven en benoemd, waarbij per schadebeeld een beoordelingscijfer volgens de CROW richtlijnen kan worden gegeven. De hoogte van het beoordelingscijfer is afhankelijk van de omvang en de ernst van de geconstateerde schade.

Bij het vaststellen van het kwaliteitsoordeel over het wegennet wordt in de huidige CROW Wegbeheersystematiek onderscheid gemaakt in "voldoende", "matig" en "onvoldoende". Afhankelijk van de aanwezige schade (ernst en omvang) en de geldende normen, wordt de kwaliteit van de verhardingen in deze 3-schaal geïnclassificeerd. Bij het bereiken van de richtlijn is onderhoud noodzakelijk. Het bereiken van de waarschuwingsgrens geeft aan dat onderhoud op de middellange termijn mag worden verwacht. Voor asfaltverhardingen zijn daarnaast gedragsmodellen opgesteld waarbij op basis van de aanwezige schade en de leeftijd van de verharding een uitspraak over het moment van onderhoud kan worden gedaan.

In afbeelding 1 is schematisch aangegeven hoe de vertaling van inspectiebeoordelingen (de codering bij de schadeklasse G t/m E3¹) naar planperiode (uitvoeringsjaar) en kwaliteitsoordeel plaatsvindt voor een willekeurig schadebeeld, wegtype en verhardingstype.

schadeklasse	waarschuwingsgrens					richtlijn					
	G	L1	L2	L3	M1	M2	M3	E1	E2	E3	
planperiode	> 5					3-5			1-2		1-1
	op basis van gedragsmodellen								met waarschuwingsgrens		met gedragsmodel
kwaliteitsoordeel	voldoende					matig			onvoldoende		
Kwaliteitsniveau volgens 323	A+ / A					B			C	D	

Afbeelding 1: Vertaling inspectiegegevens naar planperiode en kwaliteit conform CROW Wegbeheersystematiek

Een globale visuele inspectie is een snelle en betrouwbare methode om de kwaliteit van het verharde areaal in beeld te krijgen. Bij deze inspectie wordt klein onderhoud (gaten, dwarsscheuren, een enkele ernstige oneffenheid, etc.) apart genoteerd en niet betrokken bij het kwaliteitscijfer voor het desbetreffende wegvakonderdeel. De buitendienst ontvangt een overzicht van het noodzakelijke onderhoud om opgelost te worden. Het wegbeheersysteem gaat ervan uit dat klein onderhoud tijdig wordt uitgevoerd. Indien dit niet het geval is, dan zal een toegenomen aantal kleine schades bij een volgende inspectie niet meer als klein onderhoud kunnen worden beschouwd, waardoor deze schades van invloed zullen zijn op het kwaliteitscijfer van het wegvakonderdeel.

De beheerder bepaalt met behulp van het beheerprogramma op welk tijdstip en in welke omvang de juiste onderhoudsmaatregelen moeten worden genomen, om op de meest efficiënte wijze het onderhoud uit te voeren.

¹ De schadeklassen stemmen overeen met de inspectiebeoordeling in een ernst en omvangklasse conform het Handboek visuele inspectie 2011. De ernstklasse loopt van Goed (G) via Licht (L) en Matig (M) naar Ernstig (E). De omvangklassen lopen van Gering (1) en Enig (2) naar Groot (3).

voeren en daarmee levensduurverlenging van de verharding te verkrijgen. Het op het juiste moment uitvoeren van onderhoud is de meest economische wijze van beheren.

Het is derhalve vanuit technisch en financieel oogpunt noodzakelijk om het uit de wegbeheeranalyse voorgestelde onderhoud voor de volle 100% op het juiste moment uit te voeren.

Alleen dan is sprake van een efficiënte besteding van de financiële middelen. Bij lagere budgetten zal de achterstandssituatie continu toenemen. De uitkomst van technisch wegbeheer moet resulteren tot een gemiddeld beeldkwaliteitsniveau B (CROW publicatie 323).

Afbeelding 2: Voorbeelden van kwaliteitsniveau B

Afbeelding 3: Voorbeeld van kwaliteitsniveau A+ (links) en A (rechts)

Afbeelding 4: Voorbeeld van kwaliteitsniveau C (links) en D (rechts)

De systematiek gaat ervan uit dat het wegennet niet uit louter wegen in topconditie hoeft te bestaan. Het op het juiste moment onderhouden van een wegennet is het volgens een glijdende schaal toepassen van onderhoud op basis van de kwaliteit van de actuele situatie en het prioriteren van wegen.

De inspectie staat los van het gekozen kwaliteitsniveau. Er wordt pas rekening gehouden met het kwaliteitsniveau bij de vertaling van schade (inspectie) naar onderhoudsmaatregelen (planning).

4.5   **BESCHRIJVEN KWALITEITSNIVEAUS KWALITEITSCATALOGUS OPENBARE RUIMTE 2013 (CROW PUBLICATIE 323)**

Om de kwaliteitsniveaus helder te beschrijven, is gekozen voor vijf niveaus, omdat deze indeling in de praktijk voldoende nuancering biedt om een situatie goed vast te leggen. De vijf niveaus variëren van zeer hoog (A+) tot zeer laag (D). Voor de meeste objecten in de openbare ruimte gaat het daarbij om de beeldkwaliteit. Voor wegverhardingen wordt er echter gekeken naar de technische kwaliteit. Daarmee wordt aangesloten bij de CROW Wegbeheersystematiek zoals deze is beschreven in de CROW publicaties 146 (inspectie) en 147 (wegbeheer).

In de praktijk kan dat betekenen dat een asfaltweg ondanks de aanwezigheid van diverse reparatievakken technisch voldoet (kwaliteitsniveau hoog), maar het beeld heel onrustig is (kwaliteitsniveau laag of zeer laag). In de kwaliteitscatalogus is hiervoor een extra schadebeeld bij asfaltverhardingen opgenomen, namelijk de omvang van zichtbare reparaties. Bij de weginspecties zoals deze in de afgelopen jaren zijn uitgevoerd zijn enkel de schadebeelden conform publicaties 146 en 147 meegenomen.

De beeldkwaliteit van verhardingen is in deze memo buiten beschouwing gelaten.

In onderstaande tabel zijn de verschillende kwaliteitsniveaus kort beschreven en is er een relatie gelegd met wegbeheer.

Kwaliteitsniveau volgens 323		Indicatie kwaliteit	Relatie met wegbeheer
A+	Zeer hoog	Nagenoeg ongeschonden, nieuw	Er is geen schade
A	Hoog	Mooi en comfortabel	Er is enige schade, maar de geconstateerde schade heeft de (fictieve) waarschuwingsgrens nog niet overschreden. Bij asfaltverhardingen kan in bepaalde situaties (o.a. afhankelijk van leeftijd) onderhoud binnen vijf jaar noodzakelijk zijn. De elementen- en cementbetonverhardingen wordt <u>binnen vijf jaar nog geen onderhoud verwacht</u> .
B	Basis	Functioneel, enige schade is zichtbaar	De geconstateerde schade heeft de (fictieve) <u>waarschuwingsgrens</u> (één klasse voor de richtlijn) overschreden: er is klein onderhoud nodig of <u>binnen vijf jaar is groot onderhoud nodig</u> .
C	Laag	Onrustig beeld, discomfort of enige vorm van hinder	De geconstateerde schade heeft de <u>richtlijn</u> overschreden: er is <u>binnen twee jaar groot onderhoud nodig</u> .
D	Zeer laag	Kapitaalvernietiging, uitlokking van vernieling, functieverlies, juridische aansprakelijkstelling of (sociale) onveiligheid	De geconstateerde schade heeft de <u>richtlijn</u> met meer dan één klasse overschreden: er is <u>direct groot onderhoud nodig</u> . Er is sprake van achterstallig onderhoud.

Tabel 5: Kwaliteitsniveaus volgens CROW-publicatie 323

Alle vijf de kwaliteitsniveaus zijn in de praktijk aan te treffen. Om het ambitieniveau te formuleren en eventueel voor te schrijven in een opdracht, gebruiken beheerders alleen de niveaus A, B en C. Niveau D kan een beheerder niet kiezen als ambitieniveau. Bij niveau D is er sprake van dermate veel aanwezige schade dat ook wordt gesproken over een onderhoudsachterstand. Als ambitieniveau is dit niet wenselijk. Niveau D is ook slechts bedoeld om te kunnen meten dat niveau C niet is behaald.

Bij niveau D is er sprake van een onderhoudsachterstand. Er is dermate veel schade aanwezig dat er gevaarlijke situaties zijn ontstaan voor de weggebruiker en mogelijke aansprakelijkheidsstellingen bij schade als gevolg van gebreken aan de verharding. Deze achterstandssituatie is bij niveau C nog niet opgetreden maar de aanwezige schades kunnen wel hinder vormen voor de weggebruiker zoals discomfort als gevolg van oneffenheden en (grote) plasvorming. De ernst en omvang van de schade geeft wel aan dat er op korte termijn onderhoud noodzakelijk is. Bij de niveaus B en A is weliswaar schade aanwezig, maar deze vormen nog geen hinder voor de weggebruiker. Wanneer een verharding kwaliteitsniveau B heeft bereikt, is dit wel een waarschuwing dat groot onderhoud er aan zit te komen (binnen 5 jaar). Het is echter ook mogelijk dat een verharding verschillende jaren op dit niveau blijft hangen. Niveau A+ is vooral een opleveringskwaliteit, die moeilijk voor langere tijd kan worden gewaarborgd. De kwaliteitsniveaus zijn in de kwaliteitscatalogus zo veel mogelijk gerelateerd aan bestaande onderhoudsrichtlijnen voor wegverhardingen.

Het onderhouden van de verhardingen volgens de CROW Wegbeheersystematiek, betekent dat het te hanteren kwaliteitsniveau gelijk is aan "B". Dat is het moment dat er een "waarschuwing" wordt gegeven dat de verharding het niveau gaat bereiken waar onderhoud noodzakelijk wordt. Het feitelijke moment van onderhoud is wanneer de richtlijn behorende bij een schadebeeld en weggebruik is bereikt. Concreter gezegd, het feitelijke moment dat onderhoud wordt uitgevoerd is het bereiken van kwaliteitsniveau C. Omdat er sprake is van enige voorbereidingstijd, wordt de in beheersystematiek een onderhoudsperiode van 1-2 jaar aangehouden. Deze C-kwaliteit geeft enige vorm van hinder, maar zorgt (nog) niet voor onveilige situaties.

Een verlaging van het kwaliteitsniveau betekent concreet dat onderhoud later uitgevoerd gaat worden en dat daarmee ook meer hinder voor de weggebruiker gaat ontstaan. In onderstaande afbeelding is afbeelding 1 weergegeven waarbij de planperiode is aangepast. Bij elementen- en cementbetonverhardingen geldt nu dat onderhoud enkel wordt gepland wanneer de (huidige) richtlijn is overschreden. Die verhardingen waarvan enkel de waarschuwingsgrens is overschreden worden nog niet in de planning opgenomen. Bij asfaltverhardingen zou op basis van de gedragsmodellen nog onderhoud binnen de eerste vijf jaar ingepland kunnen worden².

schadeklasse	waarschuwingsgrens					richtlijn						
	G	L1	L2	L3	M1	M2	M3	E1	E2	E3		
planperiode	> 5					>5			3-5	1-2	1-1	met waarschuwingsgrens
	op basis van gedragsmodellen											met gedragsmodel
kwaliteitsoordeel	voldoende					matig			onvoldoende			
Kwaliteitsniveau volgens 323	A+ / A					B			C	D		

Afbeelding 5: Vertaling inspectiegegevens naar planperiode en kwaliteit bij kwaliteitsniveau C

Het onderhouden van de verhardingen op kwaliteitsniveau C betekent dat deze op een laag, en volgens de CROW wegbeheersystematiek op een onvoldoende niveau worden onderhouden. De uiterste ondergrens van verantwoord wegbeheer wordt opgezocht en het risico van onderhoudsachterstand en de kans op onveilige situaties neemt daarmee toe. In het onderhoud zal de gemeente te maken krijgen noodzakelijke calamiteitenherstel om de onveilige situaties te verhelpen.

² Het hanteren van een lager kwaliteitsniveau dan Basis (B-kwaliteit) is binnen de CROW Wegbeheersystematiek niet wenselijk. Om deze reden is het binnen het wegebeheersystematiek ook geen richtlijnen, waarschuwingsgrenzen en gedragsmodellen voor C- en D-kwaliteit gedefinieerd. Eveneens is het voor de gebruikers van het beheersysteem niet mogelijk zelfstandig deze aan te passen.

5

Beleidsuitgangspunten

5.1 FINANCIEEL KADER

In tabel 6 zijn de huidige beschikbare financiële middelen vermeld. Er zijn voor zowel klein- en groot onderhoud als voor investeringen budgetten gereserveerd in de huidige begroting.

Onderdeel	Beschikbaar				
	2015	2016	2017	2018	2019
Exploitatie	5.348.462	4.127.639	4.162.118	4.391.511	4.228.549
Investeringen	2.504.603	3.379.922	2.701.485	3.542.834	3.285.589

Tabel 6: Beschikbare budgetten

5.2 JURIDISCH KADER

Sinds de inwerkingtreding van het nieuw Burgerlijk Wetboek in 1992, is de gemeentelijke overheid, in de hoedanigheid als wegbeheerder, wettelijk aansprakelijk. Onderdeel van die aansprakelijkheid is de risicoaansprakelijkheid (Art. 6:174 BW). De wegbeheerder is onder andere aansprakelijk voor schade, indien deze schade veroorzaakt is door gebreken aan de verharding.

Onder openbare weg wordt begrepen het weglichaam, ofwel die onderdelen die stabiliteit aan de weg geven. Dus ook de asfalt- en elementenverharding.

Er is sprake van een gebrek aan de openbare weg als de weg niet voldoet aan de eisen die men er onder gegeven omstandigheden aan mag stellen, waardoor een gevaarlijke situatie bestaat.

5.2.1 BEWIJSLAST

Als in het verleden (vóór 1992) een persoon viel over een losliggende tegel, bijvoorbeeld in een winkelstraat, dan moest die persoon aantonen dat de door hem geleden schade het gevolg was van een gebrekkige verharding. Momenteel (na 1992) is het zo dat de wegbeheerder moet aantonen dat hij / zij er redelijkerwijs alles aan gedaan heeft om de schade te voorkomen, als een persoon meent schade te hebben geleden door een gebrek aan de weg ten gevolge van slecht beheer. Dit is realistisch indien er afspraken gemaakt worden tussen het bestuur als wegbeheerder en de gedelegeerde beheerder (ambtenaar), zodat

een duurzaam beheer tot stand kan komen. De wegbeheerder is namelijk aansprakelijk voor schade als gevolg van een gebrek, ook al was hij niet op de hoogte van het gebrek.

Alleen als de tijd tussen het ontstaan van schade aan de openbare weg en de geleden schade zo kort is, dat de gemeente redelijkerwijs niet de tijd en de mogelijkheid gehad heeft om de oneffenheid te herstellen en hiermee de schade kon voorkomen én zij dit kan aantonen, dan kan de gemeente deze risicoaansprakelijkheid afwijzen.

5.2.2 GEACCEPTEEERDE SCHADE

Het CROW heeft door middel van publicatie 185, 'Handboek aansprakelijkheid beheer openbare ruimte' richtlijnen gegeven voor kwaliteits- en veiligheidsaspecten. Hierin wordt aan de hand van 'geaccepteerde schade per wegoppervlak' aangegeven, wat de uitgangspunten kunnen zijn voor de wegbeheerder. Deze normen voor geaccepteerde schade komen overeen met de richtlijnen in de geactualiseerde publicatie Wegbeheer (update CROW publicatie 147). Het kwaliteitsniveau B (basis) is afgeleid van deze richtlijnen.

5.2.3 VERANTWOORD BEHEER

Het doel van de gemeente moet zijn adequaat beheer te verrichten en op deze wijze claims te voorkomen. Dit kan gerealiseerd worden door te werken conform de richtlijnen voor wegbeheer (CROW publicatie 147) en het 'Handboek Aansprakelijkheid Beheer Openbare Ruimte' (CROW publicatie 185). De CROW-richtlijnen zijn opgesteld vanuit het uitgangspunt dat groot onderhoud structureel wordt uitgevoerd. De richtlijn heeft een 'standaard CROW invulling', waarbij ervan wordt uitgegaan dat onderhoud wordt uitgevoerd op het technisch optimale moment. Te laat uitvoeren kan betekenen dat verkeersonveilige situaties ontstaan met als gevolg een verhoogde kans op aansprakelijkheidsstellingen. Voor asfaltverhardingen komt door te laat uitvoeren van onderhoud daar nog kapitaalvernietiging bij.

Schadenormen

Het beleidsprofiel voor een bepaald wegtype kan worden vertaald naar maximaal toelaatbare schade. Deze schadenormen zijn een gelijkschakeling van:

1. de uitgave van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 'Slim beheer van Kapitaalgoederen' (bestuurlijk); Hierin wordt omschreven dat verantwoord beheer moet worden uitgevoerd op basis van de wegbeheerssystematiek waarbij een minimaal niveau wordt nagestreefd en claims zoveel mogelijk worden voorkomen;
2. CROW- publicatie 185, 'Handboek aansprakelijkheid beheer openbare ruimte' (juridisch); Dit handboek omschrijft de richtlijnen waaraan de verhardingen moeten voldoen teneinde claims te voorkomen. De beschreven richtlijnen zijn gebaseerd op de wegbeheerssystematiek zoals omschreven in CROW publicatie 147 (3);
3. CROW publicatie 147, 'Wegbeheer' (technisch); In deze publicatie wordt beschreven op welke wijze wegverhardingen binnen een gemeente moeten worden beheerd, zodat sprake is van verantwoord beheer.

De drie bovengenoemde stukken hanteren dezelfde normering, waardoor er een koppeling ontstaat. De CROW-richtlijnen zijn opgenomen in het wegbeheersysteem en zodoende zijn bovengenoemde uitgangspunten gewaarborgd en is er sprake van verantwoord beheer. Voorwaarde daarbij is wel dat alle

maatregelen, die door het wegbeheersysteem in de planning worden voorgesteld, door de gemeente worden uitgevoerd.

5.2.4 KWALITEITSNIVEAU

In paragraaf 4.5 is reeds ingegaan op de vijf kwaliteitsniveaus conform CROW publicatie 323. In onderstaande twee tabellen is een indicatie gegeven ten aanzien van de consequenties voor de beleidsthema's en de onderhoudskosten bij een bepaalde kwaliteitsniveau.

Kwaliteitsniveau CROW 323	Duurzaamheid	Veiligheid	Comfort	Aanzien
A+	Gemiddelde levensduur	Kans op ongevallen geminimaliseerd	Zeer comfortabel	Zeer verzorgde uitstraling
A	Gemiddelde levensduur	Kans op ongevallen klein	Comfortabel	Verzorgde uitstraling
B	Gemiddelde levensduur	Kans op ongevallen klein	Comfortabel	Redelijk verzorgde uitstraling
C	Gemiddelde levensduur	Kans op ongevallen klein	Enigszins oncomfortabel	Matige uitstraling
D	Kortere levensduur	Kans op ongevallen groot	Oncomfortabel	Slechte uitstraling

Tabel 7: Relatie kwaliteitsniveau - beleidsthema

Kwaliteitsniveau CROW 323	Klein onderhoud	Groot onderhoud	Rehabilitatie
A+	Lagere kosten	Hogere kosten	Hogere kosten
A	Gemiddelde kosten	Gemiddelde kosten	Gemiddelde kosten
B	Gemiddelde kosten	Gemiddelde kosten	Gemiddelde kosten
C	Gemiddelde kosten	Gemiddelde kosten	Gemiddelde kosten
D	Hogere kosten	Lagere kosten	Hogere kosten

Tabel 8: Relatie kwaliteitsniveau - onderhoudskosten

De kwaliteitsniveaus A+ en D behoren niet tot de beleidskeuzen voor de gemeente Lansingerland. Het hoge kwaliteitsniveau A+ zal moeilijk continu te waarborgen zijn. Het lage kwaliteitsniveau D is zo slecht dat kapitaalvernietiging het gevolg is.

5.3 BELEIDSKADER

De gemeente Lansingerland heeft voor een aantal onderdelen apart beleid opgesteld, die nodig zijn voor het opstellen van een beheerplan wegen. Hieronder wordt ingegaan op deze noodzakelijke beleidspunten.

5.3.1 VOORZIENINGEN

De gemeente heeft een aantal voorzieningen in beheer en onderhoud, waarbij binnen de fysieke grenzen verhardingen voorkomen die wel of niet onder het beheerplan wegen vallen. Ten aanzien van de beheerverantwoordelijkheid, heeft de gemeente daarvoor beleid opgesteld. Tabel 9 geeft per voorziening

aan of het onderhoud van de bijbehorende wegvakonderdelen wel of niet onder het beheerplan wegen valt.

Verhardingen op	Wel in beheerplan wegen	Niet in beheerplan wegen
Begraafplaatsen		X
Speel terreinen		X
Kunstwerken	X	
Schoolpleinen		X

Tabel 9: Voorzieningen

Uit tabel 9 blijkt, dat alleen de verhardingen op de kunstwerken in het beheerplan wegen vallen en onderhouden worden vanuit het budget wegen. Dit beleid is verwerkt in de bestandsopbouw (areaalgegevens) behorende bij het wegbeheersysteem van de gemeente.

5.3.2 OPTIMALISATIE / AFSTEMMING

Bij de optimalisatie van de CROW Basisplanning tot de gemuteerde basisplanning (term CROW) worden de volgende beleidsuitgangspunten gehanteerd:

- Riool heeft hoogste prioriteit;
- Wegvakonderdelen worden zoveel mogelijk geclusterd, zodat efficiencyvoordeel ontstaat;
- In de planning moet rekening worden gehouden met:
  - de bouw van scholen;
  - projecten in het kader van VINEX;
  - de aanleg/vervanging van rioleringen.

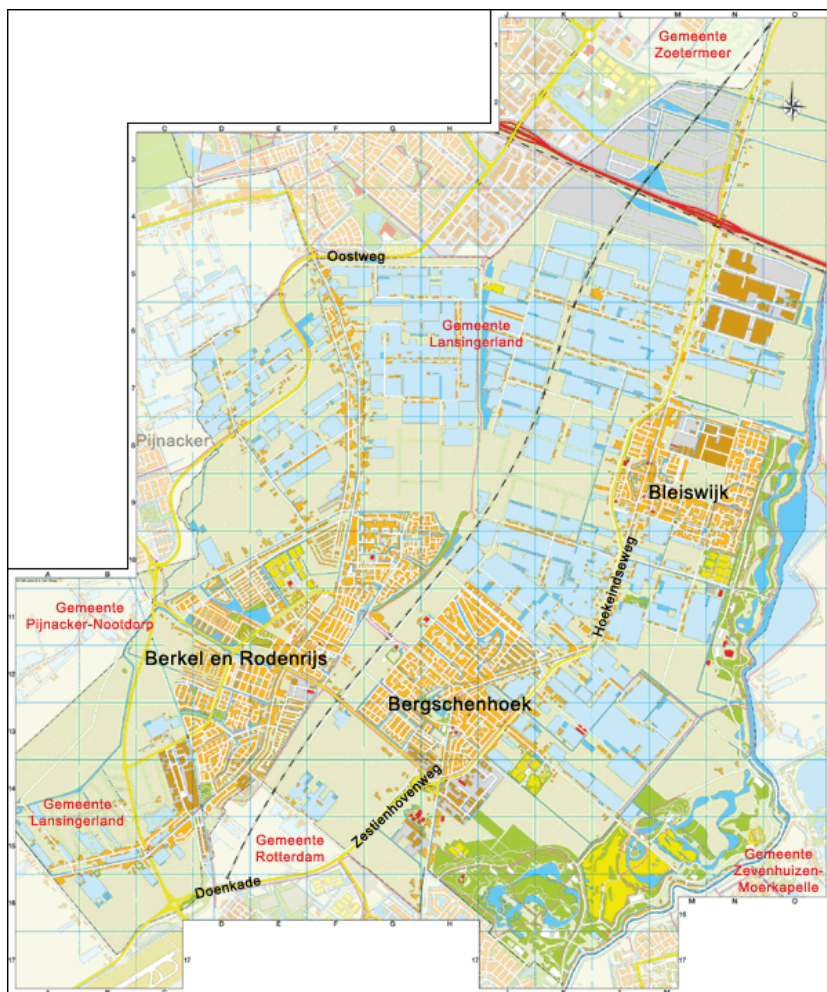
De planning is afgestemd op de beschikbare gegevens uit het GRP. Nadat besluitvorming heeft plaatsgevonden voor alle beheerplannen moeten de diverse plannen nog op elkaar worden afgestemd en zal er een actualisatieslag nodig zijn.

6

Kwantiteit

De gemeente Lansingerland is gelegen binnen de provincie Zuid-Holland. De gemeente bestaat uit 3 kernen, Bergschenhoek, Berkel en Rodenrijs en Bleiswijk. Binnen de grenzen van de gemeente Lansingerland zijn, naast de wegen die in beheer en onderhoud zijn van de gemeente, de volgende instanties bekend die wegen en/of paden hebben:

- Rijkswaterstaat: Rijkswegen A12;
- Provincie Zuid-Holland: de N-wegen;
- Recreatieschap Rottemeren: de wegen en paden gelegen in het Recreatieschap Rottemeren, Het Hoge Bergse Bos en Het Lage Bergse Bos.

Afbeelding 6: Gemeente Lansingerland

Het totaal aan verhardingslengte (rijbaan en drempels) in beheer en onderhoud bij de gemeente Lansingerland bedraagt circa 260 km. Ten opzichte van het beheerplan 2009-2012 is dit een toename van 16 km (6,5%).

6.1.1 KERNEN

De gemeente Lansingerland is opgedeeld in drie kernen, Bergschenhoek, Berkel en Rodenrijs en Bleiswijk. Het totale verharde oppervlak van de bij de gemeente in beheer zijnde verhardingen is ruim 2,5 miljoen m². Berkel en Rodenrijs is de kern met het grootste oppervlakte aan verhard oppervlakte (41,2%), gevolgd door Bleiswijk (31,6%) en Bergschenhoek (27,3%). De verharding binnen de gemeente Lansingerland bestaat voor 65% uit elementenverharding en 34,9%. Het oppervlak betonverhardingen is minimaal/

Verhardingstype	Asfalt [m2]	Beton [m2]	Elementen [m2]	Totaal [m2]	Percentage [%]
Bergschenhoek	194.048	901	495.766	690.715	27,3
Berkel en Rodenrijs	294.071	167	748.163	1.042.401	41,2

Bleiswijk	395.844	1.060	402.666	799.570	31,6
Totaal	883.963	2.128	1.646.595	2.532.686	100,0
Percentage	34,9	0,1	65,0	100,0	

Tabel 10: Areaal per wijk (bron Mi2 Wegen, 2011)

Ten opzichte van het beheerplan 2009-2012 is dit een toename van ruim 300.000 m².

6.1.2 WEGTYPEN

Binnen de gemeente kunnen de wegen worden verdeeld in een vijftal wegtypen. Tabel 11 geeft een overzicht van de wegtypen die voorkomen binnen de gemeente. Wegtype 1 en 2 worden in dit beheerplan wegen niet genoemd, omdat dit autosnelwegen en provincialenwegen betreft, waarvan het onderhoud bij Rijkswaterstaat en Provincie ligt.

Wegtype	Benaming	Indicatie gebruiksfunctie
3	Gemiddeld belaste weg	Stadsontsluitingsweg/Busbaan/Industrieweg
4	Licht belaste weg	Buurtontsluitingsweg/parallelweg/landbouwweg
5	Weg in woongebied	Woonstraat, woonerf, parkeerterrein, wijkstraat
6	Weg in verblijfsgebied	Winkelerf, plein, voetpaden
7	Fietspaden	(Vrijliggende) fietspaden

Tabel 11: Wegtype (bron CROW Wegbeheersystematiek)

In tabel 12 zijn per wegtype de areaalgegevens getoond. De opdeling is gebaseerd op de functie van de weg en het verhardingstype.

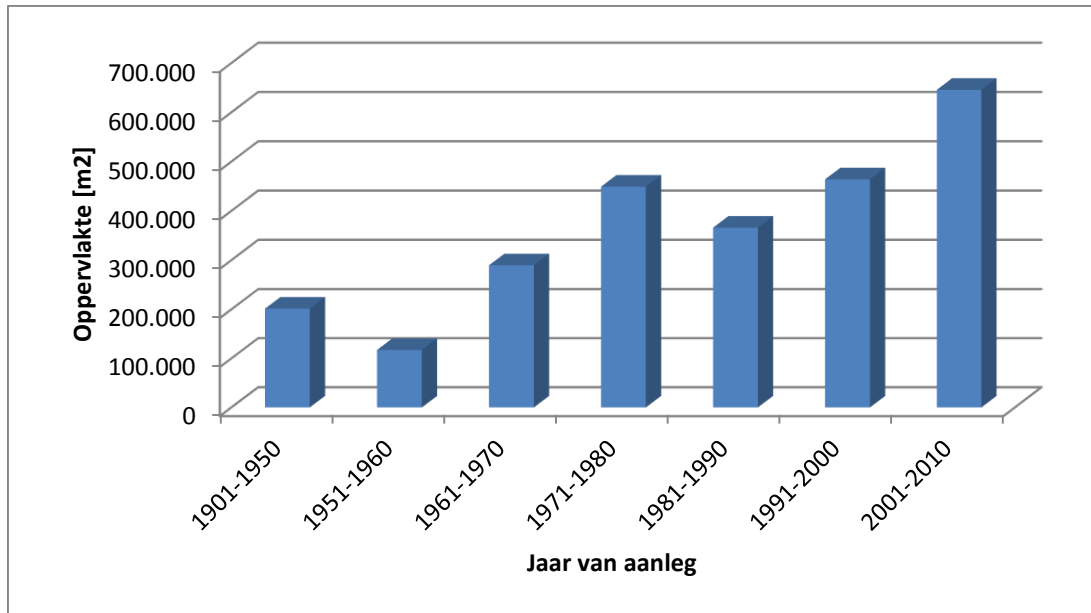
Wegtype	Asfalt [m ²]	Beton [m ²]	Elementen [m ²]	Totaal [m ²]	Percentage [%]
3	82.048	0	22.532	104.680	4,1
4	505.234	304	78.393	583.931	23,1
5	120.801	1.784	980.829	1.103.414	43,6
6	28.977	40	503.662	532.679	21,0
7	125.451	0	40.403	165.854	6,5
g ³	21.452	0	20.777	42.229	1,7
Totaal	883.963	2.128	1.646.595	2.532.686	100,0
Percentage [%]	34,9	0,1	65,0	100,0	

Tabel 12: Kwantiteit per wegtype (bron Mi2 wegen, 2011)

6.1.3 LEEFTIJDOPBOUW

In het beheerprogramma Mi2 Wegen is per wegvakonderdeel aangegeven wat het jaar van aanleg is. In onderstaande figuur is de leeftijdsopbouw weergegeven.

³ Wegtype 9 geeft aan dat deze verharding nog niet is toegekend aan één door CROW gedefinieerde wegtypen. Dit dient alsnog te gebeuren.

Figuur 2: Leeftijdsopbouw (bron Mi2 Wegen, 2011)

7

Bermbeheer

7.1 BEHEER VAN DE BERMEN

Het beheer van de wegbermen bestaat uit een- of tweemaal maaien per jaar waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Eenmaal maaien kan plaatsvinden in de voorzomer (mei of juni) of in de nazomer (augustus of september). Daarnaast wordt een strook van twee meter breed aan weerszijden van de weg vaak meerdere malen per jaar gemaaid met een maaizuigcombinatie. Deze werkzaamheden worden uitgevoerd in het groenbestek.

Naast het maaien van de bermen, wordt onder bermbeheer ook het plaatselijk ophogen of verlagen van de bermen meegenomen, waarbij de rijweg direct aan de berm is gelegen (zonder kantopsluiting en/of trottoir). Het verlagen van de bermen vindt plaats als de berm te hoog wordt en hierdoor het afvoeren van regenwater naar de berm belemmerd. Het verhogen van de berm wordt uitgevoerd, op het moment dat de berm te laag komt te liggen en hierdoor een potentieel gevaar voor het wegverkeer van vormen.

Naast het verlagen en/of verhogen van de bermen kan voor specifieke situaties en locaties gekozen worden voor het aanbrengen van een verharde berm middels grasbetonstenen, zodat de berm deels berijdbaar wordt.

De gemeente heeft voor dit bermbeheer jaarlijks een budget beschikbaar van € 50.000,-. In het algemeen heeft de gemeente hiermee voldoende budget om het bermbeheer verantwoord uit te voeren.

7.2 KWANTITEIT

Uit het beheerpakket Mi2 Wegen zijn de weglengtes van de wegen buiten de bebouwde kom inzichtelijk gemaakt. In het najaar 2011 zijn de bermen buiten de bebouwde kom van Berkel en Rodenrijs, Bleiswijk en Bergschenhoek geïnventariseerd en ingevoerd in een prioriteitenmatrix "onderhoud wegbermen". In totaliteit is er 90 kilometer weglengte geïnventariseerd, overeenkomend met 180 kilometer bermlengte. Van de 84 wegen buiten de bebouwde kom, hebben 55 wegen een grasberm met een gezamenlijke lengte van 140,7 kilometer. In tabel 13 zijn de areaalgegevens van bermen weergegeven.

	meter
Totaal geïnventariseerde berm lengte	180.304
Totale lengte grasbermen	140.710
Totale lengte trottoirband	25.944
In onderhoud bij andere beheerder	13.650

Tabel 13: Arealgegevens bermen

8

Onderhoudskosten

8.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk worden de onderhoudskosten voor de korte en middellange termijn inzichtelijk gemaakt. Het betreft de kosten voor de begroting jaren 2015 en 2016 met een doorkijk 2017 – 2019 voor groot onderhoud, klein onderhoud, reconstructies (investeringen) en overige jaarlijkse kosten.

De kosten van het onderhoud zijn vastgesteld op het prijspeil 2015. In het beheerplan 2012 is als prijspeil 2011 gehanteerd. Recente CBS-cijfers tonen aan dat de prijsindexcijfers voor wegen in de achterliggende jaren erg fluctueren. Ten opzichte van 2011 zijn de prijzen in 2015 lager. Voor open verhardingen is het verschil minimaal (0,2%). Voor gesloten verhardingen is het verschil groter (3,4%). De lagere prijs is voornamelijk het gevolg van lagere olieprijsen. De prijsverlaging is echter niet doorgevoerd in de maatregel Prijzen om nadelige gevolgen als gevolg van stijging van de olieprijsen op korte termijn te voorkomen.

8.2 BENODIGDE ONDERHOUDSKOSTEN 2015 EN 2016 (KWALITEITSNIVEAU C)

De onderhoudskosten voor 2015 en 2016 zijn te verdelen in kosten voor groot onderhoud, klein onderhoud en overige kosten. De onderhoudskosten zijn bepaald voor kwaliteitsniveau C, conform CROW publicatie 323. In de volgende paragrafen is daar nader op ingegaan.

8.2.1 GROOT ONDERHOUD

De groot onderhoudskosten zijn opgenomen in de gemuteerde basisplanning en -begroting (term CROW). Er is een splitsing gemaakt in groot onderhoud en een post groot onderhoud diversen.

De gemuteerde basisbegroting en -planning is ontstaan op basis van de volgende handelingen:

- genereren van de CROW basisplanning en -begroting, gebaseerd op de visuele inspectie en richtlijnen van de CROW;
- doorvoeren van mutaties in de CROW Basisbegroting naar aanleiding van de door de gemeente uitgevoerde maatregeltoets;
- het optimaliseren van de planning door wegvakonderdelen tegelijkertijd in een straat aan te pakken, zodat efficiencyvoordeel ontstaat;
- rekening houden in de planning met:
  - de bouw van scholen;
  - projecten in het kader van VINEX;
  - de aanleg van rioleringen.

Tijdens de maatregeltoets zijn enkele wegvakonderdelen uit de planning gehaald, aangezien er in 2011 nog onderhoud plaats gaat vinden of na het uitvoeren van de wegininspectie alsnog onderhoud heeft plaatsgevonden. Van enkele stroken is de onderhoudsmaatregel verzwakt. Tijdens de maatregeltoets in 2012 is hier namelijk geconstateerd dat een zwaardere onderhoudsmaatregel moet worden toegepast dan op basis van de beoordeling van de globale visuele inspectiecijfers was te verwachten. Dit heeft geleid tot meer rehabilitatiewerkzaamheden en een toename van de werkzaamheden.

In de herijking wordt ingegaan op de benodigde onderhoudsbudgetten voor de jaren 2015 en 2016 met een doorkijk 2017 – 2019. Daarbij wordt uitgegaan van de inspectie van 2012 en de daaruit volgende (gemuteerde) onderhoudsplanning. Omdat het te hanteren kwaliteitsniveau is verlaagd van niveau B naar C is de onderhoudsplanning hierop aangepast. Tevens is er rekening mee gehouden dat in 2013 en 2014 een deel van het noodzakelijke onderhoud is uitgevoerd. Voor 2015 en 2016 is de planning (en daarmee de onderhoudskosten) gebaseerd op het kwaliteitsniveau C conform CROW publicatie 323. Concreet betekent dat in 2015 en 2016 dat onderhoud uitgevoerd dient te worden dat in de gemuteerde basisplanning was opgenomen voor 2013 en 2014 en door omstandigheden en gemaakte keuzes nog niet is uitgevoerd.

8.2.2 KLEIN ONDERHOUD

Tijdens de globale visuele inspectie is er met betrekking tot het klein onderhoud een lijst bijgehouden waar klein onderhoud moet worden uitgevoerd. Deze lijst is niet opgenomen in dit beheerplan wegen, maar is wel in het bezit van de gemeente. De kosten zijn daarvoor echter niet bepaald. Voor de bepaling van de kosten voor klein onderhoud wordt gebruik gemaakt van een opslagpercentage. De gemeente hanteerde voor de kosten voor klein onderhoud een opslagpercentage van 20% van de totale kosten voor groot onderhoud uit de gemuteerde basisbegroting (exclusief de kosten voor rehabilitatie en reconstructie). Door de verlaging van het kwaliteitsniveau van B naar C zal er meer klein onderhoud noodzakelijk zijn om calamiteiten te herstellen. Op basis daarvan wordt niet langer gerekend met een opslagpercentage van 20% maar met 30%.

8.2.3 ONDERZOEKS- EN ADVIESKOSTEN

Naast de kosten voor groot en klein onderhoud zijn een aantal extra kostenposten toegevoegd die van belang zijn bij de bepaling van de totale kosten.

Visuele inspectie

De kwaliteit van het wegennet wordt jaarlijks vastgelegd aan de hand van een globale visuele inspectie conform landelijk gehanteerde richtlijnen, de CROW-richtlijnen

Klein onderhoudsinspectie

Voor het in goede staat houden van de verhardingen is structureel klein onderhoud nodig. Hiermee worden de incidentele oneffenheden, gaten en andere schadebeelden hersteld. Om deze exacte locaties en

bijbehorende schadebeelden inzichtelijk te krijgen moet minimaal 1 maal per jaar een klein onderhoud inspectie worden uitgevoerd.

Beheerplan wegen 2017-2020

Aan de hand van de inspectiegegevens en het wegbeheersysteem wordt om de vier jaar een beheerplan wegen opgesteld.

Onderzoeken

De gemeente besteed jaarlijks gemiddeld een bedrag uit voor het uitvoeren van constructieboringen en deflectiemetingen teneinde de kwaliteit en opbouw van de bestaande verhardingsconstructie inzichtelijk te krijgen.

Kosten

Voor het uitvoeren van bovenstaande werkzaamheden is jaarlijks een budget van € 81.600,- benodigd.

8.2.4 BERMBEHEER

Het beheer van de bermen wordt uitgevoerd conform onderstaande (hoofd)maatregelen, welke ook de basis vormen voor de beheerbegroting. Op basis van de inspectiegegevens kunnen de maatregelen verder uitgewerkt worden in uitvoeringsplannen.

Inspectiewerkzaamheden

Het betreft periodieke inspecties. Jaarlijks worden de bermen globaal geïnspecteerd. Indien noodzakelijk worden bermen aan een meer gedetailleerde inspectie onderworpen.

Klein onderhoud

Het klein onderhoud omvat het onderhoud dat niet planmatig is. Hieronder vallen onder andere:

- Het afhandelen van meldingen;
- Incidentele zaken zoals het herstellen van beschadigde bermen (rijsporen, gaten).

Groot onderhoud

Deze werkzaamheden worden gepland en uitgevoerd op basis van de jaarlijkse inspectie. Het betreft het repareren van schades met een grotere omvang welke het gevolg zijn van intensief gebruik.

In tabel 14 zijn de verwachte kosten voor het beheer en onderhoud van de wegbermen weergegeven voor de periode 2015-2016.

	2015	2016	2017	2018	2019
Inspectiewerkzaamheden	€ 3.000,-	€ 3.000,-	€ 3.000,-	€ 3.000,-	€ 3.000,-
Klein onderhoud	€ 7.000,-	€ 7.000,-	€ 7.000,-	€ 7.000,-	€ 7.000,-
Groot onderhoud	€ 40.000,-	€ 40.000,-	€ 40.000,-	€ 40.000,-	€ 40.000,-
Totale kosten	€ 50.000,-	€ 50.000,-	€ 50.000,-	€ 50.000,-	€ 50.000,-

Tabel 14: Beheer- en onderhoudskosten wegbermen

8.2.5 TOTAAL OVERZICHT

In onderstaande tabellen staan de totale kosten gepresenteerd voor 2015 - 2019, die nodig zijn voor het wegbeheer om de verhardingen te onderhouden op kwaliteitsniveau C.

Benodigd budget	2015	2016	2017	2018	2019
BHP Wegen: Groot Onderhoud	1.833.347	877.046	848.500	785.300	730.350
BHP Wegen: Groot Onderhoud diversen					
BHP Wegen: regulier onderhoud verharding	356.076	327.042	367.256	367.256	337.700
Degeneratiekosten	168.163	168.163	168.163	168.163	168.163
Onderhoud bermen	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
Belastingen en heffingen	53.500	53.500	53.500	53.500	53.500
BHP Wegen: Onderzoeks- / advieskosten	81.600	81.600	81.600	81.600	81.600
Areaaluitbreiding					
Schadevergoeding		10.508	10.508	10.508	10.508
Kapitaallasten	2.160.916	2.415.348	2.415.757	2.600.144	2.482.464
Kapitaallasten inv.prog.			18.138	106.840	178.240
Doorbelasting bestuurszaken	8.190	34.974	34.496	34.525	34.563
Doorbelasting beheer en onderhoud	340.480	395.504	390.312	390.605	391.000
Doorbelasting buitendienst	234.840	215.973	215.054	219.619	222.795
Stelpost kadernota 2015 bezuinigingen nr. 19		-451.911	-451.911	-451.911	-451.911
Stelpost kadernota	-22.382				
Totaal	€ 5.264.730	€ 4.177.747	€ 4.201.373	€ 4.416.149	€ 4.288.972

Tabel 15: Benodigd budget 2015-2019

Beschikbaar budget	2015	2016	2017	2018	2019
BHP Wegen: Groot Onderhoud	1.560.819	624.777	700.000	700.000	700.000
BHP Wegen: regulier onderhoud verharding	501.476	501.476	451.476	451.476	451.476
Degeneratiekosten	168.163	168.163	168.163	168.163	168.163
Onderhoud bermen	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
Belijning en markering klein onderhoud	20.000				
Belastingen en heffingen	53.500	53.500	53.500	53.500	53.500
BHP Wegen: Onderzoeks- / advieskosten	81.600	81.600	81.600	81.600	81.600
Overige goederen en diensten 1	80.613	80.613	80.613	80.613	80.613
Abonnementen, contributie en boeken	2.080	2.080	2.080	2.080	2.080
Areaaluitbreiding	17.857	17.857	17.857	17.857	17.857
Schade aan gemeente-eigendom (w.o. weg/voertuig)	20.400	20.400	20.400	20.400	20.400
Werken door derden (uitbesteding)	32.269	32.269	32.269	32.269	32.269
Schadevergoeding	5.254	5.254	5.254	5.254	5.254
Kapitaallasten	2.160.916	2.415.348	2.415.757	2.600.144	2.482.464
Kapitaallasten inv.prog.			18.138	106.840	178.240
Doorbelasting bestuurszaken	8.190	34.974	34.496	34.525	34.563
Doorbelasting beheer en onderhoud	340.480	395.504	390.312	390.605	391.000
Doorbelasting buitendienst	234.840	215.973	215.054	219.619	222.795
Overige interne verrekeningen	32.387				
Stelpost kadernota 2015 bezuinigingen nr. 19		-451.911	-451.911	-451.911	-451.911
Stelpost kadernota	-22.382	-120.238	-122.940	-171.523	-291.814
Totaal	€ 5.348.462	€ 4.127.639	€ 4.162.118	€ 4.391.511	€ 4.228.549

Tabel 16: Beschikbaar budget 2015-2019

Onderdeel	Beschikbaar				
	2015	2016	2017	2018	2019
Exploitatie	5.348.462	4.127.639	4.162.118	4.391.511	4.228.549
Investeringskosten	2.504.603	3.379.922	2.701.485	3.542.834	3.285.589

Tabel 17: Investeringskosten

9 Beheerorganisatie

9.1 KERNTAKEN

In de publicatie "Verantwoordelijk Wegbeheer" van de NVWB [6] zijn op landelijke niveau kentallen genoemd voor de benodigde capaciteit voor het uitvoeren van de kerntaken voor wegbeheer.

De kerntaken die de beheerorganisatie uitvoert betreffen:

- **Beheerbeleid**
Onder ander het opstellen van voorstellen voor bestuurlijke besluitvorming; het aangeven van de financiële, organisatorische en maatschappelijke consequenties van deze beleidsvoorstellen; het doen van voorstellen voor de te hanteren richtlijnen voor onderhoud en de daarbij behorende consequenties; het volgen van ontwikkelingen en het doen van voorstellen voor het bijsturen van het beleid; het implementeren van het beleid; het monitoren, evalueren en rapporteren van de effecten van het uitgevoerde beleid.
- **Systeem rationeel wegbeheer**
Het opzetten en actueel houden van het gegevensbestand van de verhardingen; het uitvoeren van inspecties en metingen; het opstellen van de meerjarenplanning en onderhoudsbegroting.
- **Besteksvoorbereiding en directievoering**
Het tot uitvoering brengen van de onderhoudsbegroting; het uitvoeren van onderzoek; het maken van ontwerp en bestek; het maken van besteksramingen; de aanbesteding en gunning; het toezicht op de uitvoering van onderhoudswerken.
- **Uitvoeren klein-onderhoudswerkzaamheden**
Het uitvoeren van kleine reparaties aan verhardingen (met name elementenverhardingen) in eigen beheer tot een oppervlak van 50 m² per wegvak (max. ca. 10% van het totale oppervlak).
- **Dagelijks beheer en serviceverlening**
Onder andere het uitvoeren van dagelijkse (veiligheids)inspecties; aanwezigheid in de wijken.
- **Voorlichting en juridische zaken**
Voorlichting over de uitvoering van werken; serviceverlening aan burgers; afhandeling van klachten en behandeling van vergunningen en schadeclaims.
- **Financieel-administratieve zaken**
Vorbereiding en bewaking van de jaarbegroting.
- **Management en secretariaat**
Opstellen van de jaarbegroting van de afdeling; het volgen en rapporteren over de voortgang; verantwoording van het uitgevoerde beleid aan het bestuur; overleg met het bestuur, andere beheerders en overige externe vertegenwoordiging.

Voor de berekening van de benodigde capaciteit in Lansingerland zijn als uitgangspunten gehanteerd:

- uitvoering klein onderhoud vindt plaats in eigen beheer;
- uitvoering groot onderhoud en rehabilitatie wordt geheel uitbesteed;
- gladheidsbestrijding en schoonhouden worden uitgevoerd door een andere afdeling of dienst;
- overige werkzaamheden worden volledig uitgevoerd in eigen beheer.

9.2 BENODIGDE CAPACITEIT

Op basis van de gegevens uit “Verantwoordelijk Wegbeheer” en de hierboven beschreven taakinvoering kan worden berekend dat de gemeente Lansingerland voor het beheer en in stand houden rekening dient te houden met een personele bezetting van 12,8 fte's. De opbouw van deze bezetting is nader gespecificeerd in tabel 18 en tabel 19. In bijlage 2 is een gedetailleerder overzicht van de noodzakelijke beheerorganisatie opgenomen.

Kernfunctie	Ac/HBO [dagen]	MBO [dagen]	LBO [dagen]	Extern [dagen]	Totaal [dagen]	Totaal [%]
Beheerbeleid	50	0	0	0	50	2,3%
Systeem rationeel wegbeheer	63	10	0	0	73	3,4%
Besteksvoorbereiding en directievoering	110	175	0	0	285	13,2%
Uitvoeren onderhoudswerkzaamheden	1	8	1368	p.m.	1377	63,9%
Dagelijks beheer en serviceverlening	5	85	0	0	90	4,2%
Voorlichting en juridische zaken	45	145	0	0	190	8,8%
Financieel-administratieve zaken	10	0	0	0	10	0,5%
Management en secretariaat	80	0	0	0	80	3,7%
Totaal	364	423	1368	0	2155	100,0%

Tabel 18: Benodigde capaciteit beheerorganisatie

Uitgaande van 1350 werkbare uren (168,75 dagen) per jaar (op alle niveaus), komt dit overeen met de volgende bezetting:

- 2,2 full time equivalent (fte) academisch/hoger beroepsonderwijs niveau (Ac/HBO)
- 2,5 fte middelbaar beroepsonderwijs niveau (MBO)
- 8,1 fte lager beroepsonderwijs niveau (LBO)

Vertaald naar de functies binnen de gemeente resulteert dit in de volgende verdeling:

Functie	Ac / HBO [fte]	MBO [fte]	LBO [fte]	Totaal [fte]
Wegbeheerder	1,0			1,0
Werkvoorbereider	0,45	0,9		1,35
Projectleider	0,75			0,75
Directievoerder & Toezichthouder		1,6		1,6
Buitendienstmedewerker			8,1	8,1
Totaal	2,2	2,5	8,1	12,8

Tabel 19: Capaciteit per functie en niveau

Indien het aantal fte van de huidige organisatie wordt vergeleken met het gewenste aantal fte dan blijkt dat er meer menskrachten nodig zijn om het beheer en onderhoud voor alle gewenste kernfuncties uit te kunnen voeren. Om op een maatschappelijk verantwoorde en goede manier wegbeheer uit te kunnen voeren, zijn de FTE (12,8 fte) voor de kernfuncties gewenst.

Bijlage 1 Woordenlijst

Achterstand	1. Verschijnsel dat de schade op wegvakonderdelen de richtlijn met meer dan één inspectieklasse heeft overschreden; 2. Verschijnsel dat onderhoud aan wegvakonderdelen naar voorbij de planperiode is verschoven.
Basisplanning en -begroting	Planning en begroting waarbij onderhoudsmaatregelen zijn gepland overeenkomstig de technische noodzaak.
Beheer	Systematisch plannen, budgetteren, voorbereiden en uitvoeren van activiteiten die erop gericht zijn een object blijvend zijn functie te laten vervullen.
Beheersysteem	Het geheel van gegevensinwinning en bewerking om te komen tot een meerjarenplanning en begroting.
Beleidsthema	Thema dat van belang is voor het beleid ten aanzien van de kwaliteit van de verharding (dat wil zeggen voor de veiligheid, duurzaamheid, het comfort en het aanzien).
Budget	De financiële middelen die beschikbaar zijn voor het uitvoeren van onderhoud.
Budgetplanning en – begroting	Planning en begroting, waarbij onderhoudsmaatregelen zijn verschoven als gevolg van opgelegd budget of gestelde prioriteiten.
C.R.O.W.	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, water en Wegenbouw en Verkeertechniek.
Gedragmodel	Model van het gedrag van een schade in de tijd.
Groot onderhoud	Onderhoudsmaatregelen die lokaal, over een groot gedeelte van het oppervlak van een wegvak planmatig worden uitgevoerd, met als doel de verharding weer aan de richtlijnen te laten voldoen.
Kapitaalvernietiging	Verschil tussen de kosten van uitgesteld onderhoud en kosten van tijdig onderhoud (bij asfaltverhardingen).
Klein onderhoud	Onderhoudsmaatregelen die lokaal, over een beperkt gedeelte van het wegvak worden uitgevoerd. De maatregelen zijn deels preventief en deels bedoeld om de verharding in goede staat te houden.
Korte termijnplanning	Planning van onderhoudsmaatregelen voor de periode van 1-2 jaar.
Kwaliteit	Mate waarin een verharding voldoet aan de gestelde (technische) richtlijnen of (functionele) doelstellingen.
Kwaliteitsniveau	Aanduiding van de kwaliteit van de verharding, uitgedrukt in de termen Voldoende, Matig en Onvoldoende.
Lange termijnplanning	Planning voor de periode van meer dan 5 jaar.
Levensduur	Verwachte levensduur van een object of een onderhoudsmaatregel, berekend tot het moment waarop een onderhoudsrichtlijn wordt overschreden.
Maatregelgroep	Groep van gelijksoortige onderhoudsmaatregelen.
Maatregeltoets	Beoordeling in situ van de door het systeem gegenereerde maatregel en planjaar, inclusief afstemming met andere plannen.

Mi2-wegen	Management information to wegen, het wegbeheersysteem dat is ontwikkeld door ARCADIS.
Middellange termijnplanning	Planning van onderhoudsmaatregelen voor de periode van 3-5 jaar.
Onderhoudscyclus	Geheel aan maatregelen waarmee een wegvakonderdeel tot in de lengte van jaren kan worden onderhouden.
Planjaar	Jaar waarin een onderhoudsmaatregel wordt voorzien.
Planjaar bepalende schade	Schade waarbij voor het eerst onderhoud nodig is.
Planningstermijn	Termijn waarop onderhoudsmaatregelen zijn voorzien; er worden drie planningstermijnen onderscheiden: 1-2 jaar; 3-5 jaar; > 5 jaar.
Planperiode	Periode waarin onderhoud op een wegvakonderdeel is voorzien.
Reconstructie	Maatregel waarbij de bestaande materialen vervangen worden en waarbij het profiel van de weg als gevolg van ander materiaalgebruik, andere functie van de weg wijzigt. De weg wordt heringericht.
Rehabilitatie	Pakket maatregelen zonder herinrichting. Bij rehabilitatie worden de bestaande materialen vervangen voor nieuwe materialen zonder het profiel en daarmee de functie van de weg aan te passen.
Restlevensduur	Verwachte levensduur van een verharding vanaf het moment van beoordeling tot het moment waarop de norm wordt overschreden.
Richtlijn	Waarde van een schade waarbij binnen 1 tot 2 jaar onderhoud noodzakelijk is.
Samenhang	Mate waarin de verhardingsmaterialen met elkaar zijn verbonden of waarin zij zijn samengevoegd. Heeft voornamelijk invloed op de instandhouding van de verharding.
Schadebeeld	Bepaalde zichtbare, typerende vorm waarin schade aan de dag treedt. Voor de eenvormigheid van de schadecatalogus worden de onderdelen kantopsluiting, afwatering, berm en parkeerstrook/bushalte om praktische redenen als schadebeeld aangeduid.
Schadecombinatie	Combinatie van schades in ernst en omvang, op grond waarvan het systeem via de maatregelgroepen de maatregelen vaststelt.
Strategie	Een aanpassing van de standaard-prognosemodellen in Mi2-wegen op de specifieke omstandigheden in een Gemeente.
Textuur	Geometrische beschrijving van vorm, grootte en rangschikking van de oneffenheden van het (weg)oppervlak, op de schaal van de korrelafmeting. In de macrottextuur komt de ruwheid van het wegooppervlak tot uitdrukking, die van de afzonderlijke korrels in de microstructuur. Heeft voornamelijk invloed op veiligheid in gebruik en instandhouding van de wegverharding.
Verhardingstype	Groep van gelijksoortige wegverhardingen; er wordt onderscheid gemaakt in de verhardingstypen asfalt, elementen en cementbeton.
Verhardingssoort	Onderverdeling binnen een verhardingstype.
Visuele inspectie	Is het herkennen, beoordelen en eenduidig vastleggen van zichtbare schades. De weg wordt op technische gronden bekeken en de schades worden in kwalitatieve en kwantitatieve zin, dat wil zeggen naar ernst en

	omvang, beoordeeld. De resultaten van de objectieve beoordeling geven een beeld van de conditie van de weg.
Vlakheid	Mate waarin het dwars- en lengteprofiel voldoet aan de normen voor verticale vervorming. Heeft voornamelijk invloed op de veiligheid in het gebruik en in stand houding van de wegverharding.
Waarschuwingsgrens	Waarde van een schade waarbij binnen 3 tot 5 jaar onderhoud noodzakelijk is.
Wegtype	Benaming voor een weg met bepaalde kenmerken, die een aanduiding kunnen zijn voor de functie, het gebruik of het beheer van de weg.
Wegvak	Gedeelte van een weg, fietspad of voetpad, dat in lengterichting wordt begrensd.
Wegvakonderdeel	Onderdeel van een wegvak, gezien in dwarsrichting.
Zorgplicht	De verantwoordelijkheid van de Gemeente (als wegbeheerder) om de wegen op een aanvaardbaar kwaliteitsniveau conform CROW te houden. Deze zorgplicht is vastgelegd als aansprakelijkheid van de wegbeheerder in het Nieuw Burgerlijk Wetboek, lid 2 van artikel 6:147.

Bijlage 2 FTE-bepaling

Uitgangspunten

- Uitvoering Klein onderhoud in eigen beheer.
- Uitvoering groot onderhoud en rehabilitatie worden geheel uitbesteed.
- Gladheidsbestrijding en schoonhouden worden uitgevoerd door een andere afdeling of dienst.
- Overige werkzaamheden worden volledig in eigen beheer uitgevoerd.
- Directieadvies 13 april 2011, 1 FTE komt overeen met 1350 uur = 168,75 werkdag van 8 uur
- Wegenareaal is toegenomen van 2.206.660 m2 naar 2.532.686 m2

Beheerbeleid*	Ac/HBO	MBO	LBO	Extern
Activiteit	[dagen]	[dagen]	[dagen]	[dagen]
Voorbereiden besluitvorming	10			
Aangeven (financiële, organisatorische en maatschappelijke consequenties)	10			
Voorstellen te hanteren richtlijnen	5			
Overleg met bestuur	15			
Volgen van ontwikkelingen	10			
Totaal	50	0	0	0

* onafhankelijk van beheerareaal

Beheersysteem*	Ac/HBO	MBO	LBO	Extern
Activiteit	[dagen]	[dagen]	[dagen]	[dagen]
Opzetten en actueel houden gegevensbestand	10	10		
Uitvoeren van inspecties en metingen 1)	10			
Opstellen meerjarenplanning	5			
Opstellen onderhoudsbegroting	10			
Opstellen operationeel beheerplan wegen	28			
Totaal	63	10	0	0

* onafhankelijk van beheerareaal

1) inspectiewerkzaamheden MBO worden uitbesteed

Besteksvorbereiding en directievoering	Ac/HBO	MBO	LBO	Extern
Activiteit	[dagen]	[dagen]	[dagen]	[dagen]
Vorbereiding, bestekken, begroten en aanbesteden	110			
Toezicht houden tijdens uitvoering		175		
Totaal	110	175	0	0

Uitvoeren onderhoudswerkzaamheden	Ac/HBO	MBO	LBO	Extern
Activiteit	[dagen]	[dagen]	[dagen]	[dagen]
Klein onderhoud (m.n. elementenverhardingen) 1)	1	8	1368	
Groot onderhoud				p.m.

Totaal	1	8	1368	0
<i>1) als gevolg van lager kwaliteitsniveau zal meer klein onderhoud noodzakelijk zijn</i>				
Dagelijks beheer en serviceverlening	Ac/HBO	MBO	LBO	Extern
Activiteit	[dagen]	[dagen]	[dagen]	[dagen]
Gladheidsbestrijding	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Schoonhouden wegen/straten	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Dagelijkse (veiligheids)inspectie 1)		85		
Wijk-/buurtbeheer 1)	5			
Totaal	5	85	0	0
<i>1) op basis van areaal, gecorrigeerd ten opzichte van referentiegemeente</i>				
Voorlichting en juridische zaken *	Ac/HBO	MBO	LBO	Extern
Activiteit	[dagen]	(dagen)	[dagen]	[dagen]
Voorlichting inzake uitvoering	10			
Service en klachtenafhandeling	7,5	110		
Behandeling vergunningen	15	35		
Behandeling schadeclaims	12,5			
Totaal	45	145	0	0
<i>* onafhankelijk van beheerareaal en gekozen kwaliteitsniveau</i>				
Financieel-administratieve zaken*	Ac/HBO	MBO	LBO	Extern
Activiteit	[dagen]	[dagen]	[dagen]	[dagen]
Vorbereiden en bewaken jaarbegroting	10			
Totaal	10	0	0	0
<i>* onafhankelijk van beheerareaal</i>				
Management en secretariaat *	Ac/HBO	MBO	LBO	Extern
Activiteit	[dagen]	[dagen]	[dagen]	[dagen]
Opstellen jaarbegroting afdeling/dienst	5			
Volgen en rapporteren voortgang	25			
Overleg met bestuur, andere sectoren en extern	50			
Totaal	80	0	0	0
<i>* onafhankelijk van beheerareaal</i>				

Colofon

BEHEERPLAN WEGEN HERIJKING 2015 EN 2016

OPDRACHTGEVER:

Gemeente Lansingerland

STATUS:

Definitief

AUTEUR:

ir. J.P.A. van den Hengel

GECONTROLEERD DOOR:

ir. P.T. Tjabbes

VRIJGEGEVEN DOOR:

ir. P.T. Tjabbes

078439653:E

ARCADIS NEDERLAND BV
Het Rietveld 59a
Postbus 882
7301 BC Apeldoorn
Tel 055 5815 940
Fax 055 5815 570
www.arcadis.nl
Handelsregister 9036504

Raadsvoorstel

Datum Raad
3 november 2015

Portefeuillehouder
Albert Abee

Registratienummer
BR1500136

Preventief toezicht van toepassing
Ja

Onderwerp
Meerjarenbegroting 2016-2019

Gevraagde beslissing

1. De meerjarenbegroting 2016-2019 vast te stellen.
2. Per 1 januari 2016 een “egalisatiereserve afvalstoffenheffing” in te stellen.
3. De jaarschijf 2016 van het meerjarig investeringsprogramma (MIP) vast te stellen en € 2.578.699 voor 2016 beschikbaar te stellen.

Samenvatting

Hierbij presenteren wij u de meerjarenbegroting 2016-2019 die is opgesteld op basis van door de raad vastgestelde kaders bij de Kadernota 2015.

De begroting sluit met positieve begrotingsaldi van 3,3 mln. in 2016, oplopend tot bijna 4,0 mln. in 2019.

Begrotingssaldo	2016	2017	2018	2019
Begroting 2016-2019	3.334	3.871	3.788	3.984

Ook de algemene reserve loopt gedurende de jaren 2016-2019 steeds verder op. In die zin is er dan ook sprake van een robuuste begroting. Dat is ook nodig om eventuele risico's op te vangen. Hoofdstuk 1.2 'Financieel perspectief' geeft een financiële samenvatting van de begroting.

Financiële consequenties

Een zeer reëel risico is de aangekondigde herijking van de BBV-regels rondom GREXen. Het voornemen bestaat bij het Rijk om deze wijziging per 1 januari 2016 reeds in te voeren. We weten op dit moment nog niet of dat ook daadwerkelijk gaat gebeuren. In hoofdstuk 1.3 worden de effecten van een mogelijke invoering al wel geschetst. Dit zou een verslechtering van de verwachte begrotingsaldi met ongeveer € 2 mln. per jaar betekenen en een tragere opbouw van de algemene reserve en dus van de weerstandsratio.

Een ander risico betreft invoering van de vennootschapsbelasting per 1 januari 2016. Deze belasting heeft gevolgen op reguliere activiteiten en grondexploitaties. In deze begroting wordt uitgegaan van een tegenvaller van € 13.000 op de VpB op de reguliere activiteiten. Ten aanzien van de GREXen is het nog onduidelijk wat precies de gevolgen zijn, maar in hoofdstuk 1.4 wordt wel een mogelijk scenario geschetst. Op 29 september staat er een raadspresentatie gepland over de VpB.

Afval

Vanaf juli 2015 voert van Gansewinkel de afvalinzameling in Lansingerland uit. Inmiddels is enkele maanden ervaring opgedaan met van Gansewinkel en de informatie over de afvalstromen die dat genereert leert dat het tarief in 2016 nog verder dan reeds aangekondigd (in de kadernota) kan dalen, en wel met € 26,40. Dit bedrag is hoger dan de daling van € 7,50 waar in de Kadernota 2015 nog van uit werd gegaan. Per saldo gaat het in 2016 daarmee om een verlaging van de afvalstoffenheffing met € 56,40 voor een meerpersoonshuishouden.

Omdat de gemeente op dit moment nog relatief weinig ervaring heeft opgedaan met het nieuwe inzamelcontract, is er een uitgebreide risico-inventarisatie gemaakt ten aanzien van de te verwachten kosten voor de afvalinzameling. Deze leidt tot het opnemen van een “stelpost onvoorzien” van ongeveer € 1 mln.. Deze stelpost maakt onderdeel uit van de inzamelkosten. Voorgesteld wordt om per 1 januari 2016 een “egalisereserve afvalstoffenheffing” in te stellen, zodat wanneer niet alle risico’s zich in de praktijk zullen voordoen, de resterende middelen niet toevloeien naar de algemene middelen, maar in de egalisereserve afval blijven.

Verdere procedure

Na vaststelling van de begroting door de raad wordt deze ter goedkeuring naar provincie gestuurd.

Juridische aspecten

Conform artikel 190 van de Gemeentewet biedt het college de raad jaarlijks een ontwerp aan voor de begroting met toelichting van de gemeente en een meerjarenraming met toelichting voor ten minste drie op het begrotingsjaar volgende jaren.

Extern draagvlak/burgerparticipatie

-

Duurzaamheid

-

Bijlagen

Meerjarenbegroting 2016-2019 (T15.11456)

Toelichting

Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar het inleidend hoofdstuk van de begroting.

Raadsbesluit

Datum Raad
3 november 2015
Registratienummer
BR1500136

Onderwerp
Meerjarenbegroting 2016-2019

De raad van de gemeente Lansingerland;
gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. B&W 22 september 2015

Overwegende dat

1. De raad jaarlijks voor de aanvang van het begrotingsjaar de programmabegroting dienst vast te stellen;
2. de programmabegroting de kaders bevat voor de uitvoering van het beleid in enig jaar.

Gelet op

Artikel 190 e.v. van de gemeentewet;

Besluit(en)

1. De meerjarenbegroting 2016-2019 vast te stellen.
2. Per 1 januari 2016 een “egalisatiereserve afvalstoffenheffing” in te stellen.
3. De jaarschijf 2016 van het meerjarig investeringsprogramma (MIP) vast te stellen en € 2.578.699 voor 2016 beschikbaar te stellen.

Aldus vastgesteld door de raad van de gemeente Lansingerland in zijn openbare vergadering
Van 3 november 2015,

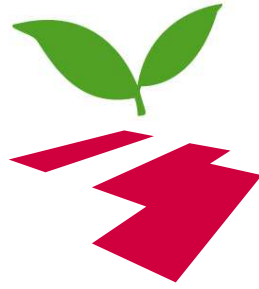
de griffier,

de voorzitter,

drs. Marijke Walhout

drs. Pieter van de Stadt

GEMEENTE

Lansingerland

Begroting 2016 -2019

INHOUDSOPGAVE

1. Algemeen	5
1.1 Inleiding	7
1.2 Financieel perspectief	10
1.3 Financieel perspectief na invoering nieuwe BBV-voorschriften	16
1.4 Vennootschapsbelasting.....	19
1.5 Leeswijzer.....	20
2. Programma's	21
2.1 Programma 1: Bestuur en dienstverlening	23
2.2 Programma 2: Sport, cultuur en onderwijs	30
2.3 Programma 3: Maatschappelijke ondersteuning	42
2.4 Programma 4: Lansingerland schoon, heel en veilig	53
2.5 Programma 5: Lansingerland ontwikkelt	64
2.6 Programma 6: Grondzaken	78
2.7 Overzicht algemene dekkingsmiddelen.....	84
3. Paragrafen	91
3.1 Paragraaf Lokale heffingen.....	93
3.2 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	101
3.3 Paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen.....	109
3.4 Paragraaf Financiering en Treasury	116
3.5 Paragraaf Bedrijfsvoering.....	120
3.6 Paragraaf Verbonden partijen	125
3.7 Paragraaf Grondbeleid	148
3.8 Paragraaf Taakstelling en reserveringen	159
3.9 Paragraaf Interbestuurlijk Toezicht.....	164
4. Meerjarenbegroting	167
4.1 Overzicht van baten en lasten	168
4.2 Overzicht incidentele baten en lasten.....	169
4.3 Geprognosticeerde balans	170
4.4 Uitgangspunten Begroting 2016.....	171
4.5 EMU-saldo	172
5. Bijlagen	175
5.1 Reserves en voorzieningen	176
5.2 Investerings	180
5.3 Kasgeldlimiet en renterisiconorm	190
5.4 Overzicht van langlopende geldleningen.....	191

1. Algemeen

1.1 Inleiding

Samen voor een krachtige samenleving

Voor u ligt de Programmabegroting 2016-2019. We zijn er trots op dat we een meerjarig sluitende begroting kunnen presenteren. Trots dat we op eigen kracht de grote financiële problemen waar onze gemeente jarenlang mee kampte, het hoofd hebben kunnen bieden. Onze financiële positie is zodanig verbeterd dat de belastingdruk verder omlaag kan dan tijdens het opstellen van de kadernota 2015 gedacht. Dit komt vooral door een forse verlaging van de afvalstoffenheffing. Daartegenover staat slechts een lichte stijging van de ozb en de rioolheffing. Ook betekenen deze verbeterde financiën dat we verwachten dat het preventief toezicht van de provincie in 2016 kan worden beëindigd.

We zijn trots dat we een gemeente zijn waar het goed wonen, werken, ondernemen en recreëren is. Een gemeente met veel voorzieningen, een grote maatschappelijke betrokkenheid en een rijk verenigingsleven. Dit willen we graag zo houden en waar mogelijk verder versterken.

Om dit te bereiken heeft het college in het collegeprogramma 'Delen, Durven, Doen' vijf speerpunten benoemd:

- Financiën op orde
- Kansen creëren en benutten bij de verkoop van gronden voor bedrijven van gronden en woningen;
- Gezonde en krachtige samenleving;
- Realistisch duurzaam;
- Anders besturen met wijkgericht werken en slim organiseren.

Financiën op orde

Het op orde brengen van onze financiën had de afgelopen jaren prioriteit. En dat heeft zijn vruchten afgeworpen. We presenteren voor 2016 een sluitende begroting. De verbetering van onze financiële positie heeft nog een ander voordeel. In 2015 stond de gemeente onder preventief toezicht van de provincie. Naar verwachting wordt dat in 2016 opgeheven.

Toch voeren we ook de komende jaren een behoedzaam financieel beleid. Waarom? We hebben in Lansingerland nog veel grond in bezit die we graag willen verkopen. Dit vormt een groot risico voor onze financiële positie. Daarnaast verplicht het Rijk (via de BBV) ons om, waarschijnlijk per 1 januari 2016, de grondexploitaties op een andere manier in de begroting te verantwoorden. Mocht dit doorgaan, dan zal het overschot op de begroting lager uitvallen. Een ander risico is dat het Rijk besloten heeft de gemeenten Vennootschapsbelasting te laten betalen. We hebben de risico's echter in beeld. Hiermee voorkomen we mogelijke financiële tegenvallers niet, maar zien we ze wel tijdig aankomen en kunnen we er rekening mee houden.

Kansen creëren en benutten bij de verkoop van gronden voor bedrijven van gronden en woningen

In 2016 zetten we onverminderd in op het verkopen van gronden, zowel voor woningen als voor bedrijven, en op het bouwen van woningen. De aantrekkende economie maakt dat er met name voor de woningbouw kansen zijn in de markt. Zo hebben we de verkoop van gemeentelijke vrije kavels anders belegd en organiseren we ook in 2016 samen met projectontwikkelaars de jaarlijkse woonbeurs. Daarnaast kunnen belangstellenden het actuele en toekomstige nieuwbouwaanbod vinden een promotionele site www.buitenleveninderandstad.nl.

We houden bij nieuwbouw rekening met de veranderende woningbehoefte van onze inwoners en de vraag naar meer duurzaam gebouwde, energieneutrale woningen. We bekijken ook of vraag en aanbod van sociale huurwoningen nog op elkaar aansluiten. Dit is helemaal actueel omdat het Rijk elke gemeente verplicht een aantal statushouders (iemand die een vergunning heeft om in Nederland te blijven) huisvesting te bieden.

Ondanks de economische crisis is het Lansingerland gelukt om in de top tien van economisch best presterende gemeenten te blijven staan. We zijn de hoogst genoteerde gemeente van Zuid-Holland. We willen deze positie ook graag in de toekomst behouden. Dit geldt zowel voor onze sterke positie binnen de Greenport als binnen de hoogwaardige logistieke bedrijvigheid. In de komende jaren zetten we hier zwaarder en met meer (marketing)acquisitiekracht op in. Daarom stimuleren we diverse initiatieven rond 'economie' zoals de A12 als logistieke hotspot en de Railterminal.

Gezonde en krachtige samenleving

Inwoners, ondernemers en organisaties ontwikkelen steeds meer initiatieven om de samenleving nog sterker te maken. Ze nemen verantwoordelijkheid voor het vergroten van de leefbaarheid, de veiligheid en/of het versterken van de sociale cohesie. Een trend die zich in 2016 onverminderd doorzet. Als gemeente stimuleren en faciliteren we deze eigen kracht, al dan niet met een financieel steuntje in de rug van ons ZEIL-fonds. Een deel van het Annie MG Schmidtpark gaan we inrichten als belevingsplek, waar allerlei activiteiten kunnen plaatsvinden. Het wordt nog meer dan nu een park voor en van ons allemaal. Kunst, cultuur en erfgoed kunnen een belangrijke rol spelen bij een sterke samenleving en onze identiteit. Daarom ontwikkelen we in 2016 samen met onze maatschappelijke partners een visie waarin we verkennen hoe we de maatschappelijke waarde van cultuur, kunst en erfgoed hiervoor kunnen gebruiken.

In 2016 gaat de transformatie binnen het Sociaal Domein onverminderd door. Samen met de aanbieders van hulp en ondersteuning verschuiven we het accent, waar mogelijk, van maatwerk en dure ondersteuning naar eigen regie, (toekomst) perspectief en zelfredzaamheid. We gaan daarbij uit van wat iemand nog wel kan. Dat gesprek voeren we ook met maatschappelijke partners, zoals sportverenigingen en het bedrijfsleven. De komende jaren zullen we meer investeren in voorzieningen, die voor iedereen toegankelijk zijn, en preventie. Daarbij nemen we de opdracht van de raad¹ mee om in de subsidieverstrekking zo veel mogelijk te kijken naar het effect en de efficiëntie. We hebben in 2016 in het bijzonder aandacht voor de samenhangende problematiek rond bijzondere doelgroepen. Tevens ontwikkelen we, samen met ouders, leerlingen, schooldirecteuren en andere betrokkenen, een integrale visie op onderwijs.

We kiezen in 2016 voor een thematische benadering van het kalenderjaar. Onder de slogan 'Goed voor elkaar' faciliteren we activiteiten en evenementen van onze (sociale) partners, inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties passend bij het betreffende thema. Ook sluiten we zoveel mogelijk aan bij landelijke acties, zoals Veilig Thuis, de Alzheimerdag en de Dag van de Mantelzorg. De start van deze aanpak was de 'maand van de participatie' in september 2015.

Realistisch duurzaam

Als gemeente streven we de komende jaren naar een optimale balans tussen People (mens), Planet (milieu) en Prosperity (economie) zodat Lansingerland zich ontwikkelt tot een klimaatbestendige, leefbare, energie neutrale en toekomstbestendige gemeente. Daarvoor voeren we het actieprogramma Realistisch Duurzaam 2015-2016 uit. We doen dit in co-creatie met onze inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en verenigingen. Hierbij stimuleren we het eigen initiatief. Een mooi burgerinitiatief is de 'groene' seniorenflat die binnenkort aan de Laan van Rome verrijst. De samenwerking met allerlei partijen moet leiden tot het delen van kennis, het leggen van verbindingen en een toename van het aantal duurzame initiatieven.

Daarnaast maakt duurzaamheid steeds meer deel uit van het beleid en de beleidsvorming van de gemeente op het gebied van wonen, inkoop, onderhoud en ruimtelijke ordening. Zo stimuleert en ondersteunt de gemeente het gebruik van elektrisch vervoer onder andere door het neerzetten van e-laadpalen. Ook creëren we kansen voor tijdelijke natuur of tijdelijke energieprojecten op ongebruikte terreinen. Een mooi voorbeeld daarvan is de teelt van olifantengras op een deel van Wilderszijde. Verder geven we uitvoering

---

¹ Motie M2015-11 bij de Kadernota 2015

aan het convenant Windenergie en werken we samen in het regionale onderzoeksproject warmtenet voor wat betreft geothermie en het gebruik van restwarmte.

Anders besturen met wijkgericht werken en slim organiseren

Inwoners nemen steeds meer de verantwoordelijkheid voor hun eigen leefomgeving. Wij willen ze die verantwoordelijkheid ook graag geven. Daarom zijn we in 2015 met hen in dialoog gegaan. Een groot aantal inwoners, ondernemers en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties hebben deelgenomen aan deze 'Dialoog met de Samenleving'. Voor elkaar soms onbekende partijen hebben elkaar gevonden in verschillende allianties. Die in de loop van 2015 verder worden uitgewerkt. Als gemeente faciliteren we deze en toekomstige initiatiefnemers. De dialoog was geen eenmalig iets, maar wordt in 2016 voortgezet.

De dialoog maakt deel uit van een veel grotere beweging binnen de gemeente, waarbij we de inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties uitdagen om met initiatieven te komen om onze samenleving sterker te maken. Burgerinitiatief krijgt een steeds belangrijkere rol in ons maatschappij. We nodigen inwoners en ondernemers in 2016 uit nog meer eigen initiatief te nemen en zullen dat waar mogelijk ondersteunen, onder andere met behulp van het ZEIL-fonds.

Daarnaast neemt burgerparticipatie een steeds grotere plek in binnen de beleidsvoorbereiding. Zo hebben we de inwoners betrokken bij het Mobiliteitsplan Berkel en bij het opstellen van de Onderwijsvisie. Inwoners krijgen ook een steeds grotere rol bij de uitvoering. Dit gebeurt bijvoorbeeld al bij buurttoezicht en bij wijkgericht werken, het groenbeheer en de agenda Realistisch Duurzaam.

Wie van inwoners meer eigen verantwoordelijkheid vraagt moet zelf zijn zaken, ook goed op orde hebben. Inwoners verwachten een optimale dienstverlening en dat ze op elk moment producten van de gemeente kunnen aanvragen. We bieden daarom steeds meer producten digitaal aan. Om hen nog beter van dienst te zijn vragen we naar de klanttevredenheid.

Om het bestuur dichter bij de inwoner te brengen komen de wethouders naar hen toe. Tijdens de 'wethouder komt naar u toe-bijeenkomsten' is iedereen in de gelegenheid met zijn of haar kernwethouder te spreken. Ook de gemeenteraad is van plan de inwoners meer te raadplegen. Ze beraden zich op een andere manier te vergaderen, waarbij er een scheiding wordt gemaakt tussen beeldvorming, oordeelvorming en besluitvorming.

1.2 Financieel perspectief

In de achter ons liggende jaren heeft het College ingezet op het op orde krijgen van de Financiën. Bij de begroting 2015 leidde dat tot meerjarige begrotingsoverschotten en een positieve algemene reserve. In de begroting 2016 wordt deze lijn doorgezet. Nog steeds laten de financiën een positief beeld zien. Ten opzichte van de begroting 2015 nemen de verwachte overschotten in de jaarschijven toe en hetzelfde geldt voor de omvang van de algemene reserve. Hierdoor ligt binnen deze Collegeperiode al de kwalificatie “voldoende” binnen handbereik voor de weerstandsratio. Deze gedegen financiële positie is het gevolg van een scherpe sturing op de uitgaven, extra OZB-verhogingen, bezuinigen en het verder in control raken.

Er zijn ontwikkelingen van buitenaf die maken dat de in de begroting 2016-2019 gepresenteerde begrotingsoverschoten aanmerkelijk kunnen gaan dalen. Deze ontwikkelingen zijn de invoering van de Vennootschapsbelasting per 1 januari 2016 (zie hoofdstuk 1.4) en de herijking van de BBV (zie hoofdstuk 1.3) die wellicht per 1 januari 2016 in gaat. Deze ontwikkelingen zullen de nu geraamde begrotingsoverschotten halveren. Daar het College streeft naar een robuuste begroting, zal daarom in de komende periode wederom efficiency worden nagestreefd om daarmee de begrotingsoverschotten weer op een hoger niveau te brengen.

In 2016 kan de burger rekenen op een verlaging van de gemeentelijke belastingdruk. Belangrijkste oorzaak is de verlaging van de afvalstoffenheffing, welke een gevolg is van de recent gehouden aanbesteding van de huisvuilinzameling. In de kadernota is al een verlaging aangekondigd van de belastingdruk met gemiddeld 2,7%. De meest recente informatie over afvalstromen maakt echter duidelijk dat een nog grotere verlaging tot 6,1% mogelijk is. Voor een gemiddeld huishouden daalt de lokale belastingdruk in 2016 met ca € 59,-.

Risico's

De begroting 2016-2019 is robuust, tot op zekere hoogte kunnen mogelijke tegenvallers binnen het overschot van de jaarschijven worden opgevangen. Dit is ook noodzakelijk omdat Lansingerland, voornamelijk als gevolg van de forse grondpositie, een relatief hoog risicoprofiel heeft. Met name het niet behalen van de verwachte grondverkopen (€ 100 mln. in de komende 4 jaar) in het algemeen en het niet realiseren van de verkoop bij de bedrijventerreinen in het bijzonder dragen bij aan het risicoprofiel. Een ander reëel risico vormt het recent aangekondigde voornemen tot herziening van de verslaggevingsregels voor grondexploitaties per 1 januari 2016. Op hoofdlijnen betekent deze herziening dat minder rente aan de grondexploitaties mag worden toegerekend. De herziening zal daarmee aanmerkelijke financiële consequenties hebben en in hoofdstuk 1.3 worden deze expliciet gemaakt. Omdat het op dit moment nog onduidelijk is of de herziening per 1 januari 2016 ingaat, wordt uw raad gevraagd de begroting 2016-2019 goed te keuren op basis van het huidige BBV.

Een ander risico betreft de invoering van de Vennootschapsbelasting (VpB) in 2016. De Eerste Kamer heeft hiertoe inmiddels besloten. Er zijn echter nog vraagtekens over de precieze set van spelregels die gaan gelden bij de implementatie. In de begroting 2016 hebben we, evenals bij de kadernota 2015, nog geen rekening gehouden met de gevolgen van de VpB op de grondexploitaties, omdat we op het moment van schrijven nog geen duidelijk beeld hebben van financiële consequenties. Hier wordt momenteel wel aan gewerkt en zodra dit resultaat oplevert zal dat worden gedeeld met uw raad.

Provinciaal toezicht

In 2014 en 2015 stond Lansingerland onder preventief toezicht van de provincie. In 2014 was dat geen verrassing, omdat de opgestelde begroting 2014 niet voldeed aan de voorwaarden die de provincie stelt aan repressief toezicht: structureel sluitende jaarschijven en een positieve algemene reserve. De begroting 2015 voldeed formeel wel aan deze eisen maar desondanks besloot de Provincie ook in 2015 tot preventief toezicht. Dit gebeurde op grond van drie bemerkingen:

- In de begroting stond weliswaar het voornemen te bezuinigen voor een bedrag dat uiteindelijk opliep tot € 3 mln. in 2018, maar deze taakstelling was nog niet concreet ingevuld.
- Bij de NIEGG Wilderszijde rekenden we met een voor de provincie te hoge disconteringsvoet.
- De gemeente had voor de openbare ruimte de beeldkwaliteit bijgesteld van B naar C, maar de beheerplannen hier nog niet op aangepast.

De raad heeft bij de kadernota 2015 tot een concreet bezuinigingspakket besloten, waarbij de voorgenomen taakstelling is gerealiseerd. Ook na verwerking van de aangenomen amendementen voldoen we nog aan de taakstelling. De provincie heeft inmiddels aangegeven in te kunnen stemmen met onze bezuinigingen. Daarmee is invulling gegeven aan deze bemerking van de provincie. Hetzelfde geldt voor de administratieve verwerking van Wilderszijde. In de kadernota 2015 heeft de raad besloten tot een alternatieve administratieve vastlegging welke de goedkeuring van zowel de provincie, de accountant als de gemeente heeft.

De herijking van de beheerplannen 2013-2016 vergde meer tijd en was daarom bij de kadernota 2015 nog niet gereed. Inmiddels is het door de raad besloten kwaliteitsniveau C expliciet opgenomen in de beheerplannen en heeft een check plaatsgevonden op financiële consequenties die in de meerjarenbegroting zijn opgenomen. De financiële impact van de herijking op de begroting bleek beperkt. In de meerjarenbegroting is een budgetophoging van ongeveer € 20.000 verwerkt. Ook over dit onderwerp is inmiddels overeenstemming met de provincie. Dit betekent dat de formele bezwaren die repressief toezicht voor 2015 in de weg stonden, zijn opgevolgd. Hoewel we daarom voor 2016 uitgaan van repressief toezicht, moet de provincie daar natuurlijk wel over besluiten. We willen daar verder niet op vooruit lopen.

1.2.1 Van begroting 2015 naar begroting 2016

Het financiële vertrekpunt voor de begroting 2016 is de in de begroting 2015 opgenomen meerjarenraming 2016-2018. In onderstaand overzicht wordt die meerjarenraming weergegeven (1) om vervolgens te laten zien welke mutaties zich sindsdien hebben voorgedaan en wat dat uiteindelijk betekent voor de jaarschijven in de begroting 2016-2019.

		2016	2017	2018	2019
1	Begroting 2015-2018	644	1.395	2.198	2.783
2	Eerdere mutaties	47	47	47	47
3	VJN 2015	-929	-1.000	-888	-986
4	Mutaties KN 2015	685	875	605	458
5	Bezuinigingen KN 2015	2.952	3.448	3.172	3.639
6	Frictiekosten bezuinigingen	-10	-90	-10	-10
	Stand KN 2015	3.389	4.675	5.124	5.931
7	Amendementen bij KN 2015	-49	-159	-259	-259
	Stand KN 2015 na amendementen	3.340	4.516	4.865	5.672
8	Effecten meicirculaire 2015	-466	-1.012	-712	-632
9	Afsluiten geldlening	650	520	322	125
10	Afboeken maatschappelijke vaste activa	385	267	224	215
11	Effecten 3D's	-204	-78	-246	-227
12	Urendoorverdeling	-187	-200	-159	-123
13	Overig	-308	-268	-631	-1.170
	Begroting 2016-2019	3.209	3.746	3.663	3.859

In juni heeft de raad de voorjaarsnota 2015 (3) vastgesteld en deze sloot voor de jaren 2016 en verder met een negatief effect van ongeveer € 1 mln. per jaar. Naast kleinere mutaties werd dit vooral veroorzaakt door het moeten aframen van de inkomsten bouwleges (€ 0,5 mln.) en het niet langer mogen berekenen van BTW over de rente van investeringen bij de riolering (€ 0,2 mln.).

In diezelfde raad van juni is ook de kadernota 2015 (4) vastgesteld, die leidde tot een structureel voordeel van ongeveer € 0,75 mln. per jaar. Belangrijkste meevaller was de verwachte groei van de algemene uitkering met ongeveer € 1 mln. per jaar. De belangrijkste tegenvaller betrof de stijging van de groeigerelateerde lasten (loonkosten, bijdrage aan GR) die sneller stijgen dan de groeigerelateerde baten.

In diezelfde kadernota is ook de eerder aangekondigde bezuinigingstaakstelling van uiteindelijk € 3 mln. ingevuld. Tijdens de behandeling van de kadernota heeft de raad daarop amendementen ingediend. Per saldo heeft dit tot het volgende effect geleid:

	2016	2017	2018	2019
taakstelling bezuinigingen	1.000.000	2.000.000	3.000.000	3.000.000
Voorgestelde bezuinigingen (5)	2.952.410	3.447.501	3.172.030	3.638.805
Fricciekosten (6)	- 10.000	- 90.000	- 10.000	- 10.000
Amendementen (7)	- 49.000	- 159.000	- 259.000	- 259.000
Door de raad besloten bezuinigingen	2.893.410	3.198.501	2.903.030	3.369.805

In de paragraaf “taakstelling en reserveringen” worden alle vastgestelde bezuinigingsvoorstellen nogmaals kort gepresenteerd. De vastgestelde amendementen bij de kadernota 2015 (6) betroffen:

Amendementen bij kadernota 2015	2016	2017	2018	2019
Verhogen leges gehandicaptenparkeerkaart	-9	-9	-9	-9
Verlagen budget rekenkamer	-40	-40	-40	-40
Verlagen subsidie bibliotheek			-50	-50
Verlagen niet-wettelijke subsidies		-50	-100	-100
Afschaffen Rotterdampas		-60	-60	-60
Totaal	-49	-159	-259	-259

Uiteindelijk leidt de optelling van bovenstaande onderdelen tot de verwachte begrotingssaldi bij de kadernota 2015 na amendementen, die oplopen van € 3,3 mln. in 2016 tot € 5,7 mln. in 2019.

1.2.2 Van Kadernota 2015 naar begroting 2016 - 2019

In de kadernota stond geschreven dat daar geprobeerd is een zo volledig mogelijke inventarisatie te maken van de verwachte financiële ontwikkelingen. Daarmee geeft de kadernota een financiële doorkijk op hoofdlijnen. Echter, pas bij het opstellen van de begroting worden deze kaders in detail doorgerekend. Daarnaast kunnen in de begroting ook nog mutaties worden opgenomen die ten tijde van de kadernota nog niet bekend waren.

Bij het opstellen van de begroting 2016-2019 hebben zowel de gedetailleerde doorrekening als enkele nieuwe feiten geleid tot aanpassingen in de verwachte begrotingssaldi. Uiteindelijk kunnen we concluderen dat het resultaat van de begroting 2016 redelijk in lijn ligt met die van de kadernota, met dien verstande dat in de kadernota nog werd uitgegaan van jaarlijks toenemende begrotingsoverschotten en deze stijging is in de begroting 2016 niet meer zichtbaar. De volgende mutaties verklaren het verschil tussen de kadernota en de begroting 2016.

Effecten meicirculaire 2015 (8)

Nadat de kadernota was opgesteld, verscheen begin juni de meicirculaire van het ministerie van BZK. De effecten hiervan zijn in U15.08930 met de raadsleden gedeeld. De conclusie luidde:

Ontwikkeling Algemene Uitkering	2016	2017	2018	2019
Algemeen deel (Effecten meicirculaire 2015 (8))	- 466.000	- 1.012.000	- 712.000	- 632.000
Sociaal deel (Effecten 3D's (11))	90.000	62.000	- 347.000	- 335.000

De verlaging van de inkomsten van het algemene deel heeft een negatief effect op de verwachte begrotingsoverschotten. De verlaging wordt veroorzaakt door een lager accres, hogere salarislasten in 2016 dan gedacht en een minder voordelig effect in het kader van de 2e fase groot onderhoud gemeentefonds. Daarnaast liet de meicirculaire ook een mutatie zien op de inkomsten bestemd voor de 3D's, met name waar het de bijdrage voor het domein "participatie" betreft. Het effect van deze mutatie op het sociaal deel is onderstaand verwerkt en toegelicht bij het kopje "effecten 3D's".

Afsluiten geldlening (9)

Op 11 juni 2015 heeft de gemeente een lening van €50 mln. aangetrokken met als ingangsdatum 15 december 2015. De raad is hierover geïnformeerd met brief U15.09385. De rente over deze lening is lager dan de rente waar in de nota rentebeleid (en dus bij de kadernota 2015) mee werd gerekend. Dit rentevoordeel bedraagt in 2016 € 650.000. Omdat het een lineaire lening betreft, loopt het voordeel de jaren erna terug. Immers, de jaarlijkse vrijval dient later weer te worden geheerfinancierd en dat gebeurt in onze berekeningen tegen de (hogere) marktrente zoals gesteld in de nota rentebeleid.

Afboeken maatschappelijke vaste activa (10)

Bij de bezuinigingen is onder nummer 19 het "afboeken van maatschappelijke vaste activa" opgenomen. Op de balans van de gemeente staan activa met maatschappelijk nut met een boekwaarde van € 32,5 mln.. Deze leiden in de begroting tot een jaarlijkse afschrijvingslast van € 2,1 mln. Met de bezuiniging is bedoeld de boekwaarde met € 11 mln. naar beneden te brengen. Dit betekent een besparing van de afschrijvingslasten en heeft dus een voordelig effect op de algemene middelen.

Bij de Kadernota is aan de verlaging van de boekwaarde met € 11 mln. een gemiddelde afname van de afschrijvingslasten gehangen van € 630.000. Bij de begroting hebben we daadwerkelijk de activa geduid die worden afgeboekt. Omdat alle activa verschillende looptijden en afschrijvingstermijnen hebben, leidt deze exercitie uiteindelijk tot een verlaging van de afschrijvingen met een bedrag van in totaal € 1.015.000 in 2016. Dit bedrag loopt in de loop der jaren terug. Omdat in de kadernota nog werd gerekend met een voordeel van € 630.000, kan het surplus (van € 385.000) hier als voordeel in de begroting 2016-2019 worden meegenomen.

Afgeboekt zijn alle groenprojecten omdat groenprojecten vanaf 2015 niet meer worden geactiveerd maar vanuit de exploitatie worden gefinancierd. Aanvullend is de boekwaarde van de geactiveerde investeringen in speelvoorzieningen naar nul teruggebracht en is een aantal investeringen in wegen afgeboekt.

Effecten 3D's (11)

Tot en met de kadernota 2015 waren de 3D's budgettair neutraal in de begroting verwerkt. Al werd een tekort verwacht, deze verwachting werd wel benoemd maar het tekort maakte geen deel uit van het geraamde begrotingssaldo. Dit vanuit de aanname dat de 3D's budgettair neutraal moeten zijn. We zouden daarmee echter een onvolledig beeld van de gemeentelijke financiën schetsen. Daarnaast hebben we inmiddels de eerste maanden van de invoering 3D's achter de rug, waardoor we meer duidelijkheid hebben over de hardheid van onze ramingen. Daarom wordt met ingang van de begroting 2016 het saldo van de 3D's wél in het begrotingssaldo verwerkt.

Op basis van informatie uit de meicirculaire en een eerste inschatting van het daadwerkelijk gebruik van de voorzieningen verwachten we komende jaren een tekort op de 3D's van ongeveer € 200.000. Met name op jeugd zit een nadeel, dat gecompenseerd wordt door een overschot op de WMO. In de meicirculaire wordt vanaf 2016 een forse korting op de inkomsten voor participatie aangekondigd. Deze korting kunnen we deels opvangen met aanpassing van ons beleid maar draagt daarnaast ook bij aan een verwacht tekort op de 3D's. In 2016 zal in de P&C-documenten niet meer separaat over de 3D's worden gerapporteerd maar maken ze onderdeel uit van de rapportage over het gehele sociale domein.

Urendoorverdeling (12)

De overheadkosten voor bijvoorbeeld het gemeentehuis, automatisering en ondersteuning van stafafdelingen worden doorberekend naar producten. In 2016 kan er minder worden doorberekend naar de grondexploitaties, waardoor deze extra last door de algemene dienst moet worden gedekt.

Overig (13)

De post overig bestaat uit een veelheid aan mutaties met ieder een beperkte omvang. Het betreft bijvoorbeeld groeigerelateerde lasten, een verlaging in de opbrengst van leges en de lasten van verkiezingen de komende jaren.

Bovenstaande mutaties leiden uiteindelijk tot de volgende verwachte begrotingssaldi voor de jaren 2016 tot en met 2019.

Verwacht begrotingssaldo	2016	2017	2018	2019
Stand KN 2015 na amendementen	3.340	4.516	4.865	5.672
Mutaties na KN 2015	-131	-770	-1.202	-1.813
Begroting 2016-2019	3.209	3.746	3.663	3.859

Deze begrotingssaldi bestaan uit incidentele en structurele posten. De komende jaren zijn de jaarlijkse incidentele lasten hoger dan de incidentele baten, waardoor het saldo incidenteel negatief uitpakt (zie tevens 4.2 Overzicht incidentele baten en lasten). Dit betekent dat het begrotingssaldo toeneemt wanneer we de incidentele effecten niet meenemen.

Incidenteel vs. structureel	2016	2017	2018	2019
Begroting 2016-2019	3.209	3.746	3.663	3.859
Saldo incidenteel	-1.237	-1.431	-851	-995
Structureel saldo begroting 2016-2019	4.446	5.177	4.514	4.854

1.2.4 Stand algemene reserve een weerstandsratio

Conform de recent vastgestelde nota "Weerstandsvermogen" bestaat het beschikbaar weerstandsvermogen uit de algemene reserve (gevoed door de begrotingssaldi) en de reserve Wilderszijde (gevoed door jaarlijkse waardeontwikkeling Wilderszijde). Onderstaand wordt de ontwikkeling hiervan weergegeven.

bedragen x € 1.000.000

Stand per 31 december	2015	2016	2017	2018	2019
algemene reserve	45,8	49,1	52,8	56,5	60,3
reserve Wilderszijde	1	2,3	3,7	5,1	6,7
beschikbaar weerstandsvermogen	46,8	51,4	56,5	61,6	67
benodigde weerstandsvermogen	60,2	58,4	56,6	54,8	53
weerstandsratio	0,8	0,9	1,0	1,1	1,3

Te zien is dat de stand van de algemene reserves de komende jaren oploopt tot € 60,3 mln. ultimo 2019. Hoewel dit meer is dan waar we enkele jaren terug nog van uit gingen, is de algemene reserve in 2019 lager dan we dachten in de kadernota 2015. Oorzaak is de omvang van de begrotingsoverschotten die in de begroting 2016-2019 lager zijn dan in de kadernota 2015 werd gedacht. Het bedrag aan benodigd weerstandsvermogen daalt jaarlijks en dat heeft vooral te maken met de verwachte grondverkopen. Minder grond in gemeentelijk bezit betekent ook een lager risicoprofiel. De weerstandsratio loopt de komende jaren op tot 1,1 aan het eind van deze collegeperiode. Dat betekent dat dan ook de kwalificatie "voldoende" is bereikt. In 2019 stijgt de ratio door tot 1,3 en daarmee is het door de raad gewenste 1,2 gehaald.

Opgemerkt wordt nogmaals dat we de mogelijke kosten die de invoering van de VpB met zich meebrengt voor de GREXen nog niet hebben meegenomen in de bovenstaande tellingen, noch in de paragraaf weerstandsvermogen. In het geval er VpB betaald moet gaan worden, is voorgeschreven dat de te betalen belasting ten laste van de verwachte begrotingsoverschotten moeten komen, die daardoor kleiner zullen worden.

1.3 Financieel perspectief na invoering nieuwe BBV-voorschriften

Op 10 juli 2015 is het rapport “grondexploitaties - voornemen tot herziening verslaggevingsregels grondexploitaties” verschenen. Dit rapport heeft tot doel om de afbakening, definiëring en verslaggevingsregels die het BBV stelt ten aanzien van de waardering van Grondexploitaties (GREX) en Niet In Exploitatie Genomen Gronden (NIEGG) met ingang van 1 januari 2016 te veranderen. Aanleiding daartoe zijn de ontwikkelingen op het gebied van grondexploitaties, waaronder de forse afboekingen op grondposities in de afgelopen jaren door gemeenten, de aanbevelingen uit het Rapport Vernieuwing BBV over transparantie en vergelijkbaarheid en de aankomende Omgevingswet. Ook de komst van de Vennootschapsbelasting (VpB) speelt hierbij een rol.

Er is bij het opstellen van deze begroting nog niet besloten tot de voorgenomen wijziging, maar omdat we er vanuit gaan dat deze stelselwijziging uiteindelijk zal worden doorgevoerd, wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de mogelijke consequenties ervan op de begroting van Lansingerland.

1.3.1 De voorgenomen wijzigingen

Samengevat behelzen de voorgenomen wijzigingen het volgende:

- Richttermijn voor een GREX is 10 jaar. Dit betekent dat voor langer durende GREXen de opbrengsten na 10 jaar niet meer geïndexeerd mogen worden.

Lansingerland heeft twee exploitaties waarvoor dit (beperkte) consequenties heeft: Oudenland en Groenzoom (Ruimte voor Ruimte).

- Toe te rekenen rente aan GREXen is niet de rekenrente maar het gewogen gemiddelde rentepercentage van de leningenportefeuille van de gemeente naar verhouding Vreemd Vermogen/Eigen Vermogen.

De raad heeft in april 2015 de nota rentebeleid vastgesteld en daarin staat dat de (reken)rente, vanaf 2016 wordt vastgesteld op 3,0%. De rekenrente is het percentage waarmee we jaarlijks de boekwaarde van de Grondexploitaties en de NIEGG belasten. Dit vanuit de gedachte dat de aangekochte gronden met vreemd vermogen zijn gefinancierd en er daarom ook rentekosten aan de GREX/NIEGG moet worden toegerekend. De voorgenomen wijziging behelst dat niet een rekenrente mag worden gehanteerd maar de gemiddelde rente die we daadwerkelijk aan de banken betalen. Deze bedraagt in 2016 ongeveer 2,5% over de gehele leningenportefeuille. Daarnaast gaat de voorgenomen wijziging er vanuit dat een deel van de GREXen is gefinancierd met Eigen Vermogen en de gronden niet volledig met Vreemd Vermogen (leningen) zijn gefinancierd. Op basis van de jaarrekening 2014 bedraagt het aandeel EV ongeveer 10%. Dit betekent dat voor de doorrekening van de GREXen gerekend moet worden met een omslagrente van 2,25%.

Per saldo heeft dit als consequentie dat van de jaarlijks aan de banken te betalen rente er een kleiner deel mag worden doorbelast aan de GREXen. Dit heeft een aanmerkelijk negatief effect op de jaarschijven. Anderzijds loopt de boekwaarde van de GREXen minder snel op en kan er een deel van de Voorziening “verlieslatende complexen” vrijvallen naar de algemene reserve. Ook zal de voorziening met een lagere jaarlijkse dotatie toekunnen wat weer een positief effect heeft op de jaarschijven.

- De categorie NIEGG wordt afgeschaft. Zolang we gronden nog niet kwalificeren als GREX komen deze als strategische gronden op de balans.

Omdat Wilderszijde nog niet in exploitatie is genomen en er ook nog geen exploitatie begroting door de raad is goedgekeurd, zal Wilderszijde als strategische grond op de balans komen te staan.

- Huidige NIEGG wordt omgezet tegen de boekwaarde per 1-1-2016 zonder afwaardering. Uiterlijk 31 december 2019 zal een toets moeten plaatsvinden op de marktwaarde tegen de dan geldende bestemming.

Indien de marktwaarde eind 2019 hoger is dan boekwaarde, blijft de boekwaarde in de administratie staan. Is de marktwaarde lager dan de boekwaarde, dan dient dit lagere bedrag in de administratie te worden opgenomen en moet het verschil met de boekwaarde vanuit de algemene reserve worden aangevuld.

- Toerekenen van rente en andere kosten is niet langer toegestaan voor gronden die nog niet in exploitatie zijn genomen.

Naar aanleiding van het overleg met de provincie over Wilderszijde is recent besloten om vanaf 2015 de NIEGG met de interne rekenrente te belasten. Deze rentetoerekening leidt tot een voordeel voor de algemene middelen van ongeveer € 2 mln. per jaar. Dit bedrag werd voor ongeveer € 1 mln. gebruikt als structurele dekking in de begroting, het ander miljoen werd gedoteerd aan de reserve Wilderszijde. Als gevolg van de voorgenomen wijziging mogen geen kosten meer worden toegerekend en vervalt daarmee ook de onttrekking aan de voorziening. Dit betekent het niet meer doteren aan de reserve Wilderszijde en een structurele tegenvaller in de jaarschijven.

1.3.2 Financiële consequenties

De financiële consequenties van de voorgenomen wijziging van het BBV zijn daarmee fors voor Lansingerland. In onderstaande tabel wordt het effect op de begroting 2016-2019 gepresenteerd. Het betreft een grove benadering van de consequenties.

Effect op jaarschijven	2016	2017	2018	2019	2020
structureel nadeel GREX	-1	-1	-1	-0,9	-0,7
structureel nadeel NIEGG Wilderszijde	-0,8	-0,9	-1	-1	-1,1
totaal structureel effect op jaarschijven	-1,8	-1,9	-2	-1,9	-1,8
Effect op eigen vermogen	2016	2017	2018	2019	2020
eenmalige verlaging voorziening verlieslatende complexen	4,7				
geen stortingen meer in reserve Wilderszijde	-1,3	-1,3	-1,4	-1,5	-1,7
nadeel exploitatie structureel	-1,8	-1,9	-2	-1,9	-1,8
Subtotaal	1,6	-3,2	-3,4	-3,4	-3,5
Totaal cumulatief effect op algemene reserve einde jaar	1,6	-1,6	-5	-8,4	-12

Wanneer besloten wordt dat de voorgenomen wijziging van de BBV daadwerkelijk per 1 januari 2016 van kracht is, dan zal er een exacte berekening van de consequenties worden gemaakt. We zullen deze consequenties dan als eerste wijziging op de begroting 2016 aan de raad aanbieden.

Beeld begroting 2016-2019

De gevolgen van de voorgenomen wijziging zijn per saldo € 2 mln. negatief voor de jaarschijven en uiteindelijk € 8 mln. negatief in 2019 voor de algemene reserve. Lansingerland blijft nog wel positieve jaarsaldi houden alsmede een positieve algemene reserve. De stelselwijziging leidt ook niet tot een lager risicoprofiel, dat blijft gelijk.

Het betreft hier een louter financieel technische stelselwijziging die leidt tot een verschuiving van kosten en opbrengsten in de tijd. Voor de komende jaren heeft dat een negatief effect, maar op de langere termijn wordt het effect uiteindelijk geneutraliseerd door een hogere boekwinst bij verkoop van de

gronden. Onderstaand zijn de begrotingscijfers gepresenteerd als ware de herziening van de BBV al van kracht per 1 januari 2016.

Verwacht begrotingsaldo	2016	2017	2018	2019
Begroting 2016-2019	3.209	3.746	3.663	3.859
effect herziening BBV	-1.800	-1.900	-2.000	-1.900
begroting 2016-2019 na herziening BVV	1.409	1.846	1.663	1.959

De verwachte begrotingsoverschotten zullen als gevolg van de herziening BBV dus verminderen. In onderstaand overzicht worden de gevolgen voor het beschikbaar weerstandsvermogen in beeld gebracht.

bedragen x € 1.000.000

Stand per 31 december	2015	2016	2017	2018	2019
algemene reserve	45,8	49,1	52,8	56,5	60,3
reserve Wilderszijde	1	2,3	3,7	5,1	6,7
mutatie a.g.v. herziening BBV	1,6	-1,6	-5	-8,4	-12
beschikbaar weerstandsvermogen	48,4	49,8	51,5	53,2	55
benodigde weerstandsvermogen	60,2	58,4	56,6	54,8	53
weerstandratio	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0

Dit overzicht laat zien dat de weerstandratio langzamer toeneemt na invoering van de herziening. In 2018 zal de score “voldoende” worden behaald.

1.4 Vennootschapsbelasting

Op 18 december 2014 is het wetsvoorstel “modernisering vennootschapsbelastingplicht voor overheidsondernemingen” aangenomen door de Tweede Kamer. Het achterliggende doel van het wetsvoorstel is, mede onder druk van de Europese Commissie, het scheppen van een gelijk speelveld tussen overheidsondernemingen en private ondernemingen. Zoals het nu is geregeld, bezondigt Nederland zich aan verboden staatssteun. De Eerste Kamer heeft inmiddels ook met het wetsvoorstel ingestemd, wat betekent dat gemeenten vanaf 1 januari 2016 Vennootschapsbelasting moeten gaan betalen over commercieel getinte activiteiten (activiteiten welke dus ook door het bedrijfsleven kunnen worden uitgevoerd). Voorwaarde voor het betalen van belasting is dat op deze activiteiten winst wordt gemaakt.

Gemeenten moeten in de begroting voor 2016 rekening houden met de Vpb-heffing. Daartoe moeten vragen worden beantwoord als: welke activiteiten zijn belastingplichtig, hoe wordt het fiscale resultaat op deze activiteiten bepaald en hoe gaat de fiscale openingsbalans eruit zien? Probleem daarbij is dat er onduidelijkheid bestaat over de wettelijke bepalingen, de set van spelregels en de reikwijdte van begrippen. Daarbij zijn de gemeenten met name afhankelijk van standpunt bepaling door de belastingdienst en deze laat op zich wachten.

De te betalen Vpb-belasting mag niet aan de GREXen worden toegerekend maar komt ten laste van het begrotingsresultaat van de betreffende jaren.

Stand van zaken Lansingerland

Ondanks het feit dat veel nog niet duidelijk is, heeft de gemeente medio 2015 besloten om externe ondersteuning in te huren voor duiding van de Vpb-druk voor de gemeente. Daarbij lopen we twee sporen:

1. Step in Control ondersteunt bij het bepalen van de Vpb-druk op de niet GREX-gerelateerde activiteiten. Inmiddels is geïnventariseerd welke activiteiten Vpb-plichtig zijn en van deze activiteiten wordt momenteel bekeken hoe hoog de fiscale winst in de toekomst zou kunnen uitvallen. Op dit moment lijkt dat beperkt te blijven tot ongeveer de € 13.000 die nu al als Vpb-last in de begroting voor 2016 is opgenomen.
2. PWC ondersteunt bij het bepalen van de Vpb-druk op de GREXen. Hierbij ontbreken nog relevante uitgangspunten. Zoals de vraag of we terug mogen kijken naar de oorspronkelijke startdatum van de GREXen of dat het vertrekpunt voor de winstbepaling op de GREXen op 1 januari 2016 ligt. Daarboven ligt nog de vraag of een (negatieve) grondexploitatie überhaupt een ondernemersactiviteit is. Antwoord op deze vraag is er niet. Komende periode gaan we in overleg met de belastingdienst om te proberen hen een standpunt te ontlokken in deze. De verwachte kosten voor de invoering van de Vpb voor de GREXen zijn daarom nog zeer lastig te duiden. Ze lopen momenteel uiteen van nihil (wanneer de GREX niet als ondernemersactiviteit kwalificeert) tot ruim 10 mln. (wanneer het startmoment op 1 januari 2016 wordt bepaald) wat een extra last van ongeveer € 0,45 mln. per jaar betekent.

Deze onzekerheid maakt dat in de begroting voor de Vpb geen bedrag wordt opgenomen behoudens de € 13.000 voor Vpb op de niet-GREXen. Zodra er meer duidelijkheid is wordt de raad uiteraard geïnformeerd.

1.5 Leeswijzer

De begroting 2016-2019 begint met een inleiding waarbij in een separaat deel expliciet aandacht wordt besteed aan de financiële situatie.

In hoofdstuk 2 worden de programma's gepresenteerd en het overzicht algemene dekkingsmiddelen.

In hoofdstuk 3 komen de paragrafen aan bod. Paragrafen geven, als een dwarsdoorsnede door de programma's, inzicht in een aantal bedrijfsvoeringaspecten van de gemeente.

In hoofdstuk 4 wordt de meerjarenbegroting in financiële zin gepresenteerd. Dat betekent de staat van baten en lasten, de verdeling van de middelen in structureel en incidenteel, de geprognosticeerde balans, de uitgangspunten voor de begroting en het begroot EMU-saldo.

Daarna volgen de bijlagen. Deze behelzen drie overzichten. Ten eerste het overzicht van reserves en voorzieningen en een toelichting hierop. Ten tweede het overzicht van geplande investeringen (MIP en GREX) en tenslotte een overzicht van de verwachte rente risiconorm.

2. Programma's

Inleiding

In dit hoofdstuk worden de 6 programma's beschreven. Iedere beschrijving start met een duiding van het beoogd maatschappelijk effect van het programma en een overzicht van de totale baten en lasten.

Tevens worden de belangrijkste financiële verschillen tussen de jaren verklaard. Om een analyse over de jaren heen mogelijk te maken is 2014 daarbij aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

Ieder programma is opgebouwd uit meerdere beleidsvelden. Per beleidsveld presenteren we het volgende:

- Wat willen we bereiken? Zo concreet mogelijk wordt hier beschreven wat aan het eind van deze collegeperiode bereikt moet zijn.
- Wat gaan we daarvoor in 2016 doen? Hier wordt aangegeven wat er in 2016 precies gebeurt om bij te dragen aan het te bereiken doel. Zoveel als mogelijk hebben we daarbij output gerichte resultaten geformuleerd.
- Wat gaat het kosten? De baten en lasten per beleidsveld worden gepresenteerd, waarbij de lasten worden onderverdeeld in directe lasten, doorbelasting en kapitaallasten.

Ten slotte geven we per programma nog een overzicht van relevante kengetallen/indicatoren die iets zeggen over het programma. Deze kengetallen geven informatie over het betreffende programma, maar er wordt de komende jaren niet actief op gestuurd. Het zijn resultaten van het ingezette beleid.

2.1 Programma 1: Bestuur en dienstverlening

Beoogd maatschappelijk effect

Een van de speerpunten van het college is 'Anders besturen'. Dit uit zich in een daadkrachtige en transparante manier van besturen, een optimale dienstverlening, een goede (bestuurlijke) samenwerking, ook met inwoners. Het is daarbij van belang dat we snel op nieuwe ontwikkelingen en veranderingen kunnen inspelen. Zo blijft Lansingerland een aantrekkelijke gemeente om te wonen, ondernemen, werken en recreëren.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de baten en lasten van het gehele programma gepresenteerd.

	bedragen x €1000					
Totaal Programma 1	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Totaal lasten	11.176	9.654	9.072	9.021	9.004	9.100
Totaal baten	978	1.751	921	921	921	921
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-10.198	-7.904	-8.150	-8.100	-8.083	-8.178
Toevoeging reserves	-6	-	-	-	-	-
Onttrekking reserves	-	-	-	-	-	-
Geraamde resultaat	-10.204	-7.904	-8.150	-8.100	-8.083	-8.178

Om een analyse over de jaren heen mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

Toelichting op (grote) mutaties in het meerjarenbeeld

De gedaalde lasten in de begroting 2016 worden voornamelijk veroorzaakt doordat er in 2016 geen verkiezingen plaatsvinden (€ 209.000), door bezuiniging op de dienstverlening (€ 75.000, KN 2015 nr. 1) en bezuiniging op communicatie (€ 25.000, KN 2015 nr. 3). In 2015 was er € 140.000 beschikbaar voor nieuw beleid, in 2016 is dit € 60.000 voor onder andere de dialoog met de burger. Incidentele kosten voor inrichting van het zaakstelsel zijn in 2015 begroot, echter er zal bij de jaarrekening 2015 een voorstel worden gedaan om deze post door te schuiven naar 2016 (€ 88.000). Hiernaast wordt er in 2016 minder doorbelast vanuit de vakafdelingen naar de producten (€ 49.000) in verband met efficiënter werken. De programmamanager heeft haar werkzaamheden medio 2015 afgerond, de reguliere werkzaamheden zijn opgepakt door projectleiders binnen de gemeentelijke organisatie zonder urenuitbreiding.

Tegenover de daling van de lasten staat eveneens een afname van de baten. De daling van de baten in de begroting 2016 is voornamelijk het gevolg van een incidentele ontvangst in 2015 uit de liquidatie van de Stadsregio (€ 770.000).

Het programma kent de volgende beleidsvelden:

- Gemeenteraad, college en griffier;
- Samenwerking;
- Dienstverlening.

2.1.1 Beleidsveld gemeenteraad, college en griffier

Wat willen we bereiken?

'Anders besturen' houdt in voldoende bestuurskracht en een efficiënt en integer bestuur. Openheid van bestuur is voor dit college de norm, daarbij hoort een adequaat en tijdig informeren van de raadsleden, zodat zij goed hun werk kunnen doen. Betrokkenheid bij en van de inwoners en ondernemers is essentieel voor een goed bestuur. Het college geeft hier onder meer invulling aan via wijkgericht werken, burgerparticipatie, de dialoog en het kernwethouderschap. De gemeenteraad wil de inwoners van Lansingerland in een meer vroegtijdig stadium en meer intensief betrekken bij het besluitvormingsproces. Procedures hiertoe worden verder uitgewerkt en zullen in 2016 na een proefperiode en evaluatie definitief worden gemaakt.

Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?

Om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken gaan we in 2016 op dit beleidsveld de volgende activiteiten ontplooiën.

	Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?	Beoogd resultaat 2016
1.1	De in 2015 gekozen nieuwe vergaderstructuur wordt in 2016 geïmplementeerd.	Nieuwe vergaderstructuur met een duidelijk onderscheid tussen de besluitvormingsfasen: beeldvorming, oordeelsvorming en besluitvorming.
1.2	Het presidium ontvangt maandelijks een update van de bestuurlijke planning van het college en drie maandelijks een update op de voortgang van het college programma.	Zo actueel mogelijk inzicht in de bestuurlijke planning.
1.3	Wijkgericht werken wordt verder ontwikkeld in het kader van effectief besturen.	Wijksprekuren en het organiseren van een tweede alliantiebijeenkomst.

1.1 Nieuwe vergaderstructuur Raad

In 2015 heeft de gemeenteraad samen met de griffie gekozen voor een nieuwe vergaderstructuur. Kern van deze structuur is een duidelijkere scheiding tussen de beeldvormingsfase, de oordeelsvormende fase en de besluitvormingsfase. Doel is dat de besluiten op een transparante, zorgvuldige en meer interactieve manier tot stand komen. Verder wil de raad de inwoners van Lansingerland eerder en intensiever betrekken bij de besluitvorming. Raad en griffie werken de procedures hiervoor verder uit. Na een proefperiode en evaluatie zal in de loop van 2016 de procedure deel uit maken van de nieuwe manier van werken.

1.2 Bestuurlijke planning

Het college stelt een dynamische bestuurlijk planning op. Hiermee krijgt de raad al in een vroeg stadium een indicatie van de behandelmomenten in de commissies en gemeenteraad. Dit ondersteunt de besluitvormingsfasen: beeldvorming, oordeelvorming en besluitvorming.

1.3 Wijkgericht werken

Wijkgericht werken is een belangrijk uitgangspunt bij het effectief besturen en tevens één van de speerpunten van beleid van ons college. In 2016 willen wij dit verder ontwikkelen. Dit brengen we tot uiting door het voortzetten van het wijksprekuren, het organiseren van een tweede alliantiebijeenkomst en het verder integreren van burgerparticipatie en burgerkracht in de programma's.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de kosten van dit beleidsveld gepresenteerd.

	bedragen x €1000					
	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Directe lasten	3.572	2.170	1.970	2.034	2.010	2.096
Doorbelasting	2.215	2.089	1.926	1.886	1.888	1.891
Kapitaallasten	18	14	11	11	11	11
Totaal lasten	5.804	4.272	3.907	3.931	3.909	3.999
Totaal baten	-	-	-	-	-	-
Saldo	-5.804	-4.272	-3.907	-3.931	-3.909	-3.999

Om een vergelijking mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

2.1.2 Beleidsveld samenwerking

Wat willen we bereiken?

Bij 'Anders Besturen' past een efficiënte en bestuurlijke samenwerking. We sluiten aan bij wat inwoners en organisatie aan eigen verantwoordelijkheid kunnen dragen en moedigen eigen initiatief en het nemen van verantwoordelijkheid aan. Om dit te bereiken zetten we de ingezette lijn van burgerparticipatie voort en breiden we deze uit. We betrekken inwoners niet alleen bij de voorbereiding van besluiten, maar dagen ze ook uit om een rol te spelen bij de uitvoering. Bij nieuwe gemeentegrensoverschrijdende taken en herziening van bestaande samenwerkingsverbanden richten we ons allereerst op samenwerking met onze buurgemeenten Pijnacker-Nootdorp en Zoetermeer; of we zoeken samenwerking daar waar wij kwaliteit en efficiency kunnen verhogen.

Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?

Om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken gaan we in 2016 op dit beleidsveld de volgende activiteiten ontplooiën.

	Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?	Beoogd resultaat 2016
1.4	Burgerparticipatie, burgerinitiatief, de dialoog en wijkgericht werken stimuleren we actief.	Eind 2016 hebben inwoners onder eigen verantwoordelijkheid (informele) burgerinitiatieven ingediend. Eind 2016 hebben we inwoners in een zo vroeg mogelijk stadium betrokken bij beleid en uitvoering. Eind 2016 is de opbrengst van de dialoog met de inwoners afgerond.

1.4 Burgerparticipatie

Het college heeft burgerparticipatie, ook een onderdeel van 'Anders besturen', hoog in het vaandel staan. In 2015 hebben wij de eerste dialoog met de samenleving afgerond. In 2016 zetten wij in op een tweede dialoog. Vervolgens gaan we het proces inbedden in onze organisatie om zo de komende jaren tot een gestructureerde aanpak te komen. De allianties zien wij als een vorm van burgerinitiatief die ondersteuning kunnen vragen.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de kosten van dit beleidsveld gepresenteerd.

	bedragen x €1000					
	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Directe lasten	354	262	238	243	245	247
Doorbelasting	167	102	137	135	135	135
Kapitaallasten	-	-	-	-	-	-
Totaal lasten	521	364	375	378	380	382
Totaal baten	-	770	-	-	-	-
Saldo	-521	406	-375	-378	-380	-382

Om een vergelijking mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

2.1.3 Beleidsveld dienstverlening

Wat willen we bereiken?

We streven naar een vlotte en goede dienstverlening, die aansluit bij de behoeften van onze inwoners, bedrijven en instellingen. Ze kunnen steeds meer producten en diensten digitaal aanvragen. Afhandeling gebeurt binnen de daarvoor afgesproken servicenormen. Deze staan in het Kwaliteitshandvest.

Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?

Om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken gaan we in 2016 op dit beleidsveld de volgende activiteiten ontplooiën.

	Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?	Beoogd resultaat 2016
1.5	Klanttevredenheid op het servicepunt meten.	Op basis van de klanttevredenheidsmeting hebben wij de behoefte van onze inwoners en onze eigen ambitie bepaald.
1.6	Wij richten onze dienstverlening op basis van de klanttevredenheidsmeting, in op de behoefte van onze inwoners.	Onze dienstverlening is gebaseerd op de behoefte van onze inwoners. Eveneens is de behoefte van onze inwoners vertaald in Kritische Prestatie-indicatoren.
1.7	Wij richten onze bedrijfsvoering op efficiënte wijze in.	Er wordt efficiënter gewerkt door meer op afspraak te werken en de mogelijkheid tot vrije inloop te beperken. Inwoners hebben geen wachttijd meer. De personeelskosten nemen af.
1.8	Tijdig afhandelen klachten, bezwaren en (Wob)verzoeken.	Binnen de daarvoor gestelde termijn handelen wij 97% van de klachten af. Binnen de daarvoor gestelde termijn handelen wij 90% van de bezwaren af. Binnen de daarvoor gestelde termijn handelen wij 95% van de Wob-verzoeken af.
1.9	Ambtelijk horen.	Verkorten van de afhandeltermijnen.

1.5 Klanttevredenheid op het servicepunt meten

Om de klanttevreden op het servicepunt te kunnen meten, komt bij elke balie een extra scherm. De inwoners of ondernemer kan hierop het verloop van de aanvraag volgen. Nadat de baliemedewerkster de aanvraag heeft afgehandeld, kan de inwoner of ondernemer op het scherm aangeven wat hij of zij van de dienstverlening vond, eventueel met een toelichting. Wij krijgen zo inzicht in wat de inwoners willen en kunnen onze ambities hier op afstemmen. We sturen op de kwaliteit van de dienstverlening.

1.6 Wij richten onze dienstverlening in op de behoefte van onze inwoners

Door het meten van de klanttevredenheid weten wij wat er leeft bij de inwoners en wat hun wensen zijn. Deze wensen vertalen wij in Kritische Prestatie-indicatoren. Maandelijks bekijken we of we de nieuwe en de reeds bestaande prestatie-indicatoren halen. In de loop van 2016 starten we met een klanttevredenheidsonderzoek bij het callcenter. Onze dienstverlening breiden we verder uit met de mogelijkheid om, tegen een vergoeding, documenten thuis af te leveren. Daarnaast kunnen inwoners en ondernemers steeds meer producten en diensten digitaal afnemen.

1.7 Wij richten onze bedrijfsvoering op efficiënte wijze in

Vanaf 2016 kunnen inwoners en ondernemers producten of diensten alleen op afspraak aanvragen. Door voornamelijk op afspraak te werken kunnen we medewerkers efficiënter inzetten. Hierdoor behalen we met dezelfde bezetting een hogere productiviteit. Ook voorkomen we zo lange wachttijden. Inwoners van Lansingerland die niet in staat zijn naar het gemeentehuis te komen, kunnen gebruik maken van de service gemeente(t)huis. Medewerkers komen naar de inwoner toe om de aanvraag in te nemen en leveren het aangevraagde document na enige tijd weer bij de inwoner thuis af.

1.8 Tijdig afhandelen klachten, bezwaren en (Wob)verzoeken

Klachten en bezwaren handelen we af volgens de afgesproken procedure in de betreffende verordening. In 2016 verwachten wij een lichte toename van het aantal klachten. Deze lichte toename komt voornamelijk voort uit de toegevoegde taken in het sociaal domein.

Het aantal Wob-verzoeken is in de laatste twee jaar gedaald. We verwachten dat dit in 2016 doorzet. Een oorzaak hiervoor is niet aan te geven.

Het aantal ingediende bezwaarschriften zal in 2016 ongeveer gelijk blijven. De verhouding algemene kamer / sociale kamer is hierbij ongeveer 50 - 50. Wel is er sprake van een toename van het aantal bezwaarschriften in het kader van de 3 Decentralisaties, en dan met name inzake huishoudelijke hulp. Dit komt door de wijziging van beleid per 1 juli 2015. Of deze trend zich zal voortzetten, is vooralsnog niet aan te geven.

1.9 Ambtelijk horen

Om de afhandeltermijnen van bezwaren en klachten te verkorten is per januari 2015 (klachten) en per september 2015 (bezwaren) het ambtelijk horen ingevoerd. Het betreft hier minder complexe bezwarenprocedures (met name sociale kamer) en het focussen op informele en gemandateerde afhandeling van klachten.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de kosten van dit beleidsveld gepresenteerd.

					bedragen x €1000	
	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Directe lasten	667	909	666	646	646	646
Doorbelasting	4.182	4.100	4.117	4.059	4.062	4.066
Kapitaallasten	1	9	7	7	7	7
Totaal lasten	4.850	5.018	4.790	4.713	4.715	4.719
Totaal baten	978	981	921	921	921	921
Saldo	-3.872	-4.038	-3.869	-3.791	-3.794	-3.798

Om een vergelijking mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

2.1.4 Kengetallen programma 1

	2014	2015	2016
Gemeenteraad, college en griffier			
Beantwoording van artikel 37 vragen binnen wettelijke termijn (30 dagen)	n.b.	95%	95%
Samenwerking			
Aantal inwoners lid digitaal burgerpanel	1000	1500	1600
Aantal uitgezette enquêtes via het burgerpanel	3	3/4	5
Aantal verbonden partijen	15	15	15
Dienstverlening			
Aantal uren balies geopend per week	38	34	28
Gemiddelde wachttijd aan de balie met afspraak	2.09	1.14	≤1 min
Gemiddelde wachttijd aan de balie zonder afspraak	10.15	9.40	n.v.t.
Telefonische bereikbaarheid binnen 30 seconden	22 sec	42 sec	<25 sec
Aantal vernieuwde e-formulieren op website	16	16	16
klachten ²	80	80	95(incl.3D)
bezwaren ³	240	280(incl.3D)	280(incl.3D)
claims ⁴ ,	85	90	90
ingebrekestellingen ⁵ ;	30	30	30
Wob-verzoeken	120	120	120
Percentage van het binnen de termijn afgehandelde:			
- klachten	93%	95%	97%
- bezwaren	75%	80%	90%
- ingebrekestellingen	100%	100%	100%
- Wob-verzoeken	95%	95%	95%
Betaalde dwangsommen per jaar	2	2	2

² Jaarlijks gaat het om ca. 80 binnengekomen klachten. Daarvan zijn er uiteindelijk ca. 60 ontvankelijk. Van deze 60 klachten handelen we het merendeel informeel af. Minder dan 10% wordt formeel afgehandeld.

³ Een absoluut getal zegt niet zoveel; het is beter het aantal bezwaren te relateren aan het aantal genomen besluiten. 90% van de bezwaren komt in reactie op een besluit rond een uitkering (4033 besluiten waartegen 133 bezwaren) of een besluit rond een vergunning (1172 besluiten die geleid hebben tot 87 bezwaren). Uiteindelijk zijn er van deze 250 bezwaren 10 (deels) gegrond. Dit is een percentage van 0,2% van het aantal genomen besluiten.

⁴ Dit is jaarlijks een redelijk constant getal en betreft vooral claims rond zaken in de buitenruimte.

⁵ Slechts in 1 of 2 gevallen per jaar leidt dit tot het uitkeren van een dwangsom. In 95% van de gevallen behandelen we alsnog de vraag van de burger binnen de termijn.

2.2 Programma 2: Sport, cultuur en onderwijs

Beoogd maatschappelijk effect

Lansingerland is een gezonde, krachtige en zorgzame samenleving (een van de speerpunten van het collegeprogramma) met een ruim aanbod van onderwijs en een mooi voorzieningenniveau. De voorzieningen zorgen voor sociale samenhang en onderlinge betrokkenheid in onze kernen. In Lansingerland dagen we de inwoners - jong en oud - uit om een gezonde en actieve leefstijl te hebben en actief mee te doen op allerlei terreinen. Wij gaan daarbij uit van de eigen kracht en zelfredzaamheid van onze inwoners. Het zelforganiserend vermogen is kenmerkend voor onze wijken, buurten en verenigingen.

In het programma onderwijs, sport en cultuur betekent dit dat wij een basisinfrastructuur bieden van algemene voorzieningen, zoals scholen, sportaccommodaties, kinderopvang en een bibliotheek. Op deze plekken kunnen mensen elkaar ontmoeten en sociale contacten opdoen. Zo ontstaan (informele) netwerken.

Verenigingen, evenementen en culturele activiteiten zorgen voor binding en samenhang. We zijn actief met de verenigingen op zoek naar mogelijkheden om het verenigingsleven in Lansingerland op peil te houden en nieuw elan te geven. Dat betekent dat we tijd steken in onze relatie met de (sport)verenigingen. Daarnaast proberen we het bedrijfsleven hier actief bij te betrekken. De dialoog met de samenleving uit 2015 steunt ons in onze ambitie om te zoeken naar nieuwe verbindingen en andere samenwerkingsverbanden die het verenigingsleven nieuw elan kunnen geven.

In dialoog met het onderwijs en de kinderopvang komen we in 2016 met een integrale visie op onderwijs waarin onder meer het doorontwikkelen naar brede schoolconcepten of integrale kindcentra aan de orde komt.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de baten en lasten van het gehele programma gepresenteerd.

	bedragen x €1000					
Totaal Programma 2	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Totaal lasten	19.831	18.235	16.002	15.738	15.888	16.178
Totaal baten	1.546	1.766	1.639	1.661	1.685	1.685
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-18.285	-16.469	-14.363	-14.077	-14.203	-14.493
Toevoeging reserves	-1.459	-59	-349	-349	-349	-349
Onttrekking reserves	878	648	510	524	609	628
Geraamde resultaat	-18.866	-15.881	-15.222	-14.950	-15.161	-15.470

Om een analyse over de jaren heen mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

Toelichting op (grote) mutaties in het meerjarenbeeld

De gedaalde lasten in de begroting 2016 (€ 2,2 mln.) worden voornamelijk veroorzaakt door enkele grote mutaties. Door de verlaging van de interne rekenrente van 3,5% in 2015 naar 3% vanaf 2016 dalen de kapitaallasten van de afgesloten investeringen. Dit leidt tot een voordeel van circa € 750.000. Door minder geraamde uren dalen de doorbelaste apparaatskosten (€ 450.000). De incidentele lasten in 2015 hebben grotendeels betrekking op overheveling van budgetten uit 2014 (zie de jaarrekening 2014) en de sloopkosten van een tijdelijke VO - school in Bleiswijk (zie voorjaarsnota 2015). Deze incidentele lasten veroorzaken een voordeel van circa € 480.000 in 2016. De voorziening "onderhoud gemeentelijke accommodaties" is in de jaarrekening 2014 opgeheven. De geraamde storting in 2015 in deze voorziening wordt bij de najaarsnota omgezet in een storting in de nieuw gevormde reserve "groot onderhoud gemeentelijke accommodaties" (€ 280.000). De geraamde bijdrage aan schoolbesturen voor de kosten van de 1e inrichting OLP en meubilair worden gedekt ten laste van de reserve "1e inrichting OLP en meubilair" (€ 125.000, zie mutatie reserves).

Het verschil tussen de baten 2015 en 2016 wordt veroorzaakt door diverse kleine mutaties.

Het programma kent de volgende beleidsvelden:

- Sport;
- Cultuur;
- Onderwijs en kinderopvang.

2.2.1 Beleidsveld Sport

Wat willen we bereiken?

Sporten houdt mensen fit en gezond. Niet alle sporten worden in verenigingsverband beoefend, maar waar dat wel het geval is, zien we dat sportverenigingen niet alleen zorgen voor de ontwikkeling van talent, maar ook voor een netwerk en sociale binding. Wij vinden vitale sportverenigingen belangrijk in onze gemeente. Daarom proberen we oplossingen te realiseren voor diegenen die het lidmaatschap van een vereniging niet kunnen betalen.

Vanuit het in 2014 vastgestelde vastgoedbeleid zoeken we voortdurend naar een zo efficiënt mogelijk gebruik van onze sportaccommodaties en sluiten we zo veel mogelijk aan op de vraag. Ook zorgen we voor voldoende speel- en ontmoetingsplekken in de openbare ruimte.

Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?

Om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken gaan we in 2016 op dit beleidsveld de volgende activiteiten ontplooiën.

	Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?	Beoogd resultaat 2016
2.1	Wij voeren conform het meerjaren investeringsprogramma en waar noodzakelijk renovaties uit aan sportvelden.	Wij hebben de noodzakelijke renovaties uitgevoerd.
2.2	Optisport beheert en exploiteert namens de gemeente de binnensportaccommodaties.	Wij stellen vast dat de exploitatie door Optisport conform de afspraken is uitgevoerd binnen de financiële en kwalitatieve kaders.
2.3	We zetten sport in de spotlight.	In 2016 hebben we een 'maand van de sport' georganiseerd.

2.1 Renovatie sportvelden

In het meerjaren investering programma (MIP) dat onderdeel is van het beheerplan Sportcomplexen is opgenomen welke velden wanneer gerenoveerd moeten worden om te blijven voldoen aan de kwaliteitseisen. Bij het uitvoeren van de werkzaamheden vormt de MIP de leidraad. Maar indien blijkt dat vervanging in het aangegeven jaar in de MIP (nog) niet noodzakelijk is, dan schuiven we deze vervanging minimaal een sportseizoen door.

2.2 Optisport

De gemeente heeft het beheer en de exploitatie van sportgebouwen, sociaal-culturele accommodaties en kinderopvanglocaties ondergebracht bij Optisport. De gemeente monitort of Optisport aan de contractafspraken voldoet, zowel in kwalitatieve zin richting gebruikers als in financiële zin. Eenmaal per jaar stellen de gemeente en Optisport een exploitatiebegroting vast. Na het sluiten van het boekjaar maken we het resultaat inzichtelijk: bij een hoger exploitatieresultaat valt een deel hiervan (60%) toe aan de gemeente.

2.3 Sport in de spotlight

We zetten de sport aan het einde van het seizoen, in opmaat naar een nieuw seizoen (medio 2016), extra in de spotlight. We doen dit in overleg met de sportverenigingen, bijvoorbeeld door de organisatie van de maand van de sport, door de huldiging van Nederlands kampioenen bij de junioren op het gemeentehuis en door de organisatie van een thema-avond voor bestuurders in de sport.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de kosten van dit beleidsveld gepresenteerd.

					bedragen x €1000	
	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Directe lasten	1.677	1.870	1.590	1.643	1.821	1.821
Doorbelasting	568	459	460	454	454	455
Kapitaallasten	3.611	3.065	2.926	2.760	2.889	2.908
Totaal lasten	5.856	5.395	4.975	4.856	5.164	5.183
Totaal baten	968	1.059	1.081	1.103	1.127	1.127
Saldo	-4.888	-4.336	-3.895	-3.753	-4.037	-4.056

Om een vergelijking mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

2.2.2 Beleidsveld Cultuur

Wat willen we bereiken?

We stimuleren een basisaanbod aan cultuur voor inwoners om zich te kunnen ontplooiën, een aangename leefomgeving te creëren en de sociale cohesie te versterken. Culturele vorming zorgt voor de ontwikkeling van talent en leert jong en oud met respect met elkaar om te gaan. In een veranderende samenleving leidt cultuur tot versterking van sociale cohesie en de versterking van culturele waarde. In 2016 werken we een visie uit, waarin we verkennen hoe we de maatschappelijke waarde van cultuur, kunst en erfgoed kunnen inzetten voor een sterke samenleving en ter ondersteuning of versterking van onze identiteit.

Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?

Om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken gaan we in 2016 op dit beleidsveld de volgende activiteiten ontplooiën.

	Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?	Resultaat 2016
2.5	We stimuleren cultuur door subsidiëring van creatieve, kunstzinnige en muzikale vorming en de ontwikkeling van een cultuurhuis.	Creatieve, kunstzinnige en muzikale activiteiten voor kinderen t/m 18 en kwetsbaren. In samenwerking met verenigingen zijn ideeën uitgewerkt voor een cultuurhuis. De kwaliteit van cultuureducatie binnen het primair onderwijs is geborgd door project 'de E-lijn'. We brengen als aanvulling op 'de E-lijn' de subsidieregeling 'impuls muziekonderwijs' bij scholen en muziekverenigingen onder de aandacht. In 2016 is de doelstelling van het Jeugdcultuurfonds overgenomen door een of meerdere partners in het bedrijfsleven.
2.6	We stimuleren via het bibliotheekwerk de informatieve, educatieve en lees/literaire ontwikkeling van kinderen t/m 18 jaar en kwetsbare inwoners.	In samenwerking met Bibliotheek Oostland definiëren we een toekomstvisie voor de bibliotheekfunctie na 2017. In iedere kern blijft een bibliotheekfunctie aanwezig.
2.7	We voeren de Mediawet uit door het subsidiëren van een lokale omroep.	Een goed functionerende lokale omroep, die voldoet aan de eisen van de Mediawet 2008 en het Commissariaat van de Media.
2.8	We onderhouden de kunstobjecten in de openbare ruimte en geven er bekendheid aan.	De kunstobjecten worden opgenomen in de visie op kunst, cultuur en erfgoed die in 2016 wordt vastgesteld.
2.9	We stimuleren gemeentebrede activiteiten en evenementen die gericht zijn op het vergroten van de leefbaarheid en de identiteit van de gemeente Lansingerland.	(Culturele) evenementen, zoals een openlucht concert, realiseren ontmoeting en verbinding tussen de inwoners en een positieve beleving van de woonomgeving.

2.5 Creatieve, kunstzinnige en muzikale vorming en cultuurhuis

Het beleid zoals vastgesteld in de *Kadernota Maatschappelijke Ontwikkeling 2014-2018* gaat uit van zelfredzame volwassenen. De aandacht van de gemeente is ook bij kunst en cultuur vooral gericht op de kwetsbare inwoners en jeugd. Kunst en cultuur zien we in de eerste plaats als een middel tot maatschappelijke participatie en als een bijdrage aan de ontwikkeling van kinderen. Met het vaststellen van de kadernota 2013 is besloten dat 2016 het laatste jaar is waarin op het gebied van kunst en cultuur nog subsidies beschikbaar zijn voor activiteiten die niet voor de doelgroepen bestemd zijn. In verband met de visie op kunst, cultuur en erfgoed evalueren we in 2016 de effecten van de bezuinigingen en zetten die af tegen de betekenis van kunst en cultuur voor het Sociaal Domein. Indien nodig heroverwegen we de

focus op de jeugd en de kwetsbaren of werken we met een nieuw elan aan een ander toekomstperspectief of nieuwe organisatievormen.

In 2016 brengen we in kaart wat de haalbaarheid is voor een 'cultuurhuis'. We zetten vervolgstappen in de samenwerking tussen de diverse partijen, zodat een toekomstbestendig cultuurhuis ontstaat dat zelfstandig kan functioneren. Wij hebben hierin een faciliterende rol.

De cultuurtrein is een driejarig (2014-2016) project dat in samenwerking met Bibliotheek Oostland is opgestart naar aanleiding van de landelijke "Deelregeling Cultuureducatie met Kwaliteit" voor het primair onderwijs. De uit te voeren activiteiten zorgen voor inbedding van cultuureducatie in het curriculum van de school en voor versterking van de relatie tussen scholen en culturele instellingen. Voor scholen en muziekverenigingen is ook de rijkssubsidieregeling 'impuls muziekonderwijs' beschikbaar. Wij brengen deze actief onder hun aandacht.

In de kadernota 2015 is besloten het Jeugdcultuurfonds af te bouwen. In het bedrijfsleven is de wil aanwezig om het doel achter dit fonds - het financieel ondersteunen van inwoners met een minimaal inkomen om mee te doen aan culturele activiteiten - over te nemen. We blijven actief op zoek naar deze partners.

2.6 Bibliotheekwerk

Onze financiële bijdrage aan het bibliotheekwerk richt zich op de doelgroepen jeugd t/m 18 jaar en de kwetsbare inwoners. Bij de doelgroep jeugd richten wij ons op het voorkomen van een taalachterstand. We schenken daarbij preventief aandacht aan de voor- en vroegschoolse educatie. Bij kwetsbare groepen denken wij voor het bibliotheekwerk voornamelijk aan mensen met een taalachterstand, laaggeletterden, mensen in een sociaal isolement en kwetsbaarheid door een achterstand in digitaliseringsvaardigheden. In samenwerking met Bibliotheek Oostland is in het Meerjarenbeleidsplan 2014 - 2016 vastgelegd op welke wijze deze doelgroepen worden bediend.

In 2016 ontwikkelen we samen met Bibliotheek Oostland een toekomstvisie op de Bibliotheek. In deze visie komen in ieder geval aan de orde de ontwikkelingen op het terrein van lezen en informatie delen en ook de ontwikkelingen in het sociale domein waar het gaat om taalvaardigheden, cultuur en digitaliseringsvaardigheden. In 2016 en 2017 moet de bibliotheek het laatste deel van de structurele bezuiniging van € 300.000 uit de kadernota 2013 verwerken.

2.7 Lokale omroep

Op basis van de Mediawet zijn wij verplicht om zorg te dragen voor de bekostiging van het functioneren van een lokale publieke media-instelling. Wij doen dit door het subsidiëren van RTV Lansingerland. Het Commissariaat voor de Media heeft aan RTV Lansingerland - na een positief advies van de gemeenteraad over de representatieve samenstelling van het programmabeleidsbepalende orgaan van deze organisatie - zendtijd toegewezen tot 6 oktober 2018.

2.8 Onderhoud kunstobjecten

Volgens plan onderhouden we de kunstobjecten in de openbare ruimte. In het uit te werken visiedocument kunst, cultuur en erfgoed verkennen we welke betekenis kunst in de openbare ruimte voor ons heeft en of en hoe we hier in relatie met het erfgoed en andere waardevolle objecten aandacht aan kunnen geven.

2.9 Stimuleren gemeente brede activiteiten en evenementen die gericht zijn op het vergroten van de leefbaarheid en de identiteit van Lansingerland

Ter vergroting van de leefbaarheid verstrekken wij waarderings- en/of prestatiesubsidies aan vrijwilligersorganisaties die culturele activiteiten organiseren. We stimuleren activiteiten met een duidelijke - en bij voorkeur duurzame - impact op het sociale domein. Gemeente brede activiteiten leggen verbinding tussen inwoners, dragen bij aan een aangenaam leefklimaat en versterken de identiteit van Lansingerland.

De realisatie van het Annie M.G.Schmidtpark is eind 2015 een feit. Het park is een verbindend element tussen onze kernen en biedt mogelijkheden voor het (spontaan) organiseren van activiteiten, zoals openlucht concerten, theater, sport en spel. We stimuleren inwoners en verenigingen om zelf activiteiten te organiseren in het Annie M.G. Schmidtpark, vanuit de gedachte dat lokale betrokkenheid zorgt voor een levendig park. We stimuleren de initiatieven van burgers concreet door middel van een fonds, waaruit activiteiten of een programmering van lokale evenementen deels bekostigd kunnen worden. De voorwaarde daarbij is dat er ook privaat geld wordt geworven.

Wij stimuleren het besef van cultureel erfgoed via de drie oudheidkundige verenigingen en door middel van het verstekken van een exploitatievergoeding aan Museum Bleiswijk. De oudheidkundige verenigingen maken kenbaar wat Lansingerland verenigt en wat de kernen en gebieden markeert. Kennis over de omgeving waar je woont, kan er aan bijdragen dat inwoners zich er thuis voelen.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de kosten van dit beleidsveld gepresenteerd.

					bedragen x €1000	
	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Directe lasten	1.356	1.236	1.056	900	950	950
Doorbelasting	185	277	140	139	140	141
Kapitaallasten	11	11	0	0	0	0
Totaal lasten	1.552	1.524	1.197	1.040	1.090	1.091
Totaal baten	5	6	8	8	8	8
Saldo	-1.547	-1.518	-1.189	-1.032	-1.083	-1.083

Om een vergelijking mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

2.2.3 Beleidsveld Onderwijs en kinderopvang

Wat willen we bereiken?

Gezond en veilig opgroeien en ontwikkelen in Lansingerland. Dit bereiken wij door in samenwerking met onderwijsinstellingen, kindercentra, jeugdzorg en jongerenwerk te zorgen voor een prettige leefomgeving, een waardevolle schoolperiode en een gevarieerd aanbod aan mogelijkheden voor ontwikkeling van talent. We kiezen voor samenhang in het beleid en in de uitvoering van onze wettelijke taken rond onderwijshuisvesting, leerlingenvoer, leerplicht, kinderopvang, peuterspeelzaalwerk en de voor- en vroegschoolse educatie (taalkundige ontwikkeling).

Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?

Om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken gaan we in 2016 op dit beleidsveld de volgende activiteiten ontplooiën.

	Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?	Beoogd resultaat 2016
2.10	We stellen samen met de betrokkenen in het onderwijs een visie op voor het onderwijs.	Een vastgestelde 'Visie op onderwijs' (0-18 jaar) in Lansingerland.
2.11	We voorzien in adequate huisvesting voor primair onderwijs.	De Westpolder 2 (WP2) school is in gebruik genomen door basisscholen en buitenschoolse opvang. Het project is binnen budget gerealiseerd en afgesloten. De aanvragen in het huisvestingsprogramma 2016 zijn uitgevoerd en het Programma 2017 is vastgesteld volgens de Verordening Voorzieningen Huisvesting Onderwijs (VVHO). We voeren het Integraal Huisvestingsplan Primair Onderwijs (IHP PO) uit.
2.12	We voorzien in adequate huisvesting voor voortgezet onderwijs.	Wij voldoen aan de wettelijke kaders op het gebied van de gemeentelijke zorgplicht door gevolg te geven aan de bepalingen in de afgesloten overeenkomsten tot doordecentralisatie. In 2016 voeren wij hiertoe de volgende concrete acties uit: - Wij doorlopen de planologische procedures benodigd om de nieuwbouw van de Business School te realiseren. - Wij nemen een besluit over de renovatie van de semipermanente huisvesting bij de Blesewic. - Wij dragen de grond voor de realisatie van Wolfert Pro over aan BOOR en maken afspraken over de realisatie van deze nieuwbouw.
2.13	We houden toezicht op het openbaar primair onderwijs.	We hebben, samen met gemeenten Pijnacker-Nootdorp en Zuidplas, een zienswijze op de begroting en jaarrekening van stichting Scholengroep Holland opgesteld en toegestuurd.
2.14	We houden toezicht op het openbaar voortgezet onderwijs.	Wij voeren onze toezichthoudende rol ten opzichte van BOOR adequaat uit. Wij stemmen de invulling hiervan af met de gemeente Rotterdam.
2.15	We behandelen lokale onderwijs-beleidsmatige onderwerpen.	We hebben onderwerpen zoals Passend Onderwijs, aansluiting met de (decentralisatie) Jeugdzorg en Schoolmaatschappelijk Werk besproken en waar mogelijk afspraken gemaakt met schoolbesturen primair onderwijs en schooldirecteuren voortgezet onderwijs.

2.16	We bieden leerlingenvervoer aan de beoogde doelgroep aan.	Alle aanvragen zijn behandeld volgens de criteria uit onze gemeentelijke verordening leerlingenvervoer. Er is een contract voor het uitvoeren van het taxivoer in schooljaar 2016-2017.
2.17	We zorgen ervoor dat er zo min mogelijk Voortijdig Schoolverlaters zijn.	Het percentage voortijdig schoolverlaters ligt in Lansingerland onder de 1,7%.
2.18	We toetsen de kwaliteit van kindercentra en peuterspeelzalen.	Wij voldoen aan alle wettelijke taken voor het toezicht en de handhaving van de kwaliteitseisen kinderopvang.
2.19	Wij subsidiëren de peuteropvang voor bepaalde groepen en bieden een voorschools educatieprogramma aan voor kinderen die vallen binnen de doelgroep VVE.	De aanbieders van peuteropvang hebben zich voorbereid op de landelijke en gemeentelijke beleidsontwikkelingen voor de harmonisatie van peuterspeelzaalwerk en kinderopvang. Er zijn voldoende plaatsen in de kinderdagopvang en de peuteropvang om de wettelijke doelgroep voor voorschoolse educatie een aanbod te kunnen bieden.
2.20	We zorgen ervoor dat alle leerplichtige kinderen naar school toe gaan en een diploma behalen.	Alle leerplichtige kinderen gaan naar school en halen een diploma.

2.10 We stellen samen met betrokkenen een visie op voor het onderwijs

Met het opstellen van een visie op onderwijs geven we invulling aan amendement A2015-01 'Visie op onderwijshuisvesting in Lansingerland'. Wij volgen de intentie van het amendement en gaan in de visienota niet enkel in op onderwijshuisvesting, waar de primaire verantwoordelijkheid van de gemeente ligt, maar op diverse onderdelen uit het gehele beleidsveld onderwijs. We denken aan leerlingenvervoer, leerplicht, toezicht op de kinderopvang, onderwijsachterstandenbeleid, onderwijsconcepten, doorlopende leerlijn, Integrale Kind Centra, schoolmaatschappelijk werk, Passend Onderwijs, combinatiefunctionaris, verzuim en thuiszitters, vroeg- en voorschoolse educatie, kwaliteit van het onderwijs en arbeidsmarkt en onderwijs. De 'onderwijsvisie' komt tot stand in 'dialogue' met onze partners (schoolbesturen, schooldirecties, kinderopvangorganisaties en ouders) in het onderwijsveld. De in het collegeprogramma/coalitieakkoord aangekondigde verkennende notitie Integraal Kind Centrum en de Brede school nemen we op in deze visie, evenals het vraagstuk van stimulering Samenwerking Onderwijs Bedrijfsleven, het werven van een afdeling HBO groen en het zorgen voor veilige fietsroutes.

2.11 We voorzien in adequate huisvesting voor primair onderwijs

We geven uitvoering aan het Integraal Huisvestingsplan Primair Onderwijs (IHP PO). We behandelen de vraagstukken van de schoolgebouwen van basisscholen Prins Willem Alexander en De Kwakel en de dependance van basisschool Prins Johan Friso aan Het Hoge Land. We geven uitvoering aan het raadsbesluit over de gefuseerde basisscholen Prins Maurits en Prins Johan Friso. We verzorgen adequate vervangende huisvesting voor basisschool Willibrord bij beëindiging van de huurovereenkomst van schoolgebouw Groeneweg 81-83 in Bergschenhoek.

Alle schoolgebouwen dragen we in eigendom over of geven we formeel in gebruik aan de schoolbesturen met overeenkomsten. We maken afspraken over de verdeelsleutel van de beheer-, exploitatie- en onderhoudskosten.

2.12 We voorzien in adequate huisvesting voor voortgezet onderwijs

We starten met het bouwrijp maken van de nieuwbouwlocatie van de Melanchthon Business School in Bleiswijk. De school neemt vervolgens zelf de nieuwbouw op zich.

Wij leveren bouwrijpe grond aan BOOR voor de realisatie van de nieuwbouw voor Wolfert Pro. Hiervoor maken wij bindende afspraken over de planning van deze nieuwbouw door BOOR, op basis van de afgesloten overeenkomst tot doordecentralisatie.

2.13 We houden toezicht op het openbaar primair onderwijs

Samen met gemeenten Pijnacker-Nootdorp en Zuidplas voeren we overleg met stichting Scholengroep Holland (SSH) over hun begroting en jaarrekening. Hierop maken wij een zienswijze kenbaar en voeren overleg met SSH over een mogelijke aanpassing van hun statuten en het convenant “Bovengemeentelijk extern toezicht op het openbaar primair onderwijs”.

2.14 We houden toezicht op het openbaar voortgezet onderwijs

We voeren, samen met gemeente Rotterdam, overleg met stichting BOOR over hun begroting en jaarrekening.

Wij stellen een zienswijze op over de begroting en jaarrekening van BOOR.

2.15 We behandelen lokale onderwijsbeleidsmatige onderwerpen

We bespreken alle lokale onderwijsbeleidsmatige onderwerpen, zoals Passend Onderwijs, Jeugdzorg, Schoolmaatschappelijk Werk, Onderwijsachterstanden en Voor- en Vroegschoolse Educatie, in de Lokaal Educatieve Agenda (LEA) met de schoolbesturen Primair Onderwijs en de schooldirecteuren Voortgezet Onderwijs. Speciale aandacht gaat in 2016 naar het stijgende aantal kinderen van statushouders.

2.16 We bieden leerlingenvervoer aan de beoogde doelgroep aan

We onderhouden contact met DVG en Deltax, de partijen die voor ons het taxivervoer tot einde schooljaar 2015-2016 verzorgen. We controleren hen op de uitvoering. We verlengen het contract met DVG/Deltax of starten een nieuwe aanbesteding voor de uitvoering van het taxivervoer vanaf schooljaar 2016-2017. We zorgen ervoor dat ouders/verzorgers hun aanvraag leerlingenvervoer digitaal kunnen indienen. We behandelen alle aanvragen volgens de criteria uit de verordening leerlingenvervoer.

2.17 We zorgen ervoor dat er zo min mogelijk Voortijdig Schoolverlaters zijn

We zijn onderdeel van de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC) Voortijdig Schoolverlaten regio Rijnmond, subregio Rijnmond Zuid & Oost. We sluiten gezamenlijk een contract met een partij die zich inzet om het aantal voortijdig schoolverlaters in de subregio te verminderen. We nemen deel aan de RMC overleggen, reguliere uitvoering en specifieke projecten van onze subregio.

2.18 Kindercentra en peuterspeelzalen

De GGD Rotterdam Rijnmond voert de inspecties uit in kinderopvang- en peuterspeelzaal locaties. Bij geconstateerde overtredingen treden wij handhavend op. Verder houden wij het Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen (LRKP) bij voor de locaties in Lansingerland.

2.19 Peuteropvang bepaalde groepen en voorschools educatieprogramma (VVE)

In 2015 zijn de gesubsidieerde peuterspeelzalen omgevormd tot peuteropvang, een vorm van kinderopvang. Wij verstrekken subsidie aan de aanbieders van peuteropvang voor die ouders die niet voor toeslag van de belastingdienst in aanmerking komen, omdat ze niet beide werken. De peuteropvang en drie kinderdagverblijven bieden een voorschools educatieprogramma aan voor kinderen met een verhoogde kans op onderwijsachterstanden.

2.20 Alle leerplichtige kinderen gaan naar school en behalen een diploma

We houden een vinger aan de pols bij verzuim door controle van de verzuimregistratie op scholen en door controle op verzuim in onze eigen registratie. We houden preventief spreekuur op scholen en verzuimgesprekken met jongeren en hun ouders. We nemen deel aan het ZAT (zorgadviesteam) voor vroegtijdige signalering, bieden waar noodzakelijk de juiste zorg en daar waar noodzakelijk zetten we door middel van een proces-verbaal drang en dwang in.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de kosten van dit beleidsveld gepresenteerd.

					bedragen x €1000	
	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Directe lasten	6.389	6.053	5.491	5.577	5.387	5.504
Doorbelasting	913	1.156	838	828	828	829
Kapitaallasten	5.120	4.107	3.501	3.438	3.419	3.571
Totaal lasten	12.422	11.316	9.830	9.842	9.634	9.904
Totaal baten	572	701	550	550	550	550
Saldo	-11.851	-10.615	-9.279	-9.292	-9.084	-9.354

Om een vergelijking mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

2.2.4 Kengetallen programma 2

	2014	2015	2016
Sport			
Aantal binnensportaccommodaties (zaaldelen)	27	28	28
Aantal buitensportaccommodaties (velden)	75	75	75
Cultuur			
Aantal jongeren t/m 18 jaar verenigingsleven (met subsidie)	1000	1000	1000
Aantal jeugd- en volwassen leden van de bibliotheek	12.400	12.400	12.400
Lokale omroep	1	1	1
Aantal onderhouden kunstobjecten	29	29	29
Aantal evenementen per jaar	3	3	3
Onderwijs en kinderopvang			
Aantal basisscholen	24	22	22
Aantal scholen voortgezet onderwijs	6	6	6
Aantal Integrale Huisvestings Projecten	5	5	5
Totaal aantal beschikkingen leerlingenvervoer	229	230	230
Aantal uitgevoerde reguliere inspecties bij:			
- kindercentra	54	54	58
- peuterspeelzalen	8	8	1
- gastouders	n.n.b.	n.n.b.	130
Het aantal gesubsidieerde kindplaatsen voor:			
- regulier peuterspeelzaalwerk	346	346	n.n.b.
- waarvan voorschoolse educatie	64	64	64
- waarvan kindplaatsen VVE in kinderdagverblijven	48	48	48
Percentage leerplichtige kinderen dat naar school gaat	99%	100%	100%
Percentage voortijdig schoolverlaters	1,7%	1,5 %	1,3%

2.3 Programma 3: Maatschappelijke ondersteuning

Beoogd maatschappelijk effect

Lansingerland is een gemeente met een gezonde, krachtige en zorgzame samenleving, waarin alle inwoners een bijdrage leveren, zodat iedereen naar vermogen meedoet⁶. Dit is een van de speerpunten van het collegeprogramma.

Lansingerland is een relatief jonge gemeente. We hebben een ruim aanbod van onderwijs en een mooi voorzieningenniveau. Het zelforganiserend vermogen is kenmerkend voor onze wijken, buurten en verenigingen en mensen kennen elkaar en weten wat er speelt. Ze maken deel uit van formele en informele netwerken. Ze dragen hun steentje bij waar mogelijk en ze kunnen ook zelf terugvallen op deze netwerken als dat nodig is. Waar dat nodig is, is aanvullende professionele hulp beschikbaar, zodat onze inwoners zoveel mogelijk zelf de regie houden over hun leven.

Binnen het sociale domein ligt de nadruk dus op het stimuleren van zelfredzaamheid en participatie, ofwel 'het meedoen' van inwoners. We nemen de mogelijkheden van de mensen als uitgangspunt, niet hun beperkingen. We benutten eigen kracht en het sociale netwerk en werken samen aan toekomstperspectief. In Lansingerland zijn wij goed voor elkaar!

In Lansingerland hebben we gekozen voor een integraal model voor het hele sociale domein. Het sociaal domein valt in zijn geheel binnen het programma maatschappelijke ondersteuning. Dit programma kent de volgende beleidsvelden:

- Jeugd (jongeren van 0-23 jaar);
- Maatschappelijke ondersteuning (volwassenen tussen 18-67 jaar en volwassenen 67+);
- Werk en inkomen (volwassenen tussen 18-67 jaar).

Transformatie Sociaal Domein

2016 wordt het jaar waarin de transformatie nadrukkelijk op de agenda staat. Was 2015 het jaar van de transitie, waarin de aandacht vooral lag op de continuïteit van de ondersteuning en op het verkrijgen van een betrouwbaar beeld van de ondersteuningsvraag en de financiële impact, in 2016 gaan we aan de slag met de transformatie. De eerste inspiratiesessies en verkenningen met het veld zijn in 2015 gestart. In de komende jaren zetten wij in op de verschuiving van het duurdere maatwerk naar goedkopere, algemeen toegankelijke voorzieningen voor zowel het terrein van de jeugd en de jeugdzorg als voor de ondersteuning aan volwassenen. Wij investeren daarbij in een goede verstandhouding en samenwerking met de aanbieders, zonder ons doel uit het oog te verliezen.

In de transformatie zien we nadrukkelijk een rol weggelegd voor de aanbieders en de gesubsidieerde partijen. Via de subsidiebeleidsregels dagen we ook het maatschappelijk middenveld uit te komen met een vernieuwend aanbod.

---

⁶ Dit beoogde maatschappelijke effect is de missie van het Beleidsplan 3 D Lansingerland, dat door onze Raad is vastgesteld op 19 december 2013 (T13.06120) en deze missie was ook al leidend bij de nota subsidiebeleid Maatschappelijke Ontwikkeling 2014-2018: 'Sterke samenleving, ondersteunende overheid' (T12.13575).

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de baten en lasten van het gehele programma gepresenteerd.

	bedragen x €1000					
Totaal Programma 3	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Totaal lasten	25.671	35.797	36.922	36.306	36.586	36.663
Totaal baten	12.345	9.945	10.031	10.075	10.121	10.121
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-13.326	-25.852	-26.891	-26.231	-26.465	-26.542
Toevoeging reserves	-	-	-13	-13	-13	-13
Onttrekking reserves	603	91	63	1	21	21
Geraamde resultaat	-12.723	-25.761	-26.967	-26.245	-26.499	-26.576

Om een analyse over de jaren heen mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

Toelichting op (grote) mutaties in het meerjarenbeeld

Het verschil tussen de lasten van 2015 en 2016 (€ 1.125.000) wordt grotendeels veroorzaakt door Jeugdzorg nieuw 3D. In de begroting 2015 staan de kosten voor de nieuwe jeugdzorg (3D) neutraal geraamd. Het tekort op de nieuwe jeugdzorg in 2015 van circa € 0,7 mln. wordt in 2015 gecompenseerd door een stelpost van circa € 0,7 mln.. In de begroting 2016 worden de kosten reëel geraamd. Daarnaast is in 2016 de restantbijdrage aan de GR-jeugd voor 2015 van 3% ad € 195.000 geraamd. Verder lopen de kosten voor de nieuwe jeugdzorg op door de hogere bijdrage aan de GR-jeugd. Dit allen leidt tot een nadeel in 2016 van € 1.285.000 op Jeugdzorg nieuw 3D. Verder wordt een nadeel veroorzaakt doordat in 2016 de doelgroep voor de WWB groter is waardoor de lasten hoger zijn dan in 2015 (circa € 430.000). De lasten voor kwijtschelding zijn hoger (€ 85.000) vanwege een hoger aantal aanvragen/toekenningen. In 2016 is het noodzakelijk om groot onderhoud te plegen op Leeuwerik 2 (€ 50.000). De bijdrage en de huisvestingskosten voor het CJG zijn verhoogd (€ 87.000).

Door eenmalige invoeringskosten voor de decentralisaties in 2015 (overheveling vanuit 2014) zijn de lasten in 2016 lager (€ 204.000). Het participatiebudget is lager als gevolg van lagere inkomsten voor participatie vanuit de algemene uitkering (€ 368.000). Als laatste zijn in 2016 de lasten op de nieuwe WMO (3D) lager, doordat er vanaf 2016 reëel geraamd is op de nieuwe WMO i.p.v. de neutrale raming in 2015 (inkomsten algemene uitkering=uitgaven). Vanaf 2017 ontstaan er weer nadelen doordat het voordeel vanuit de reële raming van de nieuwe WMO (3D) teniet wordt gedaan door de groei van de gehele doelgroep WMO (6% per jaar). Dit veroorzaakt een voordeel op de WMO van € 201.000.

Het verschil in de baten 2015 en 2016 (€ 86.000) wordt veroorzaakt door diverse mutaties. Zo is vanaf 2016 het beleid aangepast en zijn de eigen bijdragen voor de WMO hoger (€ 41.000). Tevens worden vanaf 2016 de huurinkomsten voor Noorderparklaan 2 geraamd (€ 33.000).

Het programma kent de volgende beleidsvelden:

- Jeugd (jongeren van 0-23 jaar);
- Maatschappelijke ondersteuning (volwassenen tussen 18-67 jaar en volwassenen 67+);
- Werk en inkomen (volwassenen tussen 18-67 jaar).

2.3.1 Beleidsveld Jeugd

Wat willen we bereiken?

Jongeren van 0-23 jaar kunnen zich veilig en gezond ontwikkelen tot een zelfredzame burger. Er zijn voldoende voorzieningen. Waar nodig ontvangen de jongeren en/of het gezin hulp en ondersteuning.

Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?

Om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken gaan we in 2016 op dit beleidsveld de volgende activiteiten ontplooiën.

	Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?	Beoogd resultaat 2016
3.1	<u>Preventie en lichte ondersteuning:</u> We stimuleren een sterke samenleving en voorkomen problemen bij opgroeien en opvoeden door vroegtijdig ingrijpen en lokaal aangeboden lichte ondersteuning.	Het percentage problematiek dat is opgelost vanuit eigen kracht of in de vrij toegankelijke hulp is 80% of hoger.
3.2	<u>Intensieve ondersteuning/maatwerk:</u> Wanneer lichte ondersteuning niet toereikend is bieden wij intensieve ondersteuning conform de Jeugdwet.	Het percentage problematiek dat is opgelost in de niet vrij-toegankelijke hulp is 20% of lager.

3.1 Bieden van lichte ondersteuning

We willen dat alle kinderen en jongeren gezond en veilig kunnen opgroeien in onze gemeente. Het doel is dat zij zich kunnen ontwikkelen tot zelfredzame burgers. De eerste verantwoordelijkheid daarvoor ligt bij de ouders. Ook scholen hebben een belangrijke rol bij de ontwikkeling van kinderen. Voor kinderen of gezinnen die door omstandigheden, of door fysieke of psychische beperkingen bij hun ontwikkeling (tijdelijk) ondersteuning nodig hebben, bieden we hulp. We zetten maatwerk in dat past bij het gezin met het uitgangspunt dat de hulp zo licht is als mogelijk en zo zwaar als nodig. We blijven werken volgens het uitgangspunt: één gezin met één plan.

Om dit te realiseren zijn er voldoende voorzieningen voor kinderen en jongeren, zodat zij zich kunnen ontwikkelen en anderen kunnen ontmoeten.

- We bieden informatie, advies en lichte ondersteuning en versterken de hulp binnen de eigen leefomgeving. Waar nodig grijpen we in om problemen te voorkomen.
- De drie kernen houden een locatie voor het Centrum voor Jeugd- en Gezin.
- In overleg met de betreffende organisaties geven we invulling aan de bezuiniging op het jeugd- en jongerenwerk. Conform de taakstelling uit de kadernota 2013 is in 2016 € 50.000 minder budget beschikbaar. In 2017 komt daar nog eens een bezuiniging van € 70.000 bij.
- We maken een start met de transformatie en actualiseren ons aanbod van lichte ondersteuning om zo de instroom van duurdere vormen van zorg te voorkomen, rekening houdend met de afspraken uit het regionaal transitiearrangement.

3.2 Bieden van intensieve ondersteuning

Vanaf 1 januari 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor alle vormen van jeugdhulp, inclusief specialistische hulp zoals jeugd-geestelijke gezondheidszorg, jeugd-verstandelijke beperking en gesloten jeugdhulp in het kader van ernstige opgroei- en opvoedingsproblemen. Ook is de gemeente verantwoordelijk voor de uitvoering van kinderbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering. Wij organiseren (tijdelijke) gespecialiseerde hulp (buiten de eigen leefomgeving) aan kwetsbare groepen met een focus op herstel en ondersteuning.

- We zetten ons in voor een kwalitatief en kwantitatief toereikend aanbod. Dit doen we door zelf ambulante hulp in te kopen en voor specialistische hulp maken we afspraken over kwaliteit en prijs binnen de Gemeenschappelijke Regeling Jeugdhulp.

- We verstrekken zelf de voorzieningen voor intensieve ondersteuning, zodat deze ondersteuning wordt ingezet waar dit nodig is. Dit doen we conform onze verordening sociaal domein.
- We zien toe op de uitvoering van de Gecertificeerde Instelling voor de uitvoering van kinderschermingsmaatregelen en jeugdreclassering.
- We verlengen de bestaande contracten die we als jeugdhulpregio hebben afgesloten met 1 jaar. Hiervoor berekenen we de landelijke kortingen door aan de aanbieder en sturen we op de transformatie van het hulpaanbod.
- We evalueren de regionale afspraken van het regionaal transitiearrangement voor de zomer van 2016.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de kosten van dit beleidsveld gepresenteerd.

					bedragen x €1000	
	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Directe lasten	2.353	10.341	11.459	11.149	11.212	11.231
Doorbelasting	486	768	779	768	769	770
Kapitaallasten	1	1	-	-	-	-
Totaal lasten	-2.841	-11.110	-12.238	-11.918	-11.981	-12.000
Totaal baten	33	-	33	33	33	33
Saldo	-2.808	-11.110	-12.204	-11.884	-11.947	-11.967

Om een vergelijking mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

2.3.2 Beleidsveld Maatschappelijke ondersteuning

Wat willen we bereiken?

We willen dat onze inwoners zo zelfstandig als mogelijk werken, wonen en participeren door de inzet van hulp uit de eigen omgeving, vrij toegankelijke voorzieningen en indien nodig maatwerkvoorzieningen.

Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?

Voor de doelgroep 18-67, de potentiële beroepsbevolking, ligt de nadruk op arbeidsparticipatie en waar dat nog niet mogelijk is op maatschappelijke participatie. Voor de doelgroep 67+ streven we naar ondersteuning die het mogelijk maakt om zolang mogelijk zelfstandig te kunnen blijven wonen en participeren.

Volwassenen

Voor de volwassen doelgroep 18-67 die tijdelijk of gedeeltelijk niet zelfredzaam is, betekent het dat we samen met de volwassene kijken op welk terrein hij of zij ondersteuning nodig heeft. Uitgangspunt is dat iedereen, voor zover nodig met ondersteuning, betaald werk heeft of op een andere manier participeert in de samenleving. In de transformatieopgave richten we ons, met de aanbieders op een verbetering van de aansluiting van voorzieningen uit de Wmo en de Participatiewet.

Bij inwoners die niet meer deelnemen aan het arbeidsproces zien we veel maatschappelijke betrokkenheid. Veel van hen zetten zich in als vrijwilliger en ze blijven zo lang mogelijk zelfstandig wonen. Wanneer er wel fysieke beperkingen optreden of er psychogeriatrische (dementie) problemen zijn, is er een ondersteunend aanbod van vrij toegankelijke voorzieningen, of maatwerk.

In al onze kernen zijn ruimtes waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en worden activiteiten aangeboden waar aan ouderen kunnen deelnemen. Ook hier geldt dat mensen hierin in eerste instantie een eigen verantwoordelijkheid hebben. De gemeente ondersteunt waar nodig bijvoorbeeld door vervoersvoorzieningen aan te bieden.

Volwassenen tussen 18-67 jaar

Om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken gaan we in 2016 op dit beleidsveld de volgende activiteiten ontplooiën.

	Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?	Beoogd resultaat 2016
3.3	<u>Preventie en lichte ondersteuning:</u> We bevorderen de sociale samenhang, en voeren een preventief ondersteunings- en gezondheidsbeleid. We bieden lichte ondersteuning voor minder zelfredzame inwoners via vrij toegankelijke voorzieningen.	Inwoners zorgen steeds meer voor zichzelf en voor elkaar. Goede ondersteuning is beschikbaar voor mantelzorgers en vrijwilligers. De brede uitvraag bij de toegang en de beschikbaarheid van vrij toegankelijke voorzieningen remmen de toestroom naar maatwerkvoorzieningen. Voor iedereen met een hulpvraag is cliëntondersteuning beschikbaar. Het aantal inwoners met een hulpvraag dat gebruik maakt van vrij toegankelijke voorzieningen in plaats van maatwerkvoorzieningen neemt toe.
3.4	<u>Intensieve ondersteuning/maatwerk:</u> We ondersteunen minder zelfredzame en kwetsbare inwoners met een maatwerkvoorziening om hen (weer) zo zelfredzaam mogelijk te maken of hen te stabiliseren.	Het aantal inwoners dat gebruik maakt van maatwerkvoorzieningen neemt af door in te zetten op transformatie.

3.3 Bieden van lichte ondersteuning

We subsidiëren via het Zeilfonds activiteiten die de sociale samenhang vergroten. We bieden een wettelijk verplicht basistakenpakket van de GGD Rotterdam Rijnmond op het gebied van gezondheidszorg.

Samen met partners zorgen we voor gezondheidsinterventies bij risicogroepen, onder andere rond bewegen en drankgebruik. Vrijwilligers worden ondersteund met de diensten van het VIP (vrijwilligersinformatiepunt). Voor mantelzorgers is er het Steunpunt Mantelzorg, dat deskundigheidsbevordering, lotgenotencontact en emotionele steun biedt.

Inwoners met een hulpvraag kunnen zowel digitaal als fysiek gebruik maken van een laagdrempelig aanbod van informele hulp en ondersteuning, van vrij toegankelijke voorzieningen en van preventieve informatiebijeenkomsten, advies, trainingen en cursussen. Inwoners met een inkomen tot 130% kunnen gebruik maken van een collectieve ziektekostenverzekering via de gemeente, die veel meerkosten compenseert.

Onder de doelgroep 50-65 jaar - de toekomstige ouderen - doen wij onderzoek naar wat zij in de toekomst nodig hebben om zo goed mogelijk zelfstandig te kunnen blijven wonen. Daarbij worden de huidige woningvoorraad, het voorzieningenniveau en de innovatieve ontwikkelingen op dit gebied betrokken.

3.4 Bieden van intensieve ondersteuning

Voor volwassenen die (tijdelijk of structureel) niet, niet meer of niet volledig zelfstandig kunnen functioneren, zetten we een maatwerkvoorziening in. Voor de doelgroep volwassenen 18-67 wordt een maatwerkvoorziening voor maatschappelijke ondersteuning vaak gecombineerd met participatiemaatregelen, bijvoorbeeld om (gedeeltelijk) naar betaald werk toe te gaan. Onder maatwerk vallen de volgende Wmo-voorzieningen:

- Rolstoel
- Vervoersvoorziening
- Woningaanpassing
- Huishoudelijke ondersteuning
- Begeleiding individueel
- Begeleiding groep
- Kortdurend verblijf
- Beschermd wonen (in samenwerking met de centrumgemeente Rotterdam).

Voor deze maatwerkvoorzieningen is een beschikking van de gemeente nodig. Inwoners betalen een inkomensafhankelijke eigen bijdrage. We hebben een sluitende, integrale aanpak voor complexe zorgvragen die bij elkaar komen rond maatschappelijke opvang, vrouwenopvang, huiselijk geweld en kindermishandeling. Het aantal statushouders stijgt. We zorgen er integraal voor dat deze groep mensen een plek krijgt in onze samenleving.

Volwassenen 67+

Om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken gaan we in 2016 op dit beleidsveld de volgende activiteiten ontplooiën.

	Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?	Beoogd resultaat 2016
3.5	<u>Preventie en lichte ondersteuning:</u> We ondersteunen minder zelfredzame ouderen met lichte ondersteuning met vrij toegankelijke voorzieningen	Oudere inwoners zorgen steeds meer voor zichzelf en voor elkaar. Goede ondersteuning is beschikbaar voor mantelzorgers en vrijwilligers. De brede uitvraag bij de toegang en de beschikbaarheid van vrij toegankelijke voorzieningen remmen de toestroom naar maatwerkvoorzieningen. Voor iedereen met een hulpvraag is cliëntondersteuning beschikbaar.

		Het aantal ouderen met een hulpvraag dat gebruik maakt van vrij toegankelijke voorzieningen in plaats van maatwerkvoorzieningen neemt toe.
3.6	<u>Intensieve ondersteuning/maatwerk:</u> We ondersteunen minder zelfredzame en kwetsbare ouderen met een maatwerkvoorziening om hen zo zelfredzaam mogelijk te maken of hen te stabiliseren.	Het aantal ouderen dat gebruik maakt van maatwerkvoorzieningen neemt af door in te zetten op transformatie.

3.5 Bieden van lichte ondersteuning

Voor de pensioengerechtigde doelgroep die ondersteuning nodig heeft, zijn uiteraard ook de vrij toegankelijke voorzieningen zoals genoemd bij 3.3 beschikbaar. Daarnaast is er een breed pakket van activiteiten en diensten meer specifiek gericht op ouderen met fysieke of psychosociale beperkingen, zoals een boodschappendienst, een klussendienst, een formulierenbrigade, beweegactiviteiten, ouderenadvies, dagbesteding in de kernen en het alzheimercafé. Waar nodig wordt samengewerkt met de wijkverpleegkundigen, huisartsen of andere hulpverleners in de eerste lijn.

3.6 Bieden van intensieve ondersteuning

De Wmo-maatwerkvoorzieningen zoals genoemd bij 3.4 zijn ook voor de doelgroep 67+. Voor ouderen met (beginnende) dementie werken we daarnaast intensief samen met andere partners in de dementieketen. We zorgen voor goede afstemming en overleg met het medisch domein en persoonlijke verzorging en verpleging, onder andere via de huisarts en de wijkverpleegkundige, en voor goede samenwerking met intramurale instellingen. Daartoe wordt de dementieketen opnieuw ingericht, zodat een sluitend aanbod van vroegsignalering, mantelzorgondersteuning en zorg ontstaat.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de kosten van dit beleidsveld gepresenteerd.

	bedragen x €1000					
	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Directe lasten	4.710	8.307	8.151	7.916	8.169	8.301
Doorbelasting	1.457	1.842	1.852	1.827	1.828	1.830
Kapitaallasten	583	-	-	-	-	-
Totaal lasten	-6.749	-10.150	-10.003	-9.743	-9.998	-10.132
Totaal baten	938	921	959	1.002	1.049	1.049
Saldo	-5.811	-9.228	-9.044	-8.740	-8.949	-9.083

Om een vergelijking mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

2.3.3 Beleidsveld Werk en Inkomen

Wat willen we bereiken?

Volwassenen tussen 18-67 jaar zijn financiële zelfstandig door arbeidsparticipatie en wanneer dat niet mogelijk is - maatschappelijke participatie. Inkomensondersteuning komt terecht bij inwoners die dat echt nodig hebben.

Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?

Om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken gaan we in 2016 op dit beleidsveld de volgende activiteiten ontplooiën.

	Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?	Beoogd resultaat 2016
3.7	Onze kandidaten zetten zichzelf in voor hun succesvolle re-integratie. Wij ondersteunen hen hierbij door middel van een actieve werkgeversbenadering en de inzet van diverse re-integratie-instrumenten, waaronder onze groepsaanpak.	Zoveel mogelijk kandidaten stromen uit naar een betaalde baan. Indien dit (nog) niet haalbaar is participeren zij op een andere manier in de maatschappij, bijvoorbeeld door vrijwilligerswerk. <ul style="list-style-type: none"> - In 2016 stromen minimaal 80 kandidaten uit naar betaald werk. - In 2016 volgen minimaal 250 kandidaten onze groepsaanpak "Werken aan toekomstperspectief".
3.8	We verstrekken alleen uitkeringen aan inwoners die hier recht op hebben. Hierbij hebben we oog voor fraudepreventie en fraudebestrijding.	Uitkeringen zijn zo rechtmatig mogelijk verstrekt. Hierdoor is het aantal bijstandsgerechtigden gedaald of gelijk gebleven ten opzichte van 2015. <ul style="list-style-type: none"> - We hebben op 31 december 2016 maximaal 552 bijstandsgerechtigden.
3.9	Met onze inkomensondersteuning staan we inwoners met een laag inkomen financieel bij en voorkomen of beperken we sociale uitsluiting. Daarnaast bieden we hulp bij het voorkomen of oplossen van schulden.	Inwoners met een laag inkomen kunnen aanspraak maken op inkomensondersteuning. Inwoners met (dreigende) schuldenproblematiek worden geholpen door de gemeente. <ul style="list-style-type: none"> - Het totale beschikbare budget voor inkomensondersteuning komt terecht bij inwoners met een laag inkomen. - We hebben een nieuw beleidsplan schuldhulpverlening. - De gemeente biedt in alle gevallen schuldhulpverlening binnen de wettelijke termijn na aanvraag. - Minimaal 85 inwoners hebben deelgenomen aan een informeel traject voor hulp bij de financiële administratie (bijvoorbeeld Humanitas Thuisadministratie of Schuldhulpmaatje)

3.7 Werkgeversbenadering en re-integratie

Wij streven ernaar dat in Lansingerland zoveel mogelijk inwoners financieel zelfredzaam zijn. De bijstand is slechts een vangnet voor hen die door omstandigheden (tijdelijk) niet de financiële mogelijkheden hebben om financieel (volledig) voor zichzelf te zorgen. Ook hier geldt het uitgangspunt dat de verantwoordelijkheid voor financiële zelfredzaamheid bij onze inwoners zelf ligt. Wij helpen hen daarbij met een combinatie van een groepsgerichte aanpak en individueel maatwerk. In onze benadering zien we hen niet als klanten, maar als kandidaten met eigen kwaliteiten en competenties.

Onze klanten zijn de werkgevers in de gemeente en in de regio, die op zoek zijn naar goede werknemers voor hun bedrijf. Met onze werkgeversbenadering koppelen wij de juiste kandidaat aan de juiste vacature.

Inwoners met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt missen de benodigde vaardigheden of ervaren belemmeringen. In onze groepsaanpak en met ons maatwerk ondersteunen we deze kandidaten om hen op termijn ook geschikt te maken voor de arbeidsmarkt. Tot deze tijd participeren zij zoveel mogelijk in de samenleving, door bijvoorbeeld vrijwilligerswerk.

3.8 Verstrekken van uitkeringen

Inwoners voor wie een (volledige) betaalde baan (tijdelijk) niet haalbaar of beschikbaar is, bieden wij (aanvullend) een uitkering, als zij deze nodig hebben om in hun levensonderhoud te voorzien. Wij kiezen ook hier voor de brede uitvraag, baseren ons op de aangeleverde informatie over de gezinssituatie, inkomsten en vermogen. Zo zorgen we voor een goed beeld van de persoonlijke situatie, zodat we de juiste ondersteuning bieden. Hiermee voorkomen we zo veel mogelijk dat uitkeringen onterecht verstrekt worden. Ook tijdens onze re-integratietrajecten zoals de groepsaanpak zijn we alert op signalen over (verandering in) de persoonlijke situatie. We willen onbewuste fraude op die manier voorkomen en bewuste fraude zo vroeg mogelijk ontdekken.

De definitieve aantallen statushouders zijn nog niet bekend. Maar naar verwachting stijgt het aantal in 2016 fors. Dit legt een druk op de huisvestingsvraag, ons bijstands- en participatiebudget en op de vraag naar begeleiding. Wij nemen hierin onze verantwoordelijkheid en trekken voor het oplossen van de eventuele knelpunten op met onze partners, met name 3B Wonen en Vluchtelingenwerk.

3.9 Inkomensondersteuning en hulp bij schulden

Aan inwoners met een laag inkomen of een uitkering die worden geconfronteerd met grote uitgaven kan de gemeente inkomensondersteuning bieden. Voorbeelden hiervan zijn de collectieve zorgverzekering en de individuele bijzondere bijstand. Sociale uitsluiting van kinderen van ouders met een laag inkomen voorkomen we doordat deze kinderen een Rotterdampas krijgen en een beroep kunnen doen op bijvoorbeeld de Stichting Leergeld.

Inwoners die problemen hebben om hun administratie op orde te krijgen, kunnen deelnemen aan het project Thuisadministratie van Humanitas Lansingerland. Ook kunnen zij ondersteuning vragen van een Schuldhulpmaatje. In lijn met de uitgangspunten uit het nieuwe beleidsplan schuldhulpverlening proberen we (problematische) schulden door vroegsignalering zo veel mogelijk te voorkomen. Als er sprake is van problematische schulden, bieden we schuldhulpverlening. In alle gevallen biedt de gemeente deze hulpverlening binnen de wettelijke termijn van vier weken aan nadat een inwoner hierom heeft verzocht.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de kosten van dit beleidsveld gepresenteerd.

	bedragen x €1000					
	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Directe lasten	13.378	12.073	12.214	12.211	12.172	12.093
Doorbelasting	2.702	2.464	2.468	2.434	2.436	2.439
Kapitaallasten	-	-	-	-	-	-
Totaal lasten	-16.081	-14.537	-14.681	-14.645	-14.608	-14.531
Totaal baten	11.374	9.023	9.039	9.039	9.039	9.039
Saldo	-4.707	-5.513	-5.642	-5.606	-5.569	-5.492

Om een vergelijking mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

2.3.4 Kengetallen programma 3

Kengetal	2014	2015	2016
Jeugd			
<u>Preventief</u>			
Ontmoetings- en recreatieve voorzieningen voor jeugd via subsidies			
- scouting	300 kind	300 kind	300 kind
- vakantieactiviteiten	1000 kind	1000 kind	750 kind
- professioneel jeugd- en jongerenwerk	1000 kind	1000 kind	800 kind
Bereik jeugdgezondheidszorg 0-4 jaar (consultatiebureau)	95%	95%	97 %
Bereik jeugdgezondheidszorg 4-19 jaar (jgz op school)	90%	90%	95 %
Elke kern een JGZ locatie	3	3	3
Laagdrempelige voorzieningen voor voorlichting, cursussen/ trainingen voor kinderen en ouders	200 deeln	200 deeln	150 deeln
Aantal kinderen bereikt door cofinanciering School Maatschappelijk Werk met scholen	200 kind	200 kind	300 kind
Percentage problematiek dat is opgelost vanuit de eigen kracht of in de vrij toegankelijke hulp (groene en gele kolom)	80%	80%	80 %
<u>Resultaten van jeugdhulp</u>			
Het doel van de hulp is gerealiseerd	90%	90%	90%
De problematiek is afgenomen of gestabiliseerd	90%	90%	90%
Cliënten zijn tevreden	85%	85%	85%
De zorg is tijdig ingezet (geen wachtlijsten)	80%	80%	80%
Er is beperkt herhaald beroep op hulp nodig	15%	15%	15%
De juiste hulp is ingezet (geen doorverwijzingen)	80%	80%	80%
Percentage problematiek dat is opgelost in de niet vrij-toegankelijke hulp	20%	20%	20%
Wmo⁷			
Stimuleren sterke samenleving via vrijwilligerswerk, Zeilfonds, online hulpmatching	n.b.	600	1200
Bevorderen zelfredzaamheid en participatie voorkomen van sociaal isolement via ontmoetings- en informatiebijeenkomsten, trainingen, cursussen en workshops	n.b.	450	470
Aantal bereikte mantelzorgers via ondersteuningsactiviteiten	n.b.	300	450
Aantal inwoners dat hulp en ondersteuning ontvangt via vrij toegankelijke voorzieningen	n.b.	2500	2750
Aantal inwoners dat hulp en ondersteuning ontvangt via een maatwerkvoorziening:			
(Wmo oud)	n.b.	215	215
- woningaanpassingen	n.b.	1120	1120

⁷ De kengetallen zijn in 2015 gewijzigd waardoor cijfers voor 2014 niet voorhanden zijn.

- Wmo-vervoer (beltax, scoots en vergoedingen)	n.b.	300	300
- Rolstoel	n.b.	675	700
- Huishoudelijke ondersteuning			
(Wmo nieuw)			
- Begeleiding individueel		} 200	} 200
- Begeleiding groep	n.b.		
- Kortdurend verblijf			
- Beschermd wonen			
Aantal inwoners dat hulp en ondersteuning ontvangt in het kader van huiselijk geweld en sluitende aanpak	n.b.	50	60
Werk en inkomen			
Aantal kandidaten uitgestroomd naar betaald werk	69	65	80
Aantal kandidaten in de groepsaanpak "Werken aan toekomstperspectief"	n.v.t.	n.v.t.	250
Aantal bijstandsgerechtigden aan het eind van het jaar	489	571	552
Tijdig aangeboden schuldhulpverlening	100%	100%	100%
Aantal deelnemers informeel hulptraject administratie	70	80	85
Benutting van het budget voor inkomensondersteuning	n.v.t.	n.v.t.	100%

2.4 Programma 4: Lansingerland schoon, heel en veilig

Beoogd maatschappelijk effect

De openbare ruimte van Lansingerland is duurzaam ingericht en draagt in belangrijke mate bij aan de leefbaarheid en de veiligheid van de gemeente. Inwoners zijn betrokken bij het beheer en bij het veilig houden van hun eigen wijk. Dit past bij de speerpunten 'Anders besturen met wijkgericht werken' en Realistisch Duurzaam.'

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de baten en lasten van het gehele programma gepresenteerd.

	bedragen x €1000					
Totaal Programma 4	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Totaal lasten	29.926	31.221	29.813	30.058	30.843	30.976
Totaal baten	19.856	14.364	13.134	13.344	13.536	13.752
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-10.071	-16.857	-16.679	-16.714	-17.308	-17.225
Toevoeging reserves	-111	-408	-7	-7	-7	-7
Onttrekking reserves	1.439	2.659	-	125	35	35
Geraamde resultaat	-8.743	-14.605	-16.686	-16.846	-17.350	-17.267

Om een analyse over de jaren heen mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

Toelichting op (grote) mutaties in het meerjarenbeeld

Het saldo op programma 4 is € 178.000 positief. Dit saldo wordt opgebouwd uit meerdere positieve en negatieve ontwikkelingen binnen dit programma. De grootste ontwikkelingen hier even genoemd.

- Het afboeken van het materieel vaste activa volgens bezuinigingsvoorstel 19 in de kadernota 2015 heeft een voordeel op dit programma van € 1,0 mln. Hierbij boeken we € 11 mln. aan activa af op straten wegen pleinen, spelen en groen. Dit zorgt voor een voordeel op de afschrijvingen.
- Vanwege de groei van onze gemeenten is de bijdrage aan de veiligheidsregio hoger dan voorgaand jaar. Het verschil is € 200.000 negatief.
- Stof en onkruid kan vanaf 2016 alleen nog maar bestreden worden met milieuvriendelijke middelen. Dit is eerder in de kadernota 2015 gemeld. Dit zorgt voor een nadeel van € 180.000.
- Toename in de kosten van het beheer van de Groenzoom zorgt voor € 120.000 aan extra kosten.
- Hogere doorbelasting op uren op het product zorgt voor een extra kostenpost van € 278.000 op dit product.

Het programma kent de volgende beleidsvelden:

- Beheer openbare ruimte;
- Veiligheid en leefbaarheid;
- Afval- en afvalwatermanagement.

2.4.1 Beleidsveld Beheer openbare ruimte

Wat willen we bereiken?

Een duurzaam ingerichte en onderhouden leefomgeving, die technisch op orde is en aansluit op de behoeften van de gebruikers. Het uitgangspunt hierbij is beeldkwaliteitsniveau C of een equivalent hiervan. De gebruikers beoordelen de openbare ruimte minimaal met een 6.2. Inwoners zijn betrokken bij het beheer en de uitvoering.

Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?

Om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken gaan we in 2016 op dit beleidsveld de volgende activiteiten ontplooiën.

	Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?	Beoogd resultaat 2016
4.1	We beheren en onderhouden de openbare ruimte en voeren de werkzaamheden op basis van de (herijkte) beheerplannen uit.	Op wijkniveau wordt voldaan aan het gestelde beeldkwaliteitsniveau C of een equivalent hiervan. De openbare ruimte kent geen onderhoudsachterstanden.
4.2	We beheren en onderhouden de openbare ruimte om te voldoen aan de behoeften van gebruikers van de buitenruimte.	100% van de wijken scoort op beleving van behoefte van de gebruikers een 6,2 of hoger (gemeten via burgerpanel).
4.3	We dragen zorg voor een veilige buitenruimte.	Maximaal 10 geground verklaarde aansprakelijkheidsstellingen per jaar.
4.4	We handelen storingsmeldingen in de buitenruimte snel en naar tevredenheid af.	Minimaal 85% van de storingsmeldingen zijn binnen de gestelde termijn naar tevredenheid afgehandeld.
4.5	Actualiseren van de beheerplannen 2013-2016.	Opstellen van het integrale beheerplan 2017-2024.

4.1 We beheren en onderhouden de openbare ruimte en voeren de werkzaamheden op basis van de deelprogramma's uit

Het beheer van de openbare ruimte bestaat uit de volgende producten:

- wegen
- bebording, belijning en het straatmeubilair
- openbare verlichting
- groen
- speeltoestellen
- stof- en onkruidbestrijding
- begraafplaatsen
- sportvelden
- accommodaties
- civieltechnische kunstwerken
- water (incl. de waterkanten)

Voor elk product hebben we voor de periode 2013-2016 een beheerplan opgesteld op basis waarvan we het onderhoud uitvoeren. Als gevolg van de bezuinigingstaakstelling is het onderhoudsniveau bijgesteld. In 2015 zijn de beheerplannen wegen, civiele kunstwerken, openbare verlichting, straatmeubilair en groen herijkt op basis van dit nieuwe uitgangspunt. Het onderhoud wordt integraal benaderd en uitgevoerd. Zo voeren we bijvoorbeeld het dagelijks onderhoud voor het groen, de stof-en onkruidbestrijding en de waterkanten binnen één bestek uit. Hierdoor ontstaat er één kwaliteitsbeeld. Ook het groot onderhoud en de vervangingen pakken we integraal op. Bij vervanging van de riolering wordt beoordeeld of de verharding

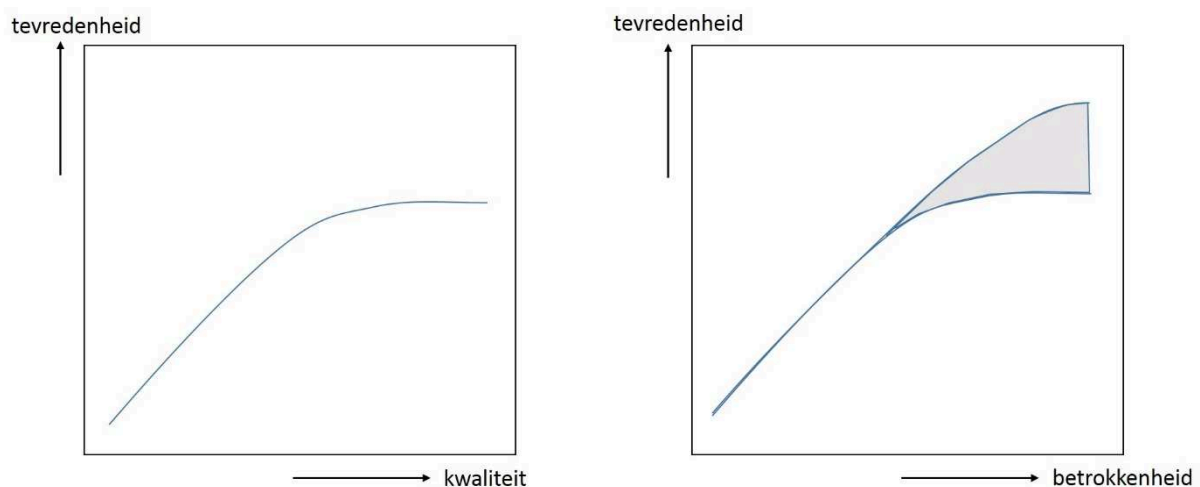

en de lichtmasten ook aan vervanging toe zijn. Zo hoeft de weg maar één keer open en beperken we de hinder van de uitvoering voor de gebruiker.

We beheren risico's gestuurd in plaats van op basis van theoretische levensduur of frequenties. Dat betekent bijvoorbeeld dat de toplagen van asfalt niet meer standaard vervangen worden op basis van leeftijd, maar mede op basis van de door inspecties en schouwen vastgestelde kwaliteit. Daarnaast worden vaker levensduur verlengende maatregelen uitgevoerd in plaats van complete vervangingen. Dankzij periodieke monitoring en inspecties hebben we goed inzicht in de kwaliteit van de openbare ruimte en het vastgoed. De toezichthouders controleren de aannemers of zij de afgesproken onderhoudskwaliteit halen en sturen continu bij. We accepteren dat maximaal 15% van het areaal bij eerste inspectie niet het minimale kwaliteitsniveau C haalt. Voor dit deel van het areaal worden op korte termijn de noodzakelijk onderhoudsmaatregelen in de werkplanning opgenomen. Structureel eerder ingrijpen is duurder zonder meerwaarde. Kapitaalvernietiging wordt voorkomen. Uiteraard verhelpen we onveilige situaties te allen tijde direct.

4.2 We beheren en onderhouden de openbare ruimte om te voldoen aan de behoeften van gebruikers van de buitenruimte

Uit eerder onderzoek (Lemon 2011) kwam een gemiddelde beoordeling van 6,2 voor de openbare ruimte. We gaan ervan uit dat dit niveau ook in 2016 gehandhaafd blijft. De waardering die mensen geven aan de openbare ruimte is afhankelijk van de inrichting, het gebruik en het beheer ervan en de betekenis die het heeft voor mensen. De tevredenheid van bewoners over de openbare ruimte stijgt niet evenredig mee met de kwaliteit van de openbare ruimte. Uitgaande van een minimaal tot basis technisch onderhoudsniveau van de openbare ruimte, is een hogere mate van tevredenheid te bereiken door bewoners te betrekken bij hun leefomgeving en invloed te geven op de inrichting en het beheer. Dit wordt gedaan door het gebruik van strategisch omgevingsmanagement, operationeel omgevingsmanagement en wijkgericht werken.

Voor het *strategisch omgevingsmanagement* wordt gebruik gemaakt van de Mutual Gain Approach om breed draagvlak te verkrijgen over besluitvorming over aanpassingen en onderhoud van de openbare ruimte. Hieraan liggen open communicatie tussen belanghebbenden over en begrip voor elkaars belangen, betrokkenheid bij het tot stand komen van het proces, creativiteit, uitwisseling van ideeën en vertrouwen aan ten grondslag om te komen tot een duurzame relatie en aanpak.

Voor het *operationeel omgevingsmanagement* is burgerparticipatie het belangrijkste instrument. Afhankelijk van het soort project wordt conform de treden van de participatieladder (van informeren tot coproduceren) belanghebbenden betrokken bij het ontwerpproces van projecten. De gemeente is vooral samenwerkingspartner voor burgers. Een partner die ook een eigen

specifieke verantwoordelijkheid heeft, namelijk het bewaken van wet- en regelgeving en behartiger van het algemeen en lange termijn belang.

Wijkgericht werken is een speerpunt uit het collegeprogramma. Dit onderwerp wordt integraal programma overstijgend opgepakt. Aangezien het budgettair gekoppeld is aan programma 4, wordt het echter hier beschreven. In 2016 worden buurtgesprekken georganiseerd. In die gesprekken gaan inwoners samen in gesprek over wat er leeft in de buurt op fysiek en/of sociaal gebied. Waar is men trots op en wat zou er beter kunnen? Als er voldoende draagvlak in de buurt is gaan inwoners aan de slag met ideeën en de uitwerking om verbeteringen in de buurt te realiseren. De gemeente begeleidt het proces en zorgt voor het steuntje in de rug als het nodig is. Het is niet mogelijk, maar ook niet noodzakelijk om in alle buurten op hetzelfde moment gesprekken te organiseren. Daarom wordt er in minimaal twee buurten in 2016 gestart.

4.3 We dragen zorg voor een veilige buitenruimte

Een veilige buitenruimte ontstaat door samenhang en integraliteit in onderhoud en alertheid bij afwijkingen. Afwijkingen kunnen om verschillende redenen ontstaan, bijvoorbeeld:

- afhankelijk van seizoensinvloeden, bij sneeuw en water kan gladheid ontstaan of vorstschade optreden;
- mankementen in de openbare ruimte, zoals de losliggende tegel door wortelopdruk waar iemand over struikelt;
- tijdens onderhoudswerkzaamheden kan een tijdelijke achteruitgang in technische kwaliteit (bijvoorbeeld minder deklaag) optreden, waardoor iemand kan struikelen of letsel kan oplopen.

Dankzij de monitoring en inspecties wordt het gros van deze afwijkingen actief geconstateerd en verholpen. De overige afwijkingen reiken de inwoners aan in de vorm van meldingen en tijdens de buurtschouw. Met deze aanpak wordt het aantal gegrond verklaarde aansprakelijkheidstellingen, als gevolg van onvolkomenheden in het onderhoud van de openbare ruimte, beperkt tot 10 per jaar. De afgelopen jaren lag dit aantal tussen de 10 en de 20 per jaar. Deze indicator is niet volledig beïnvloedbaar, maar geeft wel inzicht in de ontwikkelingen en omstandigheden met betrekking tot veiligheid.

4.4 We handelen storingsmeldingen in de buitenruimte snel en naar tevredenheid af

In de afspraken voor de service en dienstverlening hebben we vastgelegd dat we binnen vijf werkdagen een melding afhandelen, of als dat niet mogelijk is binnen vijf werkdagen contact opnemen met de melder. We zetten erop in dat minimaal 85% van de storingsmeldingen binnen de gestelde termijn naar tevredenheid is afgehandeld.

4.5 We actualiseren de beheerplannen 2013-2016

In 2015 is een start gemaakt met het actualiseren van de beheerplannen en het opstellen van het integrale beheerplan 2017-2024. Op basis van inspecties, schouwen en onderzoeken bepalen we voor de komende beheerplanperiode welke maatregelen uitgevoerd dienen te worden om te voldoen aan het gevraagde minimale kwaliteitsniveau C of equivalent en wet- en regelgeving. Ten tijde van de kadernota 2016 worden de financiële kaders voorgelegd om in het 4e kwartaal van 2016 op basis hiervan de beheerplannen definitief bestuurlijk vast te stellen met verankering in de begroting 2017.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de kosten van dit beleidsveld gepresenteerd.

					bedragen x €1000	
	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Directe lasten	6.188	8.136	6.461	6.444	6.647	6.579
Doorbelasting	4.579	4.132	4.232	4.192	4.232	4.261
Kapitaallasten	3.548	3.784	4.018	4.004	4.234	4.180
Totaal lasten	-14.315	-16.052	-14.711	-14.640	-15.113	-15.020
Totaal baten	6.194	867	859	883	882	882
Saldo	-8.121	-15.185	-13.852	-13.757	-14.230	-14.138

Om een vergelijking mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

2.4.2 Beleidsveld Veiligheid en leefbaarheid

Wat willen we bereiken?

Een veilige en leefbare gemeente om in te wonen, werken, ondernemen en ontspannen, waarbij we inwoners nadrukkelijk betrekken bij het bevorderen van de veiligheid van hun leefomgeving.

Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?

Om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken gaan we in 2016 op dit beleidsveld de volgende activiteiten ontplooiën.

	Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?	Beoogd resultaat 2016
4.6	We betrekken nadrukkelijk inwoners bij de veiligheid van hun leefomgeving en stimuleren zelfredzaamheid.	Er is een toename van het aantal buurttoezichtdomeinen, whatsappgroepen en veiligheidsgerelateerde initiatieven van onze inwoners. Mensen zijn gestimuleerd om preventieve maatregelen te nemen met behulp van sociale media, informatieavonden en soms ook (flyer-)acties.
4.7	We vergroten naleefgedrag, bestrijden overlast en criminaliteit en proberen daar ook proactief in te zijn.	We werken integraal en proactief tegen criminaliteit, zoals woninginbraken en autocriminaliteit. We richten ons daarbij vooral op preventie en zorgen dat we bestuursrechtelijk de juiste maatregelen treffen. Overlast, ook als gevolg van afval, bestrijden we integraal en wijkgericht.
4.8	We voeren crisismanagement en incidentbestrijding professioneel en efficiënt uit.	Sleutelfunctionarissen binnen de crisisorganisatie blijven op minimaal niveau opgeleid. Piketsituaties worden in een intergemeentelijk verband goed en efficiënt afgehandeld. We verkennen op diverse taken binnen het crisismanagement de samenwerking met andere gemeenten.

4.6 We stimuleren betrokkenheid bij veiligheid en leefbaarheid in wijken

We werken aan groei, zichtbaarheid en effectiviteit van buurttoezicht. Die participatie en betrokkenheid bij de veiligheid in de eigen wijk draagt bij aan de sociale cohesie, de objectieve en de subjectieve veiligheid. Het buurttoezicht verricht diverse inspanningen en ontplooit en ondersteunt initiatieven.

We streven naar een uitbreiding van 30 buurttoezichthouders, 5 domeinen en 150 whatsapp-groep deelnemers ten opzichte van juni 2015. De groei van het buurttoezicht brengt automatisch mee dat we meer moeten investeren in de relatie, training en uitvoering van het concept buurttoezicht. Daarnaast ondersteunen we veiligheidsinitiatieven die men vanuit het buurttoezicht initieert. Met het buurttoezicht houden we tenminste 4 preventie acties tegen woninginbraken, autocriminaliteit en fietscriminaliteit.

4.7 We voorkomen en bestrijden overlast en criminaliteit

We pakken meldingen goed en adequaat op. Dit betekent dat we optimaal mogelijkheden benutten om een goede oplossing te bieden of goed uitleggen wat de beperkingen zijn. Iedere melder ontvangt terugkoppeling nadat hij of zij een melding heeft gedaan. Overlast bestrijden we, voor zover het past binnen de prioriteiten die zijn gesteld, integraal en wijkgericht. Met beperkte Boa capaciteit handhaven we de door de raad vastgestelde prioriteiten uit het Integraal veiligheidsbeleid en het jaaractieplan 2016. We doen dit door gebiedsgericht te surveilleren, meldingen af te handelen, diverse controles uit te voeren en repressief op te treden.

In 2016 gaan we controleren op de afvalstoffenverordening. Preventief surveilleren we om foutief aanbieden, vervuiling en dumping tegen te gaan. Verder controleren we steekproefsgewijs en n.a.v. meldingen op de naleving van de verordening. We handhaven bij overtredingen.

We zien de vraag om Boa-inzet toenemen en voorzien nieuwe wettelijke taken, zoals bijvoorbeeld adrescontroles in het kader van de Wet Basisregistratie Persoonsgegevens in 2016 of 2017.

Hoewel we geen zorgwekkende jeugdgroepen, zoals gedefinieerd volgens de Beke methodiek, hebben, sturen we vanuit de jeugd overleggen op intensieve benadering van locaties waar jongeren elkaar ontmoeten. We investeren daarbij op de locatie, de jeugd maar ook de omgeving en de melders.

We breiden onze integrale aanpak woninginbraken uit met het thema voertuigcriminaliteit en voeren regie op de integrale samenwerking. Vanuit deze aanpak organiseren we gezamenlijke en individuele acties die zich vooral op preventie richten.

Bestuursrechtelijk werken we proactief en voorkomen we ook de niet direct zichtbare criminaliteit. We voeren de wet Bibob strikt uit om Lansingerland zoveel als kan te vrijwaren van malafide ondernemerschap.

4.8 We zorgen voor een goed en efficiënt crisismangement

In 2016 zorgen we voor een geoefende en getrainde crisisorganisatie op minimaal niveau. De aandacht gaat daarbij uit naar de sleutelfunctionarissen en de Officier van dienst Bevolkingszorg (OVDBZ) die de uitvoering samen verzorgen. De OVDBZ werkt in intergemeentelijk verband en in 2016 onderzoeken we de uitbreiding van intergemeentelijk samenwerking door uitvoering van specifieke taken met meerdere gemeenten te garanderen.

De uitvoering van goede vergunningverlening en de uitvoering bij evenementen vraagt ook inzet van een lokale OVDBZ. Om aan onze verplichting in de intergemeentelijke piketvorm en bij evenementen zoals Koningsdag, Oud en nieuw te kunnen voldoen, zorgen we voor een tweede opgeleide en getrainde OVDBZ.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de kosten van dit beleidsveld gepresenteerd.

	bedragen x €1000					
	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Directe lasten	2.650	2.806	2.964	3.163	3.292	3.307
Doorbelaasting	1.537	1.346	1.476	1.456	1.458	1.459
Kapitaallasten	13	11	10	8	7	6
Totaal lasten	-4.200	-4.162	-4.450	-4.627	-4.756	-4.772
Totaal baten	91	77	106	106	106	106
Saldo	-4.109	-4.086	-4.344	-4.521	-4.650	-4.666

Om een vergelijking mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

2.4.3 Beleidsveld Afval- en afvalwatermanagement

Wat willen we bereiken?

Het duurzaam en kostenbewust inzamelen/transporteren van afvalwater, hemelwater en huishoudelijk afval, waarbij we wateroverlast voorkomen. Het percentage afval dat gescheiden wordt bedraagt 55%.

Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?

Om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken gaan we in 2016 op dit beleidsveld de volgende activiteiten ontplooiën.

	Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?	Beoogd resultaat 2016
4.9	We leveren voldoende afvoercapaciteit voor hemelwater om wateroverlast te voorkomen, pas bij zwaardere buien blijft water op straat staan.	Wateroverlast bij regenval mag maximaal 2 keer per jaar lokaal voorkomen.
4.10	We leveren een betrouwbaar rioleringsstelsel om bij droog weer het aanbod van afvalwater te verwerken.	Maximaal 1 storing per jaar van langer dan 24 uur aan rioolgemalen.
4.11	We handelen storingsmeldingen over het riool snel en naar tevredenheid af.	Minimaal 85% van de storingsmeldingen zijn binnen de gestelde termijn naar tevredenheid afgehandeld.
4.12	We zetten capaciteit in om deel te nemen aan de regionale samenwerkingsinitiatieven in de afvalwaterketen.	Een gezamenlijke strategie om een kostenreductie te realiseren in de afvalwaterketen ("minder meer") wat uiteindelijk resulteert in een uitvoeringsprogramma op regionaal niveau.
4.13	We leveren een efficiënte huishoudelijke afvalinzameling.	Een stijging van het afvalscheidingspercentage van 48% in 2014 naar 55% in 2016. En uiteindelijk naar meer dan 60% in 2018.
4.14	We leveren, via de inzamelaars, een goede service en dienstverlening.	Minimaal 85% van de meldingen worden binnen de gestelde termijnen afgehandeld.

4.9 We voorkomen wateroverlast

Wateroverlast gaat verder dan waterhinder door tijdelijk water op straat, waarbij het water voor korte duur tot de trottoirbanden van de weg mag staan. Water op straat is onvermijdelijk en wordt meestal wel geaccepteerd, zoals we in de winter af en toe gladheid moeten accepteren. Bij wateroverlast heeft de overmaat aan water directe impact op de huishouding van meerdere inwoners en/of de bedrijfsvoering van bedrijven. De gemeente stuurt erop dat wateroverlast op grote schaal (voor meerdere gebruikers) maximaal tweemaal per jaar voorkomt. Riolen die niet meer in goede staat zijn, worden vervangen, gerenoveerd of plaatselijke gerepareerd. Gelijktijdig wordt beoordeeld of verbeteringen aan het rioolstelsel nodig zijn of eventueel hemelwater kunnen afgekoppeld. Waar mogelijk is een integrale aanpak met andere werkvelden in de openbare ruimte. Vanuit afvalwatermanagement wordt ook in toenemende mate (integraal) samengewerkt met externe partijen, zoals woningcorporaties en hoogheemraadschappen en niet alleen op gebied van projecten met ontwikkelaars.

4.10 We hebben een betrouwbaar rioleringsstelsel

De gemeente heeft een zorgplicht voor de afvoer van rioolwater. Met een storing in de rioolgemalen van maximaal 24 uur kan de gemeente blijven voldoen aan haar zorgplicht, omdat het rioleringsstelsel hierop is afgestemd. De rioolbemaalingsgebieden in stedelijke omgeving hebben bij droog weer over het algemeen een bergingscapaciteit voor één dag. Dit is natuurlijk behoudens incidenten vanuit andere disciplines (elektriciteitsstoringen etc.). Waar bergingscapaciteit niet voldoende is, zoals drukriolering in

buitengebieden, wordt het water in dergelijke gevallen tijdelijk per tank/vrachtwagen afgevoerd. Daar waar riolen of rioolgemalen niet meer voldoen, worden vervangings- en onderhoudsmaatregelen genomen.

4.11 We handelen storingsmeldingen over het riool zo snel mogelijk af

In de afspraken voor de service en dienstverlening hebben we vastgelegd dat we bij problemen aan de gemeentelijke riolering binnen één werkdag contact opnemen. Met name meldingen als gevolg van verstoppingen in het gemeentelijk deel van de riolering en storingen aan rioolgemalen worden zo mogelijk binnen één werkdag verholpen of er worden tijdelijke maatregelen getroffen om de afvoer veilig te stellen. Overige rioolmeldingen die geen aanleiding geven tot snel ingrijpen (bijv. verstopte straatkolk of een verzakking) worden binnen vijf werkdagen verholpen. Als dit niet mogelijk is, wordt contact opgenomen met de melder met een toelichting over de reden en een indicatie van de termijn van de afhandeling.

4.12 We nemen deel aan het regionale samenwerkingsverband afvalwaterketenbeheer

De VNG en de Unie van Waterschappen hebben afspraken gemaakt die gericht zijn op doelmatiger en efficiënter afvalwaterketenbeheer. In het gebied van HHSK en HHD zijn samenwerkingsinitiatieven vastgelegd in bestuurlijke overeenkomsten. Hierin staan projecten benoemd om samen te komen tot een kostenreductie “minder meer” in het afvalwaterketenbeheer. De voorstellen lopen uiteen van kennisuitwisseling (over bijvoorbeeld risico gestuurd werken), kennisbehoud in de organisatie, tot het gezamenlijk aanbesteden van beheertaken. De gemeente Lansingerland participeert in de regio's van twee hoogheemraadschappen en de gemeenten uit de regio. In 2016 wordt een gezamenlijke strategie opgeleverd, wat gevolgd wordt door een gezamenlijk uitvoeringsprogramma. In het vernieuwde GRP, dat in 2015 is vastgesteld, zijn de eerste resultaten van de samenwerking verwerkt. Mede door risico gestuurd werken en vaker toepassen van levensduur verlengende maatregelen wordt een aanzienlijke kostenreductie gerealiseerd (zie paragraaf 3.3.6 onderhoud kapitaalgoederen).

4.13 We zetten het nieuwe beleid voor huishoudelijke afvalinzameling voort

In 2016 hebben we het nieuwe afvalbeleid compleet ingevoerd en verwachten we een hoger afvalscheidingspercentage te bereiken, van 46% in 2014 naar 55% in 2016. De ambitie loopt door tot een scheidingspercentage van meer dan 60% in 2018. Hiervoor zijn een aantal maatregelen getroffen:

- vanaf 1 juli 2015 worden ook kunststof verpakkingen huis aan huis apart opgehaald;
- door de toepassing van de nieuwste nascheidingstechnieken worden meer kunststof verpakkingen uit het restafval gehaald;
- in het 3e kwartaal van 2015 zijn we gestart met de inzameling van oud papier met minicontainers; op basis van de proef in Boterdlorp verwachten we daar grotere hoeveelheden papier mee in te zamelen;
- door goede communicatie worden bewoners verleid om hun afval beter gescheiden aan te bieden.

Hoe minder restafval wordt ingezameld, hoe goedkoper de totale afvalinzameling. Door betere afvalscheiding worden daarnaast meer grondstoffen ingezameld die een belangrijke bijdrage leveren aan de circulaire economie.

4.14 We leveren, via de inzamelaars, een goede service en dienstverlening

De (nieuwe) hoofdinzamelaar heeft een callcenter en een website waar inwoners van Lansingerland hun meldingen kunnen doen. Meldingen die bij de gemeente binnenkomen en die gaan over de dienst 'afvalinzameling' worden direct doorgezonden naar het callcenter van de inzamelaar. Overige meldingen, onder andere over het afvalbeleid, worden binnen de gemeente behandeld. De afspraak is, conform de service en dienstverlening binnen de gemeente, dat we meldingen binnen vijf werkdagen behandelen. Storingsmeldingen wordt zo spoedig mogelijk verholpen.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de kosten van dit beleidsveld gepresenteerd.

	bedragen x €1000					
	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Directe lasten	8.578	8.239	7.517	7.570	7.621	7.734
Doorbelasting	1.105	1.051	1.183	1.171	1.181	1.188
Kapitaallasten	1.727	1.717	1.953	2.050	2.172	2.262
Totaal lasten	-11.411	-11.007	-10.653	-10.791	-10.974	-11.184
Totaal baten	13.570	13.421	12.170	12.355	12.547	12.764
Saldo	2.159	2.414	1.517	1.564	1.573	1.579

Om een vergelijking mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

2.4.4 Kengetallen programma 4

Voor de beleidsvelden beheer openbare ruimte en afval- en afvalwatermanagement is in de begroting 2015 de stap gemaakt om te sturen op de onderstaande outcome kpi's (kritische prestatie indicatoren). Hiervoor werd op output gestuurd; bijvoorbeeld de uitgevoerde wegenprojecten, te vervangen bruggen of het percentage uitgevoerde projecten in deelprogramma groen of riolering. Hierdoor zijn voor 2014 geen vergelijkbare outcome kpi's weergegeven. Voor 2016 blijven de kpi's gehandhaafd.

Kengetal	2014	2015	2016
Beheer openbare ruimte			
Percentage areaal openbare ruimte met minimaal beeldkwaliteit C of het equivalent hiervan	-	85%	85%
Percentage van de wijken dat op beleving van behoefte van de gebruikers een 6,2 of hoger scoort	-	85%	100%
Aantal aansprakelijkheidsstellingen	-	10	10
Percentage afgehandelde storingsmeldingen openbare ruimte binnen gestelde afhandelingstermijn	-	85%	85%
Veiligheid en leefbaarheid			
Aantal domeinen waarin BTL actief is	25	25/30	35
Aantal afstemmingsoverleggen	10	10	12
Aantal instructie- cq trainingsavonden	2	2	4
Aantal controles op vergunningsvoorwaarden	N.b.	10	10
Aantal Beke-groepen	0	0	0
Percentage op minimaal niveau opgeleide en geoefende sleutelfunctionarissen	N.b.	90%	90%
Aantal officieren van Dienst bevolkingszorg	1	1	2
Afval- en afvalwatermanagement			
Gemiddeld aantal keren wateroverlast bij regenval	-	2x/jr	2x/jr
Maximaal storingen per jaar van langer dan 24 uur aan rioolgemalen	-	1x/jr	1x/jr
Percentage afgehandelde storingsmeldingen riolering binnen gestelde afhandelingstermijn	-	85%	85%
Kostprijs per gewicht opgehaald afval in €/kg	-	€0,21	€0,21
Efficiënte huishoudelijke afvalinzameling met een afvalscheidingspercentage	48%	-	55%
Percentage afgehandelde servicemeldingen huishoudelijke afvalinzameling binnen gestelde afhandelingstermijn	-	85%	85%

2.5 Programma 5: Lansingerland ontwikkelt

Beoogd maatschappelijk effect

Lansingerland ontwikkelt zich als gemeente waarin inwoners en ondernemers op een aantrekkelijk en op duurzame wijze kunnen wonen, werken en recreëren. Hiermee geven we invulling aan de speerpunten van het college 'Kansen creëren en benutten bij de verkoop van gronden voor bedrijven van gronden en woningen' en Realistisch Duurzaam'. We bieden gevarieerde woonmilieus en woningen en goed geoutilleerde bedrijventerreinen. Onze gemeente is goed bereikbaar per auto, fiets en openbaar vervoer. Economische gezien staan we in de top tien van best presterende gemeenten van Nederland.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de baten en lasten van het gehele programma gepresenteerd.

Totaal Programma 5	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	bedragen x €1000	
					Begr 2018	Begr 2019
Totaal lasten	8.727	8.755	8.323	7.966	8.112	8.108
Totaal baten	4.141	2.185	2.143	2.145	2.146	2.146
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-4.586	-6.570	-6.180	-5.821	-5.966	-5.962
Toevoeging reserves	-	-	-78	-78	-78	-78
Onttrekking reserves	7	-	27	15	165	165
Geraamde resultaat	-4.579	-6.570	-6.285	-5.914	-6.209	-6.205

Om een analyse over de jaren heen mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

Toelichting op (grote) mutaties in het meerjarenbeeld

De gedaalde lasten in de begroting 2016 worden voornamelijk veroorzaakt door incidentele lasten in de begroting 2015 (€ 198.000), minder kosten voor nieuwe structuur- en bestemmingsplannen (€ 80.000) en lagere onderhoudslasten aan de gemeentelijke gebouwen (€ 113.00). De lagere onderhoudskosten leiden eveneens tot een lagere onttrekking aan de reserve onderhoudskosten gemeentelijke gebouwen.

In 2016 is er vanuit de stelpost nieuw beleid extra budget toegekend aan het product stimuleren economie van € 70.000 en is het product wijkgericht werken afgenomen met € 37.000.

De wijziging van de interne rekenrente (van 3,5% naar 3,0%) heeft een daling van de interne kapitaallasten tot gevolg (€ 215.000). Hier staat een toename van de interne doorbelastingen tegenover (€ 200.000), er worden derhalve meer interne uren besteed op programma 5.

De inkomsten 2016 liggen in lijn met 2015.

Het programma kent de volgende beleidsvelden:

- Ruimtelijke ordening;
- Infrastructuur en mobiliteit;
- Economische ontwikkeling;
- Duurzaamheid.

2.5.1 Beleidsveld Ruimtelijke ordening

Wat willen we bereiken?

We hebben goede randvoorwaarden voor ontwikkelingen op het gebied van (duurzaam) wonen, werken, recreëren en infrastructuur. Hiervoor hebben we de bestemmingsplannen op orde. In overleg met andere partijen proberen we de invloed op onze woonomgeving van grote infrastructurele werken te beperken. De groene schil rond Lansingerland is bijna klaar.

Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?

Om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken gaan we in 2016 op dit beleidsveld de volgende activiteiten ontplooiën.

	Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?	Beoogd resultaat 2016
5.1	We faciliteren ontwikkelingen. Dit doen we door nieuwe bestemmingsplannen te maken, bestaande te actualiseren, visies en stedenbouwkundige randvoorwaarden op te stellen en omgevingsvergunningen te behandelen en te handhaven waar nodig.	<ul style="list-style-type: none"> - Opstellen van nieuwe bestemmingsplannen voor onder andere Bleizo en A13-A16. Actualiseren van (2) bestemmingsplannen en opstellen van wijzigings- en uitwerkingsplannen voor de woningbouwlocaties; - Opstellen nieuwe visie voor Wilderszijde; - Opstellen van stedenbouwkundige randvoorwaarden voor particuliere ontwikkelingen; - Beoordeling van verzoeken tot het verlenen van medewerking aan bestemmingsplanwijziging (enkele tientallen); - Vergunningverlening, toezicht en handhaving gebeurt vlot en adequaat; - Opstellen plan van aanpak implementatie omgevingswet; - Opstellen van een notitie met daarin aangegeven de mogelijkheden tot deregulering van het omgevingsrecht; - In de Vlinderstrik wordt het Polderpad afgemaakt en speelvelden en struinpaden aangelegd; - Ruimte wordt geboden aan particuliere initiatieven die bijdragen aan de recreatieve kwaliteit van de groengebieden; - Bij veranderingsprocessen in de governance van groengebieden is Lansingerland nauw betrokken. Resultaten voldoen aan randvoorwaarden op het gebied van blijvende bestuurlijke invloed en beperking van beheerlasten.
5.2	Vergroten van keuzevrijheid en een gevarieerd woningaanbod. Bieden van gevarieerde en veilige woonmilieus. Versterken van een duurzame woon- en leefomgeving.	56 zorgwoningen (eenheden), 1 x prestatieafspraken met de lokale woningbouwcorporaties. Het aanbieden van alternatieve (tijdelijke) huisvestingsvormen aan statushouders en andere urgenten.
5.3	We gaan of blijven in overleg met andere overheden om de negatieve impact van externe ontwikkelingen op de kwaliteit van wonen, leven en werken te minimaliseren. Daarbij gaat bijzondere aandacht uit naar HSL, A13/A16 en RTHA.	<ul style="list-style-type: none"> - Maatregelen om de geluidsbelasting door de HSL te beperken worden getoetst aan de norm van 57 dB(A) en de uitvoering begeleid; - Lansingerland is nauw betrokken bij het proces dat moet leiden tot een nieuw Luchthavenbesluit. Het nieuwe besluit mag niet leiden tot uitbreiding van de geluidsruimte. Eventueel wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen;

		<p>- Er wordt op toegezien dat de inpassingsmaatregelen zoals genoemd in de inpassingsovereenkomst worden opgenomen in het Tracébesluit A13-A16. Om de belangen van Lansingerland te waarborgen blijft Lansingerland nauw betrokken bij het verdere planproces. Bijzondere aandacht gaat daarbij uit naar de eventuele consequenties voor het onderliggend wegennet.</p>
--	--	--

5.1 Faciliteren van ontwikkelingen

Planologie

Om actueel te blijven herzien we de bestemmingsplannen. Het Plan van Aanpak actualisatie bestemmingsplannen vormt daarvoor de leidraad. In 2016 moeten de bestemmingsplannen voor de Groenzoom (inclusief de ruimte voor ruimte-opgave) en een deel van het buitengebied (Overbuurtsepolder en Wilgenlei) worden herzien. Voor Meerpolder en Westpolder-Bolwerk worden in opdracht van Projecten diverse deelgebieden uitgewerkt. Plannen van particulieren beoordelen we eerst in het ruimtelijk omgevingsberaad (ROB). Na een principe besluit van burgemeester en wethouders kan via een postzegelplan of via een uitgebreide omgevingsvergunning medewerking worden verleend. In opdracht van de gemeenschappelijke regeling Bleizo wordt voor het plangebied Hoefweg Zuid een nieuw bestemmingsplan voorbereid dat de gewenste programmatische ontwikkelingen mogelijk maakt. Binnen een jaar na vaststelling van het Tracébesluit moet het tracé van de A13-A16 overeenkomstig in een bestemmingsplan zijn opgenomen. Dit betekent dat we waarschijnlijk eind 2016 met de voorbereiding van het plan moeten beginnen.

Wet- en regelgeving op het gebied van het omgevingsrecht wordt vlot en adequaat uitgevoerd. Daarbij is uitgangspunt het waarborgen van de veiligheid, leefbaarheid en beeldkwaliteit van de gemeente Lansingerland. Bij vergunningverlening ligt de nadruk op goed en zo snel mogelijk, bij toezicht en handhaving ligt de nadruk op het vastgestelde toezichts- en handavingsbeleid.

Over enkele jaren wordt Wilderszijde weer in exploitatie genomen. De hoofdlijnen van het ruimtelijk ontwerp zijn in 2005 opgenomen in een stedenbouwkundig Masterplan. Om meerdere redenen is dit plan niet meer actueel. In 2016 stellen we voor Wilderszijde een nieuwe stedenbouwkundige visie op die mede als basis kan dienen voor het in 2017 te actualiseren bestemmingsplan.

Omgevingswet

Zoals het er nu naar uitziet wordt de Omgevingswet eind 2018 van kracht. Het huidige omgevingsrecht is verdeeld over tientallen wetten, AMvB's en ministeriële regelingen. De Omgevingswet integreert de gebiedsgerichte onderdelen van het omgevingsrecht in één wet. De wet is van invloed op de inhoud en vormgeving van gemeentelijke beleidsinstrumenten (structuurvisie en bestemmingsplannen) en werkprocessen. Een plan van aanpak is een eerste stap op weg naar implementatie van de nieuwe wet. Vooruitlopend op landelijke ontwikkelingen over de Omgevingswet wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van deregulering.

Groengebieden

Met het gereedkomen van de Groenzoom is een belangrijke stap gezet op weg naar voltooiing van de "groene schil" om Lansingerland. De Vlinderstrik en het Triangelpark zijn vooralsnog de ontbrekende schakels. De Vlinderstrik is in ontwikkeling. In 2016 moet er vaart in de uitvoering komen en het gebied overeenkomstig het definitief ontwerp worden ingericht. Inrichting van het Triangelpark kan niet los worden gezien van de aanleg van de A13-A16. Voor de aanleg van het park, inclusief de verbinding met Wilderszijde d.m.v. een tunnel onder de N209, worden uitgangspunten geformuleerd die Rijkswaterstaat betreft bij de planvoorbereiding en aanbesteding van de rijkswegverbinding.

We verlenen medewerking aan initiatieven die aansluiten op de aard en het schaalniveau van de verschillende groengebieden en een bijdrage leveren aan de gebruiks- en verblijfskwaliteit. Publiek-private initiatieven kunnen een win-win situatie opleveren voor de recreant en het beheer van de gebieden.

Aansturing recreatief groen

De provincie ziet voor zichzelf niet langer een rol bij de uitvoering van het beheer van recreatiegebieden en wil daarom deelname aan de recreatieschappen -waaronder het Recreatieschap Rottemeren- beëindigen. De provincie voelt zich wel verantwoordelijk voor het behoud en de realisatie van voldoende recreatiemogelijkheden. Het provinciale beheerbudget voor de recreatiegebieden blijft daarom beschikbaar. Er moet dus rekening worden gehouden met veranderingen in de governance, wijze van samenwerking en financiering van recreatief groen. Het Hof van Delfland, waar Lansingerland deel van uitmaakt, is een eerste belangrijke stap om te komen tot een andere aansturing van het recreatief groen. Beoogd wordt een versterkte samenwerking tussen publieke, private en maatschappelijke organisaties. Vanuit Hof van Delfland kan geparticipeerd worden in de Regiegroep Metropolitaan Groen waarin met de provincie de ontwikkelgelden verdeeld worden. De verdere ontwikkeling van de bestuurlijke en financiële structuur van Hof van Delfland is nog onderwerp van gesprek en zal in 2016 meer definitieve vorm krijgen.

5.2 Bieden van een gevarieerd woonaanbod

De woningmarktafspraken van de gemeenten en woningbouwcorporaties in de regio Rotterdam 2014-2020 zijn begin 2014 ondertekend. Net als in 2015 zullen ook in 2016 deze afspraken voor subregio Noord (Lansingerland en Rotterdam) gemonitord worden.

Deze afspraken gaan over woningbouwproductie, woonmilieus en over de sociale woningvoorraad in relatie tot de vraag van mensen met een laag inkomen. Belangrijk hierbij is om de vraag op de woningmarkt goed te analyseren. Op deze manier kunnen we deze afspraken tijdig aanpassen in overleg met regio en Provincie bij bijvoorbeeld aantrekken van de markt. In 2015 heeft de gemeenteraad de Woonvisie Lansingerland 2015-2020 vastgesteld. Deze woonvisie monitoren we in 2016. Bijbehorende uitvoeringsmaatregelen zullen worden uitgevoerd c.q. gevolgd. Zo zullen we onderzoek doen naar de toekomstige woningbehoefte van (aankomende) ouderen in Lansingerland en naar de factoren waaronder emptynesters en hun opgroeiende kinderen in Lansingerland willen blijven wonen. Verder monitoren we of vraag en aanbod van sociale woningen voldoende op elkaar aansluiten. Voor wat betreft de taakstelling huisvesting statushouders is er de laatste jaren sprake van een forse toename. Dit wordt ook verwacht voor 2016. Echter exacte aantallen zijn nog onbekend. Om te veel druk vanuit deze doelgroep en andere urgenten op de sociale huurwoningvoorraad te voorkomen, doen we in 2015 onderzoek naar het realiseren van alternatieve (tijdelijke) huisvestingsvormen in de gemeente. In 2016 geven we hier verdere uitvoering aan. Hierbij houden we wel aansluiting bij onze identiteit: Dorps wonen in een verstedelijkt gebied. Ook monitoren we of er voldoende ruimte is en blijft voor (overige) bijzondere doelgroepen als gevolg van scheiden van wonen en zorg.

Voor de woonruimteverdeling van sociale huurwoningen is op basis van de nieuwe Huisvestingswet in 2015 een nieuwe Huisvestingsverordening voor alle gemeente in de (voormalige) Stadsregio Rotterdam vastgesteld. Om beter te kunnen inspelen op de vraag van verschillende woningzoekenden kunnen we meerdere woonruimteverdelingsmodellen inzetten. In 2016 zal deze verordening gemonitord worden. Binnen de kaders van de nieuwe Woningwet 2015 en op basis van de huisvestingsverordening en de woonvisie maakt de gemeente met de woningbouwcorporaties in het eerste kwartaal van 2016 prestatieafspraken. Onderwerpen zijn sociale voorraad, huurbeleid, terugdringen scheidwonen, doelgroep gerichtheid, verduurzamen van de voorraad, reductie van het energieverbruik, verkoop woningvoorraad en wijkgericht werken. Deze afspraken zullen aansluiten op de regionale woningmarktafspraken.

In 2015 zullen er ruim 50 starterswoningen in de categorie €140.000,- tot circa €180.000,- en €710,- tot €850,- in Lansingerland zijn gerealiseerd. In 2016 verwachten we geen opleveringen van starterswoningen. Wel worden er dan weer nieuwe starterswoningen ontwikkeld, met name in de projecten Westpolder/Bolwerk en Parkzoom. In 2016 worden 56 zorgwoningen (eenheden) op de locatie gemeentewerf Bergschenhoek opgeleverd.

5.3 Externe ontwikkelingen

HSL

De co-creatiegroep heeft een maatregelenpakket voorgesteld. Als de staatssecretaris hiermee instemt wordt voldaan aan de toezegging dat de voorkeursgrenswaarde van 57 dB(A) gegarandeerd wordt. De maatregelen zullen bouwtechnisch en planologisch moeten worden getoetst. Dit geldt evenzeer voor aspecten van welstand. In ieder geval tot het moment waarop de maatregelen zijn uitgevoerd zal Lansingerland moeten blijven waken voor de belangen van haar inwoners.

RTHA

De inzet voor RTHA is onveranderd: in de diverse overlegverbanden en met behulp van planologisch-juridische instrumenten zal de gemeente voor de belangen van onze inwoners waken. Concreet: de plannen voor RTHA mogen niet leiden tot uitbreiding van de geluidsruimte.

A13-A16

Wat voor de HSL geldt geldt ook voor de A13-A16: ook na de besluitvorming over de ligging en wijze van inpassing zal de gemeente, tot het moment waarop de weg is aangelegd, bij het proces betrokken blijven. We doen dit onder andere om te waarborgen dat eerder door de gemeente geformuleerde uitgangspunten worden geborgd en de voor het onderliggend wegennet en de inpassing van de weg gemaakte afspraken worden uitgevoerd. Afspraken over eisen en verantwoordelijkheden tussen rijk en regionale partijen worden vastgelegd in uitvoeringsovereenkomsten. Vergunningaanvragen voor voorbereidende werkzaamheden worden beoordeeld.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de kosten van dit beleidsveld gepresenteerd.

					bedragen x €1000	
	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Directe lasten	2.719	2.659	2.279	2.175	2.324	2.324
Doorbelasting	4.201	3.795	3.676	3.632	3.634	3.637
Kapitaallasten	93	600	478	470	461	453
Totaal lasten	-7.014	-7.054	-6.433	-6.276	-6.420	-6.415
Totaal baten	2.235	2.071	2.013	2.013	2.013	2.013
Saldo	-4.779	-4.983	-4.420	-4.263	-4.407	-4.402

Om een vergelijking mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

2.5.2 Beleidsveld Infrastructuur en mobiliteit

Wat willen we bereiken?

Lansingerland en haar kernen zijn snel en veilig bereikbaar via de auto, openbaar vervoer en fiets. Steeds meer inwoners maken gebruik van de fiets en het openbaar vervoer. Het fietsverkeer wordt veiliger.

Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?

Om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken gaan we in 2016 op dit beleidsveld de volgende activiteiten ontplooiën.

	Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?	Beoogd resultaat 2016
5.4	We werken aan het stimuleren van het fietsgebruik.	<ul style="list-style-type: none"> - Opening bewaakte fietsenstalling Berkel-Westpolder; - Onderzoek naar haalbaarheid bewaakte fietsenstalling Rodenrijs; - Onderzoek naar subsidiemogelijkheden om het fietsnetwerk verder te optimaliseren; - Realisatie ontbrekende schakel Fietspad Kasteel; - Onderzoek naar haalbaarheid fietspad langs Verlengde Laan van Koot.
5.5	We werken aan de bevordering van de verkeersveiligheid.	<ul style="list-style-type: none"> - Plan van aanpak fietsveiligheid en start uitvoering; - Ongevallenanalyse op basis van registraties 2013-2015.
5.6	We werken aan een adequate en vlotte verkeerscirculatie.	<ul style="list-style-type: none"> - Vaststelling van het mobiliteitsplan Berkel en uitwerking van bijbehorende plannen; - Monitoring onderliggend wegennet om consequenties van A13-A16 te kunnen analyseren.
5.7	We werken aan een toename van het aantal OV-reizigers.	<ul style="list-style-type: none"> - Inzetten op uitbreiding capaciteit op metrolijn E; - Uitbreiden fietsparkeercapaciteit bij OV-haltes.
5.8	We zetten in op een actieve betrokkenheid bij de MRDH.	Leveren van inbreng bij opstellen en uitvoeren van regionaal verkeers- en vervoerbeleid MRDH.

5.4 Stimuleren fietsgebruik

Bewaakte fietsenstallingen bij stations dragen bij aan een toename van fietsgebruik en daarmee aan een reductie van het aantal korte ritten met de auto. Bij metrostation Berkel-Westpolder wordt in 2016 een bewaakte (gratis) fietsenstalling in gebruik genomen. Voor metrostation Rodenrijs wordt onderzocht of een fietsenstalling op basis van vergelijkbare condities mogelijk is. Afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek en de subsidiemogelijkheden kan realisatie van een gratis bewaakte fietsenstalling bij metrostation Rodenrijs mogelijk in de tweede helft van 2016 plaatsvinden.

De fiets is een belangrijk alternatief vervoermiddel voor de auto op de kortere afstanden om een bijdrage te leveren aan de doelstellingen van duurzaamheid. Goede fietsvoorzieningen zijn een randvoorwaarde voor het faciliteren en stimuleren van het fietsgebruik in Lansingerland. Om verdere optimalisatie door te kunnen voeren zoekt de gemeente aansluiting bij programma's (met subsidiemogelijkheden) binnen de MRDH, zoals snelfietsroutes in het kader van Beter Benutten 2. Het fietspad Kasteel - Station Rodenrijs wordt voltooid. We onderzoeken of de realisatie van het fietspad parallel aan de Verlengde Laan van Koot mogelijk is.

5.5 Verkeersveiligheid

In 2016 wordt de lokale aanpak Fiets veilig vastgesteld. De maatregelen uit het plan worden de komende jaren in uitvoering gebracht. Daarbij steken we primair in op gedragsbeïnvloeding en wijzen we inwoners op eigen inbreng. Speciale aandacht gaat daarbij uit naar de kwetsbare fietsers op schoolfietsroutes. Hierbij zetten we in op communicatie en voorlichting via bestaande of te ontwikkelen verkeerseducatieprogramma's die hiervoor beschikbaar zijn of komen. Fietsers hebben als kwetsbare verkeersdeelnemers ook een duidelijke eigen verantwoording, waar zij via (regionale) campagnes op gewezen worden.

Aan de hand van verbeterde ongevallenregistraties vanaf 2013, zal een analyse worden uitgevoerd voor de geregistreerde verkeersongevallen in Lansingerland over de jaren 2013 tot en met 2015. Op basis van de resultaten wordt een indicatie gegeven over de veiligheidssituatie en doen we voorstellen voor eventuele maatregelen. Van de elektronische fietssignalering bij de rotonde Klapwijkseweg monitort de gemeente de effecten.

5.6 Verkeerscirculatie

Het herziene mobiliteitsplan voor Berkel wordt in 2016 vastgesteld. Maatregelen uit dit mobiliteitsplan worden verder voorbereid en uitgevoerd.

De voorgenomen realisatie van de A13-A16 betekent een extra verkeersbelasting van het regionale en lokale wegennet van Lansingerland. Samen met de regionale partners richten wij ons op de te verwachten knelpunten op het onderliggend wegennet. Voor de lokale wegen zetten wij in op monitoring om de ontwikkelingen na realisatie van de A13-A16 te toetsen en te zijner tijd te kunnen bepalen of en welke aanvullende maatregelen eventueel noodzakelijk zijn.

5.7 Openbaar Vervoer

Het OV is een belangrijke pijler van de duurzame mobiliteit. Daarbij is het zaak dat het aanbod van openbaar vervoer zo goed mogelijk aansluit op de vraag van de (potentiële) reizigers en voorziet in de structurele frequente vervoersbehoefte voor woon-/werkverkeer. Hiervoor blijft de gemeente aandacht vragen bij de vervoersautoriteit MRDH. Concreet speelt in dit kader de uitbreiding van de frequentie van metrolijn E. Hier is meer capaciteit nodig om de reizigersaantallen te kunnen verwerken. Hiervoor komt de vervoersautoriteit (MRDH) met voorstellen. Het behouden van bestaande OV-verbindingen en lijnen zijn de inzet voor 2016. Waar nodig en mogelijk worden fietsparkeervoorzieningen bij bushaltes verder uitgebreid.

De vervoersautoriteit MRDH werkt aan een meerjarige dienstregeling. Het vervoersknooppunt Bleizo en de relatie van dit knooppunt met Bleiswijk zullen daarin een plek moeten krijgen.

5.8 Regionaal beleid

De vervoersautoriteit MRDH is verantwoordelijk voor diverse verkeers- en vervoertaken. Veel van deze taken zijn van belang voor Lansingerland en vragen om een stevige betrokkenheid. Dit geldt onder meer voor het formuleren van de Strategische Beleidsagenda, het programma Beter Benutten, Duurzame mobiliteit, Regionaal Vrachtwagen Parkeerbeleid en de financiering van diverse programma's.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de kosten van dit beleidsveld gepresenteerd.

	bedragen x €1000					
	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Directe lasten	127	178	118	118	118	118
Doorbelasting	685	642	612	605	607	610
Kapitaallasten	99	183	90	88	86	84
Totaal lasten	-910	-1.003	-819	-811	-811	-812
Totaal baten	11	8	15	15	15	15
Saldo	-899	-995	-804	-795	-796	-796

Om een vergelijking mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

2.5.3 Beleidsveld Economische ontwikkeling

Wat willen we bereiken?

Een aantrekkelijk ondernemersklimaat in Lansingerland trekt nieuwe bedrijven aan, zorgt ervoor dat gevestigde (greenport)bedrijven behouden blijven. Door het faciliteren van de lokale economie blijven de kernen vitaal, levendig en aantrekkelijk.

Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?

Om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken gaan we in 2016 op dit beleidsveld de volgende activiteiten ontplooiën.

	Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?	Resultaat 2016
5.9	We stimuleren de lokale economie door nieuwe bedrijven en winkels aan te trekken en bestaande bedrijven te behouden en de bezettingsgraad van de markt te behouden/verbeteren.	<ul style="list-style-type: none"> - Het jaarlijks saldo van vestigende en vertrekkende bedrijven is positief; - We willen in de top 10 van de ranglijst Economische Toplocaties blijven staan; - We presteren regionaal goed in (lage) leegstand bedrijfstvastgoed; - Business case haalbaarheid railterminal; - Bijdragen aan de ontwikkeling naar een logistieke hotspot langs de A12; - Eén BIZ-aanvraag doorlopen; - Ambtelijk en bestuurlijk goed gepositioneerd in MRDH; - Startersbijeenkomsten georganiseerd; - Meet & Greet georganiseerd; - (vernieuwend) Marketingplan bedrijventerreinen gereed. - 3x Economisch Platform Lansingerland, 1x Economisch Platform Oostland.
5.10	We stimuleren de glastuinbouwsector in Lansingerland.	<ul style="list-style-type: none"> - Behoud van het areaal glastuinbouw; - Parkmanagement (inclusief mogelijkheid glasvezel) in deelgebieden glastuinbouw verkend; - Business case haalbaarheid warmterotonde Oostland; - Valorisatienetwerk WUR is opgericht; - Ontvangst van internationale delegaties; - Voor ten minste €100.000 aan fondsen geworven voor glastuinbouwsector.
5.11	We voeren het marktreglement en het standplaatsenbeleid uit.	<ul style="list-style-type: none"> - De bezettingsgraad van de markt op minimaal 95% brengen. - Een goede samenhang tussen het aanbod van winkels en standplaatsen bewerkstelligen.

5.9 Stimuleren van de lokale economie

Samen met ondernemers werken we aan het verder ontwikkelen van de lokale economie. Het Economisch Platform speelt hierbij een belangrijke rol. De economische visie en de horecavisie vormen het uitgangspunt hiervoor. De inspanningen om de lokale economie te verbreden hebben effect. Met de ontwikkeling van de centrumgebieden, uitgifte van bedrijventerreinen en ondersteunen van de aanwezige ondernemers blijven we hierop inzetten.

Deze positieve ontwikkelingen resulteren in een goede positie in de ranglijst van Economische Toplocaties. Deze top 10 positie willen we vasthouden. Dit vraagt niet alleen aandacht voor nieuwe bedrijven, maar zeker ook voor reeds in Lansingerland gevestigde bedrijven en ondernemers. Samen met het actieve parkmanagement hebben we veel aandacht voor de bestaande bedrijventerreinen. Mogelijkheden voor een BIZ-aanvraag (Bedrijveninvesteringszone) worden in gezamenlijkheid onderzocht.

Met de verhoogde inspanningen op het gebied van marketing & acquisitie verwachten we in 2016 van een aantrekkende vraag naar bedrijven(terreinen) te profiteren. Dit resulteert onder andere in een vernieuwd marketingplan voor de bedrijventerreinen. Hierin staat welke inzet we leveren voor het vermarkten van de bedrijventerreinen. Onderdeel van dit plan is dat we meer dan voorheen onze bedrijven actief opzoeken en ervoor zorgen dat we snel een antwoord geven op hun vragen en wensen.

Bedrijven die op zoek zijn naar een nieuwe vestigingslocatie bieden we een breed palet aan mogelijkheden aan, zowel op de bestaande bedrijventerreinen als op de nieuwe bedrijventerreinen. Het bedrijvenloket heeft hierbij een belangrijke rol. De accountmanager neemt de vraag van de ondernemer mee naar het ondernemersteam, waarin alle bij vestiging betrokken beleidsvelden zitting hebben. Zodoende heeft de ondernemer een duidelijk en eenduidig contact met de gemeente. Door het onderhouden van goede contacten met ondernemers trachten we hen zo goed mogelijk te ondersteunen. Dit resulteert uiteindelijk tot een positief saldo van vestigende en vertrekkende bedrijven en zorgt daarmee voor een groeiende economie.

Multimodaal ontsloten bedrijventerreinen hebben de toekomst. Steeds meer bedrijven zijn zich er van bewust dat de vervoersstromen verduurzaamd moeten worden. Bedrijven zoeken steeds meer naar locaties die niet alleen per weg ontsloten zijn, maar ook via spoor of water. Voor Prisma, Bleizo en Klappolder vormt de komst van een railterminal een enorme boost. Vele bedrijven op deze terreinen hebben zich al enthousiast getoond over een railterminal. De komst van een railterminal vraagt een samenwerking tussen bedrijfsleven en overheid. Begonnen wordt met het opstellen van een business case naar de haalbaarheid en exploitatie van de railterminal en het op de agenda krijgen van het ontwikkelen van een logistieke hotspot langs de A12. Lansingerland maakt onderdeel uit van de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (MRDH). Samen met de MRDH onderzoeken we de kansen die ontwikkelingen in en rond Lansingerland bieden om de gemeente ruimtelijk en economisch beter te positioneren.

5.10 Stimuleren glastuinbouw sector

De glastuinbouwsector maakt momenteel een transitie door. Een periode met bedreigingen, maar ook kansen. In de Position Paper Greenport hebben we onze activiteiten voor de komende jaren beschreven. Belangrijk is dat de sector blijft innoveren, investeren en samenwerken. Dat willen wij als overheid faciliteren. Het faciliteren en stimuleren van het Horti Science Parc - Greenport Horti Campus Oostland draagt bij aan de innovatiekracht van de sector: onderzoekers (Wageningen Universiteit), onderwijs en bedrijfsleven werken hier samen aan de toekomst. In 2016 werken we met de partners verder aan het opzetten van een valorisatienetwerk door de WUR.

Ook is de gemeentelijke inzet op internationale betrekkingen belangrijk voor het hier gevestigde bedrijfsleven. Bijvoorbeeld voor de handelsrelaties van Lansingerlandse (greenport)bedrijven met China is nauwe betrokkenheid van de gemeentelijke overheid een belangrijke voorwaarde. Ontvangsten van internationale delegaties bieden kansen voor bedrijven in Lansingerland om hun positie te versterken en werk te creëren. Als het voor het versterken van onze positie nodig is om onze partners in het buitenland te bezoeken dan doen we dat. Dit heeft een positief effect op de (internationale) naamsbekendheid en economische positie van Lansingerland.

5.11 Uitvoeren marktreglement en standplaatsenbeleid

In 2015 renoveerden wij de stroomvoorziening op de markt en breidden wij de stroomvoorziening uit. Hierdoor werd het mogelijk de markt, na de herinrichting van de Kerksingel, ook fysiek uit te breiden. Deze uitbreiding ging gepaard met een andere inrichting van de markt waarmee we zowel de winkeliers als de marktlieden tegemoetkwamen in hun wensen. In 2016 ronden wij het, in 2015 gestarte, onderzoek naar het individuele stroomgebruik af en herijken wij het stroom- en marktstarief. Als gevolg van deze herinrichting en uitbreiding verwachten wij dat de markt in 2016 bekend staat als een goede markt met een publieksaantrekkende werking vanuit de omliggende gemeenten. Wij ontplooiën zo min mogelijk tot geen nieuwe activiteiten maar borgen de ontwikkelingen van 2015 en brengen op die manier rust. De bezettingsgraad van de markt is minimaal 95%.

Het standplaatsenbeleid actualiseerden wij in 2015. In 2016 ervaren wij de werking hiervan, maar wij verwachten met het aangepaste standplaatsenbeleid beter tegemoet te komen aan de wensen van zowel winkeliers als standplaatshouders.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de kosten van dit beleidsveld gepresenteerd.

					bedragen x €1000	
	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Directe lasten	152	95	118	48	48	48
Doorbelasting	652	493	648	640	641	641
Kapitaallasten	-	-	-	-	-	-
Totaal lasten	-804	-588	-766	-688	-689	-689
Totaal baten	1.895	107	115	117	118	118
Saldo	1.092	-481	-651	-571	-571	-571

Om een vergelijking mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

2.5.4 Beleidsveld Duurzaamheid

Wat willen we bereiken?

Er valt nog zoveel (maatschappelijke en economische) winst te behalen in het realiseren van een duurzame samenleving dat 'Realistisch Duurzaam' een van onze speerpunten is. We hebben een apart actieprogramma hierover opgesteld. Hiermee willen we ons de komende jaren ontwikkelen tot een energieneutrale en klimaatbestendige gemeente waarbij we zelf het goede voorbeeld geven, maar ook inwoners en ondernemers stimuleren om duurzame initiatieven te realiseren. We streven naar een optimale balans tussen People (mens), Planet (milieu) en Prosperity (economie).

Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?

Om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken gaan we in 2016 op dit beleidsveld de volgende activiteiten ontplooiën.

	Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?	Beoogd resultaat 2016
5.12	We voeren het actieprogramma Realistisch Duurzaam 2015-2016 uit.	Niet limitatief: <ul style="list-style-type: none"> - Toename van het aantal duurzame initiatieven door bewoners; - Meer duurzame investeringen en duurzame producten en diensten door bedrijven; - Duurzaamheid is onderdeel van de standaardwerkwijze van de gemeente, binnen alle afdelingen en projecten; - Het verduurzamen van de gemeentelijk infrastructuur, zoals gemeentelijke gebouwen en openbare verlichting; - Het aanleggen van een infrastructuur voor elektrisch rijden; - Bij nieuwbouw de kansen voor duurzaamheid optimaal mogelijk benutten; - Nieuwbouw (welke zich in planvorming bevindt): openliggende kansen nog benutten; - Het samenbrengen van mensen in collectieve duurzaamheidsinitiatieven (energiecoöperatie) in de buurt; - Stimuleren van lagere energielasten bij gemeente, bedrijven en organisatie door energiebesparende maatregelen.

5.12 Actieprogramma Realistisch Duurzaam 2015-2016

Het actieprogramma Realistisch Duurzaam bestaat uit drie programmalijnen:

Programmalijn 1: Aansluiten bij ontwikkelingen ("buiten");

Programmalijn 2: Zelf actief meedoen ("binnen");

Programmalijn 3: Nieuwe stromen ("energietransitie").

In elke programmalijn voeren we concrete acties uit. In programmalijn 1 gaan we samen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en verenigingen kennis delen, verbindingen leggen en projecten definiëren en (samen) uitvoeren. Bij programmalijn 2 gaan we zowel in het beleid als in de bedrijfsvoering, zelf nog meer aan de slag met duurzaamheid. In programmalijn 3 pakken we projecten op met als doel uiteindelijk tot een zo volledig mogelijke duurzame energievoorziening te komen.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de kosten van dit beleidsveld gepresenteerd.

	bedragen x €1000					
	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Directe lasten	-	110	110	-	-	-
Doorbelasting	-	-	194	192	192	192
Kapitaallasten	-	-	-	-	-	-
Totaal lasten	-	-110	-304	-192	-192	-192
Totaal baten	-	-	-	-	-	-
Saldo	-	-110	-304	-192	-192	-192

Om een vergelijking mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

2.5.5 Kengetallen Programma 5

Kengetal	2014	2015	2016
Ruimtelijke ontwikkeling			
Aantal starterswoningen	43	55	Ontwikkeling
Aantal zorgeenheden (Ds. Koetsveldstraat + Gemeentewerf Bergschenhoek)	start	30 (Ds.)	56 (Gem.)
Aantal zorgwoningen (Ds. Koetsveldstraat)	start	29	n.v.t.
Aantal gehuisveste statushouders (taakstelling)	53	98	PM
Aantal nieuwbouwwoningen	275	359	382
% aanvragen voor omgevingsvergunning binnen wettelijke termijn afgehandeld	99%	95%	95%
Aantal aanvragen	569	600	600
Aantal afgehandelde verzoeken om handhaving	9	-	15
Aantal geactualiseerde bestemmingsplannen	3	1	2
Aantal planuitwerkingen	-	-	5
Aantal beoordeelde principe verzoeken	-	-	40
Aantal bestemmingsplannen nieuwe ontwikkelingen	-	-	4
Infrastructuur en mobiliteit			
Ontwikkeling slachtofferongevallen	n.b.	>10	>10
Aantal Ov-reizigers	6.300	6.400	6.500
Gemiddelde snelheid Lansingerland-ring (NB: = 95% provinciale infrastructuur)	55km/u	55km/u	55 km/u
Economische ontwikkeling			
Aantal bedrijven	2.926	2.960	3.000
Vloeroppervlak winkels	71.500	74.000	77.500
Aantal verkochte kavels op bedrijventerrein	4	4	6
Bezettingsgraad markt	90%	95%	95%
Aantal parkmanagementorganisaties	5	5	6
Aantal bijeenkomsten met bedrijfsleven	3	3	3
Duurzaamheid			
De hoeveelheid vermeden CO2 uitstoot	n.v.t.	n.v.t.	100 ton CO2
De hoeveelheid duurzaam opgewekte energie	n.v.t.	n.v.t.	20.000 Kwh
De kwalitatieve beschrijving van de projectresultaten	n.v.t.	Minimaal een 7	Minimaal een 7
Het aantal opgestarte initiatieven en projecten	n.v.t.	9	20

2.6 Programma 6: Grondzaken

Beoogd maatschappelijk effect

Ontwikkelingen in ruimtelijke ordening, volkshuisvesting en economische /maatschappelijke doelstellingen realiseerbaar maken.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de baten en lasten van het gehele programma gepresenteerd.

	bedragen x €1000					
Totaal Programma 6	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Totaal lasten	27.530	19.794	26.376	29.386	18.931	16.258
Totaal baten	24.570	40.899	24.888	27.956	17.575	14.976
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-2.959	21.105	-1.489	-1.430	-1.357	-1.282
Toevoeging reserves	-261	-	-1.265	-1.360	-1.462	-1.572
Onttrekking reserves	438	-	-	-	258	-
Geraamde resultaat	-2.782	21.105	-2.754	-2.790	-3.076	-2.854

Om een analyse over de jaren heen mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

Toelichting op (grote) mutaties in het meerjarenbeeld

Voor beleidsveld vastgoed zijn de verschillen van 2016 ten opzichte van 2015 gering. De belangrijkste wijzigingen hebben betrekking op beleidsveld Grondexploitatie. In juli 2015 heeft de raad ingestemd met de actualisatie van de grondexploitatie 2015. De effecten van deze actualisatie zijn verwerkt in de begroting 2015 en deze meerjarenbegroting 2016. In de paragraaf grondexploitatie hebben we een gedetailleerd overzicht van de kosten en opbrengsten opgenomen.

De totale lasten van beleidsveld grondexploitatie zijn met € 6,6 mln. toegenomen (2015 € 19,8 mln., 2016: € 26,4 mln.). Dit wordt veroorzaakt door enerzijds lagere kosten en anderzijds een mutatie op de voorziening grondexploitatie:

- In 2016 is een lager bedrag van € 15,8 mln. (2015: € 40,4 mln., 2016: € 24,6 mln.) geraamd aan totale kosten aan de grondexploitaties. Dit voordeel in 2016 is voornamelijk het gevolg van lagere lasten voor verwerving en civieltechnische werken. In 2016 verwerven we volgens de raming minder gronden dan het jaar daarvoor. De lagere lasten in 2016 voor civiel technisch komt doordat in 2015 hoge uitgaven waren geraamd voor bouw- en woonrijp maken van gronden. In 2016 resteert vooral afronden van woonrijp maken.
- In 2015 is € 21,0 mln. vrijgevallen uit de voorziening grondexploitatie tegenover een dotatie aan deze voorziening in 2016 van € 1,5 mln. Per saldo zorgt dit voor een mutatie van € 22,5 mln. in 2016 ten opzichte van 2015, welke een nadeel vormt omdat de vrijval incidenteel in 2015 is verwerkt en zich niet meer voordoet in 2016.

De totale opbrengsten van beleidsveld grondexploitatie zijn met € 16,0 mln. afgenomen (2015 € 24,9 mln., 2016: € 40,9 mln.). Dit wordt als volgt verklaard:

- In 2016 is een lager bedrag van € 5,7 mln. (2015: € 39,1 mln., 2016: € 33,4 mln.) geraamd aan totale inkomsten. Dit zorgt voor een nadeel door lagere inkomsten.
- De mutatie van de boekwaarde van de grondexploitaties (saldo kosten en opbrengsten) leidt tot een lager bedrag van € 10,2 mln. (2015: € 1,4 mln., 2016: € -/-8,8 mln.).

Het programma kent de volgende beleidsvelden:

- Vastgoedbeleid;
- Grondexploitatie.

2.6.1 Beleidsveld Vastgoedbeleid

Wat willen we bereiken?

We werken volgens de uitgangspunten zoals vastgelegd in het vastgoedbeleid. Dat betekent dat wij streven naar een efficiënt gebruik van ons maatschappelijk vastgoed. Daarbij hanteren wij de huurtarieven zoals vastgelegd in ons huurbeleid. Vanuit de bezuinigingsdoelstelling gaat de gemeente actief op zoek naar mogelijkheden om het vastgoed efficiënter te exploiteren, Bij de uitvoering van dit beleid gaan wij in gesprek met de gebruikers. Strategisch vastgoed stoten wij af, zodra vaststaat dat er vanuit de ontwikkeling (structuurvisie, woonvisie, economische visie) van de gemeente geen noodzaak meer bestaat dit vastgoed te behouden.

Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?

Om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken gaan we in 2016 op dit beleidsveld de volgende activiteiten ontplooiën.

	Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?	Beoogd resultaat 2016
6.1	We geven uitvoering aan het vastgoedbeleid en werken een toekomstvisie verder uit.	- Toepassen van marktconforme huurtarieven; - Vaststellen toekomstvisie sociaal-cultureel vastgoed.
6.2	We berekenen tarieven conform ons huurbeleid.	Alle doorberekende tarieven zijn in overeenstemming met ons huurbeleid.
6.3	We streven naar een efficiënt gebruik van onze maatschappelijke panden om te komen tot een gezonde exploitatie.	In samenwerking met Optisport, die namens de gemeente beheer en exploitatie doet, verhogen we waar mogelijk het gebruik van het maatschappelijk vastgoed.
6.4	Afstoten van panden.	Door het, in overleg met gebruikers, efficiënter inzetten van gebouwen komen panden vrij. Waar mogelijk stoten we panden af.

6.1 Vastgoedbeleid

In 2014 is het vastgoedbeleid vastgesteld. Doel van dit beleid was enerzijds om op het gebied van vastgoed uniform en marktconform te kunnen handelen. Anderzijds was het doel het aantal panden in eigen bezit zodanig te verminderen dat er sprake is van een goed en voldoende aanbod en een gezonde exploitatie mogelijk is. Samen met de gebruikers van de panden is een proces ingezet om te komen tot een efficiënter gebruik. Dit proces zetten we ook in 2016 nog voort.

6.2 Doorberekenen van marktconforme huurtarieven

Conform ons beleid berekenen wij marktconforme huurtarieven aan alle gebruikers, tenzij de gemeenteraad daarvoor in het vastgoedbeleid een uitzondering heeft gemaakt.

6.3 Efficiënt gebruik en gezonde exploitatie

De gemeente heeft een overeenkomst met Optisport voor het beheer en de exploitatie van een groot aantal maatschappelijke accommodaties. Deze zijn verdeeld in kinderopvang, sociaal-cultureel en binnensport. Op het terrein van kinderopvang is weinig verbetering te behalen. Bij de sociaal-culturele verenigingen speelt het neerwaarts bijstellen van de subsidies een grote rol op het gebruik van het gemeentelijk vastgoed. Verbeteringen zijn daar niet reëel te verwachten. Op het gebied van binnensport is mogelijk nog 'winst' te halen bij groeiende sporten zoals zaal hockey. Dit zal beperkt zijn doordat de zalen momenteel weinig leegstand kennen op de reguliere tijdvakken.

6.4. Afstoten van panden

Panden die geen functie meer hebben voor de gemeente zullen worden afgestoten. Dit geldt enerzijds voor de maatschappelijke panden op grond van het vastgoedbeleid, maar ook voor strategische panden, die ooit

zijn aangekocht met het doel daar een ontwikkeling mee tot stand te brengen, maar waar deze ontwikkeling niet van de grond komt of niet meer noodzakelijk is.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de kosten van dit beleidsveld gepresenteerd.

					bedragen x €1000	
	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Directe lasten	1	2	2	2	2	2
Doorbelasting	0	-	-	-	-	-
Kapitaallasten	229	205	193	186	180	173
Totaal lasten	-230	-207	-195	-189	-182	-176
Totaal baten	172	251	254	254	254	254
Saldo	-57	44	59	65	72	78

Om een vergelijking mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

2.6.2 Beleidsveld: Grondexploitatie

Wat willen we bereiken?

Verkoop van gronden voor een marktconforme prijs en beheersing van de (risico's in de) grondexploitaties.

Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?

Om de beoogde maatschappelijke effecten te bereiken gaan we in 2016 op dit beleidsveld de volgende activiteiten ontplooiën.

	Wat gaan we daarvoor in 2016 doen?	Beoogd resultaat 2016
6.5	We verkopen het maximaal aantal bouwkvavels aansluitend op de marktvrraag. Dit is verwerkt in de planning. Ditzelfde geldt voor bedrijfsterreinen.	De planning in de grondexploitaties is gehaald en de oplevering van het geraamde aantal woningen in 2017 is gewaarborgd.
6.6	We verkopen bouwgronden voor een marktconforme prijs.	De in de grondexploitaties geraamde opbrengsten voor bouwkvavels en bedrijfsterreinen zijn gerealiseerd.
6.7	We leveren extra inspanningen op het gebied van marketing en acquisitie vooral voor bedrijfsterreinen om de geraamde omzet te kunnen halen.	We hebben de gronden verkocht zoals geraamd in de grondexploitatie.
6.8	We zorgen ervoor dat grondexploitaties en de inschattingen van de risico's actueel zijn. De nieuwe regelgeving BBV en de VpB worden verwerkt in de grondexploitaties.	We actualiseren de grondexploitatie 1x per jaar volledig en zorgen voor informatie over de belangrijkste wijzigingen bij voorjaarsnota, najaarsnota en jaarrekening. Ditzelfde geldt voor de financiële vertaling van de risico's. Risicomanagement is dagelijkse praktijk.
6.9	We beperken de negatieve effecten van de bestaande risico's zo veel mogelijk.	Er worden beheersmaatregelen geformuleerd en mogelijke effecten worden inzichtelijk gemaakt.

6.5 Afzetten van het maximaal aantal bouwkvavels voor woningen en bedrijven aansluitend op de markt

We proberen het maximale uit de markt te halen, door te differentiëren in programma, prijs, type, locatie en architectuur. Daarbij is onze leidraad onze eigen kennis van de markt, maar maken we ook gebruik van kennis vanuit de markt en adviseurs. We besteden specifieke aandacht aan woningcategorieën voor starters, zowel in de koop- als in de huursfeer. Voor bedrijfsterreinen spelen we flexibel in op de wensen van de markt.

6.6 Verkopen van grond voor een marktconforme prijs

Een speerpunt voor onze gemeente is om zoveel mogelijk grond te verkopen. Dit geldt zowel voor woningbouwgrond als bedrijfsgrond. Wij richten onze inspanningen daarom op onderhandelingen met partijen om tot resultaten te komen. Daarbij zullen wij in onderhandeling met ontwikkelaars altijd pas contracteren wanneer sprake is van een marktconforme prijs en handelen we conform onze nota grondbeleid.

6.7 Inspanningen op het gebied van marketing en acquisitie

Om ons speerpunt "het verkopen van zoveel mogelijke grond" te realiseren leveren we extra inspanningen op het gebied van marketing en acquisitie. We zetten duidelijk onze unique selling points als gemeente in bij de verkoop.

6.8 Grondexploitaties en risico's zijn actueel

Om te kunnen sturen op de grondexploitaties is het van belang berekeningen te hebben die up to date zijn. Wij actualiseren de grondexploitaties daarom 1x per jaar en maken tussentijds nog een herziening op

hoofdpijnen. Wij actualiseren de grondexploitaties ten tijde van de kadernota, zodat de meest actuele cijfers input kunnen zijn voor de voorspellingen voor de komende periode. De ontwikkelingen in de projecten worden getoetst aan de grondexploitatie en bij voor- en najaarsnota melden we de belangrijkste afwijkingen. Over het gehele beeld van de risico's wordt tweemaal per jaar (begroting en jaarrekening) gerapporteerd. Actuele ontwikkelingen op het gebied van de vennootschapsbelasting en de wijziging van het BBV kunnen mogelijk tussentijds leiden tot bijstellingen.

6.9 Beperken van de negatieve effecten van bestaande risico's

Het beperken van de negatieve effecten van bestaande risico's is onderdeel van ons dagelijks werkproces. Er worden continu afwegingen gemaakt tussen resultaten van vandaag en toekomstige resultaten als gevolg van mogelijke risico's in de toekomst. Voor de bestaande risico's worden beheersmaatregelen geformuleerd. Bij de begroting, de jaarrekening en de actualisatie van de grondexploitatie (kadernota) informeren we de raad over de risico's en de mogelijke effecten hiervan.

Wat gaat het kosten?

In onderstaande tabel worden de kosten van dit beleidsveld gepresenteerd.

	bedragen x €1000					
	Rek 2014	Begr 2015	Begr 2016	Begr 2017	Begr 2018	Begr 2019
Directe lasten	24.960	17.416	23.963	27.005	16.555	13.886
Doorbelasting	2.340	2.171	2.218	2.193	2.194	2.196
Kapitaallasten	-	-	-	-	-	-
Totaal lasten	-27.300	-19.587	-26.181	-29.198	-18.749	-16.082
Totaal baten	24.398	40.648	24.634	27.702	17.321	14.722
Baten vanaf 2016 bestaande uit:						
Grondopbrengsten en overige opbrengsten			33.430	29.383	28.307	31.155
Mutatie boekwaarde (zie paragraaf grondbeleid)			-8.554	-1.442	-10.747	-16.194
Saldo	-2.902	21.061	-1.548	-1.495	-1.429	-1.361

Om een vergelijking mogelijk te maken is 2014 aangepast naar de opbouw van de programma's vanaf 2015.

Kengetallen Programma 6

Kengetal	2014	2015	2016
Vastgoedbeleid			
Aantal verkochte panden	3	3	2
Grondexploitatie			
Aantal woningen (opleveren)	316	359	382
Verkoop van bedrijventerreinen binnen eigen grexen (aantal hectare excl. GR)	0 ha	0 ha	2,1 ha
Aantal actualisaties van de grexen, inclusief risico's	1 volledig, 1 partiële update	15 volledig i.v.m. actualisatie 2015 en verwerking effecten VpB en BBV regels	15 volledig i.v.m. actualisatie 2016

2.7 Overzicht algemene dekkingsmiddelen

2.7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de algemene dekkingsmiddelen toegelicht. Dit zijn inkomsten en uitgaven die niet specifiek toe te rekenen zijn aan een bepaald programma, maar waarmee uiteindelijk de saldi van de programma's 1 tot en met 6 kunnen worden gedekt. In de staat van Baten en Lasten (hoofdstuk 4.1) is de (financiële) samenhang tussen de programma's en algemene dekkingsmiddelen weergegeven.

De algemene dekkingsmiddelen bestaan uit:

- Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is;
- Algemene uitkering uit het gemeentefonds;
- Dividend;
- Saldo van de financieringsfunctie;
- Overige algemene dekkingsmiddelen.

2.7.2 Overzicht baten en lasten algemene dekkingsmiddelen

Het overzicht van algemene dekkingsmiddelen en post onvoorzien is als volgt:

	<i>Bedragen x € 1.000</i>					
Totaal programma	Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Lokale heffingen	480	390	403	403	403	393
Dividenden	42	23	19	19	19	19
Financieringsfunctie	1	1	1	1	1	1
Post onvoorzien	0	0	250	250	250	250
Algemene stelposten	-37	435	2.465	2.893	3.191	3.226
Verhuur gemeentehuis	434	352	359	430	349	348
Overige dekkingsmiddelen	1.529	6.837	935	784	782	781
Subtotaal lasten	2.449	8.038	4.432	4.780	4.995	5.018
Lokale heffingen	12.782	14.911	15.324	15.566	15.808	16.050
Algemene uitkering	44.124	40.720	42.196	41.482	41.587	41.912
Deelfonds sociaal domein	0	13.218	13.599	13.504	13.382	13.297
Dividenden	4.098	3.483	3.159	2.916	3.216	3.216
Financieringsfunctie	9.054	8.084	7.109	7.364	7.593	7.961
Algemene stelposten	242	158	0	0	0	0
Verhuur gemeentehuis	127	148	158	224	250	270
Overige dekkingsmiddelen	3.028	2.754	980	1.004	1.028	1.027
Subtotaal baten	73.455	83.476	82.525	82.060	82.864	83.733
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	71.006	75.438	78.093	77.280	77.869	78.715
Toevoeging reserves	-44.217	-29.412	-3.229	-3.765	-3.680	-3.877
Onttrekking reserves	38.856	13.297	0	0	14	14
Geraamde resultaat	65.645	59.323	74.864	73.515	74.203	74.852

Het bedrag voor onvoorzien wordt voor de begroting in zijn geheel geraamd (niet per programma).

2.7.3 Lokale heffingen

Lokale heffingen kunnen we onderverdelen in wel en niet gebonden bestedingen. Lokale heffingen waarvan de besteding gebonden is, zijn heffingen waarbij sprake is van een duidelijke relatie tussen de

gemeentelijke dienstverlening en de belasting. De rioolrechten en de afvalstoffenheffing zijn hier voorbeelden van. Deze heffingen worden op de betreffende programma's als baten verantwoord en zijn dus geen algemeen dekkingsmiddel. Voor verdere informatie verwijzen wij u naar 3.1 paragraaf 'Lokale heffingen'. Lokale heffingen die niet gebonden zijn vormen algemene dekkingsmiddelen en hebben geen vooraf geduide bestemming.

De gemeente Lansingerland kent de volgende niet-besteding gebonden gemeentelijke heffingen:

	bedragen x € 1.000					
	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Baten						
Onroerende - zaakbelasting	12.459	14.598	14.810	15.052	15.294	15.536
Hondenbelasting	281	277	278	278	278	278
Precariobelasting, uitstallingen	42	36	36	36	36	36
Idem, kabels en leidingen	-	0	200	200	200	200
sub - totaal	12.782	14.911	15.324	15.566	15.808	16.050
Lasten						
Uitvoering Wet WOZ	480	370	383	383	383	373
Heffing - en invordering precariobelasting	-	20	20	20	20	20
sub - totaal	480	390	403	403	403	393
Totaal (per saldo baten)	12.302	14.521	14.921	15.163	15.405	15.657

De geraamde ozb-opbrengst 2016 is als volgt opgebouwd:

	bedragen x € 1.000,-			
Geraamde ozb - opbrengst	Verwacht	Verhoging	Nieuwbouw	Raming 2016
	2015 1)	0,50%	2015	
Woningen				
Eigenaren	8.759	44	151	8.954
Niet - woningen				
Eigenaren	3.424	17	50	3.491
Gebruikers	2.313	12	40	2.365
Sub - totaal	5.737	29	90	5.856
Totaal	14.496	73	241	14.810

1) Het verschil, ten opzichte van de raming in begroting 2015, van € 102.000,- wordt verwerkt in de najaarsnota 2015.

De geraamde opbrengst voor nieuwbouw 2015 is voor de woningen gebaseerd op het geraamde aantal nieuw op te leveren woningen in 2015 van 350 en een gemiddelde WOZ-waarde van € 300.000. Die voor de niet-woningen is gebaseerd op een volumetoename met een WOZ-waarde van € 20 mln.

Onder de geraamde lasten vallen de kosten aan SVHW voor de uitvoering van de woz - taken en de heffing en invordering van de gemeentelijke belastingen.

Hieronder treft u een specificatie van de kosten van de uitvoering Wet WOZ. Het grootste deel bestaat uit de bijdrage aan SVHW.

	bedragen x € 1.000					
	Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Tijdelijke Inhuur	59	-	-	-	-	-
Bijdrage SVHW	543	512	525	525	525	515
Compensabele BTW	-44	-64	64	-64	-64	-64
Doorbelasting kosten SVHW aan Afval en riool	-78	-78	78	-78	-78	-78
Netto kosten	480	370	383	383	383	373

2.7.4 Algemene uitkering uit het gemeentefonds

Het gemeentefonds vormt de grootste inkomstenbron voor gemeenten. Twee factoren bepalen de uitkering aan een gemeente:

- De totale omvang van het gemeentefonds. Het gemeentefonds is gekoppeld aan de rijksuitgaven. Als het Rijk meer uitgeeft, gaat het gemeentefonds ook omhoog en omgekeerd.
- Het aandeel van een gemeente in de totale omvang van het gemeentefonds. Dit aandeel hangt af van de zogenaamde verdeelmaatstaven. Het aantal inwoners is een voorbeeld van een verdeelmaatstaf. In totaal zijn er circa 50 verdeelmaatstaven.

Vanaf 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor taken in het kader van de decentralisatie van de jeugdzorg, de decentralisatie van AWBZ-taken naar de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en de invoering van de Participatiewet. Vanaf 2015 ontvangt de gemeente via de algemene uitkering uit het gemeentefonds een (zogenaamde) integratie-uitkering sociaal domein voor de lasten van deze taken. Deze integratie-uitkering is een algemeen dekkingsmiddel en mag dus ook voor andere zaken worden aangewend.

Bij de berekening van de algemene uitkering is gebaseerd op eind mei verschenen circulaire van het Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties (meicirculaire 2015).

	bedragen x € 1.000					
	Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Baten						
Algemene uitkering	44.124	40.720	42.196	41.482	41.587	41.912
Integratie uitkering sociaal domein		13.218	13.599	13.504	13.382	13.297
Totaal	44.124	53.938	55.795	54.986	54.969	55.209

Volgens de normeringssystematiek (trap op en af) hebben wijzigingen in de rijksuitgaven direct invloed op de omvang van de algemene uitkering.

De stijging in 2016 wordt verklaard door het positieve effect van de normeringssystematiek (samen de trap op). De daling in 2017 komt door het negatieve effect uit de normeringssystematiek (samen de trap af). Voor 2018 en volgende jaren is weer sprake van positieve effecten van de normeringssystematiek (samen de trap op). De integratie-uitkering sociaal domein daalt vanaf 2017 als gevolg van rijksbeleid (bezuinigingen).

2.7.5 Dividend

Onder het algemeen dekkingsmiddel Dividend behoren de aandelen en daaraan verbonden dividenden die niet tot een van de programma's behoren. De belangrijkste deelneming waarvan wij aandelen hebben is Eneco. Het dividend Eneco is gesplitst in een structureel en incidenteel gedeelte. Vanaf 2015 zijn de nettarieven sterk verlaagd waardoor de verwachting is dat het dividend Eneco de komende jaren in eerste

instantie zal dalen, met als laagste niveau het jaar 2017 waar een dividend over het verslagjaar 2016 van Eneco € 2,9 miljoen wordt geraamd. Naar verwachting stijgt het dividend met ingang van het verslagjaar 2017 van Eneco, omdat een stijging van de (toegestane) nettarieven wordt verwacht. Boer & Croon heeft hier in 2014 een rapport over opgeleverd en de daar geraamde dividend is in de meerjarenbegroting opgenomen. De structurele component is € 2,9 miljoen zijnde het laagste niveau aan dividend de komende 4 jaren. Het deel van het dividend dat boven het niveau van € 2,9 miljoen wordt ontvangen is daarmee een incidentele bate.

Het overzicht van de deelnemingen van de gemeente Lansingerland met daarachter de geraamde dividenden ziet er als volgt uit:

	bedragen x € 1.000					
	Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Baten						
Eneco Holding - structureel	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900
Eneco Holding - incidenteel	1.173	565	241	-2	298	298
Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	23	17	17	17	17	17
Overige	1	1	1	1	1	1
sub - totaal	4.098	3.483	3.159	2.916	3.216	3.216
Lasten						
Nutsbedrijven	42	23	19	19	19	19
Totaal (per saldo baten)	4.056	3.460	3.140	2.897	3.197	3.197

2.7.6 Saldo van de financieringsfunctie

Het saldo van de financieringsfunctie bestaat uit het positieve renteresultaat (saldo van de kostenplaats kapitaallasten). Het positieve renteresultaat kan als volgt worden verklaard.

De boekwaarde van investeringen en grondexploitaties (GREX en NIEGG) is voor een beperkt gedeelte met eigen en grotendeels met vreemd vermogen (langlopende leningen) gefinancierd. Over de langlopende leningen wordt rente betaald. Het gemiddeld te betalen rentepercentage over de langlopende leningen is, door de recent afgesloten nieuwe leningen, van ruim 3% (in 2015) teruggelopen naar 2,5% in 2016. Het doorberekende rentepercentage (rekenrente) aan de boekwaarde van investeringen en GREX / NIEGG bedraagt, met ingang van 2016, 3%.

De systematiek achter het saldo van de financieringsfunctie wordt toegelicht in de paragraaf Financiering en Treasury.

De geraamde bedragen aan baten (renteresultaat) en lasten (kapitaallasten) staan in onderstaand overzicht.

	bedragen x € 1.000					
	Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Baten						
Renteresultaat	9.054	8.084	7.109	7.364	7.593	7.961
Lasten						
Kapitaallasten	1	1	1	1	1	1
Totaal (per saldo baten)	9.053	8.083	7.108	7.363	7.592	7.960

2.7.7 Algemene stelposten en post onvoorzien

De geraamde algemene stelposten en de post onvoorzien staan in onderstaand overzicht:

	bedragen x € 1.000			
	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Post onvoorzien	250	250	250	250
Stelposten:				
Nieuw beleid	-	300	300	300
Areaaluitbreiding	458	560	750	750
Flexibel deel formatiebudget	2.039	2.154	2.308	2.343
Kadernota 2015, bezuiniging nr. 11	-	-25	-25	-25
Idem, bezuiniging nr. 18	46-	-110	-156	-156
Idem, vennootschapsbelasting	14	14	14	14
sub totaal	2.465	2.893	3.191	3.226
Totaal	2.715	3.143	3.441	3.476

Toelichting

Post onvoorzien

Jaarlijks wordt op begrotingsniveau een bedrag geraamd voor onvoorziene lasten. Dit maakt het mogelijk om in het begrotingsjaar onvoorzienbare (dus niet begrote) uitgaven, die onontkoombaar zijn op te vangen. Voorstellen hieromtrent zullen, indien deze zich voordoen, separaat aan de raad ter besluitvorming worden voorgelegd. De post onvoorzien is vastgesteld op € 250.000.

Stelposten

Nieuw beleid

In het coalitieakkoord staat een aantal wensen en ambities die zorgen voor een stijging van de uitgaven. Om deze wensen en ambities mogelijk te maken is in deze begroting rekening gehouden met een stelpost voor nieuw beleid van € 300.000 structureel (zie ook paragraaf taakstelling en reserveringen). Voor het jaar 2016 is de stelpost / budget van € 300.000 verdeeld naar de verschillende beleidsvelden, waardoor de stelpost voor dit jaar nihil is.

Areaal uitbreiding

Voor de toekomstige uitbreiding en de kosten van het te onderhouden areaal aan openbare ruimte (wegen, groen en water), dat overgedragen wordt uit de grondexploitaties, zijn budgetten op stelpost opgenomen. Bij voor - en najaarsnota's worden, op basis van overgedragen delen van de gemeente uit de grondexploitaties, de benodigde onderhoudsuitgaven in de begroting geraamd. Ter dekking van deze hogere kosten wordt deze stelpost (deels) met eenzelfde verlaagd.

Flexibel deel formatiebudget

Zoals de afgelopen jaren is gebleken is het in toenemende mate van belang om niet het gehele formatiebudget in te zetten via vaste formatieplaatsen. Een deel van het formatiebudget zetten we flexibel in voor variaties in intensiteit van taken en omstandigheden. Dit is geheel in de lijn van voorgaande jaren.

Kadernota 2015

In de kadernota 2015 (T15.06879) staan twee bezuinigingen (zie blz. 26 tot en met blz. 29) die, in afwachting van de daadwerkelijke verkoop van de vier sociaal culturele panden (voorstel 18) en de nadere uitwerking van het voorstel omtrent beëindiging beheer dierenweide / binnentuin (voorstel 11), nog niet verwerkt zijn in de baten en lasten van de afzonderlijke programma's en beleidsvelden.

Het berekende nadelige effect van de invoering van de vennootschapsbelasting, per 1 januari 2016, voor de niet - overheidstaken van € 14.000 (kadernota 2015, autonome ontwikkelingen / blz. 14) is, in afwachting van de daadwerkelijke invoering, op stelpost gezet.

2.7.8 Verhuur gemeentehuis

Op het product verhuur gemeentehuis worden de baten (huuropbrengst) en lasten (toegerekende huisvestingslasten, waaronder kapitaallasten) geraamd van het verhuurde gedeelte en die van het (nog) te verhuren deel van het gebouw.

Hieronder worden de baten en lasten met betrekking tot het te verhuren deel van het gemeentehuis gespecificeerd:

	bedragen x € 1.000					
	Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Lasten						
Toegerekende huisvestingskosten	434	352	359	350	349	348
Interne verbouwingskosten				80		
Totale lasten	434	352	359	430	349	348
Baten						
Huuropbrengst	127	148	158	224	250	270
Per saldo netto lasten	307	204	201	206	99	78
Dekkingspercentage	29%	42%	44%	64%	72%	78%

Toelichting

Om de structurele verhoging aan inkomsten uit verhuur van het gemeentehuis, met ingang van 2017, te kunnen realiseren is een interne verbouwing noodzakelijk (zie kadernota 2015, frictiekosten van € 80.000 bij voorstel 15 van de bezuinigingen). De extra structurele verhoging van de huuropbrengsten, met ingang van 2017, bedraagt € 45.000 in 2017 oplopend naar € 85.000 vanaf 2018.

3. Paragrafen

Inleiding

Het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) stelt dat een aantal verplichte paragrafen moet worden opgenomen in de programmabegroting. Zij geven, als een dwarsdoorsnede door de programma's, inzicht in een aantal bedrijfsvoeringsaspecten van de gemeente. De paragrafen zijn:

- Lokale heffingen
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing
- Onderhoud kapitaalgoederen
- Financiering
- Bedrijfsvoering
- Verbonden partijen
- Grondbeleid
- Taakstelling en reserveringen
- Interbestuurlijk toezicht

Paragraaf Taakstelling en reserveringen is niet verplicht vanuit de BBV, maar is toegevoegd naar aanleiding van een advies in de begrotingscirculaire van de Provincie Zuid-Holland 2014-2017. De paragraaf Interbestuurlijk toezicht is toegevoegd naar aanleiding van de wet revitalisering generiek toezicht.

3.1 Paragraaf Lokale heffingen

3.1.1 Inleiding

Een deel van de inkomsten van de gemeente betreffen de gemeentelijke heffingen en belastingen. Heffingen zijn rechten, tarieven en leges. De gemeente krijgt hiermee de kosten vergoed die ze gemaakt heeft en er staat voor de burger een tegenprestatie tegenover. De belastingen, ozb, honden en precario, zijn algemene dekkingsmiddelen.

Een belangrijke ontwikkeling in 2016 is de verlaging van de afvalstoffenheffing. Vanaf juli 2015 voert van Gansewinkel de afvalinzameling in Lansingerland uit en dit doen ze tegen lagere kosten dan Irado voorheen deed. In 2015 is de afvalstoffenheffing voor een meerpersoonshuishouden al met € 30 verlaagd. In 2016 is een verlaging met nog eens € 30 aangekondigd. Inmiddels is enkele maanden ervaring opgedaan met van Gansewinkel en de informatie over de afvalstromen die dat genereert leert dat het tarief in 2016 aanvullend kan dalen met nog eens € 39,60. Dit bedrag is hoger dan de daling van € 7,50 waar in de Kadernota 2015 nog van uit werd gegaan. Per saldo gaat het in 2016 dus om een verlaging van de afvalstoffenheffing met € 69,60 voor een meerpersoonshuishouden. Hierdoor daalt de gemiddelde belastingdruk in 2016, ten opzichte van 2015, met afgerond 6,1%.

Omdat de gemeente op dit moment nog relatief weinig ervaring heeft opgedaan met het nieuwe inzamelcontract, is er een uitgebreide risico-inventarisatie gemaakt ten aanzien van de te verwachten kosten voor de afvalinzameling. Deze leidt tot het opnemen van een "stelpost onvoorzien" van ongeveer € 1,1 mln.. Deze stelpost maakt onderdeel uit van de inzamelkosten. Voorgesteld wordt om per 1 januari 2016 een "egaliseriereserve afvalstoffenheffing" in te stellen zodat wanneer niet alle risico's zich in de praktijk voor doen, de resterende middelen niet toevloeien naar de algemene middelen maar in de egaliseriereserve afval achterblijven. Dit kan dan gebruikt worden om toekomstige tariefstijgingen te dempen. Bij het opstellen van de tarieven 2017 zal op basis van opgedane ervaringen bepaald worden of de omvang van de stelpost naar beneden kan worden bijgesteld.

De tarieven 2016 maken deel uit van deze paragraaf, maar zijn nog voorlopig. De gemeenteraad stelt de tarieven 2016 in de raadsvergadering van 17 december 2015 vast en niet al bij de behandeling en vaststelling van de begroting.

In de uitgangspunten van de Kadernota (KN) 2015 is vastgelegd dat de tarieven 2016 van belastingen en rechten aangepast worden met een inflatiecorrectie van 0,5 %. Voor 2017 en volgende jaren is (vooralsnog) rekening gehouden met een inflatiecorrectie van 0 %.

Uitvoering WOZ - taken en heffingen gemeentelijke belastingen

De uitvoering van de WOZ - taken en heffing van gemeentelijke belastingen (opleggen - en inning gemeentelijke aanslag) zijn sinds 1 januari 2013 uitbesteed aan SVHW (Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie Heffingen en Waardebepaling) te Klaaswaal.

3.1.2 Overzicht opbrengst lokale heffingen

Meerpersoonshuishouden met een eigen woning met een (fictieve) WOZ - waarde, per 1 januari 2014, van € 250.000,-.

	bedragen x € 1.000					
Opbrengst lokale heffingen	Jaarrekening 2014	Begroting 2015*	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
OZB woningen	7.509	8.739	8.953	9.128	9.302	9.477
OZB niet-woningen	4.950	5.858	5.856	5.923	5.991	6.059
Afvalstoffenheffing	8.021	7.806	6.223	6.219	6.219	6.219
Rioolheffing	5.282	5.486	5.679	5.869	6.061	6.278
Lijkbezorgingsrechten	215	244	244	244	244	244
Leges burgerzaken	530	534	506	506	506	506
Leges bouw	1.268	1.569	1.569	1.569	1.569	1.569
Hondenbelasting	281	277	278	278	278	278
Marktgeden	63	57	64	66	67	67
Precariobelasting, uitstallingen	42	36	36	36	36	36
Precariobelasting, kabels en leidingen	0	0	200	200	200	200
Totaal	28.161	30.606	29.608	30.038	30.473	30.933

* exclusief aanpassingen Najaarsnota 2015

In onderstaand overzicht staan, ten opzichte van de totale opbrengst aan lokale heffingen, van de belangrijkste heffingen het procentuele aandeel in de begroting 2015 en 2016.

Procentuele verdeling opbrengst lokale heffingen	2015	2016
OZB (woningen en niet - woningen)	47,69%	50,02%
Afvalstoffenheffing	25,50%	21,02%
Rioolheffing	17,92%	19,18%
Lijkbezorgingsrechten	0,80%	0,82%
Leges (bouw en burgerzaken)	6,87%	7,01%
Hondenbelasting	0,91%	0,94%
Marktgeden	0,19%	0,22%
Precario	0,12%	0,80%
Totaal	100,00%	100,00%

3.1.3 Gemeentelijke woonlasten 2015 en (concept) 2016

In onderstaande tabellen staan de bedragen van de "gemeentelijke" woonlasten 2015 en 2016. De woonlasten bestaan uit de gemeentelijke belastingaanslag, die opgelegd wordt door SVHW voor de ozb, de afvalstoffen - en rioolheffing (overeenkomstig de publicatie van COELO) en de nieuwe belastingaanslag precario op kabels en leidingen, die naar verwachting opgelegd gaat worden door het waterleidingbedrijf DUNEA.

Hieronder staan de woonlasten voor een meerpersoonshuishouden met een eigen woning en een huurwoning en van een detailhandel met een eigen woning. De WOZ - waarde voor de eigenaar van een woning en die van een detailhandel zijn gebaseerd op fictieve WOZ - waarde gegevens.

Meerpersoonshuishouden met een eigen woning en een (fictieve) WOZ - waarde, per 1 januari 2014, van € 250.000,-.

bedragen x € 1,-

	Aanslag 2015	Aanslag 2016	verschil absoluut	t.o.v. 2015 %
OZB	376,25	378,04	1,79	0,50
Afvalstoffenheffing	356,88	287,28	-69,60	-19,50
Rioolheffing	229,32	230,52	1,20	0,50
Totale aanslag gemeentelijke belastingen (via SVHW)	962,45	895,84	-66,61	-6,90
Precario (via waterverbruik DUNEA)	0,00	8,00	8,00	100,00
Totale aanslag gemeentelijke belastingen en DUNEA	962,45	903,84	-58,61	-6,10

Meerpersoonshuishouden met een huurwoning

bedragen x € 1,-

	Aanslag 2015	Aanslag 2016	verschil absoluut	t.o.v. 2015 %
Afvalstoffenheffing	356,88	287,28	-69,60	-19,50
Rioolheffing	229,32	230,52	1,20	0,50
Totale aanslag gemeentelijke belastingen (via SVHW)	586,20	517,80	-68,40	-11,65
Precario (via waterverbruik DUNEA)	0,00	8,00	8,00	100,00
Totale aanslag gemeentelijke belastingen en DUNEA	586,20	525,80	-60,40	-10,30

Detailhandel met een eigen woning met een (fictieve) WOZ - waarde, per 1 januari 2014, van € 450.000,-

bedragen x € 1,-

	Aanslag 2015	Aanslag 2016	verschil absoluut	t.o.v. 2015 %
OZB	1.982,71	1.992,44	9,73	0,50
Rioolheffing	229,32	230,52	1,20	0,50
Totale aanslag gemeentelijke belastingen (via SVHW)	2.212,03	2.222,96	10,93	0,50
Precario (via waterverbruik DUNEA)	0,00	8,00	8,00	100,00
Totale aanslag gemeentelijke belastingen en DUNEA	2.212,03	2.230,96	18,93	0,85

3.1.4 COELO 2015 en woonlasten en tarieven regio

Het COELO (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden) publiceert jaarlijks een zogeheten "Atlas van de lokale lasten". In deze atlas wordt een overzicht gegeven van de gemeentelijke woonlasten. De woonlasten hebben betrekking op een meerpersoonshuishouden met een eigen woning. De WOZ - waarde van de woning is gebaseerd op het gemiddelde van de WOZ - waarde van alle woningen in de betreffende gemeenten. De woonlasten bestaan uit de OZB, het rioolrecht en de afvalstoffenheffing. Het COELO publiceert in de atlas ook een tarievenoverzicht.

Het tarievenoverzicht voor 2015 is hieronder opgenomen, aangevuld met de gegevens van Lansingerland.

	Laagste	Landelijk gemiddelde	Hoogste	Lansinger- land 2015	Lansinger- land 2016
COELO 2015					
OZB-woningen (eigenaar)	0,0457%	0,1251%	0,2528%	0,1505%	0,1454%
OZB-niet woningen (eigenaar/gebruiker)	0,1221%	0,4414%	0,9871%	0,4406%	0,4518%
Afvalstoffenheffing (meerpersoonshuish.)	82,00	263,00	433,00	356,88	287,28
Rioolheffing	79,00	189,00	375,00	229,32	230,52
Hondenbelasting (1e hond)	20,15	62,23	128,10	80,28	80,64
Woonlasten	520,00	716,00	1.198,00	973,00	906,00

Lansingerland staat in 2015 met het bedrag van € 973,- aan woonlasten op plek 397 van de 404 gemeenten. Voor de bepaling van de woonlasten van een meerpersoonshuishouden gaat COELO bij de berekening uit van de gemiddelde WOZ - waarde van een woning in de betreffende gemeenten.

De WOZ - waarde woningen is gebaseerd op de gegevens over Lansingerland in de publicatie van COELO voor het jaar 2015. Voor Lansingerland bedraagt de gemiddelde WOZ - waarde van een woning, per 1 januari 2014, afgerond € 257.100,-. Voor de totale woonlasten 2016 is de ozb - aanslag gebaseerd op een gemiddelde WOZ - waarde van afgerond € 267.000,- (= jaar 2015 + 4%).

De cijfers over 2016 publiceert COELO in het 1^e kwartaal van 2016. Gezien de daling van de gemeentelijke belastingdruk in 2016, is het de verwachting dat Lansingerland zal gaan dalen op de COELO-ranglijst.

Woonlasten en de tarieven in de regio

Voor de veergelijking van de woonlasten van Lansingerland met die van de omliggende gemeenten is gebruik gemaakt van de gegevens, zoals die gepubliceerd worden in de "Atlas van de lokale lasten 2015" van COELO, de zogenaamde COELO - atlas 2015.

In onderstaand overzicht zijn de gemiddelde - woonlasten 2015 weergegeven voor een eenpersoonshuishouden en voor een meerpersoonshuishouden in Lansingerland en in de omliggende gemeenten. In de berekening van de woonlasten zijn meegenomen de onroerende zaakbelastingen, afvalstoffenheffing en rioolheffing. De gemiddelde WOZ - waarde is gebaseerd op de peildatum 1 januari 2014.

Woonlasten 2015 in de regio	Gemiddelde WOZ - waarde	Rangnummer	Gemiddelde woonlasten eenpersoons - huishouden	Gemiddelde woonlasten meerpersoons - huishouden	Vergelijking met Lansingerland
Lansingerland	€ 257.100	397	€ 901	€ 973	
Delft	€ 180.100	311	€ 675	€ 794	-18%
Pijnacker - Nootdorp	€ 259.900	338	€ 740	€ 820	-16%
Zoetermeer	€ 184.300	169	€ 671	€ 713	-27%
Zuidplas	€ 228.000	358	€ 807	€ 842	-13%

(bron: Coelo, Centrum voor Onderzoek van de Economie van Lagere Overheden)

Tarieven 2015 in de regio	Lansingerland	Delft	Pijnacker - Nootdorp	Zoetermeer	Zuidplas
OZB:					
Eigendom woningen	0,1505%	0,1438%	0,1139%	0,1888%	0,1377%
Eigendom niet - woning	0,2446%	0,2731%	0,2134%	0,3777%	0,1698%
Gebruik niet - woningen	0,1960%	0,2187%	0,2810%	0,2936%	0,1274%
Totaal niet - woning	0,4406%	0,4918%	0,4944%	0,6713%	0,2972%
OZB - aanslag woning	€ 387	€ 259	€ 296	€ 348	€ 314
Afvalstoffenheffing:					
Een Persoonshuishouden	€ 286	€ 209	€ 220	€ 222	€ 239
Meerpersoonshuishouden	€ 357	€ 328	€ 300	€ 265	€ 275
Rioolheffing	€ 229	€ 207	€ 224	€ 100	€ 253

(bron: Coelo, Centrum voor Onderzoek van de Economie van Lagere Overheden)

3.1.5 Onroerend zaakbelastingen (ozb)

Er zijn twee soorten ozb: de eigenarenbelasting en de gebruikersbelasting. Voor woningen is er alleen een eigenarenbelasting. Voor niet-woningen (bedrijfspanden, maar bijvoorbeeld ook gronden) is er een eigenaren- én een gebruikersbelasting.

De ozb is een algemeen dekkingsmiddel. De belasting wordt berekend naar een percentage van de WOZ - waarde. De WOZ⁸-waarde wordt jaarlijks vastgesteld. Voor 2016 worden de onroerende zaken gewaardeerd naar de peildatum op januari 2015.

Lansingerland kent een tariefdifferentiatie voor woningen en niet-woningen. De tarieven voor niet-woningen liggen hoger dan voor de woningen. Tariefdifferentiatie tussen woningen en niet - woningen wordt in heel Nederland toegepast.

Tarieven 2016

Op grond van de uitgangspunten in de kadernota 2015 stijgen de ozb - tarieven in 2016 met 0.5 % (inflatiecorrectie). Daarnaast worden de ozb - tarieven van woningen en niet - woningen gecorrigeerd voor de gemiddelde waardeontwikkeling van beide type objecten.

Bij een waardestijging daalt het ozb-tarief en bij een waardedaling stijgt het ozb-tarief.

Waarde - ontwikkeling

De waardeontwikkeling tussen 1 januari 2014 en 1 januari 2015 voor woningen in Lansingerland bedraagt + 4,0 % (landelijk + 0,6%). Voor de niet-woningen bedraagt deze -2 % (landelijk -1,8 %).

Als gevolg van deze waardeontwikkeling daalt het ozb-tarief voor woningen en stijgt die voor niet-woningen met een zelfde percentage. De WOZ-waardeontwikkeling en de daling / stijging van de ozb-tarieven leidt per saldo dus tot stijging van de ozb-lastendruk van gemiddeld 0.5% (inflatiecorrectie). Micro (per individueel WOZ-object) kunnen wel (grotere) verschillen ontstaan doordat de waardeontwikkeling ten op zichten van 1 januari 2014 meer of minder kan stijgen/dalen dan het gemiddelde voor woningen en niet-woningen.

In de raadsvergadering van 17 december 2015 zullen de hieronder vermelde (concept) ozb-tarieven 2016 vastgesteld worden.

Ozb - tarieven	2014	2015	(voorlopig) 2016	% verschil t.o.v. 2015
Eigenaar (woning)	0,1262%	0,1505%	0,1454%	-3,40
Eigenaar (niet woning)	0,2038%	0,2446%	0,2508%	2,50
Gebruiker (niet - woning)	0,1633%	0,1960%	0,2010%	2,50

⁸ Wet Waardering Onroerende Zaken

Waarde - ontwikkeling en gevolgen ozb - tarief vanaf 2014

Hieronder staan de waarde-ontwikkeling van de woningen en de niet-woningen en de gevolgen voor de ozb-tarieven vanaf 2014.

Waarde - ontwikkeling en gevolgen ozb - tarief	2014	2015	2016
<u>Waarde - ontwikkeling t.o.v. 1 januari jaar t -1</u>			
Woningen	-6,10%	-4,40%	4,00%
Niet - woningen	-3,00%	-5,00%	-2,00%
Inflatiecorrectie	2,00%	1,50%	0,50%
Extra	7,75%	12,50%	0,00%
<u>Gevolgen voor tarief</u>			
Eigenaar (woningen)	16,90%	19,30%	-3,40%
Eigenaar (niet - woningen)	13,20%	20,00%	2,50%
Gebruiker (niet - woningen)	13,20%	20,00%	2,50%

3.1.6 Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing wordt opgelegd aan degene die gebruik maakt van een perceel, waarvoor, als gevolg van artikel 10.11 van de Wet Milieubeheer, een verplichting tot inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen geldt. De afvalstoffenheffing dient ter bestrijding van de kosten van het inzamelen en verwerken van het huishoudelijk afval.

De geraamde baten mogen niet uitgaan boven de geraamde lasten, met andere woorden de opbrengst moet op begrotingsbasis maximaal 100% kostendekkend zijn.

Tarieven

Bij de vaststelling van de hoogte van de aanslag wordt rekening gehouden met een gedifferentieerd tarief voor een en meerpersoonshuishoudens.

	2014	2015	2016	bedragen x € 1,- % verschil t.o.v. 2015
Tarieven afvalstoffenheffing				
Eenpersoonshuishoudens	309,00	285,60	229,92	-19,50
Meerpersoonshuishoudens	386,16	356,88	287,28	-19,50

3.1.7 Rioolheffing

Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP)

De rioolheffing wordt geheven op grond van artikel 228a van de Gemeentewet. Rioolheffing is een bestemmingsbelasting en dient als bekostigingsinstrument van de gemeentelijke watertaken. Deze watertaken zijn het inzamelen, zuiveren en transporteren van huishoudelijk afvalwater, het verzamelen en transporteren van bedrijfsafvalwater en het inzamelen en verwerken van hemelwater. De kosten die hiervoor gemaakt worden, worden met de rioolheffing verhaald op de gebruikers van woningen en niet-woningen.

De uitvoering van de gemeentelijke watertaken is vastgelegd in het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP).

In november 2008 is het GRP voor de planperiode 2009 - 2013 voor Lansingerland vastgesteld. Dit plan bevat:

- Een overzicht van de in de gemeente aanwezige voorzieningen voor de inzameling en het transport van afvalwater en een aanduiding van het tijdstip waarop die voorzieningen naar verwachting aan vervanging toe zijn.
- Een overzicht van de aan te leggen of te vervangen rioleringsvoorzieningen, tijdens de looptijd van het plan.
- Een overzicht van de wijze waarop deze voorzieningen worden beheerd.
- De gevolgen voor het milieu van de aanwezige voorzieningen en van de in het plan aangekondigde activiteiten.
- Een overzicht van de financiële gevolgen van de in het plan aangekondigde activiteiten.
- De nieuwe gemeentelijke watertaken.

In de loop van 2015 leggen we het nieuwe GRP voor de planperiode 2016 - 2020 aan de raad voor.

Tarieven

Het tarief is een vast bedrag voor maximaal 500 m3 afgevoerd afvalwater. Van huishoudens wordt dit vaste bedrag geheven. Voor iedere 500 m3 afgevoerd afvalwater of een gedeelte daarvan boven 500 m3 geldt een opslag. Deze opslag geldt voor de zogenaamde grootverbruikers.

Tot en met 2015 werd op grond van het GRP 2009 - 2013 gerekend met een extra verhoging van 2,87% (exclusief inflatie). De rioolheffing voor 2016 wordt alleen met inflatie (+0,5%) verhoogd.

Onderstaand tarief rioolheffing 2014 tot met 2016 zijn gebaseerd op bovenstaande uitgangspunten.

				bedragen x € 1,-
Tarief rioolheffing	2014	2015	2016	% verschil t.o.v. 2015
Woningen	219,72	229,32	230,52	0,50

3.1.8 Lijkbezorgingsrechten

De lijkbezorgingsrechten worden, per 1 januari 2016, met 0,5 % verhoogd.

3.1.9 Leges bouwvergunningen

In aanloop naar de kadernota 2015 is de raming van de bouwleges geactualiseerd voor 2016 en volgende jaren. In lijn met de woningbouwplanning en de planning voor de uitgifte van bedrijventerreinen wordt een structurele opbrengst aan bouwleges geraamd van € 1,57 mln.

3.1.10 Hondenbelasting

Tarieven

De tarieven zullen voor 2016 worden verhoogd met 0,5% (inflatiecorrectie). De hondenbelasting voor het houden van één hond zal in 2016 € 80,64 bedragen, terwijl de aanslag voor twee honden € 193,56 wordt. De aanslag voor een geregistreerde kennel wordt € 242,04.

3.1.11 Marktgeden en precariobelasting (uitstallingen)

De marktrechten worden overeenkomstig de voorgestelde bezuiniging in de KN 2015 (zie bezuinigingsvoorstel 14) naast inflatie (0,5%) extra verhoogd met 5%.

3.1.12 Precario op kabels en leidingen

Zoals voorgesteld In de kadernota 2015 zal met ingang van 1 januari 2016 precario geheven worden op kabels en leidingen in gemeentegrond.

Deze algemene belasting moet € 200.000 opbrengen. De heffing, die per m1 kabel/leiding in de gemeentegrond geheven wordt van DUNEA en enkele kleine nutsbedrijven zal DUNEA een op een doorberekenen aan de gebruikers van haar waterleidingnet in Lansingerland. Op basis van het aantal geraamde m1 kabels en leidingen in gemeentegrond wordt het op te leggen tarief berekend. Omgerekend

per aansluiting zal DUNEA, naar verwachting, een bedrag van circa € 8,- (exclusief € 1,- aan administratiekosten) opleggen.

3.1.13 Kwijtscheldingen

In Lansingerland kan kwijtschelding worden verleend voor afvalstoffenheffing en rioolheffing, als een belastingschuldige (particulieren) financieel gezien niet in staat is om de belastingaanslag te betalen. Of een belastingschuldige in aanmerking komt voor gehele of gedeeltelijke kwijtschelding, wordt beoordeeld aan de hand van een inkomens- en een vermogenstoets op grond van door het Rijk vastgestelde normen. De daarbij te hanteren kosten van bestaan (de zgn. betalingscapaciteit) worden vastgesteld op 100% van de bijstandsnorm. Wanneer bij de beoordeling van een kwijtscheldingsverzoek blijkt dat belastingplichtige geen betalingscapaciteit heeft, wordt kwijtschelding verleend.

Aan belastingschuldigen die op 31 december voorafgaand aan het belastingjaar een bijstandsuitkering en minimaal 2 jaar gehele kwijtschelding hebben ontvangen, wordt automatisch kwijtschelding verleend. De kosten voor kwijtschelding worden binnen de afvalstoffenheffing en de rioolheffing meegenomen in de berekening van de kostendekking.

De (werkelijke en geraamde) lasten in het kader van kwijtscheldingen van gemeentelijke belastingen en heffingen staan vermeld in onderstaand overzicht.

				bedragen x € 1,-
Kwijtscheldingen	Jaarrekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016	verschil t.o.v. 2015
Afvalstoffenheffing	261.336	215.000	260.000	45.000
Rioolheffing	162.346	120.000	160.000	40.000
Totaal	423.682	335.000	420.000	85.000

Naast de toename van het aantal aanvragen in 2014 stijgt ook het aantal en het bedrag aan individuele toekenningen. De bijstelling van de geraamde lasten aan kwijtscheldingen in de begroting 2015 wordt verwerkt in de najaarsnota 2015.

3.1.13 Verordening Bedrijven Investeringszone (BIZ) Bedrijvenpark Rodenrijs

Op grond van de verordening "Bedrijven Investering Zone (BIZ) Bedrijvenpark Rodenrijs" int de gemeente, met ingang van 1 januari 2012, een heffing die in de vorm van een BIZ-bijdrage wordt uitgekeerd aan de Stichting Bedrijvenpark Rodenwijs.

3.2 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing geeft aan in hoeverre de gemeente Lansingerland in staat is om haar financiële risico's op te vangen en welke methode gebruikt wordt voor het bepalen van het risicoprofiel. Daarnaast beschrijft de paragraaf op hoofdlijnen op welke wijze 'risicobeheersing' onderdeel is van de bedrijfsvoering van de gemeente.

In 2015 is het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) aangepast. Met ingang van 2016 nemen gemeenten op basis van dit gewijzigde besluit een aantal verplichte financiële kengetallen op in de paragraaf weerstandsvermogen van de begroting en het jaarverslag. Dit om de leden van provinciale staten en de gemeenteraad gemakkelijker inzicht te geven in de financiële positie van hun provincie of gemeente.

3.2.1 Risicobeheersing in de gemeente Lansingerland

De nota risicobeleid (2009) beschrijft op welke wijze Lansingerland haar risico's beheerst. Deze nota is in 2015 geactualiseerd en wordt in het najaar van 2015 ter vaststelling aangeboden aan de Raad. In de begroting 2016 worden de kaders vanuit de nota risicomangement en weerstandsvermogen 2015-2018 al toegepast. Dit betekent dat risico's kleiner dan € 100.000 niet meer financieel zijn vertaald, in de paragraaf weerstandsvermogen een scenario analyse is opgenomen en voor de grondexploitaties een vergelijking met de norm van de Rekenkamer is opgenomen. Het effect van het niet meer financieel vertalen van de risico's kleiner dan € 100.000 is circa € 1,0 miljoen positief geweest ten opzichte van de 'oude' methode. Ten opzichte van de inschatting van het benodigde weerstandsvermogen bij de Kadernota 2015 zijn de wijzigingen beperkt. Op onderdelen heeft een aanpassing plaatsgevonden bij de project specifieke risico's bij de grondexploitaties.

Op basis van de huidige inzichten loopt Lansingerland haar grootste financiële risico's bij de grondexploitaties. Het risico op de grondexploitaties houdt verband met de hoge boekwaarde van reeds gedane investeringen in grond en de marktomstandigheden. Het risico is dat grond niet, later of voor een lagere prijs wordt verkocht dan nu voorzien. Om dit risico te 'beheersen' moeten we vooral inspelen op de marktontwikkelingen en het onderscheidende vermogen van de gemeente als toekomstige woongemeente of vestigingsplaats voor een bedrijf. Dit is daarom ook een speerpunt van het college. Om de boekwaarde op de huidige grondexploitaties niet (verder) op te laten lopen worden nieuwe uitgaven pas gedaan als deze noodzakelijk zijn om 'inkomsten' te genereren waarbij de hoofdregel is dat de 'inkomsten' zeker moeten zijn voordat de uitgaven plaatsvinden. Voor een verdere toelichting op de risico's van de grondexploitaties wordt verwezen naar Paragraaf 3.7 Grondbeleid.

Voor de 3D's liggen de risico's vooral in het landelijke gebrek aan adequate informatie om een deugdelijke schatting te kunnen maken van de toekomstige uitgaven voor de decentralisaties. Voor wat betreft de uitvoering ligt het risico in de aansprakelijkheid bij onvoldoende invulling van de gemeentelijke (zorg)plicht en de mate waarin de gemeentelijke consultants vorm geven aan het helpen van cliënten om op eigen kracht en middelen de ondersteuning te organiseren.

3.2.2 Inventarisatie risico's

Op basis van het risicoprofiel van de gemeente Lansingerland kan worden bepaald hoeveel middelen nodig zijn om alle risico's te kunnen opvangen. Daarbij maken we onderscheid tussen 'incidentele risico's' en het risico op structurele tegenvallers. Incidentele risico's dienen te worden afgedekt door het beschikbare weerstandsvermogen en voor het opvangen van structurele risico's zal voldoende 'flexibiliteit' in de begroting aanwezig moeten zijn. Dit laatste maken we inzichtelijk door in de paragraaf weerstandsvermogen een aantal scenario's te schetsen die zich voor kunnen doen en daarbij aan te geven wat de financiële impact is op de saldi van de meerjarenbegroting.

De benodigde weerstandscapaciteit wordt berekend op basis van een risicosimulatie. Uitgangspunt hierbij is een statistische benadering die ervan uitgaat dat nooit alle risico's zich tegelijk én in hun maximale omvang zullen voordoen. Indien dat wel het geval is, zou op basis van de in beeld gebrachte risico's, hiermee een bedrag gemoeid zijn van € 138 miljoen (feitelijk het absoluut maximum aan financieel gevolg van de in beeld gebrachte risico's).

Dit is als volgt te verdelen over de algemene dienst en de grondexploitaties:

Algemene dienst	€ 11 miljoen
Grondexploitaties	€ 127 miljoen

Top 10 risico's gemeente Lansingerland

De top 10 aan risico's zijn op basis van hun aandeel in het totaal benodigde weerstandsvermogen:

Nr.	Risico	Kans	Maximaal bedrag (x 1.000)
1	Vraag naar bedrijventerrein Oudeland komt onder druk.	50%	€ 32.800
2	Wilderszijde wordt niet meer ontwikkeld en grond afboeken naar restwaarde.	50%	€ 19.476
3	Tekort op ontwikkeling Bleizo.	N.v.t.	€ 5.500
4	Leeuwenhoekweg wordt niet meer ontwikkeld door gebrek aan vraag.	50%	€ 5.500
5	Lagere grondprijs Oudeland ook na 2021.	30%	€ 10.800
6	Fiscale optimalisatie Westpolder wordt niet gerealiseerd.	10%	€ 12.000
7	VON-prijzen-stijging Westpolder wordt niet gehaald.	30%	€ 6.200
8	De rente stijgt vanaf 2025 naar 4,5% voor project Oudeland.	50%	€ 3.000
9	Vertraging en beperktere ontwikkeling centrum Berkel.	50%	€ 2.550
10	Projectrisico's opbrengsten Westpolder (uitwerking deelplan 7 en 4west, woningbouwprogramma).	30%	€ 4.000

Uit het voorgaande tabel blijkt dat onze grootste risico's betrekking hebben op de grondexploitaties, waarvan Oudeland en Wilderszijde de grootste invloed hebben. De genoemde bedragen zijn de mogelijke verdere verliezen op de grondexploitaties als de ontwikkelingen niet lopen zoals we nu inschatten op basis van de huidige marktomstandigheden. Naast bovenstaande incidentele effecten zijn er, als het risico zich voordoet, ook structurele effecten omdat schulden niet of minder snel kunnen worden afgelost. Op basis van de huidige rekenrente van 3% betekent elke € 10 miljoen verdere verliesname op de grondexploitatie een toename van de structurele rentelast op de begroting van € 0,3 miljoen. De impact van het niet kunnen realiseren van Wilderszijde op de begroting is groter. Indien Wilderszijde niet ontwikkeld kan worden heeft dit, naast de hierboven genoemde afboeking van € 19,5 mln. een nadelig effect op het structurele saldo van baten en lasten van circa € 1,0 mln.

Bij risico 3 (Bleizo) is bij de kans van optreden 'n.v.t.' vermeld omdat het in de stukken van de gemeente opgenomen bedrag is gebaseerd op de berekening vanuit de gemeenschappelijke regeling Bleizo en door Bleizo al rekening is gehouden met kansen van optreden van risico's. Daarbij heeft, in lijn met de aanbeveling van de Rekenkamer Lansingerland, de gemeente geen rekening gehouden met eventuele positieve risico's. Het zekerheidspercentage dat door de gemeente wordt gehanteerd (90%) wijkt af van het zekerheidspercentage van Bleizo (82,5%). De risico's van Bleizo zijn herrekend naar 90% conform het risicobeleid van de gemeente. Daarom is het risicobedrag dat de gemeente bepaalt hoger dan het bedrag dat door Bleizo is bepaald.

Risico's verbonden partijen

De gemeente Lansingerland neemt deel in diverse gemeenschappelijke regelingen en verbonden partijen. In de paragraaf verbonden partijen van deze begroting is een overzicht hiervan opgenomen en is per partij ook inzicht gegeven in de risico's bij de verbonden partij.

De risico's van Bleizo en het effect hiervan op het benodigde weerstandsvermogen van de gemeente zijn in de vorige paragraaf toegelicht. Uit de begroting 2016 van de gemeenschappelijke regeling Hoefweg blijkt dat de risico's die Hoefweg loopt nog opgevangen kunnen worden binnen de eigen grondexploitatie (de grondexploitatie bevat zelf nog voldoende weerstandscapaciteit). De gemeente zelf hoeft op basis van de huidige inzichten geen weerstandscapaciteit hiervoor aan te houden.

Bij de gemeenschappelijke regeling Groenzoom zijn in 2014 een aantal financiële tegenvallers geconstateerd. Op basis van de huidige inzichten kunnen deze worden opgevangen binnen de resterende projectbudgetten waarbij daarnaast nog sprake is van een risicoreservering. De gemeente zelf heeft derhalve op basis van de huidige inzichten geen weerstandscapaciteit hiervoor nodig.

3.2.3 Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit zijn de middelen die de gemeente heeft of ter beschikking kan krijgen om de financiële gevolgen van risico's op te vangen. Het uitgangspunt daarbij is dat structurele risico's opgevangen moeten worden door structurele 'weerstandscapaciteit' en incidentele risico's opgevangen worden door incidentele 'weerstandscapaciteit'. Dit onderscheid is ook van belang met het oog op het 'structureel evenwicht' in de begroting en de toets van de Provincie hierop.

Incidentele weerstandscapaciteit

De gemeente Lansingerland rekent de volgende componenten tot de incidentele weerstandscapaciteit:

- Algemene reserve;
- Reserve Wilderszijde.

De overige reserves rekenen wij niet tot de beschikbare weerstandscapaciteit. Dit zijn de bestemmingsreserves en de stille reserves. Bestemmingsreserves worden niet meegenomen omdat hier al een bestemming aan is toegekend. Stille reserves (ontstaan wanneer de boekwaarde van de activa lager is dan de verkoopwaarde) worden niet meegenomen omdat deze pas geïncasseerd kunnen worden als de activa verkocht wordt. Echter, als er expliciete besluiten worden genomen om stille reserves te gelden te maken, dan worden deze toegevoegd aan de weerstandscapaciteit.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit betreft de flexibiliteit die er in de begroting is. Dit betreft de mate waarin lasten verder zijn terug te brengen (door bezuinigingen), inkomsten te verhogen en de inzet van de post onvoorzien. Zodoende bestaat structurele weerstandscapaciteit uit:

- Onbenutte belastingcapaciteit;
- Post onvoorzien;
- Bezuinigingspotentieel lastenniveau tot wettelijke taken.

De onbenutte belastingcapaciteit is in theorie niet gemaximeerd. Er zijn geen maximum tarieven voor de ozb. Wel zijn er landelijk afspraken over de maximale jaarlijkse stijging van de ozb (macro-norm) en geldt voor het doen van een aanvraag tot artikel 12 dat de ozb boven de drempelpercentages ligt (gebaseerd op 120% van het landelijk gemiddelde ozb-percentages).

De post onvoorzien bedraagt in de begroting op dit moment € 250.000. Op grond van de financiële verordening 2015 bepaalt het college jaarlijks opnieuw de omvang van de post onvoorzien en motiveert de omvang in de begroting.

Ten behoeve van de kadernota 2015 is het bezuinigingspotentieel in beeld gebracht indien de gemeente alleen de wettelijke taken zou uitvoeren en op taken met een inspanningsverplichting het minimale zou doen. In dat geval zou de gemeente nog enkele miljoen kunnen bezuinigen. Dit zou dan wel gepaard gaan met veel maatschappelijke onrust en de bezuinigingen zijn veelal niet direct in het eerstvolgende begrotingsjaar in te voeren. De flexibiliteit op dit punt is beperkt.

Risicobuffer in grondexploitaties en projecten

In de grondexploitaties en kredieten is meestal ook een post 'onvoorzien' opgenomen. Binnen de grondexploitaties en projecten zelf is dus ook enige mate van weerstandscapaciteit aanwezig. Bij het bepalen van het weerstandsvermogen op gemeenteniveau houden we geen rekening met deze posten 'onvoorzien'.

3.2.4 Benodigde weerstandscapaciteit

De grootte van risico's zijn na identificatie ingeschat middels het benoemen van een kans en een gevolg (kwantificering). Op basis van de ingevoerde risico's is de risicosimulatie uitgevoerd. Op basis van deze simulatie kan (met een zekerheidspercentage van 90%) gesteld worden dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 60,2 miljoen.

De benodigde weerstandscapaciteit is als volgt te verdelen:

Algemene dienst	€ 2,8 miljoen
Grondexploitaties	€ 57,4 miljoen

De Rekenkamer Lansingerland gaat als 'benchmark' voor de risico's op grondexploitaties uit van een benodigde weerstandscapaciteit van 10% van de boekwaarde van de grondexploitaties in exploitatie en 10% van de nog te realiseren opbrengsten. Op basis van de begroting 2016 is dan € 47 miljoen nodig voor de gemeentelijke grondexploitaties. Voor Hoefweg is dit € 3,3 miljoen en voor Bleizo € 9,9 miljoen. Totaal dus € 60,2 miljoen. Deze berekeningswijze van de Rekenkamer is sterk genormeerd en houdt geen rekening met de specifieke omstandigheden. Enige afwijking tussen deze berekening en de eigen berekening is dus logisch. De eigen berekening van € 57,4 miljoen is iets lager dan de € 60,2 miljoen op basis van de methode Rekenkamer. Gezien deze geringe afwijking is er geen indicatie dat de inschatting van het risicoprofiel voor de grondexploitaties bijgesteld moet worden.

3.2.5 Beoordeling weerstandsvermogen

De beschikbare weerstandscapaciteit van Gemeente Lansingerland bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiële zin af te dekken.

	bedragen x € 1.000				
Stand per 31 december	2015	2016	2017	2018	2019
Algemene reserves	45.800	49.100	52.800	56.500	60.300
Reserve Wilderszijde	1.000	2.300	3.700	5.100	6.700
Totale weerstandscapaciteit	46.800	51.400	56.500	61.600	67.000
Benodigde weerstandscapaciteit	60.200	58.400	56.600	54.800	53.000
Ratio weerstandsvermogen	0,8	0,9	1,0	1,1	1,3

In de nota risicomangement is opgenomen dat de gemeente Lansingerland streeft naar een ratio van 1,2 op de lange termijn. Doordat we de komende jaren overschotten op de begroting verwachten neemt de algemene reserve toe. Ook neemt de reserve Wilderszijde toe als gevolg van de ontwikkeling van de

‘voorziening’ Wilderszijde in combinatie met de rentetoerekening aan Wilderszijde. De benodigde weerstandscapaciteit neemt naar verwachting af indien de begroting wordt gerealiseerd en de verwachte grondopbrengsten binnen komen. Door deze ontwikkelingen wordt naar verwachting eind 2019 een ratio van 1,3 gehaald.

3.2.6 Scenario's risico op structurele tegenvallers

Met ingang van de begroting 2016 geeft de paragraaf weerstandsvermogen inzicht in scenario's die zich kunnen voordoen en het mogelijke effect hiervan op de begroting. Er zijn vele honderden scenario's denkbaar. De kern van deze paragraaf is vooral te laten zien wat de effecten kunnen zijn van een aantal grotere ontwikkelingen. Hierna zijn de effecten toegelicht van een scenario waarbij de grondopbrengsten de komende 4 jaar voor 50% van de begroting gerealiseerd worden (als gevolg van lagere prijzen of niet realiseren van verkopen) in combinatie met een stijging van de marktrente met 2% ten opzichte van de huidige rente van 1,5%. Ook de mogelijke effecten van de vennootschapsbelasting en de decentralisaties zijn opgenomen. De scenario's worden gepresenteerd op basis van de saldi van de vast te stellen begroting als ook op basis van de saldi indien het BBV wordt gewijzigd per 1 januari 2016.

Effect op exploitatie saldo (x € 1,0 miljoen)	2016	2017	2018	2019
Saldo begroting 2016-2019	3,2	3,7	3,7	3,9
1. Effect grondverkoop 50% van begroting en rente + 2%	-0,4	-1,2	-1,7	-2,2
2. Risico VpB	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
3. Effect indien decentralisaties 5% budgetoverschrijding	-0,75	-0,75	-0,75	-0,75
Saldo begroting 2016-2019	1,55	1,25	0,75	0,45
Effect op exploitatie saldo (x € 1,0 miljoen)	2016	2017	2018	2019
Saldo begroting 2016-2019 na BBV	1,4	1,8	1,7	2
Effect grondverkoop 50% van begroting en rente + 2%	-0,4	-1,2	-1,7	-2,2
Risico VpB	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Effect indien decentralisaties 5% budgetoverschrijding	-0,75	-0,75	-0,75	-0,75
Saldo begroting 2016-2019 na risico	-0,25	-0,65	-1,25	-1,45
Effect op weerstandsvermogen ultimo jaar (x € 1,0 mio)	2016	2017	2018	2019
Ontwikkeling weerstandsvermogen	47,1	49,7	51,9	53,9
Benodigd weerstandsvermogen	58,4	56,6	54,8	53
Ratio ultimo jaar	0,81	0,88	0,95	1,02
Effect op weerstandsvermogen ultimo jaar (x € 1,0 mio) na BBV	2016	2017	2018	2019
Ontwikkeling weerstandsvermogen	43,0	42,3	41,1	39,6
Benodigd weerstandsvermogen	58,4	56,6	54,8	53
Ratio ultimo jaar	0,74	0,75	0,75	0,75

De scenario's laten duidelijk zien dat, zeker in een situatie van wijziging van het BBV, het cruciaal is dat de gemeente de begrote opbrengsten voor grond realiseert de komende jaren. Gebeurt dit niet, en gaat ook de rente stijgen, dan kunnen de huidige overschotten (snel) teruglopen naar structurele tekorten en onvoldoende weerstandsvermogen. Het speerpunt 'grond verkopen' uit het collegeprogramma blijft dus de komende jaren de volle aandacht nodig hebben.

3.2.7 Financiële kengetallen

Naar aanleiding van het rapport van de commissie Depla over vernieuwing van de begroting en verantwoording van gemeenten is het BBV gewijzigd. In 2015 zijn gemeenten verplicht om een set van kengetallen op te nemen in het jaarverslag en in 2016 voor de begroting.

Het betreft de volgende kengetallen:

- Netto schuldquote;
- Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;
- Solvabiliteitsratio;
- Structurele exploitatieruimte;
- Belastingcapaciteit;
- Grondexploitatie.

Netto schuldquote

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

		Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016
A	Vaste schulden (cf. art. 46 BBV)	267.001	326.690	285.794
B	Netto vlottende schuld (cf. art. 48 BBV)	30.611	9.651	9.651
C	Overlopende passiva (cf. art. 49 BBV)	15.671	34.988	39.580
D	Financiële activa (cf. art. 36 lid d, e en f)	13.374	16.985	16.304
E	Uitzettingen <1 jaar (cf. art. 39 BBV)	11.305	11.305	11.305
F	Liquide middelen (cf. art. 40 BBV)	14	14	14
G	Overlopende activa (cf. art. 49 BBV)	2.609	22.808	2.609
H	Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV)	136.713	154.386	135.280
Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%		209%	207%	225%

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Omdat er bij leningen onzekerheid kan bestaan of ze allemaal worden terugbetaald, wordt bij de berekening van de netto schuldquote onderscheid gemaakt door het kengetal zowel inclusief als exclusief de doorgeleende gelden te berekenen. Op die manier wordt duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is én wat dat betekent voor de schuldenlast. Bij beide berekeningen worden bij de financiële activa de verstrekte leningen opgenomen.

		Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016
A	Vaste schulden (cf. art. 46 BBV)	267.001	326.690	285.794
B	Netto vlottende schuld (cf. art. 48 BBV)	30.611	9.651	9.651
C	Overlopende passiva (cf. art. 49 BBV)	15.671	34.988	39.580
D	Financiële activa (cf. art. 36 lid d, e en f)	12.638	16.272	15.614
E	Uitzettingen <1 jaar (cf. art. 39 BBV)	11.305	11.305	11.305
F	Liquide middelen (cf. art. 40 BBV)	14	14	14
G	Overlopende activa (cf. art. 49 BBV)	2.609	22.808	2.609
H	Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV)	136.713	154.386	135.280
Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%		210%	208%	226%

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

		Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016
A	Eigen vermogen (cf. art. 42 BBV)	38.798	54.681	59.021
B	Balanstotaal	371.323	443.911	413.272
Solvabiliteit (A/B) x 100%		10%	12%	14%

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft het structurele en reële evenwicht van de begroting weer. Thans wordt er onderscheid gemaakt tussen de structurele en incidentele lasten. Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering en eigen belastinginkomsten. Bij structurele lasten zijn dat bijvoorbeeld de personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen aan de gemeenschappelijke regelingen.

Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn.

		Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016
A	Totale structurele lasten	74.094	131.228	128.930
B	Totale structurele baten	87.657	154.153	134.346
C	Totale structurele toevoegingen aan de reserves	59	467	467
D	Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	-	717	306
E	Totale baten	136.713	154.386	135.280
Structurele exploitatieruimte $((B-A)+(D-C))/('E) \times 100\%$		10%	15%	4%

Belastingcapaciteit: Woonlasten meerpersoonshuishouden

De belastingcapaciteit van de gemeente geeft de belastingdruk voor een gezin bij een gemiddelde WOZ-waarde ten opzichte van het landelijk gemiddelde (t-1) weer. Een percentage > 100% geeft weer dat de belastingdruk van de gemeente hoger is dan het landelijk gemiddelde.

		Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016
A	OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	331,00	386,80	388,63
B	Riolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	219,72	229,32	230,52
C	Afvalstoffenheffing voor een gezin	386,16	356,88	287,28
D	Eventuele heffingskorting	-	-	-
E	Totale woonlasten voor een gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A+B+C-D)	936,88	973,00	906,43
F	Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in t-1	697,00	704,00	716,00
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar er voor $(E/F) \times 100\%$		134%	138%	127%

Grondexploitatie

Dit kengetal geeft een indicatie van risico's van de boekwaarde van de bouwgronden op de totale baten van de gemeente. De boekwaarde van de bouwgronden moeten terugverdiend worden via de totale baten. Het betreft de verhouding tussen de boekwaarde van de bouwgronden en de totale baten. > 100% betekent dat de boekwaarde hoger is dan de totale baten in enig jaar. Dit betekent een verhoogd risico voor de gemeente.

		Rekening 2014	Begroting 2015	Begroting 2016
A	Niet in exploitatie genomen bouwgronden (cf. art. 38 lid a punt 1 BBV)	26.196	28.158	30.266
B	Bouwgronden in exploitatie (cf. art. 38 lid b BBV)	123.474	166.262	155.017
C	Totale baten (cf. art. 17 lid c BBV)	136.713	154.386	135.280
Grondexploitatie (A+B)/C x 100%		109%	126%	137%

3.3 Paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen

3.3.1 Algemeen

De kapitaalgoederen in de openbare ruimte zijn wegen, riolering, openbare verlichting, civiele kunstwerken, bebording/belijning/straatmeubilair en speelvoorzieningen. Daarnaast heeft de gemeente accommodaties, sportvelden en begraafplaatsen in beheer en bezit. Een duurzaam beheer en onderhoud van deze kapitaalgoederen is nodig om het kapitaal in stand te houden en kapitaalvernietiging als gevolg van achterstallig onderhoud te voorkomen. In de tabel worden de kerncijfers weergegeven van de kapitaalgoederen.

Kapitaalgoederen	Areaal	m2/st	Vervangingswaarde
Wegen	2.729.200	m2	€ 153.000.000
Openbare verlichting	14.300	stuks	€ 17.100.000
Bebording & straatmeubilair	22.500	stuks	€ 7.300.000
Riolering	530.000	m1	€ 240.000.000
Civiele kunstwerken	2100	stuks	€ 115.400.000
Speeltoestellen	670	stuks	€ 3.500.000
Accommodaties	100	stuks	€ 172.000.000
Sportvelden / parken	3	stuks	€ 26.000.000
Totale vervangingswaarde			ca. € 734.300.000

Het vastgestelde onderhoudskwaliteitsniveau is minimaal niveau C of equivalent hiervan. Als gevolg van de herstelmaatregelen in de begroting is het kwaliteitsniveau naar dit niveau bijgesteld. Kwaliteit C is een sobere kwaliteit, waarbij de openbare ruimte er minder aantrekkelijk uitziet. Tegelijkertijd wordt de veiligheid gewaarborgd en wordt kapitaalvernietiging voorkomen. Om de vigerende beheerplannen hierop aan te laten sluiten heeft de gemeente de beheerplannen wegen, civiele kunstwerken, openbare verlichting, straatmeubilair en groen 2013-2016 in 2015 op dit aspect aangepast en is op verzoek van de provincie een check gedaan op de financiële vertaling in de meerjarenbegroting. De benodigde budgetten om het onderhoud voort te zetten binnen de gestelde (wettelijke) kaders en kwaliteitseisen voortkomend uit de herijkte beheerplannen zijn integraal opgenomen in deze begroting inclusief de doorkijk naar de jaarschijven 2017 t/m 2019. Er is geen sprake van achterstallig onderhoud in de openbare ruimte of accommodaties.

Naast de verlaging van het onderhoudsniveau is de werkwijze in het groot en vervangingsonderhoud veranderd. Er wordt nu gestuurd op basis van inspecties en monitoring van de kwaliteit van het areaal, in plaats van de theoretische levensduur. Dan blijkt bijvoorbeeld dat een 30 jaar oud wegvak, met een relatief kleine maatregel (zoals het vullen van scheuren of het vervangen van een deklaag) nog 10 jaar mee kan. Door deze levensduur verlengende maatregel, kan een dure vervangingsmaatregel worden uitgesteld. Een belangrijk onderdeel van deze werkwijze is het sturen op risico's.

In 2015 zijn de beheerplannen 2013-2016 herijkt en is een start gemaakt met het opstellen van het integraal beheerplan 2017-2024. Op basis van inspecties, schouwen, meldingen en onderzoeken bepalen we welke maatregelen de gemeente moet uitvoeren om te voldoen aan het gevraagde kwaliteitsniveau en wet- en regelgeving. In de kadernota 2016 worden de financiële kaders voorgelegd om in het 4e kwartaal van 2016 op basis hiervan de beheerplannen definitief bestuurlijk vast te stellen met verankering in de begroting 2017.

3.3.2 Investerings

De planning van de onderhoudsinvesteringen is opgenomen in het meerjaren investeringsprogramma (MIP). De in 2014 ingezette verlaging van het investeringsvolume blijft gehandhaafd voor de periode 2016-2019. Het investeringsvolume is voor deze periode gemiddeld € 8 miljoen per jaar. Om onderuitputting te beperken (en daarmee bij te dragen aan de doelstelling uit het collegeprogramma om het jaarrekeningresultaat maximaal € 3 miljoen af te laten wijken van de primitieve begroting) worden de volgende maatregelen genomen:

- Een flexibiliteit inbouwen in de programmering van projecten door de budgetten over verschillende jaren uit te faseren in de MIP in combinatie met het kunnen 'schuiven' met projecten. De planning wordt daarmee realistischer, want het is onwaarschijnlijk dat een project ter waarde van bijvoorbeeld € 3 miljoen in één jaar kan worden opgestart en afgerond.
- Een procedure voor het aframen van:
  - calculatieverschillen rond de voorbereidingsfase (het verschil tussen de directieraming en de raming zoals opgenomen in het beheerplan) en;
  - aanbestedingsvoordelen rond de uitvoeringsfase (de marktprijzen blijken lager uit te vallen dan de directieraming).

De geraamde investeringen zijn in de onderstaande tabel weergegeven (volgens de kadernota 2015 en de nu voorliggende begroting 2016-2019). Het budget betreft reeds vrij gevraagde kredieten (€ 4,6 mln.) voor lopende projecten over meerdere jaren en nog vrij te vragen kredieten voor nieuw te starten projecten in 2016 (€ 2,6 mln.):

Bedragen x €1.000.000

	2016	2017	2018	2019
Totaal investeringen kadernota 2015	8,2	8,6	8,2	7,2
Bijgesteld begroting 2016-2019	7,2	9,3	8,9	7,2

In onderstaand projectenoverzicht zijn de bestuurlijk relevante projecten uit het MIP voor 2015 opgenomen. De gemeenteraad wordt hierover geïnformeerd bij de voorjaarsnota, de najaarsnota en de jaarrekening, en indien nodig tussentijds met een raadsbrief.

De bestuurlijk relevante projecten in 2016, excl. de vanuit vorige jaren doorlopende:

Bedragen x €1.000

Projecten	Kern	Bedrag
Riool aansluitplan buitengebied 2004	Bleiswijk	53
Renovatie Vogelbuurt (riolering en wegen)	Berkel en Rodenrijs	275
Verbeteringsmaatregel riolering glastuinbouw Overbuurtsepolder	Bleiswijk	992
Aanleg fietsvoorziening Pastoor Verburghweg	Berkel en Rodenrijs	50
Herinrichting Noordersingel (riolering en wegen)	Berkel en Rodenrijs	1.023
Renovatie Anthuriumweg (riolering en wegen)	Bleiswijk	1.281
Herinrichting bestrating Ds. van Couwenhovenlaan en omgeving (riolering en wegen)	Bergschenhoek	560
Overige projecten	In alle kernen	2.971
Totaal		7.205

3.3.3 Wegen, straten en pleinen

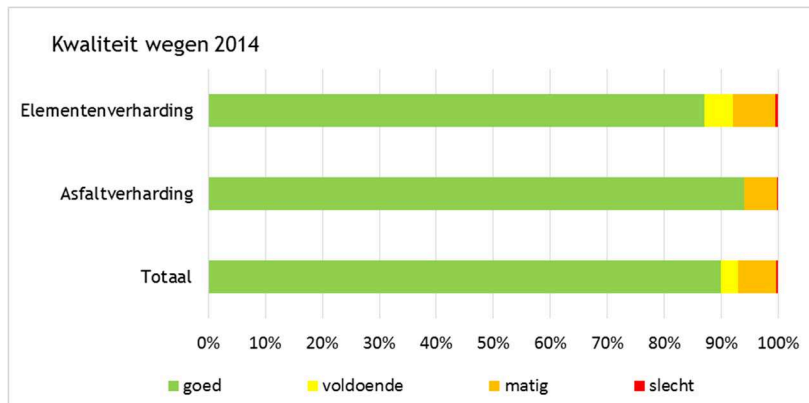
Beleidskader

Het beheer en onderhoud aan verhardingen wordt uitgevoerd volgens het herijkte beheerplan 2013-2016, op C-kwaliteit. Hierbij wordt de veiligheid gewaarborgd en kapitaalvernietiging voorkomen. In de beheerstrategie van wegen worden kleinere levensduur verlengende maatregelen uitgevoerd, om ingrijpende en kostbare maatregelen (zoals vervanging) uit te stellen. Door risico gestuurd te werken kan

het investeringsvolume worden verlaagd. Uiteraard blijven we integraal en projectmatig werken, zodat de weg maar één keer open moet. Dit scheelt kosten en beperkt de hinder voor de gebruiker.

Met de jaarlijkse inspectie houden we de staat van de wegen in de gaten. Hieruit blijkt dat de verharding voldoet aan de doelstelling van minimaal C-kwaliteit of hoger. Indien een wegvak de status matig krijgt, dient deze binnen maximaal vijf jaar aangepakt te worden. Als een weg de status slecht krijgt, wordt deze binnen maximaal twee jaar aangepakt, zodat deze niet onder het kwaliteitsniveau C komt. Dit wordt de planningsruimte genoemd. De veiligheid komt hierbij nooit in het geding en er is geen sprake van kapitaalvernietiging of achterstallig onderhoud, zoals te zien in de figuur.

Momenteel is de kwaliteit nog ruim boven de norm van kwaliteitsniveau C. Op termijn zal op basis van de budgetten volgend uit de herijkte beheerplannen geleidelijk de kwaliteit verder af gaan nemen richting de afgesproken norm. De kwaliteit van de asfaltverharding is gemiddeld hoger dan de elementen verharding. Dit is het gevolg van de strategie om kapitaalvernietiging te voorkomen. Hierdoor is voor asfaltverhardingen eerder onderhoud noodzakelijk dan te wachten tot de ondergrens van de kwaliteit is bereikt. Bij elementen verhardingen kan bij verlies van kwaliteit zonder kapitaalvernietiging tot herstel worden gekomen.

Om deze kapitaalgoederen op minimaal kwaliteitsniveau C of equivalent te houden zijn de volgende budgetten opgenomen in de begroting incl. kapitaallasten en het MIP:

Bedragen x €1.000.000

Wegen	2016	2017	2018	2019
Totaal exploitatie	4,71	4,89	5,08	5,25
Totaal investeringen	3,26	2,65	3,66	3,20

Openbare verlichting

Beleidskader

De basis voor het onderhoud aan de openbare verlichting is het herijkte beheerplan openbare verlichting 2013-2016. De openbare verlichting voldoet aan de gestelde kwaliteitseisen. De masten worden jaarlijks geïnspecteerd op scheefstand, schade en beeld. Ook de meldingen vormen een belangrijke basis voor het onderhoud. Vervangingen worden afgestemd op de planning van riolering en wegen. Bij einde levensduur worden de stalen masten vervangen door aluminium masten. Dit scheelt onderhoudskosten, doordat aluminiummasten niet geschilderd hoeven te worden. Daarnaast wordt geleidelijk overgegaan op LED verlichting met dimmer, om energie te besparen.

Om deze kapitaalgoederen op minimaal kwaliteitsniveau C of equivalent te houden zijn de volgende budgetten opgenomen in de begroting incl. kapitaallasten en het MIP:

Bedragen x €1.000.000

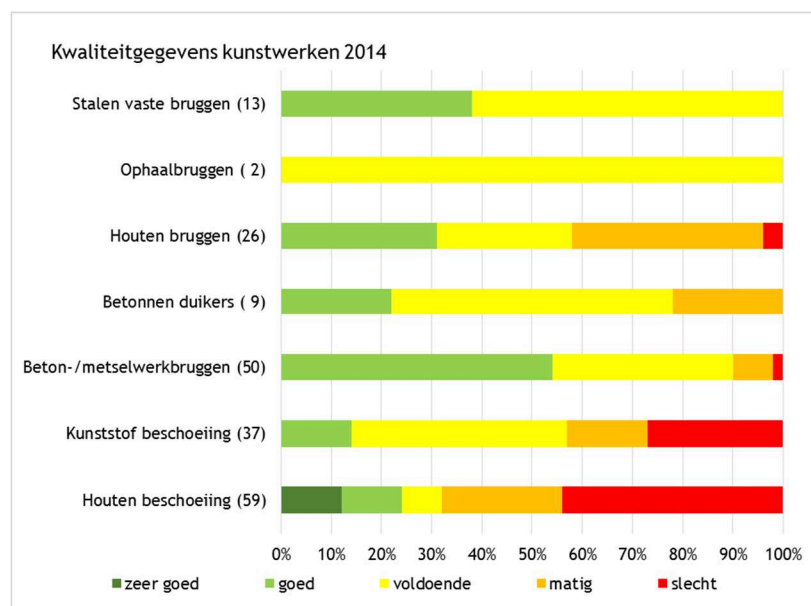
Openbare verlichting	2016	2017	2018	2019
Totaal exploitatie	1,06	1,07	1,10	1,12
Totaal investeringen	0,35	0,09	0,40	0,50

3.3.4 Civiele kunstwerken

Beleidskader

De civiele kunstwerken omvatten het beheer en onderhoud van o.a. bruggen, duikers, viaducten, tunnels, damwanden en beschoeiingen. Het beheer en onderhoud wordt uitgevoerd op C kwaliteit, volgens het herijkte beheerplan 2013-2016. Er wordt gestuurd op kwaliteit en risico's. Hiervoor worden de civiele kunstwerken regelmatig geïnspecteerd. Dit is maatwerk: elk object wordt apart beschouwd. Afhankelijk van de conditie worden sommige objecten jaarlijks geïnspecteerd, terwijl voor anderen tussen de 2 en 5 jaar voldoende is. Op basis van de kwaliteitsgegevens wordt de onderhoudsopgave bepaald, waarbij we de prioritering bepalen op basis van veiligheid, functionaliteit, duurzaamheid en toonbaarheid.

In 2014 is één derde van het areaal bruggen en beschoeiingen geïnspecteerd. De bruggen voldoen ruim aan de gestelde kwaliteitseisen. Aandachtspunt voor de komende beheerplanperiode 2017-2024 is de kwaliteit van de (houten) beschoeiingen. Indien een kunstwerk de status matig krijgt, dient deze binnen maximaal vijf jaar aangepakt te worden. Als een kunstwerk de status slecht krijgt, wordt deze binnen maximaal twee jaar aangepakt, zodat deze niet onder het kwaliteitsniveau C komt. Dit wordt de planningsruimte genoemd. Dit heeft echter geen gevolgen voor de veiligheid en er is, gezien de leeftijd van de beschoeiingen, geen sprake van kapitaalvernietiging dan wel achterstallig onderhoud.

Om deze kapitaalgoederen op minimaal kwaliteitsniveau C of equivalent te houden zijn de volgende budgetten opgenomen in de begroting incl. kapitaallasten en het MIP:

Bedragen x €1.000.000

Civiele kunstwerken	2016	2017	2018	2019
Totaal exploitatie	1,07	1,14	1,14	1,17
Totaal investeringen	0,24	0,29	0,25	0,31

3.3.5 Groen

Beleidskader

Het herijkte groenbeheerplan geeft richting aan het beheer en de onderhoudskwaliteit van het openbaar groen. Het plan geeft inzicht in de na te streven onderhoudskwaliteit, het hierbij passende onderhoud en de onderbouwing van de financiën. Het beschrijft de organisatie van het beheer in groot en cyclisch onderhoud, waarmee doelgericht en efficiënt onderhoud kan worden uitgevoerd.

Vanaf 2014 worden groot onderhoud werkzaamheden in het groen niet langer gekapitaliseerd. Eventuele schommelingen in uitgaven over de jaarschijven worden via een vereveningsfonds opgevangen. De aflossing van de kapitaallasten voor groen worden in deze begroting geëffectueerd.

Om deze kapitaalgoederen op minimaal kwaliteitsniveau C of equivalent te houden zijn de volgende budgetten opgenomen in de begroting en het MIP:

Bedragen x €1.000.000

Groen	2016	2017	2018	2019
Totaal exploitatie	4,09	3,71	3,98	3,96
Totaal investeringen	0	0	0	0

3.3.6 Spelen

Beleidskader

Het herijkte beheerplan Spelen geeft aan welke noodzakelijke werkzaamheden verricht moeten worden om het huidige areaal aan speelvoorzieningen in stand te houden met de beschikbare middelen. De werkzaamheden behorende tot de verantwoordelijkheid van de gemeente. Deze zijn te onderscheiden in inspecties en controles t.b.v. de veiligheid van de speelvoorzieningen, het uit te voeren onderhoud en de zorg voor noodzakelijke vervangingen.

De aflossing van de kapitaallasten voor spelen worden in deze begroting geëffectueerd:

Bedragen x €1.000.000

Spelen	2016	2017	2018	2019
Totaal exploitatie	0,63	0,60	0,60	0,62
Totaal investeringen	0,14	0,20	0,18	0,20

3.3.7 Riolering

Beleidskader

Lansingerland heeft 530 kilometer riool in beheer. Gemeente Lansingerland is een groeigemeente: met elke nieuwe woning of bedrijf groeit ook de omvang van het rioolstelsel (jaarlijks met ca. 2 %) en de daarmee samenhangende beheerkosten. De kosten voor het onderhoud, de renovaties, vervangingen en inspecties moeten door de burgers en bedrijven van Lansingerland worden opgebracht via de rioolheffing.

Het vernieuwde GRP wordt in 2015 vastgesteld. Het blijkt dat de rioolheffing minder hard hoeft te stijgen dan in vergelijking met het vorige GRP. De stijging van de heffing bedraagt 1,7% ten opzichte van 2,9% in het vorige GRP. Dit voordeel van 1,2% wordt voor 0,6% veroorzaakt door de aanpassing van de rekenrente op de investeringen als gevolg van de nota Rentebelid 2015. De andere 0,6% wordt bereikt door een kostenreductie op het GRP, namelijk:

- Leidingen worden dan niet meer vervangen op basis van leeftijd (gemiddeld na 50 jaar), maar op basis van de kwaliteit (risico gestuurd werken). Belangrijke informatie hiervoor zijn actuele kwaliteitsgegevens: leidingen die ouder zijn dan 25 jaar worden jaarlijks geïnspecteerd en de jongere leidingen worden gecontroleerd op basis van steekproeven;
- Er worden vaker levensduur verlengende maatregelen genomen of renovaties in plaats van complete vervangingen;
- De reinigingsfrequenties zijn verlaagd op basis van opgedane ervaringen.

Dit resulteert in lagere beheer- en onderhoudskosten, die we door vertaald zien in het MIP (en in de exploitatiebegroting). De doelstelling uit het bestuursakkoord Water om te komen tot kostenreductie “minder meer” wordt hiermee dus gehaald.

Vanaf 2050 wordt een grote vervangingsopgave voor riolering voorzien. Deze piek is te verklaren door de aangelegde riolen in de nieuwbouwlocaties Westpolder, Meerpolder, Oudeland en Prisma. Deze riolen hebben dan een leeftijd van gemiddeld 50 jaar. Dit wordt opgevangen door de rioolheffing de komende 25 jaar geleidelijk te laten stijgen met 1,7% en daarmee te sparen voor de vervangingsopgave. Door de bereikte besparingen en door de stijging zo beperkt mogelijk te houden is ook voor de huidige bewoners de impact beperkt. Daarmee is gekozen voor een robuuste aanpak en solidariteit tussen de generaties.

Om deze kapitaalgoederen op minimaal kwaliteitsniveau C of equivalent te houden zijn de volgende budgetten opgenomen in de begroting en het MIP:

Bedragen x €1.000.000

Riolering	2016	2017	2018	2019
Totaal exploitatie lasten	4,8	5,1	5,2	5,3
Totaal exploitatie baten	5,7	5,9	6,1	6,3
Totaal investeringen	2,7	3,1	3,3	2,1

3.3.8 Accommodaties

Beleidskader

De gemeente Lansingerland heeft ruim 100 panden voor sterk uiteenlopende doelgroepen zoals basisonderwijs, sport, welzijn en objecten voor eigen gebruik (gemeentehuis en werf). Ook strategische aankopen maken deel uit van de portefeuille. De gemeente heeft onderzoek gedaan naar de volledige portefeuille, het gebruik en beleidsuitgangspunten voor het gebruik in de toekomst. Dit is samengekomen in het vastgestelde vastgoedbeleid. Op basis van het vastgoedbeleid wordt specifiek onderzocht welke gebouwen mogelijk in aanmerking komen om verkocht te worden om te komen tot een efficiënte vastgoedportefeuille.

Gebouwen - Het onderhoud van de gebouwen wordt uitgevoerd op basis van het MJOP 2013 - 2022 en wordt gefinancierd vanuit de bestemmingsreserve (en wordt daarmee niet gekapitaliseerd). De MJOP gaat uit van risico gestuurd werken. Dit betekent dat vervangingen plaats vinden op basis van noodzakelijkheid, in plaats van leeftijd. Indien na technische keuring blijkt dat vervanging in het aangegeven jaar in de MJOP (nog) niet noodzakelijk is, dan worden de maatregelen uitgesteld. Er is geen sprake van achterstallig onderhoud.

Sportvelden - Het onderhoud van sportvelden wordt uitgevoerd op basis van het beheerplan 2013-2016. Voor ieder type sportveld is er een toepasselijke beheerstrategie. Vanaf 2013 is het onderhoud op de sportparken specifiek afgestemd per sportveld. Hierdoor is de kwaliteit van de velden verhoogd, is de levensduur verlengd en zijn klachten over de velden afgenomen. Ook de vervangingen van sportvelden (op basis van de MIP) worden uitgevoerd op basis van kwaliteit. Voldoet het veld nog aan de door de bond gestelde eisen, dan wordt de vervanging minimaal één sportseizoen uitgesteld.

Activiteiten voor 2016:

- Uitvoeren Beheerplan Sportcomplexen Lansingerland en Beheerplan Gebouwen (2013-2016);
- Uitvoeren Meerjaren Onderhouds Programma's gebouwen (2013-2022);
- Nader onderzoek efficiënte vastgoedportefeuille, waar mogelijk afstoten van overtollig vastgoed.

Om deze kapitaalgoederen op minimaal kwaliteitsniveau C of equivalent te houden zijn de volgende budgetten opgenomen in de begroting en het MIP:

Bedragen x €1.000.000

Gebouwen	2016	2017	2018	2019
Totaal exploitatie	0,42	0,42	0,42	0,42
Totaal investeringen	0	0	0	0
Totaal bestemmingsreserve*	-0,12	-0,10	0,41	0,41

* Negatief betekent een hogere dotatie dan onttrekking aan de reserve, positief is een hogere onttrekking dan dotatie aan de reserve.

Bedragen x €1.000.000

Sportvelden	2016	2017	2018	2019
Totaal exploitatie	0,38	0,38	0,38	0,38
Totaal investeringen	0	2,09	0,70	0,28

3.4 Paragraaf Financiering en Treasury

Inleiding

In deze paragraaf informeren wij u over het treasurybeleid en de beheersing van financiële risico's. Treasury houdt zich bezig met het beheersen van de risico's die samenhangen met alle huidige en toekomstige kasstromen. Deze risico's komen voort uit de mutaties van de bestaande leningenportefeuille zoals aflossingen en herfinanciering, alsmede uit de verwachte toekomstige financieringsbehoefte.

Wet en regelgeving

Ten opzichte van vorig jaar zijn er geen wijzigingen in externe wet- en regelgeving. In het voorjaar 2015 zijn de financiële verordening, de nota rentebeleid 2015 en de Treasurystrategie 2015 door de raad vastgesteld. In het najaar van 2015 zal het Treasurystatuut worden geactualiseerd.

3.4.1 Rentebeleid algemeen

Primair richt het rentebeleid zich op het waarborgen van de financiële continuïteit door de gemeente tegen zo laag mogelijke kosten te financieren en te beschermen tegen financiële risico's. Basis daarvoor is een betrouwbare liquiditeitsprognose, die periodiek wordt geactualiseerd. Vertaald in doelstellingen:

1. Het verzekeren van duurzame toegang tot financiële markten tegen acceptabele condities;
2. Het beschermen van gemeentelijke vermogens- en (rente-)resultaten tegen ongewenste financiële risico's;
3. Het minimaliseren van de interne verwerkingskosten en externe kosten bij het beheren van de geldstromen en financiële posities;
4. Het renterisico beperken en een zo gunstig mogelijk renteresultaat behalen binnen de kaders van de Gemeentewet, de Wet Fido, de Wet Ruddo respectievelijk de limieten en richtlijnen van het treasurystatuut.

Deze doelstellingen leiden tot het op elkaar afstemmen van opgenomen en benodigde gelden. Binnen de wettelijke mogelijkheden worden de financieringslasten zoveel mogelijk beperkt in relatie tot het risico dat wij lopen. Gelden worden overigens alleen aangetrokken in euro's, zodat er geen valutarisico's ontstaan.

Uitwerking rentebeleid

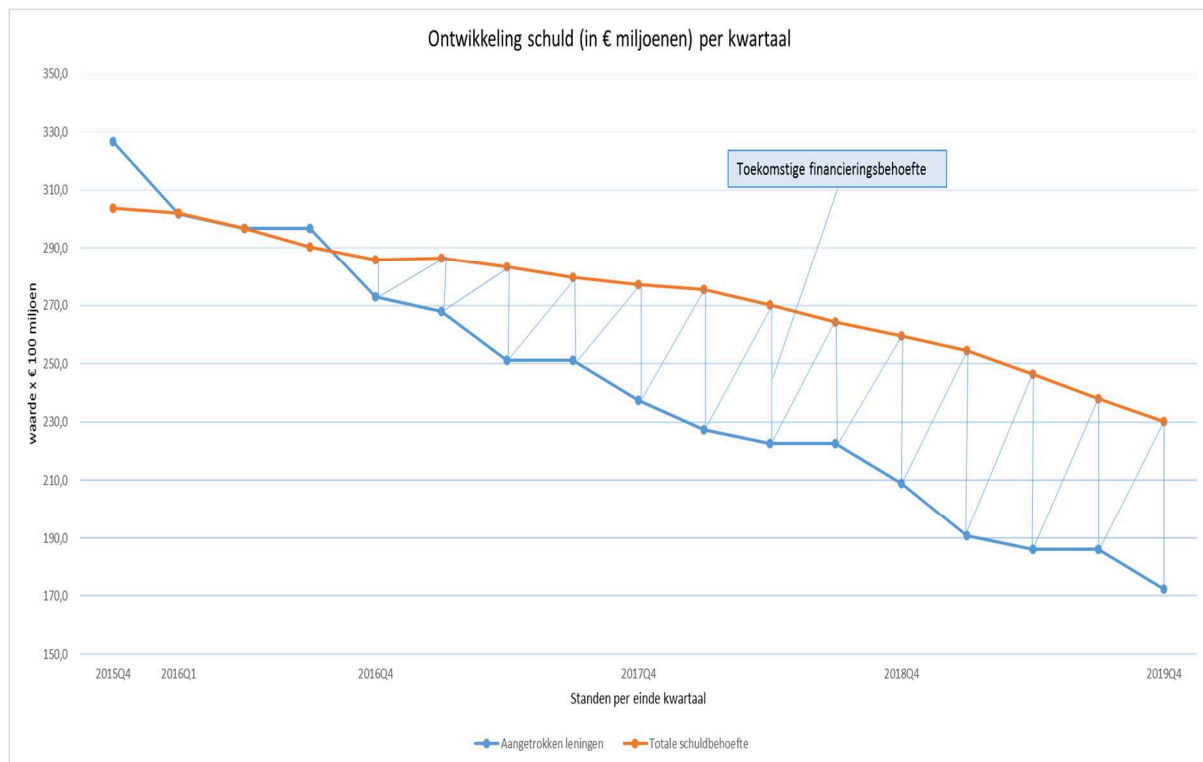
De gemeente voert activiteiten uit die meerjarig worden gefinancierd. Dit zijn met name de investeringen van de gemeente, zoals die blijken uit de staat van activa en de investeringen die zijn en worden gedaan in de grondexploitatie. Bij deze laatste worden eerst de kosten (zoals aankoop, bouw- en woonrijp maken) gemaakt, en later worden deze in beginsel terugverdiend door grondverkoop. Afhankelijk van de looptijd van een grondexploitatie liggen de gelden over een lange periode vast en is financiering nodig. Ter financiering worden de eigen financieringsmiddelen (de reserves en voorzieningen) gebruikt en worden leningen aangetrokken.

Verwachte rentekosten

Per 1 januari 2016 bedraagt de leningenportefeuille in totaal € 327 miljoen, waarvoor een gemiddeld aan de banken te betalen rentepercentage geldt van ruim 2,5%. Gebaseerd op de afgesloten leningsovereenkomsten dienen komende jaren de volgende aflossingen plaats te vinden:

2016	€ 53,7 miljoen
2017	€ 35,6 miljoen
2018	€ 28,6 miljoen
2019	€ 36,7 miljoen

In totaal betreft de aflossing over deze periode € 154,6 mln. In bijlage 5.4 is het totaalverloop van de aangetrokken leningen weergegeven. De ontwikkeling van de huidige de leningenportefeuille, is in onderstaande grafiek middels een blauwe lijn weergegeven.

De blauwe lijn wordt ook het beschikbaar vreemd vermogen genoemd. De oranje lijn geeft het verloop van de behoefte aan vreemd vermogen weer. Het laat zien hoeveel leningen (of vreemd vermogen) er de komende periode nodig is om de activiteiten van de gemeente te financieren. De behoefte aan vreemd vermogen is gemaakt op basis van de liquiditeitsprognose. Wat we zien is dat de komende jaren steeds minder vreemd vermogen noodzakelijk is. De schuldbestand van Lansingerland zal steeds verder afnemen. Oorzaak hiervan zijn de verwachte opbrengsten uit de grondexploitatie voor de komende jaren, een lager investeringsniveau dan waar bij de begroting 2015 en de KN 2015 nog vanuit werd gegaan en de verwachte positieve begrotingssaldi (die het eigen vermogen doen laten toenemen). Ultimo 2019 ligt de totale schuldbehoefte rond de € 230 mln., ongeveer € 70 mln. Minder dan begin 2015. Het spreekt voor zich dat het grootste voordeel hiervan is dat de gemeente komende jaren minder kwijt zal zijn aan te betalen rente.

Het verschil tussen de bestaande leningenportefeuille en de behoefte aan vreemd vermogen is het bedrag dat komende jaren aan nieuwe leningen moet worden aangetrokken ofwel de toekomstige financieringsbehoefte. Deze is gearceerd weergegeven. De grafiek geeft weer dat in het 4^e kwartaal van 2015 er meer vreemd vermogen is aangetrokken dan op dat moment noodzakelijk is. Hiervan is de raad

middels brief U15.09385 op de hoogte gesteld. Hier is bewust voor gekozen gezien de grote bewegingen in de te betalen rentepercentages op de kapitaalmarkten. In 2016 slaat dit overschot al weer om in een tekort en zullen wederom leningen aangetrokken moeten worden. Eind 2019 zal er in totaal nog € 58 miljoen geleend moeten zijn om aan onze financieringsbehoefte te voldoen. Gezien de huidige portefeuille een relatief beperkt bedrag, wat weer betekent dat de invloed op de gemiddeld te betalen rente aan de banken komende jaren slechts voor een beperkt deel beïnvloed kan worden (door de nieuw aan te trekken leningen). Het spreekt voor zich dat het hier om prognoses en niet om feiten gaat. De ontwikkeling en omvang van de schuld is sterk afhankelijk van de ontwikkelingen binnen de grondexploitaties en investeringen voor de algemene dienst.

Ontwikkeling rente

Afgelopen jaren zijn de rentepercentages op de geld- en kapitaalmarkt steeds verder gedaald. Medio 2015 zagen we een omslag, de rente steeg om daarna weer te dalen. De rentemarkt werd volatiel. Reden om voor een bedrag van in totaal € 100 mln. aan langlopende leningen aan te trekken. Om de te betalen rente voor de komende jaren te bepalen, is in onderstaande tabel de rente op de aangetrokken leningen bepaald en daaraan is toegevoegd de te betalen rente op nog aan te trekken leningen. Voor deze leningen zijn de fictieve rentepercentages uit de nota rentebeleid gehanteerd (2,5% tot en met 2018, daarna 3,5%). Kunnen we straks in de markt tegen gunstiger tarieven lenen, dan zal dat in de verschillende P&C-documenten tot rentemeevallers leiden.

Overzicht rente	2016	2017	2018	2019
Rentelast	7,8	7,3	6,9	6,3
Doorbelasting aan GREX	-6,7	-6,6	-6,5	-6,1
Doorbelasting aan NIEG	-1,6	-1,6	-1,7	-1,7
Doorbelasting aan riool	-0,9	-0,9	-0,9	-1,0
Doorbelasting aan overige producten	-5,7	-5,5	-5,5	-5,5
Telling doorbelasting rente	-15,0	-14,6	-14,5	-14,2
Per saldo - renteresultaat	-7,1	-7,4	-7,6	-8,0

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat we meer rente doorbelasten aan al onze investeringen dan we betalen aan de banken. Dit wordt veroorzaakt doordat:

- de gemiddeld aan de banken te betalen rente (met name als gevolg van de recent aangetrokken € 100 mln. aan nieuwe leningen), 0,5% lager ligt dan de gehanteerde interne rekenrente;
- de te betalen rente over een leningenportefeuille van ongeveer € 300 mln. wordt berekend en de doorbelaste rente over de gehele boekwaarde (investeringen)/vervaardigingsprijs (NIEGG/GREX) en deze bedraagt ongeveer het verschil van de werkelijke betaalde rente en de rekenrente;
- in de praktijk de bovengenoemde € 500 mln. deels met eigen vermogen is gefinancierd maar in de systematiek van de begroting we er vanuit gaan dat alle investeringen in GREX/NIEGG/activa met leningen zijn gefinancierd.

Dit maakt dat er meer rente wordt doorbelast dan aan de banken daadwerkelijk wordt afgedragen. Overigens is het niet zo dat daarmee wordt “verdiend” met de rentetoe rekening. Immers, alleen de rente aan rioleringsinvesteringen worden doorgelegd naar de burger via de rioolheffing. Rentetoe rekening aan GREX/NIEGG betalen we jaarlijks al voor een deel terug middels toename van de voorziening verlieslatende complexen vanuit de reguliere begroting. Toegerekende rente aan overige producten (investeringen openbare ruimte, scholen, ICT, enz.) komen ook ten laste van de reguliere begroting. Het verschil tussen de betaalde rente en de doorbelaste rente noemen we het renteresultaat. Deze wordt als baat zichtbaar bij de algemene dekkingsmiddelen (hoofdstuk 2.5).

3.4.2 Kasgeldlimiet

Het renterisico op kortlopende schuld wordt beoordeeld aan de hand van de kasgeldlimiet als percentage van het begrotingstotaal. Het doel van de kasgeldlimiet is het voorkomen dat fluctuaties in korte rente (schulden < 1 jaar) direct een grote impact hebben op de rentelasten in het exploitatiejaar. De behoefte aan vreemd vermogen mag daarom maar voor een gelimiteerd deel met korte leningen worden ingevuld. De kasgeldlimiet voor gemeenten bedraagt 8,5% van het begrotingstotaal. Deze wordt gedefinieerd als alle lasten op de begroting vóór verdeling van de reserves. De berekening van de verwachte kasgeldlimiet treft u in de bijlagen aan en is voor 2016 berekend op ruim € 11 miljoen.

Volgens de Wet Fido mogen de korte leningen gemiddeld per kwartaal de kasgeldlimiet niet overschrijden. Bij een gemiddelde overschrijding van drie achtereenvolgende kwartalen, dient een plan van aanpak om binnen de kasgeldlimiet te blijven ter goedkeuring te worden voorgelegd aan de toezichthouder (de provincie). De gemeente Lansingerland lijkt in 2016 nog geen € 11 mln. aan nieuwe leningen nodig te hebben. Daardoor kan de kasgeldlimiet in 2016 niet overschreden worden.

3.4.3 Renterisiconorm

In het kader van de wet Fido wordt jaarlijks de renterisiconorm vastgesteld. Het doel van de renterisiconorm is spreiding in de leningenportefeuille waardoor mogelijke renterisico's worden beperkt. Hierin wordt dan specifiek gekeken naar de momenten waarop renteherziening of herfinanciering plaatsvindt. Door deze spreiding wordt voorkomen dat op een bepaald moment veel leningen op hetzelfde moment moeten worden afgelost. Is dan herfinanciering aan de orde, dan kan de dan geldende marktrente grote gevolgen hebben op de begrotingssaldi.

De renterisiconorm wordt bepaald op 20% van de op 1 januari bestaande omvang van het begrotingstotaal. De berekening van de verwachte renterisiconorm treft u in bijlage 5.3 aan en bedraagt € 26,0 mln.. Uit het overzicht van de jaarlijkse aflossing in hoofdstuk 3.4.1 blijkt dat Lansingerland in 2016 en de jaren erna de renterisiconorm overschrijdt. Dit betekent dat er komende jaren meer leningen moeten worden afgelost dan op basis van de norm is toegestaan. Gezien de huidige leningenportefeuille is dit komende jaren echter onvermijdelijk. De huidige portefeuille kan ook niet eenvoudig op een andere manier worden afgebouwd. Er staan overigens geen formele sancties op het overschrijden van de renterisiconorm. Omdat Lansingerland weliswaar veel leningen moet aflossen komende jaren maar slechts een beperkt gedeelte daarvan moet herfinancieren, loopt de gemeente maar een beperkt financieel risico.

3.5 Paragraaf Bedrijfsvoering

3.5.1 Planning & control

Om een organisatie goed op koers te houden is een goed werkend systeem van planning & control een randvoorwaarde. Hieruit vloeit immers informatie voort die nodig is om te kunnen sturen.

Dit gaan we doen in 2016 en verder

- Implementatie wijzigingen BBV. In 2015 zijn een aantal wijzigingen van het BBV aangekondigd waarvan enkele met terugwerkende kracht naar verwachting van toepassing gaan worden vanaf 2016. Deze wijzigingen zullen consequenties hebben voor de wijze waarop de begroting en jaarstukken zijn ingericht en de grondslagen waarop de financiële resultaten worden bepaald. Naar verwachting gaat het hierbij in ieder geval om veranderde regelgeving over de waardering van de grondexploitaties en de wijze waarop de overhead moet worden toegerekend en gepresenteerd.
- In 2015 wordt de nieuwe nota Risicobeleid vastgesteld. Vanaf de begroting 2016 en de jaarrekening 2015 werken we met deze kaders.
- We gaan verder met de digitalisering van de managementinformatie. Uitgangspunt daarbij is dat informatie snel en compact beschikbaar is en betrouwbaar is. Het betreft zowel digitalisering van financiële informatie als operationele sturingsinformatie (aantallen, kwaliteit van de dienstverlening etc.).
- We gebruiken actief landelijk beschikbare informatie om effecten van beleid te evalueren en beleid bij te stellen. Dit doen we o.a. via www.waarstaatjegemeente.nl.
- De planning & control producten ondersteunen de raad en het college bij het sturen op de middellange termijn. Dit betekent dat begroting en kadernota, naast de gebruikelijke vier begrotingsjaren, ook informatie geven over de financiële ontwikkelingen na deze vier jaar (globaal een periode van 10 jaar).
- Ambtelijk wordt strakker gestuurd op de voorspelbaarheid en betrouwbaarheid van de financiële resultaten. Naast reguliere middelen als voor- en najaarsnota continueren we in 2016 de budgetreviews en 'in control'-gesprekken met de afdelingshoofden.
- Ondanks het te verwachten repressieve provinciaal begrotingstoezicht voor 2016 handhaven we de interne procedures voor de financiële toets op college en raadsvoorstellen. De afdeling Financiën toetst de voorstellen financieel voordat deze de bestuurlijke besluitvorming in gaan. Toetspunten zijn nut en noodzaak, de financiële dekking, de naleving van het BBV en de juiste adressering van financiële risico's in de voorstellen.
- In 2016 worden de nota's reserves en voorzieningen en de nota activabeleid geactualiseerd. Hierbij worden ook de meest recente ontwikkelingen binnen het BBV meegenomen.

3.5.2 Audit en AO/IC

Een deugdelijke 'administratieve organisatie en interne controle' is een belangrijke randvoorwaarde om betrouwbare cijfers te rapporteren en rechtmatig te handelen. Door middel van audits stellen we periodiek vast of interne procedures en afspraken zijn nageleefd en te rapporteren cijfers betrouwbaar zijn. Het gaat daarbij niet alleen om financiële cijfers, maar ook niet financiële cijfers, zoals bijvoorbeeld indicatoren en kengetallen. Door middel van onderzoeken en benchmarking vergelijken we onze gemeente met andere gemeenten en formuleren we acties waar nodig en voeren deze uit.

Dit gaan we doen in 2016 en verder

- We voeren één doelmatigheidsonderzoek ex artikel 213a van de gemeentewet uit en verstrekken een afschrift van de onderzoeksresultaten aan de gemeenteraad.
- We maken een risicoanalyse die als basis dient voor de uit te voeren verbijzonderde interne controles (op rechtmatigheid en betrouwbaarheid van financiële cijfers). Over de uitkomsten van de verbijzonderde interne controles rapporteren we via de accountant aan de raad. We beleggen actiepunten in de organisatie en zorgen voor doorvoering van de noodzakelijke veranderingen.

- Door de nieuwe taken is het wenselijk dat we werkwijzen en procedures opnieuw of voor het eerst beschrijven. We continueren het vastleggen van processen en interne controlemaatregelen in BPM One. In 2016 onderhouden we de actualiteit van de procesbeschrijvingen (met financiële consequenties).
- Digitale informatievoorziening stelt steeds hogere eisen aan de veiligheid van data en dataverwerking. We evalueren in 2015 het informatiebeveiligingsbeleid en vullen dit beleid waar nodig aan (bijvoorbeeld op het gebied van de informatiestromen 3D's). Op grond van enkele wettelijke verplichtingen worden een aantal beveiligingsaudits uitgevoerd (o.a. DigiD en reisdocumenten).

3.5.3 Organisatie en personeel

Een snel veranderende wereld maakt dat onze organisatie ook steeds in beweging is. Denk hierbij aan de implementatie van de 3D's, meer verantwoordelijkheid voor de burgers, maar ook uitbesteding van diensten, samenwerkingsverbanden, zoals de MRDH, samenwerking met buurgemeenten of een samenwerking met anderen, daar waar wij kwaliteit en efficiency voor onze organisatie kunnen verhogen. Om goed op deze ontwikkelingen in te kunnen spelen hebben wij een hoogwaardig en deels flexibel personeelsbestand nodig. We stellen zwaardere en andere eisen aan ons personeel (o.a. aan de buitenwereld naar binnen halen) en integraal werken is gemeengoed, waardoor we van onze medewerkers deels andere competenties verwachten. Alle P&O-instrumenten richten zich op deze veranderende competenties.

Zowel het bestuur als het management hecht er aan om periodiek open en transparant te laten zien hoe de organisatie functioneert. Wij informeren de raad periodiek over formatie- en inhuurbudgetten. Het aantal medewerkers is sinds 2008 gedaald van 354 fte naar 319 fte. In 2015 is het aantal gedaald tot 302,77 fte. Het aantal medewerkers bedraagt 343. Het aantal ambtenaren per 1.000 inwoners is licht gedaald, maar blijft gemiddeld op 5,6 ambtenaren per 1.000 inwoners. De verwachte stijging in 2015 in fte als gevolg van de toevoeging van taken in het sociaal domein heeft zich nog niet doorgezet. Het bedrag dat we uitgegeven hebben aan inhuur is de afgelopen 6 jaar gedaald van € 9,6 miljoen naar een verwachte circa € 2,2 miljoen voor 2015. Hiermee zitten wij onder aan de benchmark. Verdere bezuinigingen zijn alleen mogelijk als ze volgens de lijn lopen. Eerst takenreductie, dan bezuinigen van bijbehorende formatie en overhead. Inhuurbudget blijft belangrijk om flexibel te blijven.

De groei en doorgroei voor onze medewerkers stagneert nog vanwege de lastige arbeidsmarkt. We hebben weinig interne vacatures. Na een lichte toename in doorstroom begin 2015 door het vertrek van een afdelingshoofd, verwachten we dat de doorstroom in 2016 nog stagneert. Boventallige medewerkers richten zich vooral op kansen buiten onze gemeente. Medewerkers met potentie en ambitie, die de organisatie graag wil behouden, kunnen wij een stage bieden op een andere afdeling of laten werken aan uitdagende tijdelijke projecten, waardoor we de horizontale groei vergroten, integraal werken bevorderen en ze uitgedaagd blijven in hun werk. Mocht de ambitie van de talentvolle medewerkers toch groter zijn en de arbeidsmarkt meer gaat aantrekken, dan moet onze organisatie er alles aan doen om een aantrekkelijke werkgever te blijven.

Het college wil een open, transparante, (controleerbare) en lerende organisatie zijn met een klantgerichte instelling. Het gaat om focus op kwaliteit en verwachtingen, reflectie op eigen gedrag en processen, evaluatie van werkprocessen en organisatievormen, het voorkomen van fouten en doorlichting van de organisatie. We bevorderen creatief denken.

De organisatie is al goed op weg. Evaluatie van het jaarrekeningtraject en -resultaat, begrotingscan, verdiepende rapporten op begrotingsonderdelen en de benchmark op formatie leiden telkens tot bijsturing van (formatie)budgetten en sturing op resultaat en medewerkers.

De organisatie kan zich nog verder doorontwikkelen in integraal werken en denken. Opleidingen en verdergaande digitalisering zijn daarbij een voorwaarde. We kunnen medewerkers met specifieke opleidingen zoals mediation en lean breder uitnutten in de organisatie. Aandacht voor inzetbaarheid, werkbelasting, werknemerstevredenheid en goed verzuimbeleid horen daarbij.

Dit gaan we doen in 2016 en verder

1. We evalueren of het model rondom de 3D's past bij de taken, zowel qua inhoud als omvang.
2. We houden elke twee jaar (eind 2015) een medewerkerstevredenheidsonderzoek (MTO) en de Risico Inventarisatie en Evaluatie (RI&E). Met de uitslagen van de onderzoeken gaat de organisatie in 2016 aan de slag.
3. Begeleiding en plaatsing van boventallig personeel als gevolg van bezuinigingen en overheadreductie, binnen het vastgesteld sociaal kader.
4. We focussen op het door ontwikkelen van integraal werken en denken.
5. We bieden medewerkers met ambitie en potentie intern mogelijkheden om zich te verbreden en leveren extra inspanningen om hen te behouden.
6. We brengen regelmatig, zowel individueel als in groepsverband, incompany trainingen en de Lansingerland Academie onder de aandacht om de ontwikkeling en verbreding van de medewerkers te stimuleren en te faciliteren.
7. We hebben structurele aandacht voor verzuimbeleid om gelijk of onder de benchmark gemeenten te blijven.

3.5.4 Communicatie

Om in de lead te blijven, in deze snel veranderende wereld, en uitvoering te geven aan de bezuinigingsopdracht van het college, werkt communicatie volgens de marketingtool uit de mediaplanning: less is more (de kunst van het weglaten toegepast op communicatiestrategie d.m.v. focussen). We maken daarbij strategische keuzes en kiezen piekmomenten met als doel zichtbaarheid op een zo hoog mogelijk niveau (meer dan gebruikelijk) te bereiken en daardoor meer impact van de boodschap en het imago van LL te versterken. Daarnaast gaan we meer inzetten op strategische en tactische communicatie, waarbij de operationele taken meer geprioriteerd worden. Operationele communicatie blijft noodzakelijk voor de corporate communicatie. We geven in de communicatie prioriteit aan de interne communicatie en we hebben de ambitie om het integraal werken in de organisatie te bevorderen.

Dit gaan we doen in 2016 en verder

1. We communiceren transparant naar onze inwoners, bedrijven en organisaties. We betrekken de inwoners in een zo vroeg mogelijk stadium bij beleid en uitvoering.
2. Inwoners, bedrijven en organisaties zijn op de hoogte van het beleid en weten waarom en wat dat voor hen betekent.
3. We maken strategische keuzes en kiezen de piekmomenten om zo maximale zichtbaarheid en meer impact van de boodschap te bereiken.
4. We focussen op de speerpunten van het collegeprogramma en de grotere thema's om Lansingerland zo zichtbaar en op een zo hoog mogelijk niveau te profileren, met minder middelen.
5. In de gebiedscommunicatie richten wij ons op de individuele kernen. Het identiteitsonderzoek gebruiken we ook om onze communicatie en de woonkwaliteiten van de kernen te versterken om zo de aantrekkelijkheid van het wonen en werken in onze gemeente te vergroten.
6. Wij profileren de gemeente Lansingerland, gebruik makend van de uitkomsten van het onderzoek identiteit, de dialoog en Lansingerland 2040 op bestuurlijk, economisch en internationaal niveau.
7. De centrale contentredactie draagt zorg voor de kwaliteit van alle interne en externe content.
8. De centrale contentredactie draagt zorg voor de webcare en reageert bij reguliere vragen binnen vier uur tijdens kantooruren. Buiten kantoor tijden reageert de contentredactie op berichten die meteen een antwoord vragen en bij calamiteiten en crisissen.
9. We geven in de communicatie prioriteit aan de inbreng van de samenleving bij de diverse speerpunten en grotere thema's.
10. We faciliteren de spreekuren van de kernwethouders.
11. We brengen de kernwethoudersspreekuren onder de aandacht van de inwoners. We monitoren de spreekuren. We besteden aandacht aan de specifieke werkzaamheden van de kernwethouders om het kernwethouderschap beter te profileren.

12. Koningsdag, dodenherdenking, 5 mei viering en lintjesregen zijn belangrijke profileringsmomenten voor de gemeente die bijdragen aan het verkleinen van de afstand tussen bestuur en maatschappij. Wij ondersteunen en faciliteren activiteiten rond deze evenementen.
13. Social media maakt een belangrijk onderdeel uit van de communicatiestrategie. We monitoren issues en maken omgevingsanalyses voor de speerpunten en thema's.

3.5.5 Informatievoorziening en ICT

We gaan verder met het digitaliseren van onze dienstverlening door middel van een zaakstelsel. Ook sluiten we verder aan op Digitaal 2017. We gaan bewuster om met de veiligheid van onze informatie en treffen hiervoor maatregelen. We continueren de stabiliteit van onze ICT-infrastructuur en we starten met het robuust maken van de groeiende behoefte aan tijd- en plaats onafhankelijk werken.

Dit gaan we doen in 2016 en verder

- We starten met de implementatie van zaakgericht werken. Hiervoor is een zaakstelsel aangeschaft en in 2016 maken we hiervan gebruik voor een aantal zaken.
- We implementeren het informatiebeveiligingsbeleid volgens het vastgestelde plan van aanpak.
- We sluiten verder aan op Digitaal 2017. De verplichte basisregistraties (BGT, NHR) worden ingevoerd en we sluiten aan op de berichtenbox van de overheid.
- We continueren de stabiliteit van onze ICT-infrastructuur door het vervangen van noodzakelijke hardware. De storage switches, de storage en een deel van het serverpark worden vervangen.
- We starten met het robuust maken van tijd- en plaats-onafhankelijk werken. Hiervoor maken we een visie en starten een pilot d.m.v. nieuwe devices die beter geschikt zijn voor het concept van tijd- en plaats-onafhankelijk werken.

3.5.6 Inkoop en aanbestedingen

Op het gebied van inkoop hebben we als hoofddoelstellingen: blijven voldoen aan de rechtmatigheidseisen, inkopen tegen de meest optimale (integrale) prijs-kwaliteit verhouding en het optimaal functioneren van de inkoopfunctie in de organisatie. Daarbij dragen we met inkoop bij aan de ambities op het gebied van duurzaamheid en social return.

Dit gaan we doen in 2016 en verder

Naast het begeleiden van en adviseren bij de hoeveelheid aan aanbestedingen en inkoop- en rechtmatigheidsvraagstukken, richten we ons op het volgende:

- Implementeren van de nieuwe Europese richtlijnen / nieuwe Aanbestedingswet 2016.
- Verder professionaliseren en borgen van de inkoopfunctie in de organisatie (onder meer met behulp van het inkoophandboek en sjabloondocumenten).
- Professionaliseren van contractbeheer en -management.
- Deelname aan het Platform Duurzaam Inkopen van de MRDH en het verder implementeren van Duurzaam Inkopen in diverse aanbestedingstrajecten.
- Consolideren goede relatie met lokale ondernemers.
- Waar mogelijk en wenselijk (doelmatig en efficiënt) samenwerken met andere organisaties/gemeenten; van kennisdeling tot gezamenlijk aanbesteden.

3.5.7 Huisvesting, facilitaire zaken en DIV

Doel van de facilitaire ondersteuning is dat de organisatie en het bestuur maximaal tijd kunnen besteden aan hun eigenlijke activiteiten. Dit doen we door het beschikbaar stellen, hebben en houden van faciliteiten op het gebied van huisvesting en informatievoorziening en daaraan gerelateerde producten en diensten. Naast het gebruik van het gemeentehuis door de eigen organisatie geven we uitvoering aan het Vastgoedbeleid door het fungeren als eerste contactpersoon van de huurders van het kantoorgebouw en het verhuren van de openbare ruimten voor incidentele evenementen/activiteiten.

Met professioneel digitaal archief- en informatiebeheer ondersteunen we de organisatie bij het transparant handelen en het kunnen afleggen van verantwoording over dit handelen. Daarnaast stellen we een blijvende bewaring veilig van informatie met (cultuur-)historische waarde.

Bij de implementatie van een zaakstelsel komt waarschijnlijk gelijktijdig een nieuw documentmanagementsysteem. Deze laatste richten we in en we ondersteunen bij het opstellen van de processen om de digitale dienstverlening te verbeteren.

Dit gaan we doen in 2016 en verder

- Met de faciliteiten aansluiten op de toenemende mate van tijd- en plaats-onafhankelijk werken.
- Mogelijkheden voor verhuur van het gemeentehuis optimaal benutten.
- Implementatie van het zaakstelsel/documentmanagementsysteem.
- Verder verbeteren van het gebruik van het documentmanagementsysteem door de interne klant.
- Overdracht van de bewaarserie Bleiswijk (periode 1978-2006) aan het Stadsarchief Rotterdam (circa 86 meter).
- Vernietiging van het archief dat daarvoor in aanmerking komt op basis van de vernietigingslijst 2016.

3.5.8 Burgerparticipatie

We betrekken inwoners proactief, in een zo vroeg mogelijk stadium, bij beleid en uitvoering. We moedigen burgerinitiatieven en het nemen van eigen verantwoordelijkheid aan. We stimuleren en bevorderen een goede communicatie en samenwerking tussen gemeente, inwoners/wijkcomités en externe organisaties.

Dit gaan we doen in 2016 en verder

1. We organiseren in samenwerking met de raad een jaarlijks inwonersdebat.
2. We dragen zorg voor de instandhouding van het meldpunt voor burgerparticipatie en burgerparticipatie-initiatieven.
3. We coördineren en ondersteunen bij het Burgerpanel. Wij dragen zorg voor in ieder geval 5 burgerpanelonderzoeken.
4. We geven in de communicatie prioriteit aan het ondersteunen van het wijkgericht werken.
5. We profileren ons als een gemeente die burgerparticipatie en burgerinitiatief hoog in het vaandel heeft staan.

3.6 Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk én een financieel belang heeft. Van een financieel belang is sprake indien de gemeente risico loopt met aan deze partijen beschikbaar gestelde middelen of als de gemeente aangesproken kan worden als de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Van bestuurlijk belang is sprake als de gemeente zeggenschap heeft, vanwege vertegenwoordiging in het bestuur of vanwege het hebben van stemrecht.

Informatievoorziening

In onderstaand overzicht wordt per verbonden partij de informatie verstrekt welke op grond van artikel 15 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht is. In 2014 heeft een wijziging van het BBV, artikel 15, lid 2, plaatsgevonden. De commissie BBV heeft in november 2014 een notitie verbonden partijen opgesteld. De notitie geeft een overzicht van de relevante aspecten van verbonden partijen met betrekking tot begroting, verantwoording en governance vraagstukken voor gemeenten, provincies en waterschappen. Deze informatie staat in deze paragraaf. Uitgebreidere informatie per verbonden partij is in de zogenaamde factsheets opgenomen, welke in september 2015 aan de raad gestuurd zijn (U15.09734). Op de website van Lansingerland is, conform artikel 27 van de Wgr, een register Verbonden partijen opgenomen met informatie.

Ontwikkelingen 2015 en 2016

Deelname van Lansingerland aan verbonden partijen is dynamisch. Per 1 januari 2015 zijn de gemeenschappelijke regelingen Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) en Jeugdzorg Rotterdam van start gegaan. De GR Stadsregio Rotterdam is per 1 juli 2015 geliquideerd en gaat tot 1 juli 2016 verder als Stadsregio in liquidatie (SR-il). Conform het liquidatieplan is na vaststelling van de jaarrekening 2014 op 1 juli 2015 overgegaan tot afrekening met de regiogemeenten naar rato van inwonersaantallen van de vrij besteedbare ruimte in de Investeringsreserve, de reserve Weerstandsvermogen en de Groenprojecten. Voor Lansingerland betekent dit een bedrag van € 1.127.087 (in de voorjaarsnota was € 770.000 opgenomen). Naar verwachting liquideert in 2016 GR Groenzoom; het AB van de groenzoom stelt hiervoor in 2015 een liquidatieplan inclusief financiële gevolgen op. Het liquidatieplan behoeft de instemming van de raden van de deelnemende gemeenten.

Met behulp van het stappenplan uit de Nota verbonden partijen is de afweging gemaakt dat de BNG voldoet aan de definitie van een verbonden partij. Vorig jaar was BNG al opgenomen in de begroting. Eind 2015 vindt een evaluatie plaats van de 'Nota verbonden partijen 2011-2015' en wordt een nieuwe nota opgesteld.

In onderstaand overzicht wordt de meest essentiële financiële informatie opgenomen van de verbonden partijen. In de latere tabellen wordt per verbonden partij de informatie verstrekt die op grond van artikel 15 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht is.

Verbonden partijen in de commissie Algemeen Bestuur

Naam regeling	Programma	Bijdrage 2014	Begroting 2015	Begroting 2016
1.1 Bleizo	5. Lansingerland Ontwikkelt	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.
1.2 Bedrijvenschap Hoefweg	5. Lansingerland Ontwikkelt	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.
1.3 Schadevergoeding schap HSL-Zuid	5. Lansingerland Ontwikkelt	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.
1.4 Stadsregio Rotterdam-Rijnmond	1. Bestuur en dienstverlening	€ 262.000	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.
1.5 Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond	1. Bestuur en dienstverlening	€ 2.326.000	€ 2.488.000	€ 2.691.000
1.6 Eneco holding BV	7. Algemene Dekkingsmiddelen	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.
1.7 SVHW (Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie, Heffingen en Waardebepaling)	7. Algemene dekkingsmiddelen	€ 504.000	€ 512.000	€ 525.000
1.8 MRDH (Metropoolregio Rotterdam-Den Haag)	7. Algemene dekkingsmiddelen	Niet van toepassing.	€ 169.000	€ 171.000
1.9 BNG (Bank Nederlandse Gemeenten)	7. Algemene dekkingsmiddelen	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.

Verbonden partijen in de commissie Ruimte

Naam regeling	Programma	Bijdrage 2014	Begroting 2015	Begroting 2016
2.1 DCMR Milieudienst Rijnmond	5. Lansingerland Ontwikkelt	€ 1.065.000	€ 1.073.000	€ 1.184.000
2.2 Groenzone Berkel-Pijnacker-Nootdorp (Groenzoom)	5. Lansingerland Ontwikkelt	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.
2.3 Recreatieschap Rottemeren	5. Lansingerland Ontwikkelt	€ 176.000	€ 183.000	€ 191.000
2.4 Dunea (voorheen Duinwaterbedrijf Zuid-Holland)	7. Algemene Dekkingsmiddelen	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.	Niet van toepassing.
2.5 Parkmanagement Bedrijvenpark Oudeland (PMBO)	5. Lansingerland Ontwikkelt	€ 57.000	€ 57.000	€ 57.000

Verbonden partijen in de commissie Samenleving

Naam regeling	Programma	Bijdrage 2014	Begroting 2015	Begroting 2016
3.1 Openbare Gezondheidszorg Rotterdam-Rijnmond	3. Maatschappelijke ondersteuning	€ 298.000 gezondheidszorg en € 64.000 inspectie kinderopvang ⁹	€ 292.000 gezondheidszorg en € 94.000 inspectie kinderopvang	€ 295.000 gezondheidszorg en € 79.000 inspectie kinderopvang
3.2 Jeugdhulp Rijnmond	3. Maatschappelijke ondersteuning	Niet van toepassing.	€ 6.290.000 waarvan € 84.000 organisatiekosten	€ 6.659.000 waarvan € 49.000 organisatiekosten

⁹ Dit bedrag is exclusief de gemeentelijke inkoop extra inspecties kinderopvang van € 13.639,-. Dit is nog een voorlopig bedrag. De definitieve afrekening moet nog plaatsvinden.

* = minimaal voorgeschreven volgens artikel 15 BBV

Naam verbonden partij *	BLEIZO
Vestigingsplaats *	Bergschenhoek, gemeente Lansingerland.
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?) *	Het doel van deze GR is het ontwikkelen van het gebied rondom het OV knooppunt Bleizo, gericht op het realiseren van een nieuw economisch knooppunt met een eigen identiteit. Met de ontwikkeling van een OV-knooppunt en het gebied daarom heen wil de gemeente een gunstig economisch klimaat en een interessant werk - en woongebied creëren voor de inwoners.
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	(art. 32 GR Bleizo) Beide gemeenten staan ervoor in dat de GR Bleizo altijd over voldoende middelen beschikt om verplichtingen aan derden te voldoen. Verder komt een batig/nadelig saldo voor 50% ten gunste/laste van Lansingerland, waarbij de afspraak is gemaakt dat een gunstig saldo op de grex Bleizo en/of Hoefweg ter grootte van het bedrag dat Zoetermeer garant staat voor het station eerst volledig ten goede komt aan Zoetermeer.
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Begin 2014 € 3,4 miljoen negatief Eind 2014 € 0
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Begin 2014 € 56,4 miljoen Eind 2014 € 55,8 miljoen
Financieel resultaat 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	€ 3,4 miljoen positief
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2015 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft*	In het raadsbesluit van januari 2015 over de Realisatieovereenkomst OV Knooppunt Bleizo zijn afspraken vastgelegd over een gewijzigde winstdeling tussen Lansingerland en Zoetermeer i.r.t. de garantstelling van Zoetermeer aan GR Bleizo voor € 9,5 mln voor het OV Knooppunt.
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	De gemeenten Lansingerland en Zoetermeer nemen beiden voor 50% deel in deze gemeenschappelijke regeling. De grondexploitatie van GR Bleizo per 1-1-2015 is positief: € 1 mln Netto Contante Waarde (NCW). Bleizo heeft een risicoprofiel, waarbij ook rekening wordt gehouden met kansen, van ca. € 9 mln. De risico's betreffen het uitgiftetempo, grondprijsontwikkeling en kostenstijging. In Lansingerland wordt rekening gehouden met een bruto risicoprofiel van € 11 miljoen voor Bleizo (zonder rekening te houden met kansen: in de risicocalculatie houden we dus alleen rekening met de risico's en niet met mogelijke meevallers). Van dit bedrag is 50% meegenomen in de berekening voor het benodigd weerstandsvermogen.
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	Het bereiken van een ontwikkelingsovereenkomst voor Transportium en Adventureworld, resulterend in een gronduitgifte. Overige gronduitgiften m.b.t. reguliere bedrijvigheid. Het nieuwe bestemmingsplan voor Bleizo, dat de beoogde ontwikkelingen planologisch mogelijk moet maken. Voorbereiding invoering Vennootschapsbelasting.

Naam verbonden partij *	Bedrijvenschap Hoefweg
Vestigingsplaats *	Bleiswijk, gemeente Lansingerland.
Deelnemende partijen	Gemeente Lansingerland (voorheen gemeente Bleiswijk) en gemeente Zoetermeer.
Doelstelling van de VP. <i>(Hoe ziet ons publiek belang eruit?) *</i>	Ontwikkeling van het bedrijventerrein Hoefweg (Hoefweg Noord) voor vestigingsmogelijkheden voor bedrijven. Met de ontwikkeling van dit gebied wil de gemeente een gunstig economisch klimaat en daarmee indirect een interessant werk - en woongebied creëren voor de inwoners.
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? <i>(Hoe ziet ons financieel belang eruit?)</i>	Geen structurele bijdrage aan of van het Bedrijvenschap. Art. 24 en 25 van de GR: de gemeente levert een financiële bijdrage aan het startkapitaal, de gemeenten zorgen voor voldoende middelen zodat de GR aan verplichtingen aan derden kan voldoen. De inbreng en risicoverdeling is op 50%- 50% voor elke gemeente vastgesteld. De GR neemt voor 30% deel aan de CV Prisma en voor 31% in de BV Prisma.
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* <i>(Uit: jaarrekening 2014)</i>	Begin 2014: 0 Eind 2014: 0
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* <i>(Uit: jaarrekening 2014)</i>	Begin 2014: € 12,4 mln Eind 2014: € 10,3 mln
Financieel resultaat 2014* <i>(Uit: jaarrekening 2014)</i>	Financieel resultaat 2014: 0
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2015 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft*	Er worden geen noemenswaardige veranderingen verwacht.
Welke mogelijke veranderingen in de financiële bijdrage van LL of wijzigingen in systematiek van bijdragen zijn er de komende 2 jaar te verwachten voor LL?	Geen
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	De financiële risico's voor het Bedrijvenschap Hoefweg hebben te maken met het uitgiftetempo van de gronden, de te realiseren uitgifteprijs en de ontwikkelingen in de rentestand. Indien het uitgiftetempo en de uitgifteprijs niet gehaald wordt, en het renteniveau oploopt, dan verhoogt dit het financiële risico.
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	De ontwikkeling van concurrerende terreinen (Glasparel) heeft invloed op uitgiftetempo en prijsvorming.

Naam verbonden partij *	Schadevergoedingsschap HSL-Zuid, A16 en A4.			
Vestigingsplaats *	Rotterdam			
Deelnemende partijen	Gemeente Lansingerland en alle overige gemeenten over wiens grondgebied de HSL-Zuid is aangelegd, alsmede de provincie Zuid-Holland.			
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?) *	In artikel 2 van de gemeenschappelijke regeling staat opgenomen; <i>“Het doel van de regeling is het bevorderen dat de behandeling van verzoeken om schadevergoeding die verband houden met de aanleg van de HSL-Zuid en de verbreding, verlengingen reconstructie van de A-16 (...)respectievelijk de A-4, zoals bedoeld in artikel 1 onder f, en de beslissing op die verzoeken doelmatig, deskundig en op gelijke wijze plaatsvinden. Door deze regeling wordt tevens voor de burgers duidelijkheid geschapen over de terzake bevoegde instantie.”</i>			
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	De kosten van het Schap en van de door het Schap toegekende schadevergoedingen neemt de rijksoverheid voor haar rekening.			
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Er is geen sprake van een eigen vermogen.			
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Er is geen sprake van vreemd vermogen.			
Financieel resultaat 2014* (Uit: jaarrekening 2014)		Gerealiseerd	Begroot	Afwijking
	Algemene kosten (incl. BTW)	151.552	202.000	-50.448
	Schadevergoedingen (incl. rente)	624.510	1.076.000	-451.490
	Deskundigenkosten (incl. BTW)	75.734	93.000	-17.266
	Totaal uitgaven (incl. BTW)	851.796	1.371.000	-519.204
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2015 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft*	Vanwege het feit dat alle kosten voor rekening komen van het Ministerie van I&M, is er geen sprake van financieel belang voor de gemeente.			
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	Er zijn thans geen financiële risico's bekend. Het Schap heeft met de projectorganisatie de afspraak gemaakt dat wanneer er een schadeverzoek met een aanmerkelijk belang wordt ingediend dat deze, met het oog op risicomanagement, direct kenbaar wordt gemaakt bij de projectorganisatie.			
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	De geluidsmetingen van TNO en de gevolgen van geluidsoverschrijdingen en het halen van het Tracébesluit. Eventuele maatregelen tegen geluidsoverlast en wat te doen indien de normen niet worden gehaald. Op dit moment is onduidelijk wat de gevolgen zullen zijn. Wanneer het Schap geïnformeerd wordt over de besluitvorming van de staatssecretaris zal het Schap een besluit nemen over de te hanteren werkwijze. Het Schap zal een plan van aanpak maken en dit aan het bestuur voorleggen. De gemeenschappelijke regeling eindigt per 1 januari 2016. Er kan tussentijds door de gemeenteraden van de deelnemende gemeenten besloten worden om de regeling te verlengen. Op dit moment wordt uitgegaan van een reguliere voortzetting van de werkzaamheden van het Schap.			

Naam verbonden partij *	Stadsregio Rotterdam (SR)
Vestigingsplaats *	Rotterdam
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?) *	De stadsregio Rotterdam is een, op uitvoering gericht regionaal bestuur dat via een integrale aanpak zaken tot stand brengt, die gemeenten afzonderlijk niet kunnen realiseren. De stadsregio werkt aan een goed bereikbare regio met een sterke concurrentiepositie en een aantrekkelijk leef-, woon- en vestigingsklimaat. De stadsregio versterkt daartoe de economische, ruimtelijke en sociale samenhang van de regio.
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	De bijdrage van Lansingerland aan de stadsregio in 2014 bedraagt €256.766. De berekende bijdrage per inwoner is € 4,65 in 2014. Het totaal aantal inwoners op 1 januari 2013 (CBS) bepaalt de totale inwonersbijdrage. Liquidatie van de Stadsregio vindt per 1 juli 2015 plaats. De reserves voldoende om de geraamde frictiekosten te dekken (zie liquidatieplan I15.03725). In 2015 draagt Lansingerland niet meer bij aan de stadsregio.
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	31-12-2013 Eigen Vermogen = € 61,6 mln. 31-12-2014 Eigen Vermogen = € 60,1 mln.
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	31-12-2013: Vreemd Vermogen = € 462,3 mln. 31-12-2014: Vreemd vermogen = € 445,1 mln.
Financieel resultaat 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	<p>De concept-jaarrekening 2014 sluit met een positief saldo van € 3.999.159. Dit saldo valt ruim € 0,5 miljoen hoger uit dan de laatste prognose in de 2e Bestuursrapportage 2014. Uit zowel de financiële- als beleidsmatige toelichting op de jaarstukken 2014 blijkt, dat het positieve resultaat voortvloeit uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • minder werkelijke lasten dan geraamd binnen de verschillende programma's; • vrijval van niet bestede subsidiegelden of terug ontvangst van niet bestede subsidiegelden; • de vrije rentebaten, welke als gevolg verstrekte (kort)geldleningen aan andere overheidsorganisaties toch nog een - beperkt - hogere renteopbrengst laten zien dan de laatste prognose. <p>Het bestemmingsvoorstel van de jaarstukken 2014 betekent een dotatie van het saldo ad. € 3.999.159 aan de reserve Weerstandsvermogen. Tevens wordt het restant saldo op 31-12-2014 van de reserve Doorlopende activiteiten ad. € 92.389 toe te voegen aan de reserve Weerstandsvermogen.</p>
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2014 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft*	Er hebben zich in 2014 geen veranderingen voorgedaan in het financiële belang van Lansingerland bij de Stadsregio.
Welke mogelijke veranderingen in de financiële bijdrage van LL of wijzigingen in systematiek van bijdragen	Per 1 januari 2015 draagt lansingerland niet meer bij aan de Stadsregio. De inwonersbijdrage voor de MRDH is lager (zie factsheet MRDH). Conform het liquidatieplan zal in 2015 - na vaststelling van de jaarrekening 2014 - worden overgegaan tot afrekening met de regiogemeenten naar rato van inwonersaantallen van de vrij besteedbare ruimte in de Investeringsreserve, de reserve

zijn er de komende 2 jaar te verwachten voor LL?	Weerstandsvermogen en de Groenprojecten. In de voorjaarsnota 2015 is een bedrag van € 770K opgenomen. In de laatste vergadering van het AB van de Stadsregio is het definitief vastgesteld. Dit komt neer op een bedrag van € 1.127.087 voor Lansingerland.
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	De stadsregio wenst de liquidatieperiode zo kort mogelijk te laten duren; de verwachte planning is 1 juli 2016. Het doel is om zoveel mogelijk subsidies af te wikkelen in deze periode. In een aantal gevallen is dit niet mogelijk en worden er afspraken gemaakt tussen de gemeente en de stadsregio over de lopende subsidies na de liquidatieperiode. Deze afspraken krijgen vorm door middel van een uitvoeringsovereenkomst, waarin de afspraken tussen de gemeente en de stadsregio over besteding van de gelden worden vastgelegd. Voor Lansingerland gaat dit om de projecten Triangelpark en Common Green Noordas. Ook worden daarin de waarborgen opgenomen voor de stadsregio om ervoor te zorgen dat de gemeente zich aan deze afspraken houdt. Belangrijke doelstelling hierbij is om waarborgen te treffen dat de subsidies worden benut overeenkomstig de voorwaarden waarvoor deze zijn bestemd.
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	Niet alle taken gaan over naar de metropoolregio. Dit betekent dat college en raad een afweging gaan maken over de "weestaken" (zoals ruimte, groen en wonen) en hoe ze daar mee om willen gaan. Dit kan leiden tot afronding/afstoting van die taken, maar ook tot nieuwe samenwerkingsvormen met gemeenten al dan niet binnen de MRDH.

Naam verbonden partij *	Veiligheidsregio Rotterdam - Rijnmond
Vestigingsplaats *	Rotterdam
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?) *	<p>Het openbaar lichaam heeft tot doel¹⁰:</p> <p>A. Het doelmatig organiseren en coördineren van werkzaamheden ter voorkoming, beperking en bestrijding van brand, het beperken van brandgevaar, het voorkomen en beperken van ongevallen bij brand en al hetgeen daarmee verband houdt, het beperken en bestrijden van gevaar voor mensen en dieren bij ongevallen anders dan bij brand, het beperken en bestrijden van rampen en overigens het bevorderen van een goede hulpverlening bij ongevallen en rampen;</p> <p>B. Het doelmatig organiseren en coördineren van het vervoer van zieken en ongevals slachtoffers, de registratie daarvan en het bevorderen van adequate opname van zieken en ongevals slachtoffers in ziekenhuizen of andere instelling voor intramurale zorg;</p> <p>C. Het voorbereiden en bewerkstelligen van een doelmatig georganiseerde en gecoördineerde geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen;</p> <p>D. Het geven van invulling aan de regionale taken ten aanzien van het waarborgen van de fysieke veiligheid van de organisatie en het voorbereiden op rampenbestrijding en crisisbeheersing en de hiermee verband houdende multidisciplinaire samenwerking, waaronder begrepen de Gemeenschappelijke Meldkamer als integraal informatieknoppunt.</p>

¹⁰ Artikel 3 Gemeenschappelijke Regeling VRR, 2006.

	Het publieke belang wordt behartigd door het voorkomen, beperken en bestrijden van rampen en crises.
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	Bijdrage 2015 is € 2.515.514, dit bedrag is als volgt opgebouwd: € 2.487.514 (Basiszorg) en € 28.000 (Individuele taken en bijdragen).
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Eigen vermogen begin boekjaar 2014 = € 12.573.465 Eigen vermogen einde boekjaar 2014 = € 8.640.702
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Vreemd vermogen begin boekjaar 2014 = € 61.444.711 Vreemd vermogen einde boekjaar 2014 = € 59.640.020
Financieel resultaat 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	€ -2.613.000
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2015 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft*	In de loop van 2014 heeft zich een aantal wijzigingen voorgedaan met financiële consequenties waardoor een 2e begrotingswijziging noodzakelijk was. Zo is er medio 2014 een principeakkoord gesloten voor een nieuwe cao gemeenten, waaronder ook (een deel van) de medewerkers van de VRR vallen. Deze nieuwe cao treedt met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2013 in werking tot 1 januari 2016. De financiële consequenties hiervan zijn niet verwerkt in de begrotingen van 2014 en 2015. De gemeentelijke bijdrage voor het jaar 2016 is echter wel verhoogd, namelijk met 0,5%. Dit werkt structureel door naar de jaren 2017 en 2018. (Inflatiecorrecties zijn in de 2e begrotingswijziging overigens nog niet meegenomen). In de meerjarenbegroting van Lansingerland is nog geen rekening gehouden met deze verhoging als gevolg van de cao afspraken 2013-2016.
Welke mogelijke veranderingen in de financiële bijdrage van LL of wijzigingen in systematiek van bijdragen zijn er de komende 2 jaar te verwachten voor LL?	In 2008 heeft het AB van de VRR de nieuwe financieringssysteem vastgesteld. Deze financieringssysteem leidde tot herverdeeldeffecten onder gemeenten; voor een aantal gemeenten heeft dit tot een verlaging van de bijdrage (de zogenoemde voordeelgemeenten) en voor een aantal gemeenten tot een verhoging geleid. Lansingerland werd aangemerkt als 'voordeelgemeente'. Bij de introductie van de nieuwe financieringssysteem is besloten dat de verlaging van de bijdragen van de zogenaamde 'voordeelgemeenten' pas plaatsvindt na afloop van de overgangperiode 2010-2013. Deze verlaging is verwerkt in de bijdrage van Lansingerland aan de VRR in 2014. Bij de vaststelling van de nieuwe financieringssysteem is ook besloten om de bijdragen van de regiogemeenten in 2014 te herijken. Omdat het inwoneraantal van Lansingerland inmiddels de 50.000 is gepasseerd (01/01/12: 55.270 inwoners), valt Lansingerland in een hogere tariefgroep. Deze tariefwijziging heeft een forse bijraming van de bijdrage van Lansingerland aan de VRR tot gevolg. Uit een grove berekening komt naar voren dat ongeveer € 550.000,00 bij geraamd moet worden. De VRR heeft hiervoor een ingroeimodel (1e jaar 25%, 2e jaar 50%, 3e jaar 75% en 4e jaar 100%) voorgesteld. Dit ingroeimodel loopt van 2014 tot en met 2017. De VRR kampt al geruime tijd met een lage weerstandscapaciteit. Ultimo 2014 kan de weerstandscapaciteit van de VRR gewaardeerd worden op 'matig' (0,8 - 1,0).

Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	In de (concept)begroting 2016 is een aantal risico's opgenomen, waaronder: <ul style="list-style-type: none"> - Ontwikkelingen Landelijke Meldkamerorganisatie (LMO) - Wegvallen subsidie Impuls omgevingsveiligheid - Aanbesteding ambulancezorg - Faillissement van leveranciers - Herijking Rijksuitkering BDUR
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	<ul style="list-style-type: none"> - Verhoging van de bijdrage aan de VRR door tariefwijziging - Lage weerstandscapaciteit van de VRR - Mogelijke herijking financieringssysteem 2017/2018 <p>De burgemeester vroeg bij de directeur Brandweer van de VRR, mevrouw Van Daalen, aandacht voor ontwikkelingen in Lansingerland die consequenties hebben voor de brandweezorg in Lansingerland, zoals de aanleg van de A13/A16, de uitbreiding van RTHA en de groei van de gemeente tot ongeveer 76.000 inwoners. Deze ontwikkelingen moeten nadrukkelijk meegenomen worden bij de ontwikkeling van een toekomstbestendig kazernespreidingsplan. De VRR streeft ernaar dit plan in 2017 gereed te hebben.</p>

Naam verbonden partij *	Eneco Holding N.V.
Vestigingsplaats *	Rotterdam
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?) *	De waarborging van levering van energie aan de klanten binnen het verzorgingsgebied. Sluitendheid van de meerjarenbegroting en invloed op majeure investeringsbeslissingen.
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	Algemeen structureel dekkingsmiddel in de meerjarenbegroting. Lansingerland is de vijfde aandeelhouder met een aandeel van 3,38% in het aandelenkapitaal.
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Eigen vermogen begin boekjaar 2014 = € 5.188 miljoen Eigen vermogen einde boekjaar 2014 = € 4.593 miljoen
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Vreemd vermogen begin boekjaar 2014 = € 4.592 miljoen Vreemd vermogen einde boekjaar 2014 = € 4.963 miljoen
Financieel resultaat 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Financieel resultaat 2014 € 206 miljoen, waarvan de helft toe te rekenen aan aandeelhouders.
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2015 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft*	Naar verwachting doet de Hoge Raad op 20 maart 2015 uitspraak over de vraag of energiebedrijven hun eigen elektriciteits- en gasnet mogen hebben (het lopende splitsingsdossier). De netten zijn een stabiele inkomstenbron voor Eneco. Indien er wordt gesplitst en verkocht zal dit financiële gevolgen hebben.
Welke mogelijke veranderingen in de financiële bijdrage van LL of wijzigingen in systematiek van bijdragen zijn er de komende 2 jaar te verwachten voor LL?	N.v.t.
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	De dividenduitkering is een vast dekkingsmiddel in onze begroting. De omvang van het uit te keren dividend is afhankelijk van de netto winst in enig jaar. Aangezien de nettarieven sterk zijn verlaagd is de

	verwachting dat de dividenduitkering de komende jaren zal dalen, waarna deze in 2018 weer zal stijgen.
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	De ontwikkeling rondom de splitsingswet wordt nauwgezet gevolgd. Het Europese Hof heeft inmiddels uitspraak gedaan. De Nederlandse Hoge Raad moet nu bepalen of de beperkingen van het vrije kapitaalverkeer van energieonderneming door het groepsverbod geschikt zijn om de doelstellingen van de overheid te bereiken, en of de beperkingen niet verder gaan dan noodzakelijk voor verwezenlijking van deze doelstellingen.

Naam verbonden partij *	SVHW (Samenwerkingsverband Vastgoedinformatie, Heffingen en Waardebepaling)
Vestigingsplaats *	Klaaswaal
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?) *	(art 3 GR) Een zo doelmatig mogelijke uitvoering van werkzaamheden met betrekking tot <ul style="list-style-type: none"> - de heffing en invordering van belastingen - de uitvoering van Wet waardering onroerende zaken (woz) - de administratie van vastgoedgegevens - het verstrekken van vastgoedgegevens aan deelnemers en derden
Veranderingen in 2015 en 2016 in het bestuurlijke en publieke belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft.	Lansingerland is nog steeds in discussie met de SVHW of wij formeel wel toegetreden zijn tot de GR. Daarnaast loopt er een politieke discussie waarbij de vraag is of Lansingerland wel toe moet treden tot de GR of dat wij als gemeente weggaan bij de SVHW.
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	De bijdrage van Lansingerland, op grond van de Begroting 2015, bedraagt € 512.000,-.
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Per 1 januari 2014: € 423.000,-. Per 31 december 2014: € 420.000,-.
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Per 1 januari 2014: € 7.319.000,- Per 31 december 2014: € 5.930.000,-
Financieel resultaat 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Een nadelig resultaat van € 3.000,-.
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2015 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft*	Geen.
Welke mogelijke veranderingen in de financiële bijdrage van LL of wijzigingen in systematiek van bijdragen zijn er de komende 2 jaar te verwachten voor LL?	Het financieel beleid van SVHW voor de komende jaren blijft gericht op maximalisatie van de ontvangsten in combinatie met kostenbesparingen en een restrictief uitgavenbeleid. Door het toetreden van deelnemers moet een breder draagvlak ontstaan voor kosten en efficiencyverbetering. Deze kan mogelijk leiden tot een bescheiden verhoging dan wel verlaging van de bijdrage van de deelnemende gemeenten.
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	Het SVHW streeft ernaar om risico 's zoveel mogelijk te ondervangen. Dat is de reden waarom diverse verzekeringen afgesloten zijn voor het

	<p>onroerend goed, inventaris en personeel. De risico's waarmee het SVHW geconfronteerd zou kunnen worden zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • automatiseringsomgeving; • calamiteiten van huisvesting; • renterisico op een geldlening; • personeel. <p>SVHW is een belangrijke organisatie voor haar 22 deelnemers. Continuïteit van de bedrijfsvoering is daarom essentieel. Het borgen van de bedrijfsvoering dient op het niveau van directie en DB te kunnen worden beslist. Bij het opvangen van de gevolgen van calamiteiten is het onwenselijk dat de organisatie afhankelijk zou zijn van de besluitvorming van de deelnemers. Gelet op genoemde risico's en de behoefte aan continuïteit van de bedrijfsvoering is het gewenst een financiële buffer in stand te houden. In de vergadering van het Algemeen bestuur van 5 december 2013 is daarom besloten de omvang vast te stellen op minimaal € 400.000 en maximaal € 700.000. Na verwerking van het nadelige rekeningresultaat 2014 (€ 2.761) bedraagt de omvang van het weerstandsvermogen, per 31 december 2014, afgerond € 420.000. Er doen zich geen juridische procedures voor die aanleiding kunnen geven tot enig financieel nadeel. Eind 2004 is bij de Bank Nederlandse Gemeenten een lening van € 2.600.000 met een looptijd van 30 jaar aangetrokken. Deze lening heeft gedurende de gehele looptijd van 30 jaar een vast rentepercentage van 4,445%, zodat er geen sprake is van een financieel risico.</p>
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	Indien Lansingerland bij SVHW blijft en formeel toe treedt tot de GR dan moeten de afspraken tussen de gemeente en SVHW geformaliseerd en vastgelegd worden in een Dienstverleningsovereenkomst (DVO).

Naam verbonden partij *	Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)
Vestigingsplaats *	Den Haag / Rotterdam (vanaf 2017)
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?) *	Doel is het versterken van de internationale concurrentiepositie van de regio.
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	<p>De Brede Doeluitkering (BDU) voor verkeer en vervoer is de belangrijkste dekking voor de kosten van de programma's Verkeer en Openbaar Vervoer. De geraamde lasten bedragen in 2016 € 643,2 miljoen. In 2016 is daarvoor € 589,3 miljoen beschikbaar aan BDU middelen en 44,2 miljoen uit het BOR-fonds. De negen gemeenten van het voormalige Stadsgewest Haaglanden stellen aanvullend een bedrag voor Verkeer en Openbaar Vervoer beschikbaar van € 9,148 per inwoner, in totaal € 9,7 miljoen. Dit bedrag komt uitsluitend ten goede aan het Investeringsprogramma Verkeer en Vervoer van het voormalige stadsgewest Haaglanden. Deze werkwijze geldt conform afspraak tot en met 2017.</p> <p>De inwonerbijdrage voor het programma Economisch Vestigingsklimaat voor het jaar 2016 geïndexeerd met 0,75%, de inwonerbijdrage stijgt daarmee van € 2,45 in 2015 naar € 2,47 in 2016.</p>

Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Niet van toepassing
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Niet van toepassing
Financieel resultaat 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Niet van toepassing
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2015 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft*	<p>De concept begroting 2016 is sluitend en kent een omvang van € 651 miljoen.</p> <p>In februari 2011 heeft het dagelijks bestuur van de stadsregio Rotterdam al besloten om de gemeenten Lansingerland en Rotterdam jaarlijks een subsidie toe te kennen voor het beheer en onderhoud van de ZoRo-busbaan. Voortschrijdend inzicht en na overleg en met instemming van beide gemeenten, wordt thans voorgesteld om niet elk jaar beheer- en onderhoud-subsidies te gaan verlenen, maar om deze voor 15 jaar af te kopen en hiervoor éénmalige subsidies voor de periode van 15 jaar van € 1.094.053,- aan de gemeente Lansingerland en € 107.300,- aan de gemeente Rotterdam te verlenen.</p>
Welke mogelijke veranderingen in de financiële bijdrage van LL of wijzigingen in systematiek van bijdragen zijn er de komende 2 jaar te verwachten voor LL?	<p>Per 1 januari 2016 wordt de BDU verkeer en vervoer verdeeld over twaalf provincies en de twee vervoersautoriteiten. Voorheen waren dit de twaalf provincies en zeven plusregio's. Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu gaat er van uit dat dit beleidsarm wordt gedaan. Er komen geen herverdeeleffecten. De huidige verdeelsleutels Omgevingsadressendichtheid (OAD) en Woningen zullen gebruikt worden voor de verdeling over de provincies en de vervoersautoriteiten. Stadsregio Amsterdam en Metropoolregio Rotterdam Den Haag willen eenzelfde standpunt innemen richting ministerie van I en M voor een vaste verdeelsleutel met een vierjaarlijkse update. De MRDH ontvangt dus als vervoerregio de bevoegdheden en middelen op het gebied van openbaar vervoer.</p> <p>Daarnaast richt de MRDH zich op het economisch vestigingsklimaat. De taken van de Stadsregio op het gebied van wonen, ruimte en groen zijn niet één op één overgegaan naar de MRDH. De voormalige haaglanden gemeenten hebben op enkele onderwerpen afspraken gemaakt om hieraan gezamenlijk invulling te geven. De deelnemende gemeenten nemen extra activiteiten voor eigen rekening. Lansingerland bekijkt per onderwerp of en met welke gemeenten aanvullende samenwerking zinvol is. De MRDH is er voor en door gemeenten; gemeenten leveren zonodig voor bepaalde projecten/onderwerpen personele inzet door het actief meedenken en meedoen.</p>
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	Geen.
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	Specifieke aandachtspunten voor Lansingerland zijn onder andere de railterminal, greenport, bedrijventerreinen, groenonderwijs, horticulture park en Rottemeren. Daarnaast heeft de algehele positionering van Lansingerland binnen de metropoolregio de aandacht. Voor MRDH-breed heeft de samenwerking met provincie op het gebied van vervoer nog een nadere uitwerking.

	Het is van belang om aandacht te blijven houden voor de governance, zoals gelijktijdige en voldoende informatievoorziening aan alle gemeenten, voorkomen van (te veel) institutionalisering van overlegstructuren anders dan economie en vervoer, de wisselwerking tussen bestuurs- en adviescommissies economie en vervoer en het algemeen bestuur.
--	--

Naam verbonden partij *	Bank Nederlandse Gemeenten
Vestigingsplaats *	Den Haag
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?) *	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	Wij dragen financieel niets bij. Als aandeelhouder van 15.015 van de totaal circa 56 mln. aandelen ontvangen wij 0,027% van de netto winst die uitgekeerd wordt aan aandeelhouders. In de begroting 2015 - 2018 is een bedrag van € 17.264,- geraamd aan dividend (gebaseerd op een dividenduitkering van € 1,14 per aandeel).
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Per 1 januari 2014: € 3.430 mln. Per 31 december 2014: € 3.582 mln.
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Per 1 januari 2014: € 127.753 mln. Per 31 december 2014: € 149.923 mln.
Financieel resultaat 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	De netto winst 2014 bedraagt € 126 mln. (in 2013: € 283 mln.) Aan de aandeelhouders is 25% van de netto winst uitgekeerd ofwel een bedrag van € 31,5 mln. Per aandeel is € 0,57 uitgekeerd aan dividend. De dividenduitkering over 2014, die in 2015 uitgekeerd is, bedraagt voor Lansingerland € 8.559, -.
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2015 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft*	N.v.t.
Welke mogelijke veranderingen in de financiële bijdrage van LL of wijzigingen in systematiek van bijdragen zijn er de komende 2 jaar te verwachten voor LL?	N.v.t. Lansingerland draagt niet financieel bij, maar krijgt als aandeelhouder, als de bank een netto winst heeft behaald en in de AVA besloten wordt om aan de aandeelhouders een deel van deze winst uit te keren aan de aandeelhouders een dividenduitkering.
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	N.v.t.
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	N.v.t.

Naam verbonden partij *	DCMR Milieudienst Rijnmond
Vestigingsplaats *	Schiedam
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?) *	Uitvoeren van de Wet Milieubeheer voor de Gemeente Lansingerland en advisering op milieugebied. Het publieke belang is het bereiken van een goed leefmilieu voor burgers en bedrijven.
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	2015: € 1.191.255 2014: € 1.008.468 2013: € 1.260.575 Het verschil tussen de bijdrage voor 2014 en 2015 heeft twee oorzaken: 1. In 2014 is het werkplan opgehoogd met € 58.000 als gevolg van de overgang van het bevoegd gezag (inclusief budget) van provincie naar gemeente voor de VVGB (Verklaring van Geen Bezwaar) bedrijven. 2. Door de overgang van de bodemtaak van gemeente naar DCMR zijn de kosten voor de bodemtaak verhoogd met circa € 117.000 (t.o.v. het werkplan 2014)
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Eigen vermogen begin boekjaar 2014 = € 9.027.533 Eigen vermogen einde boekjaar 2014 = € 8.031.282
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Vreemd vermogen begin boekjaar 2014 = € 20.893.190 Vreemd vermogen einde boekjaar 2014 = € 26.089.148
Financieel resultaat 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	2014: € 1.280.257
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2015 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft*	Op dit moment zijn er geen veranderingen in de bijdrage voor 2015 en 2016.
Welke mogelijke veranderingen in de financiële bijdrage van LL of wijzigingen in systematiek van bijdragen zijn er de komende 2 jaar te verwachten voor LL?	Op dit moment zijn er geen veranderingen in de bijdrage voor 2015 en 2016.
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	Het weerstandsvermogen is het vermogen om financiële tegenvallers op te kunnen vangen zonder dat de voortzetting van de door de DCMR uit te voeren taken in het gedrang komt. Het weerstandsvermogen is het saldo van de weerstandscapaciteit en de financiële gevolgen van de risico's. In 3 jaar (vanaf 2011) is het weerstandsvermogen opgebouwd naar 1,6 miljoen, volgens doelstelling. Ultimo 2014 is het weerstandsvermogen € 1.739.347. De projecten die uitgevoerd worden, dragen risico's, die opgevangen kunnen worden door het weerstandsvermogen.
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	Met de nieuwe systematiek moeten we in de gaten houden dat we op termijn niet evenveel gaan betalen aan de DCMR voor minder werk. De DCMR voert werkzaamheden uit op basis van een jaarwerkplan. Hieraan is een budget gekoppeld. Deze blijft komende jaren hetzelfde.

	<p>In de besprekingen van de werkplannen en het Bestuurlijk Overleg kijken we kritisch of er nu niet “minder” werkzaamheden gedaan worden voor hetzelfde geld.</p> <p>Ook blijven we alert op verdere bezuinigingsmogelijkheden op het werkplan, zonder dat er risico (bedrijven te weinig of slecht gecontroleerd) gelopen wordt.</p>
--	--

Naam verbonden partij *	Groenzone Berkel-Pijnacker-Nootdorp (Groenzoom)
Vestigingsplaats *	Pijnacker-Nootdorp
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?) *	Deze GR is onderdeel van het project Groenblauwe Slinger van de provincie Zuid-Holland. De doelstelling is om een ruim 500 hectare groot recreatiegebied te ontwikkelen op het grensgebied van Berkel en Rodenrijs en Pijnacker. In een bestuursovereenkomst tussen provincie en de twee uitvoerende gemeenten (Lansingerland en Pijnacker-Nootdorp) en het Masterplan zijn de doelstellingen voor het te ontwikkelen gebied vastgelegd: ecologische ontwikkeling, landschapsverbetering, aanbieden van recreatievoorzieningen en het vergroten van de waterberging. Eind 2015 zouden de doelen behaald en de subsidies besteed moeten zijn. Met het creëren van een groen recreatiegebied wordt de gemeente aantrekkelijker om in te wonen en te recreëren.
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	Er is geen structureel jaarlijkse bijdrage. Het betreft een reguliere gemeenschappelijke regeling, waarbij in dit geval de gemeente Pijnacker-Nootdorp en Lansingerland een aandeel hebben van 50% in een eventueel batig of nadelig saldo.
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Begin 2014 € 0 Eind 2014 € 0
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Begin 2014 € 6,68 miljoen Eind 2014 € 6,31 miljoen
Financieel resultaat 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	€ 0
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2015 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft*	Geen
Welke mogelijke veranderingen in de financiële bijdrage van LL of wijzigingen in systematiek van bijdragen zijn er de komende 2 jaar te verwachten voor LL?	Geen
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	Gemeente loopt rechtstreeks risico in GR door overbesteding van inrichtingsbudgetten. Er hebben zich in de voorgaande jaren tegenvallers voorgedaan. Maar tegelijkertijd zijn er ook aanbestedingsvoordelen behaald. Door het inzetten van sturingsmaatregelen en het verscherpen van de interne controle en het

	<p>risicomanagement wordt het risico op overschrijdingen bij de inrichting vermeden en loopt de gemeente nauwelijks tot geen risico. Indirect wordt financieel risico gelopen op de apparaatskosten. De apparaatskosten zijn opgenomen als kosten in de grondexploitatie Ruimte voor Ruimte (RvR) Groenzoom van gemeente Lansingerland. De verkoop van deze RvR-rechten moet ruim voldoende zijn om de geringe grondkosten en apparaatskosten te voldoen. Risico's van de grondexploitatie zijn niet verbonden aan deze gemeenschappelijke regeling.</p>
<p>Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?</p>	<p>Liquidatie van de Gemeenschappelijke Regeling en overdracht van het gebied aan een te selecteren terreinbeheerder.</p>

Naam verbonden partij *	Recreatieschap Rottemeren
Vestigingsplaats *	's-Gravenhage
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?) *	In stand houden, ontsluiten en exploiteren van recreatiegebied Rottemeren. Openlucht recreatie, natuurbescherming en natuur- en landschapsschoon bewaren en bevorderen.
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	<p>deelnemers: Zuidplas 4%, Rotterdam 75%, Provincie Zuid-Holland 16% en Lansingerland 5%, bijdrage in 2015 € € 177.809. Bijdrage 2014 was € 176.225 Bijdrage 2013 was € 163.318 De provincie is voornemens bestuurlijk uit de schappen te treden. Ze geeft daarbij aan haar financiële verantwoordelijkheid voor het bijdragen in de beheerkosten van het schap te zullen blijven nemen. De</p>
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	EV per 1/1/2014 : € 15.585.534 per 31/12/2014 : € 16.655.768
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	VV per 1/1/2014 € 21.100.134 ; per 31/12/2014 € 16.345.903
Financieel resultaat 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Resultaat over 2014: € 3.261.356
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2015 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft*	Vanaf 2011 tot en met 2014 is er een bezuinigingstaakstelling van 15% afgesproken. De begroting 2013 is belast met een bezuinigingstaakstelling van 6%, 2014 met 1%. Inhoudelijke keuzes zijn inmiddels gemaakt en uitgevoerd nadat uitgebreide maatschappelijke consultatie heeft plaatsgevonden. De begroting 2015 baseert zich op de begroting 2014 met toepassing van een indexeringspercentage van 0,5%.
Welke mogelijke veranderingen in de financiële bijdrage van LL of wijzigingen in systematiek van bijdragen zijn er de komende 2 jaar te verwachten voor LL?	De begroting 2016 baseert zich op de begroting 2015 met toepassing van een indexeringspercentage van -0,65%. Momenteel vindt een scenario-onderzoek plaats naar de toekomst van het recreatieschap. De uitkomsten hiervan en de keuze voor een scenario kunnen invloed hebben op de toekomstige financieel benodigde middelen. De provincie is voornemens uit de schappen te treden. Zij geeft daarbij aan haar verantwoordelijkheid voor haar bijdrage in de beheerlasten te zullen blijven nemen.

Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	Hierboven staan de ontwikkelingen welke gaande zijn en die de komende jaren van invloed kunnen zijn op de financiering van het beheer van de gebieden welke nu tot recreatieschap Rottemeren gerekend mogen worden. Concrete risico's, overigens van een laag en middel gehalte worden genoemd bij de weerstandsparagraaf in de begroting van het recreatieschap: <ul style="list-style-type: none"> - Koersrisico ingeval van gedwongen verkoop beleggingen bij calamiteiten; - Locatie asfaltfabriek; - Baggeren watergangen; - Claim Rottebanbrug.
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	De toekomstige organisatievorm van het schap, in samenhang met de ontwikkeling van door de Provincie gewenste grotere samenhang van gebieden, afbouw van de huidige dienst Groen Service Zuid-Holland en daarmee het vraagstuk van de vormgeving van toekomstig beheer van recreatiegebieden. Daarnaast het aandachtspunt hoe de geldstromen voor ontwikkeling van recreatief groen gaan lopen en op welke wijze Rottemeren daar goed op aan kan haken. Daarnaast blijft het de komende jaren een belangrijk aandachtspunt de A13-A16 zo optimaal mogelijk in te passen in het Lage bergse bos en gelijktijdige realisatie van een kwalitatief en recreatief aantrekkelijk Lage bergse bos.

Naam verbonden partij *	NV Duinwaterbedrijf Zuid-Holland Handelsnaam Dunea
Vestigingsplaats *	's Gravenhage
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?) *	Dunea wil in 2015 een vitale organisatie zijn die toekomstbestendige producten en diensten levert en daarbij duidelijk zichtbaar is als maatschappelijke onderneming. De nieuwe strategie Koers 2015 focust op drie pijlers: <ol style="list-style-type: none"> 1 toekomstbestendige producten en diensten; 2 maatschappelijk ondernemen; 3 vitale organisatie. Het publieke belang bestaat uit de gewaarborgde levering van drinkwater aan alle klanten binnen het verzorgingsgebied en het natuurbeheer in de duingebieden.
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	Statutair mag Dunea geen dividend uitkeren. Lansingerland bezit 175.542 aandelen (na de periodieke herverdeling in 2013) van de in totaal 4.000.000 uitgegeven aandelen.
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	31-12-2013: € 165.290.000 31-12-2014: € 175.239.000
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	31-12-2013: € 349.809.000 31-12-2014: € 326.788.000
Financieel resultaat 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	31-12-2013: € 6.945.000 31-12-2014: € 9.949.000
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2015 in het financiële belang dat de gemeente in de	Geen

verbonden partij heeft*	
Welke mogelijke veranderingen in de financiële bijdrage van LL of wijzigingen in systematiek van bijdragen zijn er de komende 2 jaar te verwachten voor LL?	Geen
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	Geen
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	De aandachtspunten blijven het verzorgen van een goede drinkwatervoorziening en beheer van het duingebied.

Naam verbonden partij *	Stichting Parkmanagement Bedrijvenpark Oudeland (PMBO)
Vestigingsplaats *	Lansingerland
Doelstelling van de VP. (<i>Hoe ziet ons publiek belang eruit?</i>) *	<p>De stichting heeft ten doel:</p> <ol style="list-style-type: none"> het uitvoeren of doen uitvoeren van het algemeen management voor de dienstverlening met als doel het initiële kwaliteitsniveau van en het verblijfsklimaat op bedrijvenpark Oudeland te behouden en waar mogelijk te verhogen, een en ander overeenkomstig de daartoe in het parkmanagementplan opgenomen prestatie-eisen; het uitvoeren of doen uitvoeren van terreinbeveiliging op bedrijvenpark Oudeland overeenkomstig de daartoe in het parkmanagementplan opgenomen prestatie-eisen; het (doen) realiseren, (doen) beheren en (doen) onderhouden van bedrijfsverwijzingen op bedrijvenpark Oudeland overeenkomstig de daartoe in het parkmanagementplan opgenomen prestatie-eisen; het beheren en onderhouden of doen beheren en onderhouden van de openbare ruimte op bedrijvenpark Oudeland overeenkomstig het daartoe opgestelde beheerplan; <p>en voorts al hetgeen met een en ander verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.</p> <p>Het publieke belang is het creëren van een gunstig economisch klimaat. Daarnaast is de taak van de stichting PMBO het organiseren, in stand houden en daar waar mogelijk verbeteren van het kwaliteitsniveau (ruimtelijk, technisch en voor veiligheid) op bedrijvenpark Oudeland.</p>
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (<i>Hoe ziet ons financieel belang eruit?</i>)	<p>De gemeente Lansingerland draagt het beschikbare budget voor beheer en onderhoud over aan de stichting PMBO. Het gaat daarbij alleen om het budget behorende bij de taken die daadwerkelijk worden overgedragen, dit is voor de gemeente dus budgetneutraal. In lijn met de bezuinigingen op de gemeentelijke onderhoudsbudgetten voor de openbare ruimte is ook de beheerbijdrage aan de stichting PMBO, in overleg met het stichtingsbestuur, naar rato verlaagd.</p> <p>Voor de beveiliging van het bedrijvenpark Oudeland is een cameraproject gerealiseerd. De gemeente Lansingerland heeft aan de stichting PMBO een lening verstrekt voor de realisatie van dit project. Hiervoor wordt jaarlijks rente en aflossing afgedragen.</p>

Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Begin 2014 € 249.338 Eind 2014 € 210.429
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Begin 2014 € 140.566 Eind 2014 € 126.267
Financieel resultaat 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	€ 5.173
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2015 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft*	In 2014 is de Beheerovereenkomst tussen de gemeente Lansingeland en de stichting PMBO ondertekend. In deze overeenkomst zijn de afspraken voor het dagelijks beheer en onderhoud van Oudeland vastgelegd. De kaders hiervoor staan beschreven in het bijbehorende beheerplan.
Welke mogelijke veranderingen in de financiële bijdrage van LL of wijzigingen in systematiek van bijdragen zijn er de komende 2 jaar te verwachten voor LL?	De ontwikkeling van fase 2 zal op termijn in beheer worden overgedragen. De systematiek zal niet wijzigen, maar per saldo zal de gemeente op termijn meer budget aan de stichting overdragen voor het dagelijks beheer en onderhoud.
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	Geen bijzonderheden.
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	Belangrijk aandachtspunt is alle ondernemers/eigenaren van Oudeland betrokken te houden bij de in stand houding van de kwaliteit van het bedrijvenpark. Tevens het benutten van alle mogelijkheden om gronden uit te geven aan nieuwe ondernemers en het bedrijvenpark te laten groeien.

Naam verbonden partij *	Gemeenschappelijke Regeling GGD Rotterdam-Rijnmond
Vestigingsplaats *	Rotterdam
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?) *	<p>Artikel 3 van de GR: Het lichaam heeft tot doel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - het beschermen en bevorderen van de gezondheid van de bevolking of van specifieke groepen daarbinnen, in het rechtsgebied van het lichaam; - het voorkómen en het vroegtijdig opsporen van ziekten onder de bevolking; - alles wat met het bovenstaande in de ruimste zin verband houdt. <p>De regeling regelt de deelnemersbijdrage van de deelnemende gemeente voor de inkoop van het basispakket. De GGD is leverancier en uitvoerder van het basispakket. Het publieke belang is de openbare gezondheid.</p>
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	<ul style="list-style-type: none"> • Lansingerland draagt in 2014 €362.892 bij aan de gemeenschappelijke inkoop van het basistakenpakket. Dit bedrag bestaat uit € 298.288 voor het algemene basistakenpakket, plus € 64.604 voor de inspecties kinderopvang. • De kosten voor Lansingerland op de begroting voor 2015 van de GGD Rotterdam-Rijnmond bedragen in totaal € 385.640, waarvan €

	<p>291.243 voor vaste deel basistakenpakket en de kosten voor het variabel deel basistakenpakket € 94.397 (inspecties kinderopvang).</p> <ul style="list-style-type: none"> De kosten voor Lansingerland op de begroting 2016 van de GGD Rotterdam-Rijnmond bedragen in totaal € 373.846, waarvan € 294.422 voor het vaste deel basistakenpakket en de kosten voor het variabele deel basistakenpakket € 79.424 (inspecties kinderopvang):
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	De gemeenschappelijke regeling van de GGD-RR kent geen balans en andere financiële staten om in de begroting op te nemen aangezien alleen de gemeente Rotterdam eigenaar is van de organisatie. Personeel en eventuele risico's zijn daarmee voor rekening van de gemeente Rotterdam. De gemeenschappelijke regeling GGD-RR regelt in materiële zin slechts de inkoop van producten. Daarmee is de gemeenschappelijke regeling financieel "leeg", dus zonder bezittingen, waardoor er ook geen balans is. Het financiële risico voor deelname aan de regeling is voor regiogemeenten dus ook niet aanwezig.
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Niet van toepassing, zie tekst bij 'Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014'.
Financieel resultaat 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	Niet van toepassing, zie tekst bij 'Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014'.
Hoe is de accountantscontrole geregeld?	Niet van toepassing, zie tekst bij 'Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014'.
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2015 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft*	Geen, voor zover nu bekend.
Welke mogelijke veranderingen in de financiële bijdrage van LL of wijzigingen in systematiek van bijdragen zijn er de komende 2 jaar te verwachten voor LL?	In 2015 is gestart een nieuwe begrotingscyclus. Deze cyclus loopt van 2015-2018. De omvang van het basispakket wordt steeds voor vier jaar vastgesteld en geldt voor de periode van 2015-2018. Het Algemeen Bestuur is op 24 april 2014 akkoord gegaan met de omvang van de basistaken 2015-2018 en de begroting. Aanpassingen in het basispakket vinden slechts plaats indien alle gemeenten hiermee akkoord gaan. Deze begroting 2016 wordt ter zienswijze voorgelegd aan de gemeenteraad, zie BR1500080.
Welke financiële risico's zijn er nu bekend?	Geen. De gemeente Rotterdam is risicodragend.
Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?	Uitvoering van de verplichtingen uit de Wet publieke gezondheid (WPG) tegen een aanvaardbare kostprijs blijft een aandachtspunt. Het basispakket moet garanderen dat wij voldoen aan de verplichtingen die wij hebben vanuit de Wpg. Er zijn op dit moment geen harde normen voor minimumvereisten voor de omvang van het basistakenpakket. GGD Nederland is momenteel met VWS samen aan het verkennen of er hardere normen of minimumvereisten zijn te formuleren rond de taken in het basistakenpakket. Dit wordt in het zogenaamde stimuleringsprogramma door GGD Nederland de komende tijd verder uitgewerkt. Naar verwachting zijn de resultaten daarvan in het jaar 2016 bekend.

Naam verbonden partij *	Jeugdhulp Rijnmond
Vestigingsplaats *	Rotterdam
Doelstelling van de VP. (Hoe ziet ons publiek belang eruit?) *	<p>Artikel 3 Het lichaam heeft tot doel te zorgen voor een kwalitatief goede en efficiënte uitvoering van bovenlokale taken, met inachtneming van de bepalingen in de Jeugdwet.</p> <p>Artikel 4 Het uitvoeren van bovenlokale taken door middel van het contracteren en/of subsidiëren van aanbieders van jeugdhulp en uitvoerders jeugdreclassering en jeugdbeschermingsmaatregelen in het kader van de Jeugdwet; de jeugdhulp omvat de uitvoering van de gesloten jeugdhulp, crisiszorg, pleegzorg, residentiële, intramurale zorg en/of specialistische zorg voor jeugdigen; de taken worden uitgevoerd met inachtneming van de afspraken die hierover op bovenregionaal of landelijk niveau zijn of worden gemaakt. Het bevorderen van gezamenlijk overleg van de gemeenten inzake de uitvoering van de jeugdhulptaken, welke ingevolge de Jeugdwet aan de gemeenten zijn opgedragen.</p>
Wat draagt LL financieel bij aan deze VP? (Hoe ziet ons financieel belang eruit?)	<p>De GR Jeugdhulp is opgericht voor de inkoop van verschillende vormen van jeugdhulp waar gemeenten vanaf 1 januari 2015 verantwoordelijk voor zijn. 2015 is het eerste jaar waarin we als gemeente bijdragen aan de GR. De inleg van de gemeente Lansingerland bedraagt in 2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Inkoop jeugdhulp: € 6.290.213 - Organisatiekosten: € 84.582 <p>Organisatiekosten zijn de kosten die gemaakt worden om de taken van de GR uit te voeren. Het gaat hier met name om personeelskosten.</p> <p>De begroting 2016, inclusief de bijdrage van de gemeente Lansingerland, wordt op het moment van schrijven opgesteld. Na 2 juli zal de begroting naar de gemeenteraden worden gestuurd en kan de gemeenteraad een zienswijze indienen.</p>
Eigen vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	n.v.t. 2015 is het eerste begrotingsjaar van de GR Jeugdhulp
Vreemd vermogen begin en einde begrotingsjaar 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	n.v.t. 2015 is het eerste begrotingsjaar van de GR Jeugdhulp
Financieel resultaat 2014* (Uit: jaarrekening 2014)	n.v.t. 2015 is het eerste begrotingsjaar van de GR Jeugdhulp
Veranderingen gedurende het begrotingsjaar 2015 in het financiële belang dat de gemeente in de verbonden partij heeft*	Bij het vaststellen van de begroting 2015 heeft het Algemene Bestuur GR besloten om de inleg in de gemeenschappelijke regeling voor 2015 met maximaal 3% te verlagen om zo extra middelen beschikbaar te stellen ten behoeve van de lokale jeugdhulp. Gemeenten verplichten zich tot aanvulling van de lagere inleg als blijkt dat de gezamenlijke besteding voor 2015 op het GR-budget boven de 97% uitstijgt. De wijze waarop dit wordt verrekend zal in de loop van 2015 bij de voorbereiding van de begroting 2016 in het Algemeen Bestuur GR worden besloten. Voor Lansingerland houdt dit in dat onze bijdrage €6.484.756 bedraagt (100%) en dat we € 6.290.213 (97%) hebben ingelegd in de GR.
Welke mogelijke veranderingen in de	De ambitie van alle gemeenten is om een verschuiving te realiseren van specialistische vormen van hulp naar generalistische vormen van hulp. Dit

<p>financiële bijdrage van LL of wijzigingen in systematiek van bijdragen zijn er de komende 2 jaar te verwachten voor LL?</p>	<p>betekent een verandering in het zorgaanbod. Ook ontstaat er een verschuiving van de zorg die regionaal in wordt gekocht naar zorg die we lokaal inkopen.</p> <p>Voor 2016 vindt er een eerste verschuiving plaats van regionale naar lokale inkoop. Het gaat hier om de inkoop van extramurale AWBZ- Jeugd GGZ. Vanaf 2017 zal deze verschuiving verder doorgezet worden. Gemeenten gaan dan ook de volgende taken lokaal inkopen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dyslexiezorg - Generalistische Basis GGZ voor Jeugd - Inzet van GGZ- professionals in lokale teams <p>Het verschuiven van taken levert geen financieel voordeel op omdat de taken wel lokaal ingekocht moeten worden. Door lokaal in te kopen kunnen we directer sturen op de ingekochte hulp.</p>
<p>Welke financiële risico's zijn er nu bekend?</p>	<p>De jeugdwet bevat een open einde regeling. Het risico bestaat dat er meer vraag naar jeugdhulp is dan dat er budget is. Hier sturen we op door als gemeente zelf te beslissen over de inzet van duurdere hulp. De GR Jeugdhulp zorgt ervoor dat de duurdere vormen van hulp beschikbaar zijn. De gemeente Lansingerland beslist zelf of de vorm van hulp nodig is of dat er nog gekeken moet worden naar voorliggende voorzieningen. Verder monitoren we de inzet van jeugdhulpaanbieders om zo tijdig bij te kunnen sturen.</p> <p>Er zijn vormen van specialistische dure hulp die ervoor zorgen dat er grote pieken en dalen in het gebruik van gemeenten kunnen ontstaan. Deze schommelingen worden uitgevlakt door de bijdrage aan de GR te bepalen op basis van de gemiddelde zorgconsumptie van 3 jaar, de zogenaamde vlaktaksmethode. Met de vlaktaksmethode kunnen pieken en dalen (tijdelijk) met alle deelnemende gemeenten worden opgevangen maar uiteindelijk betaalt elke gemeente, weliswaar 'afgevlakt', een bijdrage gebaseerd op het eigen gebruik.</p>
<p>Wat zijn de belangrijkste aandachtspunten of mogelijke knelpunten voor LL de komende 2 jaar?</p>	<p>Aandachtspunten zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sturing op het gebruik van hulp en daarmee op de kosten - het bieden van zorgcontinuïteit aan bestaande cliënten conform de afspraken uit het regionaal transitiearrangement - het zorgen voor prikkels bij aanbieders om te transformeren

3.7 Paragraaf Grondbeleid

3.7.1 Grondbeleid

In de jaren 90 zijn de kernen Bergschenhoek en Berkel en Rodenrijs aangewezen als uitbreidingsgebieden in het kader van de Vinex. Om te kunnen voldoen aan de gemaakte afspraken en om zoveel mogelijk regie te kunnen blijven houden op de grootschalige ontwikkelingen is ervoor gekozen om gronden te verwerven. Hiermee konden naast de ruimtelijke doelstellingen ook aanverwante doelstellingen op het gebied van woningbouw en maatschappelijke dienstverlening worden gerealiseerd. Dit om het uitgangspunt van leefbare en aantrekkelijk woonwijken te kunnen realiseren. Als gevolg daarvan heeft onze gemeente een grote hoeveelheid grond in bezit. Het gemeentelijke grondbeleid is daarom geen doel, maar een middel om andere doelen te bereiken. Doelen staan omschreven bijvoorbeeld in de structuurvisie en de woonvisie.

Op 28 mei 2015 heeft de gemeenteraad de nieuwe nota grondbeleid vastgesteld. Belangrijkste wijziging in deze nota is dat gekozen is voor een richting waarbij voor nieuwe ontwikkelingen het zwaartepunt wordt verschoven van een actief grondbeleid naar een faciliterend grondbeleid. Daarbij zullen (nieuwe) aankopen voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen onderbouwd voorgelegd worden aan de raad. Aankopen buiten de grondexploitatie om, bijvoorbeeld voor infrastructurele projecten, zullen aan de raad worden voorgelegd zodra deze meer dan € 50.000 bedragen. De grondprijs bij aankoop wordt bepaald op basis van een taxatie of door middel van vergelijkingscijfers.

Bij de verkoop van grond worden marktconforme tarieven gehanteerd, die bepaald worden op basis van de residuele waarde methode, de grondquote methode, de discounted cashflow methode of de vergelijkingsmethode (of een combinatie van deze methoden). Ook het vooraf taxeren behoort tot de mogelijkheden. Jaarlijks stelt de gemeente een kaderbrief grondprijzen op. Hierin wordt per functie aangegeven op welke wijze grondprijzen worden bepaald, dan wel hoe hoog deze zijn.

Bij particuliere ontwikkelingen wordt op grond van de wro uitgegaan van een volledig verhaal van de gemaakte kosten. Hierbij wordt in eerste instantie gestreefd naar overeenstemming met de eigenaren en initiatoren door middel van een anterieure overeenkomst. Mocht dit niet kunnen worden gerealiseerd, dan zal een exploitatieplan worden opgesteld en daarna zo mogelijk nog aangestuurd worden op een posterieure overeenkomst.

Uit de nota grondbeleid volgt een tweejaarlijkse update van het fonds bovenwijks. Begin 2015 is dit gebeurd. Voor 2017 staat een nieuwe update op het programma.

3.7.2 Niet in exploitatie genomen en overige gronden

Lansingerland heeft meerdere gronden in bezit, welke ooit aangekocht zijn met het doel deze te ontwikkelen. Meest in het oog springende deel is Wilderszijde, maar daarnaast zijn er ook nog gronden gelegen in Bleiswijk. Ten behoeve van de jaarrekening 2014 heeft een taxateur de waarde van zowel de gronden in Wilderszijde als die in Bleiswijk bepaald. Daarbij is de huidige bestemming uitgangspunt geweest voor het bepalen van de waarde. Deze bestemming is uit te werken woningbouw voor Wilderszijde en voornamelijk glastuinbouw voor de gronden in Bleiswijk. De getaxeerde waarde hebben we als uitgangspunt genomen voor de begroting 2016.

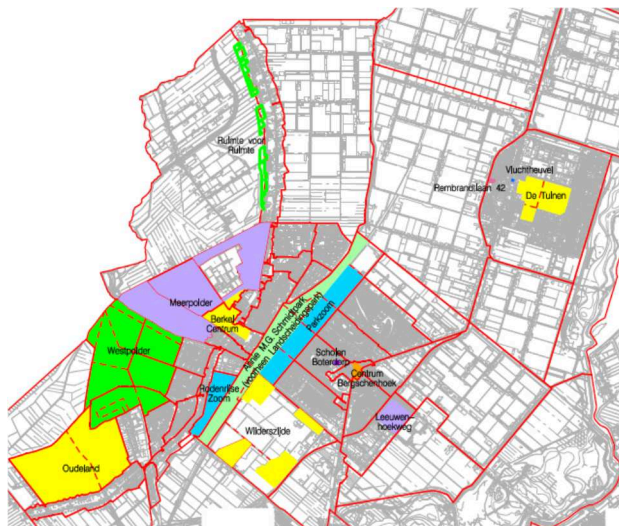
3.7.3 Grondexploitatie, risico's en weerstandsvermogen

De gemeente Lansingerland voert een groot aantal grondexploitaties, zowel voor woningbouw als voor bedrijventerreinen.

In juli 2015 heeft de raad ingestemd met de actualisatie van de grondexploitaties en deze zijn input geweest voor de kadernota 2015 en ook de begroting 2016. Bij de actualisatie wordt voornamelijk gestuurd

op de 4 P's: prijzen, planning, programma en parameters. Deze 4 elementen bepalen in hoge mate het resultaat van de grondexploitatie. Bij de actualisatie zijn de volgende complexen betrokken:

Kern	Woningbouw	Bedrijven-terreinen	Centrum-ontwikkeling	Overig
<i>Berkel en Rodenrijs</i>	Meerpolder Westpolder/Bolwerk Rodenrijse Zoom RvR Groenzoom	Oudeland	Berkel Centrum	
<i>Bergschenhoek</i>	Wilderszijde (doorlopende deel) Parkzoom Kavels Boterdorp	Leeuwenhoekweg	Bergschenhoek Centrum	Annie M.G. Schmidtpark
<i>Bleiswijk</i>	De Tuinen		Vluchtheuvel	Rembrandtlaan 42

3.7.3.1 Planning en programma

Woningbouw:

In de grondexploitatie is de planning bepaald op basis van een aantal elementen. Voor de korte termijn wordt gekeken naar de lopende ontwikkelingen, gesloten contracten en lopende gesprekken met de ontwikkelaars. Daarnaast vormen ook de gerealiseerde resultaten uit de voorgaande periode(n) een graadmeter. Tenslotte is een onderzoek uitgevoerd door een extern bureau, welke zowel heeft gekeken naar de aantallen woningen per jaar, alsook naar het programma.

Samenvattend heeft dit geleid tot het opnemen van de volgende jaarlijkse planning per jaar:

	2015	2016	2017	2018	2019
Bleiswijk	38	31	36	57	3
Bergschenhoek	88	114	68	125	99
Berkel en Rodenrijs	233	237	308	302	350
TOTAAL	359	382	412	484	452

In 2014 zijn 316 woningen opgeleverd.

Qua programma is er sprake van een mix van woningen in verschillende woningcategorieën en typologieën waarbij in de laatste jaren een verschuiving heeft plaatsgevonden van dure woningen naar meer middeldure woningen, zowel koop als huur.

Woningmarktafspraken met de regio en provincie:

In januari 2014 zijn de woningmarktafspraken tussen de gemeente Lansingerland en de stadsregio ondertekend. De woningmarktafspraken vormen een onderdeel van de visie ruimte en mobiliteit van de provincie.

Doel van de woningmarktafspraken was, dat er voldoende afstemming plaatsvindt tussen gemeenten binnen 1 “woningmarktgebied”, zowel op het gebied van sociale- als vrije sector woningbouw, om overaanbod te voorkomen. De afspraken zijn gemaakt tussen Lansingerland en Rotterdam (Noord), aangezien deze twee gemeenten binnen hetzelfde woningmarktgebied liggen.

Samengevat zijn de volgende zaken afgesproken, die voor de actualisatie grexen van belang zijn:

Voor de vrije sector woningbouw:

- Lansingerland bouwt in de periode tot 2020 maximaal gemiddeld 400 woningen per jaar, waarvan 230 voor de eigen behoefte. Wij gaan uit van een aantal te realiseren woningen van 382 voor 2016. Dit past binnen bovengenoemde afspraak.
- Wanneer de markt aantrekt treden partijen in overleg.

Voor de sociale woningbouw:

- Het streven is om het aantal sociale huurwoningen in Lansingerland (per 1-1-2012: 4.122 woningen) in de periode tot 2020 minimaal gelijk te laten blijven en de toename afhankelijk te maken van de ontwikkeling van de doelgroep in de eigen gemeente.
- Gestreefd wordt naar een betere benutting van de voorraad voor de doelgroep. Concreet betekent dit dat de focus wordt gelegd op het reduceren van het aantal “scheefwoners”. Met name de corporatie heeft hier een rol in.
- Lansingerland gaat zich op basis van een motie van de raad inspannen in de komende periode tot 2020 circa 300 woningen tussen € 140.000 en € 180.000 en woningen met een markthuur tot circa € 850 voor starters te bouwen c.q beschikbaar te krijgen. De realisatie van dit type woningen kan bijdragen aan de reductie van het aantal scheefwoners, doordat mensen doorstromen naar dit type vanuit een sociale huurwoning.

Jaarlijks vinden er overleggen plaats met onze partner Rotterdam Noord om deze afspraken te monitoren. In 2014 en de eerste helft van 2015 hebben deze overleggen plaatsgevonden. Op grond van deze overleggen is er geen aanleiding deze afspraken bij te stellen. Aandachtspunt is wel de betaalbaarheid van de sociale huurwoningen.

Ook na opheffing van de stadsregio na 1 juli 2015 is er regionaal afgestemd over de woningbouwprogrammering. Dit is vormgegeven door middel van een bestuursovereenkomst. Jaarlijks moet ook richting de provincie een update worden gegeven als het gaat om de woningbouwprogrammering, die ook onderling afgestemd moet zijn.

Bedrijventerreinen:

De planning van bedrijventerreinen komt op vergelijkbare wijze tot stand als bij woningbouw, nl. op basis van de meest actuele informatie over lopende leads en gesprekken, resultaten uit het verleden en onderzoek.

Het inschatten van een goede afzetraming voor de bedrijventerreinen is lastig vanwege de veelheid en omvang van locaties en de onzekere markt. In dat kader is voor heel Lansingerland (zowel voor de eigen terreinen als voor de terreinen die in de gemeenschappelijke regelingen worden ontwikkeld) onderzoek

gedaan naar de afzetprognose voor de komende jaren. Daarbij is rekening gehouden met de onderlinge relatie en concurrentie van alle terreinen, maar ook van terreinen in de directe omgeving.

Op basis van deze input is de volgende planning voor de uitgifte van bedrijfsgronden binnen de gemeentelijke grondexploitaties tot stand gekomen:

Bandbreedte verwachting uitgifte bedrijfsterrein in ha	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Oudeland	0	1,0	1,0	1,5	1,5	1,5
Leeuwenhoekweg	0	1,1	0	1,1	0	1,1

3.7.3.2 Prijzen

Zoals al aangegeven is met name bij de actualisatie grondexploitaties 2013 financiële ruimte gecreëerd om beter op de markt te kunnen reageren en maatwerk te kunnen toepassen voor projecten die daarom vragen. In de actualisatie van 2014 is hierop voortgeborduurd en ook bij de actualisatie 2015 is opnieuw kritisch gekeken naar het programma en de prijzen.

Woningbouw

Bij alle projecten is bezien of er voldoende ruimte is om in te spelen op de actuele markt. Om een inschatting te maken van deze markt zijn de in 2014 en de eerste maanden van 2015 gesloten contracten bij dit onderzoek betrokken, evenals het onderzoek van Fakton. Op deze manier wordt op basis van actuele ontwikkelingen en reëel gesloten contracten een inschatting gemaakt voor de toekomst. Ook resultaten uit gesprekken die momenteel worden gevoerd, externe toetsingen van onderhandelingsresultaten en resultaten vanuit het verleden zijn input geweest voor de gehanteerde grondprijzen. Daarbij is het uitgangspunt dat deze marktconform moeten zijn.

Daarnaast heeft de focus gelegen op de prijzen voor vrije kavels. Daarbij is meer uitgegaan van de specifieke plussen en minnen van de diverse kavels en daarop is de prijs aangepast. Dat betekent dat de kavels in vijf categorieën zijn verdeeld met bijbehorende prijzen. Op die manier wordt meer recht gedaan aan de marktwerking die ook voor deze categorie bestaat. Hiermee is aangesloten op de actuele kaderbrief grondprijzen.

Bedrijventerreinen

Bij de actualisatie 2014 is ook bij de bedrijventerreinen meer financiële ruimte gecreëerd om maatwerk te kunnen leveren en in te kunnen spelen op de specifieke situaties. Daarnaast zijn de grondprijzen ook nadrukkelijk onderwerp van onderzoek geweest. Uit het geleverde onderzoek blijkt dat de prijzen voor zowel Leeuwenhoekweg als Oudeland marktconform zijn. Desalniettemin is er toch voor gekozen enige financiële ruimte op te nemen om de strijd met de concurrentie aan te kunnen gaan, niet alleen op (kwaliteit van de) locatie, maar ook op de prijs, wanneer de specifieke situatie daar aanleiding voor geeft.

Om de verkoop van bedrijfskavels te stimuleren heeft eind 2012 het college aanvullend financieel instrumentarium ontwikkeld. Onderdeel hiervan vormt de mogelijkheid een kavel op afbetaling te kopen. De betaling bestaat daarbij uit een aanbetaling gevolgd door jaarlijkse afbetalingen. Dit instrument is inmiddels met succes toegepast.

3.7.3.3 Parameters

Kostenstijgingspercentage

In de grexen is gerekend met een oplopend kostenstijgingspercentage. Voor de eerste jaren (2015 t/m 2016) is een percentage gehanteerd van 2%. Voor de periode daarna (t/m 2021) 3% en voor de verdere looptijd 3,5%. Dit kostenstijgingspercentage is gerelateerd aan de prijsindexcijfers voor de weg- en waterbouw. Aangezien de meeste kosten betrekking hebben op civiele werken is een vergelijking met dit

prijnsindexcijfer het meest op zijn plaats. De hoogte van de cijfers zijn getoetst aan een door een extern planeconomisch bureau opgesteld rapport over parameters.¹¹

Opbrengstenstijgingspercentage

Gezien de ontwikkelingen van de afgelopen periode ligt een opbrengstenstijging niet direct voor de hand. Wanneer we kijken naar het verloop van crises in het verleden breekt echter altijd weer een betere tijd aan, waarin de opbrengsten weer zullen stijgen (wel ten opzichte van het naar beneden bijgestelde niveau). In de grexen is er rekening mee gehouden dat op enig moment weer herstel zal optreden. Wanneer dit herstel zal optreden is niet met zekerheid aan te geven, maar daar wordt een inschatting voor gemaakt. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen woningbouw en bedrijfsterreinen. Voor de woningbouw wordt verwacht dat de woningmarkt weer eerder “in de lift” zal komen dan de markt voor bedrijfsterreinen. Het aanbod van bedrijfsterreinen is (en zeker in Lansingerland) groot. Schaarste zal dan ook niet snel optreden, wat een drukkend effect heeft op de prijsstijging. In de grondexploitatie en de risicoanalyse is daarnaast ook nog rekening gehouden met een prijsdaling.

Voor woningbouw wordt verwacht dat schaarste eerder zal optreden, waarmee ook de prijsstijging een ander (sneller stijgend) verloop zal hebben. Voor de korte termijn wordt een stijging nog niet verwacht. In 2015 en 2016 is daarom niet gerekend met een opbrengstenstijging. Vanaf 2017 wordt zowel bij de woningbouw als bij de bedrijfsterreinen gerekend met een opbrengstenstijgingspercentage van 1%. Dit percentage ligt ongeveer gelijk met het inflatiepercentage. Voor woningbouw wordt vanaf 2022 gerekend met een stijgingspercentage van 2%. Voor de bedrijfsterreinen blijft het percentage gelijk aan het inflatiepercentage van 1%.

Rente

Voor de berekening van de rente is aangesloten bij de percentages uit de nieuwe nota rentebeleid (Babs voorstelnummer 4668). Dat betekent dat voor het jaar 2015 is gerekend met een rente van 3,5% en voor de jaren daarna met 3%. Dit percentage is gebaseerd op de langlopende leningportefeuille van de totale gemeente.

Resultaten

De resultaten van de geactualiseerde grondexploitaties zijn als volgt weer te geven:

Project	Actualisatie/ Jaarrekening 2014	Actualisatie 2015	Vershil actualisatie 2015 t.o.v. actualisatie 2014
Totaal negatieve grexen	€ 91,56-	€ 71,01-	€ 20,55
Totaal positieve grexen	€ 2,62	€ 1,89	€ 0,73-
Totaal	€ 88,94-	€ 69,12-	€ 19,82

Voor het totaal te verwachten negatieve resultaat van afgerond € 71,01 miljoen moet een verliesvoorziening worden gevormd. In de begroting 2016 wordt uitgegaan van deze voorziening inclusief een rentebijdrage, aangezien de voorziening is bepaald op basis van de contante waarde systematiek.

Winstneming

Voor een toelichting op de resultaten per complex wordt verwezen naar de toelichting op de actualisatie grondexploitaties (Babs voorstelnummer 4937). Op grond van de nota grondbeleid wordt een grondexploitatie afgesloten nadat alle opbrengsten (grondopbrengsten én overige opbrengsten) volledig zeker zijn en minimaal 90% van de kosten is gerealiseerd. Tussentijds vinden geen winstnemingen plaats.

Voor de komende periode zijn geen winstnemingen geprognostiseerd.

¹¹ Rapport “Outlook grondexploitaties 2014”, onder andere over de realiteit van parameters.

3.7.4 Toekomst

Wij zien lichtpunten in het herstel wat op dit moment op de woningmarkt plaatsvindt. Wij willen ons daarom richten op de (nieuwe) kansen en mogelijkheden die zich in de markt voordoen. Onze organisatie zal erop gericht zijn om alle haalbare initiatieven binnen onze grondexploitaties zowel als het gaat om bedrijven als om woningen te faciliteren. Kansen willen wij benutten. Zoals bekend liggen op vrijwel alle gemeentelijke (woningbouw)gronden contractuele verplichtingen uit het verleden. Bij nieuwe initiatiefnemers op het gebied van woningbouw is het dus zaak deze te verbinden met de bestaande contractpartijen om ervoor te zorgen dat deze nieuwe initiatieven toch van de grond komen.

Nieuwe initiatieven op nieuwe locaties zijn slechts voor de gemeente ook een daadwerkelijke kans als deze initiatieven toevoegingen zijn die op de huidige locaties niet bewerkstelligd kunnen worden.

Grondexploitaties blijven omgeven met onzekerheden. In de dagelijkse praktijk wordt continu getracht een zo realistisch mogelijke afweging te maken tussen resultaten van nu en risico's in de toekomst. In de recent vastgestelde grondexploitatie is ruimte opgenomen om flexibel om te gaan met de invulling van gebieden. Dit draagt bij tot het creëren van kansen in de diverse projecten.

Aan het eind van deze paragraaf wordt een cijfermatig overzicht gegeven van de te verwachten kosten en opbrengsten per kostensoort voor de jaren 2016-2019 en het verloop van de boekwaarde. Ook zal een overzicht worden gegeven van de in totaal nog te realiseren kosten en opbrengsten per project.

Wijzigingen in de toekomst

Per 1 januari 2016 zal de wet op de Vennootschapsbelasting ook gaan gelden voor de activiteiten die de gemeente als ondernemer uitvoert. Dit zal dus activiteiten in de gehele gemeente betreffen, maar vooral ook de grondexploitaties. Er zijn nog heel veel onduidelijkheden over het financiële effect van de VpB-plicht omdat het Rijk c.q. de Belastingdienst nog niet of nauwelijks handreikingen heeft gegeven hoe de ondernemersactiviteiten van de gemeente belast gaan worden (volgens welke spelregels). Er is derhalve nog geen adequate prognose te geven van de te betalen VpB en daarmee nog geen schatting te maken van het benodigde weerstandsvermogen om dit risico af te dekken. Op dit moment is PWC een eerste doorrekening van alle GREXen aan het maken. Zodra resultaten er zijn worden die natuurlijk gedeeld met de raad.

In juli 2015 is door de Commissie BBV een voornemen tot herziening van de BBV-verslaggevingsregels rondom grondexploitaties per 1 januari 2016 gepubliceerd. De voorstellen welke in dit voornemen zijn opgenomen moeten volgens de Commissie BBV leiden tot meer transparantie, eenduidigheid en een vermindering van de administratieve lasten.

3.7.5 Risico's

Ondanks dat de ramingen binnen de grondexploitaties met de grootst mogelijke zorgvuldigheid worden opgesteld blijven er risico's bestaan. Niemand kan de toekomst voorspellen en de berekeningen zijn gebaseerd op aannames en uitgangspunten, die in de praktijk anders (zowel positief als negatief) kunnen uitvallen. De belangrijkste risico's die samenhangen met de grondexploitaties hebben betrekking op de planning, de prijs en het programma. Voor de komende 4 jaar zijn bijvoorbeeld de opbrengsten op een totaal van circa € 100 miljoen geraamd, gemiddeld € 25 miljoen per jaar. De afgelopen jaren lag de realisatie tussen de € 10 miljoen en € 15 miljoen. Dit betekent dat de komende jaren meer omzet gerealiseerd moet worden dan de afgelopen jaren is gedaan. Het college stuurt daarom ook actief op de realisatie van deze opbrengsten. De tekenen in de markt zijn ook positief. Zo zijn er bijvoorbeeld in de eerste helft van 2015 contracten gesloten voor ontwikkelingen in Westpolder en Meerpolder en worden meerdere onderhandelingstrajecten gevoerd. Voor een deel is de markt te beïnvloeden, maar voor een ander deel ook niet. In de paragraaf Weerstandsvermogen zijn deze risico's nader toegelicht.

In de Begroting 2016 zijn de effecten van de herziening van de grondexploitaties 2015 verwerkt. Onderdeel van het herzieningsproces vormt ook een actuele risicoanalyse. In 2013 is een aantal scenario's opgesteld op basis waarvan de risico's werden bepaald. Deze scenario's hadden betrekking op een nog verder verslechterende woningmarkt of bedrijvenmarkt. Ook bij de actualisatie 2014 diende deze scenario's nog als basis. Inmiddels zijn deze scenario's niet meer up to date, omdat een aantal zaken al opgenomen zijn in de grondexploitaties en omdat de rapporten van BCI recente informatie bevat over ontwikkelingen over de markt voor bedrijventerreinen. Daarom is ervoor gekozen de marktrisico's niet langer als algemeen risico op alle projecten te beschrijven, maar specifiek te kijken naar de afzonderlijke projecten en de risico's die daarop worden gelopen, ook voor zover dit meer algemene markt- en prijsrisico's betreft. Dat doet meer recht aan de verschillen tussen de afzonderlijke projecten en de fase waarin projecten zich bevinden. Ook is het risicoprofiel van bedrijfsterreinen anders, dan van woningbouwlocaties.

De meest in het oog springende risico's zijn:

- Het marktrisico op de ontwikkeling van Oudeland. Dit risico heeft met name betrekking op het tempo waarin deze ontwikkeling plaats kan vinden en in het meest extreme geval een situatie waarin ontwikkeling van (een deel van de) locatie helemaal niet meer plaats kan vinden. Ook is rekening gehouden met een renterisico gezien de nog lange doorlooptijd van dit project en een risico op de grondprijs.
- Het marktrisico op de ontwikkeling van Westpolder. Aangezien Westpolder een locatie is waar nog veel woningbouw moet worden ontwikkeld, zijn de risico's op ontwikkeling van deze locatie groter dan bij de locaties waar dit niet het geval is. Voor Westpolder zijn er risico's ingeschat die betrekking hebben op het programma en de prijzen (programma en/of prijzen worden niet gehaald op het niveau zoals nu ingeschat) en op vertraging van het programma.
- Het risico dat als gevolg van bijvoorbeeld gewijzigde wetgeving het resultaat van de fiscale optimalisatie in Westpolder niet wordt behaald.
- Het al eerder genoemde risico dat ontstaat als de niet in exploitatie genomen locatie van Wilderszijde in zijn geheel niet ontwikkeld kan worden.

De overige risico's worden per project omschreven. De vermelde risico's zijn overeenkomstig de risico's zoals benoemd in de actualisatie grondexploitaties 2015.

Risico's Parkzoom:

- De openbare ruimte wordt gefaseerd overgedragen aan de afdeling Beheer en Onderhoud. Dit leidt tot extra tijdelijk beheerkosten in het project.
- De laatste onteigening in Parkzoom moet administratief nog steeds worden afgehandeld. Het door de gemeente te betalen bedrag kan hoger uitvallen dan waarmee nu rekening wordt gehouden.
- De keermuur nodig voor de stabiliteit van de grondwal kan duurder uitvallen dan begroot.
- Herontwikkeling kan leiden tot het moeten verplaatsen van een middenspanningsruimte.
- Herontwikkeling kan leiden tot hogere kosten voor het bouwrijp maken.
- Door gebrek aan vraag vanuit de markt kunnen niet alle gedachte appartementengebouwen gerealiseerd worden of niet in het segment zoals dat nu bedacht is.
- Door gebrek aan vraag vanuit de markt komt de locatie voor commerciële voorzieningen niet van de grond.

Risico's Wilderszijde:

- Oorspronkelijke uitgangspunt was om in Wilderszijde geen gas aan te leggen. De energievoorziening zou op een andere manier moeten plaatsvinden. Dit kan via bijvoorbeeld warmte-koude-opslag (WKO). Dit kan collectief worden opgepakt of individueel (per woning). De laatste variant is duurder en zou aan de orde kunnen komen bij ontwikkeling van locatie De Tuinen, waarbij de ontwikkelaar te kennen heeft gegeven een deel van deze meerkosten aan de gemeente te willen doorbelasten.
- De aanwezigheid van verontreiniging in nog te verwerven grond.

- Het ontbinden of aanpassen van bestaande contracten en claims met de ontwikkelaars in Wilderszijde waardoor de verwachte grondopbrengsten niet worden behaald.
- Vertraging in de uitgifte van de gronden.
- Hogere VTA kosten voor het deelproject VMBO als gevolg van gewijzigde planvorming door het verantwoordelijke schoolbestuur.
- Op de locatie van de tijdelijke VMBO-school ligt nog ondergrondse infra. Schoolbestuur en gemeente verschillen van mening wie de verwijderingskosten moet betalen.

Risico's Centrum Bergschenhoek:

- Realisatie van extra parkeerplaatsen in verband met een mogelijk te krappe dimensionering van de huidige parkeerruimte op bepaalde plekken.

Risico's Leeuwenhoekweg:

- Tijdens het bouwrijp maken kan alsnog blijken dat er gesaneerd moet worden.
- Door onvoldoende marktvrage kan er een situatie ontstaan dat het terrein helemaal niet meer ontwikkeld kan worden. Ook een alternatieve ontwikkeling naar bijvoorbeeld woningbouw is niet mogelijk op deze plek.

Risico's Annie M.G. Schmidpark:

- De laatste grote sanering is afgerond maar moet nog wel worden gemonitord. Uit de monitoring kan blijken dat er toch nog extra maatregelen moeten worden getroffen.

Risico's Meerpolder:

- In de grondexploitatie wordt rekening gehouden met de verkoop van grond ten behoeve van twee sportvelden. Op basis van de geldende Sportnota is het de vraag of deze beide velden noodzakelijk zijn.
- Financiële afwikkeling van diverse lopende rechtszaken, met name over de kwaliteit van geleverde civiele werken.
- Extra kosten voor aanleg van de openbare ruimte door aanpassingen in de planvorming.
- Belemmeringen in de ontwikkeling van een deellocatie als gevolg van een bestaande schadeclaim.
- Wanneer particuliere ontwikkeling niet van de grond komt moet de gemeente kosten maken om te voldoen aan de eisen van het Hoogheemraadschap.

Risico's Westpolder Bolwerk:

- Een aantal deelplannen in de grondexploitatie is nog niet uitgewerkt. Bij deze uitwerking kunnen zaken die nu nog niet bekend zijn, alsnog veroorzaken dat geraamde opbrengsten niet volledig gerealiseerd kunnen worden. Dit kan veroorzaakt worden door planologische uitwerking (geluid- en hindercirkels, watercompensatie) of programmatisch (de vraag naar bepaalde woningtypen daalt of stijgt).
- In het programma van deelplan 6 zijn nog relatief veel woningen opgenomen in de duurdere categorie. Indien deze ambitie bijgesteld moet worden, zal dit een negatief effect hebben op de grondexploitatie.
- In samenwerking met de ontwikkelaar zijn prognoses gemaakt van de deelplannen. Hierbij zijn ook bepaalde parameters gehanteerd. O.a. is uitgegaan van stijgende VON-prijzen. Hoewel de eerste signalen positief zijn, brengt het uitgaan van een bepaalde opbrengstenstijging altijd bepaalde risico's met zich mee.
- Door het wijzigen van wetgeving op het gebied van fiscaliteit zou het kunnen dat de gekozen fiscale routing niet het beoogde financiële rendement levert. Dit zou uiteraard betekenen dat een deel van de nu ingeboekte winst weer verloren gaat.
- Op dit moment wordt uitgegaan van een einddatum van 2025 voor Westpolder/Bolwerk. Er is daarbij uitgegaan van een woningbouwproductie van ca. 150 woningen per jaar. Het niet halen van de planning heeft negatieve gevolgen voor de grondexploitatie.

- Tenslotte kent een groot project als Westpolder/Bolwerk verschillende kleinere projectrisico's. Deze zijn ook gekwantificeerd en meegenomen in de risicoanalyse. Dit betreft risico's m.b.t. de interne organisatie, de impact van tijdelijke voorzieningen, parkeerdruk en de ontsluiting van het projectgebied.

Risico's Rodenrijse Zoom:

- De ontwikkeling van de laatste woningen verloopt moeizaam. Echter, de rol van de gemeente is beperkt, omdat de ontwikkeling feitelijk voor rekening en risico van de ontwikkelaar is. Zo lang de resterende woningen niet gebouwd worden, kan de gemeente de gronden (welke onder de rijwoningen juridisch eigendom van de gemeente zijn) niet leveren, de exploitatiebijdragen niet factureren en het project niet afsluiten.

Risico's Centrum Berkel en Rodenrijs:

- Het kan zo zijn dat door de verschuiving van het project in de tijd de regionale behoefte aan met name winkelruimte verzadigd raakt en er een kleiner programma (met lagere opbrengsten) kan worden gerealiseerd.
- Het betreft hier een omvangrijk project, met een lange bouwtijd en grote civiele werken. De fasering hiervan kan behoorlijke plan- en civiele kosten met zich meebrengen. Ook de kostenramingen zullen onder druk komen te staan.
- In het centrumgebied zijn relatief veel planschadeclaims te verwachten. Hiervoor is een post opgenomen in de grondexploitatie. Wellicht zal blijken dat dit niet voldoende is.
- Het project op de plaats van de voormalige brandweerkazerne ligt op een locatie waar planologisch nog wel risico's liggen. Dit zou het project ernstig in de vertraging kunnen brengen.

Risico's Oudeland:

- Schade aan bestaande woningen in verband met zettingsgevoeligheid.
- Lagere grondopbrengsten als gevolg van een mogelijke neerwaartse bijstelling van de grondprijzen.
- De gemeente heeft één perceel op Oudeland nog niet in eigendom. Als dit perceel niet wordt verworven kan zij ook de bijbehorende grondopbrengsten niet realiseren.
- Het uitgiftetempo blijft steken op gemiddeld 1,5 hectare per jaar. De looptijd van het project neemt daardoor toe.
- Vertraging in uitgifte van de kavels leidt tot vertraging in overdracht van de openbare ruimte aan de afdeling Beheer en Onderhoud. Er moeten extra kosten worden gemaakt.
- Fase 2 van Oudeland wordt niet verder ontwikkeld als gevolg van gebrek aan vraag vanuit de markt.
- Stijging van de rente op termijn.

Risico's Groenzoom Ruimte voor Ruimte:

- De basis aan afdrachten aan de provincie en Groenzoom van in totaal € 6 miljoen ligt vast. Als de inkomsten van de grondexploitatie achterblijven, is ook binnen deze grondexploitatie het grote risico dat de rente over de investeringen en deze afdrachten op gaat lopen. Bij een langzamer dan geplande afzet komt de betaling aan de provincie in gevaar en kan de rente oplopen.
- Het gebied ligt tussen bestaande bebouwing. Bewoners kunnen een claim voor planschade indienen bij wijziging van de bestemming. Als blijkt dat eventuele kosten voor planschade hoger zijn dan de netto opbrengsten, dan kan ontwikkeling van kavels heroverwogen worden.
- De plankosten voor deze ontwikkeling zijn bovengemiddeld hoog. Dat heeft enerzijds te maken met een grotere inzet op de begeleiding van de ontwikkeling van de vrije kavels. Anderzijds schatten we in dat er voor het wijzigen van de bestemming veel inzet gepleegd moet worden.
- De grondprijzen zijn in relatie met de omgeving marktconform. Het is onduidelijk hoe de specifieke markt voor grote vrije kavels zich gaat ontwikkelen. Afgelopen jaar is gebleken dat deze prijzen onder druk staan. Hierop is in deze actualisatie geanticipeerd. Het verdere verloop van de prijsvorming blijft onduidelijk. Een verlaging van de grondprijzen heeft uiteraard gevolgen voor de uitkomst van de exploitatie.

Risico's De Tuinen:

- Een gefaseerde ontwikkeling van de Eilanden leidt tot hogere kosten voor civiele werken.

Risico's De Vluchtheuvel:

- Hogere kosten voor de nog noodzakelijke sanering.
- De beoogde ontwikkelcombinatie trekt zich terug waarna de locatie wordt ingericht als parkeerterrein ten behoeve van het centrum van Bleiswijk.

Risico's Rembrandtlaan 42:

- Aanleg van extra parkeerplaatsen in de openbare ruimte.

In voorgaande tekst zijn de algemene risico's en projectrisico's benoemd. De volgende risico's hebben direct raakvlakken met de grondexploitatie en zijn bij de inleiding en in de risicoparagraaf uitgewerkt en toegelicht:

- Vennootschapsbelasting voor overheidsondernemingen vanaf 1 januari 2016;
- Herziening BBV-verslaggevingsregels rondom grondexploitaties per 1 januari 2016;

Voor een verdere toelichting en een overzicht van de totale gemeentelijke risico's, het weerstandsvermogen en de weerstandsratio wordt verwezen naar de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing (3.2) en de inleiding (1.3).

Financiële overzichten:

In het kader van het vergroten van het inzicht en de transparantie in de grondexploitaties is in de financiële verordening aangegeven dat een tweetal overzichten betreffende de grondexploitaties aan de paragraaf grondbeleid toegevoegd dienen te worden. Dit betreft:

1. Een overzicht van de totaal nog te realiseren kosten en opbrengsten uitgesplitst per kosten- en opbrengstesoort en het verloop van de boekwaarde;
2. Een overzicht van de totaal nog te realiseren kosten en totaal nog te realiseren opbrengsten per project.

Beide overzichten treft u hieronder.

Totaal nog te realiseren kosten en opbrengsten per kosten- en opbrengstensoort en verloop van de boekwaarde:

Verloop grondexploitatie	2016	2017	2018	2019
Kostensoort				
Verwerving	€ 1.228.406	€ 6.853.313	€ 343.986	€ 344.549
Tijdelijk beheer	€ 349.937	€ 360.817	€ 304.988	€ 297.251
Sloop	€ 324.659	€ 34.484	€ -	€ 76.112
Milieu	€ 432.626	€ 90.924	€ 28.808	€ 59.990
Civiel technische werken	€ 11.000.909	€ 9.769.113	€ 6.979.034	€ 5.111.682
VTA	€ 3.692.185	€ 3.338.756	€ 2.644.998	€ 2.359.626
Fondsen en afdrachten	€ 468.929	€ 414.621	€ 416.491	€ 445.422
Rente	€ 6.731.533	€ 6.557.430	€ 6.416.833	€ 6.008.580
Totaal kosten	€ 24.229.184	€ 27.419.460	€ 17.135.138	€ 14.703.212
Opbrengstensoort				
Grondopbrengsten	€ 29.877.453	€ 27.533.185	€ 27.697.998	€ 30.539.871
Overige opbrengsten	€ 3.547.401	€ 1.845.255	€ 609.022	€ 615.113
Totaal opbrengsten	€ 33.424.854	€ 29.378.440	€ 28.307.021	€ 31.154.984
Saldo kosten en opbrengsten	€ 9.195.671	€ 1.958.980	€ 11.171.883	€ 16.451.772
Boekwaarden per einde jaar	€ -225.377.354	€ -223.418.374	€ -212.246.491	€ -195.794.718
Boekwaarde 31-12-2014	€ -215.031.000			

Totaal nog te realiseren opbrengsten en kosten per project:

Samenvatting	Totaal nog te realiseren kosten	Totaal nog te realiseren opbrengsten
Parkzoom	€ 15.780.555	€ 18.015.903
Wilderszijde	€ 16.053.608	€ 25.868.911
Boterdorp Vrije kavels	€ 15.186	€ 215.568
Centrum Bergschenhoek	€ 61.123	€ 41.250
Leeuwenhoekweg	€ 2.969.096	€ 7.492.590
Meerpolder	€ 13.650.185	€ 14.255.217
Westpolder	€ 33.622.827	€ 91.335.117
Rodenrijse Zoom	€ 604.294	€ 2.470.486
Centrum Berkel en Rod	€ 6.200.810	€ 11.728.175
Oudeland	€ 85.631.093	€ 140.550.622
Groenzoom	€ 12.376.577	€ 14.769.560
De Tuinen	€ 4.113.455	€ 6.022.508
De Vluchtheuvel	€ 53.254	€ -
Rembrandtlaan 42	€ 50.592	€ -

3.8 Paragraaf Taakstelling en reserveringen

De afgelopen jaren heeft de gemeente Lansingerland reeds vele bezuinigingen doorgevoerd. Hieronder worden deze weergegeven tot en met de kadernota 2015 / begroting 2016 - 2019. Deze bezuinigingen zijn financieel verwerkt in de begroting. Wanneer de bezuinigingen een korting op subsidies betreft is het aan de instellingen om dit in te vullen binnen de eigen bedrijfsvoering.

	bedragen x € 1.000,-				
Bezuinigingen vanaf kadernota 2009	2015	2016	2017	2018	2019
Kadernota 2009	1.688	1.688	1.688	1.688	1.688
Begroting 2010	879	879	879	879	879
Kadernota 2010	5.177	5.177	5.177	5.177	5.177
Begroting 2011	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Kadernota 2011	110	110	110	110	110
Kadernota 2012	1.374	1.374	1.066	1.066	1.066
Zomerakkoord 2012	1.115	1.215	1.215	1.215	1.215
Kadernota 2013	3.976	4.747	5.227	5.509	5.509
Kadernota 2014/begroting 2015	488	588	753	853	853
sub totaal	15.807	16.778	17.115	17.497	17.497
Kadernota 2015 / begroting 2016		2.903	3.289	2.913	3.380
Totaal t/m begroting 2016	15.807	19.681	20.404	20.410	20.877
Verhoging OZB 2014 t.o.v. 2013	850	850	850	850	850
Verhoging OZB 2015 t.o.v. 2014	1.600	1.600	1.600	1.600	1.600
	2.450	2.450	2.450	2.450	2.450
Totaal genomen maatregelen bezuinigingen en OZB sinds 2009	18.257	22.131	22.854	22.860	23.327

3.8.1 Voorgestelde bezuinigingsmaatregelen uit de kadernota 2015

In de kadernota 2015 zijn een aantal bezuinigingsmaatregelen opgenomen. Bij het vaststellen van de kadernota 2015 heeft de raad amendement A 2015-6 aangenomen, waardoor enkele bezuinigingsmaatregelen zijn geschrapt. De meeste bezuinigingsmaatregelen zijn bij de begroting 2016-2019 in de programma's opgenomen en de overgebleven maatregelen zijn als stelposten opgenomen. Eén stelpost betreft het afboeken van maatschappelijke vaste activa. Tijdens het uitwerken van de begroting is deze reeks aangepast ten opzichte van de reeks uit de kadernota 2015.

	bedragen x € 1.000,-			
	2.016	2.017	2.018	2.019
Totaal bezuinigingsvoorstellen kadernota 2015	2.952	3.448	3.172	3.639
Amendement 2015-6	-49	-159	-259	-259
Restant bezuinigingsmaatregelen kadernota 2015	2.904	3.289	2.913	3.380

In onderstaande tabel staan de voorgestelde bezuinigingsmaatregelen uit de kadernota 2015, die bij de verschillende programma's in de begroting 2016-2019 opgenomen zijn. De voorgestelde maatregelen worden per programma toegelicht. Een drietal bij de kadernota 2015 opgenomen bezuinigingen is in deze begroting als stelpost verwerkt en één bezuiniging is als reserve opgenomen. Ook de stelpost en de reserve worden hieronder gepresenteerd.

Bezuinigingen KN 2015	2016	2017	2018	2019
Programma 1				
<i>Verlaging van lasten</i>				
Bezuinigingen dienstverlening (voorstel 1)	75	75	75	75
Ondersteuning rondom verkiezingen (voorstel 3)	10	10	10	10
Communicatie (voorstel 4)	25	25	50	50
sub totaal	110	110	135	135
<i>Verhoging van baten</i>				
Verhogen leges onder titel 1 (voorstel 2)	14	14	14	14
Totaal	124	124	149	149
Programma 2				
<i>Verlaging van lasten</i>				
Stoppen niet - wettelijke subsidies sport (voorstel 10)			29	29
Totaal			29	29
Programma 3				
<i>Verlaging van lasten</i>				
Afschaffen cultuurfonds (voorstel 9)	20	20	20	20
Totaal	20	20	20	20
Programma 4				
<i>Verhoging van baten</i>				
Reclame inkomsten (voorstel 12)	0	25	25	25
BOA op taken afval (voorstel 13)	25	25	25	25
Totaal	25	50	50	50
Programma 5				
<i>Verhoging van baten</i>				
Vergroten inkomsten markt (voorstel 14))	4	6	7	7
Totaal	4	6	7	7
Programma 7				
<i>Verlaging van lasten</i>				
Zaakgericht werken (voorstel 17)	0	0	25	50
Verlagen rente langgeld (voorstel 20)	1.854	2.079	1.557	1.979
sub totaal	1.854	2.079	1.582	2.029
<i>Verhoging van baten</i>				
Verhuur vrijstaande ruimte gemeentehuis (voorstel 15)	0	45	65	85
Precario op kabels en leidingen (voorstel 16)	200	200	200	200
sub totaal	200	245	265	285
Totaal	2.054	2.324	1.847	2.314
Totaal bezuinigingsvoorstellen	2.227	2.524	2.102	2.569

Programma 1

- Bezuinigingen dienstverlening (nr. 1)

Het betreft hier drie mogelijkheden om te bezuinigen op de dienstverlening naar de burger toe. Voorstelnummer 1 gaat om het efficiënter organiseren van de dienstverlening binnen de verschillende locaties. Hierbij bespaart het aan personeelsformatie. Voorstel nummer 2 is volledig op afspraakbasis te gaan werken bij de publieksbalies. Dit zorgt voor een besparing op personeel door middel van beter plannen en efficiënter werken. De frictiekosten zijn voor de communicatie naar de burger over deze werkwijze. Voorstel nummer 3 is stoppen met het gemeentenuws in de Heraut. Communicatie naar de burger vindt dan plaats via alternatieven zoals digitale nieuwsbrief en de website. De besparing zit hem in de bijdrage aan de Heraut voor het plaatsen van één pagina. Wettelijk gezien is dit haalbaar want dezelfde wettelijke bekendmakingen en informatie staat op de website.

- Verhogen leges onder titel 1 (nr. 2)

Door de leges die niet aan een wettelijk maximum gebonden zijn te verhogen is het mogelijk een extra opbrengst te realiseren. Het gaat hierbij om verhogen van de leges uittreksel BRO van € 7,60 naar € 15,- (extra opbrengst € 11.100) en verhogen van de huwelijks leges (extra opbrengst € 3.100).

- Communicatie (nr. 3 en 4)

Voorstel nummer 3 betreft het niet meer ondersteunen van de debatavonden rondom de verkiezingen. De besparing ligt op het vlak personele inzet en materieel. Deze avonden zullen de partijen zelf moeten organiseren. Voorstel nummer 4 gaat over het takenpakket van de afdeling communicatie. De aanpak zal dan “Less is more” zijn. Dit betreft een verschuiving van focus en aanpak. Het idee is om met een combinatie van het verschuiven van de taken naar strategische communicatiepunten, verminderen van communicatieve toevoegingen aan feitelijke informatie en strakkere budgetteren een besparing op te leveren.

Programma 2

- Niet wettelijke subsidies sport (nr. 10)

In het kader van preventief beleid voor Jeugd en WMO geeft de gemeente subsidies voor doelgroepsport. Het stoppen van deze subsidies leidt tot een uitdaging van de gesubsidieerde partijen om de activiteiten op een andere manier te organiseren of andere fondsen hiervoor aan te spreken of de activiteiten te stoppen. Omdat het hier om subsidies gaat kan dit pas vanaf 2017 worden geëffectueerd.

Programma 3

- Afschaffen bijdrage cultuurfonds (nr. 9)

Dit betekent dat dat er een voorstel komt om op nieuwe manier om te gaan met het subsidiëren richting de minima als het gaat om het cultuurfonds.

Programma 4

- Reclame inkomsten (nr. 12)

Eind 2016 loopt na 10 jaar het reclameconcessie af voor de abri's (bushokjes), billboards en driehoeksborden. De verwachting is dat de nieuwe concessieovereenkomst in ieder geval € 25.000 extra oplevert. De reden hiervoor is dat de abri's van goede kwaliteit zijn waardoor de komende jaren geen investeringskosten worden verwacht. Bovendien is de markt voor reclame ten gunste veranderd in de afgelopen 10 jaar. In het najaar van 2016 is bekend wat de feitelijke meeropbrengst is.

- BOA op taken afval (nr. 13)

Met ingang van 2016 herprioriteren we de taken van de boa's, waarbij ze voor een halve fte (zijnde 675 uren) besteden aan de handhaving van de afvalstoffenverordening. Als gevolg hiervan berekenen we deze uren voor € 25.000 door aan de afvalstoffenheffing.

Programma 5

- Vergroten Marktinkomsten (nr. 14)

In 2016 verhogen we het markttarief met 5 % bovenop de inflatiecorrectie. Dit levert € 4.000 op. Daarnaast onderzoeken we in 2015 de stroomafname om te bezien of het realistisch is om met een aangepast tarief meer inkomsten te genereren. Tot slot is er besproken met de marktlieden en de winkeliers over de gewenste opstelling van de marktkramen waarbij we ook een uitbreidingsmogelijkheid rondom de kerk betrekken.

Programma 7

- Zaakgericht werken (nr. 17)

Invoeren van zaakgericht werken incl. zaaksysteem kan leiden tot lagere onderhoud en beheerkosten. Nadere uitwerking in een businesscase is vereist voordat hier daadwerkelijk zicht kan zijn op een reële besparing. Een inschatting is dat deze pas vanaf 2018 reëel is.

- Goedkoper en minder lenen en aanpassen rekenrente (nr. 20)

Op het gebied van de rente zijn vele ontwikkelingen (zie ook Voorjaarsnota 2015): een lagere marktrente, een lagere behoefte aan leningen en minder doorbelasting aan de GREXen. Hierdoor kunnen de te betalen rentelasten lager uitkomen dan in de begroting 2015 nog is geraamd. Tegelijkertijd is de interne rekenrente gedaald (dit is de rente die we zelf toerekenen aan investeringen en de grexen). Hierdoor is de rekenrente vergelijkbaar met de gemiddelde rente van de huidige leningenportefeuille. Een dalende rekenrente heeft per saldo een negatief effect op de jaarschijven, omdat minder rente aan de grexen kan worden toegerekend, terwijl de rentelasten in de praktijk niet verdwijnen. Het rentevoordeel fluctueert de komende jaren tussen de € 1,5 en € 2 mln.

Budgetten personeel & organisatie

Binnen personeel & organisatie kunnen de budgetten voor jobcoaching, BHV en werving & selectie totaal met circa € 45.000 structureel worden teruggebracht. Het totaalbudget hiervoor is nu € 100.000. Het budget voor organisatie brede opleidingen kan met € 30.000 structureel omlaag op een totaalbudget van € 330.000. Hiermee komt de organisatie op een opleidingsbudget van minder dan 1,5% van de loonsom, terwijl 2% de landelijke norm is.

- Verhuren vrijstaande ruimte gemeentehuis (nr. 15)

Verhuren van de huidige leegstaande ruimte op de eerste verdieping waar voorheen afdeling Financiën gehuisvest was, met ingang van 2017. De vrijstaande ruimte staat al enige tijd in de verhuur. Potentiele kandidaten hebben zich nog niet gemeld. Realisatie van de verhuur is in de huidige markt buitengewoon lastig. Ingeschat wordt dat in de loop van 2016 een huurder gevonden kan worden die m.i.v. 2017 huurt.

- Precario/ Afvalstoffenheffing (nr. 16)

In Lansingerland wordt op dit moment geen precariobelasting geheven op kabels en leidingen in de gemeentelijke ondergrond. Niet alle nutsbedrijven kunnen aangeslagen worden: zowel Stedin (middels de Delflandregeling) als telecombedrijven (Telecomwet) zijn hiervan uitgesloten. De enige netbeheerder van gewicht in onze gemeente is Dunea. Onze verwachting is dat Dunea deze kosten rechtstreeks doorberekent naar de inwoners. Invoeren van precario op kabels en leidingen betekent hierdoor dat de burger geconfronteerd wordt met een belastingverhoging. Door de precariobelasting gelijktijdig in te voeren met een gelijke verlaging van de afvalstoffenheffing, wordt de burger per saldo niet extra belast door deze maatregel. Afhankelijk van de lastenverlichting afvalstoffenheffing wordt de hoogte van de precario bepaald op € 200.000,-. De precariobelasting kan per 1 januari 2016 worden ingevoerd.

3.8.2 Openstaande stelposten en reservering

In de begroting zijn een aantal stelposten en een reservering opgenomen. Deze vallen uiteen in stelposten (nog te effecturen voorgenomen bezuinigingen) en een reservering (begrotingsruimte die gereserveerd is voor uitgaven).

	bedragen x € 1.000,-			
Stelposten en reservering	2016	2017	2018	2019
<i>Stelposten</i>				
1. Verkoop vier sociaal culturele panden (programma 7)	46	110	156	156
2. Beëindiging beheer dierenweide / binnentuin (idem)		25	25	25
3. Afboeken maatschappelijke vaste activa (programma 4)	1.015	897	854	845
<i>Reservering</i>				
1. Vennootschapsbelasting, niet overheidstaken (programma 7)	-14	-14	-14	-14
Totaal	1.047	1.018	1.021	1.012
"+ = lagere lasten: - = hogere lasten"				

Stelposten

Punten 1 en 2

In afwachting van de daadwerkelijke verkoop van de vier sociaal culturele panden (bezuinigingsvoorstel 18 uit de kadernota 2015) en de nadere uitwerking van het voorstel omtrent beëindiging beheer dierenweide / binnentuin (bezuinigingsvoorstel 11), zijn deze bezuinigingen als stelpost opgenomen en nog niet verwerkt in de baten en lasten van de afzonderlijke programma's en beleidsvelden.

Punt 3

- Afboeken maatschappelijke vaste activa (nr. 19)

Op de balans van de gemeente Lansingerland per 31 dec 2014 staat een boekwaarde van € 32,5 mln. aan activa met maatschappelijk nut. Dit leidt tot een jaarlijkse kapitaalslast van € 3,6 mln., waarvan € 2,1 mln. bestaat uit afschrijvingslasten en € 1,5 mln. uit rentelasten. In tegenstelling tot activa met economisch nut, mogen activa met een maatschappelijk nut volgens het BBV versneld worden afgeboekt. Door de boekwaarde te verlagen, krijgen we minder afschrijvingslasten en dat leidt tot meerjarige onderuitputting van de budgetten die beschikbaar zijn om de afschrijvingslasten te dekken. Met afgerond € 11,2 mln. valt in 2016 een bedrag van € 1.015.000,- aan afschrijvingslasten weg. Vanaf 2017 loopt het voordeel aan afschrijvingslasten terug.

De bedragen van de stelposten zijn opgenomen bij de programma's waar de kapitaallasten staan van de betreffende activa die, per 31 december 2015, versneld afgeschreven worden.

Reservering

Het geraamde nadelige effect van de invoering van de vennootschapsbelasting, per 1 januari 2016, voor de niet-grex taken van € 14.000 (kadernota 2015, autonome ontwikkelingen / blz. 14) is, in afwachting van de daadwerkelijke invoering, op stelpost gezet.

3.9 Paragraaf Interbestuurlijk Toezicht

3.9.1 Inleiding

De wet revitalisering generiek toezicht (Wet RGT) gaat ervan uit dat de raad in eerste lijn het college controleert, waardoor het verticaal toezicht van de provincies op gemeenten vermindert. De provincie wil haar verticale toezichtrol sober, proportioneel en risicogericht invullen. Om dit in de praktijk vorm te geven heeft de provincie in samenwerking met de Vereniging van Zuid-Hollandse Gemeenten (VHG) met alle 65 Zuid-Hollandse gemeenten afzonderlijk -maar met identieke inhoud- een bestuursovereenkomst gesloten.

De provincie spreekt via de bestuursovereenkomst met de gemeenten af dat zij binnen de reguliere planning & control-cyclus (jaarverslag) jaarlijks informatie verschaffen over de stand van de taakbehartiging op de belangrijkste toezichtdomeinen: financiën, ruimtelijke ordening, omgevingsrecht, externe veiligheid, archief- en informatiebeheer en huisvesting van vergunninghouders.

Monumentenzorg is een wettelijke taak in medebewind en de provincie stelt voor om hier een indicator voor op te nemen, namelijk het verplicht instellen van een Erfgoedcommissie ofwel een Monumentencommissie en de deskundigheid te garanderen.

3.9.2 Financiën

De begroting 2016 en de meerjarenraming 2017-2019 zijn materieel in evenwicht. Het beoordelingskader zal waarschijnlijk worden aangepast naar één indicator: structureel en reëel begrotingsevenwicht. Ook hieraan voldoet de begroting 2016-2019.

3.9.3 Ruimtelijke ordening

In 2016 houdt de gemeente wederom rekening met de provinciale ruimtelijke belangen in de gemeentelijke ruimtelijke plannen. Het beoordelingskader dat door de provincie wordt gehanteerd kent echter enkele nadelen en zal worden aangepast.

3.9.4 Omgevingsrecht

De zelfevaluatie en het verbeterplan zijn vastgesteld en de Erfgoedcommissie functioneert als adviseur van de raad. Jaarlijks doorlopen we de P&C cyclus waarin we op dit beleidsterrein de bestuurlijke en ambtelijke cyclus koppelen. Als het Wetsvoorstel vergunningverlening toezicht handhaving (VTH) in werking treedt (1 januari 2016) zullen we i.o.m. de Provincie eventueel bijkomende indicatoren Omgevingsrecht opnemen. Wellicht ten overvloede, maar wat in paragraaf 3.9.4 staat t.a.v. omgevingsrecht, heeft betrekking op de Wet VTH en de kwaliteitscriteria waaraan de gemeente moet voldoen. Het nieuwe stelsel van omgevingsrecht (waar ook de Omgevingswet deel van uitmaakt, inwerkingtreding begin 2018) valt hier niet onder.

3.9.5 Externe veiligheid

In 2016 inventariseren we de risico's in Lansingerland en actualiseren we, indien nodig, de risicokaart. Voor het deel 'Overige ramptypen' (ISOR) voeren we de werkzaamheden zelf uit; de actualisatie van de inrichtingen met gevaarlijke stoffen uit het RRGs is uitbesteed aan de DCMR Milieudienst Rijnmond.

3.9.6 Archief- en informatiebeheer

Het archief- en informatiebeheer zijn ook in 2016 op orde.

3.9.7 Huisvesting van vergunninghouders

De taakstelling is verhoogd. Wij doen ons uiterste best om volledig en tijdig te voldoen aan de halfjaartaakstelling zonder achterstand. In de Handreiking Interbestuurlijk Toezicht wordt momenteel geen

rekening gehouden met het feit dat de gemeenten gedurende het jaar in twee verschillende fase kunnen zitten. De provincie zal het beoordelingskader hierop aanpassen.

4. Meerjarenbegroting

bedragen x €1.000

	Jaarrekening 2014			Begroting 2015			Begroting 2016			Begroting 2017			Begroting 2018			Begroting 2019		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
1. Bestuur en dienstverlening	11.176	978	-10.198	9.654	1.751	-7.904	9.072	921	-8.150	9.021	921	-8.100	9.004	921	-8.083	9.100	921	-8.178
2. Sport, cultuur en onderwijs	14.440	1.261	-13.179	18.235	1.766	-16.469	16.002	1.639	-14.363	15.738	1.661	-14.077	15.888	1.685	-14.203	16.178	1.685	-14.493
3. Maatschappelijke ondersteuning	32.068	12.640	-19.428	35.797	9.945	-25.852	36.922	10.031	-26.891	36.306	10.075	-26.231	36.586	10.121	-26.465	36.663	10.121	-26.542
4. Lansingerland schoon, heel en veilig	29.354	19.854	-9.500	31.221	14.364	-16.857	29.813	13.134	-16.679	30.058	13.344	-16.714	30.843	13.536	-17.308	30.976	13.752	-17.225
5. Lansingerland ontwikkelt	8.592	4.305	-4.287	8.755	2.185	-6.570	8.323	2.143	-6.180	7.966	2.145	-5.821	8.112	2.146	-5.966	8.108	2.146	-5.962
6. Grondzaken	27.146	24.221	-2.925	19.794	40.899	21.105	26.376	24.888	-1.489	29.386	27.956	-1.430	18.931	17.575	-1.357	16.258	14.976	-1.282
Subtotaal programma's	-122.775	63.258	-59.517	-123.457	70.910	-52.547	-126.508	52.756	-73.752	-128.476	56.103	-72.373	-119.365	45.984	-73.381	-117.283	43.601	-73.682
Lokale heffingen	480	12.782	12.302	390	14.910	14.521	403	15.323	14.921	403	15.565	15.163	403	15.808	15.405	393	16.050	15.657
Algemene uitkeringen	-	44.124	44.124	-	40.720	40.720	-	42.196	42.196	-	41.482	41.482	-	41.587	41.587	-	41.912	41.912
Uitkering deelfonds sociaal domein	-	-	-	-	13.218	13.218	-	13.599	13.599	-	13.504	13.504	-	13.382	13.382	-	13.297	13.297
Dividend	42	4.097	4.055	23	3.483	3.460	19	3.159	3.141	19	2.916	2.898	19	3.216	3.198	19	3.216	3.198
Saldo financieringsfunctie	1	9.054	9.053	1	8.084	8.083	1	7.109	7.108	1	7.364	7.363	1	7.593	7.592	1	7.961	7.960
Overige algemene dekkingsmiddelen	1.926	3.399	1.473	7.375	3.061	-4.313	3.759	1.137	-2.622	4.108	1.228	-2.880	4.323	1.278	-3.045	4.356	1.298	-3.058
Subtotaal algemene dekkingsmiddelen	-2.449	73.455	71.006	-7.788	83.476	75.688	-4.182	82.525	78.343	-4.530	82.060	77.530	-4.745	82.864	78.119	-4.768	83.733	78.966
Post onvoorzien	-	-	-	250	-	-250	250	-	-250	250	-	-250	250	-	-250	250	-	-250
Geraamde totaal saldo van baten en lasten	-125.224	136.713	11.489	-131.495	154.386	22.891	-130.940	135.280	4.341	-133.255	138.162	4.907	-124.360	128.848	4.488	-122.301	127.334	5.033
1. Bestuur en dienstverlening	-6	-	-6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Sport, cultuur en onderwijs	-1.459	878	-581	-59	648	589	-349	510	161	-349	524	175	-349	609	260	-349	628	279
3. Maatschappelijke ondersteuning	-	603	603	-	91	91	-13	63	50	-13	1	-12	-13	21	8	-13	21	8
4. Lansingerland schoon, heel en veilig	-111	1.439	1.328	-408	2.659	2.252	-7	-	-7	-7	125	118	-7	35	28	-7	35	28
5. Lansingerland ontwikkelt	-	7	7	-	-	-	-78	27	-51	-78	15	-63	-78	165	87	-78	165	87
6. Grondzaken	-261	438	177	-	-	-	-1.265	-	-1.265	-1.360	-	-1.360	-1.462	258	-1.204	-1.572	-	-1.572
Algemene dekkingsmiddelen	-44.217	38.856	-5.361	-29.412	13.297	-16.115	-3.229	-	-3.229	-3.765	-	-3.765	-3.680	14	-3.666	-3.877	14	-3.863
Subtotaal mutaties reserves	-46.054	42.221	-3.833	-29.878	16.695	-13.183	-4.941	600	-4.341	-5.572	665	-4.907	-5.589	1.102	-4.487	-5.896	863	-5.033
Geraamde resultaat	-171.278	178.934	7.656	-161.373	171.081	9.708	-135.881	135.880	0	-138.827	138.827	0	-129.949	129.950	0	-128.197	128.197	0

4.1 Overzicht van baten en lasten

4.2 Overzicht incidentele baten en lasten

In dit overzicht worden de incidentele baten en lasten weergegeven voor de periode 2016-2019. Het opnemen van het overzicht van incidentele baten en lasten is gebaseerd op artikel 19 van het BBV. Het opnemen van dit overzicht is relevant voor de vraag: in welke mate wordt het begrotingsaldo in de meerjarenbegroting beïnvloed door incidentele baten en lasten. Het overzicht van de incidentele baten en lasten van de gemeente Lansingerland ziet er als volgt uit:

	bedragen x € 1.000			
	2016	2017	2018	2019
INCIDENTELE LASTEN				
<i>Programma 1 - Bestuur en dienstverlening</i>				
Verkiezingen		63	63	116
<i>Programma 3 - Maatschappelijk ondersteuning</i>				
Afrekening 2015 (uitgestelde inleg 3%) GR Jeugdzorg	195			
Dienstencheck	400			
<i>Programma 4 - Lansingerland schoon, heel en veilig</i>				
Kosten opstellen beheerplan begraafplaatsen		125		
<i>Programma 5 - Lansingeland ontwikkelt</i>				
<i>Programma 6 - Grondzaken</i>				
Kosten Parkzoom			258	
Dotatie reserve Wilderszijde	1.265	1.360	1.462	1.572
<i>Overzicht algemene dekkingsmiddelen</i>				
Verbouwingskosten in verband met verhuur gemeentehuis		80		
Organisatie - ontwikkeling (frictiekosten)	150			
Totaal incidentele lasten	2.010	1.628	1.783	1.688
INCIDENTELE BATEN				
<i>Programma 2 - Sport, Cultuur en Onderwijs</i>				
Onttrekking reserve (tijdelijke) Huisvesting PO	293	62	0	0
<i>Programma 4 - Lansingerland schoon, heel en veilig</i>				
Onttrekking reserve "iav bhp Begraafplaats (onderhoudsplan)"		125		
<i>Programma 5 - Lansingeland ontwikkelt</i>				
<i>Programma 6 - Grondzaken</i>				
Onttrekking reserve Parkzoom			258	
<i>Overzicht algemene dekkingsmiddelen</i>				
Algemene uitkering (IU- Hulp in de huishouding)	400			
Dividend Eneco	241		298	298
Totaal incidentele baten	934	187	556	298
Saldo incidenteel (lasten minus baten)	1.076	1.441	1.227	1.390
Saldo begroting 2016 - 2019, inclusief incidenteel	3.209	3.745	3.661	3.858
Saldo begroting 2016 - 2019, excl. incidenteel	4.285	5.186	4.888	5.248

4.3 Geprognosticeerde balans

	bedragen x € 1.000					
	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Activa (per 31 december)	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Immateriële vaste activa	97	26	0	0	0	0
Materiële vaste activa	190.035	194.335	193.939	196.697	199.834	197.840
Financiële vaste activa	13.374	16.985	16.304	15.948	15.585	13.807
Vaste activa	203.506	211.346	210.243	212.645	215.419	211.647
Voorraad gronden in exploitatie	123.475	166.262	155.017	151.361	138.028	119.349
Niet in exploitatie genomen gronden	30.414	32.176	34.084	36.151	38.388	40.808
Voorraden	153.889	198.438	189.101	187.512	176.416	160.157
Overige activa	13.928	34.127	13.928	13.928	13.928	13.928
Kortlopende vorderingen	13.928	34.127	13.928	13.928	13.928	13.928
TOTAAL ACTIVA	371.323	443.911	413.272	414.085	405.763	385.732
Passiva (per 31 december)	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Algemene reserves	28.286	46.917	51.390	56.495	61.618	67.047
Bestemmingsreserves	10.512	7.764	7.631	7.433	6.798	6.402
Eigen vermogen	38.798	54.681	59.021	63.928	68.416	73.449
Voorzieningen voor risico's (niet GREX)	8.787	7.022	7.079	5.609	5.648	4.160
Onderhoudsvoorzieningen	10.455	10.879	12.147	12.111	13.027	14.041
Voorzieningen	19.242	17.901	19.226	17.720	18.675	18.201
Langlopende leningen	267.001	326.690	273.039	237.457	208.869	172.131
Nog aan te trekken leningen	0	0	12.755	39.871	50.812	57.886
Vaste schulden	267.001	326.690	285.794	277.328	259.681	230.017
Kasgeldleningen	30.611	9.651	9.651	9.651	9.651	9.651
Overige passiva	15.671	34.988	39.580	45.458	49.340	54.414
Kortlopende schulden	46.282	44.639	49.231	55.109	58.991	64.065
TOTAAL PASSIVA	371.323	443.911	413.272	414.085	405.763	385.732
Solvabiliteit	12%	14%	17%	18%	20%	24%

4.4 Uitgangspunten Begroting 2016

Voor de samenstelling van de Begroting 2016-2019 worden de volgende kaders / uitgangspunten gehanteerd.

4.4.1 Inwoner- en woningaantallen / groei gerelateerde baten en lasten

De cijfers over 2015 betreffen de werkelijke aantallen, per 1 januari, van inwoners en woningen en die van leerlingen VO per 1 oktober 2014.

Het geraamde aantal inwoners vanaf 2016 is gebaseerd op de bevolkingsprognose van januari 2015.

De toename van het geraamde aantal woningen vanaf 2015 is gebaseerd op de woningbouwplanning van januari 2015 (midden - scenario).

Het geraamde aantal leerlingen VO vanaf 2016 is gebaseerd op leerling prognose uit juli 2015 van Pronexus.

Aantal per 1 januari	2015	2016	2017	2018	2019
Inwoners	58.133	59.550	60.350	61.150	62.150
toename in begrotingsjaar	1.417	800	800	1.000	900
Woningen	22.474	22.824	23.224	23.624	24.024
toename in begrotingsjaar	350	400	400	400	550
Leerlingen VO, per 1 oktober jr t -1	3.877	4.107	4.257	4.373	4.471

4.4.2 Prijscorrectie (inflatie) - en loonontwikkeling

De prijscorrectie (inflatie) - en loonontwikkeling is gebaseerd op het medio maart 2015 door het Centraal Plan Bureau (CPB) uitgebrachte Centraal Economisch Plan (CEP) 2015. De verwachte stijging in 2016 van de loonkosten bedraagt 2,0%. De verwachte prijscorrectie (inflatie) in 2015 bedraagt afgerond 0,5%.

Aanpassingen budgetten

De uitgavenramingen (waaronder subsidies) 2015 worden niet met inflatie verhoogd, tenzij:

- Contractueel vast ligt dat ramingen jaarlijks worden aangepast.
- Andere formele afspraken aan de ramingen ten grondslag ligt (bijvoorbeeld bij de Gemeenschappelijke regelingen).

Loonkostenraming

De huidige cao voor gemeentepersoneel loopt nog tot 1 januari 2016.

De loonkostenraming 2016 wordt, ten opzichte van 2015, verhoogd met 1,4%.

4.4.3 Tarievenbeleid met betrekking tot belastingen

De tarieven van de algemene belastingen (ozb, honden en precario) worden verhoogd met een inflatiecorrectie van 0,5%.

4.4.4 Rente

Interne Rekenrente

De doorberekende rente aan investeringen (onderdeel kapitaallasten) en Grex'en bedraagt 3,0 % vanaf 2016. Dit is in overeenstemming met de Nota Rentebeleid 2015 welke in april 2015 door de raad is vastgesteld.

Nieuwe langlopende geldleningen

Voor nieuw af te sluiten langlopende leningen, onder andere in verband met herfinanciering bestaande leningen, wordt voor de begrotingsjaren 2016, 2017 en 2018 een percentage van 2,5% gehanteerd. Vanaf 2019 hanteren we 3,5%. Dit conform de in april 2015 door de raad vastgestelde notitie rentebeleid.

4.5 EMU-saldo

EMU-saldo/Wet Hof (Wet Houdbare OverheidsFinanciën)

Vanwege de voortdurende kredietcrisis en gebrekkige begrotingsdiscipline hebben de Europese lidstaten besloten een grens aan het nationale begrotingstekort van 3% van het bruto binnenlands product (BBP) te stellen (het EMU-saldo) en de overheidsschuld niet meer dan 60% van het BBP te laten bedragen. De regering heeft besloten om de Europese afspraken over de begrotingsdiscipline op te nemen in de nieuwe Wet Houdbare Overheidsfinanciën (HOF). Omdat ook gemeenten, provincies en waterschappen bijdragen aan het begrotingstekort van de collectieve sector, bepaalt de wet dat niet alleen het Rijk maar ook de decentrale overheden zich moeten houden aan de doelstellingen uit het aangepaste Stabiliteits- en Groeipact. Het aandeel van de decentrale overheden in de norm van 3% is 0,5% van het BBP. Het IPO, de VNG en de UvW zijn onderling een verdeling van de tekortnorm overeen gekomen, nl. gemeenten 0,32%, provincies 0,11% en waterschappen 0,07%.

Om de afzonderlijke provincie en gemeenten een beeld te geven wat dit voor hen betekent, publiceert het ministerie BZK individuele EMU-referentiewaarden. Een individuele EMU-referentie waarde betreft geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een provincie of gemeente op basis van zijn begrotingstotaal in de gezamenlijke tekortnorm heeft. Deze waarden zijn voornamelijk bedoeld om het eigen EMU-saldo te monitoren en te beheersen, zoals bedoeld. Gedurende de huidige kabinetsperiode past het rijk overigens geen sancties toe als gevolg van overschrijding van de tekortnorm. Wel kan strikt genomen een eventuele boete uit Europa worden doorberekend aan de decentrale overheden.

Gemeenten dienen (art. 19 BBV) het EMU-saldo van het voorgaande jaar, het actuele begrotingsjaar en het volgende jaar op te nemen in de begrotingsstukken.

Het berekende EMU-saldo geeft de omvang weer van ons aandeel in het nationale EMU-saldo.

Toelichting op berekening EMU saldo

Volgens de septembercirculaire 2014 bedraagt de referentiewaarde van Lansingerland € 6,16 mln.

De individuele referentiewaarde van gemeenten is berekend op basis van de volgende uitgangspunten:

- de verdeling van de in totaal - 0,5 % BBP over de individuele gemeenten en provincies heeft plaats gevonden op basis van de begrotingstotalen (na bestemming) 2015 van gemeenten en provincies;
- het geraamde BBP voor 2015 bedraagt € 667,3 mld.

In de begroting 2015 toonde het berekende EMU-saldo een tekort van € 4,9 mln. De begroting 2016 geeft een berekend overschot op het EMU-saldo van € 23,0 mln.

Bij een tekort draagt Lansingerland nadelig en bij een overschot positief bij aan de gezamenlijke tekortnorm.

De ontwikkeling van het EMU - saldo voor de gemeente Lansingerland ziet er als volgt uit:

Omschrijving	2015	2016	2017
	x € 1000,- Volgens primitieve begroting	x € 1000,- Volgens begroting 2016	x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2016
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	1.503	4.341	4.907
2 Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	8.833	9.081	8.811
3 Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	1.840	1.663	1.583
4 Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	17.639	7.655	10.923
5 Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4			
6 Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord			
7 Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	18.700	18.130	21.353
8 Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord	19.165	33.425	29.378
9 Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen			
10 Lasten im transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten			
11 Verkoop van effecten:	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee
a Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)			
b Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?			
Berekend EMU-saldo	-4.998	22.725	12.403

5. Bijlagen

5.1 Reserves en voorzieningen

Overzicht reserves 2016								
Omschrijving	Saldo 1-jan-15	Toevoeg. 2015	Onttrekking 2015	Saldo 31-dec-15	Saldo 1-jan-16	Toevoeg. 2016	Onttrekking 2016	Saldo 31-dec-16
Algemene reserve	28.102.820	31.065.204	13.297.186	45.870.838	45.870.838	3.208.521	-	49.079.359
Reserve Wilderszijde	-	1.046.168	-	1.046.168	1.046.168	1.264.691	-	2.310.859
Algemene reserves	28.102.820	32.111.372	13.297.186	46.917.006	46.917.006	4.473.212	0	51.390.218
Reserve rekenkamer	27.385	-	-	27.385	27.385	-	-	27.385
Reserve opsporing en ruiming bommen	1.349.200	-	-	1.349.200	1.349.200	-	-	1.349.200
Reserve Parkzoom	257.583	-	-	257.583	257.583	-	-	257.583
Reserve Wegen Overbuurtsepolder	788.895	-	-	788.895	788.895	-	-	788.895
Reserve Combinatiefuncties	27.976	-	2.363	25.613	25.613	-	-	25.613
Reserve 1e inrichting OLP en meubilair	358.000	59.000	364.167	52.833	52.833	59.000	18.278	93.555
Reserve opleidingskosten raad	6.400	-	-	6.400	6.400	-	-	6.400
Reserve Groen	92.000	-	92.000	0	-	-	-	0
Reserve Participatiebudget overgangsrecht	91.000	-	91.000	0	-	-	-	0
Reserve gemeentelijke gebouwen i.v.m. opheffing voorzien	1.613.298	407.577	717.374	1.303.501	1.303.501	407.577	287.847	1.423.231
Reserve nieuwbouw gemeentehuis	280.866	-	-	280.866	280.866	-	-	280.866
Reserve A.M.G. Schmidtpark	4.758.191	-	1.850.000	2.908.191	2.908.191	-	-	2.908.191
Reserve i.a.v. begraafplaats onderhoudsplan	125.000	-	-	125.000	125.000	-	-	125.000
Reserve personeel	150.000	-	-	150.000	150.000	-	-	150.000
Reserve (tijdelijke) huisvesting primair onderwijs	650.163	-	281.163	369.000	369.000	-	293.000	76.000
Egalisatiereserve afval	-	-	-	0	-	-	-	0
Reserve Nog te maken kosten afgesloten Grondexploitaties	119.160	-	-	119.160	119.160	-	-	119.160
Bestemmingsreserves	10.695.117	466.577	3.398.067	7.763.627	7.763.627	466.577	599.125	7.631.079
Totaal reserves	38.797.937	32.577.949	16.695.253	54.680.633	54.680.633	4.939.789	599.125	59.021.297
Overzicht voorzieningen 2016								
Omschrijving	Saldo 1-jan-15	Toevoeg. 2015	Onttrekking 2015	Saldo 31-dec-15	Saldo 1-jan-16	Toevoeg. 2016	Onttrekking 2016	Saldo 31-dec-16
Voorziening Wethouders	4.346.757	150.000	201.410	4.295.347	4.295.347	150.000	177.951	4.267.396
Voorziening Bovenwijkse voorzieningen	4.439.807	127.708	1.840.894	2.726.621	2.726.621	131.216	45.779	2.812.058
Totaal verplichtingen, verliezen en risico's	8.786.564	277.708	2.042.304	7.021.968	7.021.968	281.216	223.730	7.079.454
Onderhoudsegalisatievoorzieningen								
Voorziening Riolering	9.504.774	875.469	-	10.380.243	10.380.243	900.522	-	11.280.765
Voorziening Water baggeren	950.261	529.559	981.296	498.524	498.524	480.559	112.646	866.437
Totaal onderhoudsegalisatievoorzieningen	10.455.035	1.405.028	981.296	10.878.767	10.878.767	1.381.081	112.646	12.147.202
Totaal generaal voorzieningen	19.241.599	1.682.736	3.023.600	17.900.735	17.900.735	1.662.297	336.376	19.226.656
In mindering gebracht op boekwaarde GREX'en								
Voorziening verlieslatende complexen	68.635.469	-	324.253	68.311.216	68.311.216	2.048.836	-	70.360.052

Overzicht reserves 2016

Omschrijving	Toevoeg. 2017	Onttrekking 2017	Saldo 31-dec-17	Saldo 1-jan-18	Toevoeg. 2018	Onttrekking 2018	Saldo 31-dec-18	Saldo 1-jan-19	Toevoeg. 2019	Onttrekking 2019	Saldo 31-dec-19
Algemene reserve	3.744.767	-	52.824.126	52.824.126	3.661.135	-	56.485.261	56.485.261	3.857.665	-	60.342.926
Reserve Wilderszijde	1.359.854	-	3.670.713	3.670.713	1.461.935	-	5.132.648	5.132.648	1.571.527	-	6.704.175
Algemene reserves	5.104.621	0	56.494.839	56.494.839	5.123.070	0	61.617.909	61.617.909	5.429.192	0	67.047.101
Reserve rekenkamer	-	-	27.385	27.385	-	-	27.385	27.385	-	-	27.385
Reserve opsporing en ruiming bommen	-	-	1.349.200	1.349.200	-	-	1.349.200	1.349.200	-	-	1.349.200
Reserve Parkzoom	-	-	257.583	257.583	-	257.583	0	-	-	-	0
Reserve Wegen Overbuurtsepolder	-	-	788.895	788.895	-	-	788.895	788.895	-	-	788.895
Reserve Combinatiefuncties	-	-	25.613	25.613	-	-	25.613	25.613	-	-	25.613
Reserve 1e inrichting OLP en meubilair	59.000	171.699	-19.144	19.144	59.000	30.374	9.482	9.482	59.000	48.598	19.884
Reserve opleidingskosten raad	-	-	6.400	6.400	-	-	6.400	6.400	-	-	6.400
Reserve Groen	-	-	0	-	-	-	0	-	-	-	0
Reserve Participatiebudget overgangsrecht	-	-	0	-	-	-	0	-	-	-	0
Reserve gemeentelijke gebouwen i.v.m. opheffing voorzien	407.577	305.688	1.525.120	1.525.120	407.577	813.908	1.118.789	1.118.789	407.577	813.908	712.458
Reserve nieuwbouw gemeentehuis	-	-	280.866	280.866	-	-	280.866	280.866	-	-	280.866
Reserve A.M.G. Schmidtpark	-	-	2.908.191	2.908.191	-	-	2.908.191	2.908.191	-	-	2.908.191
Reserve i.a.v. begraafplaats onderhoudsplan	-	125.000	0	-	-	-	0	-	-	-	0
Reserve personeel	-	-	150.000	150.000	-	-	150.000	150.000	-	-	150.000
Reserve (tijdelijke) huisvesting primair onderwijs	-	62.000	14.000	14.000	-	-	14.000	14.000	-	-	14.000
Egalisatiereserve afval	-	-	0	-	-	-	0	-	-	-	0
Reserve Nog te maken kosten afgesloten Grondexploitaties	-	-	119.160	119.160	-	-	119.160	119.160	-	-	119.160
Bestemmingsreserves	466.577	664.387	7.433.269	7.433.269	466.577	1.101.865	6.797.981	6.797.981	466.577	862.506	6.402.052
Totaal reserves	5.571.198	664.387	63.928.108	63.928.108	5.589.647	1.101.865	68.415.890	68.415.890	5.895.769	862.506	73.449.153

Overzicht voorzieningen 2016

Omschrijving	Toevoeg. 2017	Onttrekking 2017	Saldo 31-dec-17	Saldo 1-jan-18	Toevoeg. 2018	Onttrekking 2018	Saldo 31-dec-18	Saldo 1-jan-19	Toevoeg. 2019	Onttrekking 2019	Saldo 31-dec-19
Voorziening Wethouders	150.000	195.865	4.221.531	4.221.531	150.000	201.055	4.170.476	4.170.476	150.000	207.450	4.113.026
Voorziening Bovenwijkse voorzieningen	123.071	1.547.382	1.387.747	1.387.747	92.523	2.305	1.477.965	1.477.965	101.892	1.532.563	47.294
Totaal verplichtingen, verliezen en risico's	273.071	1.743.247	5.609.278	5.609.278	242.523	203.360	5.648.441	5.648.441	251.892	1.740.013	4.160.320
Onderhoudsegalisatievoorzieningen											
Voorziening Riolering	829.509	-	12.110.274	12.110.274	915.827	-	13.026.101	13.026.101	1.014.228	-	14.040.329
Voorziening Water baggeren	480.559	1.346.544	452	452	480.559	480.333	678	678	480.559	480.333	904
Totaal onderhoudsegalisatievoorzieningen	1.310.068	1.346.544	12.110.726	12.110.726	1.396.386	480.333	13.026.779	13.026.779	1.494.787	480.333	14.041.233
Totaal generaal voorzieningen	1.583.139	3.089.791	17.720.004	17.720.004	1.638.909	683.693	18.675.220	18.675.220	1.746.679	2.220.346	18.201.553
In mindering gebracht op boekwaarde GREX'en											
Voorziening vertieslatende complexen	1.697.144	-	72.057.196	72.057.196	2.161.716	-	74.218.912	74.218.912	2.226.568	-	76.445.480

Toelichting op overzicht van reserves

Algemene reserve

De staat van reserves wordt jaarlijks geactualiseerd bij de najaarsnota. Dat betekent voor deze begroting dat bekende mutaties worden doorgevoerd, maar dat niet is onderzocht of een reserve wellicht kan worden verlaagd dan wel opgeheven. Een en ander conform artikel 8 lid 3 van de Financiële verordening Lansingerland 2015. De nota reserves en voorzieningen zal in 2016 worden geactualiseerd.

De jaarrekening 2014 sluit met een algemene reserve van € 20,6 mln.. Het resultaat van de jaarrekening 2014 bedraagt 7,5 mln., hiervan is 2,1 mln. bestemd voor overheveling van budget naar 2015. Deze wordt in 2015 weer onttrokken.

De voorjaarsnota 2015 laat een positief resultaat zien voor 2015 van € 4,6 mln.

Actualisatie GREX'en (herijking en herziening)

In de kadernota 2015 zijn de herijking van de grondexploitaties en de gevolgen voor de grondexploitaties van de nota rentebeleid (waarin tot lagere marktrente en lagere rekenrente is besloten) verwerkt. Dit leidt tot een verlaging van de omvang van de voorzieningen verlieslatende complexen met € 24,2 mln. die wordt gedoteerd aan de algemene reserve. Daarnaast is een negatieve correctie van € 0,4 mln. verwerkt in de kadernota N2015 om de aansluiting van de actualisatie van de grexen met de cijfers uit de jaarrekening 2014 juist weer te geven. Aangezien het uurtarief voor de medewerkers die werkzaamheden uitvoeren voor de grondexploitaties omlaag is gegaan zijn de berekeningen van de GREX'en wederom herzien. Op basis van deze herziening daalt de omvang van de voorziening verlieslatende complexen met een bedrag van € 2,7 mln. De verlaging van de voorzieningen leidt in 2015 tot een extra toevoeging aan de algemene reserve.

Tevens is in de kadernota 2015 besloten tot afboeken van activa met maatschappelijk nut voor € 11,0 mln.. door middel van een onttrekking aan de algemene reserve. Bij de begroting is het bedrag op € 11,2 mln. uitgekomen.

Bovengenoemde mutaties leiden ertoe dat de algemene reserve zich ontwikkelt van € 20,6 mln. ultimo 2014 naar € 45,9 mln. op 1 januari 2016.

Bestemmingsreserve Wilderswijze

Op verzoek van de provincie is de bestemmingsreserve "resultaten Wilderszijde" ingesteld waarin in 2015 € 1,0 mln. is gestort. In deze bestemmingsreserve wordt voor de niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG) Wilderszijde jaarlijks het verschil tussen de doorbelaste rente van 7,177% en de rente die doorbelast wordt aan de grondexploitatie over de boekwaarde per 1 januari (3%) gestort.

Egalisatiereserve afval

Aangezien de afvalinzameling - en verwerking per 1 juli 2015 een geheel andere kostenstructuur kent met veel variabele is er nog een grote mate van onzekerheid met betrekking tot de totale kostenraming. Om de fluctuaties in de kosten en de hiermee samenhangende opbrengsten uit de afvalstoffenheffing op te kunnen vangen wordt voorgesteld om, met ingang van 2016, de nieuwe egalisatiereserve afval in te stellen.

Toelichting op overzicht van voorzieningen

Voorziening riolering

De mutatie op de voorziening riolering komt voort uit het verschil tussen de te verwachten ontvangsten rioolheffing en de te verwachten kosten voor riolering en rioolgemalen in het betreffende jaar. De kosten en opbrengsten zijn voor langere tijd doorgerekend in het vernieuwde GRP en laat zien dat in de eerste jaren de voorziening groeit en in de latere jaren bedragen uit de voorziening worden genomen.

Voorziening verlieslatende complexen

Hoewel volgens het BBV dit geen "echte" voorziening betreft wordt voor het volledige beeld het verloop van deze voorziening onder de totaal bedragen van de voorzieningen zichtbaar gemaakt.

In de jaarrekening 2014 en de geprognostiseerde balans in deze begroting is de omvang van de voorziening verlieslatende complexen in mindering gebracht op de bruto boekwaarde van de grondexploitaties. Hierdoor is de netto boekwaarde (bruto na aftrek van de voorziening verlieslatende complexen) op de beide balansen zichtbaar.

5.2 Investerings

De investeringen binnen de gemeente kunnen we globaal onderscheiden in twee soorten, namelijk de investeringen in de grondexploitatie en de investeringen buiten de grondexploitaties. Deze laatste soort investeringen betreffen hoofdzakelijk vervangingsinvesteringen in de kapitaalgoederen van de gemeente. Voorbeelden hiervan zijn rioleringen en wegen maar ook ICT en schoolgebouwen. Het meerjariginvesteringsplan (MIP) laat de nieuwe (vervangings)investeringen zien voor de komende jaren. Voor de investeringen beginnende in het jaar 2016 wordt expliciet, doormiddel van deze begroting, toestemming gevraagd om de kredieten voor de investeringen beschikbaar te stellen. In hoofdstuk 5.2.1. worden deze nader toegelicht op nut en noodzaak. De investeringen die starten in het jaar 2017 en verder zijn ter illustratie opgenomen om inzicht te geven in het nieuwe investeringsvolume voor de komende jaren. Ten slotte presenteren we in hoofdstuk 5.2.2 de investeringen die in het kader van de grondexploitaties worden gedaan. De kapitaallasten hiervan worden volledig ten laste van de betreffende grondexploitatie gebracht.

Investeringsprogramma 2016-2019

	Investeringens- bedrag	2016	2017	2018	2019	Kap. lst 2017	Kap. lst 2018	Kap. lst 2019	Kap. lst 2020
Programma KP	2.450.610	422.000	609.110	621.500	678.000	101.248	236.803	370.305	522.857
ICT	1.200.000	300.000	240.000	330.000	330.000	84.000	148.950	237.300	323.175
Investeringen ICT 2016	300.000	300.000	-	-	-	84.000	81.750	79.500	77.250
Investeringen ICT 2017	240.000	-	240.000	-	-	-	67.200	65.400	63.600
Investeringen ICT 2018	330.000	-	-	330.000	-	-	-	92.400	89.925
Investeringen ICT 2019	330.000	-	-	-	330.000	-	-	-	92.400
Beheer en Onderhoud, tractie en gereedschap	1.250.610	122.000	369.110	291.500	348.000	17.248	87.853	133.005	199.682
Eco Mini	29.000	29.000	-	-	-	3.770	3.683	3.596	3.509
Grote strooier	37.500	37.500	-	-	-	4.875	4.763	4.650	4.538
Trekker (31)	55.500	55.500	-	-	-	8.603	8.395	8.187	7.979
Rioned Hogedrukspuit	25.110	-	25.110	-	-	-	3.892	3.798	3.704
Vervanging voor Daf BX-FX-96	160.000	-	160.000	-	-	-	24.800	24.200	23.600
Vervanging voor Ford Conect 6-VBS-81	30.000	-	30.000	-	-	-	6.900	6.720	6.540
Vervanging voor Ford Transit 7-VDB-06	35.000	-	35.000	-	-	-	8.050	7.840	7.630
Vervanging voor Ford Transitbus 6-VDL-83	66.500	-	66.500	-	-	-	15.295	14.896	14.497
Vervanging voor VW 7-VDG-64	52.500	-	52.500	-	-	-	12.075	11.760	11.445
New Holland Tractor (sectie bgh)	48.000	-	-	48.000	-	-	-	7.440	7.260
Vervanging voor Daf BX-NZ-92	160.000	-	-	160.000	-	-	-	24.800	24.200
Vervanging voor Goupil 35-LBT-8	27.500	-	-	27.500	-	-	-	4.263	4.160
Vervanging voor Goupil 56-LBS-2	27.000	-	-	27.000	-	-	-	4.185	4.084
Vervanging voor Kubota RTV Transporter	29.000	-	-	29.000	-	-	-	6.670	6.496
1-VPB-76 Ford Transit	42.000	-	-	-	42.000	-	-	-	9.660
1-VPB-77 Ford Transit	42.000	-	-	-	42.000	-	-	-	9.660
2-VNJ-57 Ford Transit	54.000	-	-	-	54.000	-	-	-	12.420
2-VRH-69 Ford Connect	25.000	-	-	-	25.000	-	-	-	5.750
8-VNZ-43 Ford Transit	60.000	-	-	-	60.000	-	-	-	13.800
Houtversnipperaar VanDaele	25.000	-	-	-	25.000	-	-	-	5.750
Nido Stratos B06L-12 BCL-280	90.500	-	-	-	30.500	-	-	-	3.965
Nido Stratos B08LL-27	30.500	-	-	-	30.500	-	-	-	3.965
Nido Stratos B40-36	99.000	-	-	-	39.000	-	-	-	5.070
Programma 2	7.565.350	150.000	3.442.412	3.696.799	276.139	4.500	317.013	603.821	627.976
Onderwijshuisvesting	4.500.000	150.000	1.350.000	3.000.000	-	4.500	45.000	247.500	244.126
Vervangende nieuwbouw schoolgebouw Rodenrijs	4.500.000	150.000	1.350.000	3.000.000	-	4.500	45.000	247.500	244.126
Sportvelden en -terreinen	3.065.350	-	2.092.412	696.799	276.139	-	272.013	356.321	383.850
BVCB (veld 3)	314.616	-	314.616	-	-	-	40.900	39.957	39.013
BVCB (veld 4)	316.641	-	316.641	-	-	-	41.163	40.213	39.263
BVCB (voetbal/ tennis)	315.676	-	315.676	-	-	-	41.038	40.091	39.144
CVV (veld 2)	49.834	-	49.834	-	-	-	6.478	6.329	6.179
HBR (veld 2)	228.269	-	228.269	-	-	-	29.675	28.990	28.305
HBR (veld 3)	228.287	-	228.287	-	-	-	29.678	28.993	28.308
Sportpark Sporthoek - Beregeningsinstallaties	37.611	-	37.611	-	-	-	4.889	4.777	4.664
Sportaccommodaties 2017 - CVV veld 5	377.382	-	377.382	-	-	-	49.059	47.927	46.795
TOGB (veld 3)	63.869	-	63.869	-	-	-	8.303	8.111	7.920
Weidevogels (korfbal kunstgras)	160.227	-	160.227	-	-	-	20.830	20.349	19.868
CVV (veld 4)	83.132	-	-	83.132	-	-	-	10.807	10.558
TOGB (veld 5)	309.152	-	-	309.152	-	-	-	40.190	39.262
HVB (veld 2)	228.142	-	-	228.142	-	-	-	29.658	28.974
SV Soccer Boys (veld 3)	37.489	-	-	37.489	-	-	-	4.874	4.761
SV Soccer Boys (veld 4)	38.884	-	-	38.884	-	-	-	5.055	4.938

	Investerings- bedrag	2016	2017	2018	2019	Kap. I&E 2017	Kap. I&E 2018	Kap. I&E 2019	Kap. I&E 2020
Programma KP	2.450.610	422.000	609.110	621.500	678.000	101.248	236.803	370.305	522.857
TOGB (veld 1)	67.121	-	-	-	67.121	-	-	-	8.726
TOGB (veld 2)	63.182	-	-	-	63.182	-	-	-	8.213
CVV (veld 1)	64.236	-	-	-	64.236	-	-	-	8.351
HBR - verlichting veld 1 en 2	48.000	-	-	-	48.000	-	-	-	6.240
Sportpark Het Hoge Land	33.600	-	-	-	33.600	-	-	-	4.368
Programma 4	20.404.820	2.006.699	4.022.532	6.679.060	5.263.445	185.832	491.180	836.118	1.260.239
Beheer en onderhoud riolering	6.134.960	-	1.900.430	2.610.330	1.319.200	-	57.013	138.000	219.454
Vervanging en rioolrenovaties Bloemenbuurt (br)	722.400	-	57.000	655.400	10.000	-	1.710	21.372	39.732
Vervanging en rioolrenovaties Bomenbuurt (blw)	255.000	-	20.400	229.600	5.000	-	612	7.500	14.025
Vervanging/verbetering vrijverval riool Vogelbuurt (*)	3.846.060	-	1.823.030	1.423.030	500.000	-	54.691	97.382	112.382
Renovatie riool Gemeentewerf	80.250	-	-	80.250	-	-	-	4.414	4.353
Vervanging en rioolrenovaties Gerberaweg blw	26.800	-	-	26.800	-	-	-	1.474	1.454
Vervanging riool Nieuwstraat (br)	188.250	-	-	170.250	18.000	-	-	5.108	10.354
Vervanging en rioolrenovaties Schildersbuurt (blw)	303.500	-	-	25.000	273.500	-	-	750	8.955
Renovatie riool Julianalaan (deel Beethovenlaan-N209 (bg	447.000	-	-	-	447.000	-	-	-	24.585
Verbeteringsmaatregelen riool Hoeksekade - Julianalaan	265.700	-	-	-	65.700	-	-	-	3.614
Rioolgemalen	2.534.049	469.283	561.783	707.983	795.000	45.363	98.728	165.104	238.474
Renovatie rioolgemaal Bonfut br	46.300	46.300	-	-	-	4.476	4.383	4.291	4.198
Renovatie rioolgemaal Noorderparklaan 1 BZW (030) bgh	34.700	34.700	-	-	-	3.354	3.285	3.215	3.146
Renovatie RWA rioolgemaal t'Tunneltje br	34.700	34.700	-	-	-	3.354	3.285	3.215	3.146
Vervangen pompen en datatransmissie drukriolering 2014	353.583	353.583	-	-	-	34.179	33.472	32.765	32.058
Vervangen pompen en datatransmissie drukriolering 2015	353.583	-	353.583	-	-	-	34.179	33.472	32.765
Renovatie rioolgemaal Bedr. Terr. Bergweg-nrd (034) bg	34.700	-	34.700	-	-	-	3.354	3.285	3.215
Renovatie rioolgemaal Binnentuinen BZW (029) bgh	34.700	-	34.700	-	-	-	3.354	3.285	3.215
Renovatie rioolgemaal De Eilanden BZW (028) bgh	34.700	-	34.700	-	-	-	3.354	3.285	3.215
Renovatie rioolgemaal v/d Hoven Leeuwenhoekweg (026	34.700	-	34.700	-	-	-	3.354	3.285	3.215
Renovatie rioolgemaal Groeneweg (007) bgh	34.700	-	34.700	-	-	-	3.354	3.285	3.215
Renovatie rioolgemaal Merenweg/Kooilaan blw	34.700	-	34.700	-	-	-	3.354	3.285	3.215
Renovatie rioolgemaal Perenhof (033) bgh	27.500	-	-	27.500	-	-	-	2.658	2.603
Renovatie rioolgemaal Perzikhof (032) bgh	27.500	-	-	27.500	-	-	-	2.658	2.603
Renovatie rioolgemaal t Fort oltmanstraat BZW (027) bg	34.700	-	-	34.700	-	-	-	3.354	3.285
Renovatie rioolgemaal Beeldemakerdreef (018) bgh	27.500	-	-	27.500	-	-	-	2.658	2.603
Renovatie rioolgemaal Penninglaan b& r	46.300	-	-	46.300	-	-	-	4.476	4.383
Renovatie rioolgemaal Raadhuisof (Br)	46.300	-	-	46.300	-	-	-	4.476	4.383
Renovatie rioolgemaal Vierlingweg (025) bgh	34.700	-	-	34.700	-	-	-	3.354	3.285
Renovatie rioolgemaal Warmoeziersweg 1 HRG (003) bgh	34.700	-	-	34.700	-	-	-	3.354	3.285
Renovatie rioolgemaal Weg en Bos (019) bgh	34.700	-	-	34.700	-	-	-	3.354	3.285
Renovatie rioolgemaal Weg en Land 33 (014) bgh	40.500	-	-	40.500	-	-	-	3.915	3.834
Vervangen pompen en datatransmissie drukriolering 2016	353.583	-	-	353.583	-	-	-	34.179	33.472
Renovatie Hoofd- en gebiedsrioolgemalen 2019 (gepland 1	505.000	-	-	-	505.000	-	-	-	48.817
Vervangen pompen en datatransmissie drukriolering 2019	290.000	-	-	-	290.000	-	-	-	28.033
Bebording, bestrating en straatmeubilair	997.520	249.380	249.380	249.380	249.380	57.358	113.219	167.584	220.453
Vervanging bebording 2016	70.329	70.329	-	-	-	16.176	15.754	15.332	14.910
Vervanging hekwerken 2016	78.255	78.255	-	-	-	17.999	17.529	17.060	16.590
Vervanging straatmeubilair 2016	100.796	100.796	-	-	-	23.183	22.578	21.973	21.369
Vervanging bebording 2017	70.329	-	70.329	-	-	-	16.176	15.754	15.332
Vervanging hekwerken 2017	78.255	-	78.255	-	-	-	17.999	17.529	17.060
Vervanging straatmeubilair 2017	100.796	-	100.796	-	-	-	23.183	22.578	21.973
Vervanging bebording 2018	70.329	-	-	70.329	-	-	-	16.176	15.754
Vervanging hekwerken 2018	78.255	-	-	78.255	-	-	-	17.999	17.529
Vervanging straatmeubilair 2018	100.796	-	-	100.796	-	-	-	23.183	22.578
Vervanging bebording 2019	70.329	-	-	-	70.329	-	-	-	16.176
Vervanging hekwerken 2019	78.255	-	-	-	78.255	-	-	-	17.999
Vervanging straatmeubilair 2019	100.796	-	-	-	100.796	-	-	-	23.183
Beheer/onderhoud wegen, straten en pleinen	7.634.776	604.624	765.251	2.297.952	1.901.865	18.138	106.840	178.240	313.750
Reconstructie Beethovenlaan (centrum bgh)	253.976	248.976	5.000	-	-	7.469	20.318	19.938	19.556
Reconstructie Zuidersingel	630.648	355.648	275.000	-	-	10.669	50.451	49.506	48.560
Reconstructie Anthuriumsingel (br)	82.092	-	82.092	-	-	-	6.568	6.445	6.321
Reconstructie Bomenbuurt (blw)	1.000.000	-	40.000	950.000	10.000	-	1.200	29.700	80.000
Reconstructie Eiberplein (bgh)	56.325	-	56.325	-	-	-	4.506	4.421	4.337
Reconstructie Gemeentewerf (centrum br)	150.369	-	15.000	130.369	5.000	-	450	4.361	12.029
Reconstructie Kerkstraat (centrum bgh)	63.252	-	63.252	-	-	-	5.061	4.966	4.871
Reconstructie Putterstraat (blw)	31.402	-	31.402	-	-	-	2.512	2.465	2.418
Reconstructie Rondom (centrum bgh)	197.180	-	197.180	-	-	-	15.774	15.479	15.183
Renovatie Vogelwijk (*)	2.238.918	-	-	625.918	1.050.000	-	-	18.778	50.278
Reconstructie Nieuwstraat	88.614	-	-	88.614	-	-	-	7.089	6.956
Reconstructie Bloemenwijk (BR)	460.851	-	-	450.851	10.000	-	-	13.526	36.869
Reconstructie Schilderswijk (blw) (*)	644.294	-	-	52.200	200.000	-	-	1.566	7.566
Rehabilitatie Westersingel (*)	1.411.576	-	-	-	451.586	-	-	-	13.548
Reconstructie Herenstraat (*)	325.279	-	-	-	175.279	-	-	-	5.258
Kunstwerken	501.734	-	201.734	-	300.000	-	16.139	15.836	39.534
Vervangen brug Rodenrijseweg/Astersingel	201.734	-	201.734	-	-	-	16.139	15.836	15.534
Kunstwerken 2019	300.000	-	-	-	300.000	-	-	-	24.000

Investerings-bedrag	2016	2017	2018	2019	Kap. lsf. 2017	Kap. lsf. 2018	Kap. lsf. 2019	Kap. lsf. 2020	
Programma KP	2.450.610	422.000	609.110	621.500	678.000	101.248	236.803	370.305	522.857
Openbare verlichting	1.392.000	348.000	85.000	398.000	498.000	33.640	41.161	75.435	112.013
Vervangen armaturen Edelsteenbuurt	85.000	85.000	-	-	-	8.217	8.047	7.877	7.707
Vervangen masten en armaturen De Ackers	263.000	263.000	-	-	-	25.423	24.897	24.371	23.845
Vangen masten en armaturen DS van Couwenhoven van e	85.000	-	85.000	-	-	-	8.217	8.047	7.877
Vervangen masten en armaturen Berkel Centrum	148.000	-	-	148.000	-	-	-	14.307	14.011
Vervangen masten en armaturen Bomenbuurt (BL)	200.000	-	-	200.000	-	-	-	19.333	18.933
Vervangen masten en armaturen Vogelwijk (*)	263.000	-	-	50.000	150.000	-	-	1.500	6.000
Renovatie OVL installaties 2019	348.000	-	-	-	348.000	-	-	-	33.640
Speelvoorzieningen	710.000	135.000	200.000	175.000	200.000	15.300	37.630	56.625	78.018
Vervanging speeltoestellen 2016	135.000	135.000	-	-	-	15.300	14.963	14.625	14.288
Vervanging speeltoestellen 2017	200.000	-	200.000	-	-	-	22.667	22.167	21.667
Vervanging speeltoestellen 2018	175.000	-	-	175.000	-	-	-	19.833	19.396
Vervanging speeltoestellen 2019	200.000	-	-	-	200.000	-	-	-	22.667
Water	499.781	200.412	58.954	240.415	-	16.033	20.450	39.294	38.543
Vervangen beschoeiing Esdoornlaan/Oostersingel	200.412	200.412	-	-	-	16.033	15.733	15.432	15.131
Vervangen beschoeiing Kastanjelaan/ljsvogellaan	58.954	-	58.954	-	-	-	4.717	4.628	4.540
Vervangen beschoeiing Sterrenweg	138.890	-	-	138.890	-	-	-	11.112	10.903
Vervangen damwand Roderijseweg	101.525	-	-	101.525	-	-	-	8.122	7.969
Eindtotaal	30.420.780	2.578.699	8.074.054	10.997.359	6.217.584	291.580	1.044.996	1.810.244	2.411.072

(*) = totale investeringsbedrag betreft ook nog een deel in 2020 wat niet is opgenomen in het meerjariginvesteringsplan, hierdoor is er een afwijking op deze projecten

Ten opzichte van de begroting 2015 en kadernota 2015 is het investeringsvolume op de nieuwe investeringen afgenomen.

	2016	2017	2018	2019
Begroting 2015	11.258.383	8.360.774	9.774.664	13.365.959
Kadernota 2015	12.722.117	6.011.915	8.341.150	6.970.100
Begroting 2016	2.578.699	8.074.054	10.997.359	6.217.584
Verschil KN 2015 - Begroting 2016	10.143.418	-2.062.139	-2.656.209	752.516

De verschillen tussen kadernota 2015 en begroting 2016 worden hoofdzakelijk veroorzaakt door het opnieuw faseren van een aantal projecten. Voor het jaar 2016 geldt dat de nieuwbouw school in Rodenrijs opnieuw gefaseerd is waardoor het zwaartepunt van de investering niet in 2016 maar in latere jaren ligt. Ook de bijdrages op de onrendabele top parkeergarage vinden geen plek meer in het MIP vanwege dekking die plaats vindt vanuit de voorziening bovenwijken voorzieningen.

Deze afname in investering ten opzichte van de kadernota 2015 laat een positief resultaat zien op de kapitaallasten. Dit heeft zoals eerder gezegd te maken met een verschuiving en actualisatie van de vervangingsinvesteringen.

	2017	2018	2019	2020
Kadernota 2015	707.693	1.342.240	2.033.589	2.795.808
Begroting 2016	291.580	1.044.996	1.810.244	2.411.072
Verschil KN 2015 - Begroting 2016	416.113	297.244	223.345	384.736

Kantekening die bij dit overzicht geplaatst dient te worden is dat het hierbij gaat om nieuwe investeringen. Het totale investeringvolume inclusief de reeds geaccordeerde investeringen door de raad ligt hoger. Het totale investeringsvolume ligt voor de komende jaren op het volgende niveau:

	2017	2018	2019	2020
Totale investeringvolume (excl GREX)	7.655.296	10.922.816	11.432.241	6.217.584

5.2.1 Toelichting op Meerjaren Investerings Planning (MIP), jaarschijf 2016

Dit betreffen nieuwe investeringen die met vaststelling van de begroting worden vrijgegeven. Al deze investeringen zijn gepland te starten in 2016.

Toelichting nut en noodzaak nieuwe investeringen 2016

Nr.	Omschrijving investering	Bedrag €
1	Renovatie rioolgemaal Bonfut br	46.300
2	Renovatie rioolgemaal Noorderparklaan 1 BZW (030) bgh	34.700
3	Renovatie RWA rioolgemaal 't' Tunneltje br	34.700
4	Vervangen en renovatie drukriolering 2016*	353.583
5	Reconstructie Zuidersingel (Berkel en Rodenrijs)**	864.000
6	Reconstructie Beethovenlaan (centrum Bergschenhoek)	253.976
7	Vervanging bebording 2016	70.329
8	Vervanging hekwerken 2016	78.255
9	Vervanging straatmeubilair 2016	100.796
10	Vervangen armaturen Edelsteenbuurt (Berkel en Rodenrijs)	85.000
11	Vervangen masten en armaturen De Ackers (Bergschenhoek)	263.000
12	Vervangen beschoeiing Esdoornlaan/Oostersingel (Berkel en Rodenrijs)	200.412
13	Investering spelen 2016	135.000
14	Kleine strooier - Eco Mini	29.000
15	Grote strooier - Nido stratos B17	37.500
16	Trekker (31)	55.500
17	ICT Investerings	300.000
18	Vervangende nieuwbouw schoolgebouw Rodenrijs**	4.500.000

* Deze investeringen vinden in twee jaar plaats, echter wordt het besluit tot vervanging, renovatie en/of reconstructie in een keer genomen. Hiernaast is er voor investeringsnummer 5 in eerdere jaren voor € 233.352 aan krediet toekend.

** De investering vindt in drie jaar plaats, echter wordt het besluit tot renovatie in een keer genomen.

1. Renovatie rioolgemaal Bonfut in Berkel en Rodenrijs - € 46.300

De inspecties en de storingen die hebben plaatsgevonden wijzen uit dat het rioolgemaal onbetrouwbaar is voor de aangesloten woonwijk. Ook zijn bouwkundige aanpassingen noodzakelijk om te voldoen aan ARBO regelgeving voor de gemalen. Extra kosten als gevolg van tijdelijke maatregelen en incidentbestrijding bij uitval van het gemaal wegen niet op tegen het investeringsbedrag. Wanneer het gemaal uitvalt, hoopt het afvalwater in de leidingen op en stroomt het rioolwater in de sloten en uiteindelijk via de putten op straat.

2. Renovatie rioolgemaal Noorderparklaan 1 BZW (030) in Bergschenhoek - € 34.750

De inspecties en de storingen die hebben plaatsgevonden wijzen uit dat het rioolgemaal onbetrouwbaar is voor de aangesloten woonwijk Boterdorp Zuidwest. Extra kosten als gevolg van tijdelijke maatregelen en incidentbestrijding bij uitval van het gemaal wegen niet op tegen het investeringsbedrag. Wanneer het gemaal uitvalt, hoopt het afvalwater in de leidingen op en stroomt het rioolwater in de sloten en uiteindelijk via de putten op straat.

3. Renovatie RWA rioolgemaal 't Tunneltje in Berkel en Rodenrijs - € 34.750

De inspecties en de storingen die hebben plaatsgevonden wijzen uit dat het rioolgemaal onbetrouwbaar is voor de afvoer van hemelwater (regen) uit de tunnelbak in de Rodenrijseweg. Extra kosten als gevolg van tijdelijke maatregelen en incidentbestrijding bij uitval van het gemaal wegen niet op tegen het investeringsbedrag. Uitval van het gemaal heeft ernstige waterhinder bij hevige regenval tot gevolg.

4. Vervangen en renovatie drukriolering 2016 - € 353.583

Delen van de drukriolering (de gemaaltjes) uit 1980-1990 vertonen regelmatig storingen. Door een extern bureau uitgevoerde inspecties van de elektronische en mechanische installaties bevestigen dat

vervangingsonderhoud noodzakelijk is. In totaal moeten 60 gemaaltjes worden gerenoveerd; dit is 8% van het areaal. Verschillende systemen of systeemonderdelen worden momenteel met tijdelijke voorzieningen in stand gehouden, waardoor de risico's op grotere en langdurigere storingen van het systeem toenemen. Wanneer de gemaaltjes van de drukriolering uitvallen, hoopt het afvalwater in de leidingen op en stroomt het rioolwater in de sloten en uiteindelijk via de leidingen in de woonhuizen. Niet investeren leidt bovendien tot extra kosten als gevolg van grootschalige rioolstoringen en dan te nemen noodmaatregelen (bijvoorbeeld afvoer per as). De risico's en kosten van de tijdelijke maatregelen wegen dus niet meer op tegen de vervangingsinvestering. Door gelijktijdig de datatransmissie te moderniseren wordt de goede werking van het drukrioleringsstelsel in de toekomst gewaarborgd.

5. Reconstructie Zuidersingel in Berkel en Rodenrijs - € 864.000 (reeds beschikbaar gesteld van 233.352)

Uit de inspectie en de onderzoeken door externe partijen is gebleken dat zowel de asfalt- als de funderingsconstructie van de weg niet meer voldoen aan de minimale technische eisen. De verharding heeft zeer weinig draagkracht, waardoor de scheuren die nu al in de weg zitten steeds groter worden en de weg zonder maatregelen binnen 1 a 2 jaar bezwijkt. De weg heeft de fase einde levensduur bereikt. Klein onderhoud kan de levensduur niet meer verlengen. Dit leidt tot gevaarlijke situaties: weggebruikers moeten hun gedrag aanpassen aan het slechte wegdek. Om dit te voorkomen moet zowel het asfalt als de fundering zo snel mogelijk worden vervangen.

6. Reconstructie Beethovenlaan in centrum Bergschenhoek - € 248.976

Uit visuele inspecties is gebleken dat de bestrating verzakkingen, oneffenheden en spoorvorming vertoont. De schades zijn dusdanig dat dit leidt tot onveilige situaties voor weggebruikers, met kans op valpartijen en schades. Een kleinere levensduur verlengende maatregel als "herstraten" is in dit geval niet mogelijk, vanwege de grote hoeveelheid kapotte en afgesleten stenen.

7. Vervanging bebording 2016 - € 70.329

De visuele inspecties hebben beschadigingen, vandalisme, onvoldoende reflectie en corrosie van diverse verkeers-, straatnaam- en verwijsborden aangetoond. Hierdoor zijn de borden onvoldoende leesbaar en zichtbaar voor de weggebruiker. Vervanging van dit areaal is noodzakelijk, vanwege de verkeersveiligheid.

8. Vervanging hekwerken 2016 - € 78.255

De inspectie heeft beschadigingen, vandalisme, corrosie of andere problematiek van hekwerken aangetoond waardoor deze vervangen dienen te worden. Het gaat om ongeveer 250 m¹ (3,5% van het areaal) hekwerken van hout of staal. De hekwerken hebben een beschermende functie: ze voorkomen bijvoorbeeld dat kinderen van een speelplek de weg oprennen, dat mensen het water in kunnen fietsen of dat honden het hondenuitrenveld kunnen verlaten.

9. Vervanging straatmeubilair 2016 - € 100.796

Uit de inspectie en schouw is gebleken dat 5% van de afvalbakken (20 stuks) en 10% van de banken (25 stuks) in een slechte staat verkeren en aan vervanging toe zijn. De afvalbakken en banken vervullen een belangrijke rol in de stimulering van het gebruik van de openbare ruimte: het stelt ouderen of minder validen in staat om te rusten op de route van huis naar het park of het winkelcentrum. En natuurlijk om te lunchen of elkaar te ontmoeten. Daarnaast moeten zo'n 170 palen worden vervangen, die zorgen ervoor dat de trottoirs vrij blijven van auto's.

10. Vervangen armaturen Edelsteenbuurt in Berkel en Rodenrijs - € 85.000

De vervanging van armaturen vindt plaats op basis van kwaliteit én levensduur, aangezien telkens één kapotte armatuur vervangen duurder is dan groepsgewijs vervangen bij einde levensduur. De inspectie door een externe partij wijst uit dat vervanging van de armaturen in de Edelsteenbuurt noodzakelijk is in verband met de betrouwbaarheid van de verlichting. De masten zijn nog van voldoende kwaliteit. Verder uitstellen van de vervanging van armaturen leidt er toe dat de verlichting vroeg of laat uitvalt. Dit is onwenselijk in een woonwijk, omdat het leidt tot sociale onveiligheid en verkeersonveilige situaties, met

name in de wintermaanden. Gelijktijdig worden energiebesparende aanpassingen doorgevoerd waardoor het energieverbruik daalt.

11. Vervangen masten en armaturen De Ackers in Bergschenhoek - € 263.000

De vervanging van openbare verlichting bestaat uit masten en armaturen en vindt plaats op basis van kwaliteit én levensduur. De praktijk leert dat masten circa 40 jaar mee kunnen; de verlichtingsinstallatie is inmiddels ouder dan 40 jaar. De inspectie toont aan dat de vervanging van de verlichting noodzakelijk is in verband met de beperkte stabiliteit van de masten. Daarmee is de kans groot dat de mast omvalt in een storm of bij een aanrijding. Ook is er een verhoogde kans op uitval van de verlichting. Dit leidt vooral in de donkere maanden tot sociaal- en verkeersonveilige situaties. Gelijktijdig worden energiebesparende aanpassingen doorgevoerd waardoor het energieverbruik daalt.

12. Vervangen beschoeiing Esdoornlaan/Oostersingel in Berkel en Rodenrijs - € 200.412

De kwaliteit van de beschoeiingen in de gemeente is, zoals in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen beschreven, de komende beheerplanperiode 2017-2024 een aandachtspunt. De vervanging van de beschoeiing in de Esdoornlaan en omgeving is hiervoor de eerste stap. De beschoeiing heeft de fase einde levensduur bereikt en vervanging is de enige mogelijke onderhoudsmaatregel. Wanneer de beschoeiing niet vervangen wordt verdwijnt deze langzaam, wat leidt tot verzakte waterkanten en uiteindelijk tot een slechter functionerend watersysteem.

13. Investerings spelen 2016 - € 135.000

Ongeveer 5% van het areaal speeltoestellen (30 stuks) en ondergronden moeten in 2016 vervangen worden om te kunnen voldoen aan de WAS (Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen). De toestellen staan verspreid over de gehele gemeente Lansingerland. Er worden twee speelplekken compleet vernieuwd, namelijk op het Schubertplein (Berkel en Rodenrijs) en de Kroeskarper (Bergschenhoek). Wanneer de toestellen niet vervangen worden, moeten ze verwijderd worden om onveilige situaties te voorkomen.

14. Kleine strooier - Eco Mini ten behoeve van de gladheidsbestrijding - € 29.000

De kleine strooier die ingezet wordt voor de gladheidsbestrijding is nu 20 jaar in gebruik. De vervanging is daarmee reeds 10 jaar uitgesteld. De technische staat van de machine is onderzocht en het is niet meer verantwoord de strooier nog te gebruiken: de motor en hydrolyse systeem zijn slecht. Het is voor de verkeersveiligheid essentieel dat de strooier betrouwbaar is tijdens gladheid. Tevens wegen de eventuele tijdelijke onderhoudskosten niet meer op tegen het investeringsbedrag van de vervanging.

15. Grote strooier - Nido stratos B17 ten behoeve van de gladheidsbestrijding - € 37.500

De grote strooier is inmiddels 14 jaar in gebruik. De vervanging is reeds 4 jaar uitgesteld. De technische staat van de machine is onderzocht en het is niet langer meer verantwoord om de strooier nog te gebruiken: de schotelinstallatie (die zorgt voor de dosering en de verspreiding van het natte zout) en de natzoutcontainers zijn in slechte staat. De grote strooier wordt intensiever gebruikt dan de kleine strooier ten tijde van gladheid en is daarom eerder aan vervanging toe. Het voertuig wordt ingezet voor de belangrijke verkeersroutes in Lansingerland en is daarmee een belangrijke schakel in de gladheidsbestrijding. De machine moet daarom in goede technische staat verkeren en betrouwbaar zijn. Tevens wegen de tijdelijke onderhoudskosten niet meer op tegen het investeringsbedrag van de vervanging.

16. Trekker (31) - € 55.500

De vervanging van de trekker is al twee jaar uitgesteld met behulp van groot onderhoud in het jaar 2014. Gezien de huidige technische staat van de trekker worden in 2016 weer aanzienlijke onderhoudskosten verwacht om de trekker in gebruik te kunnen houden. De trekker vervult een belangrijke rol in de gladheidsbestrijding voor de belading van de voertuigen, maar ook in tal van andere taken van het vervoeren van verhardingsmateriaal tot het opruimen van het groen na een storm. De verwachte tijdelijke onderhoudskosten wegen niet meer op tegen het investeringsbedrag van de vervanging.

17. ICT investeringen - € 300.000

Enerzijds zijn de werkzaamheden wettelijk verplicht (Invoering Basisregistraties en i-NUP) en anderzijds ter vervanging van actieve apparatuur. De AV-apparatuur is na vijf jaar afgeschreven, deze voldoen echter nog. Daarom wordt alleen een investering opgenomen voor vervanging van kapotte apparatuur. De vraag naar mobiele apparatuur om robuust tijd- en plaats-onafhankelijk te werken neemt toe, mede als gevolg van de nieuwe wetgeving: wet flexibel werken.

De investeringen kennen zowel nut als noodzaak:

- € 40.000 Vervanging Serverpark in verband met afschrijving apparatuur (Noodzaak ten behoeve van stabiliteit ICT infrastructuur);
- € 20.000 Implementatie en koppeling Basisregistratie Handelsregister (i-NUP) (Nut voor Digitaal 2017);
- € 40.000 Doorontwikkeling en implementatie Digimelding, Digikoppeling, Digilevering (i-NUP) (Noodzaak om verder aan te sluiten bij Landelijke voorzieningen);
- € 40.000 Koppelingen Basisregistraties in verband met afnameverplichtingen (Nut en Noodzaak, enerzijds verplicht, anderzijds gewenst vanuit Digitaal 2017);
- € 25.000 Implementatie Antwoord voor bedrijven (i-NUP) (Nut voor digitaal 2017);
- € 30.000 Vervanging Audio/Visuele apparatuur in verband met afschrijving apparatuur (Noodzaak i.v.m. vervanging kapotte apparatuur);
- € 60.000 Aanschaf mobiele devices ten behoeve van tijd- en plaats onafhankelijk werken (Nut ten behoeve van wet flexibel werken);
- € 45.000 Vervanging Mobiele telefonie enhancers in verband met doorontwikkeling mobiele apparatuur en afschrijving (Noodzaak voor stabiliteit ICT infrastructuur).

18. Vervangende nieuwbouw schoolgebouw Rodenrijs - €4.500.000

In 2013 heeft de raad het Integraal Huisvestingsplan Primair Onderwijs (IHP PO) vastgesteld. Eén van de huisvestingsvraagstukken hierin is vervangende nieuwbouw van het hoofd- en bijgebouw in 2015 voor onderwijshuisvesting van basisschool Prins Willem Alexander en De Kwakel. Vervangende nieuwbouw voor deze basisscholen is noodzakelijk. Wij hebben bij de behandeling van de kadernota 2012 de uitvoering een jaar opgeschoven naar 2016. De jaren daarna is dit jaartal om financiële reden verder opgeschoven. In 2014 is een aantal noodzakelijke werkzaamheden uitgevoerd in kader van veiligheid en kwaliteit om de huidige schoolgebouwen in stand te houden. Het verder uitstellen is om de volgende redenen strikt onwenselijk:

- De kwaliteit van het huidige schoolgebouw is beneden niveau
- Er niet wordt voldaan aan het VVHO (verordening voorziening huisvesting onderwijs) omdat:
  - de basisscholen op grond van de VVHO recht hebben op een permanent schoolgebouw voor de ruimtebehoefte van het aantal leerlingen in de stabiele situatie (langer dan 15 jaar). Bij Prins Willem Alexander gaat het om vijftien lokalen, bij De Kwakel om tien lokalen.
  - De basisscholen op grond van de VVHO recht hebben op meer vierkante meters dan aanwezig in het huidige schoolgebouw.
- Het tijdelijke schoolgebouw in een tijdelijke behoefte voorziet, maar niet geschikt is als onderwijshuisvesting voor langere termijn.

Bij vervangende bouw van beide schoolgebouwen in één stroom het project integraal kan worden benaderd

5.2.2 Toelichting investeringsbudgetten GREX 2016

Op basis van artikel 7 van de financiële verordening wordt in de actualisatie van de grondexploitatie een overzicht opgenomen van de vrij te geven uitvoeringsbudgetten die in het begrotingsjaar in uitvoering worden genomen. In de actualisatie grondexploitatie 2015 zijn deze budgetten opgenomen en die is vastgesteld in juli door de gemeenteraad. In deze paragraaf is een toelichting opgenomen van de uitvoeringsbudgetten 2016.

Voor investeringen in grondexploitatie hebben we binnen Lansingerland de volgende afspraken gemaakt:

- Benodigde budgetten voor investeringen ten behoeve van bouw- en woonrijpmaken worden zoveel mogelijk gebundeld in een uitvoeringsprogramma per begrotingsjaar in de begroting opgenomen en geaccordeerd;
- In principe geldt dit voor de budgetten vanaf € 200.000,-;
- In het uitvoeringsprogramma wordt aangegeven waarom de werkzaamheden nodig zijn, waarom in het betreffende begrotingsjaar en waarom voor het voorgestelde budget.

Het totaal aan kosten in de grondexploitatie voor de jaarschijf 2016 bedraagt € 24,9 miljoen (zie ook paragraaf grondbeleid). Van deze kosten is € 6,9 mln rente en hiermee wordt de boekwaarde verhoogd. Resteert een bedrag € 18,0 mln. aan kosten die behoren bij de activiteiten Verwerving, Tijdelijk beheer, Sloop, Milieu, Civiel technische werken, VTA en Fondsen en afdrachten tot de uitvoeringsbudgetten. Deze € 18 mln. bevat € 11,4 mln aan uitgaven die in 2016 worden verwacht maar reeds in voorgaande jaren door de raad zijn geaccordeerd. Ook zitten hier nieuwe projecten kleiner dan € 200.000 tussen. Daarnaast heeft de raad bij de actualisatie GREXen 2015 ook een bedrag van € 6,6 mln. goedgekeurd. Hiervan wordt in 2016 een bedrag van € 2,5 mln. besteed, de resterende € 4,1 mln volgt in latere jaren.

Nummer	Project	Type kosten	Omschrijving activiteit	Gebudgetteerd t/m 31-12-2014	Aanvullend budget 2016	Bruto investering	Fasering uitgaven 2016
1	Parkzoom - Bergschenhoek	Civiele werken	Woonrijpmaken fase 1	€ -	€ -	€ 1.430.342	€ 950.000
2	Parkzoom - Bergschenhoek	Civiele werken	Woonrijpmaken fase 3	€ -	€ -	€ 3.551.386	€ 710.277
	Totaal Parkzoom - Bergschenhoek					€ 4.981.728	€ 1.660.277
3	Westpolder / Bolwerk - Berkel en Rodenrijs	Civiele werken	CTW deelplan 10 Industrieweg	€ 258.833	€ 428.342	€ 687.175	€ 272.788
4	Westpolder / Bolwerk - Berkel en Rodenrijs	Civiele werken	Zilvergracht t.h.v. deelplan 5	€ 225.000	€ 245.000	€ 470.000	€ 156.770
	Totaal Westpolder / Bolwerk - Berkel en Rodenrijs					€ 1.157.175	€ 429.558
	Totaal investeringen boven € 200.000,- per project in de grondexploitatie					€ 6.138.903	€ 2.089.835

Nummer	Project	Kostensoort	Omschrijving activiteit	Gebudgetteerd	Bruto investering	Fasering uitgaven 2016
5	Totaal investering verwerving boven € 200.000,-	Verwerving			€ 514.060	€ 514.060

1. Parkzoom Bouw- en woonrijpmaken fase 1

Investing

In Parkzoom 1 moeten enkele locaties nog bouw- en/of woonrijp gemaakt worden.

Motivering investering

In Parkzoom 1 wordt naar verwachting in 2016 één van de beide resterende appartementenlocaties herontwikkeld. Hiervoor moet het betreffende terrein bouwrijp gemaakt worden. Het gaat dan om o.a. het aanpassen van rioolstelsels, het ophogen en voorbelasten van het terrein, het verplaatsen van nutsvoorzieningen en het aanleggen van bouwwegen. Verder wordt in Parkzoom 1 in het najaar 2015 gestart met de bouw van de dijkwoningen. Deze woningen worden naar alle waarschijnlijkheid in 2016 opgeleverd. De gemeente heeft als taak het openbaar gebied bij oplevering van de woningen woonrijp te maken.

Motivering bedrag

Voor zowel het bouw- als woonrijpmaken is een civieltechnische kostenraming gemaakt welke de basis is voor de opgenomen kosten in de Grex.

Motivering 2016

De realisatie van de dijkwoningen start in 2015, het woonrijpmaken zal aansluitend hierop plaatsvinden in 2016. De uitgifte van de appartementen wordt verwacht in 2015. De start bouw zal in dat geval in 2016 starten, vooruitlopend hierop zal het perceel bouwrijp gemaakt moeten worden.

2. Parkzoom Woonrijpmaken fase 3

Investing

In Parkzoom 3 wordt naar verwachting eind 2016 gestart met de aanbesteding van de eerste werkzaamheden voor het woonrijpmaken. Het gaat hierbij om de definitieve aanleg van de wegen, parkeerplaatsen etc.. Hiervoor zal budget aan gevraagd gaan worden en de tweede helft van 2016.

Motivering investering

Het woonrijpmaken moet worden gestart wanneer de woningen in het betreffende deel van Parkzoom 3 zijn opgeleverd. Naar verwachting is dit eind 2016. Het woonrijpmaken start in 2016 en zal over meerdere jaren worden uitgevoerd.

Motivering bedrag

Voor het woonrijpmaken is een civieltechnische kostenraming gemaakt welke de basis is voor de opgenomen kosten in de Grex.

Motivering 2016

In Parkzoom 3 lopen momenteel de onderhandelingen over de gronduitgifte. Mogelijk kan in de eerste helft van 2016 gestart worden met de uitgifte van gronden waarbij de bouw in de loop van 2016 gestart kan worden. Eind 2016 kan dan een begin worden gemaakt met het (aanbesteden) van het woonrijpmaken. De werkzaamheden zullen over meerdere jaren worden uitgevoerd.

3. Westpolder CTW deelplan 10 Industrierweg

Investing

De Industrierweg maakt onderdeel uit van de oorspronkelijke wegenstructuur in het gebied Westpolder. De weg dient gerevitaliseerd te worden waarbij zowel de ondergrondse- als bovengrondse infrastructuur vervangen c.q. opnieuw aangelegd zal worden.

Motivering investering

De Industrierweg moet gerevitaliseerd worden om de verkoop van circa 14 kavels mogelijk te maken vanaf de periode 2015.

Motivering bedrag

Er is reeds een budget beschikbaar gesteld voor de eerste werkzaamheden. Nu de plannen concreter worden is een aanvullend budget nodig.

Motivering 2016

De start van de verkoop van de kavels is gepland in 2015. Om de bereikbaarheid van de kavels en daarmee de verkoopbaarheid te bevorderen is het noodzakelijk dat de Industrierweg gerevitaliseerd wordt.

4. Westpolder Zilvergracht t.h.v. deelplan 5

Investing

De Zilvergracht is onderdeel van de hoofdplanstructuur in Westpolder-Bolwerk. Nu deelplan 5 ontwikkeld wordt, moet ook weer een deel van de Zilvergracht gerealiseerd worden.

Motivering investering

Voor de eerste fase van deelplan 5 is een overeenkomst getekend. Dat betekent dat ook de gemeente weer een deel hoofdplanstructuur kan en moet aanleggen.

Motivering bedrag

Er was al een bedrag van € 225.000,- vrijgemaakt voor deze investering. Nu moet dit aangevuld worden tot het gehele benodigde bedrag (€ 470.000,-). In 2016 wordt een aanvullend budget van € 245.000,- aangevraagd.

Motivering 2016

Bij de uitvoering van het deelplan moet ook de hoofdplanstructuur uitgevoerd worden. Al naar gelang de ontwikkeling van het deelplan, zullen deze kosten ook gemaakt worden.

5. Verwerving gronden

Investering

Naar verwachting moeten in het project Centrum Berkel en Rodenrijs ten behoeve van de ontwikkeling van het winkelcentrum nog gronden verworven worden.

Motivering investering

Om het project te kunnen afronden zal naar verwachting de verwerving van de gronden voltooid moeten worden.

Motivering bedrag

Het bedrag is bepaald op basis van taxaties en in het verleden verworven gronden. Bij de uiteindelijke budgetaanvraag c.q. de start van de onderhandelingen, zullen de te verwerven gronden opnieuw worden getaxeerd.

Motivering 2016

Naar verwachting zal de voortgang van de ontwikkeling in 2016 zover zijn dat de gronden verworven moeten worden.

5.3 Kasgeldlimiet en renterisiconorm

Kasgeldlimiet (bedragen x € 1.000)				
	2016	2017	2018	2019
Omvang begroting 2016 - 2019	130.940	133.255	124.360	122.301
1. Toegestane kasgeldlimiet				
In procenten van de grondslag	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
In bedragen	11.129	11.326	10.570	10.395
Renterisico's afgedekt met CAP	-	-	-	-
Totaal kasgeldlimiet (1)	11.129	11.326	10.570	10.395
2. Omvang vlottende schuld				
Opgenomen gelden < 1 jaar	1.129	1.326	570	395
Schuld in rekening courant	10.000	10.000	10.000	10.000
Gestorte gelden door derden < 1 jaar				
Overige geldleningen (geen vaste schuld)				
Totaal	11.129	11.326	10.570	10.395
3. Vlottende middelen				
Contante gelden in kas	-	-	-	-
Tegoeden in rekening courant	-	-	-	-
Overige uitstaande gelden < 1 jaar	-	-	-	-
Totaal	-	-	-	-
Toets kasgeldlimiet				
4. Totaal netto vlottende schuld (2-3)	11.129	11.326	10.570	10.395
Ruimte(+)/Overschrijding(-); (1-4)	-	-	-	-
Renterisico's vaste schuld (bedragen x € 1.000)				
	2016	2017	2018	2019
Renterisico's				
Renteherziening op vaste schuld o/g	-	-	-	-
Renteherziening op vaste schuld u/g	-	-	-	-
1 Saldo renteherziening op vaste schuld	-	-	-	-
2 Aflossingen	53.480	35.404	28.404	36.548
3 Renterisico op vaste schuld (1+2)	53.480	35.404	28.404	36.548
4 Renterisiconorm	26.188	26.651	24.872	24.460
5 Ruimte renterisiconorm				
5a Ruimte onder renterisiconorm				
5b Overschrijding renterisiconorm	27.292	8.753	3.532	12.088
Berekening renterisiconorm				
Begrotingstotaal	130.940	133.255	124.360	122.301
Vastgelegd percentage (bij min. regeling)	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm	26.188	26.651	24.872	24.460

5.4 Overzicht van langlopende geldleningen

Overzicht van langlopende geldleningen 2016 Lansingerland

Rekening nummer	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening of het voorschot	lening-nummer	soort lening	Jaar van de (laatste) aflossing	Rentepercentage	Restant bedrag van de geldlening of het voorschot aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de rente of het rentebestanddeel	de aflossing of het aflossingsbestanddeel	Restant van de geldlening of het voorschot aan het einde van het dienstjaar
1	2	3	4	5	6	7	9	10	11
Leningen t.b.v. gemeente Lansingerland									
1914006	€ 748.737	BNG 85077	lineair	2016	3,440	€ 74.874	€ 472	€ 74.874	€ -
1914007	€ 1.134.451	BNG 89160	lineair	2018	4,450	€ 170.168	€ 7.404	€ 56.723	€ 113.445
1914008	€ 1.588.231	BNG 89974	lineair	2019	4,200	€ 317.646	€ 11.396	€ 79.412	€ 238.235
1914009	€ 1.588.231	BNG 90292	lineair	2019	5,530	€ 317.646	€ 15.919	€ 79.412	€ 238.235
1914010	€ 453.780	BNG 90772	lineair	2019	5,750	€ 90.756	€ 5.208	€ 22.689	€ 68.067
1914021	€ 7.000.000	BNG 96713	fixe	2023	4,740	€ 7.000.000	€ 331.800	voll. aflossing in 2023	€ 7.000.000
1914022	€ 5.000.000	BNG 96714	fixe	2018	4,620	€ 5.000.000	€ 231.000	voll. aflossing in 2018	€ 5.000.000
1914052	€ 10.000.000	BNG 104014	fixe	2016	4,650	€ 10.000.000	€ 404.292	€ 10.000.000	€ -
1914053	€ 12.000.000	BNG 104120	fixe	2017	4,650	€ 12.000.000	€ 558.000	voll. aflossing in 2017	€ 12.000.000
1914054	€ 12.000.000	BNG 104182	fixe	2019	4,900	€ 12.000.000	€ 588.000	voll. aflossing in 2019	€ 12.000.000
1914055	€ 1.200.000	NGF 851152	fixe	2019	3,900	€ 1.200.000	€ 46.800	voll. aflossing in 2019	€ 1.200.000
1914056	€ 70.000.000	BNG 105348	lineair	2020	3,179	€ 35.000.000	€ 1.103.996	€ 7.000.000	€ 28.000.000
1914058	€ 20.000.000	NWB 1-26794	fixe	2016	2,320	€ 20.000.000	€ 97.956	€ 20.000.000	€ -
1914059	€ 40.000.000	BNG 105751	lineair	2032	3,860	€ 34.000.000	€ 1.242.062	€ 2.000.000	€ 32.000.000
1914060	€ 25.000.000	BNG 107327	lineair	2027	3,190	€ 20.000.000	€ 591.036	€ 1.666.667	€ 18.333.333
1914061	€ 50.000.000	BNG 108182	fixe	2023	2,610	€ 50.000.000	€ 1.305.000	voll. aflossing in 2023	€ 50.000.000
1914062	€ 17.500.000	BNG 108225	lineair	2028	2,350	€ 15.166.667	€ 333.341	€ 1.166.667	€ 14.000.000
1914063	€ 40.000.000	NWB 1-28833	lineair	2025	0,625	€ 40.000.000	€ 233.750	€ 4.000.000	€ 36.000.000
1914064	€ 10.000.000	NWB 1-28834	lineair	2030	0,896	€ 10.000.000	€ 85.717	€ 666.667	€ 9.333.333
1914065	€ 20.000.000	BNG 109853	lineair	2020	0,460	€ 20.000.000	€ 91.182	€ 4.000.000	€ 16.000.000
1914066	€ 20.000.000	BNG 109854	lineair	2025	0,990	€ 20.000.000	€ 197.120	€ 2.000.000	€ 18.000.000
1914067	€ 10.000.000	BNG 109855	lineair	2030	1,425	€ 10.000.000	€ 142.078	€ 666.667	€ 9.333.333
Sub-totaal						€ 322.337.756	€ 7.623.529	€ 53.479.775	€ 268.857.981
Leningen t.b.v. 3B-wonen									
1914201	€ 3.980.680	BNG 69238	annuïteit	2031	3,670	€ 2.775.072	€ 100.647	€ 130.550	€ 2.644.522
1914202	€ 672.346	BNG 72511	annuïteit	2038	4,380	€ 524.423	€ 22.620	€ 13.669	€ 510.753
1914207	€ 1.024.340	BNG 78722	annuïteit	2043	2,410	€ 862.142	€ 20.461	€ 21.918	€ 840.224
1914208	€ 225.754	BNG 78836	annuïteit	2043	2,460	€ 190.321	€ 4.623	€ 4.803	€ 185.518
Sub-totaal						€ 4.351.957	€ 148.351	€ 170.940	€ 4.181.017
Totaal algemeen						€ 326.689.714	€ 7.771.880	€ 53.650.715	€ 273.038.998

Aan
Leden gemeenteraad Lansingerland

Rosemarijn Stevens
Telefoon
(010) 800 41 79
E-mail
rosemarijn.stevens@lansingerland.nl

Datum **16 oktober 2015**
Onderwerp **Beantwoording technische vragen begroting
2016-2019**
Nummer **T15.14938**

Naar aanleiding van de begroting 2016-2019 hebben fracties technische vragen gesteld. Deze vragen worden hier beantwoord.

1 Vragen Leefbaar 3B

1. Algemeen. Er staat niet bij alle tabellen de eenheid die gebruikt wordt. B.v. x € 1.000

Antwoord:

- *De tabel op blz. 11 is x € 1.000.*
- *De tabel op blz. 12 is x € 1 en daaronder x € 1.000.*
- *De tabel op blz. 13 is x € 1.*
- *De tabellen op blz. 14 zijn x € 1.000.*
- *De tabel op blz. 17 is x € 1.000.000.*
- *De bovenste tabel op blz. 18 is x € 1.000.*
- *De tabellen op blz. 106 - 108 zijn x € 1.000.*
- *De tabel op blz. 160 is x € 1.000.*

Bij het volgende P&C-document zullen we hier alert op zijn.

2. Pag. 7. Wat bedoelt u exact met behoedzaam financieel beleid. Wat houdt dat in; welke werkzaamheden of acties horen daarbij?

Antwoord: Met een behoedzaam financieel beleid wordt bedoeld dat we beseffen dat de financiële situatie van de gemeente aanleiding geeft om terughoudend te zijn met het doen van uitgaven. Concreet betekent dit dat financiële overschotten niet worden besteed aan nieuwe beleidswensen maar terugvloeien naar de algemene reserve om zodoende het weerstandsvermogen verder te versterken. In deze begroting gebeurt dat bijvoorbeeld met de verwachte begrotingsoverschotten van de komende jaren. Ook wordt bij dreigende budgetoverschrijding eerst gekeken of er binnen het betreffende beleidsterrein dekking is te vinden voordat een beroep wordt gedaan op de algemene middelen. Ten slotte worden uitgaven getoetst op nut en noodzaak alvorens ze worden gedaan.

3. Pag. 7. Wat rechtvaardigt het standpunt van het college dat de 3D's en rente geen risico's meer zijn, terwijl die in de begroting 2015 deze nog als grootste bedreigingen werden genoemd?

Antwoord: In september 2015 heeft de raad de nota 'risicomanagement en weerstandsvermogen' vastgesteld. In deze nota wordt expliciet onderscheid gemaakt in risico's met een structureel karakter en die met een incidenteel karakter. Risico's met een incidenteel karakter maken onderdeel uit van het benodigd weerstandsvermogen. De gevolgen van een budgetoverschrijding bij de 3D's en van grote rentestijgingen zouden echter ieder jaar terugkomen en hebben dus een structureel karakter. In de nota is aangegeven dat risico's met een structureel karakter geen onderdeel uitmaken van het benodigd weerstandsvermogen. Immers, structurele kosten moeten we dekken met structurele dekkingsmiddelen (dus met begrotingsoverschotten) en niet met de algemene reserve. In de begroting 2016 zijn de mogelijke tegenvallers bij de 3D's en de rente daarom verwerkt als scenario. Wanneer deze scenario's werkelijkheid worden is het begrotingsoverschot beschikbaar als dekkingsmiddel.

4. Pag. 8. Wat wordt de inzet van het college inzake de bedrijventerreinen?

Antwoord: Gezien de opgave voor de ontwikkeling van bedrijventerreinen zet het college in op een intensief Accountmanagement en uitgebreide acquisitieactiviteiten.

5. Pag. 8. Hoe en waarmee gaat het college zwaarder inzetten op (marketing) acquisitiekracht?

Antwoord: Binnen de bestaande beschikbare mogelijkheden en middelen halen op een creatievere manier zo veel mogelijk uit de marketing. Hiervoor wordt er een marketingplan opgesteld door EZ (i.s.m. RO en Communicatie), waarin gezocht wordt naar een constructieve en goed afgestemde mix van marketingactiviteiten. Zichtbaarheid met het doel om prospects te bereiken is hierin een speerpunt. Daarnaast ligt het zwaartepunt van de functie van de Accountmanager Bedrijven meer dan voorheen richting het uitoefenen van acquisitieactiviteiten.

6. Pag. 8. Waaruit komt de behoefte voort om een visie inzake cultuur, kunst en erfgoed te ontwikkelen?

Antwoord: De meest recente visie specifiek op het gebied van kunst, cultuur en erfgoed dateert uit 2009. Daarna is eind 2013 het cultuurbeleid ondergebracht voornamelijk als middel / vehicle bij de doelen maatschappelijke ontwikkeling in de kadernota subsidies (Sterke Samenleving, Ondersteunende Overheid). Vervolgens zijn in de Kadernota 2013 in verband met de bezuinigingen de budgetten cultuur voor zelfredzame volwassenen afgebouwd (in totaal 5 ton waarvan 3 ton voor de bibliotheek en voor cultuur/samenleving van 2 ton in 2014 naar 0 in 2017). De behoefte om een nieuwe visie te ontwikkelen komt voort uit de gedachte dat kunst, cultuur en erfgoed een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de samenleving, zeker ook in tijden van transities en bezuinigingen. En ook vanuit de samenleving zelf is hernieuwde aandacht voor de eigen identiteit en voor lokale initiatieven op het terrein van kunst, cultuur en erfgoed. Een voorbeeld hiervan zijn de actuele ontwikkelingen rondom de allianties 'Cultuurhuis' en Behoud 't Web'. We willen de kracht van kunst en cultuur benutten en verder versterken om zo de leefbaarheid binnen de gemeente te waarborgen. De zogenoemde maatschappelijke waarde van cultuur wordt vooral gevonden in verbindingen met andere sociale domeinen, zoals welzijn, zorg en onderwijs.

7. Pag. 8 en pag. 73. Wat zijn de perspectieven van de Railterminal, zodat inzet hiervoor kansen biedt?

Antwoord: Voor logistieke bedrijven wordt multimodaliteit steeds belangrijker. Dit houdt in dat ze naast een goede ontsluiting via snelwegen ook ontsluiting via water en/of spoor willen. Met de ontwikkeling van een railterminal versterken we onze propositie voor logistieke bedrijven.

8. Pag. 10. Kunt u de financiële impact per situatie van zowel het BBV als vennootschapsbelasting in 2016 specificeren zodat wij per risico de halvering van de overschotten kunnen begrijpen?

Antwoord: In de inleiding is aangegeven dat de ontwikkelingen rondom BBV en Vpb de overschotten doen verminderen. In hoofdstuk 1.3 is uitgebreid beschreven wat het effect zou zijn van de wanneer het herijkte BBV wordt ingevoerd. Hierdoor zouden de begrotingsoverschotten ongeveer halveren. Het aandeel van de GREXen hierin bedraagt € 1 mln., het aandeel van niet in exploitatie genomen gronden ("Wilderszijde") bedraagt eveneens € 1 mln.

In hoofdstuk 1.4 wordt ingegaan op de gevolgen van de invoering van de Vpb. Op dit moment loopt met name het onderzoek naar de gevolgen van de invoering van de Vpb voor de GREXen. Zoals gedeeld op de raadspresentatie van september 2015 zijn de gevolgen nog niet duidelijk op dit moment. Daarbij is het met name wachten op het spelregelkader van de fiscus. Duidelijkheid hierover kan nog wel even op zich laten wachten. Zodra de uitkomsten definitief zijn, zullen deze aan u worden aangeboden.

9. Pag. 10. Welke efficiency maatregelen heeft college voor ogen op het moment dat de overschotten halveren?

Antwoord: Het inventariseren van mogelijke besparingen is op dit moment nog niet gestart, maar dat gaat de komende periode wel gebeuren. Daarbij wordt gezocht naar mogelijke efficiencyvoordelen. Te denken valt bijvoorbeeld aan verdere samenwerking met gemeenten. De resultaten van dit proces zullen uiteraard worden gedeeld met de Raad.

10. Pag. 13 en pag. 163. Afboeken maatschappelijke activa. De aansluiting met de geprognosticeerde balans is niet duidelijk. Verzoeken om een specificatie van de mutaties op de vaste activa en de daarbij behorende van de algemene reserve. Graag daarbij ook het verband aangeven met de begroting 2015.

Antwoord: De geprognosticeerde balans is opgemaakt op basis van genomen raadsbesluiten. Het afboeken van de verschillende maatschappelijk activa gebeurt concreet pas in de Najaarsnota 2015. Daarom maakt deze nog geen deel uit van de geprognosticeerde balans.

11. Pag. 17. Waarom wordt niet jaarlijks de boekwaarde van de oorspronkelijke NIEGG getoetst en na 1-1-2016 pas vier later per 31-12-2019? .

Antwoord: Op pagina 17 wordt aangegeven wat de voorgenomen wijzigingen zijn in het kader van de invoering van de nieuwe BBV. Daarin is aangegeven dat uiterlijk 31 december 2019 moet

plaatsvinden op de marktwaarde tegen de dan geldende bestemming. In onze gemeente wordt de boekwaarde van alle Niegg en overige gronden tweemaal per jaar getoetst aan de marktwaarde bij de herijking en bij de jaarrekening.

12. Pag. 17. Wat weerhoudt het college om rekening te houden met de invoering van de nieuwe BBV voorschriften? (zie 1.3.2)

Antwoord: Wij houden rekening met de effecten van invoering BBV door een indicatie te geven van het effect op de meerjarenbegroting. Dit is nog niet cijfermatig verwerkt omdat de "notitie herijking BBV" nog niet definitief is en daarmee de invoering per 1 januari 2016 ook niet. Zolang dit herijkte BBV nog niet formeel is vastgesteld mogen we dit ook nog niet toepassen in onze begroting. Het nog niet in de cijfers verwerken van de effecten van de herijking BBV is ook afgestemd met de provincie en zij ondersteunen deze handelwijze. De gemeente kreeg daarbij de complimenten van de provincie voor het feit dat wel inzichtelijk is gemaakt wat de consequenties van de herijking zouden zijn wanneer deze van kracht zouden worden op 1 januari 2016.

13. Pag. 19 en pag. 89. Waarom wordt bij de mogelijke jaarlast t.g.v. de Vpb alleen de € 13.000 (op pag. 89 staat € 14.000) van de niet Grex-gerelateerde activiteiten opgenomen en niet de € 450.000 die Grex-gerelateerd zijn?

Antwoord: De € 13.000 is een best guess. Dit bedrag lijkt redelijk in de buurt te komen van de Vpb die straks daadwerkelijk afgedragen moet gaan worden. Voor de Vpb die over de GREXen betaald moet gaan worden, is op dit moment nog geen enkele duidelijkheid. Wel zijn er enkele scenario 's bekeken, maar die lopen uiteen van "een GREX valt niet onder de Vpb" tot € 9 mln. Er is geen best guess te maken, daarom kan er ook geen bedrag in de begroting worden verwerkt.

Op blz 19 van de begroting is een toelichting opgenomen over de effecten van Vpb. PWC is op dit moment bezig met een onderzoek. De eerste resultaten zijn onlangs aan u gepresenteerd. Zodra de uitkomsten definitief zijn zullen deze aan u worden aangeboden.

14. Pag. 24. NB. De raad heeft nog niet besloten over de nieuwe vergaderstructuur!

Antwoord: De raadsbrede voorbereidingen zijn in volle gang, alles gericht op genoemde doelstelling. In de begroting houden we rekening met reële en in gang gezette ontwikkelingen, wanneer de raad toch anders zou besluiten vervalt uiteraard de begrotingsdoelstelling.

15. Pag. 27. Tijdens de behandeling van de KN 2015 is uitgebreid ingegaan op de implementatie van de (nationale) agenda "Digitaal 2017". Wat zijn de implementatie- respectievelijk actieplannen inclusief de tijdsplanning? Is het ambtelijk apparaat op deze ontwikkeling voorbereid?

Antwoord: De projecten die nodig zijn voor Digitaal 2017 zijn ingepland. Naar verwachting is hier geen extra formatie voor nodig. In 2015 hebben we onder andere de samenwerkende catalogi gevuld en hebben we een groot deel van de implementatie van de BGT gedaan. Tevens hebben we Digikoppeling aangeschaft en geïmplementeerd, zodat we 1e helft 2016 kunnen aansluiten op de berichten box van Mijn Overheid. In 2016 zullen we starten met de

aansluitingen op de basisregistratie Ondergrond en de BRP. Hiervoor zijn op dit moment nog geen concrete plannings vanuit de overheid beschikbaar.

16. Pag. 27. Wat zijn de resultaten van de uitgevoerde klanttevredenheidsmetingen op de website en de e-formulieren?

Antwoord: Hierbij de uitgevoerde acties naar aanleiding van reacties van burgers op de e-formulieren:

- 13 digitale formulieren zijn aangepast / verbeterd naar aanleiding van reacties van burgers.*
- 1 standaard onderdeel (dit komt voor in ieder formulier) is aangepast.*
- Diverse opmerkingen zijn besproken met de vakspecialisten en hierop zijn teksten op de website aangepast, waardoor het voor de inwoner / bezoeker duidelijker is geworden.*
- Het is gebleken dat er veel reacties binnenkomen die niet inhoudelijk gaan over de website, maar over algemene zaken. Deze opmerkingen worden of doorgezet naar vakspecialisten of direct beantwoord (indien er een mailadres is achtergelaten).*

17. Pag. 27. Wat is de verklaring van de verschillen in de gepresenteerde kengetallen over de telefonische bereikbaarheid en de gemiddelde wachttijd zonder afspraak? Zie pag. 26 van de programmabegroting 2015 en pag. 29 van de programmabegroting 2016.

Antwoord: Met betrekking tot de telefonische bereikbaarheid is het streven de telefoon te beantwoorden binnen de 25 seconden. Tot 01-09-2015 was dit 42 seconden, wat veroorzaakt werd door een beperkte bezetting gecombineerd met een toename van het aantal binnenkomende gesprekken (voornamelijk met betrekking tot de afvalinzameling en 3D's). De gemiddelde wachttijd aan de balie zonder afspraak mag gemiddeld niet boven de 60 minuten uit komen. Deze tijd is opgenomen bij het opstellen van de begroting 2015. Tot 01-09-2015 was de werkelijke gemiddelde wachttijd zonder afspraak 9 minuten en 40 seconden en lag dus ver onder de bovengrens van 60 minuten. In 2016 zal de gemeente volledig op afspraak werken en zal er geen wachttijd meer zijn.

18. Pag. 38. Is het percentage voortijdig schoolverlaters hoog, laag of neutraal in vergelijking met andere gemeenten?

Antwoord: Het percentage ligt onder het landelijk gemiddelde. Lansingerland 1,7 % t.o.v. het landelijk gemiddelde 1,9%.

19. Pag. 44. Zijn er door de ingezette bezuiniging bij het Jeugd - en jongerenwerk (preventieve jeugdbeleid) negatieve effecten opgetreden waardoor er meer geld uitgegeven moet worden aan het repressief jeugdbeleid?

Antwoord: Het grootste deel van de bezuiniging is gerealiseerd op het aanbod van het professioneel jeugd- en jongerenwerk. Er zijn goedkopere activiteiten georganiseerd en er wordt een hogere eigen bijdrage gevraagd. Ook zijn er minder accommodatiegebonden uren ingezet. Verder is minder subsidie verstrekt aan scoutingorganisaties en aan andere recreatieve activiteiten. Er is een bewuste keuze gemaakt om niet te bezuinigen op de ambulante uren van het professioneel jeugd- en jongerenwerk. De ambulante uren worden vooral ingezet rond de

aanpak van overlastgevende jeugd en het bieden van lichte ondersteuning aan jongeren die een hulpvraag hebben. Wij hebben niet de indruk dat de gerealiseerde bezuinigingen hebben geleid tot meer repressieve inzet. Voor 2016 hebben we nog een taakstelling te realiseren van € 50.000 en voor 2017 € 70.000. Het is onvermijdelijk om dan ook te bezuinigen op het aantal ambulante uren en nog verder op het aantal accommodatiegebonden uren. Dit kan leiden tot meer overlast van jeugdgroepen en het minder bieden van lichte ondersteuning.

20. Pag. 49. Op 2 oktober heeft Sociaal en Cultureel Plan bureau de budgetten vastgesteld die de gemeenten in 2016 krijgen voor het verstrekken van bijstandsuitkeringen. Hoe pakt dit voor Lansingerland uit?

Antwoord: Lansingerland krijgt in 2016 op basis van het voorlopige budget € 189.853,- minder aan BUIG-middelen dan in 2015 (€ 7.150.632,- in 2015 tegenover € 6.960.779,- in 2016). Deze mutatie is verwerkt in de najaarsnota 2015 programma 3.

21. Pag. 50. Klopt het dat er in 2016 geen inspanningen meer geleverd worden ter zake van inburgering?

Antwoord: Nee, dit klopt niet volledig. Er zijn op dit moment nog 32 inburgeringsplichtigen die moeten worden gehandhaafd. Zij hebben een termijn waarbinnen zij het inburgeringsexamen moeten halen. Deze termijn kan doorlopen in 2016. De termijnen kunnen verlengd worden. Dat is afhankelijk van de persoonlijke omstandigheden van de inburgeraars. Hierdoor is het niet exact te zeggen wanneer alle trajecten afgerond zullen zijn. Er komen echter geen nieuwe inspanningsverplichtingen meer bij.

22. Pag. 67. De provincie wil het beheer van de recreatiegebieden beëindigen. Het provinciaal beheerbudget blijft beschikbaar. Op welke wijze wordt dat zeker gesteld?

Antwoord: In het hoofdlijnenakkoord 2015-2019 van de Provincie Zuid-Holland staat vermeld dat de provincie uit de recreatieschappen zal treden maar dat de beheergelden voor recreatiegebieden beschikbaar blijven. Ook in verschillende briefwisselingen tussen de Provincie en recreatieschappen is dit Provinciale standpunt verkondigd. Op welke wijze de provincie dat vorm wil geven is nog niet duidelijk maar zij zoekt naar mogelijkheden om de verdeling van beheergelden op een hoger schaalniveau te organiseren. Tevens heeft de provincie besloten de Groenservice Zuid-Holland (GZH) op te heffen. Er is een intentieovereenkomst tot overname van de GZH gesloten tussen de provincie en Staatsbosbeheer.

Concreet betekent dit dat de provincie het voornemen heeft uit het recreatieschap Rottemeren te treden. Tegelijkertijd is Rotterdam van mening dat het recreatieschap Rottemeren opgeheven dient te worden (Provincie en Rotterdam zijn samen goed voor 91% van de financiering van het Rottemeregebied). Om die reden heeft het bestuur van het recreatieschap een aantal varianten voor de vormgeving van het toekomstig beheer van het Rottemeregebied uitgewerkt. Dit onderzoek bevindt zich in de afrondende fase en besluitvorming zal waarschijnlijk gedurende Q4 2015 en Q1 2016 plaatsvinden. Wanneer duidelijkheid ontstaat over een nieuwe organisatievorm zullen ook opnieuw financiële afspraken gemaakt worden.

23. Pag. 67. In 2015 doet het college, n.a.v. forse toename van het aantal statushouders, onderzoek naar het realiseren van alternatieve (tijdelijke) huisvestingsvormen. Wanneer ontvangt de raad het resultaat van dit onderzoek?

Antwoord: De raad krijgt in december conform de toezegging van wethouder van Tatenhove een plan van aanpak, inclusief de resultaten van het onderzoek.

24. Pag. 79. In de eerste alinea staat dat de huurtarieven van het maatschappelijk vastgoed zijn vastgelegd in het huurbeleid. In de tabel 6.1 staat dat het beoogd resultaat voor 2016 is dat marktconforme huurtarieven worden toegepast. Welk tarief wordt er in 2016 toegepast? Het marktconforme of het doorberekende tarief dat in overeenstemming is met het huurbeleid? Daar kan een groot verschil tussen zitten.

Antwoord: In het vastgoedbeleid is vastgelegd dat de gemeente marktconforme huurtarieven als uitgangspunt heeft. Voor de maatschappelijke activiteiten zijn maatschappelijk marktconform huurtarieven vastgesteld, welke worden toegepast.

25. Pag. 87. Wat is de stand van zaken van de splitsing van Eneco en wat zijn de daarmee gepaard gaande negatieve gevolgen voor Lansingerland?

Antwoord: De Hoge Raad oordeelde dat de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON) niet in strijd is met het Europees recht. Voor een uitspraak over inbreuk op eigendomsrecht, waar Eneco en Delta ook een beroep op doen, verwijst de Hoge Raad terug naar het Gerechtshof van Amsterdam. Hierdoor is er nu nog steeds geen finale duidelijkheid in deze langslpende zaak.

Splitsing van Eneco in een separaat netwerk- en leveringsbedrijf is om een aantal redenen niet in het belang van Eneco en de duurzame transitie van de energievoorziening in Nederland. Nederland is dan immers het enige land in Europa waar energiebedrijven gedwongen zijn gesplitst. Dat leidt tot oneerlijke concurrentie. Buitenlandse energiebedrijven die actief zijn in Nederland hoeven in hun eigen land namelijk niet te splitsen.

Door deze wet in werking te laten treden, dreigt uitverkoop van de Nederlandse energiebedrijven Delta en Eneco en verlies van invloed over onze nationale energiesector. Bovendien zal bij Eneco Groep er op korte termijn sprake zijn van verlies van ruim 400 miljoen euro aan investeringsmogelijkheid voor bijvoorbeeld de bouw van windparken en biomassa-installaties, en de aanleg van warmteleidingen. Ook zal het tot onvermijdelijk banenverlies leiden dat kan oplopen tot 1.000 banen.

Volgens Eneco is de politiek nu aan zet om te bepalen of nut en noodzaak aanwezig zijn om splitsing ook daadwerkelijk af te dwingen. Eneco heeft zich altijd tegen de splitsingswet verzet. Jeroen de Haas, voorzitter Raad van Bestuur: "De splitsingswet is een politieke maatregel uit 2006 en deze is inmiddels achterhaald. De energiemarkt en ook het toekomstige energielandschap zijn sinds de totstandkoming van de wet drastisch veranderd en maken deze wet overbodig. Desondanks heeft Nederland gedwongen eigendomssplitsing ingevoerd, nota bene als enig EU-land terwijl het geen onderdeel is van Europese richtlijnen. Hierdoor moeten energiebedrijven, die in Nederlandse handen zijn, concurreren met buitenlandse bedrijven die in hun eigen land wel elektriciteit- en gasnetten mogen bezitten. Uitverkoop en verlies van

invloed over de Nederlandse energiesector dreigt. Het is wenselijk dat de nationale politiek dit voorkomt”.

Dinsdag 13 oktober behandelde en stemde de Tweede Kamer over de ingediende amendementen en het wetsvoorstel STROOM waarvan splitsing een onderdeel is. Dit voorstel is aangenomen en gaat nu ongewijzigd naar de Eerste Kamer voor instemming. De gevolgen bij eventuele splitsing voor de gemeente Lansingerland als aandeelhouder is nog niet bekend. Zodra er meer duidelijkheid is over de splitsing zal Eneco dit samen met de aandeelhouders in kaart gaan brengen en zal de Raad hier spoedig over worden geïnformeerd.

26. Pag. 89. Is er een prospect voor het huren van ruimte in het gemeentehuis?

Antwoord: Op dit moment zijn er geen actuele prospects. Er is met een aantal partijen verkennende gesprekken gevoerd, maar dit heeft nog niet tot concrete belangstelling geleid

27. Pag. 121. Wat is de beoogde verdeling van het inhuurbudget over de tijdelijke vervulling van vacatures, en de behoefte aan specialistische kennis?

Antwoord: Er is geen sprake van wijziging van beleid als het gaat om invulling van formatie. Zoals de afgelopen jaren is gebleken is het van belang om niet het gehele formatiebudget in te zetten via vaste formatieplaatsen. Een deel van het formatiebudget wordt flexibel ingezet voor variaties in intensiteit van taken en omstandigheden. Het inhuurbudget wordt gebruikt om onverwachte personele tekorten op te vangen bijv. in geval van langdurige arbeidsverzuim en/of specialistische kennis in te huren. Het is daarom nog niet te voorspellen hoe dit zich in 2016 zal ontwikkelen. Ter verduidelijking wijzen wij u op brief U11.47566 d.d. 1 november 2011 waarin de Raad is geïnformeerd over de wijze waarop met flexibele arbeidsinzet wordt omgegaan.

28. Pag. 123. Kan er gekwantificeerd worden wat de afdeling inkoop -vanaf 2010 - heeft verdiend voor de gemeente Lansingerland? En zo ja, hoeveel is dat?

Antwoord: Nee, dit is niet financieel te kwantificeren. De organisatie heeft binnen de afdeling Bestuurszaken, Informatievoorziening en Faciliteiten 2 inkoopadviseurs in dienst. Zij ondersteunen de vakafdelingen bij de uitvoering van aanbestedingen (van advies tot daadwerkelijke uitvoering) en adviseren op inkoop- en rechtmatigheidsvraagstukken. Dit zijn onder andere adviezen over welke aanbestedingsprocedure passend is bij de in te kopen levering/dienst of werken, over het rechtmatig doorlopen van de aanbestedingsprocedures en over methodieken om een uitvraag (zowel op kwaliteit als prijs) te doen. Logischerwijs leiden deze adviezen tot financieel voordeel maar dit is niet te kwantificeren.

29. Pag. 161. heeft het College nog contact gezocht met bijvoorbeeld Ouderenwerk Lansingerland over alternatieven om ouderen op de hoogte houden van het gemeentenieuws? Immers niet iedere oudere kan overweg met de website of beschikt over een desktop/laptop/tablet?

Antwoord: Het college heeft op dit onderwerp geen contact gezocht met instanties zoals Welzijn Lansingerland. Inmiddels is er een alternatief in onderzoek waardoor nieuws van de

gemeente in de lokale krant wellicht kan blijven bestaan. Wij brengen u hier in november van op de hoogte.

30. Pag. 169. de vermelde saldi zijn niet terug te vinden op pagina 168. Wat is de oorzaak van het verschil?

Antwoord: Het overzicht van baten en lasten bestaat uit incidentele en structurele baten en lasten. Het overzicht van incidentele baten en lasten is een specificatie van de incidentele baten en lasten. Bijvoorbeeld, voor het jaar 2015 hebben wij € 135,8 mln. aan begrote lasten waarvan € 2 mln. incidenteel zijn.

31. Pag. 176. waarom blijft de reserve combinatiefunctionaris bestaan?

Antwoord: De huidige regeling van de combinatiefuncties loopt eind 2015 af. Aangezien de mutatie in de reserve over 2015 pas na afloop van het boekjaar bepaald kan worden is het saldo van deze reserve, per ultimo 2015, nog niet bekend. In verband met de financiële afwikkeling van de huidige regeling in 2015 en mogelijk nog in 2016 is de reserve nog in stand gehouden

32. Pag. 186. Uit een recente ICT-benchmark van gemeenten blijkt dat de kosten voor ICT in 2014 met ongeveer 3% zijn gedaald. Gemiddeld kost het per inwoner 72 euro per jaar. Hoe hoog is dat bedrag in Lansingerland. Graag over 2014, 2015 en 2016?

Antwoord: De gemeente Lansingerland neemt geen deel aan deze benchmark waardoor de exacte berekening van de kosten bij ons onbekend is. De totale ICT lasten gedeeld over het aantal inwoners in 2014 levert een gemiddeld bedrag op van 54 euro per inwoner.

33. Pag. 186. In hetzelfde benchmarkrapport wordt ook aangegeven dat in verhouding de meeste ict-kosten van de primaire processen in de processen Burgerzaken en Sociale Zaken en Werkgelegenheid zitten en dat er onvoldoende effectiviteit is bij met name de ondersteunende beheerprocessen zoals leveranciersmanagement, contractmanagement en servicelevelmanagement> Hoe is de situatie in Lansingerland ?

Antwoord: Dit geldt ook voor de gemeente Lansingerland.

34. Pag. 186. Heeft Lansingerland zich ook als een van de 250 gemeenten ingeschreven voor de gezamenlijke aanbesteding mobiele data en spraak?

Antwoord: Nee, wij hebben hier niet aan meegedaan, omdat wij hierin te weinig invloed kunnen uitoefenen op de kwaliteit van de bereikbaarheid. Dit vinden wij een onacceptabel risico.

35. Pag. 186. Prima dat de gemeente anticipeert op de Wet flexibel werken, maar wat betekent dat voor de bereikbaarheid voor de inwoner en wat betekent dat voor de huidige devices? (afbouw desktop en vaste telefoontoestellen?)

Antwoord: Mobiel werken beïnvloed niet de bereikbaarheid van de gemeente. Het vergroot wel de mobiliteit van de medewerkers. De huidige devices zullen pas wanneer het nodig is die te

vervangen ook daadwerkelijk worden vervangen door nieuwe devices die passen binnen genoemde ontwikkeling.

36. Pag. 186. Blijft het Investeringsbedrag aan de vervangende nieuwbouw binnen de rijksbijdrage?

Antwoord: Het investeringsbedrag voor vervangende nieuwbouw is conform de vastgestelde normvergoeding zoals vermeld in onze Verordening Voorzieningen Huisvesting Onderwijs. Wij ontvangen binnen het Cluster Educatie van de Algemene Uitkering jaarlijks een vergoeding voor de huisvesting van de scholen in onze gemeente. Anders dan bij het Voortgezet Onderwijs is er bij het primair onderwijs geen direct verband te leggen tussen de inkomsten en de uitgaven per leerling. In het doelmatigheidsonderzoek onderwijs hebben wij u geïnformeerd over de opbouw van de gemeentelijke inkomsten in de AU.

37. Pag. 186. Geeft het leerlingenaantal in de toekomst nog aanleiding om een kleinere school te bouwen?

Antwoord: We komen nog met een raadsvoorstel om het investeringskrediet voor de bouw beschikbaar te stellen. Daarbij gebruiken we de - op dat moment - meest recente leerlingenprognose. Als volgens die prognose sprake is van lagere leerlingenaantallen dan waar we tot nu toe van uit waren gegaan, dan betekent dit we een kleinere school bouwen.

2 Vragen CDA

38. Pag. 13: wat is de gedachte achter het tot nul terugbrengen van de boekwaarde van geactiveerde investeringen in speelvoorzieningen? Worden de kosten van vervanging van speeltoestellen voortaan uit de exploitatie bekostigd?

Antwoord: In de kadernota 2015 (bezuiniging nr. 19) is besloten om voor een bedrag van € 11 mln., maatschappelijke vaste activa versneld af te schrijven. Dit is in deze begroting gedaan voor de activa met het kenmerk spelen, groen en wegen. Het afboeken van oude activa betekent niet automatisch dat er een nieuwe wijze van verwerken komt voor nieuwe activa. Momenteel wordt bekeken of de vervanging van speeltoestellen uit de exploitatie gedekt zou moeten worden. Dit is echter nog niet het geval en dus ook niet zo verwerkt in de begroting 2016. Daar wordt nog gewerkt met kapitaallasten bij vervanging van speeltoestellen.

39. Pag. 14: er is een tekort van ongeveer €200.000 op de 3D's. Hoe groot is het tekort / overschot op de afzonderlijke onderdelen van de 3D's?

Antwoord:

<i>Wmo</i>	<i>€ 801.000</i>
<i>Jeugd</i>	<i>- € 985.000</i>
<i>Participatie</i>	<i>- € 23.000</i>

Totaal	- € 207.000
---------------	--------------------

40. Pag. 14: hoe komt urendoorverdeling tot stand en op welke wijze vindt deze plaats?

Antwoord: Vanuit de personeelsformatie wordt per medewerker geraamd op welke producten hij/zij de productieve uren het komend jaar gaat besteden. Uren gepland op GREX-en komen ten laste van de GREX. Alle andere uren komen ten laste van de algemene middelen. De tegenvaller op bladzijde 14 komt doordat er minder kan worden doorberekend aan de GREX-en.

41. Pag. 14: de post overig. Het bedrag loopt in 2018 en 2019 flink op. Wat is hiervan de oorzaak?

Antwoord:

Op blz. 14 zijn onder de post overig (13) als voorbeelden genoemd de groei gerelateerde lasten en de incidentele lasten van de verkiezingen. De groei gerelateerde lasten nemen toe door een grotere stijging van het aantal inwoners, op basis van de bevolkingsprognose uit januari 2015, dan die waarmee in de begroting 2015 - 2018 rekening is gehouden (basis bevolkingsprognose januari 2014). De geraamde lasten van de verkiezingen in de begroting 2016 - 2019 zijn gebaseerd op de verwachte vaste momenten van de bekende verkiezingen; in de begroting 2015 - 2018 waren de geraamde lasten van de verkiezingen niet voor alle jaren juist gekoppeld aan de verwachte vaste verkiezingen.

Naast de al genoemde voorbeelden vallen hier ook onder:

- De opgenomen verlaging van het renteresultaat in de begroting 2015 - 2018 als gevolg van de renteaanpassing (van 3,5% naar 4% vanaf 2018) van de investeringen, die annuitair afgeschreven worden is in de begroting 2016 - 2019 niet meer aan de orde (nadelig effect ruim € 0,2 mln.).*
- Aangezien de geraamde lasten van afval en riolering, ten opzichte van die in de begroting 2015 - 2018, gedaald zijn kan er minder zogenaamde (fictieve) BTW als last toegerekend worden voor de berekening van de afvalstoffen - en rioolheffing. Dit leidt tot een nadelig effect op het begrotingssaldo.*

Het voordelig effect aan geraamde rentelasten, als gevolg van verdere vertraging van de uitvoering van investeringen, in 2016 en 2017 loopt van het begrotingsjaar 2018 geleidelijk terug (nadelig effect in 2018 € 100.000 en in 2019 € 150.000).

42. Pag. 14: wij zien geen match tussen de tabel op pag. 14, incidenteel vs. Structureel en de verwijzing naar tabel 4.2 ,Overzicht incidentele baten en lasten, op pag. 169

Antwoord: De tabel op blz. 14 toont een onjuiste verdeling van incidenteel en structureel. De juiste verdeling is:

Incidenteel vs. structureel	2016	2017	2018	2019
Begroting 2016-2019	3.209	3.746	3.663	3.859
Saldo incidenteel	-1.076	-1.441	-1227	-1390
Saldo begroting exclusief incidenteel	4.285	5.187	4.890	5.249

43. Pag. 16: de toe te rekenen rente aan GREXen wordt in het nieuwe BBV het gewogen gemiddelde rentepercentage. Wanneer wordt dit vastgesteld? Achteraf bij de jaarrekening?

Antwoord: In het consultatiedocument van BBV is aangegeven dat rentevoet wordt gebaseerd op alleen de werkelijke rente over het vreemd vermogen. Aangezien gemeente Lansingerland geen projectfinanciering heeft betreft dit "het gewogen gemiddelde rentepercentage van de leningenportefeuille van de gemeente, naar verhouding VV/EV". Het moment van vaststellen rentepercentage is nog niet expliciet opgenomen in het consultatiedocument.

44. Pag. 17: wanneer wordt duidelijk of de nieuwe BBV regels daadwerkelijk per 1 januari 2016 ingaan?

Antwoord: Vooralsnog is het een consultatiedocument. Het is nog onduidelijk wanneer er precies een besluit over invoering wordt genomen.

45. Pag. 26: in de eerste paragraaf wordt gesproken over eventuele samenwerking met de buurgemeenten Pijnacker-Nootdorp en Zoetermeer. Aan welke dossiers of taken wordt -naast nieuwe grensoverschrijdende taken of herziening van bestaande samenwerkingsverbanden- concreet gedacht?

Antwoord: Er zijn geen specifieke dossiers of taken benoemd.

46. Pag. 27: in paragraaf 1.6 wordt gemeld dat de dienstverlening verder wordt uitgebreid en dat inwoners en ondernemers steeds meer producten en diensten digitaal kunnen afnemen. Welke producten en diensten gaat de gemeenten digitaal leveren?

Antwoord: Er zijn op dit moment ruim 50 producten en diensten digitaal aan te vragen via een digitaal formulier. In het afgelopen jaar (2015) zijn de volgende digitale formulieren gemaakt of gewijzigd:

- Verklaring burgerlijke staat
- Vaststelling subsidie 2014
- Subsidie aanvraag 2015
- Gehandicaptenparkeerplaats
- Gehandicaptenparkeerkaart
- Gegevensformulier huwelijk
- Verzoek adresonderzoek
- Leerlingenvervoer
- Aangifte overlijden
- Incidentele subsidie zeilfonds

Op dit moment wordt gewerkt aan de volgende formulieren:

- Aanmelding lokale ondernemers
- Bingo organiseren
- Drank- en horecaverunning
- Ontheffing geluidhinder
- Toestemming briefadres
- Koninklijke onderscheiding aanvragen
- Verzoek geheimhouding persoonsgegevens
- Schademelding voor scholen

- *Wijzigingsformulier gehandicaptenparkeerplaats*
- *Ontheffing blauwe parkeerplaats zone*
- *Evenementenvergunning*
- *Verkeersontheffing*
- *Toestemming inwoning*
- *Wijziging naamgebruik*

De komende periode zullen de huidige pdf-documenten die we gebruiken (en waar geen digitaal formulier van is) bekeken worden of ze in aanmerking komen om te digitaliseren.

47. Pag. 27: aan wat voor vergoeding moeten we denken bij het thuis bezorgen van documenten?

Antwoord: Als het bezorgen door een gespecialiseerd bedrijf wordt gedaan bedragen de kosten circa € 40,-. Het thuisbezorgen van documenten moet nog worden uitgewerkt, waarbij eventuele kostenverrekening ook een afwegingspunt wordt.

48. Pag. 27: kom deze vergoeding in de door de Raad vast te stellen leges te staan?

Antwoord: Deze vergoeding zal in de legesverordening opgenomen worden.

49. Pag. 27: op welke wijze gaat het College communiceren over de nieuwe werkwijze: alleen op afspraak?

Antwoord: Hier voor wordt een communicatieplan voor opgesteld. Er zal tijdig aandacht aan worden besteed via alle communicatiekanalen van de gemeente: Internet, de Lansingerland App, de Heraut, kop of voetteksten van brieven en op afhaalbewijzen van documenten, digitale borden die in de 3 kernen staan, digitale schermen in de hal, de digitale nieuwsbrieven. Naast flyers via de gemeentelijke balies zal het ook mondeling worden gecommuniceerd door het callcenter en de servicebalies.

50. Pag. 27: wat zijn de criteria om in aanmerking te komen voor de service gemeente(t)huis?

Antwoord: Als men niet in staat is zelf naar het gemeentehuis te komen i.v.m. ernstige fysieke beperkingen kan er een beroep gedaan worden op de service gemeente(t)huis.

51. Pag. 29: kengetal telefonische bereikbaarheid binnen 30 seconden. Vanaf welk moment gemeten? Bij contact met 14010 of pas bij contact met de gemeente?

Antwoord: Bij contact met de gemeente. Bij het bellen met 14 010 is er namelijk geen wachttijd en wordt de beller meteen gerouteerd naar het callcenter.

52. Pag. 30: in de toelichting op (grote) mutaties in het meerjarenbeleid wordt melding gemaakt van een daling van doorbelaste apparaatskosten (€ 450.000). Wat is er met de formatie binnen dit beleidsveld gebeurd nu hier zulk een forse aframing heeft plaatsgevonden?

Antwoord: De daling van de doorbelaste apparaatskosten wordt veroorzaakt door minder geraamde uren op programma 2: Sport, cultuur en onderwijs. De formatie is niet significant gewijzigd. De uren zijn op andere programma's/beleidsvelden geraamd.

53. Pag 32. programma 2.2.1 Sport. Worden de aanbevelingen van de Rekenkamer doorvertaald in de begroting

Antwoord: De aanbevelingen van de Rekenkamer hebben geen directe invloed op de begroting.

54. Pag. 36. Stimuleren initiatieven burgers in AMG Schmidtpark door middel van een fonds. Vraag: hoe groot is dat fonds en wat zijn de voorwaarden om ervoor in aanmerking te komen?

Antwoord: In de begroting / nieuw beleid is €30.000 beschikbaar gesteld.

De voorwaarden worden nog verder uitgewerkt, maar zijn globaal:

- Laagdrempelige (culturele) activiteit op het gebied van cultuur voor en door bewoners en/of verenigingen;*
- Voor de activiteit wordt ook privaat geld geworven .*

55. Pag. 36: activiteiten in AMG Schmidtpark. Is het park qua infrastructuur (stroom, water etc.) klaar voor grote evenementen? Of mot voor dit soort voorzieningen gebruik gemaakt worden van aansluitingen van bv. het zwembad?

Antwoord: De activiteiten in het Annie M.G. Schmidt park zoals hier genoemd zijn geen grote evenementen. Het zijn juist zeer toegankelijke, kleinschalige activiteiten waarvoor geen stroom en water etc. nodig is. Mocht besloten worden om grote(re) evenementen te organiseren dan vindt vooraf (ambtelijke) afstemming plaats en is er bekend en ook bepaald waar stroompunten kunnen komen.

56. Pag. 37: de renovatie van de semi-permanente huisvesting van de Blesewic is voor ons nieuw. Graag toelichten.

Antwoord: Een gedeelte van de semi-permanente huisvesting bevindt zich in matige technische staat. Wij zijn met het schoolbestuur in overleg op welke wijze wij hiermee omgaan.

57. Pag. 38: hoe gaat het College om met leerlingen die een vmbo diploma hebben maar nog niet voldoen aan de kwalificatieplicht?

Antwoord: In de zomerperiode wordt gekeken welke jongeren met een VMBO diploma (nog) niet zijn aangemeld bij een onderwijsinstelling. Deze jongeren worden actief benaderd om te zorgen dat zij zich alsnog gaan aanmelden. Na de eerste week van het nieuwe schooljaar worden de leerlingen, die die week niet op school verschenen zijn, benaderd en verplicht om alsnog te gaan. De leerplichtambtenaar werkt hierbij samen met de Jonge Krijger. De Jonge Krijger is een organisatie die jongere van 18 t/m 27 zonder startkwalificatie helpt naar school, werk en wat zij het liefste willen doen. Dit doen zij door de jongere persoonlijk te begeleiden en trainingen, workshops en voorlichting te geven.

Leerlingen die de eerste lesweek niet verschijnen op de MBO-opleiding, worden gemeld via het verzuimloket als 'no show-er'. Deze leerlingen worden direct benadert door de

trajectbegeleiders met een huisbezoek. Het doel is deze jongeren alsnog te plaatsen op een opleiding, het liefst voor 1 oktober.

58. Pag. 38: bij de opsomming van de onderwerpen die betrokken worden bij de onderwijsvisie missen wij de opvang van kinderen van vluchtelingen en het onderwerp veiligheid. Vergeten?

Antwoord: De opvang van kinderen van vluchtelingen en de veiligheid valt buiten het onderwijsveld en dus ook buiten de 'onderwijsvisie'. Het onderwijs voor deze kinderen zal wel worden meegenomen in de onderwijsvisie. Veiligheid is niet expliciet benoemt maar is een relevant aspect bij de taak tot onderwijshuisvesting en wordt in die zin wel meegenomen.

59. Pag. 41. kengetallen 2.2.4 Een verhoging van de inspecties bij de kindercentra van 54 naar 58 in 2016 en een verlaging bij de peuterspeelzalen van 8 naar 1. Vanwaar de verhoging dan wel de verlaging

Antwoord: In 2015 zijn 7 gesubsidieerde peuterspeelzalen omgevormd tot peuteropvang, een vorm van kinderopvang. Hierdoor is het aantal peuterspeelzalen met 7 afgenomen en het aantal kindercentra met 7 toegenomen. Daarnaast zijn er 3 kindercentra gesloten. Dit verklaart de toename van 54 naar 58 locaties.

60. Pag. 43: wat kost de verhuizing van SWL uit de Smitshoek de gemeente? Wordt het verlies aan huuropbrengsten verrekend in de subsidie voor SWL?

Antwoord: SWL regelt zelf haar verhuizing. Indien het pand niet aan anderen verhuurd kan worden, mist de gemeente inkomsten vanaf het moment dat Welzijn Lansingerland vertrekt tot eind 2019 (einde huurcontract) van ca. € 100.000,- per jaar. Het verlies aan huurinkomsten van de Smitshoek heeft niet direct invloed op de subsidie, want verhuur van panden en subsidie voor activiteiten zijn sinds de invoering van de wet Markt en Overheid van elkaar losgekoppeld. Verhuur gebeurt met in achtneming van die Wet op grond van het beleid maatschappelijke accommodaties. Subsidies worden verstrekt voor bijdragen aan de beleidsdoelen (maatschappelijke ontwikkeling in dit geval) op grond van de algemene subsidieverordening en de vastgestelde subsidiebudgetten worden dus geheel ingezet om met efficiënte inzet van middelen zoveel mogelijk (maatschappelijk) resultaat te bereiken.

61. Pag. 45, 48 en 50. Wat gaat het kosten. Recent de uitnutting gehad over de kosten bij jeugd, maatschappelijke ondersteuning en werk en inkomen. De aldaar gepresenteerde cijfers begroting 2015 zijn niet te traceren in deze begroting bij de getallen die betrekking hebben op het jaar 2015. Waar zit het verschil in?

Antwoord: Het verschil zit in het feit dat bij de rapportage over de 3D alleen de cijfers zijn gepresenteerd:

- van de Jeugdhulp (en niet de preventieve subsidies jeugd);
  - de nieuwe Wmo-begeleiding (en niet de oude Wmo en de preventieve subsidies Mo);
  - bij Participatie alleen het Participatie-deel en niet het inkomensdeel (BUIG),
  - en alleen de extra doorbelasting 3D en niet de totale doorbelasting op programma 3.
- In de totaaluitgaven van programma 3 zijn deze cijfers uiteraard wel opgenomen.*

Verder zijn in de begroting van programma 3 aan de inkomstenkant alleen de geormerkte budgetten zichtbaar (BUIG) en de eigen bijdragen. De rijksbudgetten Jeugdhulp, Wmo en Participatie zitten in de algemene uitkering en zijn dus bij programma 3 niet opgenomen.

62. Pag. 47: wat zijn de targets van het VIP SMART geformuleerd en welk budget staat hier tegenover?

Antwoord: Targets VIP zoals vastgesteld bij de prestatie indicatoren bij de subsidies:

- 100 nieuwe matches
- Totaal aantal te ondersteunen organisaties/ verenigingen: 125
- Resultaat kwalitatief:
  - Voor de vrijwilligers: participatie in de Lansingerlandse samenleving, vergroting van hun netwerk en een zinvolle dagbesteding.
  - Voor de organisaties en verenigingen: invulling van de vrijwilligersvacatures en ondersteuning op beleidsmatig gebied en deskundigheidsbevordering van hun vrijwilligers.

Het budget in 2016 is 70.000.

63. Pag. 47: wat betekent de komst van statushouders voor de gemeente in financiële zin?

Antwoord: De gemeente ontvangt: a) een bijdrage per inwoner uit de algemene uitkering van het gemeentefonds en b) een bijdrage voor de begeleiding bij de integratie van statushouders.

Ad a. De peildatum voor het bepalen van het inwoneraantal is altijd op 1 januari van het betreffende kalenderjaar. De extra inwoners die wij gedurende het jaar erbij krijgen (dat wil zeggen statushouders, verhuizers, baby's) worden pas meegeteld op het nieuwe peilmoment. Ad b. Voor de begeleiding van statushouders bij hun integratie ontvangen wij gedurende het kalenderjaar € 1.000,- per volwassen (vanaf 16 jaar) statushouder.

64. Pag. 50: programma Werk en Inkomen. Waar zijnde gelden verwerkt welke beschikbaar worden gesteld mbt het inrichten van beschut werk

Antwoord: Deze gelden komen vanuit de Algemene uitkering, sociaal domein, onderdeel participatie. De gelden zijn verantwoord onder 2.7 Algemene dekkingsmiddelen.

65. Pag. 52: kengetallen programma 3. Waarop is het getal van 552 aantal bijstandsgerechtigden gebaseerd eind 2016, als er in 2014 en 2015 al een stijging is geconstateerd en vanaf dit jaar de doelgroep welke onder de Participatiewet valt is uitgebreid

Antwoord: We zijn in 2015 gestart met onze groepsaanpak gericht op werk. In 2016 zetten we deze intensieve aanpak gecombineerd met onze werkgeversbenadering voort. We streven hiermee naar een daling van het aantal bijstandsgerechtigden. De ambitie is hierbij dat we door deze daling geen overschrijding hebben op het BUIG-budget. Zie hierover ook het Uitvoeringsplan Participatie 2015-2018, 'Werken aan een toekomstperspectief' (T15.00117), gestuurd op 9 juni (U15.07328).

66. Pag. 53: wat is de reden van toename van de beheerkosten van de Groenzoom ad € 120.000,--?

Antwoord: De kosten van het beheer nemen niet toe. De kosten in 2015 zijn, ondanks de incidentele ophoging bij VJN, lager dan de bij de Beheervisie vastgelegde structurele beheerkosten vanaf 2016. In de toelichting wordt echter verklaring gegeven over het verschil op programmaniveau tussen 2015 en 2016.

67. Pag. 54: 2.4.1 Beleidsveld Beheer openbare ruimte, artikel 4.1+4.3+4.5 Hoe verhoudt het verhaal(beheersplannen, veilige buitenruimte en het actualiseren van beheersplannen) zich met het ontbreken in dit beleidsveld van het benoemen van de “blackspots” die er nog zijn met name in het ontbreken van openbare verlichting van diversen fietspaden? bv: het druk gebruikte fietspad langs de landscheiding/ZORO busbaan.

Antwoord: Blackspots is een specifieke verkeerskundige term om locaties aan te geven waar veel verkeersongelukken plaats vinden met letsel. Op basis van de geregistreeerde ongevallen met fietsers hebben wij geen blackspots in Lansingerland.

Om de veiligheid van weggebruikers van de fietspaden te waarborgen zijn alle fietspaden verlicht met uitzondering van recreatieve fietspaden die niet verlicht zijn conform Flora- en Faunawet. Er loopt een onderzoek naar verlichting van het Landscheidingsfietspad langs de ZORO-busbaan. Eind 1ste kwartaal 2016 wordt het onderzoek afgerond.

68. Pag. 57: Welke oorzaken zijn er voor de verlaging van de directe lasten met ca. 20% in Begroting 2016 (6,46 mln.) t.o.v. begroting 2015 (8,13 mln.)?

Antwoord: Oorzaak van verlaging van directe lasten komt deels uit vrijval van de voorziening wegen en deels door herijking van de beheerplan wegen in 2015-2016.

69. Pag. 59: zijn er plannen om boa's alleen in te zetten in plaats van met zijn tweeën? Proeven hiermee in Rotterdam zijn succesvol gebleken.

Antwoord: Nee, er zijn geen plannen voor solo-surveillance. Sommige taken voeren de boa's wel alleen uit, maar uit veiligheidsoverweging doen we dat zo min mogelijk. De boa's hebben namelijk geen handboeien of wapens en zijn voor ondersteuning bij escalatie op de politie aangewezen. In Rotterdam zijn de mate van weerstand en de snelheid van ondersteuning anders dan in Lansingerland.

70. Pag. 59: zijn er black spots als het gaat om buurttoezicht? Hiermee bedoelen we wijken waar buurttoezicht nodig is, maar nog niet actief is.

Antwoord: Er zijn geen wijken waarbij wij vinden dat buurttoezicht specifiek nodig is, maar nog niet actief is. We streven er wel naar om met BTL een brede dekking te realiseren, maar dat is naast onze activiteiten ook vooral afhankelijk van de wil en inzet van de bewoners zelf.

71. Pag. 59: Welke inzet van politie-eenheden kunnen we 2016 verwachten in Lansingerland? Met name 's avonds, in het weekend en 's nachts?

Antwoord: De politie heeft exact dezelfde inzet van politie-eenheden in 2016 als in 2015.

*Dat is standaard in elk dienstverband één voertuig voor de wijk en één voor de noodhulpmeldingen.
In de late avond in het weekend zijn er twee eenheden extra tot 5 uur 's-Nachts. Als men pieken verwacht of bij grote incidenten organiseert men meer eenheden.*

72. Pag . 72: Welke inspanningen worden gedaan om in de top tien economische locaties te blijven? Is de ambtelijke capaciteit hiervoor voldoende?

Antwoord: De aanpak bestaat uit verschillende elementen. Zittende en (potentieel) nieuwe bedrijven worden klantvriendelijk en vlot geholpen bij hun huisvestingsvraagstuk of andere vragen, we verhogen de zichtbaarheid in diverse media (waaronder social media), ondersteunen en uitbreiden van parkmanagement en het aantal contactmomenten van de accountmanager bedrijven met potentiële nieuwe vestigers is verhoogd. Daarnaast werken we aan aantrekkelijke vestigingsvoorwaarden, zoals de komst van station BLEIZO. In dit kader wordt ook de haalbaarheid van een railterminal onderzocht. Ook ondersteunen we ons bedrijfsleven in hun buitenlandse contacten (handelsmissie) of bij de aanvraag van subsidies (onlangs honoreerde de MRDH een subsidie voor de glastuinbouw aan gemeente Lansingerland à € 155.000,-). Vooralsnog achten we de ambtelijke capaciteit hiervoor afdoende.

73. Pag. 72.: stimuleren lokale economie. Welke plannen zijn er rond het veilingterrein in Bleiswijk?

Antwoord: Flora Holland heeft haar terrein in Bleiswijk te koop staan. We zijn hierover met Flora Holland in gesprek.

74. Pag. 73: "Met de verhoogde inspanningen op het gebied van marketing & acquisitie...". Waaruit bestaat deze verhoogde inspanning in financiële zin?

Antwoord: De verhoogde inspanning wordt gedaan binnen de bestaande beschikbare mogelijkheden en middelen. In het collegeprogramma is aangegeven dat we € 50.000 extra ten laste van de grexen brengen om de acquisitie van de verkoop van de bedrijventerreinen te versterken. We zoeken in de marketing naar een constructieve en goed afgestemde mix van activiteiten. Zichtbaarheid met het doel om prospects te bereiken is hierin een speerpunt. Daarnaast ligt het zwaartepunt van de functie van de Accountmanager Bedrijven meer dan voorheen richting het uitoefenen van acquisitieactiviteiten.

75. Pag. 73: Waar vinden we de inzet voor de extra ambtelijke inzet voor de economie / glastuinbouw terug in de begroting?

Antwoord: In de tabel op pag. 74 ziet u bij doorbelasting een toename van 2016 t.o.v. 2015. In 2015 was de bezuinigingsdoelstelling van 1 fte gerealiseerd. In 2016 wordt het niveau van 2014 weer bereikt.

76. Pag. 73: Is deze ambtelijke inzet voldoende voor het uitvoeren van alle ambities in de position paper greenport?

Antwoord: Afgelopen jaar is de ambtelijke inzet reeds verhoogd. De ambtelijke inzet is voldoende voor het uitvoeren van de ambities beschreven in de Position paper. Daarnaast

werken we samen met de andere greenportgemeenten zoals Westland en Pijnacker-Nootdorp in het samenwerkingsverband Greenport Westland Oostland om onze ambities uit de position paper te bereiken. Dit samenwerkingsverband kost ons € 20.000 per jaar.

77. Pag. 73: van groot belang voor de glastuinbouw in snel internet. Welke glastuinbouwgebieden hebben nog geen beschikking over snel internet?

Antwoord: Momenteel vindt een 'inventarisatie glasvezel' plaats, waarin we in overleg met bedrijven inzichtelijk maken welke glastuinbouwgebieden over glasvezel beschikken en welke gebieden haalbaar zijn om glasvezel aan te leggen. Inventarisatie wordt in het eerste kwartaal van 2016 afgerond.

78. Pag. 74: waarom zijn de lasten in dit programma in 2017 t/m 2019 zoveel lager dan in 2016? Past dit bij de geformuleerde doelstelling?

Antwoord: Aangezien in 2016 incidentele lasten, in het kader van nieuw beleid (2016), opgenomen zijn: te weten bijdrage Greenport Westland - Oostland € 20.000; versterken economische ontwikkeling € 15.000 en onderzoek railterminal € 20.000) zijn de directe lasten in 2017 en volgende jaren lager.

Achtergrond info: De in de begroting 2016 opgenomen bedragen aan nieuw beleid staan in T15.09959 (zie begrotingswijziging 2016 - 027).

79. Pag. 78: In de toelichting staat: de verschillen van 2016 tot 2015 zijn gering. Uit de tabel blijkt wat anders. Graag uitleg.

Antwoord: Het programma 6 grondzaken bestaat uit de beleidsvelden vastgoedbeleid en grondexploitatie. Voor vastgoedbeleid zijn de verschillen van 2016 tot 2015 gering, zie ook blz 80. Voor het onderdeel grondexploitatie zijn er grotere mutaties. Deze mutaties zijn op pag.78 toegelicht.

80. Pag. 83: zeer zorgelijk staatje over verkoop ha. bedrijventerrein. Hoe wordt de aanpak aangepast om de 2,1 ha. nu wel te realiseren?

Antwoord: Met verhoogde inspanningen op het gebied van marketing en acquisitie.

81. Pag. 99: wanneer komt het GRP precies? 2015 is al bijna voorbij...

Antwoord: De besluitvorming mbt het GRP staat als volgt gepland; zie Ruimte van 10 november as, gemeenteraad van 26 november as.

82. Pag. 118: tabel overzicht rente. Waarom streven we niet naar een uitkomst op 0?

Antwoord: Het is geen doelstelling om een renteresultaat van 0 te behalen. De tabel laat zien hoeveel rente we daadwerkelijk betalen en aan welke producten we rente toerekenen. Een negatief renteresultaat betekent ook niet dat we "teveel" rente toerekenen.

83. Pag. 121: In de vierde alinea is sprake van boventallige medewerkers. Om hoeveel medewerkers gaat het?

Antwoord: Er zijn nog 3 medewerkers boventallig.

84. Pag. 134: Eneco Holding. Is de uitspraak van de Hoge Raad bekend en wat zijn de consequenties mbt het dividend als gevolg van de Splitsingswet?

Antwoord: De Hoge Raad oordeelde dat de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON) niet in strijd is met het Europees recht. Voor een uitspraak over inbreuk op eigendomsrecht, waar Eneco en Delta ook een beroep op doen, verwijst de Hoge Raad terug naar het Gerechtshof van Amsterdam. Hierdoor is er nu nog steeds geen finale duidelijkheid in deze langslappende zaak.

Splitsing van Eneco in een separaat netwerk- en leveringsbedrijf is om een aantal redenen niet in het belang van Eneco en de duurzame transitie van de energievoorziening in Nederland. Nederland is dan immers het enige land in Europa waar energiebedrijven gedwongen zijn gesplitst. Dat leidt tot oneerlijke concurrentie. Buitenlandse energiebedrijven die actief zijn in Nederland hoeven in hun eigen land namelijk niet te splitsen.

Door deze wet in werking te laten treden, dreigt uitverkoop van de Nederlandse energiebedrijven Delta en Eneco en verlies van invloed over onze nationale energiesector. Bovendien zal bij Eneco Groep er op korte termijn sprake zijn van verlies van ruim 400 miljoen euro aan investeringsmogelijkheid voor bijvoorbeeld de bouw van windparken en biomassa-installaties, en de aanleg van warmteleidingen. Ook zal het tot onvermijdelijk banenverlies leiden dat kan oplopen tot 1.000 banen.

Volgens Eneco is de politiek nu aan zet om te bepalen of nut en noodzaak aanwezig zijn om splitsing ook daadwerkelijk af te dwingen. Eneco heeft zich altijd tegen de splitsingswet verzet. Jeroen de Haas, voorzitter Raad van Bestuur: "De splitsingswet is een politieke maatregel uit 2006 en deze is inmiddels achterhaald. De energiemarkt en ook het toekomstige energielandschap zijn sinds de totstandkoming van de wet drastisch veranderd en maken deze wet overbodig. Desondanks heeft Nederland gedwongen eigendomssplitsing ingevoerd, nota bene als enig EU-land terwijl het geen onderdeel is van Europese richtlijnen. Hierdoor moeten energiebedrijven, die in Nederlandse handen zijn, concurreren met buitenlandse bedrijven die in hun eigen land wel elektriciteit- en gasnetten mogen bezitten. Uitverkoop en verlies van invloed over de Nederlandse energiesector dreigt. Het is wenselijk dat de nationale politiek dit voorkomt".

Dinsdag 13 oktober behandelde en stemde de Tweede Kamer over de ingediende amendementen en het wetsvoorstel STROOM waarvan splitsing een onderdeel is. Dit voorstel is aangenomen en gaat nu ongewijzigd naar de Eerste Kamer voor instemming. De gevolgen bij eventuele splitsing voor de gemeente Lansingerland als aandeelhouder is nog niet bekend. Zodra er meer duidelijkheid is over de splitsing zal Eneco dit samen met de aandeelhouders in kaart gaan brengen en zal de Raad hier spoedig over worden geïnformeerd.

85. Pag. 158: Klopt het dat we de boekwaarde 2015 missen in de tabellen?

Antwoord: De vermelde boekwaarde per 31-12-2014 is gelijk aan de boekwaarde per 01-01-2015. Deze boekwaarde is de laatst vastgestelde boekwaarde en als zodanig als basis aangehouden voor alle verdere berekeningen en doortellingen in de begroting 2016. Omdat het hier de begroting van 2016 betreft is de jaarschijf 2015 niet opgenomen in de tabel "Verloop grondexploitaties". In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van het verloop van de boekwaarden over de periode 2015-2019.

Tabel 1: toelichting verloop boekwaarden grondexploitaties

Grondexploitatie - verloopboekwaarde	2015	2016	2017	2018	2019	
Voorraden in exploitatie						
Bruto boekwaarde	€ 234.573.025	€ 225.377.354	€ 223.418.374	€ 212.246.491	€ 195.794.718	Zie blz 158 begroting 2016
Voorziening	€ -68.311.216	€ -70.360.052	€ -72.057.196	€ -74.218.912	€ -76.445.480	
Balanswaarde (netto boekwaarde)	€ 166.261.809	€ 155.017.302	€ 151.361.178	€ 138.027.579	€ 119.349.238	Zie blz 170 begroting 2016
Niet in exploitatie genomen gronden						
Bruto boekwaarde	€ 28.157.602	€ 30.266.284	€ 32.533.116	€ 34.969.961	€ 37.589.570	
Voorziening	€ 4.018.000	€ 3.818.000	€ 3.618.000	€ 3.418.000	€ 3.218.000	
Balanswaarde (netto boekwaarde)	€ 22.139.602	€ 26.448.284	€ 28.915.116	€ 31.551.961	€ 34.371.570	Zie blz 170 begroting 2016

86. Pag 158: (mede i.r.t. pag. 170) Beide tabellen roepen vragen op. Wat betreft de bovenste tabel, Verloop grondexploitaties: kan een toelichting worden gegeven op de berekening van de Boekwaarden per einde jaar?

Antwoord: De boekwaarde per einde jaar is de boekwaarde van voorgaand jaar plus het saldo van de kosten en opbrengsten in huidig jaar. Voorbeeld:

Boekwaarde eind 2016	€ -225.377.354,-
Saldo kosten en opbrengsten 2017	€ 1.958.980,-
Boekwaarde eind 2017	€ -223.418.374,-

87. Pag. 158 vervolg: kan worden toegelicht hoe de tabel met de boekwaarden zicht verhoudt tot de geprognosticeerde balans op pag. 170 (de aansluiting is ons niet duidelijk)?

Antwoord: In tabel 1 is aan gegeven hoe de boekwaarde per einde jaar uit de tabel Verloopgrondexploitaties (pag. 158) zijn op genomen in de balanswaarde (netto boekwaarden) welke is verwerkt in de activa (per 31 december) onder de post "voorraad gronden in exploitatie".

Grondexploitatie - verloopboekwaarde	2015	2016	2017	2018	2019	
Voorraden in exploitatie						
Bruto boekwaarde 1/1/	€ 215.031.000	€ 234.573.025	€ 225.377.354	€ 223.418.374	€ 212.246.491	
Mutatie boekwaarde	€ 19.542.025	€ -9.195.671	€ -1.958.980	€ -11.171.883	€ -16.451.772	
Bruto boekwaarde 31/12	€ 234.573.025	€ 225.377.354	€ 223.418.374	€ 212.246.491	€ 195.794.718	Zie blz 158 begroting 2016
Voorziening	€ -68.311.216	€ -70.360.052	€ -72.057.196	€ -74.218.912	€ -76.445.480	
Balanswaarde (netto boekwaarde)	€ 166.261.809	€ 155.017.302	€ 151.361.178	€ 138.027.579	€ 119.349.238	Zie blz 170 begroting 2016

88. Pag 158 vervolg: Wat betreft de onderste tabel, totaal nog te realiseren opbrengsten en kosten per project: Wat is het doel, de relevantie of informatiewaarde van deze tabel?

Antwoord: In de tabel wordt u geïnformeerd over het totaal aan nog te maken kosten en opbrengsten binnen de genoemde projecten in de komende 4 jaar conform de ramingen uit de actualisatie 2015 (vastgesteld op 9 juli). In de vastgestelde financiële verordening van de onze gemeente is vastgelegd, dat deze informatie in de begroting opgenomen wordt.

89. Pag 158 vervolg: Wat wordt bedoelt met (het begrip) ‘nog te realiseren kosten’?

Antwoord: Het betreft hier alle kosten (cumulatief per project) zoals genoemd in de tabel op pagina 158 onder “kostensoorten”. De genoemde kosten zullen in de totale looptijd van de betreffende grondexploitatie gerealiseerd worden.

3 Vragen D66

90. Pag.26 In het beleidsveld samenwerking wordt ook de samenwerking met buurgemeenten genoemd. Echter die zien we niet terug bij “wat gaan we daarvoor in 2016 doen”, zijn er geen doelstellingen op dit vlak in 2016?

Antwoord: Er zijn geen concrete doelstellingen. Samenwerking wordt gezien als middel niet als doel op zich.

91. Pag.26 hoeveel allianties / initiatieven zijn ingediend nav de dialoog met de samenleving ? wat is de verwachting voor 2015 ? Zijn er ook minder harde indicatoren te benoemen wat de oogst is van de dialoog met de samenleving, zo ja wat zijn die dan ?

Antwoord: De alliantiefabriek van 10 juni 2015 heeft 20 allianties opgeleverd. Inmiddels zijn tweederde van de allianties ‘opgestart’. Op 26 oktober vindt er een informele terugkombijeenkomst plaats met de trekkers, wethouders en betrokken ambtenaren plaats. De gemeente is zowel organisator als deelnemer aan de dialoog. Als organisator biedt de gemeente het platform voor inwoners (bedrijven, organisaties) om met elkaar in gesprek. Als deelnemer kan de gemeente uitvoeringskracht mobiliseren voor ideeën en beleidsprioriteiten, zodat er maatschappelijke allianties kunnen ontstaan waar de gemeente niet zelf aan het stuur zit. De sfeer tijdens de dorpsdialogen en de alliantiefabriek was constructief. De lokale media heeft de positieve sfeer tijdens de avonden ook goed weergegeven en de gemeente heeft laten zien in gesprek te zijn met de samenleving. Er zijn in 2014 4 burgerinitiatieven ingediend, waarvan 1 formeel. Er zijn in 2015 2 informele initiatieven ingediend. We verwachten nog 1 formeel initiatief. Deze initiatieven zijn niet ontstaan door de dialoog met de samenleving.

92. Pag.26 1.4. geeft u aan dat na 2016 het proces van burgerparticipatie in de organisatie wordt ingebed. Hoe wordt dat gedaan?

Antwoord: Op pagina 26 wordt gesproken over het proces van de dialoog. Burgerparticipatie is als proces een verplicht in te vullen onderdeel van zowel het B&W-advies als het raadsvoorstel. Daarnaast vervult het team Communicatie een adviserende rol in het inzetten van burgerparticipatie bij beleidsvorming. Communicatie geeft trainingen

Burgerparticipatie aan beleidsmedewerkers. Zij doen mee aan deze trainingen om zo kennis in hun dagelijkse werk te kunnen borgen. Binnenkort wordt het actieprogramma wijkgericht werken als onderdeel van burgerparticipatie verder uitgerold.

De dialoog is ook één van de manieren om in gesprek met de samenleving te gaan. Deze methodiek kan ook worden ingezet voor andere onderwerpen en thema's. We willen de dialoogvorm -waar gewenst en mogelijk- een vast onderdeel van het samenwerken met inwoners, bedrijven en organisaties laten maken.

93. Pag.27 Beleidsveld dienstverlening, Wat gaan we doen, onderdeel 1.5 , waar kunnen we meer inhoudelijke aspecten vinden met betrekking tot de inhoud van die meting. De nulmeting, vervolgmetingen en welke ambitie daarop wordt bepaald ?

Antwoord: Opzet is dat de inwoner na een transactie aangeeft hoe de dienstverlening is ervaren en op welke punten er een verbetering mogelijk is. Aan de hand van deze reacties wordt bepaald of het wettelijk, financieel en organisatorisch mogelijk is aan de wens van de inwoner tegemoet te komen en onze dienstverlening daarop aan te passen. Het meten van de klanttevredenheid wordt daardoor, in lijn met de metingen op de website en e-formulieren, een continu proces.

94. Pag.27 Beoogd resultaat is om meer op afspraak te werken. Welk percentage wordt nu op afspraak ingevuld?

Antwoord: Voor 40% van de producten wordt een afspraak gepland.

95. Pag.27 Betekent dit dat vanaf 1 januari 2016 alleen nog maar op afspraak producten of diensten kunnen worden aangevraagd?

Antwoord: Dat klopt, komt een inwoner zonder afspraak binnen dan wordt er gekeken wanneer de eerste vrije ruimte is en wordt in overleg met de inwoner een afspraak ingepland.

96. Pag.27 Beleidsveld dienstverlening, 1.6. , welke kritische prestatie indicatoren worden gebruikt, wat is nulmeting en wat is vervolgens het doel in 2016?

Antwoord: De nulmeting wordt gedaan in het eerste kwartaal van 2016. Daar wordt gemeten hoe de servicebalies nu worden ervaren. Op basis daarvan worden de huidige KPI's herzien en aangevuld. Huidige KPI's zijn: wachttijd op afspraak en op inloop, individuele afhandeltijden per product, vriendelijk en professioneel (zachte KPI). Het doel is om het huidige niveau van dienstverlening te handhaven en te professionaliseren op basis van inwoners behoeften.

97. Pag.29 Bij 2.1.4 mis ik kengetallen/prestatie indicatoren met betrekking tot gebruik van digitale kanalen van dienstverlening zoals email en twitter, zijn die er wel in 2016 ?

Antwoord: Er zijn idd geen kengetallen of prestatie-indicatoren opgenomen. We hanteren de volgende doelstellingen op dit punt:

- Website: deze is 24/7 bereikbaar, met een uptime garantie van 99,7%.*
- Sociale media: Wij monitoren 24/7, wij antwoorden op werkdagen (tussen 9 en 17 uur) binnen 4 uur. Urgente zaken pakken wij direct in de piketdienst op.*

- *E-mail: voor inkomende email via het centrale mailadres info@lansingerland.nl geldt dat deze binnen 24 uur wordt geregistreerd en in behandeling wordt gezet bij de inhoudelijk vakafdeling.*

98. Pag.32 bij 2.1 renovatie sportvelden. Wie bepalen of de vervanging van een speelveld al noodzakelijk is? Hoe vaak komt het grofweg voor dat voorziene vervanging van een veld een jaar uitgesteld wordt?

Antwoord: Voor de keuring maken we gebruik van een externe adviseur. De beslissing - mede gebaseerd op het extern advies - wordt genomen door college en raad die de investering voor renovatie goedkeurt. Er is nog maar weinig ervaring met het renoveren van sportvelden. Op basis van de recente ervaringen kunnen we nog geen uitspraken over frequentie van uitstel van renovatie doen.

99. Pag.35 Bij 2.5. Besluit afbouwen Jeugdcultuurfonds is genomen op basis van het feit dat het bedrijfsleven dit over neemt. Wanneer wordt duidelijk of dit ook daadwerkelijk gaat lukken?

Antwoord: Sportservice Zuid-Holland (de organisatie die het Jeugd Cultuurfonds voor ons uitvoert) is op dit moment in gesprek met een maatschappelijke organisatie om te zien of deze organisatie de financiering van het JCF over kan nemen. Het is op dit moment niet duidelijk wanneer de betreffende organisatie hierover een besluit neemt. Eind oktober geeft Sportservice Zuid-Holland een presentatie aan de leden van de organisatie over het JCF.

100. Pag.35 Bij 2.8. Worden bij het onderhouden van kunstobjecten in de openbare ruimte ook inwoners betrokken?

Antwoord: Nee, het onderhoud aan de kunst in openbare ruimte is sober en doelmatig.

101. Pag.37 Beleidsveld onderwijs en kinderopvang, behoort bij adequate huisvesting of de randvoorwaarden voor goed onderwijs ook de beschikbaar van breedband internet verbindingen voor schoollocaties, met name vanwege het toenemende belang voor het onderwijs van de kwaliteit van deze verbindingen? Wat doet de gemeente, eventueel ism bedrijven om deze belangrijke randvoorwaarde te ondersteunen aangezien het rijk die rol zeker niet oppakt.

Antwoord: Alle scholen in Lansingerland zijn aangesloten op het netwerk en kunnen internet afnemen.

102. Pag.38 Bij 2.10 Visie Onderwijs, ten aanzien van schoolmaatschappelijk werk. Waar en hoeveel hebben we het (VO/PO) en wat zijn de kosten hiervan (VO/PO)?

Antwoord: Wij bekostigen het schoolmaatschappelijk werk alleen bij alle scholen in het PO, waarbij sprake is van 50% cofinanciering. De kosten bedragen in schooljaar 2015-2016 € 102.595,68. Er is geen budget opgenomen voor bekostiging van schoolmaatschappelijk werk in het voortgezet onderwijs.

103. Pag.39 Bij 2.19 peuterspeelopvang. Zijn hierbij op enige wijze nog nieuwe knelpunten bij ontstaan?

Antwoord: De voormalige peuterspeelzaalorganisaties hebben geen grote knelpunten gemeld. Het aantal ouders dat hun kind heeft uitgeschreven is beperkt gebleven. Er waren wel een paar praktische uitvoeringsvragen, maar daar hebben wij gezamenlijk een antwoord op gevonden. Begin 2016 komen wij met een evaluatie over de stand van zaken na het eerste half jaar.

104. Pag.40 Is bij de kosten van dit beleidsveld al rekening gehouden met de stijging van het aantal kinderen van statushouders?

Antwoord: Ja, deels: Wij kunnen in 2016 de onderbesteding van de Rijksbijdrage voor Onderwijsachterstanden over de periode 2011 t/m 2015 inzetten voor het onderwijs aan asielgerechtigden kinderen in de basisschool leeftijd. De stijging ten aanzien van het leerlingenvervoer is niet in de begroting meegenomen, omdat er nog teveel zaken onduidelijk zijn. Zo is nog niet bekend om hoeveel kinderen het precies gaat, naar welke school ze gaan en of er leerlingenvervoer nodig is. Het is nog niet bekend of er gemeentelijke middelen ingezet moeten worden voor het onderwijs aan asielgerechtigde kinderen in de leeftijd 12 tot 18 jaar. In principe krijgen de schoolbesturen extra middelen van het Rijk, maar zij geven aan soms niet met deze middelen uit te komen. In de begroting is geen rekening gehouden met het beschikbaar stellen van extra middelen aan het voortgezet onderwijs.

105. Pag.42 Transformatie sociaal domein. Naast aanbieders van zorg en gesubsidieerde partijen wordt ook het maatschappelijk middenveld uitgedaagd te komen met een vernieuwend aanbod. Kunnen hier een aantal concrete voorbeelden van gegeven worden? Waaraan moet hierbij gedacht worden?

Antwoord:

- *Begeleiding voor mensen thuis en mensen op het werk door één persoon (in plaats van gesplitst op basis van de Wmo respectievelijk de Participatiewet);*
- *Particulieren komen bijvoorbeeld in samenwerking met de woningbouwcorporatie tot een kleinschalige woonvorm voor mensen met een beperking (autisme, lichte dementie, niet-aangeboren-hersenletsel, etc);*
- *Er wordt een buurtcoöperatie opgezet door inwoners samen met maatschappelijke organisaties om hulp in de buurt te organiseren;*
- *Kerken helpen mensen met inkomensproblemen of schulden;*
- *Sportorganisaties organiseren activiteiten voor kinderen met een beperking;*
- *Een maatjesproject waarbij een volwassen vrijwilligers één op één aan kinderen en jongeren gekoppeld wordt die in hun dagelijks bestaan wel een steuntje in de rug kunnen gebruiken.*

106. Pag.44 Recent is een bezuiniging van 300 miljoen op leerlingen die extra zorg nodig hebben door de Tweede Kamer goedgekeurd, heeft dit effect op de financiële omvang of de inhoudelijke activiteiten in het beleidsveld jeugd? Of heeft dit geen effect in Lansingerland?

Antwoord: Vanaf 2015 wordt jaarlijks 300 miljoen euro bezuinigd. Ondanks de bezuinigingen blijft er een bedrag van 1,9 miljard euro beschikbaar voor passend onderwijs (naast de 1,5 miljard euro basisbekostiging). Daarmee kunnen leerlingen extra ondersteuning krijgen in

regulier en speciaal onderwijs. Passend Onderwijs is een verantwoordelijkheid van het onderwijs. Op dit moment is niet duidelijk wat de veranderingen in het onderwijs (Wet Passend Onderwijs) betekenen voor de financiële omvang of de inhoudelijke activiteiten in het beleidsveld jeugd. We besteden in het kader van de transitieagenda wel bijzonder aandacht aan de aansluiting tussen het onderwijs en de jeugdhulp.

107. Pag.54 Een vraag die ik niet direct uit de tekst kon halen, worden kapotte speeltoestellen altijd gerepareerd of vervangen ? Of kan een defect leiden tot permanent verdwijnen van een speelvoorziening ?

Antwoord: Een kapot toestel wordt altijd gerepareerd of vervangen. Een defect leidt niet tot een permanente verwijdering.

108. Pag.67 Wanneer is het onderzoek naar het realiseren van alternatieve (tijdelijke) huisvestingsvormen gereed?

Antwoord: Wethouder van Tatenhove heeft aan de raad toegezegd met een plan van aanpak te komen voor het einde van het jaar 2015. Het Plan van aanpak wordt geagendeerd voor de raadsvergadering van 17 december 2015

109. Pag.69 Welke prestatie indicatoren (punctualiteit, storingen, capaciteit e.d.) zijn er afgesproken met betrekking tot metrolijn E binnen de vervoersautoriteit. Hoe wordt daarover gerapporteerd aan de gemeente en het publiek in algemene zin ?

Antwoord: Voor alle tien openbaar-vervoersconcessies, die de MRDH verleent, worden afspraken vastgelegd. De metrolijn E is onderdeel van de concessie Rail RET. Deze concessie wordt momenteel herzien: Programma van Eisen 2016 - 2026. Het concept daarvan staat op de site van het MRDH.

Het programma van eisen bevat eisen zoals:

- *“De Concessiehouder stemt het aanbod aan Openbaar Railvervoer af op de verwachte vraag van (potentiële) Reizigers.*
- *Minimum aantal dienstregelingskilometers.*
- *De Concessiehouder biedt Overstapmogelijkheden tussen Metrolijnen, tussen Tramlijnen en tussen Tram, Metro en trein waar veel Reizigers gebruik van (wensen te) maken of die een vervoerkundige meerwaarde hebben.*
- *De Concessiehouder stemt de inzet van Metro's zodanig af op de vraag van Reizigers dat het oordeel van Reizigers ten aanzien van de kans op een zitplaats, zoals deze volgt uit de OV-Klantenbarometer, voor het Openbaar Vervoer per Metro ten minste een 8,0 bedraagt.*
- *De Concessiehouder draagt er zorg voor dat in elke kalendermaand niet meer dan 0,2% van alle in de Geldende Dienstregeling opgenomen Ritten van Metrolijnen uitvalt.*
- *De Concessiehouder spant zich in om het Openbaar Railvervoer overeenkomstig de Geldende Dienstregeling uit te voeren zodanig dat het oordeel van Reizigers ten aanzien van de stiptheid (op tijd rijden) bij de vertrekhalte, zoals deze volgt uit de OV-Klantenbarometer, voor het Openbaar Vervoer per Metro ten minste een 7,5 bedraagt.*
- *De Concessiehouder draagt er zorg voor dat in elke kalendermaand ten minste 90% van de Ritten van Metrolijnen binnen 120 seconden na de tijd die in de Geldende Dienstregeling is*

vastgelegd van alle overige Haltes, niet zijnde het Beginpunt van de desbetreffende Rit of een Knooppunt, vertrekken.”

Bovengenoemde eisen worden gesteld voor alle metrolijnen gezamenlijk, maar niet voor individuele lijnen afzonderlijk.

In de huidige concessie worden de geldende normen getoetst en regelmatig wordt de vervoerder een boete opgelegd als de dienstuitvoer niet voldoet aan de geldende eisen. Van de monitoring is op het niveau van de totale concessie recent (juni 2015) een Concessiemonitor verschenen (<http://mrdh.nl/system/files/projectbestanden/concessiemonitor%202015.pdf>). Deze monitor bevat informatie over RET-metro in het geheel, maar niet voor de lijn E afzonderlijk.

110. Pag.123 Welk zaaksysteem is er aangeschaft en wanneer gaat het “live” daadwerkelijk in gebruik in 2016 ? Voor welke zaken gaat het worden gebruikt en in welke aantallen ?

Antwoord: Op dit moment zijn we gestart met het opstellen van een programma van eisen voor een zaaksysteem. De 1e helft van 2016 zal er een keuze zijn gemaakt.

Bijna alle (interne en externe) producten en diensten van de gemeente kunnen geregistreerd en behandeld worden in het zaaksysteem.

De gemeente heeft meer dan 300 producten en diensten. De één heeft een uitgebreider proces, komt vaker voor of is complexer, dan de ander.

Met welke zaken/producten/diensten we gaan starten is nog niet bekend. Deze worden de komende periode omschreven in het plan van aanpak. Het zal een meerjarig proces zijn.

Wat willen we op hoofdlijnen bereiken met het zaaksysteem (zaakgericht werken):

- *Callcenter:*
  - *Compleet klantbeeld en in systeem*
  - *Om meer vragen in deze eerste lijn af te handelen*
  - *Sturing op de afhandeling van contacten*
- *Medewerker gemeente:*
  - *Minder applicaties, dus minder kosten en beter te beheren*
  - *Beschikking over basisregistraties (persoonsgegevens, gebouwgegevens etc)*
  - *Integrale informatie rondom hetzelfde proces, persoon, bedrijf*
  - *Meer afvang van vragen door callcenter*
- *Inwoner/bedrijf:*
  - *Vaker en beter geholpen in 1e contact*
  - *Betere digitale afhandeling*
  - *Informatie over de voortgang van zijn aanvraag vindt hij online*
- *Overheid:*
  - *Aansluiten op ontwikkelingen overheid (o.a. Mijn Lopende Zaken, Mijn overheid, Digitaal 2017)*

111. Pag.123 Waarom staat nergens iets vermeld over gebruik van de berichtenbox MijnOverheid voor digitaal berichtenverkeer richting burgers ? Zelfs als het niet in gebruik genomen wordt in 2016 zou ik minimaal voorbereidende werkzaamheden verwachten om hier in 2017 volledig mee aan de slag te kunnen, ook vanwege de besparingen die dit oplevert.

Antwoord: Op dit moment zijn we bezig met de aanschaf van de benodigde technologie (Digikoppeling) voor het aansluiten op de berichtenbox in de loop van de eerste helft van 2016.

112. Pag.124 “gebruik van het documentmanagementsysteem door de interne klant”, welk documentmanagement systeem betreft dit en wie is de interne klant ?

Antwoord: Binnen de organisatie maken we gebruik van het documentmanagementsysteem Corsa. Met de interne klant bedoelen wij alle medewerkers in dienst van de gemeente plus alle inhuurmedewerkers.

113. Pag.155 (Risico's Wilderszijde) Hoeveel bijdragen de verwijderingskosten voor de ondergrondse infra op de locatie van de tijdelijke VMBO-school?

Antwoord: De daadwerkelijke omvang van dit bedrag kan pas berekend worden wanneer de verwijdering van deze nutsvoorzieningen daadwerkelijk aan de orde is. In de risico-analyse wordt rekening gehouden met een bedrag van 65.000,-.

114. Pag.186 Waar zijn de noodzakelijke investeringen voor het gebruik van de berichtenbox MijnOverheid in 2016/2017 ?

Antwoord: Dit is onderdeel van de EUR 40.000 voor Digikoppeling. Na implementatie van Digikoppeling is aansluiten op de berichtenbox een kleine stap.

4 Vragen ChristenUnie

115. Pag. 24, organiseren van een tweede alliantiebijeenkomst. Vraag: kan de inhoud van deze bijeenkomst nader worden toegelicht?

Antwoord: De methodiek van de alliantiefabriek zullen we ook voor de tweede alliantiebijeenkomst gebruiken. De inhoud is nog niet bepaald en mede afhankelijk van de vraag uit de samenleving om de dialoog gemeentebreed of voor een thema in te zetten.

116. Pag. 30, “We zijn actief met de verenigingen op zoek om het verenigingsleven in Lansingerland op peil te houden en nieuw elan te geven”. Vraag: Hoe gaat de gemeente dit concreet invullen?

Antwoord: Op 11 november aanstaande organiseren wij een ‘avond van de sport’. Deze avond is bedoeld om de contacten tussen de gemeente en verenigingen aan te halen, maar vooral ook de contacten tussen verenigingen onderling te stimuleren. Zo kunnen verenigingen van elkaars ervaringen en ‘best practices’ leren. Als vervolg van deze avond zullen wij volgend jaar een of meerdere inhoudelijke vervolgbijeenkomsten plannen. Hierin gaan wij nader in op zaken waar de verenigingen behoefte aan hebben. Er kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het verduurzamen van sportaccommodaties, manieren om sponsoring te realiseren en de vraag hoe je vrijwilligers aan de vereniging bindt. De precieze opzet en uitwerking hiervan stellen wij vast op basis van de input die wij van verenigingen krijgen. Met deze aanpak sluiten wij

bijvoorbeeld aan bij de aanbeveling van de Rekenkamer, waarin zij pleiten voor 'maatwerkoplossingen' voor verenigingen. Ook hebben we het voornemen een 'maand van de sport' te hebben.

117. Pag. 34, E-lijn. Vraag: wat is E-lijn?

Antwoord: De "E-lijn", ook wel "cultuurtrein" genoemd is een driejarig project (2013-2016), waarbij met behulp van subsidie van het (landelijk) Fonds voor Cultuurparticipatie een aanvullend aanbod tot stand wordt gebracht op het gebied van cultuurparticipatie op scholen voor primair onderwijs. Bibliotheek Oostland is penvoerder/coördinator van dit project dat samen met de gemeente Pijnacker/Nootdorp wordt uitgevoerd. Binnen dit project worden 3 doorlopende "leerlijnen" ontwikkeld op de terreinen "beeldende vorming", "literatuur" en "dans".

118. Pag. 34/35, "Indien nodig heroverwogen we de focus op de jeugd en de kwetsbaren etc". Vraag: Wat wordt hiermee bedoeld?

Antwoord: In 2013 is de keuze gemaakt om alleen nog activiteiten voor jeugd en voor kwetsbare te subsidiëren. Daarmee kwamen activiteiten gericht op zelfredzame volwassenen niet meer in aanmerking voor subsidie. Dit had gevolgen voor een aantal organisaties die culturele activiteiten aanboden voor volwassenen. In 2016 gaan we dit evalueren. Aan de hand van de uitkomst van de evaluatie leggen we een nieuw voorstel voor aan de raad, op basis waarvan de raad kan bepalen of het nodig is om de focus aan te passen.

119. Pag. 44, bezuinigingen jeugd- en jongerenwerk. Vraag: hoe zijn/worden deze bezuinigingen concreet ingevuld?

Antwoord: Het zwaartepunt van deze bezuiniging ligt bij het professioneel jeugd- en jongerenwerk, dat binnen onze gemeente wordt uitgevoerd door de Stichting Jeugd- en Jongerenwerk Midden-Holland. Met deze stichting zijn wij nog in gesprek over welke activiteiten van de stichting verminderd dan wel stopgezet zouden moeten worden in 2016. Daarbij wordt meteen ook een doorkijk naar 2017 gemaakt, omdat voor dat jaar een bezuinigingstaakstelling voor nog eens € 70.000 moet worden ingevuld. Een keuze zal moeten worden gemaakt uit:

- *minder openingsuren/sluiting van jongerencentrum de Point in Bergschenhoek;*
- *minder ambulante ureninzet van jongerenwerkers "op straat" en op de scholen voor voortgezet onderwijs;*
- *minder buurtsportactiviteiten en projecten als "talentontwikkeling" en "dans je fit".*

De bezuinigingen hebben hoe dan ook gevolgen voor het aantal uren dat jongerenwerkers in contact kunnen komen met jongeren om daardoor jongeren met problemen (vroegtijdig) te signaleren en toe te leiden naar passende ondersteuning. Ook kan er minder ingezet worden op de aanpak van overlastgevende jeugdgroepen.

Een deel van de bezuiniging zal ook moeten worden opgebracht door de stichting Pecto's in Bleiswijk. Deze stichting zal door een korting op de subsidie minder uren open kunnen zijn in het jongerencentrum om haar activiteiten te kunnen uitvoeren.

120. Pag. 51, afname aantal kinderen bij vakantieactiviteiten en prof. jeugd en jongerenwerk. Vraag: is dit een gevolg van de bezuinigingen (zie ook vraag 5).

Antwoord: Ja, bij vraag en antwoord van 234 is de volgende tekst opgenomen: "De behoefte aan deze activiteiten, voorzieningen e.d. daalt niet. De bezuinigingen op het budget jeugd- en jongerenwerk gaan echter ten koste van de ureninzet van jongerenwerkers waardoor minder activiteiten voor jongeren kunnen worden georganiseerd en er dus minder jongeren worden bereikt."

121. P. 50, toename aantal statushouders in 2016. Vraag: is er al meer bekend over het aantal zo nee wanneer wordt dit bekend?

Antwoord: De prognose van onze taakstelling in 2016 ligt tussen de 150-180 personen. Het rijk informeert ons in november 2015 over de definitieve taakstelling voor 2016.

122. Pag. 51, stimuleren sterke samenleving via vrijwilligerswerk. etc. Vraag: verdubbeling van aantal mensen, hoe wordt deze ambitie concreet vormgegeven?

Antwoord:

- *Het VIP zet in op 100 nieuwe matches. Resultaat voor deze vrijwilligers is: participatie in de Lansingerlandse samenleving, vergroting van hun netwerk en een zinvolle dagbesteding.*
- *In 2016 komt er een communicatie-offensief ten behoeve van de website www.hulpinlansingerland.nl (online hulpmatching), waar mensen zich kunnen melden als vrijwilliger voor eenmalige klussen.*
- *De mogelijkheden van het Zeilfonds worden nogmaals extra onder de aandacht gebracht bij alle inwoners.*

123. Pag. 58, "met beperkte BOA-capaciteit handhaven...". Vraag: waarom beperkt?

Antwoord: De zin 'beperkte Boa-capaciteit' gaat over het aantal boa's. We hebben momenteel 3,5 fte boa's die het grote aanbod van werk samen uitvoeren. Van die 3,5 fte is 0,5 fte gelabeld aan het handhaven van de afvalstofverordening en 0,5 fte beschikbaar voor handhaving van de Drank- en Horecawet.

124. Pag. 58, adrescontroles. Vraag: kan deze nieuwe wettelijke taak worden toegelicht?

Antwoord: De aanvullende adrescontrole in het kader van de Wet Basisregistratie Persoonsgegevens is een landelijke opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en belegd bij de afdeling Publiekszaken. We kijken of de bewoners goed zijn ingeschreven en of niet ten onrechte het adres wordt gebruikt. Vooralsnog voeren de Boa's deze controles uit waarmee we bijdragen aan een goede gemeentelijke registratie en het terugdringen van onrechtmatig gebruik van (gemeentelijke) voorzieningen.

125. Pag. 58, toename vraag BOA inzet. Vraag: wat is het gevolg van de nieuwe wettelijke taken op de BOA inzet?

Antwoord: In de pilotfase is ervoor gekozen de boa's in te zetten voor deze nieuwe wettelijke taken. Omdat dit echter een nieuwe taak is, is het belangrijk om, indien deze werkwijze de standaard wordt, vooraf met de raad een nieuwe handhavingsmatrix vast te stellen waarin de taken versus beschikbare boa-capaciteit in prioriteiten verdeeld wordt.

126. Pag. 67, "in 2016 verwachten we geen opleveringen van starterswoningen. Vraag: wat is hier de reden van?

Antwoord: Het project Berkelse Wal met 12 starterswoningen stond gepland voor oplevering 2016. Mogelijk wordt deze al in 2015 opgeleverd.

127. Pag. 70, elektronische fietssignalering bij rotonde Klapwijkseweg. Vraag: wat is de huidige stand van zaken?

Antwoord: Het innovatieve fietsradar systeem om automobilisten attent te maken op overstekende fietsers d.m.v. een attentiebord met waarschuwingslichten wordt op dit moment gecalibreerd. De oorspronkelijke opstelling van de leverancier bleek niet goed te werken. Daarom is besloten de installatie tijdelijk uit te schakelen. De leverancier regelt het systeem opnieuw in en de laatste aanpassingen worden tweede helft oktober gerealiseerd.

128. Pag. 72, valorisatienetwerk door WUR. Vraag: wat wordt hiermee bedoeld?

Antwoord: Netwerkend valoriseren betekent waarde toevoegen aan kennis. Het betreft een netwerk waarin bedrijven, overheden en kennisinstellingen elkaar ontmoeten en samenwerken om fundamentele kennis om te zetten in producten en diensten met een economische waarde.

129. Pag. 72, "voor ten minste €100.000 aan fondsen geworven...". Vraag: bij wie en hoe gaan we dit doen?

Antwoord: In navolging op de verkregen subsidie van € 155.000 van de MRDH voor de bouw van een Chinese Solar Kas (2015), proberen wij in 2016 soortgelijke fondsen afkomstig van MRDH, Provincie en/of het Rijk te werven voor het lokale bedrijfsleven.

130. Pag. 88, post onvoorzien. Vraag: wat is de status van de post onvoorzien in 2015.

Antwoord: De post onvoorzien bedraagt momenteel € 250.000 en hier is niets op uitgegeven.

5 Vragen PvdA

131. Pgn. 7 & 65 (Wilderszijde) & 149: Welke extra inspanning is er nodig om er voor te zorgen dat onze complete opdracht om nieuwe woningen te bouwen (nog 5000 te gaan) al in 2025 in plaats van in 2030 gerealiseerd is? Heeft de gemeente Lansingerland voldoende capaciteit om dit bouwproces te versnellen?

Antwoord: De bevolkingsprognose is een raming, die gebaseerd is op statistische uitgangspunten van oa het CBS. Naarmate de gegevens zekerder worden, worden deze ingebracht in het systeem. Voor 2015 is een cijfer weergegeven wat gebaseerd is op de daadwerkelijke gegevens. Voor 2016 en verder wordt uitgegaan van de ramingen. Binnenkort wordt de nieuwe bevolkingsprognose opgesteld. Daarin zullen de meest actuele cijfers weer worden verwerkt. Mogelijke effecten op de begroting worden meegenomen bij de voorjaarsnota.

132. Pgn 7 & 149: Wat betekent een versnelling van de nieuwbouw met 5 jaar voor de meerjarenbegroting, weerstandsratio, leningenportefeuille en balans?

Antwoord: Wanneer er een versnelling optreedt conform de uitgangspunten van de grondexploitatie (dus zelfde programma, zelfde prijzen etc, maar snellere fasering), dan betekent dit dat de looptijd van de projecten wordt verkort. Dit kan leiden tot minder herfinanciering. De risico's nemen dan sneller af, waardoor de weerstandsratio sneller verbetert.

133. Pgn. 7: Welke nieuwe beleidsinitiatieven zijn in 2016 van collegezijde te verwachten? Wij noteren aan de hand van de begroting: nota's Kunst & Cultuur, Realistisch Duurzaam, Integrale Schuldhulpverlening, Integrale Onderwijs Visie, Maatschappelijke accommodaties, Wijkgericht werken, Toekomstvisie Bibliotheek, Visie op Wilderszijde en Mobiliteitsplan. Is dit overzicht compleet?

Antwoord: In de vraag naar beleidsinitiatieven voor 2016, worden al enkele initiatieven genoemd. Voor het antwoord op de vraag welke er nog meer zijn verwijzen wij u graag naar hoofdstuk 2 van de begroting. Daar worden de programma's beschreven en daarbij wordt per programma geduid welke nieuwe initiatieven er worden genomen en welke verdieping op reeds bestaand beleid aan de orde is in 2016.

134. Pgn. 8: Collegeleden participeren ook in "Allianties". De resultaten van deze Allianties komen mogelijk ook voor besluitvorming over bijvoorbeeld subsidies of accommodaties of andere vormen van gemeentelijke medewerking ook op de colleegetafel terecht. Hoe ziet het college deze mogelijke vermenging van belangen?

Antwoord: De gemeente is zowel organisator als deelnemer van de dialoog. In de rol als deelnemer kan de gemeente uitvoeringskracht mobiliseren voor ideeën en beleidsprioriteiten. Portefeuillehouders kunnen deelnemer zijn van een alliantie. Het besluitvormingsproces is een gescheiden traject en verloopt via de reguliere weg via college en -indien van toepassing- de raad.

135. Pgn.8/9. Zijn er vanuit het Zeilfonds ook initiatieven uit de categorieën 'Wind in de Zeilen' en 'Alle zeilen bijzetten' ondersteund en zo ja welke? (dit n.a.v. groei van initiatieven 8. 2e alinea en 9./3e alinea

Antwoord: Er zijn vijf activiteiten uit de categorie 'Wind in Zeilen' ondersteund:

- *Laurens Huize Petrus, Rolstoel Wandeltweedaagse 2015*
- *Concordia, Ophalen en begeleiden senioren bij concert*
- *Buurtver. Kruisweg, Jubileumfeest 70 jaar*

- *Jay's Place, seniorenkoor LanZingt treed op*
- *Crescendo, ophalen/begeleiden senioren bij concert*

Er zijn vijf activiteiten uit de categorie 'Alle zeilen bij' ondersteund:

- *Oranjewijk, bewoners vertellen geschiedenis*
- *Oranjewijk, bewoners onderhouden bloembakken*
- *Stichting Geef een kans, Samen wij (tekenen en schilderen)*
- *3B Wonen, Buurtbemiddeling*
- *St. Welzijn Lansingerland, Alzheimer filmvoorstelling*

136. Pgn. 14: Ligt het niet voor de hand van vanaf 2016 rekening te houden met een structurele tegenvaller m.b.t. de uitgaven voor Jeugdzorg? Niet te verwachten is immers dat de inzet van meer preventieve jeugdzorg de extra kosten op specialistische jeugdzorg zal compenseren?

Antwoord: Vanaf 2015 hebben we Sociaal Domein breed begroot. Daarin zien we dat de tekorten op jeugd voor een groot deel opgevangen worden door overschotten op de Wmo. Op die manier is het ook in de begroting 2016 opgenomen, met in totaal een negatief saldo 3D van rond de € 200.000. Wij verwachten echter wel dat de inzet van meer preventieve ondersteuning voor de jeugd zal leiden tot een minder grote vraag naar specialistische jeugdhulp. Echter, dit zal niet een resultaat op de korte termijn zijn. Bovendien wordt onze inleg voor de specialistische hulp (In de GR Jeugdhulp) op dit moment nog gebaseerd op het macrobudget en niet op de reële gebruikskosten van het afgelopen jaar. Een mogelijke afname van specialistische zorg wordt dus later zichtbaar.

137. Pgn. 14: 'Vanaf 2016 wordt een fikse korting op de inkomsten voor participatie aangekondigd. Deze korting kunnen we deels opvangen met aanpassing van ons beleid'. Welke aanpassingen in het beleid betreft dit?

Antwoord: We zetten onze groepsaanpak gericht op werk in 2016 voort. Deze aanpak is tot nu toe niet alleen effectief gebleken, maar is ook een efficiënte manier van begeleiding. Daar tegenover staat dat we minder middelen beschikbaar gaan stellen voor de scholing van individuele kandidaten. Daarnaast zijn we bezig met een andere inzet van het interne (nieuwe) personeel waardoor minder inhuur nodig is (bijvoorbeeld de werkmakelaar en de groepsaanpak).

138. Pgn. 15/18. De hoogte van het benodigde weerstandsvermogen zal omlaag gaan in de komende jaren door de verwachte grondverkopen. Is het aannemelijk dat de verwachte grondverkopen hoger uitvallen (aantrekken economie) en daarmee een lager weerstandsvermogen c.q. gunstiger weerstandsratio reëel is? Deelt het college onze mening dat het verder stimuleren van deze grondverkopen een dempend effect kan hebben op de negatieve effecten van de wijziging van de B

Antwoord: Navraag bij de PvdA leert dat deze vraag kan komen te vervallen.

139. Pgn 26: “Eind 2016 hebben wij de inwoners in een zo vroeg mogelijk stadium betrokken bij beleid en uitvoering. PvdA fractie is in de veronderstelling dat dit al lang geregeld is. Is deze zin dus wel juist?

Antwoord: Op dit moment is het wel het streven van de organisatie om inwoners zo vroeg mogelijk te betrekken bij beleid en uitvoering. Dit lukt helaas niet altijd. Onze ambitie is om dit eind 2016 wel geregeld te hebben.

140. Pgn. 26: Burgerparticipatie & “Anders besturen”. Wat verstaat het college precies onder “Anders besturen”? Beperkt zich dit tot de dialoog met de samenleving en de spreekuren in de wijk? Betreft het geen concept dat een uitgewerkte beleidsnotitie verdient?

Antwoord: Het college gaat in gesprek met de samenleving, geeft een nieuwe impuls aan burgerparticipatie en streeft naar zichtbaarheid van initiatieven en maakt optimaal van de mogelijkheden van digitalisering. Op diverse andere manieren heeft de gemeente ogen en oren in de samenleving en onderhoudt contacten met de samenleving, zoals inspraakavonden, spreekuur met de kernwethouders, netwerkbijeenkomsten, digitaal burgerpanel. Het college wil de samenhang van deze onderwerpen graag bij de raad voor het voetlicht brengen en bereidt hiertoe stappen voor.

141. Pgn. 26: “Eind 2016 is de opbrengst van de dialoog afgerond”, wordt hier gerefereerd aan concrete resultaten en zo ja welke?

Antwoord: Tijdens de alliantiefabriek van juni 2015 zijn 20 allianties gesloten. Het opstarten en tot uitvoering brengen van allianties heeft een -afhankelijk van de soort alliantie- een bepaalde doorlooptijd. Eind 2016 kunnen we een balans opmaken van de concrete resultaten. Het resultaat per alliantie is opgenomen in de placemat ‘Alliantiefabriek Lansingerland’ (corsanummer I15.23203, via RIS verspreid en op website Lansingerland).

142. Pgn. 29. Het digitaal burgerpanel steeg van 1000 in 2014 naar 1500 in 2015, wat is de reden dat voor 2016 maar zo’n beperkte groei (+100) wordt verwacht?

Antwoord: Voor een gemeente met de omvang van Lansingerland (58.000 inwoners) is een panel van 1500 mensen al bovengemiddeld groot (statistisch gezien). Wij zijn uiteraard blij met een grotere toename dan 100 personen, maar willen onze verwachtingen niet te hoog stellen.

143. Pgn 30: PvdA fractie mist hier de aanbevelingen van de Rekenkamer over de binnensport. Redactie probleem omdat de begroting al klaar was toen het Rekenkamerrapport verscheen?

Antwoord: De aanbevelingen van de Rekenkamer hebben geen directe invloed op de begroting.

144. Pgn. 34: Wat opvalt, is de smalle definitie van Kunst & Cultuur (middel tot maatschappelijke participatie en een bijdrage aan de ontwikkeling van kinderen). Een veel bredere definitie is: “Gezien vanuit de waarnemer is kunst een schepping die bij de waarnemer een gevoel of verbeelding oproept, met als doel het voortbrengen van een origineel, zintuiglijk waarneembare (of anderszins voorstelbaar) uiting of product met een bepaalde gevoelswaarde

of voorstelling. Meestal doet kunst een beroep op het menselijk gevoel voor esthetiek maar kan daar soms ook op schokkende wijze afstand van doen. Aan de waarnemer biedt kunst de mogelijkheid om te worden meegenomen uit de dagelijkse realiteit, naar een door die kunstenaar gecreëerde wereld, of anders de mogelijkheid om die dagelijkse realiteit vanuit een ander perspectief te ervaren". Waarom hanteert het college niet deze of een vergelijkbare definitie?

Antwoord: De meest recente visie specifiek op het gebied van kunst, cultuur en erfgoed dateert uit 2009. Daarna is eind 2013 het cultuurbeleid ondergebracht voornamelijk als middel / vehicle bij de doelen maatschappelijke ontwikkeling in de kadernota subsidies (Sterke Samenleving, Ondersteunende Overheid). Vervolgens zijn in de Kadernota 2013 in verband met de bezuinigingen de budgetten cultuur voor zelfredzame volwassenen afgebouwd (in totaal 5 ton waarvan 3 ton voor de bibliotheek en voor cultuur/samenleving van 2 ton in 2014 naar 0 in 2017).

Afgelopen periode is vooralsnog een smalle definitie gekozen, maar er zijn inderdaad verschillende definities voor kunst en cultuur te hanteren. Een definitie wordt verder uitgewerkt in de visie op kunst, cultuur en erfgoed (eerste helft 2016).

De behoefte om een nieuwe visie te ontwikkelen komt voort uit de gedachte dat kunst, cultuur en erfgoed een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de samenleving, zeker ook in tijden van transities en bezuinigingen. En ook vanuit de samenleving zelf is hernieuwde aandacht voor de eigen identiteit en voor lokale initiatieven op het terrein van kunst, cultuur en erfgoed. Een voorbeeld hiervan zijn de actuele ontwikkelingen rondom de allianties 'Cultuurhuis' en Behoud 't Web'. We willen de kracht van kunst en cultuur benutten en verder versterken om zo de leefbaarheid binnen de gemeente te waarborgen. De zogenoemde maatschappelijke waarde van cultuur wordt vooral gevonden in verbindingen met andere sociale domeinen, zoals welzijn, zorg en onderwijs.

145. Pgn. 41: Doel is het aantal vroegtijdige schoolverlaters van 1.7% naar 1.3% te verlagen. Hoe wil het college dit precies gaan realiseren?

Antwoord: De decanen van de VMBO scholen moeten de leerlingen goed voorbereiden op een vervolgopleiding, zodat een jongere een weloverwogen keuze kan maken m.b.t. die vervolgopleiding. Sommige jongeren kiezen momenteel voor een opleiding zonder echt te weten wat de opleiding inhoudt en wat er van hun verwacht wordt. Dit resulteert dan in een voortijdig afbreken van de opleiding. Door betere voorlichting op de VMBO scholen kan een deel hiervan waarschijnlijk worden voorkomen. Tevens moeten de schoolloopbaanbegeleiders op de ROC's meer moeite doen om de jongeren die dreigen uit te vallen binnen boord te houden. Leerplicht is bezig bovenstaand bespreekbaar te maken met de ROC's en VMBO's.

146. Pgn. 44: Deze pagina vermeldt de voorgenomen bezuinigingen op het jeugd en jongerenwerk. Hoe lopen de gesprekken over de invulling van deze bezuinigingen? Passen deze bezuinigingen, gelet op de inmiddels opgedane ervaringen met de decentralisatie van de jeugdzorg, participatie & veiligheidsaanpak, nog wel bij de aanpak die het college voorstaat? Welke knelpunten zijn te verwachten?

Antwoord: Met de stichting Jeugd- en Jongerenwerk Midden-Holland zijn wij nog in gesprek over welke activiteiten van de stichting verminderd dan wel stopgezet zouden moeten worden in 2016. Daarbij wordt meteen ook een doorkijk naar 2017 gemaakt, omdat voor dat jaar een bezuinigingstaakstelling voor nog eens € 70.000 moet worden ingevuld. Een keuze zal moeten worden gemaakt uit:

- *minder openingsuren/sluiting van jongeren centrum de Point in Bergschenhoek;*
  - *minder ambulante ureninzet van jongerenwerkers "op straat" en op de scholen voor voortgezet onderwijs;*
  - *minder buurtsportactiviteiten en projecten als "talentontwikkeling" en "dans je fit".*
- De bezuinigingen hebben hoe dan ook gevolgen voor het aantal uren dat jongerenwerkers in contact kunnen komen met jongeren om daardoor jongeren met problemen (vroegtijdig) te signaleren en toe te leiden naar passende ondersteuning. Ook kan er minder ingezet worden op de aanpak van overlastgevende jeugdgroepen.*

Een deel van de bezuiniging zal ook moeten worden opgebracht door de stichting Pecto's in Bleiswijk. Deze stichting zal door een korting op de subsidie minder uren open kunnen zijn in het jongeren centrum om haar activiteiten te kunnen uitvoeren. Over de exacte invulling van de activiteiten worden in overleg met de stichting eind dit jaar prestatieafspraken gemaakt.

147. Pgn 45, Waarom zijn baten zo laag (slechts 33 euro) bij beleidsvelden Jeugd in 2016 en daarna? Zijn hier niet meer middelen vanuit het rijk? Of waarom wordt hier niet meer voor begroot?

Antwoord: De specifieke baten betreffen € 33.000 (huurinkomsten gebouw CJG Noorderparklaan 2), alle bedragen zijn vermeld x € 1.000. De inkomsten voor Jeugd komen via de algemene uitkering gemeentefonds, en deze worden in zijn geheel opgenomen in hoofdstuk 2.7 (Algemene dekkingsmiddelen).

148. Pgn. 46/47: bij meer zelfredzaamheid wordt automatisch meer van mantelzorgers gevraagd. Dat blijkt ook uit tabel 2.3.4 op blz. 51, waar er in 2015 300 mantelzorgers worden ondersteund en in 2016 450. Het ondersteunen van mantelzorgers wordt een aantal malen genoemd op blz. 46/47, maar de praktijkverhalen van de voorlichtingsavond begin september maakten duidelijk dat veel mantelzorgers de juiste weg niet kunnen vinden en dat vrijwilligers die respijtzorg willen verlenen goed moeten worden getraind (vanuit een klein VIP). Is hier extra budget voor gereserveerd?

Antwoord: Ja, er is geld overgeheveld vanuit het rijk (voorheen mantelzorgcompliment) dat wordt ingezet voor het vergoten van het aanbod respijtzorg. Dit aanbod is in ontwikkeling. Daarnaast is medio 2015 gestart met de praktische diensten voormantelzorgers (incidentele bijdrage rijk voor 2015 en 2016: :€400.000,-) .

149. Pgn. 47: Van de collectieve ziektekostenverzekering werd in 2015 veel minder gebruik gemaakt dan geraamd (~40%). Dit kwam deels door late en ingewikkelde informatievoorziening over de verzekering richting de doelgroep. Is dit nu beter georganiseerd?

Antwoord: Dit jaar verruimen we de aanmeldtermijn tot het eind van het jaar. Daarnaast gaan we onze informatievoorziening eenvoudiger maken. Ook betrekken we onze maatschappelijke

partners bij de aanmeldprocedure en de voorwaarden, zodat zij inwoners hierbij kunnen ondersteunen. Tot slot heeft college onlangs besloten de bijdrage aan de premie te verhogen zodat het aantrekkelijker wordt voor inwoners om deel te nemen aan de collectieve verzekering.

150. Pgn. 49, punt 3.8: "we hebben op 31 dec 2016 maximaal 552 bijstandsgerechtigden." Is hierbij rekening gehouden met bijstandsuitkeringen voor mogelijk extra statushouders? Dit wordt op blz. 50 wel genoemd als aandachtspunt, maar is onduidelijk waarom er dan geen ruimere marge naar boven op de 552 wordt genomen.

Antwoord: We zijn in 2015 gestart met onze groepsaanpak gericht op werk. In 2016 zetten we deze intensieve aanpak gecombineerd met onze werkgeversbenadering voort. We streven hiermee naar een daling van het aantal bijstandsgerechtigden. De ambitie is hierbij dat we door deze daling geen overschrijding hebben op het BUIG-budget. Bij deze ambitie is rekening gehouden met onze taakstelling voor het huisvesten van statushouders in de omvang zoals nu bekend: 150-180. Hier moet wel de kanttekening bij worden geplaatst dat dit anders wordt als er veel meer statushouders naar de gemeentes komen.

151. Pgn. 54, beheer openbare ruimte. Bij punt 4.1, 3e bullet, wordt openbare verlichting genoemd. Dit heeft ook te maken met veilige buitenruimte (paragraaf 4.3., blz. 56) en beleidsveld Veiligheid en leefbaarheid (paragraaf 2.4.2, blz. 58). Toch zien we nergens een duidelijk plan voor rol van verlichting bij bevorderen van (gevoel van) veiligheid in de wijken en langs belangrijke fietspaden, zoals Landscheiding. Waarom is dit geen aandachtspunt? Zie ook vraag 23.

Antwoord: Bij het plaatsen van verlichting in wijken en langs doorgaande fietspaden, wegen we verschillende en soms tegengestelde belangen af. Zoals het bevorderen van (het gevoel van) veiligheid, praktische mogelijkheden en onmogelijkheden en de kosten die daarbij gepaard zijn. Veiligheid is een aandachtspunt en wordt daarmee wel in onze overwegingen meegenomen. Er is geen apart en specifiek plan dat zich alleen met de rol van verlichting bij het bevorderen van (het gevoel van) veiligheid beperkt. Verlichting kan zeker bijdragen aan zowel de objectieve veiligheid en de subjectieve veiligheid. Als situaties het rechtvaardigen kijken we of uitbreiding van verlichting mogelijk is. Daarbij blijven we binnen het verlichtingsplan en zetten we alleen bij excessen extra verlichting neer.

152. Pgn. 63, eerste deel van tabel, beheer openbare ruimte. In 2016 wil men dat 100% van de wijken 6,2 of hoger scoort op beleving van behoefte van de gebruikers, terwijl dit in 2015 85% was. Volgens tekst en figuren op blz. 55 moet dit gerealiseerd worden door verhogen van de betrokkenheid van inwoners. Is er hier voldoende ruimte voor bottom-up, nieuwe en creatieve ideeën vanuit de inwoners?

Antwoord: Ja, vanuit het wijkgericht werken, zelfbeheer groen, burgerparticipatie en strategisch omgevingsmanagement is voldoende ruimte voor bottom up nieuwe en creatieve ideeën vanuit bewoners.

153. Pgn. 69: Stimuleren fietsgebruik. Hoeveel kost het aanbrengen van lantarenpalen langs de Landscheiding tussen station Rodenrijs-Boterdorpseweg & Oostersingel-Anthuriumweg?

Wanneer wil het college deze noodzakelijke verlichting gaan opnemen in de investeringsprogramma's?

Antwoord: Er loopt een onderzoek naar verlichting van het Landscheidingsfietspad langs de ZORO-busbaan. Eind 1ste kwartaal 2016 wordt het onderzoek afgerond.

154. Pgn. 72: "Wij willen in de top 10 van de ranglijst Economische Toplocaties blijven staan". Van harte mee eens! Hoe denkt het college dit concreet te gaan bewerkstelligen? Wat is hier voor nodig? De uitwerking op pg. 72-73 is nogal summier.

Antwoord: Zoals op pag. 72-73 is beschreven bestaat de aanpak uit verschillende elementen. Zittende en (potentieel) nieuwe bedrijven worden klantvriendelijk en vlot geholpen bij hun huisvestingsvraagstuk of andere vragen, we verhogen de zichtbaarheid in diverse media (waaronder social media) en het aantal contactmomenten van de accountmanager bedrijven met potentiële nieuwe vestigers is verhoogd. Daarnaast werken we aan aantrekkelijke vestigingsvoorwaarden, zoals de komst van stations BLEIZO. In dit kader wordt ook de haalbaarheid van een railterminal onderzocht. Ook ondersteunen we ons bedrijfsleven in hun buitenlandse contacten (handelsmissie) of bij de aanvraag van subsidies (onlangs honoreerde de MRDH een subsidie voor de glastuinbouw aan gemeente Lansingerland à € 155.000,-). Als gemeente hebben wij een faciliterende rol. De ranglijst wordt gemaakt aan de hand van ruim 40 indicatoren. Het zijn vooral de investeringen en activiteiten van de bedrijven die zorgen dat wij in de top 10 blijven staan.

155. Pgn. 73 & 136: Hoe gaat het college de informatievoorziening aan de raad over actuele ontwikkelingen in het algemeen bestuur van de Metropoolregio inhoud geven? Tot op heden is het nog tamelijk stil op dit voor Lansingerland zo belangrijke front.

Antwoord: Terugkoppeling vanuit het algemeen bestuur van de MRDH wordt regelmatig gegeven in de commissies Algemeen Bestuur. Ook volgt er een presentatieavond over de metropoolregio. Verder zijn de verslagen van het AB openbaar en terug te vinden op mrdh.nl

156. Pgn. 75: 'Bij nieuwbouw de kansen voor duurzaamheid optimaal mogelijk benutten'. Hoe schat college het begrip "optimaal" in? De notitie "Gebiedsontwikkeling en duurzaamheid" van 14 juli ziet immers beperkte kansen bij nieuwbouw (pgn. 4, categorie 4 en pgn. 58-65) voor veel nieuwbouwlocaties.

Antwoord: Optimaal betekent in dit kader dat we per project bekijken welke duurzame kansen realistisch zijn om op te nemen in de project- en gebiedsontwikkeling. We richten ons daarbij in eerste instantie op de projectplannen die als meest kansrijk naar voren kwamen in de analyse van de notitie 'Gebiedsontwikkeling en duurzaamheid'. Dit is afhankelijk van de fase waarin de gebiedsontwikkeling zich bevindt en vereist een bestuurlijke integrale afweging.

157. Pgn. 89: Verhuur gemeentehuis. Is het vermelde 64% dekkingspercentage in 2017 zeker? Hoe zeker is bovendien het te verwachten rendement van de te verrichten verbouwingen?

Antwoord: Het percentage is gebaseerd op de verwachte opbrengsten en kosten. De genoemde 64% is daarmee een doel, geen feit. Onderdeel hiervan is de opbrengst van het derde te

verhuren deel, waarmee dit percentage dus niet zeker is. In een huurovereenkomst zal de gemeente inzetten op lange termijnafspraken, om zo zoveel mogelijk zeker rendement over de verbouwingen te hebben.

158. Pgn. 93: Voorgesteld wordt om een egalisatiereserve om te voorkomen dat in geval de risico's zich niet voordoen de middelen naar de algemene reserve vloeien. Wat is het probleem daarmee? Is het niet beter om van jaar tot jaar te bezien waar mogelijk beschikbaar komende middelen precies worden ingezet?

Antwoord: De afvalstoffenheffing dient 100% dekkend te zijn. Zonder egalisatiereserve is dat niet het geval. Dan wordt jaarlijks namelijk positief of negatief geëgaliseerd met de algemene middelen.

159. Pgn. 121: Geen stijging aantal Fte's door nieuwe taken in kader 3D-decentralisaties. Hoe kan dit?

Antwoord: Er is in totaal 8,59 fte extra voor de 3D's ingezet in 2015 en 2016. Op andere vlakken is bezuinigd zodat het totaal aantal fte niet is toegenomen.

160. Pgn. 122: De passage over communicatie onder kopje 3.5.4. getuigt niet van veel communicatie-inzicht. Misschien een wat heldere tekst?

Antwoord: Rekening houdend met de bezuinigingsopdracht worden minder middelen slimmer ingezet op strategisch gekozen momenten waardoor het effect toch zo groot mogelijk is. Op die manier brengen wij toch op het juiste moment met zo'n groot mogelijk bereik onze communicatieboodschap over. We hebben een maandelijkse persbijeenkomst. We zetten ook in op meer strategische communicatie om Lansingerland beter te profileren, zonder de tactische en operationele communicatie uit het oog te verliezen. Dit doen we door steeds te prioriteren in de voorliggende taken.

161. Pgn. 150: Passage "Wanneer de markt aantrekt treden partijen in overleg". De markt trekt inmiddels al stevig aan. Heeft dit overleg inmiddels al plaats gevonden?

Antwoord: Op ambtelijk en bestuurlijk niveau is er in elk geval twee keer per jaar overleg met de Subregio Noord over de realisatie van de woningbouw en de zichtbare trends.

Met de Stadsregio is afgesproken dat er over de periode 2014-2020 gemiddeld 400 woningen worden gerealiseerd. In de jaren 2014 en 2015 ligt het gerealiseerde aantal onder deze 400. Dat geeft voor 2016 extra ruimte, waardoor een formele aanpassing van de afspraken op dit moment nog niet noodzakelijk is.

162. Pgn. 161: Wil het college nog steeds de gemeentepagina in de Heraut wegbezuinigen of is er inmiddels binnen de geschetste, brede taakstelling een alternatief gevonden?

Antwoord: De taakstelling betreft zowel een bezuiniging op communicatieve taken als de bezuiniging van € 25.000 op het gemeentenieuws. Daarom stopt in principe de gemeentepagina

per 1 januari 2016. Inmiddels is er wel een alternatief in onderzoek. Wij brengen u hier in november van op de hoogte.

163. Pgn. 171: Toename aantal inwoners in 2015 1.417, dit lijkt fors sterker dan geraamd. Vanaf 2016 is gebaseerd op de bevolkingsprognose 2015, het aantal daalt dan naar 800, is dit in het licht van de cijfers in 2015 niet wat krap geraamd?

Antwoord: De bevolkingsprognose is een raming, die gebaseerd is op statistische uitgangspunten van oa het CBS. Naarmate de gegevens zekerder worden, worden deze ingebracht in het systeem. Voor 2015 is een cijfer weergegeven dat gebaseerd is op de daadwerkelijke gegevens. Voor 2016 en verder wordt uitgegaan van de ramingen. Binnenkort wordt de nieuwe bevolkingsprognose opgesteld. Daarin zullen de meest actuele cijfers weer worden verwerkt. Mogelijke effecten op de begroting worden meegenomen bij de voorjaarsnota.

6 Vragen WIJLansingerland

164. pag.7, Hoe is de verkoop van gemeentelijke vrije kavels anders belegd? wat zijn hiervan de gevolgen?

Antwoord: Tot nog toe werd de verkoop van kavels verzorgd door een makelaar van buiten onze gemeente. Deze verkoop wordt nu opgepakt door een Lansingerlandse makelaar. Daarbij hebben wij extra aandacht gevraagd voor de promotie van deze kavels door middel van het zichtbaar worden hiervan. Wij gaan ervan uit dat de lokale kennis van deze makelaar kan bijdragen aan het verkoopresultaat.

165. pag. 9, Wat is de concrete stand van zaken mbt de dialoog met de samenleving. Met andere woorden wat is er reeds gerealiseerd en verloopt het hele initiatief volgens plan? Komt hier nog een terugkoppeling op? Wanneer?

Antwoord: De alliantiefabriek van 10 juni 2015 heeft 20 allianties opgeleverd. Inmiddels zijn tweederde van de allianties 'opgestart'. Op woensdag 14 oktober vindt de raadspresentatie plaats.

166. pag. 26, Wat zijn de baten van 770.000.

Antwoord: Deze baten betreffen de incidentele ontvangst in 2015 uit de liquidatie van de Stadsregio.

167. pag. 27, Service Gemeente Thuis. Wat zijn de kosten hiervan?

Antwoord: De service gemeente(t)huis is een gratis service voor inwoners die i.v.m. ernstige fysieke beperkingen niet in staat zijn zelf naar het gemeentehuis te komen. Dit is niet hetzelfde als de service van het thuisbezorgen. Voor de service van het thuisbezorgen zullen inwoners een vergoeding moeten betalen waarvan de hoogte afhankelijk is van de wijze waarop

deze wordt uitgevoerd. De haalbaarheid van het thuisbezorgen van documenten door een commercieel bedrijf zal in 2016 nader onderzocht worden.

168. pag. 29, Hoe ligt het % van beantwoording van artikel 37 vragen nu?

Antwoord: Nu ligt de beantwoording van artikel 37 vragen percentueel op 78% binnen 30 dagen. Bij 22% van de vragen vond de beantwoording beargumenteerd later plaats. Over 2015 zijn er tot nu toe 49 stuks art 37 vragen afgehandeld, daarvan waren er 38 op tijd en 11 overschreden de termijn.

169. pag. 30, We proberen het bedrijfsleven actief te betrekken, hoe dan?

Antwoord: We proberen het bedrijfsleven actief erbij te betrekken door middel van samenwerking van bedrijven en verenigingen of sponsoring over en weer, om zo het verenigingsleven op peil te houden en nieuw elan te geven.

170. pag. 32, Er wordt binnen het beleidsveld sport 2.2.1. niet gesproken over de mogelijke gevolgen van het rekenkamer onderzoek. Dit terwijl het college duidelijk stelt dat er in het eerste kwartaal van 2016 een midterm review plaatsvindt mbt de vitaliteit van verenigingen. Deze review heeft mogelijk financiële gevolgen, is hier enigszins zicht op?

Antwoord: Zie ook de vragen 53 (CDA) en 143 (PvdA). De aanbevelingen van de Rekenkamer hebben geen directe invloed op de begroting. Er is nog geen zicht over eventuele beleidswijzigingen naar aanleiding van de midterm review.

171. pag. 34, wat wordt exact bedoeld met de opmerking: Met het vaststellen van de kadernota 2013 is besloten dat 2016 het laatste jaar is waarin op het gebied van kunst en cultuur nog subsidies beschikbaar zijn voor activiteiten die niet voor de doelgroepen bestemd zijn?

Antwoord: In 2013 is de keuze gemaakt om alleen activiteiten voor jeugd en voor kwetsbaren te subsidiëren. Daarmee komen activiteiten gericht op zelfredzame volwassenen vanaf 2017 niet meer in aanmerking voor subsidie (afbouwperiode van 2014-2017).

172. pag. 34, Wat houdt de subsidieregeling 'impuls muziekonderwijs' in?

Antwoord: Scholen die een stevige impuls willen geven aan hun muziekonderwijs kunnen subsidie aanvragen bij het (landelijke) Fonds voor Cultuurparticipatie. Met deze subsidieregeling kunnen scholen de mensen voor de klas trainen in het geven van muziekonderwijs en samenwerken met partijen uit het muziekveld, zoals muziekscholen, harmonieën, brassbands, fanfares, orkesten en poppodia. De aanvraag moet worden voorzien van een samenwerkingsovereenkomst met een culturele instelling. Aanvragen kunnen doorlopend vanaf november 2015 worden ingediend. In het schooljaar 2015-2016 kunnen scholen starten met de voorbereidingen voor hun activiteiten. De uitvoering van de geselecteerde projecten gaat in het schooljaar 2016-2017 van start. De gemeente kan de

subsidieregeling 'impuls muziekonderwijs' bij scholen en muziekverenigingen onder de aandacht. Scholen moeten deze subsidie zelf aanvragen.

173. pag. 34, Indien nodig heroverwegen we de focus op de jeugd en de kwetsbaren. Hoe ziet het deel (€) van deze groepen eruit?

Antwoord: In 2013 is de keuze gemaakt om alleen nog activiteiten voor jeugd en voor kwetsbare te subsidiëren. Daarmee kwamen activiteiten gericht op zelfredzame volwassenen niet meer in aanmerking voor subsidie.

We hebben in het door de raad vastgestelde subsidiebeleid doelen gericht op kwetsbare volwassen (1-4) en doelen gericht op jeugd (5-7). Doel 1 en 5 zijn gericht op het versterken van de (sociale) samenleving. Doel 2, 3 en 6 zijn gericht op het voorkomen van problemen bij risicogroepen. De doelen 4 en 7 zijn gericht op het bieden van ondersteuning aan kwetsbare inwoners. In onderstaande tabel staat welk budget beschikbaar is per doel.

Subsidiedoelen	Totaal beschikbaar budget per doel
Hoofddoel 1 sterke samenleving (volwassenen)	€ 625.293
Hoofddoel 2 gezondheid (volwassenen)	€ 420.000
Hoofddoel 3 minder zelfredzame inwoners (volwassenen)	€ 1.978.321
Hoofddoel 4 kwetsbare inwoners (volwassenen)	€ 150.000
Hoofddoel 5 sterke samenleving (jeugd)	€ 751.368
Hoofddoel 6 vroegtijdig ingrijpen (jeugd)	€ 2.024.128
Hoofddoel 7 ondersteuning (jeugd)	€ 995.469
Totaal	€ 6.944.579

Van bovenstaande tabel moeten feitelijk de bedragen uit programma 2 (5 ton voor VVE en peuterspeelzalen en 8 ton cultuur/bieb) afgetrokken worden voor een nauwkeuriger beeld van de bedragen die voor programma 3 beschikbaar zijn.

174. pag. 37, jeugdzorg en jongerenwerk wordt genoemd in beleidsveld onderwijs en kinderopvang. hoe komt dit naar voren?

Antwoord: Wanneer het niet goed gaat met een kind of een jeugdige wordt dit vaak als eerst signaleerd door ouders in overleg met het onderwijs, de kinderopvang, jeugd- en jongerenwerk of de jeugdgezondheidszorg. Door vroeg problemen te signaleren kunnen lichte vormen van ondersteuning ingezet worden. Daarover maken we afspraken met deze partners. Zo wordt met het onderwijs besproken hoe we jeugdhulp en passend onderwijs afstemmen. Ook organiseren we bijeenkomsten voor intern begeleiders en jeugdhulpaanbieders over hoe we de samenwerking blijven verbeteren.

175. pag. 38, Er zijn voldoende plaatsen in de kinderopvang en de peuteropvang om de wettelijke doelgroep voor voorschoolse educatie een aanbod te kunnen bieden. Dit lijkt me geen gemeentelijke verplichting. Klopt dit?

Antwoord: Nee, dat klopt niet. Wij hebben vanuit het Onderwijsachterstandenbeleid een wettelijke taak om zowel in de kinderopvang als in de peuteropvang voldoende voorschoolse educatie aan te bieden aan de gemeentelijke doelgroep voor VVE. De organisaties voeren deze taak voor ons uit en krijgen hier subsidie voor.

176. pag. 38, we verzorgen adequate vervangende huisvesting voor basisschool Willibrord bij beëindiging van de huurovereenkomst van schoolgebouw Groeneweg 81-83. Wie zegt de huurovereenkomst op wat kost adequate vervangende huisvesting?

Antwoord: De gemeente is de partij die de huurovereenkomst op moet zeggen. Dat is gedaan. De kosten van vervangende huisvesting is afhankelijk van de benodigde ruimtebehoefte in m2 en de beschikbaarheid van lokalen in andere schoolgebouwen. Als we de huisvesting kunnen opvangen binnen bestaande bouw, dan zijn er geen extra kosten aan verbonden.

177. pag. 41, Het aantal binnensportaccomodaties (zaaldelen) is met 1 toegenomen. Wat wordt hier bedoeld ?

Antwoord: Door de oplevering van de WP2-school, inclusief gymzaal, wordt het aantal zaaldelen met 1 verhoogd.

178. pag. 43, hoe ziet de verwachte groei in het aantal jeugdigen (12-18) eruit het komende jaar? In de begroting van 2015 werd aangegeven dat het aantal jeugdigen exorbitant zal stijgen.

Antwoord: De prognose voor de jeugd richting 2025 geeft de verwachting dat de stijging van het aantal 0-4 jarigen en 4-12 jarigen zich op een vlakke lijn begeeft en het aantal 12-18 jarigen redelijk gestaag toeneemt van +/- 4.900 naar 5.300.

179. pag. 44, Bezuinigingen op jeugd- en jongerenwerk. In hoeverre is het resultaat van het jeugd- en jongerenwerk (o.a. minder overlast) meegewogen om de subsidie hierop te korten?

Antwoord: Hiermee wordt de opdracht uitgevoerd om 50 % te korten op het budget jeugd- en jongerenwerk zoals geformuleerd in de Kadernota 2013. Zie vraag en antwoord 19, 119, 146.

180. pag. 49, in schema punt 3.9: Onder beoogd resultaat 2016 à minimaal 85 inwoners hebben in 2016 deelgenomen aan een informeel traject voor hulp bij de financiële administratie. Dit is vreemd! Wat wordt bedoeld?

Antwoord: We bedoelen hiermee dat we van maatschappelijke partijen die we subsidiëren verwachten dat ze 85 inwoners ondersteunen bij het voeren van een administratie.

181. pag. 50, Worden gemeenten vanuit het gemeentefonds gecompenseerd voor het opnemen van statushouders?

Antwoord: Ja. De gemeente ontvangt:

- a) een bijdrage per inwoner uit de algemene uitkering van het gemeentefonds en*
- b) een bijdrage voor de begeleiding bij de integratie van statushouders.*

Ad a. De peildatum voor het bepalen van het inwoneraantal is altijd op 1 januari van het betreffende kalenderjaar. De extra inwoners die wij gedurende het jaar erbij krijgen (dat wil zeggen statushouders, verhuizers, baby's) worden pas meegeteld op het nieuwe peilmoment. Ad b. Voor de begeleiding van statushouders bij hun integratie ontvangen wij gedurende het kalenderjaar € 1.000,- per volwassen (vanaf 16 jaar) statushouder.

182. pag. 58, kader: toename van het aantal buurttoezichtdomeinen etc. Kunt u dit kwantificeren?

Antwoord: Op het moment van opstellen van de begroting stelden wij ons streven op 35 domeinen in 2016 (zie tabel onder 2.4.4 van de begroting). Op dit moment is BTL actief in 36 domeinen en zijn wij verheugd over de enorm snelle toename van het aantal domeinen. Hoewel het streefcijfer voor 2016 dus al behaald is, is dit geen reden om stil te gaan zitten en blijven wij BTL actief faciliteren en stimuleren. Bovendien kunnen zich ook nog fluctuaties in het aantal domeinen voordoen.

183. pag. 67, kunt u het aantal op te leveren starterswoningen voor 2017 en 2018 kwantificeren?

Antwoord: De daadwerkelijke aantallen zijn nog niet aan te geven. Op dit moment zijn we bezig met onderhandelen over Westpolder en Parkzoom 3. De bedoeling is dat daar ook woningen gerealiseerd gaan worden in de prijsklasse € 140.000-€ 180.000 of huur tot € 850. Daarnaast zijn er nog afspraken gemaakt over de realisatie van 31 koopgarant woningen in Rodenrijse Zoom. Echter de ontwikkelde partij (woningcorporatie Havensteder) kan op dit moment deze afspraak niet nakomen, maar onderzoekt de mogelijkheden om deze bouwrechten te verkopen. 9 starterskoopappartementen van de Vluchtheuvel zullen eind 2016 of begin 2017 worden opgeleverd.

184. pag. 70, herziene mobiliteitsplan, wat kost dit? Kostenraming aub. bedrag of reservering.

Antwoord: Ten behoeve van het mobiliteitsplan is een externe adviseur ingehuurd, Grontmij. Deze is geselecteerd op basis van een drietal concurrerende offertes. Met de oorspronkelijke opdracht daarvan was een bedrag van € 34.800,- gemoeid. De uitbreiding van het onderzoek: verwerking reacties, analyse en rapportage extra varianten kost € 15.000. Voor het opstellen van een adequaat Mobiliteitsplan is een vervolgens het vigerende verkeersmodel RVMK versie 3.1 geactualiseerd en verfijnd. Hiervoor zijn op een dertigtal locaties in en om Berkel verkeerstellingen gehouden. Voor deze verkeerstellingen is aan drie bedrijven een offerte gevraagd. Uiteindelijk is deze opdracht gegund aan en uitgevoerd door de Installatie Groep Spijkenisse voor € 9.300. Het verfijnen van het verkeersmodel en het doorrekenen van de (uiteindelijk) elf varianten is uitgevoerd door Goudappel Coffeng BV, de bouwer van het model. De kosten hiervoor bedroegen € 19.700. De totale externe kosten voor het opstellen van het Mobiliteitsplan bedragen €78.880. Dit bedrag druk deels op de begroting 2014 en deels op 2015.

In 2014 is een bedrag besteed van € 17.800. Voor 2015 is een budget beschikbaar van € 60.000. De geraamde en gerealiseerde kosten voor 2015 bedragen € 61.000.

185. pag. 72, hoe is de verwachting voor de drie kernen met betrekking tot de uitbreiding van het arsenaal van winkelpanden in Berkel? in 2 jaar tijd bijna 10% meer vvo. Wat is de verwachting tot aan 2020 aan stijging VVO,

Antwoord: De drie centra hebben elk hun eigen functie. Berkel centrum is het hoofdwinkelcentrum van Lansingerland en de centra van Bleiswijk en Bergschenhoek en Westpolder zijn lokaal verzorgend. Voor de afronding van Berkel Centrum tot volwaardig hoofdwinkelcentrum van Lansingerland houden we rekening met de veranderde marktomstandigheden en de positie van Berkel Centrum ten opzichte van de andere centra. Het is op dit moment nog niet te zeggen met hoeveel m2 vvo het winkelaanbod richting 2020 gaat toenemen.

186. pag. 72, in hoeverre heeft u bij evt wijziging in de behoefte aan vvo rekening gehouden met eventueel andere functionaliteiten binnen deze panden.

Antwoord: Enige flexibiliteit ten aanzien van functionaliteiten is nodig om de wensen en visie te kunnen realiseren. Hier houden we binnen de mogelijkheden die er zijn rekening mee, zolang het bijdraagt aan een aantrekkelijk en levendig centrum.

187. pag. 73, hoe ziet het vernieuwde marketingplan eruit? wie maakt dit?

Antwoord: Deze wordt opgesteld door de afdeling Economische en Maatschappelijke Ontwikkeling, i.s.m. de afdeling RO (w.o. grondzaken en projecten) en met Communicatie. Het plan bestaat uit de vaststelling van de gewenste doelgroepen, de analyse van de sterktes en zwaktes en de strategie voor de marketing. Hieruit volgen een aantal uit te voeren acties. Voorbeelden zijn een nieuwe website, gebruik van social media, advertenties en bezoeken van bedrijven en bijeenkomsten.

188. pag. 104, hoe zag het plaatje inzake de ratio weerstandsvermogen eruit in 2014 en 2013?

Antwoord:

x € 1.000	31-12- 2013 B2013	31-12- 2014 B2014	31-12- 2013 JR2013	31-12- 2014 JR2014
Beschikbaar weerstandsvermogen	21.609	-27.839	-19.601	26.024
Benodigde weerstandsvermogen	33.670	52.500	55.345	51.144
Ratio	0,64	*1)	*1)	0,51

*1) In de begroting 2014 en de jaarrekening 2013 was er sprake van een negatief beschikbare weerstandscapaciteit. In begroting 2014 werd per 31/12/2014 een tekort aan weerstandsvermogen verwacht van € 80.339. In de jaarrekening 2013 was per 31/12/2013 het tekort aan weerstandsvermogen € 74.946

De ratio in B2014 en JR2013 zou negatief zijn, maar een negatieve ratio kan niet (opmerking fractie Neeleman destijds).

189. pag. 105, hoe zagen de getallen eruit voor de getoonde schema's voor 2014 en 2013?

Antwoord: Deze schema's zijn nieuw in de begroting 2016. Tot de begroting 2016 maakten we dergelijke berekeningen niet en deze zijn, zonder heel veel inspanning, ook niet achteraf te reconstrueren. Op hoofdlijnen zou het risico VpB en risico decentralisaties gelijk zijn. De effecten van lagere grondverkoop in combinatie met een stijgende rente zou nadeliger uitpakken. Zoals bekend hebben we in 2015 door middel van het aantrekken van een aantal nieuwe leningen ons renterisico de komende jaren verlaagd.

190. pag. 117, hoe ziet de liquiditeitsprognose eruit? Deze is ons reeds eerder toegezegd...

Antwoord: Op bladzijde 117 treft u de liquiditeitsprognose aan (de rode lijn).

191. pag. 128 - 147, bij 6 verbonden partijen is geen vermogensaansluiting tussen 2013 en 2014. Wat is de reden dat de vermogensaansluiting niet helemaal wordt getoond. En kan dit alsnog worden verklaard?

Antwoord: De in de paragraaf verbonden partijen zijn gemeenschappelijke regelingen, stichtingen en profit-organisaties. Voor gemeenschappelijke regelingen (verder: GR'en) geldt dat de mutatie van het begin- en eindsaldo van de reserves aansluit op het resultaat voor inzet reserves. Dit is conform de verslaggevingsrichtlijnen(BBV) die voor GR'en gelden. In de paragraaf verbonden partijen zijn voor een aantal GR'en het resultaat na inzet reserves (i.p.v. voor inzet reserves) opgenomen waardoor dit niet direct aansluit.

Als voorbeeld voor de Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond geldt:

<i>Eigen Vermogen 01/12/2014</i>	<i>€ 12.573.465</i>
<i>Eigen Vermogen 31/12/2014</i>	<i>€ 8.640.702</i>
<i>Mutatie</i>	<i>€ 3.932.763 -/-</i>
<i>Saldo resultaat <u>voor</u> inzet reserves</i>	<i>€ 3.932.763 -/-</i>
<i>Per saldo</i>	<i>€ 0</i>

In de paragraaf verbonden partijen (pag. 133) is resultaat na inzet reserves van € 2.613.000-/- opgenomen in plaats van het saldo voor inzet reserves van € 3.932.763 -/-).

Voor stichtingen en profit-organisaties gelden andere verslaggevingsregels waardoor deze stelregel niet altijd opgaat. Zo is bijvoorbeeld bij Eneco sprake van uitgifte van obligaties welke effect heeft op de vermogenspositie.

192. pag. 134, 20 maart uitspraak HR, is dit geweest? zo ja, wat zijn de gevolgen voor Lansingerland?

Antwoord: De Hoge Raad oordeelde dat de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON) niet in strijd is met het Europees recht. Voor een uitspraak over inbreuk op eigendomsrecht, waar Eneco en Delta ook een beroep op doen, verwijst de Hoge Raad terug naar het Gerechtshof van Amsterdam. Hierdoor is er nu nog steeds geen finale duidelijkheid in deze langslpende zaak.

Splitsing van Eneco in een separaat netwerk- en leveringsbedrijf is om een aantal redenen niet in het belang van Eneco en de duurzame transitie van de energievoorziening in Nederland. Nederland is dan immers het enige land in Europa waar energiebedrijven gedwongen zijn gesplitst. Dat leidt tot oneerlijke concurrentie. Buitenlandse energiebedrijven die actief zijn in Nederland hoeven in hun eigen land namelijk niet te splitsen.

Door deze wet in werking te laten treden, dreigt uitverkoop van de Nederlandse energiebedrijven Delta en Eneco en verlies van invloed over onze nationale energiesector. Bovendien zal bij Eneco Groep er op korte termijn sprake zijn van verlies van ruim 400 miljoen euro aan investeringsmogelijkheid voor bijvoorbeeld de bouw van windparken en biomassa-installaties, en de aanleg van warmteleidingen. Ook zal het tot onvermijdelijk banenverlies leiden dat kan oplopen tot 1.000 banen.

Volgens Eneco is de politiek nu aan zet om te bepalen of nut en noodzaak aanwezig zijn om splitsing ook daadwerkelijk af te dwingen. Eneco heeft zich altijd tegen de splitsingswet verzet. Jeroen de Haas, voorzitter Raad van Bestuur: "De splitsingswet is een politieke maatregel uit 2006 en deze is inmiddels achterhaald. De energiemarkt en ook het toekomstige energielandschap zijn sinds de totstandkoming van de wet drastisch veranderd en maken deze wet overbodig. Desondanks heeft Nederland gedwongen eigendomssplitsing ingevoerd, nota bene als enig EU-land terwijl het geen onderdeel is van Europese richtlijnen. Hierdoor moeten energiebedrijven, die in Nederlandse handen zijn, concurreren met buitenlandse bedrijven die in hun eigen land wel elektriciteit- en gasnetten mogen bezitten. Uitverkoop en verlies van invloed over de Nederlandse energiesector dreigt. Het is wenselijk dat de nationale politiek dit voorkomt".

Dinsdag 13 oktober behandelde en stemde de Tweede Kamer over de ingediende amendementen en het wetsvoorstel STROOM waarvan splitsing een onderdeel is. Dit voorstel is aangenomen en gaat nu ongewijzigd naar de Eerste Kamer voor instemming. De gevolgen bij eventuele splitsing voor de gemeente Lansingerland als aandeelhouder is nog niet bekend. Zodra er meer duidelijkheid is over de splitsing zal Eneco dit samen met de aandeelhouders in kaart gaan brengen en zal de Raad hier spoedig over worden geïnformeerd.

193. pag. 148, bij verkoop wordt de prijs bepaald op basis van 5 methodes. Wat is hier de strategie achter?

Antwoord: In de nota grondbeleid 2015-2018 (T14.11744) worden de methodes nader omschreven. Afhankelijk van de situatie (bijv. afspraak met derden) of het te ontwikkelen object (woningbouw, winkel etc) wordt een methode toegepast. Als referentie wordt vaak een tweede methode gehanteerd om de uitkomst te bevestigen.

194. pag. 148, wat houden deze verschillende methodes in? ofwel waar zit hem het verschil?

Antwoord: Zie hiervoor de nota grondbeleid 2015-2018 (T14.11744)

Grondprijsmethodieken

Voor het bepalen van de grondprijs bestaan verschillende methodieken. Deze zijn:

- *Kostprijsmethode: alle gemaakte kosten om tot verkoop van de grond te kunnen komen worden bij elkaar opgeteld. De grondprijs is de optelsom van de gemaakte kosten. Deze methode heeft dus geen relatie met de markt. De waarde is dus afhankelijk van de gemaakte kosten.*
- *Comparatieve methode: de grondprijs komt tot stand door een vergelijk met de grondprijs voor vergelijkbare stukken grond elders in de gemeente en/of in buurgemeenten.*
- *Grondquote methode: de prijs is een bepaald percentage van de verkoopwaarde van het vastgoed dat wordt gerealiseerd.*
- *Residuele methode: de waarde van de grond is het bedrag dat over blijft wanneer op de Vrij Op Naam (V.O.N.) prijs van het vastgoed de stichtingskosten (som van de bouwkosten en bijkomende kosten) in mindering worden gebracht.*
- *Discounted cashflow-methode: de waarde van de grond wordt bepaald op basis van toekomstige kasstromen van huurinkomsten, beheerskosten, onderhoudskosten en dergelijke.*

195. pag. 149, In hoeverre is er nu onderzoek gedaan naar een haalbare kaart voor nog meer uitbreiding voor Berkel Centrum? Betekent dit nog meer grootwinkelbedrijven of leegstand, wat is de visie?

Antwoord: Op dit moment zijn we bezig met de voorbereidingen voor een nieuw bestemmingsplan voor Berkel Centrum. Een uitbreiding van Berkel centrum dient onderbouwd te worden. Dit is een vereiste van de provincie bij het bestemmingsplan, maar past ook in de visie om niet te bouwen voor leegstand. Een onderbouwing gebeurt aan de hand van een distributie planologisch onderzoek (DPO) waarin zowel kwantitatief als kwalitatief gekeken wordt naar de aanwezige marktruimte. Er is inmiddels een concept DPO opgesteld. De mogelijkheden in het bestemmingsplan worden afgestemd op de uitkomsten van het definitieve DPO. Inzet van de gemeente is om een goede mix van grootwinkelbedrijven en lokale winkeliers te hebben.

196. pag. 150, waarom worden er nu niet meer sociale woningen gebouwd?

Antwoord: Afgelopen jaren hadden corporaties zeer beperkte investeringsmogelijkheden. Daarnaast is er in de woningmarktafspraken afgesproken dat de aantallen gelijk zouden blijven, tenzij de doelgroep zou toenemen. Deze trend was niet zichtbaar. Uiteraard volgen we deze kritisch, zeker gezien de huidige omstandigheden. Overigens wil dat niet zeggen dat er helemaal niets gebouwd is. Onlangs zijn de sociale huurwoningen in Parkzoom 2 en aan de Ds. Van Koetsveldstraat opgeleverd en momenteel is het project de Stander in Bergschenhoek in aanbouw.

197. pag. 151, hoe verhouden de verwachte uitgiftes van bedrijventerreinen zich tot het totaal? dus procentueel?

Antwoord: In de toelichting op de actualisatie van de grondexploitatie is aangegeven dat de omvang van de nog uit te geven terrein circa 57 ha is. Procentueel betekent dit dus dat per jaar een uitgifte is geraamd van:

2016	2017	2018	2019	2020
3,70%	1,76%	4,58%	2,64%	4,58%

198. pag. 154, marktrisico op oudeland, Waarom wordt er niet geadverteerd op de site van de gemeente. Oudeland zou toch op alle zoekmanieren bovenaan bij Google moeten staan. Waarom is dat niet zo?

Antwoord: De website www.lansingerland.nl is een zogenaamde toptaken website en ingericht op de vraag van de inwoner/gebruiker. De meest gevraagde informatie staat prominent op de homepage. Dieper in de site staan linkjes naar bv de bedrijventerreinen. In de praktijk blijkt dat voornamelijk inwoners gebruik maken van de website www.lansingerland.nl. Ondernemers maken minder gebruik van de algemene website, omdat zij vaak directer zoeken naar een specifiek bedrijventerrein. Er is een aparte projectwebsite voor bedrijvenpark Oudeland: www.oudeland.nl. De vindbaarheid c.q. ranking via Google wordt bepaald door vele niet altijd te beïnvloeden factoren. Bij de zoekterm 'bedrijventerrein Berkel en Rodenrijs' of 'Oudeland' komt www.oudeland.nl als eerste resultaat in Google naar voren. Op dit moment wordt er een meerjarige marketing en acquisitiestrategie opgesteld voor alle bedrijventerreinen in Lansingerland, waarbij de bovengenoemde aspecten worden meegenomen.

199. pag. 154, Wat wordt bedoeld met: Het risico dat als gevolg van bijvoorbeeld gewijzigde wetgeving het resultaat van de fiscale optimalisatie in Westpolder niet wordt behaald?

Antwoord: Zie hiervoor ook de actualisatie grondexploitaties (T15.06995 en T15.06172). Het resultaat van de grex Westpolder is bepaald rekening houdend met de fiscale afspraken die op dit moment met de Belastingdienst zijn gemaakt. Verandering in wetgeving in de toekomst zou invloed kunnen hebben op de houdbaarheid van deze afspraken. Dit kan financiële effecten hebben. Aangezien Westpolder een langlopend project is, wordt rekening gehouden met dit risico.

200. pag. 154, Risico's Wilderszijde, De aanwezigheid van verontreinigingen in nog te verwerven grond. Er dient toch een schoongrondverklaring te zijn bij verkoop?

Antwoord: In de (concept)koopovereenkomst (welke al dateert van 2007) voor nog aan te kopen gronden is opgenomen dat de gemeente de reeds bekende verontreiniging (vijver) voor haar rekening zal nemen. Hiervoor zijn kosten geraamd in de grondexploitatie, maar het risico bestaat dat dit budget niet toereikend zal zijn.

201. Tot slot (kan zijn dat ik erover heen heb gelezen) wordt er in de begroting niet gesproken over het afstoten van maatschappelijk eigendom. Wat is de reden daarvan?

Antwoord: Op pagina 163 wordt de bezuiniging van de verkoop van vier sociaal culturele panden (bezuinigingsvoorstel 18 uit de kadernota 2015) benoemd. Deze is in afwachting van de daadwerkelijke verkoop als stelpost verwerkt. En ook in programma 6 (grondzaken, beleidsveld Vastgoed) wordt ingegaan op het afstoten van vastgoed.

7 Vragen GroenLinks

202. pag. 17/18, Welk effect heeft de hogere boekwinst bij de verkoop van de gronden op de VpB?

Antwoord: Voor het antwoord op deze vraag verwijzen wij u ook naar de onlangs gegeven presentatie van PWC over de gevolgen van de VPb voor het grondbedrijf van onze gemeente. Wanneer de gemeente vpb plichtig is voor het grondbedrijf en de boekwinst neemt toe, dan zal hierover vpb moeten worden afgedragen.

203. pag. 24, In de presentatie van de nieuwe vergaderstructuur werd gesteld dat de inwoners vooral intensiever worden betrokken in de beeldvormende fase, in de begroting staat dat dat de besluitvormende fase is, welke is juist?

Antwoord: De inwoners worden intensiever betrokken in de beeldvormende fase.

204. pag. 27, Resulteren de klanttevredenheidsonderzoeken niet tot langere wachttijden als deze aan de balie moeten worden ingevuld?

Antwoord: Hier moet niet gedacht worden aan een klanttevredenheidsonderzoek met veel vragen. De totale duur voor het invullen van vragen is 10 seconden. Middels smiley's geeft de inwoner aan hoe de dienstverlening is ervaren met de mogelijkheid om hier een toelichting op te geven. Dit zal niet leiden tot merkbaar langere wachttijden.

205. pag. 28, Wordt de klanttevredenheid ook bij de digitale afhandeling onderzocht?

Antwoord: Op alle e-formulieren loopt het continue klanttevredenheids onderzoek nu al. Formulieren kunnen per stap worden doorgelicht op het succes percentage. Daar worden continue wijzigingen op doorgevoerd. Zie antwoord vraag 16.

206. pag. 28, Er wordt gesteld dat de Wob verzoeken de afgelopen zijn afgenomen, maar in de kengetallen is dat niet terug te zien, waarom is de verwachte daling daarin niet meegenomen?

Antwoord: Het aantal WOB verzoeken blijft fluctueren, in 2015 daalt het in aantal lichtjes, maar het is nog te vroeg om hieraan de conclusie te verbinden dat deze daling ook de verwachting mag zijn voor 2016.

207. pag. 33, Hoe zijn de baten opgebouwd?

Antwoord: Hieronder staat de specificatie van de geraamde baten.

					bedragen x € 1.000	
Programma 2, beleidsveld sport	rekening 2014	begroting 2015	begroting 2016	begroting 2017	begroting 2018	begroting 2019
Verhuur zwembad	663	663	663	663	663	663
Idem sportvelden	305	396	418	440	464	464
Totaal baten	968	1.059	1.081	1.103	1.127	1.127

208. pag. 34, Welke criteria zijn leidend bij het heroverwegen van de focus op de jeugd en de kwetsbaren en welke budgettaire ruimte is daarvoor?

Antwoord: Aan de hand van de uitkomst uit de evaluatie in 2016 doen we een voorstel aan de raad of het nodig is om de focus aan te passen. De criteria om deze keuze te maken worden in de loop van 2016 opgesteld. Er is geen extra budget beschikbaar, dus er moeten vooralsnog keuzes gemaakt worden binnen de budgettaire ruimte die beschikbaar is (zie ook vraag 173 WIJ Lansingerland).

209. pag. 35, Heeft een eventueel cultuurhuis in één kern invloed op de activiteiten en de subsidies daarop in de andere kernen?

Antwoord: Nee, subsidie voor culturele activiteiten wordt immers verstrekt indien deze activiteiten een bijdrage leveren in het bereiken van een of meerdere beleidsdoelen. Of die activiteiten wel of niet in een cultuurhuis in welke kern dan ook plaatsvinden maakt daarbij niet uit.

210. pag. 35, Hoe wordt de inbedding van cultuureducatie in het curriculum van het primair onderwijs behouden als de cultuurtrein na 2016 stopt?

Antwoord: Naar verwachting komt er een vervolg op de regeling na 2016. Dit vervolg zal zich met name richten op een verdere inbedding en verankering van de leerlijnen in het primair onderwijs.

De inbedding van op Cultuureducatie is een van de speerpunten in het uit te werken visiedocument op kunst en cultuur. We voeren hierover al gesprekken met de bibliotheek Oostland.

211. pag. 35, Hoe staat de financiering van het cultuurfonds er voor nu het bedrijfsleven dit doel heeft overgenomen?

Antwoord: Sportservice Zuid-Holland (de organisatie die het Jeugd Cultuurfonds voor ons uitvoert) is op dit moment in gesprek met een maatschappelijke organisatie om te zien of deze organisatie de financiering van het JCF over kan nemen. Het is op dit moment niet duidelijk wanneer de betreffende organisatie hierover een besluit neemt. Eind oktober geeft Sportservice Zuid-Holland een presentatie aan de leden van de organisatie over het JCF.

212. Pag. 35, Welk percentage van de doelgroepen van de bibliotheek wordt bereikt?

Antwoord: Wij hebben de beschikking over absolute aantallen:

Aantal jeugdleden: 13.620

Aantal en soort onderwijsinstellingen dat gebruik maakt van het ondersteuningsaanbod:

- Kinderdagverblijven en bso's: 20*
- scholen voor primair onderwijs: 50*
- scholen voor voortgezet onderwijs: 5*

Aantal laaggeletterde volwassenen dat gebruik maakt van taalondersteuning: 220

213. Pag. 35, Wanneer wordt het uitgewerkte visiedocument kunst, cultuur en erfgoed gepresenteerd?

Antwoord: Eerste helft 2016.

214. Pag. 35, valt het aankopen van (toegepaste) landschapskunst onder de in 2.9 genoemde doelstelling?

Antwoord: Dat is afhankelijk van het feit of de aan te kopen (toegepaste) landschapskunst binnen de formulering van de doelstelling past (tevens opgenomen als doelstelling in het subsidiebeleid); in principe gaat het om activiteiten.

215. Pag. 36, hoe zijn de baten opgebouwd en waar komt de stijging daarin vandaan?

Antwoord: Hieronder staat de specificatie van de geraamde baten.

	bedragen x € 1.000					
Programma 2, beleidsveld cultuur	rekening 2014	begroting 2015	begroting 2016	begroting 2017	begroting 2018	begroting 2019
Verhuur volkstuinten	5	6	8	8	8	8

216. Pag. 38, Wanneer kan de raad de visie op onderwijs verwachten?

Antwoord: Zomer 2016

217. Pag. 39, BOOR is in meer gemeentes, zoals Nissewaard en Barendrecht, actief dan alleen Rotterdam en Lansingerland, is er ook met die gemeentes overleg?

Antwoord: Het zwaartepunt van BOOR ligt in de gemeente Rotterdam. Wij hebben momenteel intensief overleg met de gemeente Rotterdam.

218. Pag. 39, Welke criteria worden gebruikt bij het bepalen of een peuter een verhoogde kans op onderwijsachterstanden heeft, maakt taalachterstand daar een onderdeel vanuit?

Antwoord: Wij hanteren de landelijke definitie om te bepalen of een kind onder de doelgroep voor Vve valt, de gewichtenregeling genoemd. Op basis van het opleidingsniveau van de ouders

wordt bepaald of iemand onder de doelgroep valt. Taalachterstand is hierbij geen criterium. Daarnaast hebben wij de doelgroep met terugwerkende kracht per 1 augustus 2015 uitgebreid met asielgerechtigde peuters.

219. Pag. 39, Is er met de stijgende aantallen kinderen van statushouders en de daarmee samenhangende grotere behoefte aan VVE rekening gehouden bij het maken van de begroting?

Antwoord: Ja, er is voor 2016 budget beschikbaar om het VVE aanbod aan deze doelgroep aan te bieden. Wij kunnen dit incidenteel dekken door de onderbesteding van de rijksbijdrage voor onderwijsachterstanden over de periode 2011 t/m 2015 hiervoor in te zetten.

220. Pag. 39, Welk percentage van de kinderen die VVE gerechtigd zijn, krijgt dit daadwerkelijk en wat voor aantal is dat?

Antwoord: De meest recente gegevens hebben betrekking op 2014. De verantwoording over 2015 vindt pas in 2016 plaats. In 2014 heeft CJG Rijnmond 24 indicaties afgegeven aan doelgroepkinderen van 2 jaar. Van deze kinderen hebben 23 zich aangemeld voor het VVE aanbod. 18 kinderen zijn inmiddels geplaatst en 5 kinderen stonden eind 2014 nog op de wachtlijst. Deze kinderen zijn in 2015 geplaatst. De ouders van 1 doelgroepkind hebben afgezien van deelname aan VVE. Het bereik van de nieuwe doelgroepkinderen van 2 jaar in 2014 was 96%.

221. Pag. 39, Blijft het geld dat vrijkomt, vanwege het voornemen van de regering om de gemeentes financieel in staat te stellen alle kinderen tenminste twee dagdelen naar peuteropvang te laten gaan, gelabeld als geld voor de peuteropvang?

Antwoord: Het rijk heeft nog niet bekend gemaakt of het extra geld voor peuteropvang in de algemene middelen wordt gestort of dat dit een gelabeld budget gaat worden.

222. Pag. 41, Welke criteria zijn er voor de drie evenementen per jaar, wat wordt daarin meegeteld?

Antwoord: Het criterium is het stimuleren van gemeente brede culturele activiteiten en evenementen met als doel een sterke samenleving, waar inwoners (sociaal) veilig en prettig wonen (leefbaarheid); conform subsidiedoelstellingen. Voorbeelden zijn openbare publieksuitvoeringen van Concordia, Crescendo en Helicon.

223. Pag. 41, Wat is de onderliggende reden voor de afname van acht naar één reguliere inspecties bij peuterspeelzalen?

Antwoord: In 2015 zijn 7 gesubsidieerde peuterspeelzalen omgevormd tot peuteropvang, een vorm van kinderopvang. Hierdoor is het aantal peuterspeelzalen met 7 afgenomen en het aantal kindercentra met 7 toegenomen. Daarnaast zijn er 3 kindercentra gesloten. Dit verklaart de toename van 54 naar 58 kinderopvanglocaties.

224. Pag. 41, Hoe komt het dat het aantal uitgevoerde reguliere inspecties in 2014 en 2015 bij gastouders nog niet bekend is? Is dat aantal vergelijkbaar met de 40 in 2013?

Antwoord: Ten tijde van het begroten is (vooraf) niet bekend hoeveel gastouders een aanvraag doen voor het in exploitatie nemen van een gastoudervoorziening. Achteraf is dat uiteraard wel bekend: 46 inspecties bij gastoudergezinnen in 2014. Het jaar 2015 is nog niet afgesloten.

225. Pag. 42, Zijn er bij de verschuiving van het dure maatwerk naar goedkopere, algemeen toegankelijke voorzieningen, behalve kostenbesparing ook kwalitatieve doelstellingen te behalen?

Antwoord: De transformatie is ook gericht op kwaliteitsverbetering. Met het organiseren van hulp dichterbij in de eigen leefomgeving en normaliseren (ipv etiketteren of stigmatiseren) kan beter en structureler resultaat gehaald worden. Bijvoorbeeld door mensen met een beperking bij een reguliere werkgever te plaatsen met begeleiding in plaats van een aparte werkplaats, of bij jeugd bijvoorbeeld door sociale oplossingen te zoeken in de directe leefomgeving in plaats van behandeling in een geïsoleerde setting, of doordat kwetsbare ouderen in het eigen dorp naar een algemene dagbesteding kunnen in plaats van geïndiceerde dagbesteding ver van huis. Ook is de transformatie gericht op het integraler organiseren van het aanbod, dus niet vanuit de wetten geredeneerd, maar vanuit de gezins- of de persoonssituatie (één gezin, één plan).

226. Pag. 43, Blijft er voldoende capaciteit tijdens het groot onderhoud op de Leeuwerik 2?

Antwoord: Ja, er zal voldoende capaciteit beschikbaar blijven voor de gebruikers.

227. Pag. 47, "Inwoners met een inkomen tot 130%..." Wordt hier 130% modaal of 130% van het uitkeringsniveau bedoeld?

Antwoord: 130% van de voor die persoon toepasselijke bijstandsnorm.

228. Pag. 47, "Onder de doelgroep 50-65 jaar" Waarom is hier voor de grens van 65 en niet de pensioengerechtigde leeftijd van 67 jaar gekozen?

Antwoord: Het benoemen van de leeftijd van de doelgroep is bij benadering genoemd. Er had daarom ook 50-67 kunnen staan. Het gaat erom dat we willen nagaan in hoeverre de huidige woningvoorraad die geschikt is voor de ouderen van nu, voldoet aan de eisen en wensen van de toekomstige ouderen.

229. Pag. 47, onder de 'toekomstige ouderen' wordt onderzoek gedaan naar wat zij in de toekomst nodig hebben om zelfstandig te kunnen blijven wonen, maar deze groep is vaak nog vitaal en hier niet mee bezig, wordt dit onderzoek ook onder ouderen zelf gedaan?

Antwoord: De veronderstelling is dat ouderen van nu andere behoeften hebben dan de ouderen van de toekomst. Willen we het aanbod passend houden, moeten we meebewegen met en ons voorbereiden op de veranderende behoeften.

230. Pag. 47, Welke verwachting is er wat betreft het aantal nieuwe statushouders?

Antwoord: De prognose van onze taakstelling in 2016 ligt tussen de 150-180 personen. Het rijk informeert ons in november 2015 over de definitieve taakstelling voor 2016.

231. Pag. 50, Hoe groot is de groep inwoners van onze gemeente die onder de armoedegrens leven en neemt deze groep af?

Antwoord: Dat weten we op dit moment niet exact. We kennen enkel de inwoners die bij ons in beeld zijn doordat zij gebruik maken van één of meerdere regelingen voor inkomen(sondersteuning). We voeren in het eerste kwartaal van 2016 een armoedemonitor uit waarin we onder andere inzicht krijgen in de omvang van deze doelgroep.

232. Pag. 50, Aan wat voor oplossingen en knelpunten wordt gedacht bij de stijging van het aantal statushouders?

Antwoord: De raad ontvangt in december een plan van aanpak over het opvangen van de verhoogde taakstelling. In het plan van aanpak worden de oplossingen en knelpunten benoemd.

233. Pag. 50, Wat is de verwachte invloed van de grotere groep instromende statushouders op de wachttijden voor sociale huurwoningen en wat wordt hier proactief aan gedaan?

Antwoord: De raad ontvangt in december een plan van aanpak over het opvangen van de verhoogde taakstelling. Wachttijden voor sociale huurwoningen is onderdeel hiervan.

234. Pag. 50, De jeugd groeit volgens de programmabegroting van 2015 exorbitant, ondanks dat nemen de aantallen kinderen die meedoen aan vakantieactiviteiten (1000 naar 750), professioneel jeugd- en jongerenwerk (1000 naar 800) en laagdrempelige voorzieningen voor voorlichting, cursussen/ trainingen voor kinderen en ouders (200 naar 150) af, is de behoefte hieraan gedaald? en als dat niet het geval is wat zijn hier de verwachte gevolgen van?

Antwoord: De behoefte aan deze activiteiten, voorzieningen e.d. daalt niet. De bezuinigingen op het budget jeugd- en jongerenwerk gaan echter ten koste van de ureninzet van jongerenwerkers waardoor minder activiteiten voor jongeren kunnen worden georganiseerd en er dus minder jongeren worden bereikt.

235. Pag. 50, Is het genoemde percentage jgz op school het percentage van de inwoners of van de leerlingen?

Antwoord: Het percentage leerlingen.

236. Pag 50/ 51, In doelstelling 3.4 wordt als beoogd resultaat voor 2016 (pag. 46) een afname van het aantal mensen dat gebruik maakt van maatwerkvoorzieningen genoemd, maar de kengetallen blijven gelijk of stijgen, welke aantallen zijn de daadwerkelijke doelstelling?

Antwoord: Het aantal inwoners met een hulpvraag neemt toe, vooral het aantal ouderen. Daardoor zou het aantal maatwerkvoorzieningen kunnen stijgen. Een groter percentage dan voorheen wordt echter geholpen met een vrij toegankelijke voorziening, waardoor we voorkomen dat het aantal maatwerkvoorzieningen stijgt. Per saldo blijft het aantal

maatwerkvoorzieningen dan gelijk. (de tekst in tabel 3.4 had misschien beter: het percentage ipv het aantal moeten zijn).

237. Pag. 54, par 2.4.1 uitgangspunt bij beheer openbare ruimte is beeldkwaliteitsniveau C "of equivalent". Wat is een equivalent van beeldkwaliteitsniveau C? Iets wat er op lijkt maar het niet is? Dan is het geen equivalent....

Antwoord: Voor veel onderdelen van de openbare ruimte heeft de CROW beeldkwaliteit maatlatten op basis van een lettercodering (A, B, C). Echter niet voor alle onderdelen. Een voorbeeld hiervan is bruggen en civieltechnische kunstwerken. Deze hanteren een eigen normering met eigen terminologie. Allen kennen het kwaliteitsniveau sober en doelmatig, en is daarmee vergelijkbaar met CROW beeldkwaliteitsniveau C. Om verwarring in discussies over het kwaliteitsniveau te voorkomen, doordat andere vakgebieden mogelijk een andere term voor het betreffende kwaliteitsniveau hebben, is gekozen voor de omschrijving equivalent van niveau C.

238. Pag. 54, "De gebruikers beoordelen de openbare ruimte minimaal met een 6,2" betekent dit dat de laagste beoordeling een 6,2 mag zijn of dat het gemiddelde van alle beoordelingen niet lager dan een 6,2 mag zijn?

Antwoord: Het gemiddelde van alle beoordelingen mag niet lager dan een 6,2 zijn.

239. Pag. 54, 4.3 beoogd resultaat voor 2016 maximaal 10 geground verklaarde aansprakelijkheidsstellingen per jaar. Hoeveel worden er per jaar ongegrond verklaard?

Antwoord: Het aantal geground verklaarde aansprakelijkheidsstellingen in 2015 tot nu toe betreft 2. Het aantal ongegrond verklaarde aansprakelijkheidsstellingen moet worden nagevraagd. Voor de behandeling van de begroting in de raadsvergadering kunnen wij u de gevraagde informatie doen toekomen.

240. Pag. 54, Hoeveel geground verklaarde aansprakelijkheidsstellingen hebben vergelijkbare gemeentes?

Antwoord: De buurgemeenten hebben tot op heden tussen de 0 en 10 geground verklaarde aansprakelijkheidsstellingen.

241. Pag. 54, Wat zijn de consequenties als een storingsmelding niet binnen de gestelde termijn naar tevredenheid wordt afgehandeld?

Antwoord: De consequentie van het niet binnen de gestelde termijn afhandelen van een melding is dat de afspraak met betrekking tot de service norm niet wordt gehaald. De consequentie van het niet naar tevredenheid afhandelen van een melding is naast een gemiste kans, dat dit vaak meerwerk oplevert omdat de vraag veelal via een ander kanaal terugkomt.

242. Pag. 55, Wat zijn de criteria waarmee wordt bepaald of lichtmasten aan vervanging toe zijn? Maken energieverbruik en lichtvervuiling hier onderdeel van uit?

Antwoord: De lichtmasten en de armaturen worden vervangen op basis van risico gestuurd beheer. De gemeente hanteert als richtlijn vervangleeftijden 40 jaar voor lichtmasten en 20 jaar voor armaturen conform CROW-methodiek. Op basis van inspectie wordt het werkelijke vervangingstijdstip bepaald. Het energieverbruik en lichtvervuiling maken geen onderdeel uit van de vervangingsafweging. Maar bij vervanging worden de lichtmasten en armaturen aangepast op de huidige stand van techniek en worden innovaties op het vlak van duurzaamheid zoveel mogelijk benut.

243. Pag. 55, "Uit onderzoek (Lemon 2011) kwam een gemiddelde beoordeling van 6,2 voor de openbare ruimte" In de rapportage van het onderzoek door Lemon 'leefbaarheid in Lansingerland' komt maar éénmaal een gemiddelde beoordeling van 6,2 voor de gemeente voor en dat is voor verkeersoverlast in 2007. Ook wordt er in het onderzoek niet gevraagd naar een beoordeling voor de 'openbare ruimte', maar voor de 'woonomgeving'. De woonomgeving had in 2011 een 6,5 als gemeentelijk gemiddelde. Waar komt de beoordeling met een 6,2 vandaan en met welke wordt verder vergeleken?

Antwoord: Er is gezocht naar een waardering van de beleving van de openbare ruimte. Deze werd gevonden in de LEMON 2011. De openbare ruimte in de woonomgeving is gekozen als een indicator voor de leefbaarheid. Het cijfer van 6,5 uit 2011 is, rekening houdend met stevige bezuinigingen op het beheerbudget, licht naar beneden bijgesteld tot een 6,2.

244. Pag. 55, Is er na 2011 nog een onderzoek gedaan naar de beoordeling van de openbare ruimte en wat waren toen de beoordelingen?

Antwoord: In 2014 heeft er een onderzoek plaats gevonden naar leefstijl gericht beheer van de openbare ruimte. De 878 respondenten, deelnemers van het burgerpanel en de woontest, is ook gevraagd naar hun waardering van de openbare ruimte. Hierbij is de inrichting met een 6,7 en het beheer met een 6.4 gewaardeerd.

245. Pag. 55, In 2011 was het kwaliteitsniveau nog geen C, waarop wordt gebaseerd dat dit geen invloed heeft op de uiteindelijke beoordeling van de gebruiker?

Antwoord: Zie antwoord 243.

246. Pag. 55, par 4.2 blijkt de conclusie dat "een hogere mate van tevredenheid [met het onderhoudsniveau van de openbare ruimte] is te bereiken door inwoners te betrekken bij hun leefomgeving en invloed te geven op de inrichting en het beheer". Waaruit blijkt dit?

Antwoord: Dit blijkt bijvoorbeeld uit tevredenheidsonderzoek uitgevoerd door de NS in 2013, waaruit blijkt dat een hogere tevredenheid wordt bereikt door in te zetten op sfeer, comfort en gemak. Ervaringen in andere gemeenten laat dit ook zien: in bijvoorbeeld Dordrecht en Nijmegen is de bewonerstevredenheid toegenomen na het actief betrekken van bewoners bij de openbare ruimte, terwijl de onderhoudskwaliteit niet was toegenomen. Op dit moment is een onderzoek gaande bij het CROW (landelijk kennisplatform voor de openbare ruimte) naar ditzelfde effect.

247. Pag. 55, Is de invloed die de bewoners hebben op de inrichting en het beheer sinds 2011 veranderd en in welke mate?

Antwoord: Ja, in de afgelopen jaren is sterk ingezet op wijkgericht werken, zelfbeheer groen, burgerparticipatie en strategisch omgevingsmanagement. Belangen, ideeën en inbreng van de gebruikers van de buitenruimte worden van informatie tot coproductie betrokken bij het beheer en de inrichting van de buitenruimte.

248. Pag. 56, Vinden de buurtgesprekken in de buurt zelf plaats?

Antwoord: Het doel is de gesprekken in de buurt te organiseren. Dit is wel afhankelijk van een geschikte locatie voor het gesprek.

249. Pag. 56, Hoe wordt de volgorde van de wijkgesprekken bepaald en in welke frequentie vinden ze plaats?

Antwoord: De volgorde van buurtgesprekken wordt bepaald naar aanleiding van door de wijkbeheerders verzamelde signalen en verzoeken uit de buurt, de meldingen en de kwaliteit van de buurt. Ook sluiten wij aan bij initiatieven van bijvoorbeeld 3B-wonen, die ook gesprekken in buurten of wijken organiseert. De frequentie van de gesprekken is afhankelijk van de behoefte in de wijk. In basis zijn er drie gesprekken; kennismaken, plannen op tafel en afspraken maken.

250. Pag. 56, Wat is het verschil tussen een buurtschouw, monitoring en inspecties?

Antwoord: Beide hebben een ander doel. Een buurtschouw maakt de beleving van de deelnemers van de buitenruimte inzichtelijk. Monitoring en inspecties brengt de technische kwaliteit van de assets in beeld.

251. Pag. 56, Na hoeveel tijd is 100% van de storingsmeldingen naar tevredenheid afgehandeld?

Antwoord: Op dit moment wordt 90% van de meldingen binnen de gestelde tijd behandeld. De meldingen die niet binnen de gestelde termijn afgehandeld worden betreffen geen storings, maar wensen of verzoeken.

252. Pag. 57, Hoe zijn de baten opgebouwd?

Antwoord: De baten zijn grotendeels opgebouwd uit volgende inkomsten:

- Recognities/rechten van opstal*
- Reclame: reclameborden op de openbare ruimte*
- Gemeentelijke leges: aanvraag van inritten*
- Schadevergoedingen: schade op wegen veroorzaakt door derden*
- Vergoeding degeneratiekosten: kosten voor aanleg en vervanging van kabels en leidingen door nutsbedrijven*
- Baten begraafrechten: begrafenisrechten, jaarlijkse bijdrage onderhoudskosten, verlenen van rechten*

253. Pag. 58, Is er een vergelijkend onderzoek gedaan waaruit blijkt dat buurttoezicht de objectieve veiligheid verhoogd?

Antwoord: Recent is door onderzoekers van de universiteit van Tilburg aangetoond dat alleen al de aanwezigheid van WhatsApp groepen leidde tot een daling van het aantal gepleegde misdrijven. Er is in Lansingerland geen (aanvullend) vergelijkend onderzoek gedaan. In sommige wijken waar buurttoezicht actief is, zien we wel een gunstiger beeld van de misdaadcijfers. Het is daarbij, door het pakket aan maatregelen, waar buurttoezicht onderdeel van is, lastig om successen onomstotelijk causaal toe te rekenen aan buurttoezicht.

254. Pag. 58, par 4.7 "we zien de vraag om BOA-inzet toenemen". Op welke terreinen? Wat betekent dat voor de begroting? Wordt de inzet uitgebreid? Waarom zouden de Boas moeten controleren ihkv Wet Basisregistratie Persoonsgegevens in 2016 en 2017? Is daar aanleiding voor?

Antwoord: Intern, maar ook extern neemt de vraag om boa inzet toe. De interne vraag neemt toe door bijvoorbeeld de adrescontroles van de Wet Basisregistratie Persoonsgegevens, toename van het aantal blauwe parkeerzones, en andere controlerende en handhavende taken in de openbare ruimte. Extern zien we de behoefte toenemen als gevolg van onze samenwerking met inwoners of ondernemers. Omdat we de inzet vooralsnog niet uitbreiden, er is immers geen dekking voor, levert dit een spanningsveld op in het prioriteren van de inzet.

De adrescontrole in het kader van de Wet Basisregistratie Persoonsgegevens is een landelijke opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en belegd bij de afdeling Publiekszaken. We kijken of de bewoners goed zijn ingeschreven en of niet ten onrechte het adres wordt gebruikt. Vooralsnog voeren de Boas deze controles uit waarmee we bijdragen aan een goede gemeentelijke registratie en het terugdringen van onrechtmatig gebruik van (gemeentelijke) voorzieningen.

255. Pag. 59, Hoe ontwikkelen het aantal woninginbraken en voertuigcriminaliteit in deze regio en landelijk?

Antwoord: Na een opvallende daling in 2014 steeg het aantal woninginbraken in de gemeente Lansingerland in de eerste helft van 2015 met vier procent ten opzichte van dezelfde periode in 2014. Regionaal is er sprake van een lichte daling in het aantal woninginbraken.

In de gemeente Lansingerland vonden 14 procent meer diefstallen van motorvoertuigen plaats in de eerste helft van 2015 ten opzichte van dezelfde periode in 2014. In de Rotterdamse regio daalde dit aantal met 18 procent. De aantallen diefstal uit of vanaf motorvoertuigen daalde in de eerste helft van 2015 ten opzichte van de eerste helft van 2014 met 26 procent. In onze regio was in dezelfde periode een daling van 2 procent zichtbaar.

De regionale en lokale politiecijfers komen uit de recent verschenen veiligheidsmonitor. De landelijke gegevens over 2015 zijn momenteel nog niet beschikbaar.

256. Pag. 59, Zijn er mensen binnen de crisisorganisatie die onder het minimale niveau geoefend of getraind zijn en wat zijn hiervan de gevolgen voor de inzetbaarheid van deze mensen en de veiligheid?

Antwoord: Sinds 2011 organiseren we structureel opleidingen, trainingen en oefeningen voor de gehele crisisbeheersingsorganisatie. Samen met de Hoofden taakorganisaties is bepaald welke opleidingen en oefeningen in 2015 en 2016 nodig zijn om het team optimaal te laten functioneren in geval van een crisis. De sleutelfunctionarissen (dat zijn medewerkers die een cruciale rol hebben binnen de crisisbeheersingsorganisatie, zoals Hoofden taakorganisatie en teamleiders) zijn ruim voldoende getraind en geoefend. Met name de nieuwe collega's worden de komende periode opgeleid maar dit heeft geen consequenties voor de inzetbaarheid want die is voldoende geborgd.

257. Pag. 60, Welke invloed kan een elektriciteitsstoring hebben op het rioelbemalingsgebied, zijn hier geen noodaggregaten voor aanwezig?

Antwoord: De invloed van een elektriciteitsstoring is afhankelijk van de tijdsduur. Bij kortdurende storingen (ca 15 keer per jaar) van één tot enkele uren is binnen een bemalingsgebied voldoende bufferruimte aanwezig om te het vuilwater in het rioolsysteem te op te vangen (voor een periode van 24 uur). Hiervoor zijn geen noodaggregaten noodzakelijk. In uitzonderlijke situaties waar - zoals in buitengebieden - onvoldoende berging aanwezig is, wordt bij calamiteiten per vrachtwagen afgevoerd. Voor storingen langer dan 24 uur is het niet rendabel om een noodaggregaat aanwezig te hebben, omdat deze uitzonderlijk voorkomen.

258. Pag. 61, Hoe presteert de gemeente Lansingerland in vergelijking met andere gemeentes op het punt van het afvalscheidingspercentage?

Antwoord: Er zijn enkele eerste scheidingsresultaten bekend. Deze laten een positieve ontwikkeling zien. De hoeveelheid ingezameld plastic bijvoorbeeld in de maanden juli en augustus verdubbeld tov vorig jaar. Echter het nieuwe contract loopt nog te kort om uitspraken te doen over het totale scheidingspercentage over een geheel jaar.

259. Pag. 61, Is het haalbaar om de frequentie van het ophalen van restafval naar beneden bij te stellen nu het afvalscheidingspercentage toeneemt en daarmee de hoeveelheid restafval afneemt?

Antwoord: Op dit moment beschikt de gemeente nog over te weinig ervaringscijfers ten aanzien van de scheidingsresultaten om hieraan conclusies te verbinden. Het beleid is voor de periode 2014-2018 vastgelegd en de contracten zijn hier op gebaseerd.

260. Pag. 63, Wat was de kostprijs per gewicht opgehaald afval in 2014?

Antwoord: Deze gegevens zijn niet van Irado ontvangen en gelet op de voorbereiding op het nieuwe contract is geen prioriteit gegeven aan het boven tafel krijgen van deze gegevens. Binnen het nieuwe contract zullen de nieuwe gegevens inzichtelijk worden.

261. Pag. 64, Hoe hoog zijn de lagere onderhoudslasten aan de gemeentelijke gebouwen? (In de tekst staat € 113.00, moet dat zijn €113.000, €11.300 of €113,00?)

Antwoord: Dit moet 113.000 zijn. De afname van de kosten houdt met name verband met de afstoting van panden.

262. Pag. 67, Wanneer is de uitkomst van het onderzoek naar het realiseren van alternatieve (tijdelijke) huisvestingsvormen in de gemeente bekend?

Antwoord: Wethouder van Tatenhove heeft aan de raad toegezegd met een plan van aanpak te komen voor het einde van het jaar 2015. Het Plan van aanpak wordt geagendeerd voor de raadsvergadering van 17 december 2015.

263. Pag. 67, Is het opwekken van energie een onderdeel van de afspraken op het gebied van reductie van het netto energieverbruik bij het maken van de prestatieafspraken met de woningbouwcorporaties?

Antwoord: Nee, dit betreft een Niet-Daeb activiteit

264. Pag. 69, par 5.4 "onderzoek naar haalbaarheid bewaakte fietsenstalling Rodenrijs". Naar mijn weten wordt dit al sinds 2014 onderzocht. Waarom duurt het zo lang?

Antwoord: Bij het onderzoek naar een mogelijke bewaakte fietsenstalling bij Station Rodenrijs speelt een aantal aspecten. Zoals de fysieke inpassing van een stalling op een logische plaats. In dat kader heeft er afstemming plaatsgehad met de RET en is gezocht naar een locatie zo dicht mogelijk bij het stationsgebouw. De potentiële locatie is ook stedenbouwkundig getoetst en mede beoordeeld in relatie tot de plannen om de stationslocatie te 'vergroenen'. Een eventuele bewaakte fietsenstalling is financieel gezien alleen mogelijk wanneer daarvoor vanuit de MRDH subsidie kan worden verkregen. Daarnaast zal er financiering gevonden moeten worden voor de exploitatie van een bewaakte/bemenste fietsenstalling. Bij station Berkel-Westpolder wordt er in 2016 een bewaakte fietsenstalling in gebruik genomen als een pilot. Afhankelijk van de ervaringen met deze bewaakte stalling moet worden bepaald of een bewaakte fietsenstalling bij station Rodenrijs wenselijk/haalbaar is. Met de plantoetser van de MRDH heeft maandag 5 oktober jl. afstemming plaatsgehad en is gesteld dat er geen subsidie kan worden verstrekt voor de inrichting van een bewaakte fietsenstalling zonder dat er een dekking aanwezig is voor de exploitatiekosten. De uitbreiding van fietsparkeervoorzieningen zal daardoor gefaseerd plaatsvinden. Bij de plannen voor een groenere stationslocatie zal integraal rekening worden gehouden met een toekomstige fietsenstalling. Daarbij wordt in het plan uitgegaan van een uitbreiding van fietsparkeervoorzieningen op een locatie, waar in een later stadium (wanneer exploitatie financieel geregeld wordt) een omheining en beheerdersloge worden toegevoegd.

265. Pag. 69, Wordt de mogelijkheid tot cameratoezicht op de fietsenstalling op Rodenrijs ook onderzocht?

Antwoord: Net zoals bij de bewaakte fietsenstalling Berkel-Westpolder zal voor de fietsenstalling bij station Rodenrijs de mogelijkheid voor cameratoezicht worden onderzocht.

266. Pag. 71, Waar wordt de bezuiniging van bijna 20% mee behaald?

Antwoord: In de tabel op pagina 71 zijn de begrote lasten 2016 € 819 (2015:€ 1.003). Deze afname van circa € 180.000 komt door:

- € 60.000 minder kosten omdat in de begroting 2015 voor de herziening van het mobiliteitsplan Berkel in 2015 geld is gereserveerd (zie ook blz. 273 jaarstukken 2014). Dit zijn incidentele uitgaven en daarom niet meer aan de orde in 2016.;*
- € 90.000 lagere kapitaalslasten door wijziging van rekenrente (van 3,5% naar 3,0%);*
- € 30.000 minder doorberekende lasten vanuit de urenraming op dit beleidsveld.*

267. Pag. 72, Resultaat 2016 Business case haalbaarheid railterminal. Wie stelt deze business case op?

Antwoord: Samen met de bij het initiatief betrokken belangenverenigingen (VNO-NCW, TLN, EVO) wordt het draagvlak voor een business case railterminal onderzocht. Bij voldoende draagvlak zal vervolgens door de samenwerkende partijen opdracht aan een onderzoeker/onderzoeksbureau gegeven moeten worden.

268. Pag. 75 par 2.5.4 beleidsveld duurzaamheid, inleiding. "hiermee willen ons de komende jaren ontwikkelen tot een energieneutrale ...gemeente". Hieraan is geen meetbare doel voor opgenomen. Op welke termijn is de gemeente energieneutraal?

Antwoord: Wij geven geen concrete datum af waarop de gemeente energieneutraal is omdat dit afhankelijk is van veel factoren waarop wij minimaal invloed hebben. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de noodzakelijke ontwikkeling van een regionaal en/of landelijk warmtenetwerk, de ontwikkeling van de energieprijzen wereldwijd, de economische vooruitzichten van de glastuinbouw en van de ontwikkeling van onze woningvoorraad. De rijksoverheid heeft zichzelf als doel gesteld in 2050 een energie neutrale woningvoorraad te hebben. Deze doelstelling is voor ons dan ook richtinggevend.

269. Pag. 75, Wanneer kunnen we een uitwerking verwachten van de programmaliijnen 1 tot 3?

Antwoord: De programmaliijnen van het actieprogramma duurzaamheid zijn uitgewerkt in concrete projecten die als bijlagen bij het actieprogramma horen. Tijdens een presentatieavond op 29 september zijn het actieprogramma en de lopende activiteiten toegelicht. Conform het actieprogramma informeren wij u over de voortgang tijdens de P&C cyclus en voeren wij in het 2e kwartaal van 2016 een evaluatie uit die wij ook aan de raad sturen.

270. Pag. 76, Wat zijn de bate die bij 20.000 kWh duurzaam opgewekte energie hoort die in de kengetallen staat? (in de tabel staat (-) bij de baten)

Antwoord: Dit is afhankelijk van waar de energie duurzaam opgewekt wordt. Als dat bij particulieren is, gaan we uit van een energieprijs van gemiddeld 23,8 cent per kWh. Dit komt dit neer op € 4.760,00. Als we uitgaan van de prijs voor grootverbruikers, gaan we uit van

gemiddeld 6 cent per kWh. Dat komt neer op €1.200,00. Dit zijn de jaarlijkse baten, zolang als dat de opwekker in gebruik is, en heeft daarmee een terugverdientijd van circa 7 jaar tot 11 jaar . Daarnaast dient het een maatschappelijk belang wat een meerjarig effect heeft en niet in baten te meten is.

271. Pag. 77, Hoe moet “>10” onder het kopje 'Ontwikkeling slachtofferongevallen' worden geïnterpreteerd?

Antwoord: Bij Kengetallen Programma 5 is voor ‘ontwikkeling slachtofferongevallen’ voor de jaargangen 2015 en 2016 ‘>10’ aangegeven, omdat op basis van de cijfers over 2013 en 2014 (pas recent beschikbaar gekomen) aangenomen wordt dat het aantal slachtofferongevallen over 2015 en 2016 meer dan 10 zal zijn. In 2013 zijn er binnen de gemeentegrenzen van lansingerland 37 slachtofferongevallen geregistreerd, waarvan 10 ernstige slachtofferongevallen. In 2014 zijn er 44 slachtofferongevallen geregistreerd, waarvan - net zoals in 2013 - 10 ernstige slachtofferongevallen. Doordat er pas sinds 2013 weer een betere registratie van ongevallen plaatsvindt, kunnen aan deze cijfers voorsnog weinig conclusies worden verbonden. De toename in 2014 van het aantal ongevallen ten opzichte van 2013 moet daarom voor een deel waarschijnlijk ook worden toegeschreven aan de verdere verbetering van de registratie. Pas bij een analyse over meerdere jaargangen - op grond van een adequate registratiegraad - is het mogelijk om trends en ontwikkelingen te signaleren. Wanneer de cijfers over 2015 bekend zijn kan de beoogde analyse over de jaargangen 2013-2015 plaatsvinden en op basis van drie jaren een analyse worden gemaakt van de verkeersongevallen in Lansingerland. Aan de hand van de resultaten en daaraan te verbinden conclusies kan gericht(er) inzet worden gepleegd op de onderdelen (infrastructuur, verkeerseducatie, gedragsbeïnvloeding, etc.) die gezamenlijk van invloed kunnen zijn op het terugdringen van de verkeersonveiligheid.

Vanzelfsprekend is en blijft het streven om zo min mogelijk ongevallen te hebben. Het beleid is er dan ook op gericht om (ernstige) slachtofferongevallen te beperken en zeker om verkeersdoden te voorkomen. Verkeersongevallen zijn echter in meer dan 90% van de gevallen toe te schrijven aan menselijk falen. Daarmee blijft het verkeersgedrag van de verkeersdeelnemers in een belangrijke mate (mede) bepalend voor de verkeersveiligheid.

272. Pag. 77, Hoe wordt de 100 ton CO2 uitstoot vermeden?

Antwoord: Dit willen wij realiseren met het aanleggen van een e-laadpaal infrastructuur en het stimuleren van het gebruik van elektrisch vervoer. Maar ook door de samenwerking in de alliantie die is voortgekomen uit de dialoog met de samenleving en welke zich richt op het emissie vrij krijgen van vervoer in Lansingerland.

273. Pag. 77 Hoe en waar wordt de 20.000 kWh duurzaam opgewekt en komt deze bovenop de 100 ton vermeden CO2 uitstoot?

Antwoord: Het duurzaam opwekken van energie willen we op meerdere manieren realiseren, zoals het stimuleren van het gebruik van zonnepanelen bij zowel particulieren als bedrijven en door het onderzoeken van de mogelijkheid tot windenergie. De duurzaam opgewekte energie komt bovenop de 100 ton vermeden CO2 uitstoot.

274. Pag. 79, “De gemeente heeft een overeenkomst met Optisport voor het beheer en de exploitatie van een groot aantal maatschappelijke accommodaties” betekent dat dat er ook maatschappelijke accommodaties zijn waar dat niet het geval is? hoe is deze situatie ontstaan?

Antwoord: De gemeente heeft er in de voorbereiding van de aanbesteding van het beheer en exploitatie van accommodaties voor gekozen om alle binnensportaccommodaties, kinderdagopvangcentra (welke niet gevestigd zijn in bijvoorbeeld een school) en multifunctionele accommodaties binnen de aanbestedingen te betrekken. Dat betekent dat bijvoorbeeld het zwembad (reeds onder contract), het gemeentehuis en de gemeentewerf (interne organisatie) en onderwijsvoorzieningen (overdragen aan schoolbesturen) hier geen onderdeel van zijn.

275. Pag. 89, Wat heeft het verhuren van het gemeentehuis sinds de bouw gekost en wanneer wordt verwacht dat deze kosten terugverdiend zijn?

Antwoord: Ten aanzien van het verhuren van het gemeentehuis heeft de gemeente investeringen gedaan in het afschermen van het verhuurde deel en niet-verhuurde deel. Verder zijn er ambtelijke uren en makelaarskosten geïnvesteerd. Deze investeringen zijn door de twee huurders al goed gemaakt.

276. Pag. 95, Hoe zien de woonlasten er uit voor alleenstaande?

Antwoord: Hieronder treft u net als de in de begroting opgenomen woonlasten voor een meerpersoonshuishouden die van een eenpersoonshuishouden aan.

Eenpersoonshuishouden met een eigen woning (fictieve WOZ - waarde, per 1 januari 2014, van € 250.000)

bedragen x € 1,-

	Aanslag 2015	Aanslag 2016	verschil absoluut	t.o.v. 2015 %
OZB	376,25	378,04	1,79	0,50
Afvalstoffenheffing	285,60	229,92	-55,68	-19,50
Rioolheffing	229,32	230,52	1,20	0,50
Totale aanslag gemeentelijke belastingen (via SVHW)	891,17	838,48	-52,69	-5,90
Precario (via waterverbruik DUNEA)	0,00	8,00	8,00	100,00
Totale aanslag gemeentelijke belastingen en DUNEA	891,17	846,48	-44,69	-5,00

Eenpersoonshuishouden met een huurwoning

bedragen x € 1,-

	Aanslag 2015	Aanslag 2016	verschil absoluut	t.o.v. 2015 %
Afvalstoffenheffing	285,60	229,92	-55,68	-19,50
Rioolheffing	229,32	230,52	1,20	0,50
Totale aanslag gemeentelijke belastingen (via SVHW)	514,92	460,44	-54,48	-10,60
Precario (via waterverbruik DUNEA)	0,00	8,00	8,00	100,00
Totale aanslag gemeentelijke belastingen en DUNEA	514,92	468,44	-46,48	-9,05

277. Pag. 112, Welke risico's geven de 43% in slechte staat verkerende houten beschoeiingen?

Antwoord: De risico's betreffen het afkalven van oevers en zijn dus zeer beperkt en beheersbaar, de beschoeiingen die in slechte staat verkeren worden in komende beheerplanperiode 2017-2024 vervangen.

278. pag. 42, als doelstelling bij spoor 2, maatschappelijke ondersteuning en 3, werk en inkomen, staat opgenomen dat er in 2016 en verder goedkopere ondersteuning wordt geboden en ouderen meer op elkaar en minder op het programma steunen, maar dat er geen verlaging van het budget is. Komt dat door de groeiende doelgroep of kosten of komt het doordat we de winst van die verschraling niet in durven te boeken?

Antwoord: Het komt door de groeiende doelgroep. Er is geen sprake van verschraling van het aanbod zelf, maar van spreiding over meer mensen met een hulpvraag.

279. pag. 93, Er is een stelpost van €1,1 mln opgenomen, waar zou deze voor gebruikt worden en waardoor komt het vermoeden dat dit niet is gedekt door het huidige contract?

Antwoord: Het betreft een stelpost onvoorzien. Ten aanzien van dit bedrag is een uitgebreide onderbouwing gemaakt in de vorm van een risico-inventarisatie. Te denken valt aan vergoedingen vanuit het afvalfonds (afhankelijk van kwaliteit en vermarktingsmogelijkheden) en mogelijk achterstallig onderhoud of veranderende milieuwetgeving ten aanzien van het afvalbrengstation. Het afvalcontract met de nieuwe inzamelaars en verwerkers biedt voldoende waarborgen. Echter, exogene factoren (zoals afval hoeveelheden, rijksheffingen, wetgeving, gedrag bewoners etc.) kunnen ervoor zorgen dat de kosten toch hoger zijn dan de directieraming.

280. pag. 94, Wij verwachten een stijging van onze bevolking, maar de inwonergelateerde heffingen worden niet geïndexeerd. Dat is raar, bij een gestegen bevolking verwacht je toch ook meer lijkbezorging, leges burgerzaken en honden? Hoe zit dat?

Antwoord: De geraamde opbrengst van de ozb, riool - en afvalstoffenheffing is gekoppeld aan de groei van de gemeenten (meer woningen en inwoners en huishoudens). Omdat er geen directe koppeling is tussen de omvang van het aantal inwoners / huishoudens in de gemeente en de geraamde opbrengst van de lijkbezorgingsrechten, leges burgerzaken en hondenbelasting worden de ramingen niet automatisch aangepast op basis van de bevolkingsprognose. Belangrijke bevolkingsstijgingen worden uiteraard wel betrokken bij de raming van deze inkomsten.

8 Vragen VVD

281. Blz. 7 “Het op orde brengen van onze financiën had de afgelopen jaren prioriteit. En dat heeft zijn vruchten afgeworpen”. Het is een gemis dat niet met een paar grote streken is aangegeven wat er zoal is gedaan en waar we nu staan. Nu is niet duidelijk welke maatregelen zijn getroffen én waarom de grondexploitaties nog steeds de Achilleshiel vormen.

Antwoord: In de eerste alinea van hoofdstuk 1.2 (blz 10) staat dit op hoofdlijnen beschreven. “ de gedegen financiële positie is een gevolg van een scherpe sturing op de uitgaven, extra ozb-verhogingen, bezuinigingen en het verder in control raken”. In hoofdstuk 3.8 zijn de bezuinigingen en OZB-stijgingen weergegeven. Ook wordt scherp gekeken naar de mogelijkheden om onze Grondexploitaties verder te optimaliseren (recent Westpolder). Onze grondpositie vormt achilleshiel vanwege het niet realiseren van de geprognostiseerde grondverkoop de komende jaren in het algemeen en het niet behalen van de verwachten verkopen bedrijventerreinen in het bijzonder.

282. Blz. 7 Welke concrete actie stelt het college zichzelf bij de vraag “of vraag en aanbod van sociale huurwoningen nog op elkaar aansluiten” mede in het licht van de plicht om aan statushouders huisvesting te bieden? Gaat de eventuele bouw van extra sociale huurwoningen ten koste van het resultaat van de geplande gemeentelijke grondexploitaties?

Antwoord: Er wordt beseft dat dit extra druk op de woningmarkt geeft. Alternatief en aanvullende woningbouw wordt onderzocht, evenals eventuele financiële effecten daarvan. Indien dit negatieve effecten heeft op de grondexploitaties wordt dit voorgelegd aan de raad.

283. Blz. 7 Waarop baseert college verwachting dat preventief toezicht wordt opgeheven?

Antwoord: In hoofdstuk 1.2 wordt hier uitgebreid op ingegaan. Samengevat komt het erop neer dat ten eerste wordt voldaan aan de voorwaarden die gelden voor repressief toezicht, zijnde een positieve algemene reserve en positieve jaarschijven. Daarnaast zijn in de begroting 2016 alle formele bezwaren die repressief toezicht in 2015 in de weg stonden, (met goedkeuring van de provincie) opgevolgd. Het betreft een lagere rentetoerekening aan Wilderszijde, het invullen van de bezuinigingstaakstelling en het herijken van de beheerplannen.

284. Blz.8 Wat doet de gemeente concreet als er staat: we faciliteren activiteiten en evenementen van onze sociale partners? Voor welke tijdelijke natuur en energieprojecten heeft de gemeente kansen gecreëerd? Hoeveel kost dat de belastingbetaler? Wanneer zijn die projecten voorgelegd aan de raad?

Antwoord: Activiteiten en evenementen: bijvoorbeeld door subsidies te verstrekken voor culturele activiteiten en evenementen en andere activiteiten van sociale partners die bijdragen aan de beleidsdoelen; of door het gemeentehuis ter beschikking te stellen bijvoorbeeld in de week van de dementie voor de openlucht film Still Alice.

285. Blz .9 en Blz.124 Hoeveel geld is de gemeente jaarlijks kwijt aan burgerparticipatie?

Antwoord: Het totaalbedrag is niet in kaart te brengen. Het budget voor burgerparticipatie zit in de begroting impliciet opgenomen als onderdeel van het programma. Immers, in zoveel mogelijke trajecten betrekken wij inwoners in een zo vroeg mogelijk stadium. Er is wel een budget ten behoeve van de inzet van communicatiemiddelen om burgerparticipatietrajecten te ondersteunen. Dit bedraagt € 50.000.

286. Blz. 9 Er word in de eerste alinea gesproken over 'dialoog met de samenleving'. Is het effect hiervan al duidelijk? en zo ja, wat is dan het effect?

Antwoord: De alliantiefabriek van 10 juni 2015 heeft 20 allianties opgeleverd. Inmiddels zijn tweederde van de allianties ‘opgestart’. Tijdens de alliantiefabriek van juni 2015 zijn 20 allianties gesloten. Het opstarten en tot uitvoering brengen van allianties heeft een - afhankelijk van de soort alliantie- een bepaalde doorlooptijd. Eind 2016 kunnen we een balans opmaken van de concrete resultaten. Het resultaat per alliantie is opgenomen in de placemat ‘Alliantiefabriek Lansingerland’ (corsanummer I15.23203, via RIS verspreid en op website Lansingerland).

287. Blz. 10 Wat zal het betekenen voor de begroting als er halverwege een begrotingsjaar een extra tegenvaller ingeboekt moet worden ivm VPB? Waarom wordt er in het geheel nog geen maatregel getroffen, terwijl al wel bekend is dat deze regel eraan komt?

Antwoord: Om risico's (waaronder het risico op het betalen van VPB) op te vangen heeft de begroting structurele overschotten. Deze bedragen minimaal 3 mln. per jaar. Indien het slechtste scenario, zoals nu indicatief berekend door PwC, werkelijkheid wordt dan kost VpB ons ongeveer 0,5mln per jaar. Er is op dit moment dus nog geen direct aanleiding om maatregelen te treffen.

288. Blz. 10 “De begroting 2016-2019 is robuust, tot op zekere hoogte kunnen mogelijke tegenvallers binnen het overschot van de jaarschijven worden opgevangen”. Welke hoogte?

Antwoord: In de begroting 2016-2019 wordt voor komende jaren telkens een begrotingsoverschot verwacht. De omvang van deze begrotingsoverschotten is gelijk het maximumbedrag dat beschikbaar is om eventuele tegenvallers op te vangen.

289. Blz. 10 Ten aanzien van de invoering van Vennootschapsbelasting lijkt het verdisconteren van een best guess in de meerjarenbegroting een must, toch? Het gaat immers naar schatting van PwC om een jaarlijks bedrag van tussen € 0 en € 0,45 mln., waarbij € 0 als meest waarschijnlijk wordt genoemd.

Antwoord: Het is op dit moment onmogelijk een best guess te doen omdat nog volledig onduidelijk is wat het spelregelkader wordt. We hopen dat ministerie en fiscus de komende maanden duidelijkheid geven over de spelregels, maar dat zou ook zomaar langer kunnen duren. Zoals op de presentatieavond in september verteld, moeten we tot die tijd alle opties open houden. Primair is daarbij de vraag aan de orde of het grondbedrijf eigenlijk wel Vpb-plichtig is. Niets is dus zeker, daarom is ook geen best guess te maken en wordt de Vpb voor GREXen voornamelijk niet in de begroting verwerkt.

290. Blz. 10/17 De aangekondigde wijziging in de verslaggevingsregels (BBV) per 1-1-2016 heeft per saldo ca. € 2 mln. negatief effect op de jaarschijven, o.a. omdat NIEGG (Wilderszijde) wordt afgeschaft en er minder rente aan grondexploitaties mag worden toegerekend. Zou het niet van prudent beleid getuigen om deze wijziging juist wél in de begroting te verdisconteren?

Antwoord: Voor de begroting 2016 gelden de huidige BBV voorschriften. Daar toetst de Provincie ook op. Tot de herijking is nog niet besloten. Daarom is de begroting nog op basis van de huidige BBV. Uit oogpunt van transparantie en om inzichtelijk te maken wat de mogelijke effecten zijn is een extra (niet verplicht) onderdeel aan de begroting toegevoegd. Ambtelijk heeft de PZH hier waardering voor uitgesproken (Lansingerland is een van de weinige gemeenten die dit heeft gedaan tot nu toe).

291. Blz. 10:"Financieel perspectief", "Risico's": Als de BBV verandert heeft dit grote financiële consequenties, waarom kiest het college ervoor hier geen scenario uit te rekenen (met nieuwe inkomsten en uitgaven) - Idem voor de BPV en de grondexploitaties

Antwoord: Zie paragraaf 1.3 er is een doorrekening gemaakt van de effecten van het nieuwe BBV. In paragraaf 3.2.6. zijn ook scenario's zichtbaar waarin VPB moet worden betaald, de verkopen achter blijven, de rente stijgt en de budgetten voor sociale domein worden overschreden met 5%. Er zijn dus scenario's doorgerekend.

292. Blz. 13:"Afboeking maatschappelijke activa" Op grond waarvan is de 11 miljoen gekozen?.

Antwoord: Door een vrijval van de voorziening verlieslatende complexen (als gevolg minder negatief worden GREX Westpolder) op de grondexploitatie Westpolder van ruim 21 mln is besloten bij de kadernota om de helft hiervoor in te zetten als bezuinigingsvoorstel door het afboeken van maatschappelijke activa en om op deze manier de jaarschijven te ontlasten.

293. Blz. 10 Eerste alinea, hoe ziet de scherpe sturing op de uitgaven er in de praktijk uit?

Antwoord: Dit betekent dat nut en noodzaak van uitgaven aangetoond dient te worden, dat eventuele budgetoverschrijdingen primair binnen het eigen beleidsterrein dienen te worden opgelost en dat alle relevante budgetten periodiek tegen het licht worden gehouden om na te gaan of er speciale actie is vereist dan wel dat een vrijval kan worden gerealiseerd.

294. Blz. 13 Kun u in het overzicht 'ontwikkeling algemene uitkering' de grote tekorten bij het sociaal deel in 2018 en 2019 verklaren?

Antwoord: De nadelige verschillen bij het sociaal domein in 2018 en 2019 kunnen als volgt verklaard worden.

In de kadernota 2015 (T15.06879) is, op basis van de destijds bekende informatie, een inschatting gemaakt van hoe de invoering van het objectieve verdeelmodel voor 2 van de 3 D's (te weten jeugdzorg en nieuwe Wmo) financieel uit zou pakken (zie kadernota, paragraaf 4.4. objectieve verdeelmodel jeugdzorg en Wmo (nieuw)).

Aangezien de informatie over de 3 D's in de meicirculaire 2015, op basis van een veranderde wijze van ingroei van het objectieve verdeelmodel, een andere uitkomst voor de uitkeringen te zien gaf leiden een en ander voor de begrotingsjaren 2018 en 2019 tot een nadelig effect ten opzichte van de opgenomen bedragen in de kadernota 2015.

Voor een cijfermatige toelichting treft u hieronder aan de vermelde bedragen in de kadernota 2015, die op basis van de meicirculaire 2015 en de verschillen tussen beide.

	bedragen x € 1.000			
Algemene uitkering (AU), deel sociaal domein	2016	2017	2018	2019
Mutatie meicirculaire 2015	490	837	803	815
verwerkt in KN 2015 (zie tabel blz. 9)	400	775	1.150	1.150
Verschil t.o.v. VJN / KN 2015	90	62	-347	-335

De verschillen, ten opzichte van de kadernota 2015, staan vermeld in de raadsbrief naar aanleiding van de meicirculaire 2015 (U15.08930) en in begroting 2016 - 2019 (blz. 13)

295. Blz. 14 Weet u de hoogte van de forse korting op de inkomsten 'participatie'? Zijn statushouders meegenomen in de berekening bij de aantal uitkeringen (zie ook blz 49, max 552 uitkeringsgerechtigden)?

Antwoord: In de meicirculaire 2015 is een verlaging aangekondigd van de middelen voor participatie in 2016 ten opzichte van 2015 van ruim € 170.000,-. In de recente septembercirculaire is deze verlaging teruggebracht tot € 134.000,-. Ten opzichte van de septembercirculaire 2014 is dit echter nog steeds een verlaging van ruim € 347.000,-. Bij de berekening van het aantal bijstandsuitkeringen hebben wij rekening gehouden met onze taakstelling voor de huisvesting van statushouders.

296. Blz. 17 Om de BBV-wijziging ten aanzien van de verslaggevingsregels af te doen als "louter financieel technische stelselwijziging die leidt tot een verschuiving van kosten en opbrengsten in de tijd" is ons inziens te gemakkelijk. Het gaat toch juist om de ontwikkeling in de tijd, niet een gemiddelde over langere tijd?

Antwoord: Kern van deze opmerking in de begroting is dat de inschatting van de toekomstige kasstromen van de grondexploitaties zelf door een wijziging van het BBV niet wijzigen.

297. Blz. 24: "Nieuwe vergader structuur", Waarom staat er dat "de in 2015 gekozen nieuwe vergaderstructuur in 2016 wordt geïmplementeerd" terwijl dit nog niet door de raad is besloten?

Antwoord: De raadsbrede voorbereidingen zijn in volle gang, alles gericht op genoemde doelstelling. In de begroting houden we rekening met reële en in gang gezette ontwikkelingen, wanneer de raad toch anders zou besluiten vervalt uiteraard de begrotingsdoelstelling.

298. Blz. 25: Wat zijn de geraamde kosten van de het concept nieuwe vergaderstructuur ?

Antwoord: We verwachten op dit moment geen extra kosten. Na besluitvorming is pas volledig zicht op de gevolgen en kan bij de begroting 2017 hierop worden geanticipeerd.

299. Blz. 26: "Beleidsveld samenwerking: Wat willen we bereiken". Welk meetbare doelen heeft het college voor ogen voor burgerparticipatie en op welke dossiers ?

Antwoord: Op diverse manieren betrekken we inwoners in een vroeg stadium bij beleid en uitvoering, waar we in 2016 de nadruk leggen op burgerkracht en dat inwoners meer eigen verantwoordelijkheid mogen en kunnen nemen. De rol van de gemeente ligt met name in het stimuleren en verbinden. Het aantal dossiers is onbepaald en mede afhankelijk van de vraag uit de samenleving.

300. blz. 43. Gesproken wordt over groot nadeel op de jeugdzorg. Kunt u uitleggen waar dat precies door komt?

Antwoord: De verhoogde uitgaven voor jeugdhulp betreffen vooral een hogere inleg in de GR Jeugdhulp. Hier tegenover staan ook hogere inkomsten in 2016 (die zijn niet zichtbaar in programma 3 maar maakt onderdeel uit van de Algemene Uitkering in Algemene Dekkingsmiddelen): het macrobudget Jeugd is verhoogd omdat het Rijk stapsgewijs een objectief verdeelmodel invoert. Daarnaast ontstond in 2015 reeds een tekort omdat ook organisatiekosten doorbelast moesten worden uit het Jeugdbudget. Dat betreft een bedrag van rond de 5 ton. Daarnaast moet in 2016 nog de 3% betaald worden uit 2015 (€ 195.000). In totaal resulteert dit in een nadeel van € 985.000 op jeugd ten opzichte van de inkomsten voor jeugd (sociaal domein) vanuit de algemene uitkering.

301. blz. 44 Er staat dat er in 2016 50.000 en in 2017 70.000 extra wordt bezuinigd op jeugd en jongeren werk. Kun je uitleggen waarom, mede gezien de coalitie juist voor preventie wil kiezen? Wat is het effect van deze bezuiniging?

Antwoord: Hiermee wordt de opdracht uitgevoerd om 50 % te korten op het budget jeugd- en jongerenwerk zoals geformuleerd in de Kadernota 2013. Zie vraag en antwoord 19, 119, 146

302. blz. 50 Er staat beschreven in de tweede alinea ' Wij nemen hierin onze verantwoordelijkheid en trekken voor het oplossen ..... Vluchtelingenwerk. Hoe ziet deze verantwoordelijkheid eruit?

Antwoord: De raad ontvangt in december een plan van aanpak over het opvangen van de verhoogde taakstelling. In het plan van aanpak worden de oplossingen en knelpunten benoemd.

303. blz. 51 Overzicht Jeugd; Percentage problematiek dat is opgelost in de niet vrij-toegankelijke hulp word op 20% gesteld. Welke onderbouwing ligt hiervoor ten grondslag?

Antwoord: In het door u vastgestelde beleidsplan 3D Lansingerland (T13.06120) hebben we de landelijke aanname dat 80% van de inwoners het op eigen kracht redden, dat 15% van de inwoners meedoet met behulp van lichte ondersteuning en 5% met intensieve ondersteuning, overgenomen.

304. Blz. 52 Aantal bijstandsgerechtigden wordt in 2016 geschat op 552 in 2015 is dit nog 571. Wat is de reden voor deze afname?

Antwoord: We zijn in 2015 gestart met onze groepsaanpak gericht op werk. In 2016 zetten we deze intensieve aanpak gecombineerd met onze werkgeversbenadering voort. We streven hiermee naar een daling van het aantal bijstandsgerechtigden. Zie hierover ook het

Uitvoeringsplan Participatie 2015-2018, 'Werken aan een toekomstperspectief' (T15.00117), gestuurd op 9 juni (U15.07328).

305. Blz 53:Laatste bullet: wat wordt bedoeld met "het product?"

Antwoord: De tekst zou moeten zijn: hogere doorbelasting op uren op meerdere producten zorgt voor een extra kostenpost van € 278.000,- op dit programma.

306. Blz. 54: Het college stelt zich als doel dat 100% van de wijken op beleving van behoefte van gebruikers een 6,2 of hoger scoort, Waarom stelt het college zich tevreden met een 6+ en streeft het niet naar 7 of hoger ?s

Antwoord: Het streven is er altijd op gericht zo hoog mogelijk te scoren. Echter het kwaliteitsniveau van de buitenruimte is bijgesteld van niveau B naar niet lager dan niveau C. De gebruikers zullen de komende periode de verlaging naar niveau C gaan ervaren. Dit beperkt de mogelijkheden de waarderingscijfers op een hoger niveau te brengen. Daarnaast wordt de waardering van de buitenruimte door de gebruikers niet enkel bepaald door het onderhoudsniveau, de inrichting, het gebruik en betekenis van de buitenruimte hebben hierop ook invloed. Deze laatste factoren zijn vaak niet direct beïnvloedbaar, zodat ook op basis hiervan het handhaven van een score van 6,2 als reëel wordt gezien.

307. Blz. 54: Behoeft van gebruikers: Hoe verhoudt deze 6,2 zich tot de gemeenten om ons heen ? Waarom is het college tevreden met "10 gegronde verklaarde aansprakelijkheidsstellingen per jaar". Is dit boven op onder het landelijk gemiddelde ?

Antwoord: Dit is een reëel aantal kijkende naar buurgemeenten en ervaringcijfers uit het verleden.

308. Blz. 58, paragraaf 4.7 en : "we pakken meldingen goed en adequaat op (..) overlast bestrijden we binnen de prioriteiten die zijn gesteld". Wat zijn de prioriteiten ? - Welke meetbare resultaten wil het college behalen op het beleidsveld veiligheid en leefbaarheid ? (bijvoorbeeld tegengaan inbraken etc.)

Antwoord: De integrale prioriteiten die de raad meerjarig stelde en die we tussentijds in het jaaractieplan bekijken, zijn; woninginbraken, jeugd, verkeersveiligheid en veiligheidsbeleving. De meetbare resultaten die het college wil behalen staan in de tabel onder 2.4.4 van de begroting.

309. P58: Waar is in deze begroting verdere onderverdeling begroting beleidsvelden te vinden? Concreet voorbeeld: waar staat welk bedrag aan buurtpreventie wordt besteed, waar staat hoeveel boa's er zijn en welk bedrag daarvoor is begroot?

Antwoord: In deze begroting is een verdere onderverdeling van de beleidsvelden niet opgenomen. Deze bedragen staan in onze financiële administratie. Dit heeft ook een link met het duale stelsel waarbij de raad een kaderstellende en controlerende taak heeft terwijl het college bestuurt, uitvoert en verantwoording aflegt.

310. Blz. 63: 2.4.4. - Wat betekend 85% voor percentage met beeldkwaliteit C voor de andere 15% (mag die dan ook b.v.niveau D hebben ?)

Antwoord: Dit is een omissie in de tabel. Zoals aangegeven bij doelstelling 4.1 dienen alle wijken te voldoen aan minimaal kwaliteitsniveau C.

311. Blz. 65:5.2. Vergroten van keuze vrijheid en gevarieerd aanbod. - Zijn er nog andere maatregelen gepland ter bevordering van de keuze vrijheid ?

Antwoord: In de woonvisie wordt dit in beleidsdoel 1 nader uitgewerkt. In bijlage (uitvoeringsmaatregelen) worden de acties aangegeven die dit beleidsdoel betreffen.

312. Blz. 69: 5.5 "We werken aan de bevordering van de verkeersveiligheid". - Welke verkeersveiligheidsverbeteringen wil de gemeente daadwerkelijk gerealiseerd hebben in 2016?

Antwoord: In het vierde kwartaal van dit jaar en in de eerste helft van komend jaar worden op diverse locaties onnodige fietspaaltjes verwijderd en daar waar deze met redenen gehandhaafd moeten blijven vinden aanpassingen aan markering en type paal plaats om deze conform de richtlijnen veilig te krijgen voor de fietsers.

Bij herinrichting en reconstructies van de wegen wordt in het ontwerp rekening gehouden met de aanbevelingen volgens de uitgangspunten van Duurzaam Veilig Verkeer, zodat de verkeersinfrastructuur kan worden verbeterd, door werk-met-werk te maken.

Knelpunten zoals rotonde Klapwijkseweg/Oudlandselaan worden opgepakt en via effectieve infrastructurele aanpassingen verbeterd. Om de verkeersveiligheid verder te bevorderen wordt er via de scholen aandacht besteed aan verkeerseducatie. In 2016 organiseert de gemeente een E-bike cursus waarvoor subsidie is aangevraagd en beschikt. Momenteel wordt in samenspraak met de Fietsersbond gewerkt aan het opstellen van het plan voor Aanpak fietsveiligheid. Daarnaast wordt ingezet op het rouleren van de dynamische snelheidsdisplays om de weggebruikers meer en beter bewust te maken van de snelheid waarmee men rijdt op specifieke plaatsen, zoals bij schoolomgevingen of op schoolroutes.

313. Blz. 70: 5.5 Verkeersveiligheid: -Voorziet het college ook nog in daadwerkelijke infrastructuur maatregelen (b.v. aanpassingen rotondes etc.) in de plannen voor verbetering van de verkeersveiligheid?

Antwoord: Om de verkeersveiligheid te bevorderen wordt er via de scholen aandacht besteed aan verkeerseducatie. In 2016 organiseert de gemeente een E-bike cursus waarvoor subsidie is aangevraagd en beschikt. Momenteel wordt in samenspraak met de Fietsersbond gewerkt aan het opstellen van het plan voor Aanpak fietsveiligheid. Daarnaast wordt ingezet op het rouleren van de dynamische snelheidsdisplays om de weggebruikers meer en beter bewust te maken van de snelheid waarmee men rijdt op specifieke plaatsen, zoals bij schoolomgevingen of op schoolroutes.

314. Blz. 70: Verkeerscirculatie: - Wat zijn de plannen buiten Berkel voor het behouden en verbeteringen van de verkeerscirculatie ?

Antwoord: In het vierde kwartaal van dit jaar en in de eerste helft van komend jaar worden op diverse locaties onnodige fietspaaltjes verwijderd en daar waar deze met redenen gehandhaafd moeten blijven vinden aanpassingen aan markering en type paal plaats om deze conform de richtlijnen veilig te krijgen voor de fietsers.

Bij herinrichting en reconstructies van de wegen wordt in het ontwerp rekening gehouden met de aanbevelingen volgens de uitgangspunten van Duurzaam Veilig Verkeer, zodat de verkeersinfrastructuur kan worden verbeterd, door werk-met-werk te maken. Knelpunten zoals rotonde Klapwijkseweg/Oudelandselaan worden opgepakt en via effectieve infrastructurele aanpassingen verbeterd.

315. Blz. 84 Verhuur gemeentehuis is in de begroting 2017 gesteld op 430.000 euro. Waarom is dit t.o.v. de andere jaren een stuk hoger?

Antwoord: In 2017 zijn i.v.m. verhuur aan een nieuwe partij kosten geraamd voor het 'verhuurklaar' maken (de delen van het kantoorgedeelte fysiek scheiden). Overigens, als in 2016 een nieuwe huurder gevonden wordt, zullen deze kosten in 2016 gemaakt moeten worden, maar komen ook de inkomsten eerder.

316. Blz. 93 Het instellen van een "egalisereserve afvalstoffenheffing" gaat toch in tegen het beleid om dergelijke reserves af te schaffen?

Antwoord: In Besluit Begroten Verantwoorden (BBV) is de mogelijkheid opgenomen om reserves te treffen voor toekomstige uitgaven. Aangezien er een onvoorspelbaarheid is ten aanzien van bijvoorbeeld rijksheffingen, wordt voorgesteld een egalisereserve afvalstoffenheffing in te stellen en zo een mogelijk grillig verloop van de afvalstoffenheffing in de toekomst te voorkomen. Dit draagt bij aan het beeld van een voorspelbare overheid. Daarnaast zorgt de nog in te stellen reserve ervoor dat middelen die verkregen zijn via de afvalstoffenheffing ook aangewend worden voor afvalbeheer of voor reductie van afvalstoffenheffing.

317. Blz. 93 Vindt met de verlaging van de afvalstoffenheffing ad € 69,60 een volledige compensatie plaats voor de OZB-verhoging in 2015 met 12,5 %?

Antwoord: Ja, de extra stijging van de ozb in 2015 met 12,5% wordt meer dan gecompenseerd in 2016.

De extra stijging van de ozb in 2015 met 12,5% leidde voor een eigenaar van een woning met een (fictieve) WOZ - waarde van € 250.000, per 1 januari 2013, tot een stijging van de woonlasten met afgerond € 39,50.

318. Blz. 97 Waarde-ontwikkeling WOZ: op basis waarvan wordt die waarde-ontwikkeling vastgesteld/

Antwoord: Voor toelichting zie: <http://www.svhw.nl/10-vragen/belastingen-tarieven/323-hoe-wordt-de-woz-waarde-bepaald>

319. In zijn algemeenheid: zijn er op de balans diensten opgenomen die onderdelen binnen de gemeente aan elkaar doorrekenen? Zo ja, wat betekent dit voor het weerstandsvermogen?

Antwoord: Als onderdeel van de boekwaarde van de grondexploitaties worden VTA (interne uren) en rente geactiveerd. Dit zijn interne doorberekeningen. Voor het weerstandsvermogen betekent dit niets. Met deze effecten is rekening gehouden bij het bepalen van het tekort op de grondexploitaties (voorziening grondexploitaties).

320. Op blz. 34 en verder is sprake van een cultuurhuis. Moeten wij dat als een virtuele verzameling van culturele activiteiten zien, of is het de bedoeling dat er een fysiek pand komt met diverse gebruikers en activiteiten komt? Uit wat voor potje zou dat moeten worden gefinancierd? En als het inderdaad een pand wordt, in welk dorp zou dat dan moeten verrijzen? Wanneer voorziet het college nadere informatie en voorstellen naar de raad te sturen?

Antwoord: Er is geen omljnd kader waaraan een cultuurhuis moet voldoen. De twee allianties 'Cultuurhuis' en 'Behoud t Web' bepalen welke vorm het cultuurhuis zal aannemen. Wellicht dat de gemeente bij verkopen van eigen vastgoedbezit incidentele middelen beschikbaar stelt om het leegspelen van het betreffende pand en verhuizen naar (bijvoorbeeld) een cultuurhuis mogelijk te maken. Dit budget wordt dan gefinancierd uit de opbrengst van de incidentele verkoop van deze vastgoedobjecten. In de eerste helft van 2016 hopen wij meer informatie naar de raad te kunnen sturen.

321. Blz. 101 - 105 'De Nota risicomanagement en weerstandsvermogen 2015-2018' is nog niet vastgesteld door de raad. Is het niet te voortvarend om in de begroting alle wijzigingen voortvloeiend uit deze nota al toe te passen?

Antwoord: De nota risicomanagement heeft als primaire doelstelling het vergroten van de transparantie over risico's. De meeste wijzigingen hebben dan ook betrekking op het opnemen van (extra) toelichtingen in de paragraaf weerstandsvermogen.

Omdat dit het inzicht in de financiële positie en risico's vergroot heeft het college besloten om in de begroting 2016 deze extra toelichtingen op te nemen en daarmee transparant te zijn. Dit is ook besproken in de commissie AB en over het algemeen is deze insteek positief ontvangen.

322. Blz. 101-105 Op blz. 104 wordt ten aanzien van de risico's op grondexploitaties de door de Rekenkamer voorgestelde aanpak terzijde geschoven en een ca. € 2,8 mln lager bedrag gehanteerd voor de benodigd weerstandscapaciteit; waarom afwijken van Rekenkamer norm?

Antwoord: Dit is toegelicht in de begroting op blz. 104. De berekening van de Rekenkamer is sterk genormeerd en houdt geen rekening met specifieke omstandigheden (is puur rekenkundig). Desalniettemin vindt het college het nuttig om de eigen, meer specifieke, bepaling van het benodigde weerstandsvermogen voor de grondexploitaties te reflecteren/benchmarken met een externe norm. Dit is ook in lijn met de aanbeveling die de Rekenkamer heeft gedaan n.a.v. haar rapport over het onderzoek naar bedrijventerreinen (2013). De afwijking is kleiner dan 5% en daarmee is er geen reden om onze eigen berekening terzijde te schuiven. In het kader van de transparantie vindt het college het wel zuiver de norm van de Rekenkamer toe te voegen. Gebruikers van de begroting hebben dan meer informatie om zelf hun oordeel over de risico inschatting te vormen.

323. Blz. 101-105 Wethouder Abee zegde in cie. AB toe in de begroting de effecten expliciet te tonen van de reeds doorgevoerde ‘stelselwijziging’ op grond van ‘De Nota risicomangement en weerstandsvermogen 2015-2018’. Dit is naar mijn mening geen gevolg aan gegeven en daarom tracht ik hem daar alsnog toe te bewegen. De effecten zijn significant en ze worden als volgt zichtbaar.

Weerstandsratio ‘oude stijl’ en ‘nieuwe stijl’ {verschil lijkt gering; slechts 0,1 punt)

jaar:	2015	2016
Kadernota 2015 (oud)	0,7	0,8
Begroting 2016 (nieuw)	0,8	0,9

Deze ratio’s zijn het resultaat van (beschikbare weerstandscapaciteit als % van de benodigde weerstandscapaciteit). Hieronder staat het quotiënt van deze bedragen (mln).

Weerstandsratio ‘oude stijl’ en ‘nieuwe stijl’

jaar:	2015	2016
Kadernota 2015 (oud)	44,8 / 62,2	49,5 / 60,3
Begroting 2016 (nieuw)	46,8 / 60,2	51,4 / 58,4

Deze tabel laat duidelijker het effect zien van de stelselwijziging: de teller wordt groter en de noemer kleiner, beide verhogen de weerstandsratio.

Antwoord: De door u toegepaste vergelijking laat niet (alleen) het effect van de stelselwijziging zien. De wijziging van het stelsel (besluiten nota risicobeleid) heeft namelijk geen gevolg gehad voor de teller in de berekening. Alleen de noemer is daardoor beïnvloed (omdat risico’s onder de € 100.000 niet meer financieel vertaald worden). Dit effect is circa € 1,0 miljoen (in alle jaren) in de noemer (benodigde weerstandscapaciteit). De andere mutatie in de noemer is het gevolg van gewijzigde inzichten in de risico’s zelf die losstaan van het wijzigen van het stelsel. Hierna het overzicht indien niet tot stelselwijziging zou worden overgegaan (en risico’s onder de 100K toch financieel vertaald zouden worden, effect € 1 mio). De mutatie in de teller tussen Kadernota en begroting is dus niet het gevolg van een stelselwijziging, maar het gevolg van een hogere stand van de algemene reserve a.g.v. aanpassingen in de begroting 2016 t.o.v. Kadernota 2015.

jaar:	2015	2016

Kadernota 2015 (oud) Voor stelselwijziging	44,8 / 62,2	49,5 / 60,3
Begroting 2016 (nieuw) Voor stelselwijziging	46,8 / 61,2 = 0,8	51,4 / 59,4 = 0,9

324. Blz. 102 Overzicht top tien risico's. Waarom is in dit overzicht de 3D niet meegenomen?

Antwoord: Omdat de omvang van het (incidentele) risico 3D kleiner is dan de risico's uit de grondexploitatie die de top 10 vormen. Bij de scenario's genoemd in paragraaf 3.2.6. staat wel het risico benoemd op structureel hogere lasten 3D (overschrijding van 5%).

325. blz. 103 derde alinea staat dat in 2014 een financiële tegenvaller bij Groenzoom. Er was toch ook een tegenvaller in 2015? blz. 106 Overzicht 'netto schuldquote. de totale baten zijn in 2016 lager ten opzichte van 2015 waarom is het procentueel van 225% dan toch hoger dan in 2015 207%?

Antwoord: Binnen de Groenzoom was sprake van een aantal tegenvallers. Er staat 2014, maar dat moet 2014/2015 zijn. Er zijn geen nieuwe tegenvallers t.o.v. de tegenvallers waarover u eerder door ons bent geïnformeerd.

De schuldquote bestaat uit een teller en een noemer. De noemer is met € 20 mio afgenomen. De teller met € 16 mio. Relatief is de teller gedaald van € 321 mio naar 305 mio. De noemer is gedaald van € 154 mio naar € 135 mio. De afname van de noemer is dus procentueel hoger dan de teller, vandaar dat de schuldquote is gestegen. De baten zijn sneller gedaald dan de afname van de schuld is.

326. Blz. 107: Structurele exploitatieruimte: De flexibiliteit neemt van 2015-2016 flink af (van 15% naar 4%), wat zijn hier de belangrijkste oorzaken van ?

Antwoord: In de kolom 2015 is ten onrechte de begroting na wijziging verantwoord terwijl de incidentele baten en lasten uit de primitieve begroting zijn gecorrigeerd. Wanneer we, in overeenstemming met de opstelling voor begroting 2016, uit gaan van de primitieve begroting 2015 komen we tot de volgende structurele exploitatieruimte:

Opstelling 2015:

A - Structurele lasten	€ 131.059
B - Structurele baten	€ 132.596
C - Structurele toevoeging reserves	€ 467
D - Structurele onttrekkingen reserves	€ 717
E - Totale baten	€ 132.829

*Structurele exploitatieruimte 1,30%
((B-A)+(D-C))/(E) x 100%*

327. blz. 120. bij de 6de bullit staat dat er ambtelijk strakker wordt gestuurd op de voorspelbaarheid en betrouwbaarheid. Hoe ziet deze sturing eruit?

Antwoord: Zie blz. 120. Ambtelijk worden budgetreviews gehouden, in control gesprekken met de afdelingshoofden waarbij de financiën (trends, opmerkelijke afwijkingen, etc.) worden besproken. Dit zorgt voor een completer en actueler overzicht in voor- en najaarsnota waardoor afwijkingen steeds kleiner worden tussen najaarsnota en jaarrekening. Indien afwijkingen toch (te) groot zijn, vindt een stevig gesprek plaats met de budgetverantwoordelijke en wordt bekeken hoe de voorspelbaarheid kan worden vergroot. Desalniettemin blijft een deel van de financiële resultaten moeilijk te voorspellen gedurende het jaar (bijv. a.g.v. informatie die het Rijk communiceert en soms grote schommelingen in een jaar laat zien).

328. blz. 126 onderste overzicht. Waarom nemen de kosten DCMR milieudienst Rijnmond toe?

Antwoord: Per 1 maart 2014 zijn de gemeentelijke bodemtaken (inclusief een medewerker) overgedragen aan de DCMR milieudienst Rijnmond. De kosten hiervan zijn in 2016 opgenomen in het werkplan DCMR en waren in de jaren daarvoor op een aparte post begroot. Het gaat hier dus om een budgetverschuiving van circa € 115.000 (excl. BTW).

Met een vriendelijke groet,

b.a.

Fred Huijink
Afdelingshoofd Financiën